MIRCEA RADU IACOBAN

O CRONICĂ A BASARABIEI

1990-1995

238 GFF

Editura JUNIMEA

BIBL. CENTR. UNIV.
„M. EMINESCU" IAŞI
III 238. 977

BCU IAŞI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Mircea Radu Iacoban

o CRONICĂ a BASARABIEI

1990-1995

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BCU IAȘI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Mircea Radu Iacoban

o CRONICĂ a BASARABIEI

1990-1995

6252

000007 42162
BCU Iasi

Editura „Junimea“

Iaşi 1995

BCU IASI/CERCETARE

Coperta : Mihai Bujdei

947.89„1990/1995"(02:063)=135.1

821.135.1 – 94

071185
B. C. U. „M. EMINESCU"
— IAŞI —
acu 768.759

istorie, Republica Moldova
1990-1995, literatura română,
scrieri istorice, cronica

ISBN 973-37-0221-8

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

„Ziarul nu e numai știre, telegramă, articol de fond, reportaj, numai politică și informare... Ziarul e o stare sufletească, un aspect, un summum, o văpaie a personalității complete“...

TUDOR ARGHEZI

Aceasta este o carte scrisă „din mers“. Pornește de la „Podul de flori“ așternut peste Prut, trece „Podul de sânge“ de la Nistru, spre a ajunge la „Puntea suspinelor“ arcuită astăzi deasupra râului despărțitor de frați. În calitate de trimis special al gazetei „Românul“, autorul a fost martor la cele mai importante evoluții basarabene, a purtat convorbiri și cu președintele Moldovei, și cu omul simplu de pe stradă, s-a aflat de cele mai multe ori acolo unde evenimentul „cald“ prefigura ori chiar plămădea scurta istorie a republicii independente Moldova. Unul dintre meritele acestei cărți l-ar putea constitui marea cantitate de informații pe care le pune în circulație. Defectul principal: oricât și-a propus să fie echidistant, autorul nu izbutește să-și reprime și să-și ascundă convingerea că, odată și odată, clopotele unirii vor răsuna sărbătorește. Chiar dacă s-a operat o selecție severă din întinsul material publicistic aflat la dispoziție, intervențiile ulterioare în textele scrise atunci au fost, de regulă, minime. Cititorul va sesiza, astfel, măruntele glisări ce aveau să ducă la alunecarea Moldovei într-o direcție greu de bănuit în momentul în care pe clădirea Parlamentului de la Chișinău începuse să fâlfâie tricolorul. Se va vedea că și autorul s-a auto-iluzionat ades, fiind nevoit să-și retragă, tot „din mers“, încrederea investită fără prea mult temei real și să treacă la capitolul iluzii ceea ce i se păreau a fi depline certitudini. Au fost lăsate, cât s-a putut, concluziile la îndemâna cititorului, căruia i se oferă mai puțină eseistică și foarte mult fapt de viață nud, netransfigurat. Titlul „Cronica Basarabiei“ nu are intenție metaforică. Cartea se vrea a fi chiar o cronică. Una dintre cele posibile. O mărturie închegată prin apelarea la mai toate genurile gazetărești și la altele ținând de literatură. Cronica ar putea continua. Până când? Iată o întrebare la care, cel puțin deocamdată, nu putem oferi un răspuns. Se pare că înainte mult mai este.

Autorul

BCU IASI CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

reper 1: podul de flori

Cei mai derutați par a fi grănicerii sovietici. Primesc flori. Nu știu ce să facă, cum să le țină, unde să le așeze. Sub ochii lor, mulțimea imensă calcă în picioare minunăția de gard electrificat în două „foi" despărțite de discrete izolatoare negre. E singura pagubă, în rest, zecile de mii de oameni ce nu contenesc să tălăzuiască în ambele sensuri, au venit la Prut încărcați de flori, luminați de zâmbete și încercați de lacrimi. Nici un gând rău, nici o încruntare: aici și acum nu se învârt politicale, aici se face *istorie*. Printre miile de mașini, parcate unde și cum s-a nimerit, poți descoperi plăcuțe de înmatriculare cu numere de Bihor, Cluj, Arad, Tg. Mureș (aveam să aflu a doua zi că acceleratele Timișoara-Iași și-au prelungit „de la sine" traseul până la Ungheni!). Basarabenii vârstnici poartă din reflex hainele cele bune, de care atârnă decorațiile primite în numele lui Brejnev, Hrușciov, ba și al tătucăi Stalin. Așa cum *marele pavoaz* la sărbătorile marinărești implică arborarea tuturor steagurilor de semnalizare, inclusiv aceluia anunțând *ciumă la bord*, și bătrânii dintre Prut și Nistru s-au împodobit în numele ideii de sărbătoare, fără a mai sta să cerceteze ce semnificație încearcă să perpetueze licărul ostenit al cutărei steluțe gălbui, cu muchiile coclite. Pentru mulți dintre ei, decorațiile înseamnă front și moarte și iarnă și *gde Berlin?* - a ironiza e lesne, a acorda cuvenitul prinos de înțelegere, mai greu. *Dumneata* - mă întreabă un tânăr pe podul de la Albița - *ești de aici, ori de dincolo?* „De dincolo". *Atunci, ține matale paharul ista de coniac!* Flori. Necunoscuți se îmbrățișează. Pancarte cu anunțuri: „Așteptăm familia Nistor de la Bacău. Dacă nu mai trăiesc bătrânii, așteptăm copiii ori nepoții"... „Grădinaru din Grozești caută pe Grădinaru din Grozeștii ceilalți..." Asemenea strigăte mute ale oamenilor care se caută și nu se cunosc la chip am întâlnit doar pe marile aeroporturi internaționale - numai că acolo se știe sigur că persoana X se află la bordul avionului Y; aici, la Prut, se mizează nu atât pe întâmplare, cât pe certitudinea că *nu se poate să nu vină*. Dacă-i român, vine. Și au venit și, culmea, s-au găsit! Alături de noi, pe o pătură așternută unde și cum s-a aflat un locșor, doi frați. El - trecut de 70 de ani, ea, pe aproape. Bătrânul a venit tocmai din Tg. Mureș. Nu s-au mai văzut din 1940. Își anunță într-o viteză năucitoare noutățile de familie - parcă se tem că dintr-o clipă în alta va apare cineva să-i despartă! Nici o lacrimă - au prea multe să-și spună acum, este timp pentru plâns mai târziu, acasă. Plăcinte. Fripturi dezvelite din basmale. Ouă roșii. *Hristos a înviat!* Afișe (poster-uri) cu Grigore Vieru. Plătești în lei și primești restul în copeici. Ziare de stânga și de dreapta (Prutului). *Uite, ăștia-s copiii noștri. Nadejda, Anatol, Tolea. Tolea spunea poezia cu Mama lui Ștefan cel Mare*. Insigne. Drapele. Microfoane de la „Vocea Americii", BBC, „Europa liberă". Ca-n povestea răs-știută, iată că se clădește un pod... de-a lungul apei. Podul de flori. De această dată, nu ca un simbol al zădărniciei, ci al nădejdii și al credinței. Elegante genți diplomat (patentul încă n-a ajuns în România), prevăzute cu două bușoane: din dreapta curge vin roșu, din stânga, alb. Sorbim,

la îmbierea unor necunoscuți. Același gust, același vin, aceeași poamă, aceeași rădăcină. În lunca Prutului cântă fanfare, vârstnici și tineri dansează la un loc, răscolind nisipul amorțit de jumătate de secol între gardurile racordate la înalta tensiune. Văd, într-o margine, un soi de tanchist învestmântat în negru și purtând cască amortizoare - unul dintre „băieții" de la vama Leușeni. Rolul lor este (era?) să demonteze mașinile care trec Prutul. Cu un an în urmă, un asemenea „tanchist" a cerut șoferului de pe autobuzul transportând decor al Teatrului național din Iași, să scoată șuruburile și să ridice panoul cu instrumente de bord. Oroare: apare ditamai... șobolanul curentat, nu se știe când și înțepenit cu dinții într-un mănunchi de fire. Oșteanul n-a suportat priveliștea și a renunțat la tentativa de a desface în bucăți ditamai autobuzul, întru descoperirea pungilor de heroină ori a Bibliilor tipărite de Patriarhia română. Astăzi, *tanchistul* a primit lalele. Nu știe ce să facă cu ele; se codește și, cu un gest furișat, le lasă să cadă în Prut. Gâștele grănicerilor se apropie cu fereală și cercetează cu nedumerire buchetele plutitoare. Una prinde în cioc o coadă de garoafă; repede, o abandonează... Fum de costiță perpelită la grătar. Pe o estradă, cântă lăutari. Vorbesc miniștri, scriitori, preoți - nu adresându-se ceremonios mulțimii, ci, simplu, celor din jur. Apar - se putea? - seturi de cristale românești și televizoare sovietice. Procentajul mărunt și normal de nesimțire într-un moment de înmănunchere a celor mai înalte sentimente. Temă de studiu: „bișnița și specula, însoțitoare ale tuturor revoluțiilor". Dar, poate-i răul cel mai mic prin comparație cu eventualul trafic de idei ori cu specularea unor sentimente: văd (și mai ales *aud*) un puști de 16-17 ani făcând reclamă ziarului ce-l vinde. Se pare că știe ce-i aia *paternalism, manipulare, frustrație*. Pronunță fără al doilea *r*, dar oricum, bravo lui!... Între timp, spre a evita aglomerația de pe pod, câțiva voinici au intrat direct în Prut și acum înoată printre flori. Pe-o margine de șanț, o măicuță bătrână s-a descălțat, și-a așezat o batistă udă pe creștet, oftează și caută cu ochii prin mulțime. Cei ce-au adus-o, pare-se, au uitat-o... Cărți. Pretutindeni, cărți. Manuale școlare nou-nouțe. Goga, Blaga, Sadoveanu. Lângă balustrada podului, un basarabean tânăr, blond, ține în dreptul pieptului o icoană. Mă apropii: nu-i icoană - este Eminescu. Băiatul ține portretul înrămat exact în poziția în care-s purtate icoanele la ceas de procesiune. Nu spune nici o vorbă, nu salută pe nimeni, nu zâmbește, nu lăcrimează. Atât: la o margine a podului peste Prut, îi arată *Luceafărului* chipurile inundate de bucurie ale urmașilor de Basarabi și de Mușatini. Unde-i încrâncenarea electorală de pe celălalt mal? Dar nici aici, între Prut și Nistru, atmosfera nu va fi lipsită de amenințare: seara, întors acasă, aflu de la televiziunea sovietică o nedorită noutate: Moscova a decretat limba rusă ca *oficială* pe tot cuprinsul URSS. Sunt sigur că, la Chișinău, zâmbetele au lăsat loc îngândurării .

reper 2: Marea Adunare Națională

Chișinăul și întreaga Moldovă de peste Prut (realitatea istoriei contemporane ne obligă să utilizăm astfel de exprimări bizare - *întreaga* Moldovă

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

ciopârțită...) este în fierbere: s-a convocat Marea Adunare Națională, cea de a doua după excepționalul eveniment petrecut la 27 august 1989, când s-a rostit un impresionant și hotărât NU! rusificării și deznaționalizării. Consacrată acum refuzării deschise a „Tratatului unional" propus de Moscova, Marea Adunare tinde să devină o instituție națională, fiind convocată ca-n vechime, în momente de răscruce: la întronarea marilor domni (amintiți-vă de Câmpia Dreptății...) ori la celebrarea marilor înfăptuiri ale întregii nații (Blaj, 1 dec.1918). În acest decembrie schimbător, contrastul dintre verdele primăvăratec al ierbii din parcul central și albul mat al zăpezii de pe acoperișuri sugerează cum nu se poate mai bine distanța enormă dintre căldura sufletului moldav și răceala „imperială" strecurată dinspre Moscova. *Marea Adunare* a oferit obiectivelor aparatelor de fotografiat scene paradoxale uneori, dar, chiar prin stranietatea lor, elocvente: astfel, tribuna oficială a rămas dominată de statuia lui Lenin, în vreme ce principala lozincă afiștă sub microfonul prezidiului era... *„Jos comunismul!"* Manifestanții poartă două portrete ale lui Ștefan cel Mare și Mihai Viteazul, prapuri și, ca totdeauna în clipe hotărâtoare, icoane. Pe pancartele cufundate în marea de drapele tricolore se poate citi: *„Moscova, nu uita! Basarabia nu-i a ta!", „Nu, tratatului unional!", „Trăiască România mare!", „Sus tricolorul! Jos jugul colonial!"*... Putem spune că Marea Adunare marchează încheierea unei ere: aceea a *fricii* a-tot-puternice, a exprimărilor echivoce, a discursurilor aluzive; totul s-a spus, de această dată, deschis, direct, franc, pe un ton legitimat de sentimentul *puterii stăpânitoare* la tine în țară. Semnale de bucium. După care, izbucnește imnul pentru intonarea căruia destui au pierit în *Siberii de gheață* - „Deșteaptă-te, române!" nu numai ca imn al României și al tuturor românilor, ci, poate, ca o chemare la alungarea ultimelor spaime, la ieșirea decisă din „somnul cel de moarte". Cei din piață schițează, cu inelarul și arătătorul, semnul victoriei. Al unei victorii care, legic, nu poate să mai întârzie mult... Adunarea o deschide episcopul Vladimir al Chișinăului: „Ieșind din catedrală, unde am oficiat cuvenita slujbă, am trecut pe lângă statuia lui Ștefan cel Mare și ne-am rugat încă o dată ca bunul Dumnezeu să binecuvânteze această Mare Adunare". Se perindă în continuare la microfon Valeriu Matei, Iurie Roșca („Kremlinul ne amenință că ne va îngenunchea prin blocadă economică, militarii anunță băi de sânge, coloana a V-a ne lovește pe la spate, ca și minoritățile agresive din sud și de dincolo de Nistru. Toate acestea nu ne mai înspăimântă acum, cum nu ne mai înspăimântă nimic din ideologia imperială bolșevică și ideologia ocrotită prin decrete prezidențiale...") De remarcat o nuanță cu valoare de înnoire teoretică în domeniul... istoriei: „Marea revoluție socialistă din octombrie" este denumită, acum, *„Puciul din 1917"*... Vorbitorii deplâng împrejurarea că Marea Adunare Națională trebuie să se desfășoare „în umbra monumentului faraonic din spatele nostru" (Lenin, *n.n.*), iar mulțimea răspunde scandând minute în șir „Libertate! Libertate!" Poetul Ion Hadârcă, după ce a subliniat că moldovenii „au fost marginalizați în propria lor țară", declară de la microfonul Adunării că „semnarea Tratatului unional ar echivala cu intrarea silită în colhoz în 1949", spre a încheia cu o frază lipsită de orice echivoc: „Da, dorim intrarea în Europa, dar nu prin Vnukovo (aeroport moscovit, *n.n.*) ci prin Otopeni!" Iată și câteva fragmente din cu-

vântarea primului ministru Mircea Druc: „Vom încheia tratate, dar nu cu cei care ne cer să ne vindem sufletul... Noi și țările baltice nu am semnat Tratatul unional în 1922. Dacă-l vom semna pe cel din 1990, oare vom muri de foame? NU! De 2000 de ani am trăit fără să fim ajutați de nimeni. Ne va fi greu iarna aceasta, dar apoi vom scăpa la libertate! Virtus Moldavia rediviva!“ Grigore Vieru, recent ales membru de onoare al Academiei române, sintetizează în două versuri un întreg posibil discurs: „*Vrem o comună soartă/ Dar nu cu tancu-n poartă!*“, iar Dimitrie Matcovschi, cel revenit miraculos la viață și în viața publică spune: „În închisoarea popoarelor, ne-au călcat autobuze, ne-au strivit, dar nu ne-au omorât. Nu ne vor ucide nici tancurile! Cine dorește o Moldovă fără moldoveni, să-și pună pofta în cui!“ Încheiem această *cronică* a unui moment de excepție transcriind, fără alte comentarii, cuvintele poetului Nicolae Dabija: „Libertatea se cucerește și se plătește prin curaj. Am suferit destul din cauza proverbului *capul plecat, sabia nu-l taie*, și am rămas și fără cap, și fără sabie. Unii s-au obișnuit cu cușca și se simt bine în ea. Moldovenii, însă, vor libertate!“

cronica măruntă

Ziarul organizației orășenești Chișinău a Partidului comunist publică în serial materialele anchetei parlamentare desfășurate în Basarabia în anii 1920-1921. Sînt copios citate referirile la bătăi, rechiziții abuzive ș.a. săvârșite de jandarmii români. Nicăieri nu se amintește, însă, că ancheta a fost ordonată de guvernul român tocmai pentru a pune capăt abuzurilor comise de elementele corupte din jandarmerie. De altfel, ca urmare a acestei anchete, persoanele vinovate au fost trimise în judecată, iar ofițerii și magistrații compromiși au fost scoși din funcție. Nu dispunem de informații potrivit cărora guvernul sovietic ar fi anchetat vreodată ororile săvârșite de NKVD, spre a-i pedepsi pe vinovați. * În orașul Gori, câțiva copii jucau mingea pe un maidan din preajma unei unități militare. Un șut greșit și... s-a spart un geam. Urmarea: la ordinul locotenent-colonelului Permeakov, santinela a deschis focul, ucigând un elev de liceu! * În comerț se găseau până nu demult și la un preț foarte scăzut coperți din piele pentru păstrarea carnetelor de partid. Ne mai având căutare, meșterii croitori le-au cumpărat en-gros, au șters inscripția PCUS și au confecționat scurte din cupoane de piele. Care au cea mai mare căutare. În comerțul clandestin, ele sunt denumite „vestoane din pielea partidului comunist“. * Deficitul bugetar al Republicii Moldova tinde să ajungă la 200% - fapt cu totul ieșit din comun în practica bugetară mondială. * vești din Tiraspol: numeroși moldoveni - în special dintre cei aflați în posturi de conducere - sunt dați afară din serviciu. În locul lor sunt încadrați ruși, ucrainieni, găgăuzi... * Statul român, asociația „Pro Basarabia și Bucovina“, precum și alte foruri, au acordat, pentru anul școlar în curs, 1150 de burse studenților și doctoranzilor din Republica Moldova. Încă 2000 de cereri își așteaptă rezolvarea. * „Cu fiecare zi, rolul armatei crește. Nu a mai rămas mult până când aceasta va fi nevoită să-și spună cuvântul decisiv“ - a declarat presei deputatul poporului din RSFSR, generalul A. Koltunov.

cronica veselă

În preajma zilei de 1 aprilie, la Chișinău s-a înregistrat șotia anului: cu adâncă uimire, locuitorii capitalei Basarabiei au constatat că se petrece ceva

neobișnuit în preajma statuii lui Lenin din Piața Marii Adunări Naționale - monumentul era literalmente potopit de... pisici! Da, ați citit bine: pisici! Mâțele lingeau cu sârg soclul de granit, miorlăind, scuipând, torcând și bătându-se pentru a obține un decimetru pătrat de soclu pe care să-și plimbe limba în exclusivitate. Nimeni n-ar fi crezut că viețuiesc atâtea pisici în zona centrală a Chișinăului și, mai ales, că s-ar putea aduna ciopor în jurul unei statui... Văzând scena, babele care treceau prin piață își făceau cruce, mormăind ceva despre... sfârșitul lumii. Mâțele își vedeau de treabă, curățind monumentul mai abitir decât izbuteau s-o facă edilii orașului în preajma defilării de 7 noiembrie. A doua zi, gazetele au venit cu explicații: un glumeț (încă neidentificat) a stropit soclul ce-l ține în cârcă pe marele Lenin cu... *Valeriană*! Banalul medicament scoate pisicile din minți (mai ales acum, în plin sezon de nunți pe acoperișuri) și atât motanii, ce-și simțeau prerogativele afectate, cât și pisicile, cu cozile la verticală, au tăbărât pe „bolovanul" din piață, spre nesfârșita uimire - repede preschimbată în hohote de râs - a tuturor chișinăuienilor, indiferent de orientare și culoare politică. Nu putem decât constata că viața a confirmat încă o dată teoria marxistă potrivit căreia „omenirea se desparte de trecutul ei râzând". Fiindcă nu numai despre Lenin vorbim cu „a fost odată" ci, curând, și despre monumentul din inima Chișinăului. Sovietul orășenesc a votat (97 de voturi pentru, 9 împotrivă și o abținere) o Hotărâre privind „Reconstruirea pieței" și scoaterea monumentului cu pricina. Textul prevede „a se transfera monumentul lui Lenin și a i se găsi un amplasament potrivit". Reacția leninofililor a fost promptă: Consiliul municipal a primit o scrisoare deschisă intitulată, nu știm de ce, „Spre o adevărată putere a poporului" (?!), semnată de 29 de deputați (fie în Parlament, fie în Consiliul municipal). Nici un nume cât de cât românesc printre cei 29 de semnatari, așa că lucrurile sunt clare chiar înainte de a citi scrisoarea. Dar să reproducem fragmentul esențial: „Suntem profund neliniștiți de știrea că se intenționează demontarea monumentului lui Vladimir Ilici Lenin, sub pretextul reconstruirii pieței centrale a orașului nostru(...) Nu trebuie să luăm din visteria orășenească, și așa săracă, milioane pentru reconstrucția pieței". În încheiere, se propune, nu-i așa, un referendum. Una-două, referendum, doar s-a văzut cât de lesne poate fi manevrat un asemenea sufragiu vegheat de tancuri! Municipalitatea a respins cu hotărâre ideea „consultării democratice" a tuturor cetățenilor, argumentând că la proiectul reconstrucției pieței au lucrat 20 de arhitecți - oricum, mai avizați decât sfătuitorii de ocazie. Deci, în materie de monumente, la Chișinău s-a adoptat politica „pașilor mici". Mai întâi a pășit câțiva metri către stradă Ștefan cel Mare, revenind pe vechiul amplasament, de unde fusese mutat fără nici un fel de referendum. Apoi, Lenin va păși decis către... cine știe unde? Îl vor regreta nespus în primul (dacă nu și în ultimul) rând pisicile amorezate de bolovanul uns cu valeriană.

cronica măruntă

Peisaj citadin cotidian: rafturi goale, vânzătoare cu foarfeci agățate de gât (pentru decuparea *cupoanelor*), cozi nesfârșite (la ce?), magazine de ceasuri care îți oferă cel mult... curele de ceas și, colac peste pupăză, triplarea prețurilor. * Jumătate de litru de coniac costă 53 de ruble. Leafa medie: 150 de ruble. Deci, trudind o lună, un basarabean își poate cumpăra... un litru și jumătate de coniac. De unde și *motivația* muncii. * În parcul central, o mini-fanfară cântă, cu real profesionalism, „Treceți batalioane române Carpații". Textul emoționantului cântec circulă din mână în mână și trecătorii ocazionali se opresc spre a intona o strofă-două. Lozinci așezate în jurul statuii lui Ștefan cel Mare: „Cu noi este țara și Dumnezeu!"; „Jos mizeria kremlinistă și agentura KGB!" (Cineva scrie cu pixul, dedesubt: „Răbdare, moldoveni!" alt scris: „Ajunge atâta răbdare!") „Mircilor, uniți-vă!" (aluzie la tandemul avariat Snegur-Druc); „Suntem puternici cât rămânem noi!"; „Eu privesc ca patrie a mea toată acea întindere unde se vorbește românește" - Kogălniceanu; „Dumnezeu a lăsat libertatea pentru popoare și cel ce se luptă pentru libertate, se luptă pentru Dumnezeu!" - Bălcescu; „Atunci o nație se apropie de moarte când începe a fi surdă la glasul libertății" - Alecsandri. * Ceartă la coadă: magazinul central de legume a adus ceapă verde. Cearta e acut... bilingvă. Se pare că s-a strecurat cineva în față, ceea ce ar constitui un real atentat la instituția socialistă a cozii. Urmarea: se mai „bagă" ceapă. * La punctul vamal Leușeni, autobuzele cu excursioniști așteaptă zile și nopți în șir. Pretutindeni pe actualul teritoriu al URSS, așteptarea e profund înscrisă în legile omenești. De altfel, întregul popor, așezat la o imensă și nevăzută coadă, a așteptat trei sferturi de veac atingerea „orizonturilor luminoase ale comunismului". Teribila *fata morgana*, în numele căreia s-a suferit și s-a murit și s-a mințit cu ridicata... * Starea generală de spirit a momentului (primăvara lui 1991) o ilustrează sondajul întreprins de centrul unional de studiere a opiniei publice: 1/3 din cei chestionați constată o „decădere bruscă a moravurilor", 45% consideră că a sporit nemăsurat nivelul violenței și cruzimii, 40% sunt alarmați de indiferența oamenilor față de destinele celor din jur, 24% s-au referit la „indiferența față de destinele patriei". * Iată și cifre oficiale privind premeditata risipire a românilor în URSS: 2.794.700 în Republica Moldova, 415.000 în Ucraina, 100.000 în RSFR, 4000 în Peninsula Kola (!), 10.000 în regiunea Vorkuta (rămași din vremea lagărelor staliniste), 20.000 la frontiera cu China, 30.000 la Vladivostok, 30.000 în Kazahstan (pământurile desțelenite!), 10.000 în republicile baltice, Transcaucazia și Asia centrală. * Imperiul contraatacă: așa zisul soviet suprem al bizarei RSSM Nistrene a emis o hotărâre cu privire la „măsurile urgente referitoare la stabilirea originii poporului moldovenesc, a limbii și culturii sale". Efectele: se interzice predarea în școală a istoriei României (înlocuită cu Istoria URSS), ca și predarea limbii române (înlocuită cu limba... moldovenească!) Grafia redevine chirilică. * Câteva raze de lumină: cuvântarea președintelui Snegur la Adunarea solemnă dedicată aniversării a 73 de ani de la unirea Basarabiei cu România (*„cu acest prilej, cinstim încă o dată înaintașii de la 1918 și o facem în sfârșit deschis, fără teamă, cu toată demnitatea proprie neamului nostru"*) și așezarea, pe frontispiciul clădirii în care, la 1918, își avea sediul Sfatul țării și unde a fost proclamat actul unirii, a unei plăci comemorative dezvelită de Ion Ungureanu, ministrul culturii și al cultelor.

politicale

Cu numai două zile înaintea votului de neîncredere (căderea lui Druc, *n.n.*) la Chișinău, viața părea liniștită. Se scuturau florile castanilor din parc și-o ninsoare de petale albe s-așternea ca o brumă pe gazonul verde-gălbui. Perechile se plimbă la braț pe aleile străjuite de busturile clasicilor literaturii

„moldovenești“ și vegheate de exilatul Pușkin, a cărui statuie - puțini știu astăzi - a fost așezată pe soclu la ordinul generalului Antonescu, pe atunci comandantul Corpului 6 de armată Chișinău. Colorat, vesel, peisajul primăvăratec s-ar cere înviorat de mai multe zâmbete. Greu să pretinzi aceasta într-o atmosferă, totuși, tensionată: chiar la ora când fanfara din parc atacă un vals de Ivanovici, televiziunea își modifică programul și introduce un semnificativ interviu cu ministrul de interne Costaș: *cu prilejul reluării lucrărilor Parlamentului, nu vor fi tolerate nici un fel de provocări și violențe în capitala republicii*. Cum, în politică, nimic nu-i întâmplător, suntem obligați să credem că avertismentul lui Costaș nu vine din senin, ci se întemeiază pe anumite informații și anticipări. (Ciudat: doar cu două ore înainte, principala lozincă purtată la mitingul organizat de Frontul popular în Piața centrală era... „Costaș, fără violență!“) Oricum, situația din Moldova este infinit mai complicată decât ar fi tentați s-o aprecieze cei care urmăresc lucrurile din afară. Suntem datori să dezmințim impresia potrivit căreia peisajul politic moldovean ar fi caracterizat printr-o simetrică bipolaritatea: de-o parte localnicii, dornici să-și regăsească ființa națională într-un stat re-întemeiat, și de cealaltă parte alogenii, altfel (și simplist) numiți „rusofoni“. Din păcate, eșichierul politic e mult mai complicat și reluarea lucrărilor Parlamentului a dovedit-o. Falsă este și opinia potrivit căreia moldovenii au izbutit să obțină ceea ce era mai greu (tricolor, limbă de stat, grafie latină), de acum încolo totul rezumându-se la un marș triumfal și la... secarea Prutului dintr-o sorbire. Adevărat, tricolorul fâlfâie deasupra Parlamentului, dar în Transnistria și Găgăuzia(!) a fost dat jos. Limba română și-a recăpătat rolul și rangul, însă nu toți citesc fără efort literele latine, iar din titrajul filmelor transmis de televiziunea română, sunt reținute doar primele 2-3 cuvinte ale replicii. Presa, arma principală în lupta pentru renaștere națională, a suferit un formidabil recul: tirajele s-au înjumătățit, numeroase ziare anunțându-și public situația de pre-faliment. Economicul, „factor determinant al politicului“, este în continuă degradare. Oarecare impresie de înviorare a magazinelor este grabnic cenzurată de trei factori prohibitivi: 1 - triplarea prețurilor; 2 - introducerea „cupoanelor“ și 3 - ultima invenție, sistemul „invitațiilor“: poți să-ți cumperi haine dacă ai... „invitație“. Un costum la doi ani, o pereche de pantaloni la un an, un pardesiu la trei ani. Încă puțin și te vei simți în Moldova ca-n Cuba anilor '70, când fiecare familie avea dreptul la un bec pe an (dacă-l găsea!) Și toate ar fi cât de cât suportabile, dacă pe fondul atâtor lipsuri și strâmtorări s-ar profila o certă unitate axată pe direcția principală a efortului necesar. Dar, *Ce-a fost verde, s-a uscat / Ce-am iubit, s-a scuturat*: în Parlament a apărut formația „agrarienilor“ (citiți: a președinților de colhozuri și a altor demnitari locali), care se așază mereu de-a curmezișul, blocând inițiative guvernamentale, punând la cale demisia primului ministru și așa mai departe. Obiecțiunea lor de ordin politic („Ba se spune că ar trebui să intrăm în comunitatea de state suverane, ba declarăm că nu semnăm nici un tratat“) pornește de la premise false. Adevărat, Mircea Druc a declarat că Moldova nu va semna, iar președintele Snegur s-a arătat dispus să-și așeze semnătura pe un tratat la elaborarea căruia să contribuie toate părțile interesate. Contradicția este iluzorie, fiindcă ceea ce acceptă să semneze Snegur, nu va

semna niciodată Gorbaciov. Propunând varianta unui „Tratat asupra creării comunității de stat suverane", Snegur pare a intra în jocul Moscovei. Citind varianta moldovenească a Tratatului, înțelegi repede că Gorbaciov și-ar tăia mai degrabă mâna decât să ratifice un act care stabilește că URSS nu va mai avea atributele statalității, că relațiile reciproce între republici s-ar întemeia pe respectarea strictă a normelor unanim recunoscute ale dreptului internațional (și nu pe o constituție unională!), că fiecare stat component poate ieși când dorește din comunitate, că cetățenia URSS se exclude, înlocuindu-se cu cetățenia fiecărei republici, că statul suveran este inviolabil... etc. etc. De unde se deduce intenția unei eschive și a unei pase false: nu Snegur este cel care refuză să semneze, ci Gorbaciov! Pisica moartă este azvârlită peste gard și ajunge din nou în ograda vecinului!... Zilele acestea, „agrarienii" s-au pregătit de asalt: au izbutit să-i convingă să participe la sesiunea Parlamentului pe deputații din sud (Transnistria, Găgăuzia), cărora nu li s-au retras mandatele (ar echivala, indirect, cu o invitație adresată noilor „formațiuni statale" să-și alcătuiască parlamente proprii), dar care nu mai participau de mult la viața parlamentară. Intenția e clară: voturile „dizidenților" se vor adăuga celor ale „agrarienilor" și, astfel, guvernul Druc este condamnat. Reproșuri de ambele părți. Guvernul impută Parlamentului starea de... amorțire legislativă: 35 de legi zac în așteptarea luării în dezbatere, ceea ce blochează activitatea executivului. De cealaltă parte, „agrarienii" vin cu posibile interpelări minore. („De ce unii deputați călătoresc prin America?" „De ce ziarul Parlamentului - *Sfatul țării, n.n.* - critică opiniile unor deputați?"), dar și cu întrebări la care-i mai greu de răspuns („dedesubturile" finanțării Frontului popular). Se simte și o îngrijorare, care nu va fi formulată niciodată deschis: anunțata (de către Druc) revenire la împărțirea teritorială pe județe va lipsi de posturi călduțe sumedenie de diriguitori din actualele raioane. Cămașa rămâne, oricum, mai aproape de piele... Lovitura cea mai puternică și mai neașteptată a venit din partea ziarului „Cuvântul", organ al C.C. al Partidului comunist: cu o zi înaintea sesiunii Parlamentului (moment excelent ales!) este publicat în facsimil memoriul trimis în 1973 de către Mircea Druc Colegiului central al PCUS, prin care solicita reprimirea în rândurile membrilor de partid.

Și totuși, propunând lista noului guvern, Președintele Snegur vine cu același prim-ministru: Mircea Druc. Vacarm, aplauze, proteste, emoții. Într-o asemenea atmosferă, agravată și de nemaipomenita foială a polițiștilor (au fost aduși în plus 1000, din raioanele republicii), Parlamentul a început prin a dezbate o rezoluție menită să... acorde independență „republicii" găgăuze. Evident, imorala propunere a fost respinsă la vot, dar s-a văzut limpede că, la actuala sesiune parlamentară, totul este posibil, machiavelismul fiind în floare: după ce au arătat în presă că Druc „a fost și este comunist", deputații... *comuniști* i-au cerut demisia! Împărțit, practic, în două fracțiuni, Parlamentul se arată dominat când de susținătorii independenței statale, când de adepții semnării Tratatului unional. Aflat la mijloc, pe post de acar Păun, Druc a fost jertfit: 207 voturi de neîncredere și doar 11 de susținere. Frontul popular - de ce? - nu a participat la vot. Aflând rezultatul, strada s-a revoltat și au început tulburări soldate cu câteva zeci de răniți. Moment în care Snegur a rostit o pro-

poziție cu tâlc: „*Doar nu strada o să hotărască cine-i prim-ministru!*“ Înțelese ca o dezavuare indirectă a lui Druc, cuvintele Președintelui au cântărit greu, apăsând și mai mult talerul ce hotăra demiterea. Așa se face că, după cel de al zecelea val contestatar, prim-ministrul a fost umilit și pus la colț. Din vina cui? A ne-unirii. Încă o dată s-a văzut că acolo unde-s cinci români, apar șase partide. Exploatând fără scrupule această adevărată infirmitate proprie nației noastre (orgoliile și interesele personale prevalează ades asupra marilor comandamente naționale), adversarii s-au aliat cu „necuratul“ până ce au trecut puntea. Ce va urma? Nu-s decât două drumuri: acela al întoarcerii, adică al înfrângerii și al renunțării la tot ceea ce cu greu s-a cucerit; al doilea, cel al înaintării pe calea renașterii naționale este, acum, potopit de obstacole.

paranteze

Dacă prezentul politic basarabean este greu de definit (data însemnărilor: mai 1991), viitorul pare a se arăta la fel de încețoșat. Cheia de boltă a întregii deveniri basarabene o exprimă întrebarea CU SAU FĂRĂ ROMÂNIA? Ne-ar place să credem că idealul fiecărui locuitor al Republicii Moldova este unirea cu România, că sensul întregului demers întreprins până acum a avut în vedere numai și numai acest țel nemărturisit și că izbânzile cu greu cucerite (limbă, grafie, tricolor) nu-s decât etape marcând un drum ferm îndreptat către regăsirea, reînvierea și reconstrucția națională între hotarele patriei-mamă. Așa să fie? Cel mai bine este să-i lăsăm pe basarabenii înșiși să ne spună ce gândesc. Convenabile sau nu, opiniile personalităților ce le publicăm aici reprezintă un test. VALERIU MATEI, reprezentant al conducerii Frontului popular din Moldova, șeful comisiei de presă a Parlamentului: „Referindu-mă la pronosticurile priviind viitorul Moldovei, cred că sunt poduri pe care nu le poți arde înainte de a le trece. Viitorul imediat va impune o perioadă de independență a republicii, și lucrul acesta este încă odată demonstrat recent de Tratatul sovieto-român, semnat la Moscova. Tratat inoportun la această epocă, dar care, după multele declarații făcute de Parlamentul și Guvernul nostru, le poate închide încă odată gura persoanelor care speculează ideea unirii cu România. Pentru că acolo (în Tratat, *n.n.*) este clar confirmat raportul România-URSS, România-Moldova. Într-un viitor mai puțin apropiat, cred că tendința firească a oricărei națiuni este de a fi unită. Frontul popular vrea să-și aducă contribuția și, sperăm, copiii noștri vor fi mai bine pregătiți decât noi, mai conștienți de realitățile cu care se confruntă și poate vor soluționa altfel această problemă. În Europa există un proces de internaționalizare a vieții politice și sociale, dar el a intervenit după o îndelungată perioadă de existență a statelor naționale unitare. Europa de răsărit nu a trecut prin asemenea procese și, mai ales noi, pentru care acest proces este inevitabil a fost curmat. E un lucru de care nu sunt conștienți și mulți occidentali, care află de la noi că vrem să ne unim, când ei se desmembrează. Da, e nevoie să ne desmembrăm pentru o anumită perioadă, pentru a ne putea integra în mod liber cu cine vom voi.“ I.T.

Guțu, al doilea secretar al Comitetului central al Partidului comunist al Moldovei: „Suntem pentru o suveranitate reală a republicii. Procesul de constituire a unui stat suveran nu este un act spontan, ci un proces consecutiv și dificil. Noi pășim pe această cale și Parlamentul a făcut deja mult în această privință. Totodată, ținând cont de realitățile zilei, trebuie să clarificăm că nici o republică nu poate să iasă ușor din criză. De aceea, suntem pentru o uniune de state suverane, suntem pentru semnarea Tratatului unional. Cât privește unirea cu România, astăzi lucrurile au devenit clare pentru toți. S-au conturat forțele cointeresate în aceasta. Consider că o asemenea poziție nu reflectă aspirațiile reale ale poporului. Majoritatea populației din Moldova a susținut încheierea Tratatului sovieto-român. Și pe această bază, ne pronunțăm pentru cea mai largă și cea mai strânsă colaborare cu România în toate domeniile.“ OLGA OJOGA, deputat în Parlamentul Moldovei: „Firește, pe actualii cetățeni ai Republicii România și pe noi ne leagă același sânge și aceeași limbă, numai că prea mult timp am trăit aparte după ce ne-am luat zborul din cuibul lui Ștefan. Chiar și unor frați drepți nu le vine ușor să trăiască în aceeași casă, după ce s-au căpătuit cu familii proprii. Oare suntem noi într-adevăr niște prăpădiți că nu putem trăi fără România-mumă, precum alții nu pot trăi fără fratele Iazov? Poate că, într-adevăr, e timpul să prindem la minte și să nu mai căutăm pentru grumazul nostru un jug mai măiestrit? Nu știu alții cum se simt, însă eu nu-s prea încântată când aud rostindu-se în Parlamentul României fraze de felul „*Basarabia noastră*.“ Nu putem, în sfârșit, să fim noi înșine?“

Fără comentarii.

cronica măruntă

Un ziarist înzestrat cu umor și neobișnuită capacitate de anticipare ne propune spre lectură „*Cursul lung de istorie a URSS*“, editat în... 1995, sub redacția acad. dr. docent Raisa Gorbaciova(!!). Citām: „Clasa muncitoare, sub conducerea gloriosului și neînfricatului nostru partid comunist, în alianță cu țărănimea colhoznică și Armata Roșie, a dejucat planurile imperialiștilor americani, oprindu-i din tentativa lor de a-și asigura supremația mondială. Este meritul nepieritor al tovarășului Mihail Gorbaciov, adevărat reconstructor al națiunii sovietice, de a opri cursul spre haos și război civil... Popoarele înfrățite ale patriei comune au primit cu deosebită satisfacție cererile altor țări de a intra în URSS. Astăzi, numărul republicilor suverane care au semnat *Acordul unional veșnic* s-a ridicat la 23. Ne face o deosebită plăcere nouă, tuturor cetățenilor sovietici, să ne reamintim de intrarea în marea țară a sovietelor a următoarelor teritorii, regiuni și ținuturi ale planetei: România (1992), Bulgaria și Mongolia (1993), Norvegia, Suedia și Danemarca (1995). Se află în curs de examinare cererile Iranului și Irakului, vechii noștri prieteni și aliați, iar India pregătește un demers în acest sens... Este adevărat, au murit câteva zeci de milioane de cetățeni sovietici, dar acum populația marelui stat care construiește comunismul deplin este cu circa 100 milioane mai mare. Iată încă o dovada a justeței gândirii leniniste și a politicii partidului nostru comunist... * Simplu și direct, ziarul „Sfatul țării“ (nr.55/835) rezumă o chestiune spinoasă și pune punctul pe *i*: „Din ce în ce mai mult, românii află care este adevărata intenție a moldovenilor. Se știe acum destul de bine în România că Moldova dorește independența *și nu unirea*.“ Clar! * Continuă dezertările soldaților moldoveni din armata sovietică. Cifra totală a dezertorilor (cei încă ne-prinși) trece de 600. Mulți se adăpostesc în bordeie improvizate, prin codrii din jurul Chișinăului. Ca-n vremea haiducici! * Aflat în vizită la Chișinău, parlamentarul gruzin David Cobahidze a afirmat: „Noi nu avem nevoie

să facem declarații de suveranitate, așa cum au procedat alte republici, întrucât actul de independență statală (a Gruziei, *n.n.*) din 26 mai 1918 nu și-a pierdut puterea sa juridică și acum urmează să elaborăm mecanismul aplicării lui în restabilirea independenței". * Citim și nu ne vine să credem ochilor: sovietul suprem al RSS Transnistria (?) hotărăște a considera ca lipsite de putere juridică pe teritoriul RSS Transnistria următoarele acte normative ale RSS Moldova, care lezează drepturile naționale ale cetățenilor: Legea cu privire la statutul limbii de stat a RSS Moldova din 31 august 1989; Legea cu privire la funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul RSS Moldova; Legea cu privire la revenirea limbii moldovenești la grafia latină. Concomitent, se suspendă predarea în școli a istoriei românilor, se trece iarăși la grafia slavă în presă și activitatea editorială, se scot firmele scrise cu litere latine etc. etc. * Cu binecuvântarea știm noi cui, la Banca națională din Kiev (RSS Ucraina) au fost deschise conturi pentru „republicile" transnistrene și găgăuze. În consecință, tiraspolenii și găgăuzii își gestionează singuri bugetele, nemaivirând nici o sumă la bugetul general al Republici Moldova. Cum va rămâne cu asigurările sociale, cu subvențiile guvernamentale, cu echilibrul balanței? Vom trăi și vom vedea. Deocamdată, să întărim o constatare mai veche: ceea ce părea o glumă copilărească (înființarea mini-republicilor pe teritoriul Moldovei) a prins, surprinzător, viață. Și am fi de-a dreptul naivi dacă am considera că atât ideea, cât și înfăptuirea practică a secesiunii pot fi atribuite în exclusivitate nistrenilor și găgăuzilor!

cronica arhivelor

Au început să fie ceva mai accesibile arhivele fostului KGB. Cu ajutorul ziaristului Boris Belenki, să încercăm să răspundem la întrebarea „*Și poeții se împușcă, nu-i așa?*". Întrebare cu caracter pur retoric, câtă vreme în epoca stalinistă, scriitorii importanți sfârșeau, de regulă, asasinați. N-au făcut excepție nici Gorki, nici Esenin, nici Maiakovski - despre care o glumă macabră afirmă că ar fi strigat, înainte de „sinucidere", *Nu trageți, tovarăși*! Spre a răspunde cum se cuvine exemplului și îndemnului Moscovei, fiecare republică unională se cuvenea să descopere și să lichideze trădători, spioni și deviaționiști din rândul oamenilor de cultură. Arhivele NKVD-ului oferă cititorului de astăzi o lectură de neimaginat: rapoartele, rezoluțiile și „hotărârile" lucrătorilor odiosului aparat represiv demonstrează limpede atât nevinovăția strigătoare la cer a așa-zișilor inculpați, cât și faptul că viața unui om valora, atunci, exact cât o ceapă degerată... Datorită strădaniei lui Boris Belenki, au fost făcute publice numeroase documente aparținând „cazului" *Nistor Cabac*, tânăr scriitor moldovean, împușcat de NKVD la vârsta de 24 de ani. Pentru orice om cu judecata normală și logică sănătoasă, modul în care a fost „instrumentat" cazul Cabac aduce mai degrabă a asasinat comis cu premeditare decât a demers întreprins în spiritul legii de către organele oficiale de stat! Dar să vedem ce spun documentele. Lupta de clasă „ascuțindu-se continuu" (teză atât de dragă lui Stalin!), trebuiau căutați și demascați „vinovați" care să confirme ideea fixă a *tătucului*. Conferințele de partid, Comsomol, sindicate etc. urmau să contureze cadrul general al demascării „trădătorilor", după care intra în scenă NKVD-ul. Iată un fragment din raportul prezentat de prim-secretarul Comsomolului la conferința regională Tiraspol (1937): „*Grupul puțin numeros al trădătorilor de țară nu s-a bucurat de sprijin în rândul maselor și, de aceea, își caută adepți doar printre elementele declasate și instabile în plan politic; noi i-am măturat*

din calea noastră, i-am scos din toate scorburile și vizuinile lor murdare (...) La revista „Scânteia leninistă" a lucrat până nu de mult Cabac, care era în relații strânse cu naționaliștii burghezi". Atât și nimic mai mult: acesta a fost începutul. Odată arătat cu degetul de cutare șef politic (nimeni nu-i cerea să probeze cele afirmate), nu-ți mai rămânea decât împăcarea cu gândul că... toți suntem datori c-o moarte! La amintita conferință comsomolistă s-au înghesuit să ia cuvântul numeroși „vigilenți" gata oricând să-i cânte în strună primului secretar. „Argumentele" erau cam de acest calibru: *„Dușmanii poporului care s-au oploșit în raionul nostru o susțineau pe șefa laboratorului agricol, care ne dădea indicații greșite în ce privește prestarea agrominimului"* (Partițkaia); *„Dușmanii poporului dădeau directive contra-revoluționare: Comsomolul n-ar fi trebuit să fie antrenat în munca de depistare a dușmanilor"* (Grebennikov)... Ticăloși, bieți ariviști, oameni înspăimântați, timorați de eventualitatea că un deget arătător ar putea fi vreodată îndreptat, de la prezidiu, în direcția lor? Greu de spus. Poate, din toate câte ceva... La sfârșitul conferinței, Nistor Cabac nu mai era o tânără speranță scriitoricească, ci... un odios dușman al poporului: fusese exclus din Comsomol și asta era destul. Ba a mai trebuit să și aplaude, în final, textul telegramei care i-a fost adresată „Comisarului de fier" Ejov, mai marele aparatului represiv: *„Organizația comsomolistă moldovenească vă asigură, iubite comisar norodnic, că și de acum înainte vom lupta cu înverșunare împotriva tuturor dușmanilor, curățindu-ne rândurile de toți ticăloșii trotkiști, buharinești și naționaliști"*. După conferință, Cabac a trecut pe la Editură, să se intereseze de stadiul în care se află volumul său de versuri. Redactorii nu i-au răspuns la bună ziua, cei mai mulți grăbindu-se să iasă din încăperea în care ar fi fost nevoiți să respire același aer cu un „dușman al poporului". În timpul acesta, NKVD-ul alcătuia cel dintâi act ce urma să inaugureze nou-nouțul dosar Cabac: *„Eu, locotenentul inferior de securitate Kiriușin, șeful Sectorului 3 al DSS al NKVD din RSSM, analizând materialul privind învinuirea cetățeanului Cabac Nistor, de profesie scriitor, în săvârșirea crimelor prevăzute în articolul 54-1/A al Codului penal al URSS, exprimate prin faptul că el realiza acte de spionaj în favoarea unei țări străine, în baza celor expuse și pornind de la art.143,145 și 156 ale Codului penal al URSS, hotărăsc: a accepta ca metodă de curmare a eschivării de la anchetare și judecată pentru inculpatul Cabac, deținerea sub strajă."* Procurorul de serviciu, Kolodâi, nu s-a întrebat de unde și până unde a apărut învinuirea de... spionaj, pe ce se bazează aceasta și în ce a constat „eschivarea de la anchetă și judecată" și, simplu, a ratificat hotărârea locotenentului inferior Kiriușin. Doar o mai făcuse, până atunci, de nenumărate ori... A urmat percheziția (al cărei unic „trofeu" l-a constituit o ilustrată scrisă cu litere latine), arestarea și... o lungă și nesfârșită tăcere. O lună întreagă a trecut în întuneric, fără ca pe Cabac să-l interogheze cineva. În fine, după scurgerea acestui chinuitor interval menit să înmoaie cerbicia inculpatului, poetul a fost chemat la interogatoriu. Procesul verbal s-a păstrat. Adevărat monument al abuzului represiv, „interogatoriul" este luat complet anapoda, tânărul scriitor fiind somat să se... acuze singur! *„Sunteți arestat ca fiind membru al unei organizații contra-revoluționare naționaliste din Moldova. Depuneți mărturii cu privire la activitatea Dvs. con-*

tra-revoluționară.“ Răspuns: „N-am făcut niciodată parte din organizații contra-revoluționare și nu știu nimic despre existența lor.“ Întrebare: *Vasilienko, Milev, Markov, precum și alții au fost demascați și împușcați ca membri ai organizației contra-revoluționare. Mărturisiți despre activitatea Dvs. comună.*“ Răspuns: „N-am efectuat nici o muncă contra-revoluționară împreună cu ei.“ Întrebare: „*Ancheta e la curent cu faptul că, odată cu munca literară, aveați și relații generate de activitatea în comun cu membri ai unei organizații contra-revoluționare. Vă cer să depuneți mărturii veridice.*“ Răspuns: „Susțin cu toată hotărârea ca n-am avut nimic comun și îndeosebi relații contra-revoluționare (sic!) cu amintitele persoane“. Întrebare: „*Ați prestat o muncă contra-revoluționară naționalistă activă. Vă cer să recunoașteți.*“ Răspuns: „N-am efectuat nici un fel de activitate contra-revoluționară...“ Și tot așa mai departe a condus interogatoriul sergentul Gureev, fără să invoce nici o probă, fără să apeleze la nici un martor și, mai ales, uitând complet de învinuirea de spionaj pentru care Cabac se afla după gratii! „Justiția“ stalinistă își trăia clipele de apogeu; cu o asemenea manieră de a ancheta, putea fi oricând condamnat pentru spionaj și bunul Dumnezeu! Și dacă nu chiar pentru spionaj, măcar pentru „activitate contra-revoluționară“. În timpul acesta, soția lui Cabac, Dusea, alerga de colo-colo, cerând - cu naivitate absolută - ajutor. Mai întâi s-a dus la Comitetul raional al Comsomolului: unul dintre secretari, Axente Vasilievici, i-a fost coleg de școală. Rezultatul: Axente a convocat în ședință extraordinară Biroul raional și Dusea, soția unui *dușman al poporului*, a fost pe loc exclusă din Comsomol. A alergat la Secția raională de învățământ solicitând să nu i se ia orele pe care le preda la o școliță elementară. Efectul intervenției: a primit în mână ordinul de destituire din învățământ. Iar a doua zi s-a pomenit cu vizita administratorului de bloc: în 24 de ore, trebuia să elibereze locuința. Vreme în care la dosarul Cabac s-a atașat ultima „piesă“, un referat agramat de câteva rânduri: „Sentința CNAI al URSS. În baza procesului verbal nr.33 (despre *operația română*) s-a comunicat condamnatului măsura pedepsei capitale. Sentința a fost aplicată la 16.XI.1937.“ Așa zisa „judecare“ o oficia o „troică“ alcătuită din trei lucrători ai Securității; după cum vedeți, înalta instanță n-a avut îndoieli, n-a cerut probe, n-a amintit nimic despre vreun avocat sau vreun termen de recurs. Stalin vroia mereu exemple care să adâncească teroarea. Drept pentru care, scriitorul moldovean (de naționalitate... bulgară!) Nistor Cabac a fost scos din biroul în care i s-a citit „sentință“, dus dincolo de zidul închisorii din Tiraspol și împușcat, se pare, chiar de către sergentul care-l interogase: NKVD-ul făcea, totdeauna, treaba până la capăt. Și, dacă pentru bietul Cabac totul se sfârșise, necazurile Dusei nu se mai isprăveau. Aciuată la rude, cu ingrat statut de tolerată, femeia bătea mereu calea închisorii, cerând să afle vești despre Nistor. Mai întâi - după multe insistențe - i s-a spus sec și rece: „Condamnatul a fost expediat la alt penitenciar“. Peste alte săptămâni, după ce a stat patru zile și patru nopți planton la ușa anchetatorului, a primit un răspuns oarecum încurajator: „Cabac e condamnat la 10 ani, fără dreptul de a întreține corespondență“. „Voi aștepta“ - a hotărât Dusea. Și a așteptat. Nu 10 ani, ci 19. În 1956 a primit acasă o scrisoare oficială. A deschis-o cu strângere de inimă: dacă era o înștiințare de deces? Dar nu, adresa cu antet „înalt“ îi aducea o veste

nemaipomenită: „Sentința aplicată soțului Dvs. este anulată și Cabac Nistor complet reabilitat.“ Nici că se putea o știre mai minunată! Dusea nu știa un singur lucru: fusese reabilitată *memoria* scriitorului Cabac. Anularea simbolică a sentinței n-avea cum să întoarcă înapoi glontele tras de sergentul Gureev, în 1937, în ceafa lui Cabac și „în numele poporului“...

politicale

Se zice că *subtilitatea* s-ar număra printre armele de bază ale celui ce se avântă în iureșul disputelor politice. Că minciuna, oricât de elegant insinuată, se cuvine să aibă ceva limite și oarecare temei inițial; altfel, eșuează repede în incredibil - operația reușește, dar pacientul își dă duhul. O adevărată lecție de subtilitate și eleganță ne oferă comentariul „politic“ intitulat „Republica Transnistria“ și semnat de Vl. Osipov în numărul 8/1991 al publicației moscovite „Deni“. Ziarul cu pricina este editat de Uniunea scriitorilor și pune în circulație - veți spune - un limbaj elevat și-o argumentare impecabilă. Cu totul alte așteptări am avea, să zicem, de la gazeta măcelarilor avântați ori de la foaia hingherilor. Cred, totuși, că s-a produs undeva o încurcătură: ori articolul tovarășului Osipov n-a fost scris pentru „Deni“, ori gazeta în cauză nu-i a Uniunii scriitorilor, ori Uniunea nu-i a scriitorilor, ori Osipov nu-i scriitor. Dacă, totuși, Domnia sa posedă un carnet de membru, sunt convins că recomandarea de primire în Uniune i-a dat-o fără ezitare, în 1939, însuși Goebbels. Limbajul este tipic pentru propaganda celui de al III-lea Reich! Ascultați: „*moldovenii plănuiesc să spele asfaltul cu sânge rusesc.*“ Subtilul autor omite, din păcate, să precizeze dacă moldovenii i-au spus Domniei sale în persoană întreaga tărășenie, dacă-i vorba de un zvon, de-o simplă bârfă, ori - mai știi? - de un plan căzut în mâna KGB-ului și însoțit, cum se cuvine, de graficul operațiunii: azi se spală (cu sânge) strada Ștefan cel Mare, mâine, strada Vlaicu Pârcălab, poimâine, piața, Piața gării și tot așa înainte. Citim mai departe: „*Bande de criminali moldoveni pradă apartamentele colonizatorilor ruși, despicând pernele și burțile rușilor.*“ Brrr! Dumnezeule, ce scenă! Bieții *colonizatori* (care au găsit în Basarabia triburi de moldoveni-papuași și i-au cucerit cu oglinjoare, mărgele și „apă de foc“) vor rămâne, curând, și fără perne, și fără burți. Înecată într-un nor de fulgi, noaptea Sfântului-Bartolomeu-pe-Bâc pare populată, în imaginația bolnavă a lui Osipov, de moldoveni mânuind sinistre cuțitoaie, spintecarea slavilor săvârșindu-se în numele... restructurării, care în Moldova ar fi început- afirmă același autor - cu lozinca „*Rușii peste Nistru, evreii în Nistru*!“ O lozincă, probabil, de uz intern, întrucât n-a mai auzit-o nimeni până la tulburătoarele revelații ale lui Osipov-colonizatorul. Oricum, e incompletă; dac-ar fi tras cu urechea mai bine, informatorul lui Osipov putea s-o recepționeze în întregime: „Rușii peste Nistru, evreii în Nistru, găgăuzii în Bosfor, ucrainienii în Bug, bulgarii în Marița, germanii în Elba și tătarii în Bâc“. Dar să vedem ce mai revelează senzaționalul articol al lui Osipov: „*Frontul popular din Moldova are pregătite liste negre cu numele celor care*

trebuie uciși." Auzi-l, Doamne, și ne miluiește! CEKA, Gestapoul, NKVD-ul, par niște dulci copilași pe lângă fiarele de la Front, care au fost în stare să alcătuiască din vreme tabele cu *nr.crt.*, numele și pronumele, data nașterii, apartenența politică... nu mai lipsește decât formula *SB* („tratament special") înscrisă la rubrica „Observații". Și ce mai spune nemaipomenitul Osipov? Domnia sa ne trântește în față năucitoarea teză potrivit căreia „*în 1862, datorită armatelor rusești, a apărut pe lume România independentă*", mai afirmă că „*Grigore Vieru, Dumitru Matcovschi, Leonida Lari și Nicolae Dabija duc poporul la pierzanie*" și, în final, conturează tabloul apoteotic al trezirii voinicului rus, care, fluturând spada ce a strălucit și la cucerirea Izmailului, rostește sentențios: „*Noi suntem ruși, cu noi este Dumnezeu*". Domnul cu tine, Vladimir Osipov!

cronică judiciară

Întâmplarea a făcut să-l cunosc pe cel dintâi excroc internațional venit să opereze în Moldova. Omul a fost ucis, familia trăiește, așa că nu-i voi da numele exact. Să zicem că-l cheamă Gheorghe și era dezmierdat *Gigi*. Băiat tânăr, subțirel, frumușel, blond către șaten, cu privirea de-o inocență îngerească - putea să-l păcălească și pe Dumnezeu! La toate aceste daruri, *Gigi* își adăugase diploma de absolvent al institutului bucureștean de artă teatrală și cinematografică - calificare ce-i permitea să intre cu repeziciune în orice rol. După terminarea facultății, a avut niște încurcături care i-au prilejuit - zicea el - câteva interogatorii deloc plăcute în Rahova. După care a făcut ce a făcut, s-a însurat cu o americancă și, cumpărat pe valută, a ajuns în lumea liberă. De unde s-a întors, compunându-și un personaj jumătate unchiul Sam, jumătate dizident român. Cartea de vizită atesta faptul că, în SUA, este proprietarul unei înfloritoare firme profilată pe import-export... Pe atunci (1990), Republica Moldova încerca din răsputeri să atragă investitori străini; ei bine, Gigi fiind primul milionar decis să umple Basarabia cu dolari, a fost primit cu pâine și sare. Neam cunoscut la Vama Leușeni: mașina oficială care venise să-l aducă la Chișinău era chiar în fața bătrânei mele „Dacii". Reprezentantul marii finanțe de peste ocean a pășit dincolo de Prut cu stângul: ca să facă impresie, a scris în fișa vamală că deține asupra sa 500 de dolari. Era convins că n-o să-i ceară nimeni banii la control - numai că un vameș mai ațos și mai puțin impresionat de numărul mic al „Volgii" guvernamentale, a solicitat să i se arate dolarii. Gigi n-avea un chior! Și-a întors buzunarele pe dos, a deșertat geanta diplomat - nimic. „*Înseamnă* - părea a-și fi adus aminte - *că i-am lăsat la ghișeu, la PANAM*". M-am găsit să-l consolez (totuși, 500 de dolari nu se iau din drum), Gigi m-a bătut pe umăr protector și m-a încredințat că „nu-i rău de pagubă". A rupt fișa, a completat alta și iată-ne în drum spre Chișinău. Cel dintâi milionar american a fost găzduit - unde credeți? - în vila prezidențială. Acolo mai dormiseră Brejnev, Ceaușescu (acum, clădirea albă de pe strada Jukovski poartă firma „Reședința oficială a Președintelui Republicii Moldova"). Gigi a

făcut impresie bună: prin comparație cu milionarii desenați de Kukrâniksi (obligatoriu burtoși, cu lanțul ceasului de buzunar atârnând peste pântece și cu trabucul morfolit în colțul gurii) omul de afaceri româno-american impunea respect tocmai prin fragilitatea aparentă a făpturii sale ce se cerea ocrotită. Lumea îl privea și cu ceva curiozitate, dar mai ales cu nețărmurit respect: iată cât am fost de mințiți, milionarii sunt niște băieți simpatici, blânzi, chiar timizi... Ce putere formidabilă dispunea de acum în cont Domnul Gigi și câtă stimă putea impune a demonstrat-o întâlnirea (în treacăt, pe un culoar) cu a-tot-puternicul mareșal Ahromeev (cel care s-a sinucis după puciul lui Ianaev, *n.n.*) temutul șef de stat major al Armatei sovietice (ocupa, într-o clădire alăturată, un apartament mult mai modest decât *prezidențialul* oferit lui Gigi), pus în gardă de serviciul propriu de contra-spionaj cu cine are de a face, s-a tras cât mai lângă perete, făcându-i loc lui Gigi să treacă - ba a mai schițat și un salut cu două degete la cozoroc! Instalat ca un pașă în casa lui Brejnev, Gigi a solicitat să i se introducă imediat, la televizor, canalul CNN recepționat de la satelit - ceea ce s-a izbutit după o zi și o noapte de trudă a tehnicienilor cățărați pe acoperișuri; apoi, a făcut comenzi telefonice cu America, Roma (mereu era numărul greșit), București și Istanbul (unde se pare că a ajuns să viețuiască o amică a sa din București). Femeile de serviciu umblau în vârful picioarelor, iar la restaurantul hotelului alăturat („Codru") chelnerii se îmbulzeau să-l servească, așteptând (așteaptă și acum) bacșișul în bancnote verzi. În discuțiile telefonice, Gigi utiliza cu precădere două expresii din limbajul finanțelor (mai mult nu știa), care au făcut la Chișinău, teribilă impresie: *barter* și *linie de credit*. Tot orașul aflase de sosirea milionarului blond și câteva fecioare și mai blonde dădeau sârguincios târcoale *reședinței*, doar-doar s-o ivi prilejul să facă ochi dulci făt-frumosului picat din cer. Primele hotărâri au fost adoptate relativ repede: Gigi va prelua hotelul „Codru" (pe care-l va aduce la *patru stele*), restaurantul (ce urmează a fi lărgit, modificat, re-vitrat etc.), clădirile din jur, și, în întregime, stațiunea de odihnă Holercani, debarcaderul de la Nistru, ambarcațiunile, portul turistic ș.a.m.d. A doua hotărâre: va edita un ziar destinat lumii finanțelor din Moldova - drept pentru care a apelat la o persoană calificată și mă trezesc invitat la *reședință*. Clădirea merită descrisă. Nu știu cum arată interioarele acum. În 1990, încă mai purta pretutindeni, la înălțime potrivită, un brâu de butoane: în orice loc s-ar afla, oaspetele (după a nu știu câta sticlă de votcă) nu putea să nu nimerească fie pe cel ce purta inscripția *OHRANA*, fie pe învecinatul *DEJURNAIA*. Patul destinat lui Brejnev era cam cât un ring de box. Camera alăturată, biroul, era mobilat cu fotolii de piele în care te scufundai până la gât, o enormă masă de consiliu lustruită-lună, canapele, telefoane, aparate de condiționat aerul, televizoare... Celălalt dormitor, în nuanțe de roz, era destinat să găzduiască *Raisa* oaspetelui de onoare. La nivelul inferior, o sufragerie, saloane pentru discuții oficiale, holuri în marmură, umbrite de plante tropicale. În acest univers opulent, Gigi se mișca cu o anume lentoare blazată și-și primea invitații, cărora le servea imediat termenii miraculoși *barter* și *linie de credit*. De aici încolo, vinovăția pseudo-milionarului nostru începea să se diminueze. Fără a cere o rublă nimănui, Gigi era asediat de diverși interesați care-i propuneau sume consistente (și comisioane pe măsură)

spre a fi transformate în dolari. Aproape că devenise... victimă: nu mai scăpa de ofertanți! Sistemul începea să lucreze de la sine: este firmă, este ștaif - ajunge. Vă amintiți? Când Ostap Bender a înființat un fals birou de colectare a coarnelor și copitelor, a și început să primească adrese oficiale care-l atenționau că-n mersul întreprinderii este loc pentru mai bine... În șifonierul ce-a adăpostit raglanul lui Brejnev și șapca lui Ceaușescu, au început să se clădească teancurile de sute. Amatorii de valută înțelegeau că schimbul nu se poate face imediat și, fără a se arăta grăbiți ori neîncrezători, lăsau sutele de mii *milionarului*, urmând să-și primească dolarii când s-o putea. N-a solicitat nimeni vreo chitanță - doar tranzacția se făcea între gentlemeni! În așteptarea vapoarelor cu marfă (ce existau doar în fantezia originalului întreprinzător), Gigi s-a lansat în viața politică. Interviuri în presă, participări la emisiuni TV. Seara, era ocupat să primească recepționeri, ospătărițe, cameriste, care, aflând că personalul urmează a fi schimbat cu altul, mai stilat, se străduiau să convingă că-s utili și de neînlocuit. Și treaba mergea înainte: Gigi nu cerea, dar i se aducea. Nu numai banale teancuri de bani, ci și vechi ceasuri de aur cu monogramă, monezi cu certă valoare numismatică, samovare de argint masiv... Și cum totul are un sfârșit, iată că s-a apropiat momentul adevărului: frapate de faptul că, la emisiunile TV, marele financiar nu era în stare să lege două vorbe și că, mai ales, vapoarele „cu marfă" n-aruncau ancora nicăieri, oficialitățile au cerut, cu discreție, Securității să vadă ce-i cu firma pe care mister Gigi o posedă în America. Investigațiile au dat un rezultat absolut deconcertant: firma pur și simplu nu exista. Gigi a simțit că ceva nu-i în regulă, a umplut o canistră din tablă cu bancnote de-o sută de ruble și a șters-o în România. Ghinionul lui a fost că printre cei excrocați s-a numărat și-o colonie de țigani. A fost găsit mort, în București, în *Mercedesul* pe care abia și-l cumpărase. Accident de circulație - zic unii. Crimă - afirmă alții. Înscenare - consideră păcălițiii din Chișinău - Gigi n-a răposat, ci și-a asumat, ca-n teatru, rolul de mort... provizoriu. Mormântul există. Îndoielile, de asemenea... Cam asta-i povestea celui dintâi excroc internațional venit să opereze într-un Chișinău (atunci) naiv și incapabil să suspecteze un *român* de intenții necurate.

Învățătură de minte!

cronica evenimentului

Sfârșit de august. Piața centrală din Chișinău este liniștită. Flori, coroane, panglici și icoane la statuia lui Ștefan cel Mare. Amintirea statuii lui Lenin o mai păstrează câteva pietre din temelia monumentului. Edilii au lucrat toată noaptea pentru a le acoperi cu panouri. Nici o lumină aprinsă în tot sediul Comitetului central al Partidului comunist - cu o zi înainte, clădirea fusese sigilată. Ultimul transport izbutit de vechii stăpâni: o ladă cu sticle de votcă, salvate pe ușa de serviciu. Reporterul TV care a surprins scena a comentat-o malițios: „cu votca ați intrat în Moldova, cu votca ieșiți - dar pe ușa din dos." În fața CC-ului era un original grup statuar: pe o bancă, Marx și Engels, supradi-

mensionați, stau amical de vorbă. (Adevărat, din când în când, spre indignarea oficialităților, cineva așeza o sticlă goală între cei doi clasici - dacă tot stau la taclale, măcar să nu fie pe uscat...) Se pare însă că cei doi și-au spus tot ce au avut de spus, fiindcă au plecat... cu bancă cu tot. În parc, lumea ascultă la radio dezbaterile de la Moscova... Către dimineață, Piața Marii Adunări Naționale a început să freamăte. Obișnuiți să se scoale în zori, țăranii din împrejurimi au și ocupat spațiile din dreptul microfoanelor. Apoi, au pătruns coloanele din raioane. Cei de la Glodeni, cu fanfara în frunte, poartă icoane ocrotite de ștergare. Din difuzoare se revarsă un cântec cu refren obsesiv: „Doamne, ocrotește-i pe români!". Încă un ceas de necontenită tălăzuire și piața e plină-ochi. După ce au depus coșuri de flori și s-au închinat în fața monumentului lui Ștefan cel Mare, oficialitățile s-au apropiat de microfoane. O remarcă: Chișinăul, oraș destul de posac în ultima vreme, este potopit ca niciodată de zâmbete...

...În sala Parlamentului. Astăzi se va vota independența. Pur și simplu mi-e ciudă că nu pot găsi, acum și aici, alte vorbe decît răs-tocitele *emoție, bucurie, lacrimi, tricolor, neam, emoție, solidaritate, emoție, solidaritate, emoție, mândrie, emoție, emoție*. Mă uit în jur și constat că bărbații nu se comportă chiar... bărbătește... Votarea a apelat la o procedură menită să ajute istoria: după apelul nominal, fiecare deputat își exprimă opțiunea, semnând, apoi, un document ce l-am putea denumi „Declarația de independență a Moldovei" Până acum, nici un vot împotrivă! Aplauze pentru deputații ruși, care, fie că spuneau *za!*, fie că spuneau *pentru!* au susținut vrerea moldovenilor. Întrebare: cum s-ar fi desfășurat votarea dacă nu eșua puciul lui Ianaev? Răspunsul ni-l dăm singuri... Se produce un eveniment de-a dreptul incredibil: votează *pentru* și Lisețki, liderul „Interfrontului"! Cum ar fi votat Lisețki, dacă Parlamentul ar fi fost convocat înainte de 19 august? Mai că-ți vine să mulțumești respectuos lui Ianaev et.comp. pentru enormul sprijin adus, fără voie, Basarabiei! Din celălalt capăt al sălii, poetul Ioan Alexandru îmi trimite un scurt mesaj: „*Chișinău, sala Parlamentului, orele 14,20, 27 august. Inima îmi este cât un purice. Aștept numărătoarea voturilor. Cred în Biruință cu ajutorul Domnului. Să fim iarăși un neam, o credință, un botez!*" Serafim Saka îmi șoptește: „Abia independența ne leagă în mod sincer de restul lumii. Într-o bună zi, planeta își va spune *noi pământul*". Ministrul învățământului și științei, Nicolae Mătcaș, îmi scrie, pe spatele unui afiș: „*Evenimentul la care asistăm astăzi, prin importanța sa, echivalează cu Marea Unire și este un preludiu la reconfirmarea ei. Sunt mult prea mari emoțiile ce ne asaltează în acest moment, însă nu trebuie să ne pierdem rațiunea în starea de euforie generală. Urmează să asigurăm această suveranitate și independență declarată. Deocamdată suntem singuri, nu ne cunoaște nimeni... Românii de pretutindeni, dar mai cu seamă românii din România ar trebui să țină mereu trează în conștiința întregii lumi această parte de pământ străbun care se cheamă republică suverană și independentă față de străini - nu și de frații săi! - Moldova!*" Se anunță rezultatul definitiv al votării: 276 de voturi pentru, nici unul contra, nici o abținere! Moldova nu mai este a Moscovei! Moment istoric!... Sesiunea extraordinară se apropie de sfârșit. O

ultimă propunere ridică iarăși sala în picioare: „Deșteaptă-te, române!“ devine (și) imnul național al Moldovei! 203 voturi pentru, 12 împotrivă, 19 abțineri.

politicale

Scriu aceste rânduri stând pe o bancă în apropierea catedralei Soborului. În piața centrală se rotesc hore. După o epuizantă săptămână, în care s-a vegheat lângă clădirile Parlamentului și Guvernului, după o altă săptămână, tonifiantă și înălțătoare (dar mai ales solicitantă în plan emoțional), Chișinăul este ostenit și nu vrea s-o recunoască. Ochi înroșiți, voci istovite. Umbra unei îngrijorări începe să stăruie, în pofida focurilor de artificii, a chiuiturilor, tropăiturilor și a strigăturilor flăcăilor. Și dacă scriitorii au fost, în Moldova, purtători ai făcliei redeșteptării naționale („*Prin glasul ferm al scriitorilor a cuvântat poporul*“ - a spus cândva Snegur), i-a fost dat tot unui poet să așeze degetul pe rană: „Sărbătoarea independenței - a concluzionat Grigore Vieru - a fost ca o nuntă. Minunată. Dar, a doua zi după nuntă, începi să-ți dai seama că n-ai nici de unele“. La fel de realist, Nicolae Costin, Primarul Chișinăului, ni s-a confesat: „*De acum înainte, nu mai putem da vina pe nimeni. Suntem stăpâni în casa noastră, de noi depinde tot ce se va petrece aici.*“ Motive pentru care sentimentul copleșitor izvorât din starea de neatârnare n-are cum se instala deplin și triumfător: țara e ciuntită prin secesiunea unor mini-republici croite de mancurți (ultima ispravă a tiraspolenilor: au „arestat“ camera video și casetele operatorilor televiziunii din Chișinău în chiar ziua sărbătoririi limbii române!), Moldova n-are armată proprie, granițele îi sunt păzite de trupe rusești, rețelele de gaze și electricitate, trecând prin Tiraspol, sunt vulnerabile, stocurile de benzină și motorină se apropie amenințător de zero - și tot așa înainte. Nu știu dacă învățătoarea Natalia Strugaru, când ne-a spus, oftînd, că „înainte mult mai este!“ s-a gândit și la hățișul diplomatic prin care urmează să răzbată recunoașterea independenței statale; oricum, precedentul există, dacă ne gândim la avatarurile României (1859,1877), căreia și unirea și independența i-au fost recunoscute târziu și după trudnice eforturi. Marile puteri de atunci (Austria, Turcia) au trebuit, în cele din urmă, să se resemneze în fața evidenței adevărului adevărat; vreau să cred că mai înțeleptul veac XX va fi învățat cele cuvenite din lecțiile istoriei și nu va mai pretinde la nesfârșit celor mici să joace după pofta și cheful celor mari... Snopuri de rachete multicolore incendiază cerul Chișinăului. Imaginea *victoriei*, conjugată obligatoriu, în anii copilăriei, cu citarea prezicerii împlinite „va fi sărbătoare și pe ulița noastră!“, arată că sub semnul izbânzii târzii s-a isprăvit în sfârșit, pentru Basarabia, al doilea război mondial! Ulița rămăsese oarecum *a noastră*, dar victoria a fost numai *a lor* și împotriva noastră! „*Nu dorim nimic din ceea ce nu ni se cuvine!*“ - s-a afirmat cu îndreptățire de la microfonul Marii Adunări. Rămâne să se valideze internațional o aspirație legitimă: românii din Republica Moldova revendică numai ce-i al lor. Sau, mai exact spus, ceea ce a mai rămas... Acum, când ultimele rachete brăzdează cu roșu, galben și albastru cerul ba limpede, ba înorat al

Chișinăului, încerc o recapitulare sumară a constatărilor și impresiilor din cele „zece zile de foc". Iată:siguranța lui Snegur. Popularitatea cel puțin constantă a lui Mircea Druc (cele câteva fraze rostite la Marea Adunare au avut mai mult miez decât destule discursuri puse cap la cap). Ampla solidaritate românească, reieșind nu numai din participarea oficială a Președintelui Senatului, a mai multor primari și prefecți din România, a formațiunilor artistice din județele istorice ale Moldovei, ci și din venirea sutelor de români sosiți din proprie inițiativă și din dorința de a fi alături de frații basarabeni într-un asemenea moment destinat ne-uitării. Remarcabilă prezența scriitorilor clujeni: pe aproape toți condeierii transilvani i-am întâlnit la Chișinău! Nici un ieșean. Puțini bucureșteni. Poate-i mai bine așa: de la București și Iași au ajuns la Chișinău prea multe vorbe-n dodii la adresa scriitorilor de aici, sărbătoriți acum ca adevărați începători ai drumului renașterii naționale. Orice vorbă rea rostită în România reverberează însutit la Chișinău și doare mai amarnic decât un car de anateme venite de la Moscova...

...Se bate miezul nopții. Știu cum va începe ziua de mâine: în zori, aceeași bătrânică ce-o știu de ani, va veni la monumentul lui Ștefan cel Mare, va așeza portretul-icoană adus de acasă (bătrâna n-are de unde ști că imaginea nu-l înfățișează pe eroul de la Putna, ci pe... Cozorici în rolul lui Ștefan cel Mare; pentru ea, e-o neprețuită icoană și-atât), va curăța cu măturica treptele de piatră, va scoate, din coșul de papură, foarfeca, spre a tăia cozile și îndrepta mănunchiurile de flori, apoi va aprinde cele dintâi lumânări. Cărora, peste zi, li se vor adăuga altele.

prima cronică de... front

O mașină virează subit și ne taie brutal calea. Ciocnirea nu poate fi evitată. Gemete de tablă îndoită, clinchete de faruri sparte. Încă o bufnitură și suntem azvârliți în direcție opusă: o a doua mașină ne izbește din spate. Frumoasa „Volga" nou-nouță, aparținând ziarului „Moldova suverană", este făcută sandvici. Din mașinile care ne-au „fixat la mantinela" podului peste Nistru, sar o mulțime de vlăjgani îmbrăcați în salopete de camuflaj și înzestrați cu vânjoase bastoane de cauciuc (cele sovietice sunt de două ori mai lungi decât oricare altele din lumea largă). Nici o explicație, nici un dialog; suntem „extrași" rapid din „Volga", profitându-se și de starea noastră de buimăceală. Cel mai zdravăn o încasează fotograful de la ROMPRES, care, reflex, se agață de cureaua aparatului foto, refuzând categoric să se despartă de „corpul delict". Bietul Lăzărescu este înhățat de mâini, smuls din mașină și „depus" pe trotuar. După care suntem despărțiți și urcați în mașinile boțite, care demarează în trombă. Rămân în „Volga"; în pofida protestelor șoferului, se mai urcă încă 5 și așa, claie-grămadă, o luăm spre oraș. Benderul lui Ostap. Sau Tighina, dar, mă rog, asta-i denumirea vechii cetăți, acum, garnizoană militară ținând de vestita „Armată a XIV-a".

Ce a fost pînă atunci? Fiind condeier de modă veche, am rămas victima prejudecății potrivit căreia corect este să scrii despre ceea ce vezi cu ochi tăi. Drept pentru care (și în pofida tuturor sfaturilor de a renunța la o asemenea primejdioasă tentativă), am convins redacția „Moldovei suverane" să-mi faciliteze o deplasare la Tiraspol, unde populația feminină a blocat de mai multe săptămâni calea ferată, protestând la adresa... etc. etc. Tabăra Lysistratelor moderne, care, în loc să-și domolească soții, se luptă cu locomotivele, e pitorească și colorată. Corturi militare verzi. Umbreluțe rozalii. Lozinci roșii - evident, toate în limba rusă. Textele sunt de-a dreptul savuroase: *„Nu dorim mămăligă moldovenească din mâna românilor!"; „Femei nistrene, cauza voastră e dreaptă! Vom învinge!"; „Fiii noștri au murit pe front"* ș.a.m.d. Cum ne apropiem de locul manifestațiunii, suntem înconjurați de 10-15 bărbați în uniforme. „Ce doriți?" „Să fotografiem, să stăm de vorbă, să vedem..." Se aprobă doar punctul 2: vom convorbi cu purtătoarea de cuvânt a detașamentului de șoc. Credeam ca ne va întâmpina o femeie-comisar tare ca stânca și inflexibilă precum podul peste Nistru - când colo, ni se înfățișează o junică blondă-roșcată, cu ochi alunecoși, gene rimelate și orbite albăstrii. Uniforma militară nu-i poate ascunde silueta suplă de *Miss Bender '91*. Redactorul Liviu Belâi, blând precum revista pentru copii la care lucrează („Alunelul"), încearcă să lege o discuție. I se răspunde mereu cu aceeași frază: *„Eliberați-i pe deputații noștri, care-s aleși de popor"*. (*n.n.*: fusese arestat Igor Smirnov). „De popor a fost ales și Ianaev" - încearcă să argumenteze Liviu. Replica este, invariabil, aceeași: „Eliberați-i pe deputații noștri, care-s aleși de popor". Ni se interzice orice discuție cu bătrânele instalate pe șine. Trag cu coada ochiului: sunt câteva zeci de pensionare care tricotează, brodează, citesc presa sau pur și simplu fac plajă. (Se zice - dar n-am cum verifica - că ar primi 100 de ruble pe zi, ceea ce nu-i puțin, dacă ținem seama că pensia lunară medie este de circa 70 de ruble). Lângă grupul de băbuțe fumegă o bucătărie de campanie tip „Sovetskaia armiia". În față, pe linia Chișinău-Tiraspol, zace de cine știe când o garnitură de vagoane frigorifice. Ce s-o fi ales din încărcătura perisabilă, se poate bănui... Cum gazdele încep să ridice tonul și să-și agite semnificativ bastoanele de cauciuc, înțelegem că vizita se cuvine încheiată. Plecăm către Tiraspol, spre a asista la festivitatea depunerii jurământului de credință față de republica nistreană (?) de către milițienii trecuți de partea noii puteri. În fața sediului Miliției (rămasă, în parte, fidelă guvernului de la Chișinău), îmi solicită un interviu televiziunea din St. Petersburg (*bâvșii* Leningrad). Prima întrebare este năucitoare: „Este adevărat că românii pregătesc detașamente înarmate cu bâte, spre a ataca Tiraspolul?" (N-aveam de unde știi că, la acea oră, în România chiar se pregăteau bâte - dar în Valea Jiului și împotriva Bucureștiului...) Surprins de enormitatea întrebării, nu pot răspunde decât printr-o glumă. Dialogul ce a urmat a fost îndeaproape vegheat (abia acum îmi dau seama) de doi blonzi mustăcioși; tăcuți, cei doi se urcă într-o „Lada" și dispar, spre a reapărea, după câteva minute, în spatele mașinii noastre. Cum festivitatea depunerii jurământului se amână iarăși, hotărâm să ne întoarcem la Chișinău. Pe pod, fotograful cutează să apese declanșatorul aparatului, spre a lua un cadru general. Ce a urmat, știți.

...Sub escortă, gonim pe străzile Benderului. Însoțitorii ies din mutenie (evident, nici un cuvânt românesc). Încep să curgă amenințări: „Ce căutați aici, când *ai voștri* au ucis, aseară, trei oameni la Dubăsari?“ „Nu știți că în *Republica nistreană* s-a decretat starea de urgență?“ N-aveam de unde știi. Cât despre cei trei morți, știrea s-a dovedit, mai târziu, ușor exagerată, decedații fiind și astăzi cât se poate de vii... În centrul Tighinei, pe o stradă barată cu „arici“ împotriva tancurilor, oprim în fața sediului „Comitetului muncitoresc“. Începe percheziția. La apariția pașaportului românesc, verde, nacialnicul vede roșu: „*Români, e grav, e grav, duceți-i la Tiraspol*!“ Înapoi la mașini. În înghesuiala sufocantă, răsar întâile prevestiri: „Măcar cu o bătaie zdravănă și tot o să vă alegeți“. „Dacă găsim ceva în mașină, vă punem la zid!“ apoi, colorate înjurături cu aromă portuară nistreană... Trecem val-vârtej pe lângă parcarea în care s-a încercat, cu trei zile înainte, răpirea ministrului adjunct de interne al Moldovei și preschimbarea lui în ostatec, spre a fi oferit în locul lui Smirnov. Încă un sfert de ceas și ajungem la Tiraspol, oraș în care Lenin mai dă indicații de pe soclu. În spatele monumentului marelui dascăl, clădirea conducerii. Pe culoare, holuri, scări, atmosferă de Smolnâi 1917. După o lungă așteptare suntem invitați (citiți: îmbrânciți) în cabinetul nu știu cui. În capul unei mese lungi tronează un bărbat cu bărbuță tunsă scurt și cu zâmbet înțelept așternut pe chip. Suntem ținuți în picioare, dar ni se vorbește blând - dumnealui reprezintă, se pare, comunismul cu față umană. Se hotărăște mai întâi confiscarea aparaturii fotografice și sunt pregătite procesele-verbale de inventar cu indigo. Numai că dintr-o sacoșă de fotograf profesionist se ivesc atâtea scule cu denumiri ciudate, încât vigilenții revoluționari renunță la inventar („...*trage-l pe Academiei!*“) și dispun doar confiscarea filmelor. Asupra mea se găsește - oroare! - o casetă de reportofon. Se confiscă. Primesc în schimb o chitanță semnată *Stoianov*, ceea ce ține loc de prezentări și atestă originea bulgară a purtătorului de barbișon. Tovarășul Stoianov va avea neplăcuta surpriză, atunci când va asculta banda, să dea peste vocea președintelui Snegur, care tocmai îmi acordase un interviu. Noroc că-l „citisem“ pe bandă cu o seară înainte!... „Ei - concluzionează Stoianov - acum e acum: percheziționați mașina!“ În piața centrală, sub ochii lui Lenin, începe circul percheziționării nenorocoasei „Volgi“. Mai întâi sunt răzuite abțibildurile tricolore. Un fanion tricolor este smuls, azvârlit și călcat meticulos cu tocul bocancului. Nu scapă cel mai mic spațiu neinvestigat, inclusiv cutia cu siguranțe, filtrul de aer, aripile interioare, cauciucul de rezervă. Din discuțiile încruntate ale celor din jur (lumea s-a adunat ca la urs) înțeleg ce se caută: brrr, arme! Sunt smulse spătarele canapelelor, gesturile brutale și repezite fiind mereu acompaniate de referiri la cei trei „morți“ de la Dubăsari. Dacă cineva ar fi „picurat“ un tub gol de cartuș în port-bagaj... Pe măsură ce percheziția se adâncește, crește dezamăgirea întipărită pe chipurile reprezentanților „poliției orășenești“ din Tiraspol și sporește iritarea generală. De la garaj este adus un șofer ce conduce același tip de mașină, precum și un mecanic auto pentru consultări tehnice: unde s-ar mai afla spații necercetate? Începe demontarea ușilor. „Aici sună a gol...“ În tot acest (lung) răstimp, încercăm legarea unei discuții: nici un spor. „*Ai voștri* i-au omorât aseară pe ai *noștri*. N-ați venit degeaba cu românii după voi! Dacă nu găsim arme, înseamnă că pur și simplu spionați.

Aplicăm legile stării de urgență!" Care or fi legile alea? Până una-alta, se cere imperativ șoferului nostru să plătească reparațiile la cele două mașini care ne-au agresat pe pod. Hoțul de păgubaș! După care, cu înjurăturile de rigoare și gesturi de lehamite, suntem totuși, eliberați: polițiștii nu voiau sa piardă momentul (umilitor pentru moldoveni) depunerii jurământului de către noii lor „colegi".

Dincolo de „granița" belicoasei „republici", oprim, aranjăm cât de cât mașina și ne facem inventarul. Lipsesc filmele foto, caseta și, tuturor, stilourile. De unde se vede cum și cât s-a evoluat de la *davai ceasov*!

cine nu știe, întreabă

răspunde președintele MIRCEA SNEGUR

- Domnule președinte, Moldova și-a declarat independența. Aveți într-adevăr sentimentul deplinei neatârnări? Mai sunt lucruri care, vrând-nevrând, leagă Moldova de imperiu?

- Proclamarea independenței înseamnă în primul rând libertate mai multă în acțiunile noastre. Odată cu proclamarea independenței, suntem liberi să ne alegem partenerii, țările, comunitățile cu care să colaborăm pentru ridicarea bunei stări a poporului la nivelul pe care cu adevărat îl merită. De altfel, întreg potențialul republicii poate favoriza acest scop. Ne aflăm, acum (sfârșitul lui sept.1991, *n.n.*) într-o etapă de tranziție; doar nu azi-mâine pleacă armata sovietică de pe teritoriul republicii noastre! Chiar după discuția cu Dvs., mă întâlnesc cu generalul Kobeț, președintele Comitetului pentru pregătirea și înfăptuirea reformei militare, președintele Comisiei pentru problemele apărării a Federației ruse. Domnul Kobeț a venit pentru consultări, dar eu voi încerca să le preschimb într-un început de tratative privind evacuarea trupelor sovietice de pe teritoriul Moldovei. Probleme asemănătoare vom avea de rezolvat și cu trupele de grăniceri. Dar cele mai complicate, Domnule Iacoban, rămân chestiunile economice din integrarea pe care o avem cu celelalte republici din fostul imperiu. Spunem răspicat: dorim colaborarea și nu ne sperie nici chiar coordonarea, dacă acolo unde se iau hotărârile va fi și reprezentantul nostru. Consider că adevărata soluție constă în menținerea legăturilor directe cu republicile. Având asemenea legături - de pildă, cu regiunea Tiumen, am putea primi țiței de acolo, pe care să-l prelucrăm în România. Vrem sau nu vrem, legăturile economice se vor menține multă vreme. O singură (mare) dorință: le dorim juste.

- Văd în cabinetul Dvs. portretul lui Eminescu și-mi amintesc vorbele altui mare poet român, Octavian Goga: „O graniță se păzește sau cu un corp de armată, sau cu statuia unui poet legat de inimile tuturora". Cum v-au sprijinit scriitorii basarabeni aici, la granițele latinității?

- Scriitorii au fost aceia care, practic, au dat imboldul mișcării democratice pentru renaștere națională. Regretabil este faptul ca ei n-au fost înțeleși de la bun început de fosta conducere a Republicii. Multe lucruri s-ar fi putut

obține cu destulă vreme înainte. Nu-i numaidecât un reproș, dar trebuie să spun că, dacă și deputații moldoveni din Sovietul Suprem al URSS ar fi venit cu un program curajos și ferm, așa cum s-au prezentat cei din țările baltice, s-ar mai fi câștigat câte ceva - în primul rând, timp. S-ar fi cuvenit sa mergem în același pas, întrucât am fost anexați în virtutea aceluiași pact Ribbentrop-Molotov. Revenind la întrebarea Dvs. - consider că scriitorii au fost și rămân cei mai respectați și iubiți dintre personalitățile Republicii Moldova. Majoritatea scriitorilor - nu spun toți, da, nu spun toți - au un punct de vedere ferm, care nu se clatină după cum bate vântul. Când Grigore Vieru spune o vorbă, simți că este temeinică. Și înainte, și astăzi, scriitorii au constituit și constituie o forță democratică, pe care simt nevoia să mă sprijin. Vă spun drept: atunci când îmi este greu, caut sfat la scriitori!

- Cum credeți, Domnule Președinte, recunoașterea internațională a independenței Republicii Moldova depinde mai mult de Washington, sau mai mult de Moscova?

- Din punctul meu de vedere consider că, în etapa actuală, depinde mai mult de Rusia, în primul rând de Boris Elțin. Recunoașterea de către Rusia ar conduce, cred, și la recunoașterea de către Consiliul suprem al URSS, ceea ce ar dezlega mâinile tuturor. Suntem departe de Washington - dar aceasta nu înseamnă ca trebuie să rămânem în așteptare și să stăm cu mâinile în sân. Credem că a fost utilă vizita Domnului Moșanu, președintele Parlamentului Moldovei, în SUA și Canada. Domnul Țâu, ministrul de externe, a plecat de curând la Londra și, de acolo, la Washington. Repet: foarte multe lucruri depind de ratificarea Tratatului dintre Moldova și Federația Rusă. Ratificarea echivalează cu o recunoaștere.

- În România s-au adus numeroase acuzații actualei (n.n. - fostei!) guvernări pentru faptul de a fi „abandonat" sau chiar „trădat" Basarabia. Care-i opinia Dvs.?

- M-am mai referit la această chestiune. Opiniile emise în România exprimă nemijlocit și-s rezultatul problemelor lăuntrice ale României. De altfel, lucrurile încep să se lămurească aproape de la sine. Tratatul sovieto-român capătă acum cu totul alte dimensiuni și înțelesuri după puciul neizbutit de la Moscova. Noi ne aflăm în etapa pe care am numi-o „a declarării independenței". Trebuie să fim conștienți de faptul că această „ruptură de pământ" a trecut ba într-o parte, ba în alta, dar din 1940 și până în 1991 a avut parte de soarta pe care bine i-o știți. Există, acum, două țări românești care trebuie să se integreze, să rezolve problemele de frontieră - inclusiv acelea de care mi-ați vorbit Dvs. înaintea acestui interviu. O altă etapă a tranziției mai include „naționalizarea" grănicerilor. Am anunțat desființarea vizelor, dar văd că lucrurile se tergiversează. Cu ajutorul lui Dumnezeu, o s-o scoatem noi la capăt și cu frontiera! Revenind la întrebare: nu-i vorba despre nici o *trădare*. N-au deloc dreptate cei care afirmă că recunoașterea Republicii Moldova de către România ar echivala cu recunoașterea regiunii Riazan de către URSS. Am citit undeva asemenea absurditate... Spun încă odată și spun mereu: în momentul de față, trebuie să creăm condițiile pentru a ne integra. Integrarea care, de altfel, a

și început. Îmi pare foarte bine că în România au ajutat la recoltat combinele noastre. Acesta poate fi un răspuns indirect la întrebarea Dvs.

- Ce alte gânduri ați dori să transmiteți românilor de „dincolo"?

- Dincolo de Prut sunt diferite mișcări politice - ne place să credem că toate sunt democratice - care au posibilitatea să iasă în stradă, să facă uz de numeroasele ziare ce apar în România; aș vrea să le încredințez că cea dintâi preocupare a noastră este aceea de a menține republica nedivizată. Nu vrem să răspundem la nici o provocare și n-avem de gând să cedăm Transnistria - doar acolo trăiesc atâția frați ai noștri (40% din populația locală), care ne roagă: „Nu ne lăsați, suntem și noi urmași ai lui Ștefan cel Mare!" Când aud vorbe că ar putea fi făcut un schimb de teritorii, să luăm dintr-o parte, să dăm în alta, răspund: Nu-i drept! Nu-i drept! Să urmam calea dreptății, ținând numaidecât seama de realități - ce se poate, ce nu se poate, ce se poate acum, ce se va putea mai târziu. Aș vrea să fiu bine înțeles și cer îngăduința să apreciez ca foarte potrivite și profunde cuvintele rostite de Dl. Bârlădeanu la ședința comuna a Senatului și Camerei deputaților. Voi cita aproximativ, din memorie, interesează în primul rând sensul general: „Fraților, să-i ajutăm în ceea ce vor ei, moldovenii, să nu ne luăm prea multe asupra noastră"... Vedeți, probleme sunt destule (*n.n.*: interviul a fost luat cu o zi înaintea venirii minerilor în București). Nimeni să nu-i invidieze pe cei din conducere! Numai noi știm câte nopți nedormite ne-au produs numai blocarea căii ferate la Tiraspol! Nu dorim vărsări de sânge, nu dorim să fie situația tensionată. Rezumând, aș spune: mai multă înțelegere între oameni, mai multă înțelegere între toți cei de la conducere, cei din opoziție, cei care muncesc în câmp, cei care lucrează în întreprinderi. Prin înțelegere se poate obține totul. Nu cerem mai mult decât ceea ce ni se cuvine și nici mai mult decât este posibil. Să fim realiști în politica pe care o promovăm! Până la revoluția din decembrie, n-am avut posibilitatea acestei discuții libere cu Dumneavoastră. Multe se schimbă, toate se schimbă! O parte din opoziția noastră începe să-și piardă răbdarea și întreabă: „Cât o să mai așteptăm?" Nu le pot răspunde decât astfel: „Cât să răbdăm? Atâta cât trebuie. Cât e nevoie". Vărsarea de sânge să fie ultima soluție. De altfel, după cum bine se știe, noi românii, n-am început niciodată un război împotriva nimănui. Atâta doar: ne-am apărat pământul strămoșesc.

politicale

Când, cu ani în urmă, în presă au fost destăinuite intențiile separatiste ale populației rusofone de dincolo de Nistru, precum și ale găgăuzilor din sud, am tratat întreaga poveste chiar ca pe o... *poveste* glumeață, bună de adormit țâncii! Cum (și de ce) să mai împarți teritoriul măruntei republici și, mai ales, de unde și până unde pretenții de autonomie teritorială la niște grupuri alogene ce s-au bucurat de generoasă ospeție pe pământ străin? Tiraspolul, cândva ultim reazim al alfabetului latin în Transnistria, a fost literalmente copleșit de ruși. În numai câțiva ani, populația majoritară a devenit... minoritară: potrivit unei

chibzuite politici economice, grosul (nu-i o aluzie la fostul prim-secretar Grosu!) industriei moldovene a fost amplasat la est de Nistru. Că... nu se știe niciodată. O eventuală unire a Basarabiei cu România, și de neconceput în gândirea imperială, dar și luată în seamă într-un posibil scenariu nefericit pentru Moscova, ar stabili granița la Nistru, lăsând fabricile Uniunii sovietice și viile, României. Zona de sud, cu gurile Dunării, a fost răsluită de Stalin, al cărui creion bont aluneca pe hartă nu fără inteligența acaparării, iar nordul Bucovinei, după cum se zice c-ar afirma unii deputați *români*, a fost din totdeauna... ucrainean! Așa stând (adică, *așa fiind strâmb așezate*) lucrurile, Moldovei de dincolo de Prut i s-a croit, pe hartă, o făptură destul de bizară: cine-o vede, are imediat revelația mușcăturilor imperiale. E-o republică suspendată, fără marea (ce-a mărginit-o) și fără muntele (ce-a ocrotit-o). Ce să mai tai din acest trup ciuntit și chinuit? Ei bine, s-a găsit și cine și ce. Înțeleasă și utilizată abil ca armă de șantaj, „independența" găgăuzilor și nistrenilor a fost opusă tendinței de autonomizare a moldovenilor. Acum, Moldova trăiește un echilibru precar. Deși și-a proclamat independența, n-are instituții fundamentale proprii. După ce, la Alma-Ata, a fost elaborată „varianta ultimă a comunității economice" (despre care Mircea Snegur a declarat că „...e un document venit la timp. Datorită lui, avem posibilitatea să facem primii pași pe calea obținerii independenței depline"), la Moscova, Moldova n-a mai subscris la formarea Comunității economice! Probabil că nu-i vorba despre șovăire și inconsecvență, cât mai ales despre deslușirea ulterioară a unor posibile consecințe ne-evaluate la timp. Esența întregii chestiuni - decontările între republici se vor face în ruble, sau în dolari? - nu permite Moldovei decât varianta *ruble* („...mai putem deschide ușile altor republici din sud cu borcanele noastre de roșii și gogoșari a afirmat același Snegur - dar ce facem în occident"?). În aceste zile, încordarea din Transnistria a scăzut oarecum - dar cu prețul unor compromisuri deranjante: Smirnov și compania, arestați ca urmare a sprijinirii puciului lui Ianaev, au fost eliberați în schimbul degajării căilor ferate la Tiraspol. În rest, nu s-a obținut mai nimic. Tovarășul Maracuță, intransigent lider transnistrean, a declarat chiar în ziua tratativelor cu reprezentanții oficialităților din Moldova: „*Republica Transnistria va exista; sperăm să fie recunoscută de întreaga comunitate mondială (!!)*". De altfel, Maracuță a refuzat să semneze procesul-verbal final al înțelegerii cu delegația moldovenească.

Un viraj mai mult sau mai puțin neașteptat a efectuat Frontul popular, care a declarat trecerea în opoziție, boicotarea lui Snegur („un uzurpator al puterii", care „ne-a smântânit"...) și a alegerilor prezidențiale. Același Front popular care, cu câteva săptămâni în urmă, îl ovaționa pe Snegur - iată, de altfel, încă o dovadă că suntem cu toții cât se poate de... români, „sus Tudorache!", „jos Tudorache!" rezumând conduita politică a unei națiuni. Frontul popular îl consideră acum și pe Snegur, ca și pe Ion Iliescu, „rusofil de formație neo-comunistă". Președintele Moldovei „*a pus la cale și a realizat înlăturarea ilegală și anti-constituțională a Dlui. Druc*" și, în lipsa unui cadru juridic adecvat, Snegur s-ar putea situa „*în afara oricărui control, atât din partea instituțiilor de stat, cât și din partea opiniei publice*". Probabil că ne aflând o per-

sonalitate pe care s-o contrapună în alegerile prezidențiale, Frontul declară că „nu-și mai înaintează candidatul său la postul de președinte al Republicii și va proceda la boicotarea actualei campanii electorale". Consecințele sunt ușor de prevăzut: fără voturile celor din sud, fără acelea ale rusofonilor din întreaga Moldovă de peste Prut, fără susținerea Frontului popular, Snegur s-ar putea să aibă probleme la alegeri. În replică, președintele încearcă să acumuleze capital politic electoral mizând pe cartea... anti-unionistă! Greu de crezut, dar ultimele declarații ale lui Snegur nu mai îndeamnă *„să neținem de neamuri"*, ci dimpotrivă: *„Ce vom face dacă ne vom uni imediat? Ne vom face și noi mineri ca să pichetăm Piața Victoriei? Sau vor fi trimiși minerii din Valea Jiului ca să facă ordine în Transnistria"* (...) „Mai trăiesc și din cei care nu uită palmele primite în 1940 de la jandarmii români". (Comentariul poetului Nicolae Dabija: „Jandarmii băteau, iar NKVD-iștii împușcau".) O declarație și mai lipsită de echivoc („Nu poate fi vorba de nici o alipire la alt stat!") arată hotărârea principalului candidat la președinție de a urma tactica anti-unionistă. Care-i poate aduce numeroase voturi, mai ales după cea de a patra mineriadă, ce a înspăimântat pur și simplu telespectatorii moldoveni. O stare de spirit net antiromânească (explicabilă din motive varii, între care și o ignoranță premeditat întreținută) domină satele... românești (!?), în perimetrul cărora cuvântul hotărâtor îl are președintele de colhoz, adeseori deputat „agrarian" în Parlament și susținător al candidaturii Snegur.

paranteze

Dac-ar fi să dăm crezare numeroaselor comunicate radio-tele-difuzate și publicate cu supra-titluri optimiste în mai toate cotidienele, trecerea graniței dintre români și români (Prutul) devine pe zi ce se scurge tot mai lesnicioasă. Așa! Nu numai că nu s-a schimbat nimic (oct. 1991, *n.n.*), simplificat nimic, ușurat nimic, ci, dimpotrivă, trecerea frontierei a devenit un adevărat calvar. Și mă tem că de vină nu-i numaidecât Moscova, nici optica NKVD-istă potrivit căreia cetățeanul care intenționează să pășească dincolo de hotarele lagărului socialist ar fi un potențial infractor, ci chiar noi. Și când spun *noi*, mă refer atât la cetățenii României, cât și la cei ai Republicii Moldova. Nu numaidecât la „simplii cetățeni" (sintagma a făcut nebănuita carieră!) ci la acei care iau (ori ar trebui să ia) hotărâri în propria arie de competență. Să recapitulăm: ca să intri cu autoturismul în URSS (aș scrie cu dragă inimă *Republica Moldova*, dar granița a rămas, până la această oră, teribil de sovietică și de unională), ești obligat să achiți o taxă de-a dreptul prohibitivă în dolari. Să zicem că-i ai și te lasă inima să-i dai. O dată de două, de trei ori. Dar ce te faci dacă interesele de serviciu te aduc mereu la Chișinău? Apelezi la prestațiile autobuzelor și intri în storcătorul de nervi numit Leușeni-Albița, caracterizat cât se poate de exact de presa din Chișinău: *„Această vamă funcționează special pentru a-și bate joc de demnitatea omului, pentru a-l umili și a-i distruge moralul"* („Sfatul țării" din 10 oct.1991). O regulă nouă („pașaportul de serviciu nu dă dreptul la trecerea

peste rând"), izvodită de o minte împiedicată, îl obligă pe cel mânat de treburi grabnice pe care le reclamă însuși procesul de integrare - de care se face atâta caz - să aștepte 3-4 zile și nopți (!!), dimpreună cu cei care transportă către alte zări remorci pline de fierbătoare electrice, votcă, spray-uri contra țânțarilor și tot soiul de alte mărfuri pe care, în magazine, desigur, nu le găsești. Zilele și nopțile petrecute la poarta Leușenilor, în imediata vecinătate a unei mări de excremente ce amintește trecerea fericiților înaintași într-ale vămuirii, compun o tristă de și de neuitat experiență, pe care mai nimeni nu cutează s-o repete (acesta o fi și scopul?). Care ar fi *mijloacele alternative*? Avionul? Există doar pe hârtie; în realitate, nu circulă din lipsă de pasageri (!!). Trenul? O singură garnitură, în vreme ce în celălalt capăt al României, adică, mai spre Europa, unde necesitățile (și legitimitățile tratamentului preferențial) sunt, oricum, mai mici, circulă 9 (nouă) trenuri pe ruta București Budapesta. Iar 13 (treisprezece!) perechi de trenuri locale directe, zilnice, asigură legăturile între Baia-Mare-Budapesta, Satu-Mare-Budapesta, Carei-Nagyecsed, Oradea-Puspökladany, Oradea-Kötegyan, Curtici-Bekecsaba! Dorind să aflăm *cine nu vrea* să se întâlnească român cu român și cine pune la nesfârșit bețe în roatele căii ferate, am apelat la bunăvoința Domnului *Vladimir Florea*, ministru adjunct al transporturilor al Republicii Moldova, care, înainte de a ne oferi cuvenitele deslușiri, a rostit o frază-cheie ce ne-a pus pe gânduri: „*Toată lumea spune DA și nimeni nu face nimic!*" Și-l înțelegem perfect: în fața unui refuz te revolți, încerci să acționezi pe alte căi, protestezi acolo unde se cuvine. Ce te faci, însă, atunci când toți sunt de acord și după aceea... nimic? Departamentul de care răspunde direct Dl. Florea, transporturile auto, are cu ce se mândri: s-au deschis câteva zeci de rute auto cu România - dar (fiindcă trebuie să existe mereu un *dar*...), dezvoltarea transporturilor reflectă în bună măsură atmosfera politică. „Simțim mereu cum apar frâne, cum ne poticnim înaintea următorului pas". Ne-am luat permisiunea să punem următoarea întrebare: „Cine ar trebui să aprobe înființarea unui (unor) trenuri directe Chișinău-Iași?" „*Depinde numai de noi - de Chișinău, adică, și de București*". Pentru a vedea dacă nu sunt impedimente de ordin tehnic, a fost invitat la discuție și șeful Departamentului căilor ferate și aviației civile, Dl. Victor Nikiforovici Andrușko. Dl. Andrușko nu știe românește; oricum, am înțeles că impedimente ar exista: diferența de ecartament și necesitatea schimbării boghiurilor la Ungheni. Îl informez pe Dl. Andrușko că *linia largă (ecartament sovietic) ajunge până în inima complexului feroviar Iași - stația Socola*. Circulă, de altfel trenuri de marfă sovietice până la Iași. „*Da*? - se miră interlocutorul - *N-am știut*!"

cine întreabă, află

o discuție cu scriitorul SERAFIM SAKA

- În desfășurarea evenimentelor din Basarabia, scriitorilor le-a revenit un rol deosebit. Cum vezi, în continuare, rolul și locul scriitorului în evenimentele ce urmează?

- Prezența scriitorului în viața politică a fost, la noi, mai mult decât o necesitate. Și totuși, am avut mereu rezerve când vedeam că tot elanul și toată arderea se consumă cu precădere în gestul politic. Afirm aceasta gândindu-mă și la experiența generației mai vechi - Lupan, Bucov, Cruceniuc ș.a. Îmi amintesc, de pildă, că acad. Lupan, la toate întâlnirile și dezbaterile scriitoricești, considera că-i dator să ia în discuție... politica agrară, înaintând sugestii, oferind idei - până la urmă, agricultura a ajuns unde a înfundat-o gândirea bolșevică. Poate dacă Lupan lăsa în pace ogorul colhoznic și se preocupa mai mult de plivirea propriului sau ogor literar, ar fi izbutit să însemne mai mult - prin operă - în Literatura noastră... La urma urmei, și Homer era un politician în felul lui - mi-e drag ceva ori nu mi-e drag, iubesc ori nu iubesc, sunt semne ale angajării, ale situării pe o anumită poziție, de unde aluneci, repede, în marginea *politicului*. Oamenii politici, însă, pot fi (și sunt) înlocuiți unul după celălalt. Pe un scriitor nu-l înlocuiește nimeni și cu nimic; atâta cât sunt, nici Homer nu mi-ar putea lua locul - fiindcă n-ar scrie ca mine.

- Să vedem și cealaltă față a lucrurilor: dacă scriitorii nu s-ar fi aflat în aceste momente istorice, acolo unde s-au aflat, adică în fruntea luptei pentru obținerea unor drepturi pe care Basarabia le merită din plin, evenimentele ar fi decurs la fel? Sigur, oamenii politici pot fi înlocuiți; în aceste împrejurări, cine ar fi luat locul scriitorilor-oameni politici?

- N-are rost să ne amăgim: cu unele (notabile și fericite) excepții, scriitorii noștri s-au avântat în arenă abia după ce Gorbaciov a spus „pojalusta!" (poftiți!); ba sunt cazuri în care observăm că invitației lui Gorbaciov i s-a dat curs târziu și cu destulă reținere. Cred în capacitatea scriitorului de a cataliza și modela - dar menirea adevărată a oamenilor scrisului este să „mângâie" viața, s-o trezească atunci când adoarme și s-o adoarmă atunci când clocotește. Existența noastră, a tuturor, tinde să se reducă la *acum, imediat, în clipa asta* - iar scriitorul se cuvine să-i arate omului adevăratele dimensiuni sufletești, să-l convingă că-i veșnic. Dacă nu ne-a fărâmat pe noi imperiul rus și rusificarea și am izbutit a re-răsări într-o bună zi, asta se datorează tezaurizărilor profunde din sufletul națiunii noastre, acumulărilor de veacuri și milenii. E-o adevărată minune păstrarea limbii - și va trebui s-o ocrotim în continuare, fiindcă mulți o privesc ponciș. Leonida Lari îmi spunea că, odată, i s-a replicat (în rusă, evident): „Ce mai vrei și tu, cu limba ta de câine?"... În ultimă instanță, cred că scriitorul *simte* foarte bine timpul, intuiește când este cazul să urce pe baricade. Marea luptă o va da, însă, tot în fața colii albe de hârtie... Toți vedem *grosul* existenței sociale; artistul trebuie să reveleze nuanțele, la nevoie să descopere pete-n soare, dar și bănuiala unei fărâme de rază într-un negru nesfârșit... În zilele puciului lui Ianaev, când unii confrați moscoviți se temeau că-și vor pierde imperiul (Ce are nevoie un scriitor de un imperiu? Când ai o lume a ta și numai a ta, la ce-ți folosește imperiul?) se arătau dispuși să preia stindardul luptei împotriva democrației, împotriva aspirațiilor moldovenilor, georgienilor, letonilor, ba chiar și a rușilor. Fiindcă ei nu sunt, de fapt, ruși, ci scriitori angajați în numele unei idei *sovietice*. Rusia e-o realitate, Uniunea sovietică, o ficțiune.

- Foarte interesant ce mi-ai spus, dar rămâi dator cu răspunsul la întrebare. Să mergem, însă, mai departe: întrucât scriitorul înțelege mult mai mult din ceea ce se petrece în jur și-și cunoaște în profunzime semenii, ți-aș pune o întrebare foarte directă: aș vrea să știu ce simte, cum simte scriitorul - populația din Basarabia dorește ori nu unirea cu țara?

- Basarabenii doresc unirea cu România; cu fiecare clipă, ei încep să înțeleagă că ăsta-i drumul adevărat. Vulturul vrea tărie și văzduh, albina vrea florărie (sic!), rusul vrea Rusie, românul ce să vrea altceva decât Românie?

- Există oare temerea că fruntașii Moldovei - din toate domeniile - ar putea ajunge „codași la oraș" în România? Sunt îngrijorate „vârfurile" basarabene că, după actul unirii cu țara, s-ar situa automat pe un loc secund, dacă nu și mai jos, pe o scară a valorilor - de astă dată cu adevărat națională?

- Această temere există. Vom ajunge - cred mulți - specialiști, creatori, cetățeni, *oameni*, de categoria a II-a. Eu unul, nu aplic asemenea categorisiri, nici nu recomand împărțirea oamenilor în „grupe valorice". Un cizmar, de pildă, dacă lucrează excelent...

- Hai să luăm alt exemplu.

- De ce? Un cizmar care...

- ... te rog, renunță la exemplul cu cizmarul - apar conotații neașteptate.

- O, da, nu m-am gândit... Un bucătar, să zicem, poate fi geniu în domeniul lui și aici, la București, și la Londra, oriunde. Nici literatura moldovenească nu are de ce se teme. Dl. Mătcaș, ministrul învățământului, mi s-a plâns că un confrate de-al meu s-a declarat profund revoltat la auzul veștii că luăm manuale de literatură din România. „De literatura noastră ce se mai alege?" Ministrul i-a răspuns că n-are cum „conjuga" manualul de limba română cu acela de literatură... moldovenească. Confratele se temea, de fapt, că numele său va rămâne în afara programei școlare. Eu unul, n-am deloc ambiția să fiu *învățat* de școlari. Bine ar fi să învețe dumnealor propozițiile de aur ale marilor clasici. Pictorii, compozitorii, se vor împăca mult mai repede. Cel mai greu se va ajunge la pace în rândurile scriitorilor.

- Pasul către independență a fost făcut, devenind istorie. Încerc bucuria că am fost de față, la Chișinău, la tot ce s-a întâmplat în aceste luni și zile și, gândindu-mă la modestul sprijin pe care în anii grei, foarte grei, l-am putut oferi noi, scriitorii de la Iași, confraților de peste Prut, mă-ncearcă gândul ușor egoist că o fărâmă, o infimă fărâmă din acest ospăț al victoriei s-ar putea să ne aparțină. Nu cumva același sentiment, dar amplificat la scară, îl încearcă și unii dintre voi? Altfel și mai pe românește spus: nu cumva independența începe a fi considerată un bun propriu, câștigat și adjudecat prin strădanii personale?

- Ba bine că nu! Îi văd pe unii rămași „în poză" de parcă ar oficia într-un etern prezidiu. Eu unul, lupt de 2222 de ani pentru independență, în timp ce alții au devenit luptători de ieri, pe la chindie.

- Ca și în cazul multor „sprijinitori" din România, care se împăunează în numele vitejiei de după război!

- Acum, ce mai contează toate aceste *întâmplări omenești*? Important este rezultatul final: suntem liberi. Ori, mai exact spus, ne place să credem cu tărie în independența țării.

- *Serafime, de ce se țin atâtea discursuri la Chișinău*?

- Fiindcă suntem români. Nu vezi ca și eu trag cuvântări, în loc să-ți răspund la întrebări? Deși suntem neam de Cicero, încă n-am dovedit convingerea că vorbim... convingător. De aceea, cuvântăm mult. Vom trece, cu timpul, de la cantitate, la calitate.

- *S-a izbutit un mare pas înainte; desprinderea de Moscova. Cât va costa, oare, celălalt pas*?

- Unirea? Vezi tu, am trăit un moment istoric, iar porțile raiului se deschid foarte rar în istorie. Cine trece, trece. Poate că poporul nostru nu-i chiar gata pentru marele pas. Va fi mâine. Poimâine, s-ar putea să fie prea târziu. Repet: porțile raiului se deschid rar!

politicale

CINE VREA ȘI CINE NU VREA UNIREA? Iată o întrebare care, odată și odată, trebuia pusă deschis - cu atât mai mult cu cât în România chestiunea este ades înțeleasă simplist și nenuanțat. Chemările insistente din piețe - „Vrem Basarabia!" - pun în evidență, alături de bune intenții, și imaturitatea politică a mitingiștilor, în stare să considere posibilă rezolvarea unei atât de complicate probleme prin apelarea la imperativul VREM! Putem *vrea* și cere orice pentru noi - portocale, alegeri anticipate, rege, autonomia Olteniei, metrou la Slobozia, dar n-avem nici un drept *să vrem* în numele altora. Chiar dacă ni-s frați. Sigur că logica istoriei nu poate conduce decât la o unică rezolvare a ecuației în care, pe baza a două *cunoscute* (state românești) se poate deduce un unic rezultat final - dar chestiunea în sine capătă valoare axiomatică numai temeinic sprijinită de factorul *timp*. Mai întâi, fiindcă, acum, Basarabia e-o rană. Deschisă. Apoi, pentru simplul motiv că n-ajungem *să vrem* noi, trebuie, primii, *să vrea ei*. Doar din acest punct încolo fiind posibile pronosticuri asupra evoluției și imediate, și de perspectivă. Abandonând construcțiile optative de tipul „aș vrea să vrea", vom încerca să cercetăm fără sentimentalisme starea de spirit reală în mediile basarabene. Unde nimic nu-i simplu - dimpotrivă! Există, mai întâi, un larg curent de suprafață *unionist*. Ca Golfstream-ul - care încălzește mult în jur, dar încălecând ape reci și alunecând peste nesfârșite adâncuri în bună măsură ne-sondate și vag cartografiate. Dac-am analiza fiecare aport constitutiv al curentului, am vedea că el se nutrește mai ales din mediile cultivate. Nu-i vorba numaidecât de cultură politică, ci de cultură în general. Cam ca la 1859. Pe atunci, ultimul domnitor al Moldovei (după care a urmat căimăcămia întunecată a lui Balș) se situa în fruntea partidei unioniste. „Domnul" de acum, președintele Snegur, s-ar putea să practice aceeași conduită, dar la un mod mai ascuns, lipsit de transparență. Nici mediile cultivate nu-s unanime în atitudinea privind posibilitatea unirii cu România. Excluzându-i din plecare, evident, pe

rusofoni, va trebui să constatăm că mulți academicieni de la Chișinău au în față perspectiva de a deveni, cum spuneam cu alt prilej, „codași la oraș". Scriitorii de raftul II se simt amenințați de perspectiva raftului V. (Iar unele regretabile răbufniri elitiste românești încearcă de pe acum să-i trimită și pe marii scriitori ai Basarabiei undeva, printre „tradiționaliștii" depășiți și „terminați"). Clerul este, la rândul său, într-o situație delicată: chiar dacă s-ar garanta respectarea ierarhiilor actuale (*N.n.* - ceea ce Patriarhia română a și declarat), biserica episcopului Vladimir este de rit vechi și nu se știe cum s-ar putea produce o *trecere* fără zguduiri deranjante. Sigur, conduita vârfurilor exprimă o anumită mentalitate a orașului. Veșnicia, însă, s-a născut la sat. Am vizitat mai multe sate în care populația este în proporție de peste 95% românească. S-ar zice că acolo totu-i limpede. Așa! Cei 50 de ani de furibundă propagandă anti-românească, sprijinită de vechile erori ale guvernanților noștri (au trimis în Basarabia categorii de cetățeni asemănătoare cu cele care, astăzi, vin să se chiverniséască printre mineri) au lăsat urme adânci. Palma dată de un frate (jandarmul român) se uită chiar mai greu decât glonțul NKVD-istului. Mai intervine, apoi, amenințarea înlocuirii unei *stăpâniri* prin alta - raționament incorect, izvorât dintr-o șubredă cultură, de această dată politică: una-i stăpânirea străină (Moscova) și alta-i propria ta conducere, includerea într-un stat din care faci parte nu ca un reprezentant oarecare în „marea familie a popoarelor", ci în calitate de cetățean al neamului stăpân în propria-i țară. Președintele de colhoz este, astăzi, director de opinie; postura și-a consolidat-o prin decenii și nu înțelege să-și abandoneze prerogativele. Ce va face el în România, unde colhozuri nu-s, deci nici președinți, nici putere locală absolută, întemeiată pe „Volgă", radio-telefon și capacitate discreționară practic nelimitată? Într-o carte (sovietică) a copilăriei noastre („Alitet pleacă în munți" - sau așa ceva) era înfățișat modul tranșant în care eschimoșii ce aveau de ales între factoriile americane și cele rusești înțelegeau să decidă: chibriturile americane se aprindeau imediat, cele sovietice nu! - deci, americanii sunt „cei buni" și trebuie urmați. Din fericire, nu calitatea chibriturilor românești este chemată să influențeze deciziile satului basarabean. E mai simplu: în Basarabia, chibrituri... nu-s deloc! Se „dau" pe cartelă, dar rămâi cu ea în buzunar, fiindcă nu-i marfă. Însă sătenii întorși de prin excursii în România au și început să șușotească: „acolo, magazinele-s pline cu de toate". Comparativ, chiar așa-i (până vezi și, mai ales, înțelegi un preț, te frapează asortimentul din vitrină). Și se pare că acesta tinde să se constituie ca prim argument. Face parte dintre cele imediate, mărunte, ne-spectaculoase, dar, într-o lume în care s-a operat cu eterne promisiuni de belșug viitor, mini-belșugul românesc actual poate trece, în ordinea importanței, chiar înaintea unor temeiuri de ordin istoric, național, sentimental ș.a.m.d.... Mai trebuie luată în considerare, apoi, relativa dulceață a inerției, teama de nou („am scos-o la capăt cum și cât s-a putut până acum, ne-om descurca într-un fel și mai departe"), respingerea ideii de schimbare bruscă, precum și un ascuns sentiment de inferioritate. Nemotivat. Adevărat, basarabeanul de rând și-a menținut destulă rezervă față de cultura rusă (explicabilă prin aversiunea față de stăpânitor) și *a fost ținut* cât mai departe de cultura română. Rămânând astfel pe o muchie ce i-a interzis accesul la profunzimi deosebite, el dispune, totuși, de un atu formida-

bil: cunoașterea a două limbi. Câte popoare se pot lăuda în bloc cu asemenea performanță? Cetățeanul Basarabiei va avea întotdeauna o fereastră în plus deschisă spre lume - fie aceasta și lumea bolnavă a estului. Pe de altă parte, basarabeanul s-a săturat să tot fie *fratele mai mic*. Dorește ori să-și limiteze existența, cu bună știință, la orizontul cu care s-a deprins, ori să fie sigur că intră cu drepturi egale într-o familie în care nu va fi tratat drept nou venit și ultimul la masă. A fost și a rămas bănuitor - istoria l-a învățat asta - și faptul că ades și stăruitor și la modul dramatic cugetă la unire îl atestă tocmai mutenia în care se închide când „merge vorba" până într-acest punct. Unirea i se pare fie „dincolo de zare" (așa cum fiecare din noi credem că, odată și odată, vom ajunge să facem plajă la Copacabana...), fie prea aproape, înspăimântător de concretă prin necunoscutele înmănuncherii a „două sărăcii"... Ar mai fi de luat în considerare, apoi, unele categorii profesionale (vameșii, bișnițarii - da, e o profesie! - militarii), care văd în unire periclitarea gravă a propriei existențe. Ca să nu mai vorbim de tot soiul exaltați capabili, în sud, să declare sus și tare că „nu doresc mămăligă moldovenească din mâna românilor". Anti-unionist se declarase, în subtextul unor luări de poziție, și partidul comunist din Moldova, care, deși desființat, încă „mai mișcă" într-o semi-clandestinitate ambiguă (n.a.: a fost reînființat).

Să înțelegem din toate cele de mai sus că unirea se depărtează în loc să se apropie? Și da, și nu. O depărtăm la modul fizic noi, românii din România, care am introdus tarife aberante și prohibitive la serviciile menite să... ne apropie! (Nimeni n-a îndrăznit, înainte de revoluție, să propună taxe în dolari la trenul Sofia-București-Chișinău-Moscova, nici francarea cu peste 1000 - una mie lei! a unui plic poștal conținând o carte trimisă peste Prut, nici să ceară 16.000 de lei pentru transportarea a 200 de ziare până la Chișinău. Și iată că după revoluție s-au găsit *români* capabili să ia astfel de decizii pur și simplu antinaționale!) Mai rău ca oricând, la Chișinău nu zărești un ziar românesc, o carte! Iar *mineriada* a constituit cel mai anti-unionist spectacol cu putință, primit cu neascuns dezgust la Chișinău și pretutindeni peste Prut unde se recepționează televiziunea română. Dar, dincolo de toate și peste tot și toate, știm una și bună: *sângele apă nu se face*. Și încă ceva: *n-aduce anul ce aduce ceasul*!

cronica măruntă

Opinia publică a cerut - și cere - insistent să se deschidă noi puncte de trecere a frontierei cu România. Organele în drept explicau marile întârzieri prin lipsa unor elementare dotări vamal-grănicerești. În fine, s-a deschis și punctul Cahul-Oancea. Pentru a se constata că... nu-i cu putință să funcționeze în lipsa acestor minime amenajări. Și astfel s-a născut dilema: construim clădiri „de veci" pentru o graniță temporară, sau improvizăm baracamente pentru... cine știe câtă vreme? Cel mai bun răspuns va fi premiat cu o trecere peste rând la Leușeni-Albița. * Un punct de vedere (înfățișat în Parlament) de președintele Snegur: „*Pentru a nu crea haos în Republică, propun menținerea colhozurilor pentru o perioadă de tranziție nelimitată. Asta e părerea mea și alta mai bună n-o să găsiți.*"(!) * Un titlu inspirat pentru o știre privind „starea" holerei în lume: „Holera nu are nevoie de pașaport; pașapoartele sunt o holeră". * Consfătuirile specialiștilor ecologi avertizează că, datorită poluării, indicele longevității în Moldova este cu 4-12 ani mai mic decât în statele

Europei. Creşte contingentul copiilor handicapaţi. Numărul minorilor cu deficienţe mintale sau fizice este superior procentelor respective din Armenia, Georgia şi Tadjikistan *luate la un loc* * La 1 octombrie, deficitul bugetar al Republicii Moldova se cifra la 500 milioane ruble. 400 milioane reprezintă vărsămintele neefectuate de unităţile din Transnistria. * Coadă zdravănă la magazinul „Lumea copiilor". Se dau cărucioare din import pentru copii (poloneze); lumea cumpără pe ruptelea. Nu pentru că ar avea numaidecât nevoie, ci ca să găsească o întrebuinţare rublelor sovietice devenite tot mai firave. Cam în aceeaşi ordine de idei: trezoreria sovietică a hotărât tipărirea a încă 50 miliarde de ruble fără acoperire. Să fie!

politicale

Sub un vârtej de frunze ruginii, particip (noiembrie) la mitingul Frontului popular din Moldova, organizat în fostul parc al Comsomolului. Pe aleile căruia se vor fi plimbat Nistor şi Dusea Cabac... Uvertura mitingului a constituit-o show-ul unui personaj, pare-se, auto-invitat pe scenă, care a prezentat un lung protest în versuri. Cum n-am putut reţine rimele, vom transcrie doar câteva din ideile forţă (evident, cu regretul că n-ajung până la cititor potenţate de vehemenţa ritmului şi susţinute de muzicalitatea rimei): „*Nu vrem preşedinte mărginit, dictator, limitat, mafiot, anti-unionist, mânuit de Kremlin*"... „*Nu vrem preşedinte pe-o stână şi trei sate!*"... Marele „Teatru verde" era fie pe jumătate plin, fie pe jumătate gol, cum vrea să-l vadă fiecare. Oricum, nu mai gemea de lume ca altădată. Poate-i vinovat şi schimbătorul noiembrie... Texte înscrise pe pancarte: „Vrem ciorapi şi chiloţi, nu gogoşi prezidenţiale!"; „Vrem Parlament, nu preşedinte!" Din momentul în care microfonul a fost preluat de Iurie Roşca, mitingul a căpătat coerenţă, urmând acelaşi curs („Jos Snegur!"), dar într-un limbaj mai elevat şi cu tentative de argumentare logică, istorică, politică ş.a.m.d. Ascultându-i pe frontişti şi neputând rămâne stană de piatră când un întreg amfiteatru scandează „*Jurăm, jurăm, jurăm să nu uităm niciodată că patria noastră este România!*", te laşi furat de entuziasme şi-ţi vine să exclami: „Băieţii ăştia au dreptate!" Cum o impresie oarecum asemănătoare ţi-a lăsat-o, la conferinţa de presă, şi argumentarea preşedintelui Snegur, şi cum este absolut imposibil ca ambele părţi să aibă, în egală măsură, dreptate, nu ne rămâne decât să încercăm a înfăţişa, cât mai obiectiv cu putinţă, poziţiile ce se înfruntă. Mai întâi, cadrul general - evoluţia *stării* republicii în ultimele nouă luni. Ce mai încolo-încoace, sărăcie lucie! Indicele general al preţurilor cu amănuntul a crescut cu 182,4% (iar la mărfurile de larg consum cu 185%!), magazinele au vândut doar 48% din volumul de ţesături desfăcute prin comerţ în aceeaşi perioadă a anului trecut, 60% din cel al aparaturii electrice, 70% la săpun şi detergenţi. S-a produs cu 22% mai puţină carne, cu 18% mai puţin lapte, iar preţurile şi tarifele serviciilor prestate populaţiei s-au majorat cu 49%. Consecinţe: nivelul de trai a scăzut, în 1991, de două ori (!), iar preţurile la piaţa liberă au crescut de 9 (nouă!) ori. Până şi sarea „se dă" pe cartelă! „*Dacă oile-s flămânde, să-i cerem socoteală păstorului*" - titrează unul dintre articole „Curierul de seară". (Iar „Sfatul ţării", vine în continuarea ideii, cu un citat din

Talmud: „*Când se supără pe turmă, ciobanul îi pune în frunte un batal orb.*") „Păstorul" ripostează că împuternicirile actuale nu-i permit o implicare mai fermă în transformarea economiei, iar legislația pregătită în acest sens nu izbutește să treacă prin Parlament. Într-o situație atât de dificilă, agravată și de pronosticurile privind criza energetică (o primă confirmare: aeroportul din Chișinău a fost multe zile complet închis datorită lipsei de kerosen, iar pentru a ajunge la Moscova, să semneze Tratatul economic unional, prim-ministrul Muravschi a trebuit să aterizeze la Minsk, unde i s-a făcut hatârul umplerii rezervoarelor avionului...) s-au mai ivit noutăți la orizont: Prima - la Odessa a avut loc o reuniune menită să pregătească apariția unui nou stat în bazinul Mării Negre - *Novorossia* (ce ar îngloba și Transnistria); a doua - ex-regele Mihai se pare că intenționează să viziteze Basarabia. (*N.n.*: ambele informații s-au dovedit, ulterior, eronate)

Campania electorală prezidențială a debutat cu trei candidați, spre a ajunge la finiș cu unul singur: Snegur. S-a retras Gheorghe Malarciuc, de profesie scriitor (autor al romanului „Badea Cosma", în care *Sfatul țării* este înfățișat ca o adunătură de neisprăviți); după cum declară Domnia sa, în anumite localități rurale a fost împiedicat să-și desfășoare campanie electorală. S-a retras și Dl.Eremei (Irimia?), fostul prim secretar al CC al Partidului comunist - dar fără să înfățișeze public motivele. Vrând-nevrând, Snegur a rămas candidat unic - ceea ce, desigur, trezește amintiri și resentimente. (Născut în anul 1940, în satul Trifănești, raionul Florești, Mircea Snegur a absolvit Institutul Agronomic din Chișinău și posedă titlul de candidat în științe agricole. A fost director al unor stațiuni experimentale agricole și institute de cercetări. În 1990 s-a retras din Partidul comunist. A fost ales președinte al Prezidiului sovietului suprem (1988) și, din septembrie 1990, este președinte (ales de Parlament) al Republicii Moldova. Platforma-program cu care se prezintă în fața alegătorilor vorbește despre o *reformă politică* (adoptarea noii Constituții, separarea și consolidarea puterilor în stat, reconcilierea națională, pluralism politic, libertatea conștiinței, apărarea drepturilor naționalităților, renașterea religiei, crearea propriilor forțe armate ale Moldovei, participarea la activitatea organizațiilor internaționale), o *reformă economică* (privatizare, atragerea capitalului străin, împroprietărirea țăranilor, perfecționarea sistemului bancar și vamal, integrarea în piața internațională), precum și de o nouă *politică socială* (protecție socială, indexarea salariilor, sprijinirea familiei, garanții sociale pentru tineret, reabilitarea victimelor represiunilor politice, protejarea mediului înconjurător, combaterea criminalității etc.). *Nu se amintește nicăieri, în platforma-program, despre eventualitatea unirii cu România.*

Opoziția nu se războiește cu programul candidatului la președinție, nu-l combate, nu vine cu propuneri pentru un program-alternativă, ci cu reproșuri privind pașii politici întreprinși până acum. „Cui nu-i este clar - scrie „Glasul națiunii" - că semnarea acordului economic, care nu-i altceva decât același tratat unional, înseamnă închinarea acestei părți de țară imperiului?" Indirect, Snegur răspunde: „...imperiul ne-a integrat în așa măsură, încât nu putem face nici un pas. Sâmbătă am fost la fabrica de covoare „Floarea". Fibrele sintetice vin dintr-o republică, lâna e importată din altă republică, vopseaua din a treia.

Dacă întrerupem brusc legăturile, înseamnă că stopăm industria națională." Până la semnarea acordului economic, republica primea zilnic doar 13 cisterne de petrol; acum s-a revenit la cantitatea normală - 350 cisterne. Colapsul era inevitabil! Președintele a dat asigurări că nu va semna nici un fel de acord *politic* - iar Frontul popular argumentează: până și marxismul ne învață că economicul determină politicul!... Mai departe: arestarea liderilor nistreni a fost o mare eroare (nimeni n-a afirmat așa ceva *atunci*), decretul cu privire la confiscarea tehnicii de luptă a Armatei roșii dizlocate pe teritoriul Moldovei ar fi „o glumă de prost gust"... și tot așa înainte. Chiar dacă nu crede până la capăt în „românofobia" lui Snegur, Frontul nu-i iartă șovăielile și retragerile „pe poziții dinainte stabilite".

cine întreabă, află (câte ceva)

La Ministerul Securității din Moldova, gazetarii au fost primiți cu căldură. Da, ați citit bine: posaca instituție ce a terorizat decenii în șir blajinii moldoveni a intrat într-o nouă vârstă și, spre a demonstra că n-are nimic comun cu defunctul KGB, s-a gândit să-și înceapă treaba oferindu-se, pe tavă, ziariștilor și scriitorilor - *conferință de presă*. Întâia, în întreaga istorie a neiubitei instituții. De unde și încărcătura de zâmbete pe cap de gazetar: fiecare a avut parte de o porție de surâsuri, oferite generos și regulamentar de la ministru în jos. A doua surpriză (după baia de zâmbete amabile) a constituit-o sala de festivități a fostului KGB. N-o știa nimeni, deși-i amplasată în inima capitalei: cine intra la KGB nimerea, oricum, în săli mai puțin festive și înzestrate cu alte categorii de instalații... Într-un oraș în care criza de spații culturale este pe cât de cronică, pe atât de... acută, câte 2-3 teatre fiind nevoite să „călărească" aceeași scenă, KGB-iștii s-au bucurat de un adevărat răsfăț. Nu putem ști cât de *culturale* erau *acțiunile* organizate aici și dacă nu cumva adevăratul rol al sălii ornate cu seceri și ciocane încârligate nu era acela de a găzdui instruirile dedicate reprimării dușmanilor de clasă, inamicilor poporului, înrăiților naționaliști ș.a.m.d. Deconspirarea sălii este riscantă: s-au și găsit amatori s-o ia în atenție pentru carnavalul copiilor (măștile urmând a se închiria pe loc, din dotare), balul amnistiaților, bursa orășenească ș.a.m.d. Lăsând gluma, să notăm faptul că noul ministru, Anatol Plugaru, a demonstrat că știe să opereze cursiv, exact, și cu întrebările (unele reformulate de circumstanță) și, mai ales, cu răspunsurile, inteligent meșteșugite. O plăcere deosebită ar fi să ajungi să te ancheteze chiar Domnia sa - dar poți fi sigur că nu intri pe mâna adjuncților? Iar la acest capitol, lucrurile nu-s chiar în regulă. Primul adjunct, generalul Munteanu, lucrează *în branșă* din 1960. Înalt, drept, bine făcut, generalul nu pare a fi apăsat de cine știe ce vinovății și regrete. De celălalt adjunct, Tăbuică (alias *Tabuica*) îl leagă aceeași particulară cunoaștere a limbii *moldovenești*, întemeiată pe funcțiile omnipotentului și omniprezentului *va să zică*. Pe Dl. Munteanu, un fost subaltern, locotenent-colonelul (r.) Nicolae Lupașcu, îl consideră (în articolul sugestiv intitulat *„Am mari îndoieli că schimbarea denumirii KGB-ului va*

schimba esența acestei organizații!") nici mai mult nici mai puțin decât „persoană odioasă, deznaționalizată și plină de bolșevism comunist, persoană cu cele mai mari merite în Moldova față de imperiul rus." Ministrul Plugaru a anunțat apropiata pensionare a contestatului general (între timp, s-a produs, *n.n.*), dar stăruie întrebarea de ce a fost numit în conducerea noului organ. Poate fiindcă știe prea multe și trebuiesc „stoarse" informațiile utile? Probabil și pentru a mai risipi din îngrijorări, Dl. Plugaru a făcut, în introducere, un expozeu coerent cu privire la ce este și ce vrea să fie noul minister. Rezumăm: a fost lichidată Secția a V-a (de urmărire a „delictelor" politice), s-au întărit subunitățile care luptă cu criminalitatea organizată, s-a luat sub jurisdicție frontiera de apus (Prutul), au fost reunite serviciile de informații cu cele de contra-informații, s-a întărit direcția investigațiilor economice. Dependența de Moscova ar fi o amintire, adresările „Centrului" au, acum, un caracter strict consultativ. Se va lucra cu *ușile deschise* (evident, atât cât se... poate), sub supraveghere publică, parlamentară. Se vor asigura libertățile cetățeanului, nu vor fi urmăriți decât acei care complotează pentru dezmembrarea Republicii (destui!). Se va continua procesul de reabilitare a miilor de oameni ce au avut de suferit în trecut și vor fi deschise larg arhivele (pentru istorici, ziariști, scriitori), cu excepția numelor celor care, într-un fel sau altul au colaborat cu fosta Securitate. Se intenționează editarea unui „Buletin al Securității" (titlu propus din sală: *Deținutul liber*), vor fi eliberați cei internați abuziv în spitalele de psihiatrie și - aici este aici - se declară fără ocolișuri: „*Nu ne vom lupta cu manifestanții ieșiți în stradă spre a protesta la adresa unui Guvern incapabil*". Așadar, un program ce pare, în intenții, democratic, adeseori reprezentând preocupările fostului KGB, dar cu semnul *minus* așezat înaintea fiecărui paragraf și paranteză. Întrebările venite din sală, ațoase, directe, chiar *rele*, au relevat, între altele, existența unui conflict mocnit între Securitate și Ministerul de interne. Domnul Plugaru nu l-a dezmințit.

cine insistă, află mai multe

(convorbire cu ANATOL PLUGARU, ministrul Securității)

- Domnule ministru, nu vă pot pretinde să-mi răspundeți până la capăt la toate întrebările. Oricâtă transparență ar caracteriza „noua vârstă" a organismului pe care îl conduceți, știu că există limite peste care nu se poate trece. V-aș propune doar să evităm așa numitele „răspunsuri diplomatice" și să ne oprim asupra acelor chestiuni despre care se poate vorbi bărbătește, dacă nu chiar până la capăt, oricum... pe aproape.

- De acord. Puteți fi, însă sigur că mai mult decât se poate și trebuie, n-o să vă spun.

- Mda... Începem cu câteva date biografice?

- Sunt născut în 1951, în Basarabia, la Florești, într-o familie de învățători. Am neamuri în România, pe la Brașov, dar nu i-am văzut de... 24 de ani. Am urmat Școala pedagogică de la Călărași, apoi Facultatea de drept de la

Chișinău. Întrând în Miliție, aveam să trec prin mai toate serviciile - delapidări, pază, urmărire penală... Am „legat" niște amici de-ai lui Ivan Bodiul (*N.n.* - fost prim-secretar al CC al PCM; reprezentant tipic pentru ideea de *stagnare*) și m-am trezit des-sărcinat de orice atribuțiune concretă în Miliție, devenind lucrător... politic. În fine, eram șeful miliției din orășelul Vulcănești când am fost „găsit" de renumitul Smirnov și luat în aparatul Comitetului central. În 1988 mi se face vânt, întrucât am publicat un articol împotriva... primului secretar Grosu. Se intitula „A privi adevărul în față"... De ce nu mai notați?

- *Văd că a intrat cineva în birou.*

- A, e șeful de cabinet. Prezintă totală încredere: una că-i surd și a doua... că nu știe românește... Deci, s-a convocat ședința Biroului și m-am trezit din nou la interne, dar de această dată la serviciul de pază, care, la toate ministerele de interne din lume, nu reprezintă altceva decât cimitirul elefanților. La 13 aprilie 1989 sunt dat afară și de acolo, scos din partid, ba mi se intentează și acțiune penală. Și asta când eram în plină campanie electorală, candidând pentru Sovietul suprem al URSS! Chiar în ajunul alegerilor apare un articol în care sunt temeinic „demascat"... și tot așa mai departe. Evident, justiția n-a putut sa-mi impute nimic și am fost achitat. Dar alegerile, trecuseră... Șomer fiind, m-am apucat de... cinematografie. Am izbutit un documentar-artistic despre Cernobâl (împreuna cu I. Mija) - „Și-au venit ploi negre" - sunt co-autor al scenariului. Cunoșteam bine cele petrecute la Cernobâl, întrucât fusesem trimis acolo spre „a-i îmbărbăta" pe moldovenii noștri.

- *Au fost trimiși mulți moldoveni la Cernobâl după avarie*?

- Moldovenii reprezentau majoritatea... În fine, hai s-o mai scurtăm. Acum, sunt deputat în Parlamentul Moldovei. Am doi copii - cel mare învață la București (l-am transferat de la Moscova) - soția este învățătoare.

- *Se spune ca nu dormiți acasă, ci la Securitate. Știu că Gadaffi nu doarme în patul său, ci în incinta unor unități militare. El se teme de C.I.A. Dumneavoastră, de cine vă temeți*?

- Mă tem că... n-o să izbutesc să fac față la câte am de schimbat aici. Am atâta de curățat, de înnoit, de împrospătat... Dorm 3-4-5 ore pe noapte. Le-am spus subalternilor: deocamdată, dorm eu aici. În viitor, s-ar putea să schimbăm rolurile...

- *Credeți că într-un viitor oarecare, mai apropiat sau mai îndepărtat, Securitatea ar putea deveni o instituție stimată și acceptată din toată inima drept utilă și necesară unei Moldove independente și suverane*?

- Vrem să servim cu adevărat statul nostru, care renaște după atâtea decenii. Da, am spus „renaște" în sensul că mai apare un copil în familie - un copil matur. N-are a face cum îi e numele mic - trebuie să crească, să se întărească și să-și poarte cu mândrie numele de familie. După care, se va mai vedea.

- *Domnule ministru, Dumneavoastră puteți dispune arestarea unui cetățean al Moldovei? Securitatea mai posedă locuri de detenție*?

- Da, avem lăcașul respectiv, însă e pustiu. Cât privește arestarea, o serie de articole din Codul penal ne-ar permite, ba chiar ne obligă să aplicăm asemenea măsuri - ne referim mai ales la lupta cu criminalitatea organizată.

Fără Procuratură, nu putem dispune decât de o eventuală reținere preventivă (72 ore). Orice arestare este exclusă în absența unui mandat semnat de procuror.

- *Ministerul de interne a făcut declarații publice împotriva Ministerului securității. Cum le comentați Dvs.*?

- N-a fost cea mai reușită declarație a Ministerului de interne. Domnul ministru Costaș (între timp a trecut la Ministerul forțelor armate, apoi demis și trimis atașat militar la București, *n.n.*) are ce are cu KGB-ul de până la mine. Dumnealui a și subliniat aceasta, dar ziariștii l-au citat numai pe jumătate. Desigur, nu se dreg lucrurile într-o zi. La urma urmei, și Ministerul de interne este în plin proces de prefacere, de înnoire.

- *Să presupunem că și Poliția și Securitatea descoperă același caz de infracțiune economică deosebit de gravă. Cine conduce ancheta până la capăt și cine se retrage? Și, mai ales, cine hotărăște*?

- Decide numai procurorul.

- *Ar fi posibile anchete paralele*?

- Niciodată. O interzice Codul de procedură penală.

- *Ați declarat că nu veți face publică niciodată lista informatorilor vechii Securități. Motivele mi se par demne de luat în seamă. V-aș ruga, totuși, măcar să avansați o cifră aproximativă - evident, dacă se poate. Cam câți au fost acești informatori, la o populație de 4 milioane*?

- Nu-i simplu de răspuns. Erau mai multe categorii de informatori. Mai întâi, cei plătiți.

- *Bine plătiți*?

- Ași! Când s-a plătit ceva ca lumea în țara asta?... În mare majoritate, cei care au colaborat cu fostul NKVD au făcut-o - e greu de crezut - din convingere: erau încredințați că apără „cea mai democrată" orânduire statală și așa mai departe. Securitatea avea - ca și la Dvs., în România - reputația unui organ cu care nu se glumește... Îmi cereți o cifră. Nici nu o am, nici n-aș putea să v-o dau. Vă pot asigura, însă, că au fost mulți. Să nu vi se pară ciudate cele ce vă voi spune, dar și acum Securitatea are nevoie de un sprijin - ar fi straniu dacă ne-am trezi izolați mai ales astăzi! S-a terminat cu noțiunea de *sovietskii soiuz*, cred că ne vor sprijini toți cei cărora le e drag pământul și poporul nostru... Vedeți, pretutindeni lumea se agită. Noi nu ne vom amesteca în politică, dar cred că pot să vă înfățișez o opinie personală: toate lucrurile pot avea loc și trebuiesc făcute la vremea lor. Important este să izbutim să ieșim de mlaștina, din mocirla socialistă, pentru a veni în rând cu lumea. Nu ne trebuie zâzanie și pălăvrăgeală pustie, care nu fac nimic altceva decât să amplifice românofobia, să sperie și să îndemne la acțiuni agresive populația neromânească din Basarabia, să destabilizeze situația și sa adâncească haosul economic. Aceste lucruri îi înstrăinează pe oameni, depărtează fratele de frate și amână realizarea idealurilor noastre. O politică negândită, prostească - chiar așa vă rog să scrieți...

- *...chiar așa scriu.*

- ... prin rezultatele directe, poate însemna trădare de neam. Suveranitatea personalității - iată categoria supremă în numele căreia trebuie să militeze orice om civilizat. Ea este de neatins într-o societate în care se împușcă, unde-i

sărăcie cronică, mizerie, incultură - strălucitele moșteniri socialiste. Consider că dacă, până acum, în Moldova nu s-a vărsat sânge... De ce nu mai notați?

- *Iar a intrat cineva în cabinet.*

- E același. Persoană de încredere: una că-i surd și a doua că nu știe românește.

- *Bine, și atunci*?

- Se pensionează și el. Securitatea Moldovei se înnoiește.

cronica măruntă

Armata sovietică, încă încuibată în Moldova, continuă să nenorocească pădurile: la Căpriana, Donici, Buțeni, Șoldănești, codri de pe sute de hectare au fost doborâți spre a lăsa loc unor șantiere militare. Aceasta în vreme ce prin strădaniile ecologiștilor au fost aduse câteva mii de puieți de tei din județul Suceava! * Președintele Snegur despre Mircea Druc: „...și președintele Republicii și primul ministru de atunci (trebuiau, *n.n.*) să-și suflice mânecile. Să se deplaseze și la uzine și pe câmpuri. Ca să vadă de ce batem pasul pe loc. Dar Domnul Druc spunea mereu: „Dați-mi pace cu cartofii! Ce, Margaret Thatcher se ocupă de aprovizionarea Angliei cu cartofi?“ * Articole pur și simplu năucitoare pe teme referitoare la istoria Basarabiei continuă să publice ziarul „Golos Bălți“: „În anii 20-30, Guvernul sovietic lupta insistent pentru înapoierea Basarabiei pe cale pașnică. Pactul Ribbentrop-Molotov n-a jucat defel rolul decisiv! Doar după ce a epuizat toate posibilitățile de negocieri pașnice, Uniunea sovietică, prinzând puteri, a înaintat un ultimatum României în 1940 și, neașteptând cheile, a forțat ușa, ocupând ceea ce i se cuvenea“. Ce i s-o fi *cuvenind* „istoricului“ ascuns sub semnătura românească de împrumut C. Gheorghiu? * Ca urmare a numeroaselor proteste venite mai ales din mediile ortodoxe, expoziția organizată de Muzeul de istorie din Chișinău de către „Asociația internațională a conștiinței Krișna“ („curent religios netradițional pentru Republica noastră“) a fost închisă. * „Avem mulți artiști ai poporului, dar prea puțini artiști buni“ - nu se sfiește să afirme public cântăreața Larisa Ghelaga. * Domnul Lucinschi (fost prim-secretar al Partidului Comunist din Moldova) despre Mihail Gorbaciov: „Cred că-i o figură tragică în istoria contemporană. Personal, îi cred lui Gorbaciov, pentru că nu este dogmatic, ci om creator, care aplică ideile în funcție de realitate. Este omul epocii sale. Și pot afirma că intențiile lui au fost, totuși, nobile.“ Același Petru Lucinschi declară că ar reveni bucuros la Chișinău dacă... i s-ar găsi un post de gazetar într-o redacție!

începe să miroase a sânge!

Asta-i situația: pământul românesc are acum 4 (patru!) președinți: *Iliescu* (România), *Snegur* (Republica Moldova), *Smirnov* („Republica nistreană“) și *Topal* („Găgăuzia“). Motiv pentru care, înainte de a vorbi despre alegerile prezidențiale din Moldova, la care am fost martor ocular, sunt nevoit să mă refer la cele din sud, desfășurate cu o săptămână înainte la Tiraspol și Comrat. Să admitem că încercarea de legitimare prin scrutin a dezbinării a fost stabilită pentru data de 1 decembrie din pură întâmplare și nu în ideea persiflării sărbătorii unității naționale a românilor. Astfel de gesturi cu eventuală încărcătură simbolică ar presupune o anumită investiție de subtilitate - nu este cazul. „Alegerile“ în Transnistria și Găgăuzia (!) s-au desfășurat din primul și

până în ultimul moment sub semnul sfântului Kalașnikov, ca în vremurile bune ale tătucului de la Kremlin. Deși, în toamnă, nu ne-a mers chiar bine la Tiraspol, am dat curs unei noi tentative de a trece Nistrul - la urma urmei, aveam de recuperat stiloul confiscat de Dl. Stoianov în numele libertății de opinie. Am reîntâlnit cunoștințe vechi: mai întâi, „băieții" din garda națională nistreană. I-am lăsat îmbrăcați subțirel și amestecat (care purta tenișI, care ciubote, cămășile erau de toate culorile, singurul element comun constituindu-l salopetele de camuflaj) și i-am regăsit căftăniți în scurte militare îmblănite, încălțați cum se cuvine și purtând căciuli tip „sovietskaia armia". În locul bastonului de cauciuc se fălesc acum cu popularul automat Kalașnikov... Așa zisele alegeri de la Tiraspol și Comrat s-au desfășurat cu tot tipicul agitatoric știut (și sub privirile atâtor *Lenini* uitați pe socluri); practic, conducerea de la Chișinău nu le-a împiedicat în nici un fel. Le-a declarat nule, dar scrutinul s-a derulat normal. Drept răspuns, tiraspolenii au barat accesul la urne al populației băștinașe la alegerile din 8 decembrie. În satele în care nu existau centre de votare și locuitorii solicitau să li se permită înființarea, „puterea nistreană" a respins cererile sătenilor, motivând că... n-au cum să garanteze securitatea sectoarelor electorale! N-am înțeles de cine trebuiau apărate și, mai ales, cum de-i atât de neputincioasă garda națională nistreană, care, acum, deține mai mult armament decât întreg Ministerul de interne al Moldovei! Cei de țin numaidecât să voteze la 8 decembrie - s-a spus oficial - n-au decât să se deplaseze în zonele în care există urne. Podurile și principalele intersecții fiind, însă blocate de gardiști. Pas de mai trece! Cu toate acestea, în unele comune, datorită insistenței locuitorilor, au funcționat centre de votare moldovenești. L-am vizitat pe cel de la Varnița (în imediata apropiere a Tighinei-Bender) și pe cel amenajat pe lângă Institutul pedagogic din Tiraspol. Ne-au întâmpinat și acolo cunoștințe vechi - babele revoluționare, care, as-toamnă, și-au rotunjit pensiile blocând calea ferată. De această dată, amazoanele „picheteză" centrul de votare, purtând lozinci cu texte de genul „*Noi ne-am ales președintele!*", „*Nu ne trebuie alegeri ale unei republici megieșe!*" (ca să vezi cum a devenit Moldova megieșă... cu ea însăși!). La Varnița, vin oameni și din sate îndepărtate - cei mai mulți, pe jos. Până la ora prânzului, majoritatea votaseră. Nu același lucru îl constatasem dimineață, la Chișinău. La ora 10, secția de votare nr.123 era animată doar prin bufetul (sărăcuț...) amenajat într-o încăpere alăturată. Președintele *Sectorului de votare* nu știa românește. Aflăm, totuși, că lumea „începe să vină". Greu, dar „începe". Explicația interesului scăzut: Sectorul 123 cuprinde locuitori domiciliați pe strada Ștefan cel Mare. Și cine a primit, pe vremuri, locuințe în chiar „buricul târgului"?

Cel mai spectaculos și, totodată, îngrijorător eveniment al acestor zile și nopți fierbinți l-a constituit ieșirea Armatei roșii din rezerva (mimată) de până acum și directa ei implicare în desfășurarea alegerilor. La Slobozia, în ajunul votării, Secția de poliție locală a fost ocupată de trupele colonelului Șevțov. Militarii au năvălit și în sediul poliției din Grigoriopol. Aceleași intenții și la Dubăsari. În localități din stânga Nistrului, sunt instalate trupe (foste) sovietice și gărzi nistrene, fapt ce i-a determinat pe conducătorii Moldovei (Snegur, Moșanu, Muravschi) să se adreseze ONU, cerând acțiuni

hotărâte și trimiterea de observatori pentru „*a nu permite în această zonă a Europei declanșarea de ostilități ce ar putea avea consecințe tragice*“. Ce răspunde generalul Iakovlev, comandantul Armatei a XIV-a? Recunoaște că „Președintele“ Smirnov i-a cerut direct și deschis sprijin militar, dar el, Iakovlev, n-a dat curs solicitării. Deci, cam astfel se petrec lucrurile în sudul Moldovei: armata ocupă sedii publice și localități, iar răspunsul comandanților e mereu același: „Care armată“? (Vă mai amintiți gluma cu „care capră?“) Trimis la Chișinău, adjunctul șefului Statului major al armatei unionale declară: „Noi nu ne amestecăm. Să nu se confunde armata cu cine știe cine ce trupe echipate asemănător“. Și înarmate la fel - am continua noi. Plutonierul cu nume predestinat, *Soldatenko*, din garda nistreană, se îmbată cui și pierde o chitanță revelatoare: documentul atestă că a primit 12 automate Kalașnikov, cu muniția aferentă, de la depozitele Armatei a XIV-a. Deci, mașina de război a lui Iakovlev înarmează gărzile lui Smirnov! Luna trecută, o garnitură venită din fosta RDG s-a oprit în gara Râbnița. Locomotiva de manevră a „extras“ și izolat un singur vagon - al optulea. Noaptea, gărzile nistrene au venit cu camioane și au încărcat circa 10.000 (zece mii!) de mitraliere. De unde au provenit informațiile? Evident, numai din surse militare, care au indicat traseul garniturii, data sosirii și încărcătura fiecărui vagon. Când s-a mai întâmplat să se „fure“ un... vagon cu mitraliere și armata să nu se alarmeze, să nu se cerceteze, să nu se protesteze? Povestea e cusută cu ață albă; în mod clar, *sovietskaia armia* înarmează (există date potrivit cărora și instruiește) garda separatiștilor nistreni. Și-i deajuns o scânteie!

...Seara, revenind la Chișinău, am găsit orașul măturat de un vânt subțire, rece și afurisit. Nu se prea simte că se petrece un eveniment deosebit; orașul atenuează, pune surdină la eventualele acute electorale. Am trecut din nou pe la Sectorul 123; se isprăviseră toate bucatele la bufet, dar de votat încă nu votaseră toți cei înscriși pe liste. Cu toate acestea, Biroul electoral central anunță că, pe total Republică, s-au prezentat la urne 80% din alegători. Tot satele, săracele!

Rezultatul votării: victorie categorică a lui Mircea Snegur.

politicale

Într-adevăr, începe să miroase a sânge în Basarabia. Ceea ce anticipam s-a produs și ne temem că-i vorba doar despre prologul unor întâmplări capabile să ducă mica Republică Moldova în pragul războiului civil. De fapt, *războiul civil* e un fel de a spune, fiindcă forțele ce ar putea fi angajate într-o confruntare deschisă sunt fie militare (trupele Ministerului de interne), fie paramilitare (unitățile separatiștilor nistreni). Recent, și-au „oferit serviciile“ și formațiuni ale cazacilor din Rusia! Populația n-ar avea, însă, cum rămâne în afara conflictului, fie și pentru simplul fapt că „președintele“ Transnistriei, Smirnov, a anunțat mobilizarea rezerviștilor!

Imediat după alegerile prezidențiale, Parlamentul și-a reluat lucrările. Așteptau la rând câteva zeci (!) de legi, una mai importantă decât cealaltă, multe destinate, indirect, dezamorsării conflictului și restabilirii suveranității în sud și în est; cu toate acestea,vreme de două zile, vreo 35 de aleși ai poporului au ținut să „combată" pe o temă (aparent) de principiu: când, la 4 noiembrie, 136 de deputați (deci, mai mult decât 1/3) au cerut convocarea unei sesiuni extraordinare a Parlamentului, Prezidiul n-a dat curs acestei inițiative, încălcând astfel art.105 al Constituției. Dacă ne referim numai la aspectul formal al chestiunii, cei 136 au dreptate. Dar dacă încercăm să înțelegem ce se ascunde după această nevinovată propunere (constituțională), vom avea surpriza să constatăm că treimea cu pricina dorea nici mai mult nici mai puțin decât să legifereze, printr-un referendum, hotărârea potrivit căreia *Republica Moldova nu se va uni niciodată cu un alt stat*! O fi greșit Prezidiul neconvocând Parlamentul, dar prin aceasta a prevenit o diversiune cu bătaie lungă. După două zile de aprige dezbateri, în care s-a cerut ritos destituirea întregului Prezidiu (printre susținătorii anatemizării conducerii Parlamentului s-a numărat, desigur, Pologov ot Tiraspol, care-și amintește că-i deputat de Chișinău doar atunci când crede ca a sosit momentul să asezoneze cu ceva trotil ordinea de zi!), totul s-a isprăvit în coadă de pește. S-au pierdut, însă, două zile esențiale, după care a urmat plecarea precipitată a președintelui Snegur la Moscova. Televiziunea română, recepționată la Chișinău, a adus știrea stupefiantă că... Snegur a semnat tratatul de aderare a Moldovei la Comunitatea statelor slave! Nimeni nu mai înțelegea nimic; era de-a dreptul uluitor ca tocmai Republica Moldova să semneze, și încă *prima*, un act de aderare la noua formulă unională! Emisiunea „Mesager" a televiziunii moldovenești a prezentat întâlnirea de la Moscova în alți termeni, dar n-a dezmințit formal cele difuzate în „actualitățile" bucureștene. O oră mai târziu, canalul moscovit al televiziunii ruse ni-l arată pe Elțin după întâlnire și ascultăm o ne-echivocă declarație despre concordanța de opinii dintre el și președintele Moldovei. Se putea trage concluzia că, într-adevăr, Snegur a înfăptuit gestul aderării!... Dimineața la ora 5,30, Ministerul de interne primește un SOS de la Dubăsari: postul de poliție este blocat de o mașină blindată și asaltat de trupe nistrene și „cetățeni indignați" (cum de s-or fi indignat așa, cu noaptea în cap, greu de priceput). Proaspete fiind amintirile de la Vulcănești (unde a fost incendiat postul de poliție și împușcați lucrători ai acestuia), la Dubăsari este trimisă o echipă de intervenție. Un bătrân mini-autobuz cu motor „Molotov" (din punctul de vedere al denumirilor, tehnica rămâne mereu în urma istoriei!) încarcă un mic detașament de polițiști, sub comanda ofițerului Hămuraru („Gămurari"...) Când se ajunge la podul peste Nistru, detașamentul este întâmpinat, fără somație, cu foc de arme automate. Autobuzul este făcut strecurătoare. Mor trei polițiști, sunt răniți alți câțiva. Deși se strigă „Poliția! Nu trageți!", focul nu contenește. În cea mai legitimă apărare cu putință, polițiștii răspund cu armamentul din dotare. („Nistrenii erau mult mai bine înarmați decât poliția națională" - a remarcat Hămuraru cu amărăciune). Cad și de cealaltă parte doi, după care autorii ambuscadei sunt capturați. Unul mai beat decât celălalt!... La spitalul din Criuleni, chirurgul Zaporojanu nu-i deloc optimist în privința răniților: „Starea lor este extrem de gravă"...

Nenorocirea i-a adunat în același spital și pe agresori, și pe victime. Grecu Serghei, plin de plumbi și golit de sânge, abia mai are putere să-mi facă un semn cu pleoapele. Numele de familie *Grecu* este destul de răspândit și-n Basarabia, și-n România - oșteanul din trupele nistrene este moldovean! A tras împotriva fraților de sânge! Cum s-a putut ajunge aici? Doamne, tare le-ai mai încurcat pe toate!

Reacția Tiraspolului nu se lasă mult așteptată și urmează exact tipicul imperial: agresorii condamnă... agresiunea la care au fost supuși! Un miting-fulger a fost programat în fața statuii lui Lenin, adunând câteva sute de tiraspoleni, desigur, și aceștia *indignați*. De la tribună, Smirnov cere rezerviștilor să „participe la respingerea trupelor Ministerului de interne al Moldovei, care atacă și ucid oameni nevinovați"(?) Iar corespondentul TASS la Chișinău, vestitul Demidenko, care, când aude rostindu-se „Moldova", îi vine să-și scoată pistolul, aduce amănunte în plus, preluate cu voluptate de televiziunea și presa moscovită: „*Armamentul din dotarea detașamentului de polițiști moldoveni era de fabricație românească*". Va să zică, după ce Domnia sa nu se întreabă de proveniență mitralierelor cu care este înzestrată formațiunea para-militară ilegală și agresoare, vine cu gogorița armelor românești! Ca să toarne gaz peste foc! Familiile celor cinci împușcați de la Dubăsari n-au de unde ști că unul dintre autorii morali ai asasinatelor este chiar dumnealui, Demidenko: otrava ce a strecurat-o ani în șir, prin intermediul informațiilor TASS, a ucis indirect, dar a ucis. Primul ministru Muravschi a întrerupt călătoria la Moscova, și, revenit la Chișinău, s-a adresat populației. Prezidiul Parlamentului a dat publicității o declarație. Președintele Mișanu a adresat și el un apel populației de dincoace și dincolo de Nistru. Dar, într-o atmosferă în care se aruncă grele învinuiri reciproce, s-a instaurat senzația că bulgărele a fost scăpat la vale; în rostogolirea-i bezmetică, se rotunjește și crește tot mai amenințător. Alte schimburi de focuri, alți răniți - tot la Dubăsari, dar, de astă dată, gloanțele au lovit civili. Și fiindcă răbdarea are o margine, mii și mii de locuitori ai Chișinăului au umplut Piața Marii Adunări Naționale. Motivele: primul - spre a reproșa Guvernului că a fost tolerant cu separatiștii și nu a luat din vreme măsurile cuvenite. Al doilea - spre a cere... arme! Ceea ce Snegur sunt sigur că nu va accepta - cel puțin deocamdată. Ședințele noii comisii de conciliere s-au desfășurat pe teritoriu „neutru", în localul unei grădinițe de copii. Tabloul lui Lenin pe perete, printre iepurași, piticuți, zâne și fluturi pictați în culori-pastel... Iar știrile sunt din ce în ce mai alarmante: șeful de stat major al trupelor ucrainene de cazaci a comunicat printr-o radiogramă că „vor ajuta pe Nistreni, dacă trupele Ministerului de interne nu vor înceta atacurile". Vechiul tertip: hoțul strigă din răsputeri „săriți, hoții!". Până una-alta, nistrenii au întărit cu mai multe unități de foc podul de peste fluviu. Barem acum o să se știe clar cine cu cine luptă.

În Moldova se sapă tranșee. Azi (*n.n.* - miercuri, 18 dec.) e zi de doliu: la Chișinău, Hâncești și Sângerei vor fi înmormântați cei uciși în întâia confruntare armată de amploare. N-avem nici o certitudine că va fi și ultima. Dimpotrivă!

cronica măruntă

Cu câteva zile în urmă *s-a dat* pastă de dinți la Chișinău. N-au putut cumpăra decât deputații din parlament cazați la hotelul „Codru". Povestea lui Ilf și Petrov cu „Vindem bere pentru sindicaliști" pare, în zilele noastre, o biată glumiță. * Întâmplări la Dubăsari: pentru a-și convinge mai grabnic adversarii să adere la ideea „republicii nistrene", separatiștii au făcut să explodeze o grenadă tip F-1 în curtea casei lui Sergiu Popa, din satul Cocieri. În aceeași noapte, 28 de batoane explozibile au fost detonate în ograda polițistului Veaceslav Candid. Nemulțumiți de rezultatele deflagrației, agitatorii tiraspoleni au revenit în altă noapte și au incendiat casa... * Domnul Mircea Druc precizează date: „*Să ne rugăm ca unirea să se producă la anul, între 1 iulie și 1 august*". * Convorbiri la Moscova, sub egida Comisiei de apărare și securitate a Consiliului suprem unional. Când reprezentanții republicilor devenite independente au anunțat intenția formării de armate proprii, mareșalul Șapoșnikov, împreună cu întreaga sa suită, au părăsit sala în mod demonstrativ. * Un gând limpede, exprimat fără ocol de Nicolae Dabija: „*Vom putea face unirea numai dacă va exista unire între noi*". * Și fiindcă a venit vorba despre N. Dabija: atât el, cât și Grigore Vieru au primit prin poștă textul unei... condamnări la moarte! Îl reproducem, respectând ortografia autorilor: „MEMORIA. Sentință. În numele tuturor popoarelor care trăiesc pe teritoriul RSSM. Din cauza atâtării sistematică și răutăcioasă dușmăniei interetnică și jefuirei, îi condamnăm către execuția mortală pe următorii cetățeni: - 1. N. Dabija, 2 - Gr. Vieru." * Liberal-democratul Jirinovski, un fel de Le Pen moscovit, se confesează presei: „Băiatul meu are capacități mediocre. L-aș nota cu 3 în sistemul 5 puncte. Nici soția nu se distinge prin calități deosebite." Asta deoarece toate calitățile le-a acaparat dumnealui, Jirinovski. * Victor Șarpii (Șarpe) din comuna Purcari s-a îmbătat bine și, căutând gâlceavă, a ajuns în pragul casei familiei Polovenko. A ieșit gazda, Lidia, și a primit 16 lovituri de cuțit, toate mortale. După care, ieșind soțul afară, a fost întâmpinat și el tot cu cuțitul. Ucis în câteva secunde. La întrebarea președintelui judecătoriei „Ce simțeai în suflet când împlântai cuțitul?", Șarpii a răspuns: *Plăcere*. Publicul prezent în sala tribunalului a încercat să-l linșeze. * Prezintă real interes lectura gazetelor care comentau, în 1912, împlinirea unui veac de la răpirea Basarabiei. *Neamul românesc* scria: „*Rușii sunt numai în parte vinovați de starea de lucruri din Basarabia: adevărații și marii vinovați suntem noi. Ei ne-au răpit-o, noi, însă, am îngropat-o cu indiferența noastră, de care se pare că nici astăzi nu suntem în stare a ne scutura.*" Și mai departe: „*Vroiți ca rușii să se îngrijească de cultura românească în Basarabia? Să fim serioși, domnilor. E o datorie să protestăm împotriva rușilor, care ne-au furat Basarabia, dar în același timp să protestăm de o mie de ori mai mult împotriva nepăsării noastre și, mai ales, a acelora care au condus destinele neamului nostru și au lăsat ca interesele culturii și ale conștiinței naționale în Basarabia să ajungă unde au ajuns.*" Atențiune, este vorba de un articol scris în urmă cu 8 decenii! * Ziarele din Chișinău primesc numeroase scrisori prin care cititorii întreabă de ce, în momente atât de importante pentru istoria Basarabiei, „*Ion Druță nu se afla printre noi?*" Răspunsul de la Moscova se lasă așteptat. * De necrezut cât pot căra zilnic „turiștii" români sosiți să „viziteze" Chișinăul! Persoane mai mult sau mai puțin brunete, mereu grăbite și transpirate, cară nenumărate sacoșe enorme, special confecționate, clădind munți de bagaje pe peronul gării. De unde cumpără? Ce cumpără? Doar nu se găsește nimic! Răspuns: cumpără de ori unde și orice. Enormele lipsuri cu care se confruntă populația Chișinăului sunt amplificate dramatic și de sârguința imorală a bișnițarilor noștri. Dar, se pare că și în sensul celălalt operează cohorte de cărători de sacoșe...

BCU IAȘI

politicale

Un an zbuciumat s-a rostogolit peste nefericita Basarabie; astrologii l-au supranumit „anul berbecului alb". 1992, cel care-i ia locul, are un nume și mai puțin promițător: *anul maimuței negre*. Înainte de a încerca să înțelegem intențiile *maimuței*, să vedem cu ce isprăvi s-a învrednicit *berbecul*. După o primă jumătate relativ liniștită, 1991 s-a „cabrat" brusc, evenimentele tinzând să se înscrie și în categoria sublimului, și în aceea a tragicului. O fi fost el berbecul *alb*, dar această imaculată *mamă a culorilor* poartă semnificații total diferite în funcție de unghiul sub care o cercetezi: privit dinspre apus, albul simbolizează pacea, liniștea, puritatea; văzut din cealaltă parte (din spre Asia, adică) albul devine culoarea doliului... Primele luni au adus cu ele lumina unei speranțe: se părea că și în sud, și dincolo de Nistru, pseudo-republicile de carton vor rămâne să funcționeze doar în amintirea rubricii de *curiozități ale istoriei*. Activa cu ceva rezultate o Comisie de mediere, iar valul de sărăcie pogorât pretutindeni în Basarabia mutase centrul de interes al opiniei publice către mărunțele griji ale zilei de mâine. Dar a venit luna lui august, când berbecul alb și-a pus fundă roșie, izbind neizbutita *perestroika* acolo unde era mai sensibilă și vulnerabilă: la vârf. Pentru Basarabia, Ianaev a însemnat mai întâi o spaimă, apoi o binecuvântare. Zecile de mii de oameni veniți să apere Guvernul și Parlamentul au întărit încrederea într-un posibil sprijin total acordat de popor puterii. Liderii Frontului popular strigau „Trăiască Snegur!", iar Snegur, cum întâlnea un microfon, firitisea Frontul. Împrejurările păreau favorabile și încheierii conturilor cu „președintele" Smirnov și ceilalți lideri transnistreni: plini de elan revoluționar și lipsiți total de inspirație, aceștia „scăpaseră" prin sârme o telegramă ce ura deplin succes loviturii de stat. Arestat tocmai la Kiev, după peripeții tip roman polițist, Smirnov, „președintele" de la Tiraspol a ajuns după gratii la Chișinău. Eșecul definitiv al puciului moscovit întreține flacăra speranței în Basarabia. Parlamentul votează (pentru întâia oară nominal, cu semnătură în liste) independența. Mă aflam, atunci, în sala Parlamentului și pot confirma că o bună parte din deputații rusofoni au votat (și semnat) cu... frica în suflet. Atât cutezanța, cât și eșecul lui Ianaev se puteau repercuta asupra destinului fiecărui parlamentar - mai ales că se credea, în acele zile în care se anunțaseră primele sinucideri în rândul puciștilor, că reîntoarcerea lui Gorbaciov va aduce cu sine un val de represalii tipic sovietic. Aflați *sub vremi*, deputații Parlamentului, inclusiv cei din conducerea INTERFRONTULUI (de orientare pro-rusă, și, implicit, anti-moldovenească) au întâmpinat cu un DA unanim declararea independenței. Speculații ulterioare așezau acest DA în perspectiva independenței față de... România. De! Oricum, Moldova a trăit, atunci, un moment cu adevărat sublim - se pare chiar cel mai *înalt* de la obținerea vechilor izbânzi (limbă, alfabet, drapel, imn)... Între timp, Tiraspolul își revine și-și revendică „președintele" arestat. Șinele de cale ferată primesc o încărcătură suplimentară, staționară, de babe revoluționare. Sprijinit indirect de armata sovietică și direct de gărzile nistrene, demersul aprigelor pensionare părea ridicol; totuși, s-a dovedit util. Smirnov a fost eliberat (se pare că a fost vorba

de un schimb, la cererea Moscovei), iar nistrenii au trecut evenimentul în contul „izbânzi“ alę noii formațiuni „statale“. Chemând poporul să boicoteze alegerile prezidențiale, Frontul popular n-a propus o alternativă oarecare, un contra-candidat credibil. Așa că nu atât procentajul cvasi-absolut obținut de Snegur (90%) poate constitui un avertisment dat Frontului, cât cifra reprezentând participarea la vot: 80%, în condiții în care „artileria grea“ a opoziției cerea boicot general, iar în zonele din sud și din est votarea s-a petrecut mai mult decât anevoie. În tot acest răstimp, economia a continuat să se degradeze vizibil, iar nivelul de trai a ajuns comparabil cu acela din România anterevoluționară. La început de an, două sunt chestiunile care agită spiritele la Chișinău, reverberând, desigur, și la București. Prima: *unirea - când?* A doua: semnătura de la Alma-Ata. Să le luăm pe rând. Frontul popular agită lozinca *unirea acum!* Ar fi ridicol ca un cetățean român să amendeze o astfel de propunere, și generoasă, și curajoasă. Dar superficialitate și nesăbuință ar însemna preluarea și susținerea unei lozinci întemeiate mai mult pe afect decât pe o analiză lucidă a tuturor determinărilor de ordin politico-social caracteristice „anului maimuței negre“. O întrebare elementară este lăsată să plutească în voia sorții și nimeni nu cutează a încerca un răspuns: *cine va cere și cine va ratifica unirea*? În 1917/1918, „Sfatul țării“ era un organism reprezentativ, constituit legal. Votul de atunci pentru unire nu-l poate contesta nimeni, oricâte strădanii s-au depus până acum. Lucru cert: *Parlamentul actual al Moldovei nu va aproba unirea - iar un vot contra va fi greu de șters din istoria reîntregirii României.* Ar mai fi o cale - referendumul. Pe care tot Parlamentul s-ar cuveni să-l hotărască. Dar să zicem că, în cine știe ce alt mod, referendumul ar fi convocat. Rezultatul nu va fi, în mod cert, cel așteptat de unioniști. De altfel, s-a văzut că actuala conducere a Parlamentului a izbutit cu greu și cu riscuri să înlăture primejdia unui referendum pripit, iar Snegur, excedat de insistențele Frontului, face pe „învinsul“, amenințând, hâtru, tocmai cu organizarea unui referendum. Fiindcă știe ceea ce știe toată lumea - inclusiv Frontul - că rezultatul ar fi negativ și chiar periculos pentru evoluția viitoare a evenimentelor. Președintele pare a propune, în schimb, politica pașilor mici. Alegerea unui nou for legislativ, într-o formulă mai restrânsă și alcătuit mai ales din profesioniști, ar însemna oare un început al drumului revenirii Basarabiei *acasă*? A doua *cestiune arzătoare*: semnătura de la Alma-Ata. Multă lume, mai ales în România, confundă sau identifică pur și simplu tratatul de la Alma-Ata cu cel propus la Novo-Ogariovo. Eroare de nescuzat! La Novo Ogariovo s-a propus înființarea unei comunități (retușate) de tip sovietic, în vreme ce la Alma-Ata a fost vorba numai despre un Commonwealth euro-asiatic. O singură republică n-a semnat - Gruzia - și s-a văzut ce se petrece acolo. Dacă nu participa la constituirea noii formațiuni, Moldova trebuia să pună cruce, cel puțin pentru câteva luni, industriei, transporturilor, alimentării cu energie. Nistrenii și găgăuzii s-ar fi simțit indirect și mai încurajați.

Fără descurajări nemotivate, dar și fără entuziasme de operetă, pășim copleșiți de griji pragul unui nou an. Aici, la Chișinău, fără s-o recunoască deslușit, mulți se consideră și mai singuri în fața vremurilor: omul cu pata în frunte nu mai participă la marele joc. Să-și fi făcut, oare, maurul datoria?

cronica... judiciară

Îmi scrie Dl. Alexandru Stănescu, pensionar, str. Cheile Zănoagei nr.5, București. Citez un fragment: „*...unica mea fiică, Topuzaru Carmen, ingineră în vârstă de 33 de ani, împreună cu soțul ei, Topuzaru Dumitru, inginer, 39 de ani, au plecat în concediu și, fiind în trecere prin Republica Moldova cu autoturismul Skoda S-100, număr de înmatriculare 10-B-2289, după ce au trecut frontiera de stat a României pe la punctul Albița-Leușeni, la circa 15-20 de kilometri, au fost asasinați bestial la data de 16 septembrie 1991. După ce au fost împușcați, li s-a dat foc împreună cu mașina în care se aflau... Am fost la Chișinău și am adus resturile pământești ale copiilor mei, înhumându-i într-un singur sicriu. În urma lor a rămas o copilă orfană de ambii părinți, în vârstă de numai 8 luni...*“

Câtă tristețe, desnădejde, se ascund în spatele acestor rânduri ce se străduiesc să se păstreze cu decență, în limitele limbajului administrativ-oficial! Nici un comentariu în legătură cu teribila nenorocire abătută asupra familiilor Topuzaru și Stănescu nu-și mai are vreun rost; de aceea, voi încerca să narez „alb“, fără sublinieri și patetisme, demersul întreprins pe lângă autoritățile din Chișinău. Mai întâi, să vedem ce l-a determinat pe Dl. Stănescu să mi se adreseze, după ce a trimis memorii pretutindeni, inclusiv președintelui Snegur, Poliției, Poetului Grigore Vieru (pentru Parlament) ș.m.a. Înainte de orice, omul dorește să se facă dreptate. Cele șase luni scurse de la comiterea crimei i se par mai mult decât suficiente pentru încheierea cercetărilor. Stăruie bănuiala că ancheta a fost abandonată. Apoi, omul nu a primit nici până acum certificatele de deces ale copiilor. Nici despăgubirea (asigurarea) pentru incendierea mașinii - deși nefericiții turiști au achitat, la intrarea în Leușeni, cuvenita taxă în dolari. Și, pentru a ne afla în deplin absurd, să mai menționăm că, din biata-i pensie, Dl. Stănescu este obligat să achite... impozitul pentru un autoturism din care n-a mai rămas decât o grămadă informă de tablă arsă: autoritățile din Moldova nu i-au trimis adeverința în baza căreia să poată cere radierea mașinii din registrele Secției financiare!

Dosarul cazului Topuzaru conține un element unic în istoria anchetelor penale din Basarabia: Președintele țării, Mircea Snegur, a oferit o recompensă de 100.000 ruble celor care vor contribui hotărâtor la arestarea criminalilor! Deci, de la bun început se vede că lipsa de interes a autorităților moldovene este o simplă impresie, întărită, desigur, de trecerea a șase luni de la comiterea dublului asasinat. Cazul, însă, pare a fi extrem de complicat și prezintă o sumedenie de - să le spunem astfel - conotații. Prin amabilitatea colonelului D. Corlăteanu, de la Ministerul de interne al Moldovei, am fost puși în contact cu Dl. colonel Blându, judiciarist în sarcina căruia se află elucidarea cazului Topuzaru. Domnul Blându arată exact așa cum îi e numele: un om modest, liniștit, tipul perfect de „anti-erou“, opus prin toate cele agresivilor super-detectivi din romanele de aventuri. Ne sugerează ca, înainte de a intra în detaliile cazului, să ne referim la cadrul general în care se desfășoară călătoriile turistice ale cetățenilor României în Republica Moldova. Aceasta și pentru a preveni

puseurile de naivitate ale românilor, care cred că-n Basarabia vor fi primiți totdeauna cu pâine, sâre și gânduri bune, dar și pentru a contrazice unele afirmații potrivit cărora turiștii români sunt „vânați" cu precădere de infractori. Impresia este falsă și se datorează unei realități obiective: procentual, cetățenii României depășesc cu mult numărul turiștilor veniți din alte țări - ca atare, și numărul agresiunilor cărora trebuie să le facă față este mai mare. „Dacă doriți să vedeți - ne invită Dl. Blându - dinamica infracțiunilor, veți observa că răufăcătorii nu au preferințe ori prejudecăți privind naționalitatea." Afirmație pe care telexul Ministerului de interne a confirmat-o imediat: pe parcursul câtorva zile, au fost agresați și jefuiți Ivan Tancev (Bulgaria), Leibold Stefania (Germania), Siska Ana (Polonia), Mansur Valid (Israel), Bunia Stanislas (Congo), Musa Seibo (Nigeria), Tufan Mutdu (Turcia), S. Durici (Jugoslavia), Rakubarevero Farumezandd (Madagascar), Alkhamed Hassan (Siria), Pessi Susikustaa (Finlanda) și tot așa mai departe. Se cuvine, deci, să-i coborâm pe români din topul agresiunilor (suferite), întrucât nici aici n-avem cum ocupa un loc cât de cât fruntaș: *internaționalismul* bandiților acționează impecabil, pe fondul unei creșteri generale a delincvenței în Republica Moldova. De altfel, rezultatele unui sondaj de opinie întreprins la Chișinău vorbesc de la sine atât despre starea infracțională, cât și despre îngrijorările cetățeanului de rând: 28% din cei intervievați sunt neliniștiți de eventualitatea că vor fi călcați de hoți, iar 42% se declară convinși că ar putea deveni victimele unor agresiuni soldate cu schilodirea ori chiar cu pierderea vieții. În comparație cu 1990, furturile din apartamente au crescut cu 53% - ceea ce a determinat pe 55% dintre subiecții anchetați să anunțe ca ar dori să posede o armă de foc pentru auto-apărare. Deocamdată, în talcioc se vând (cu prețuri astronomice) spray-uri pentru neutralizarea agresorului! Iar semnalări ale unor noi agresiuni sosesc în șuvoi pe telexul de la „interne": Au fost jefuiți în plină zi, la Chișinău, până și o grupă de... polițiști bulgari! Locotenent-colonelul Blându ne adresează rugămintea să prevenim cititorii în legătură cu faptul că o călătorie la Chișinău prezintă și anumite riscuri. Pe care ei înșiși le pot evite - nu... renunțând la vizita în Moldova, ci luându-și cuvenitele măsuri de protecție. Pe teritoriul fostei URSS, delincvența este în continuă creștere, iar lipsa frontierelor (păzite) dintre republicile devenite independente favorizează stilul „iepuresc" de dare a loviturilor: infractorul din Novosibirsk ori Tula ori Petersburg acționează azi în Moldova, mâine în Uzbekistan, poimâine în România! Să-i cauți urmele într-un imperiu imens, aflat în avansată stare de descompunere, echivalează ades cu scotocirea carului cu fân în căutarea acului! Doar 50% dintre infracțiuni se soldează cu aducerea răufăcătorilor în fața tribunalelor - procentul crescând oarecum prin aceea că, odată „căzut", delincventul destăinuie și alte împrejurări în care a acționat împotriva legii. Turistul român de cele mai multe ori trece granița complet dezarmat la capitolul auto-apărare: el știe că se duce la *frați*, care-l vor întâmpina cu inima deschisă și vor cânta *vmeste* „Hora Unirii". Numai că printre *frați* sălășluiesc o mulțime de alte neamuri, iar pădurea are destule uscături purtând nume neaoșe românești. Tentația evitării controlului vamal, mai ales când legea a interzis, practic, scoaterea oricărui bun mai acătării peste granită, îi „dă" legați la ochi pe români pe mâna bandiților. Așa au pățit A. Dumitrescu, G. Bu-

ruiu și G. Ilina: în apropierea aeroportului Chișinău, câțiva necunoscuți, îmbarcați într-o mașină ERAZ, le-au propus să-i ajute să treacă vama cu tot calabalâcul achiziționat în Moldova. După ce s-au înțeles din preț, s-au luat după mașina amabililor sprijinitori ai comerțului fără frontiere și au ajuns tocmai în raionul... Leova; acolo, câteva rafale de pumni zdraveni i-au convins să treacă pe numele... necunoscuților 1200 de dolari, un televizor color, 35.000 de ruble și... hainele și încălțămintea! Cât privește excrocheriile mărunte, să te ții! Barbaru Valeriu (născut în 1970 în Budești-Moldova) vinde lui T. Meda din Onești un magnetofon „Electronica". În cutia sigilată se aflau, de fapt, cărămizi. Tot așa a pățit-o și Dascălu Angela-Ilie (n.1951, Iași), pe care a excrocat-o Rău (!) Valeriu (n.1970, Călărași-Moldova). Verdeș Vasile (din Măscăuți-Moldova) smulge din mâna Lilianei Berceanu (n.1948, București) treningul oferit spre vânzare și-o tulește în zig-zag, nimerind, în cele din urmă, exact în brațele unui polițist îmbrăcat civil... 80% din infracțiuni se petrec la Chișinău, iar cei mai mulți autori sunt locuitori ai satelor moldovenești! Poliția sfătuiește turiștii români să evite orice „tratative" cu persoane necunoscute, să nu accepte „sprijinul" oferit întâmplător și să nu oprească mașinile decât la semnalizarea agenților de circulație. Dac-ar fi procedat astfel, soții Topuzaru s-ar afla, probabil, și acum în viață.

Mersul anchetei este anevoios, dar s-au adunat, de acum, unele probe. Polițiștii ne-au rugat să nu le facem publice; motivele sunt clare - ar însemna să avertizăm infractorii. Putem însă nota că s-a depus o normă risipă de energie, că cercetările s-au extins și pe teritoriul României (ofițerii Tabără și Mârzac au fost trimiși să culeagă date la București) și că - mai ales - principalul anchetator are credința că-l cunoaște pe vinovat. Nu dispune, încă, de suficiente probe pentru a solicita mandatul de arestare. Credem în flerul locotenent-colonelului Blându, care o viață întreagă și-a „ascuțit" al zecelea simț ce-i permite să intuiască persoana infractorului și să-i „citească" urmele. Ancheta este complicată și prin aceea că trupurile au fost stropite cu benzină și incendiate - nu s-a putut determina grupa sanguină decât la unul dintre cadavre. Impresiunile digitale sunt alterate, dar nu inexistente și, se speră, pot fi reconstituite. Două suluri nesfârșite, prelucrate la calculator, conțin numerele mașinilor ce au trecut în acea zi prin vama Leușeni, precum și datele privind proprietarii. Automobile din Minsk, Simferopol, Herson, Donețk, Odesa... Fiecare șofer a fost (sau urmează a fi) audiat. Alte cercetări a întreprins poliția raională Nisporeni. Nu mai puțin de șapte formații acționează *acoperit* în zonă și, pînă una-alta, a fost descoperită o sumedenie de alți infractori specializați în agresionarea turiștilor... De la un anumit punct al discuției încolo, polițiștii au devenit... muți: aflăm că ancheta este așezată sub îndrumarea, supravegherea și deplina competență a Procuraturii republicane și orice informație în plus ar depăși atribuțiile Ministerului de interne. Motiv pentru care ne-am adresat procurorului însărcinat cu investigarea cazului - Dl. Victor Ababei.

Investigațiile - să le spunem astfel - *tehnice* au fost efectuate de specialiști bine calificați. Medicul legist Boris Albu are un stagiu în profesiune de 27 de ani; el a efectuat autopsia celor două corpuri, ajutat de expertul M. Scutaru, asistent la catedra de medicină legală. La fel de atent (după cum atestă

actele de la dosar) au fost efectuate expertizele criminologice, traseologice, balistice, precum și ancheta pompierilor. Radiografiile și disecția au arătat că nefericiții soți Topuzaru au fost împușcați cu o armă de vânătoare încărcată cu alice de 1,75-2mm! Adică, alice pentru vrăbii și porumbei! Efectul omorâtor s-a datorat distanței foarte mici de la care s-a tras. A ucide oameni cu alice pentru vrăbii înseamnă a le crea enorme suferințe și, probabil, împrejurarea va fi avută în vedere, când se vor încheia socotelile cu criminalii, drept circumstanță agravantă, aptă să califice fapte ca „omor deosebit de grav". Care, după legile în vigoare, poate atrage, în Moldova pedeapsa capitală. Și iată că intervine un element nou, neașteptat: în cazul unei cereri de comutare a pedepsei, cel care hotăra era, până mai ieri, președintele URSS, Gorbaciov. Acum, hotărăște Domnul Snegur. Există o tradiție internațională, izvorâtă din cine știe ce superstiție, potrivit căreia întâia cerere de grațiere adresată unui președinte nou ales se aprobă. Va fi aceasta prima? Vor fi și altele? Deocamdată, criminalii se află în libertate... La Procuratură, au fost audiați câteva zeci de martori. S-au luat în studiu dosarele tuturor infractorilor care obișnuiau să opereze în zona Chișinău-Leușeni, în total, 39 posesori de cazier. N-au fost excluse din cercetare evenimentele grave petrecute în România și având ca (presupuși) autori cetățeni ai Moldovei. Dar cel mai mare volum de muncă l-a necesitat investigarea așa numitului *modus operandi*. Procuratura din Chișinău s-a adresat tuturor procuraturilor regionale și republicane, solicitând informații dacă au existat în aria lor de competență cazuri de omor prin împușcare cu arma de vânătoare, urmate de incendierea mașinii. Primul răspuns a sosit din *Zakarpatskov oblasti* (Ucraina): *ne znacitsea*. Același răspuns a venit, apoi, de la Jitomir, Ternopol, Procuratura Lituaniei, a Letoniei, Cerkaskii oblasti, Nikolaevsk (Belarus), Minsk, Ivano-Frankovsk, Luțk, Hmelnițkii oblasti, Tallin, Vinnița, Poltava, Cernigov... O rază de speranță părea a izvorâ din adresele procuraturilor din Zaporoje (unde s-au înregistrat patru cazuri similare), Kiev, Lvov și Kirovgrad. Dar toate acestea se încheiau cu fraza *autorii au rămas necunoscuți*.

Iar polițiștii din Chișinău sunt trimiși să lupte cu cazacii, la Nistru... (Până la data apariției acestei cărți, criminalii n-au fost prinși..., n.a.)

politicale

Între Crăciun și Anul nou (pe stil vechi), locuitorii Chișinăului au primit un neașteptat cadou: prețurile „liberalizate". Ghilimelele între care am încadrat ultimul cuvânt al frazei precedente exprimă neîncrederea tuturor în posibilitatea existenței unor prețuri *liberalizate* în absența concurenței, pieței libere, privatizării ș.a.m.d. Odată „liberalizate", noile prețuri au fost fixate... de stat: de trei ori mai mari la produsele alimentare, de 4,5 ori la medicamente, de 4 ori la combustibili, de 5 ori la electricitate și telecomunicații etc. Cel puțin așa afirmă documentele oficiale. Realitatea vitrinelor exprimă cu totul alte procentaje de majorare, de regulă cu... 1000% (!!), dar și mai mult, câtă vreme pe eticheta banalei cutii cu pește conservat este tipărit prețul de 1 (una) rublă,

iar magazinul ți-o oferă cu 25 de ruble! Deci, între limitele termenului de valabilitate (mai puțin de un an), valoarea celor câteva bucățele de stavrid în ulei a crescut de... 25 de ori. Iar lefurile au bătut pasul pe loc...

Efectul „liberalizării" a fost de-a dreptul năucitor, echivalând cu o lovitură de ciocan în moalele capului: sub semnul lui 1992, magazinele își întâmpină cumpărătorii cu zâmbetul vinovat al vânzătoarelor (până le trece primul șoc) și cu etichete purtând cifre incredibile în vitrine. Kilogramul de carne ajunge până la 200 de ruble. Deci, dintr-o leafă se pot achiziționa 2 (două!) kilograme de carne! Salamul obișnuit (ca să nu-i spunem ordinar) a devenit... neprețuit (100-200 ruble kg.).

Sticla de vin (3/4) costă între 50-60 de ruble. Și tot așa înainte. Interesant de urmărit primele reacții ale cumpărătorilor: grupurile formate în jurul vitrinelor comentează în șoaptă, parcă sfiindu-se să atingă cu vorba ceea ce văd cu ochii. Unii râd ca de o glumă bună, alții își morfolesc buzele în tăcere și-și fac cruce cu limba. Prin multe le-a fost dat moldovenilor să treacă, dar parcă, găseau un grăunte de logică, fie ea și știrbă, strâmbă, imperială, în mai toate nefericitele întâmplări înscrise pe răbojul ultimei jumătăți de veac. Astăzi însă, omul simplu chiar că nu mai înțelege nimic: cum să trăiască o familie cu 2-3 copii dintr-o leafă (ori chiar două) ce trebuie în întregime investită doar în alimentele necesare supraviețuirii de-a lungul... câtorva zile? Și totuși, o logică există. Logica faptului împlinit: în absență unor granițe efective, protejate vamal, și sub acțiunea monedei unice, rubla, „liberalizarea" de la Moscova și Kiev se cuvine imediat urmată, astfel totul se va scurge din Moldova în direcția republicilor în care prețurile sunt de acum întreite ori chiar înzecite. Pe moment, altă protecție nu-i. Dar cum rămâne cu protecția oferită cetățeanului Moldovei? Există exemplul Lituaniei. Aici, liberalizarea s-a produs treptat. Salariul mediu a crescut continuu, ajungând la 2000 de ruble. În aceste condiții, prețurile la (de ex.) carne nu depășesc 40 de ruble (de 3-5 ori mai mici decât la Chișinău). Kazimira Pruskiene, fostul prim-ministru al Lituaniei, a fost nevoită să demisioneze tocmai datorită încercării de a introduce „liberalizarea" sub forma terapiei de șoc; noul prim-ministru, un economist în vârstă de 33 de ani, a ales calea liberalizării temperate și, așezând caii acolo unde le e locul, adică, înaintea căruței, a propus o terapie suportabilă. În Moldova, întâietate s-a dat căruței. Iat-o, firește, împotmolită. Nu cred că a existat o cinică premeditare oficială, deși o anume realitate ar justifica-o: în Moldova zac vreo 3 miliarde de ruble „la ciorap", care trebuiesc „extrase" de la populație. Numai că miile și milioanele de bancnote împodobite cu chipul lui Lenin le posedă bișnițarii, nu omul de rând, confruntat acum cu o situație fără ieșire decât (Doamne ferește!) ieșirea... în stradă. Cercurile oficiale par alarmate: sunt tot mai dese explicațiile oferite public de miniștri și alți demnitari. Dl. Tampiza, vice-prim ministru, pronostichează o mărire a salariului mediu până la cifra de 2000 de ruble, dar legea cu privire la indexare nu prea legitimează asemenea speranțe. Și, oricum, aceasta se va produce cândva, iar prețurile operează, fără cruțare, acum. Nici masa monetară în sine nu este asigurată, deși mașinile de tipărit bancnote (închiriate la „Gosznak") au fost reprofilate pentru imprimarea biletelor de bancă având capitalul majorat: 500, 1000 și, în curând, 2000 de ruble. Anal-

izând cu luciditate datele de ansamblu ale problemei, economiștii văd trei căi posibile de ieșire din marasm. Primele două (1 - atașare deplină la soarta rublei; 2 - emiterea monedei naționale) sunt considerate „înfundate“ din plecare. Cea de a treia („logodna“ cu leul românesc) pare a reprezenta soluția unică, dar deranjează pe mulți prin conotațiile secundare de ordin politic. Introdusă acum, moneda națională ar prelua imediat toate suferințele rublei ruinate de hiper-inflație și n-ar reprezenta decât o soluție de moment.

...În holul hotelului „Cosmos“, se împodobește bradul anului nou-bis. Întreb femeia care atârnă globuri aurii, albastre, verzi (instinctiv, pare a le ocoli pe cele roșii!) cum se descurcă la „Alimentara“. Răspunsul e stupefiant: *„Norocul meu că soțul a fost trimis să stingă focul de la Cernobâl. Primim bonuri de alimente în plus.“*

Așa noroc...

cronica măruntă

Episcopul Vladimir a făcut, în sfârșit, declarații publice cu privire la viitorul bisericii din Republica Moldova. Primul pas, afirmă înaltul ierarh, ar consta în obținerea autonomiei (față de Patriarhia moscovită, *n.n.*). Nu cunoaștem exact subtilitățile menite să deosebească *autonomia* de *auto-cefalie*, dar un indiciu ni-l poate oferi răspunsul episcopului Vladimir la întrebarea „Va trece biserica din Moldova la stilul nou?“ Înalt prea sfințitul a declarat: *„Aceasta nu depinde de noi, ci de Patriarhie; dacă Preafericitul Alexei al II-lea va avea bunăvoința să ne fericească cu o asemenea dezlegare...“* Curat autonomie! * Scriam că, de la Moscova, Ion Druță întârzie să răspundă la întrebarea de ce nu se află la Chișinău în aceste momente decisive pentru istoria Basarabiei. Iată, răspunsul a sosit: „Dragii mei, tocmai de asta nu mă și întorc: pentru că, din păcate, ceea ce am semănat eu în Moldova nu a crescut, acolo crește cu totul altceva, adică ceea ce au semănat alții, iar ceea ce am semănat eu, nici n-a răsărit, nici n-a crescut.“ * Chișinăul a moștenit nu numai sumedenie de firme și inscripții știrbe, alcătuite de edili ce gândeau într-o limbă și se exprimau în alta, ci și destule creații lingvistice bune doar să-ți frângă limba. Invidiindu-și adversarii din războiul al II-lea, care izbuteau să înghesuie zece cuvinte într-unul singur (*Constantinopolitanicherdudelsachsenpfeifenspitzenmacher* - atelierul de cozi de pipă al lui Dudelsachs din Constantinopol), rușii au născocit moda cuvintelor prescurtate. Citim firma unei instituții din centru (str. Ștefan cel Mare): GHIPROPLODOOVȘCIPROM. Ceea ce vrea să însemne „Institutul de stat pentru proiectarea întreprinderilor din industria prelucrării fructelor și legumelor“. Dac-ar fi ajuns moda și la noi, CFR ar fi devenit *Căiferom*, Fabrica de conserve din Tulcea, *Tulfabconserv*, iar stațiunea de cercetări pentru producția de soia Bârlad, *Bârstacertprodsoia*. Cine izgonește făcăturile lingvistice străine de pe firmele Chișinăului? * Mai multe scrisori și intervenții în presă contestă autoritatea prezicătorului Globa. Mai întâi este pus la îndoială sistemul electronic de inducere a unei anumite stări propice instalării semi-hipnozei colective (aparatură disimulată în genți „diplomat“ construiește un discret fundal sonor alcătuit din ciripit de păsărele și alte sunete tranchilizante), dar adevărata acuză se referă la programul ideologic anti-moldovenesc pe care Globa se pare că îl promovează slujind interesele Moscovei.* În Republica transnistreană au sosit trupe de cazaci“ - informează și Tiraspolul, și Chișinăul. „Trupele care au apărut în stânga Nistrului nu au nici o legătură cu căzăcimea din Ucraina“ - afirmă atamanul general al căzăcimii renăscute din Ucraina, Petrenko. „Cazacii au venit să-și apere pământurile strămoșești de la Nistru“ - declară atamanul Marii Adunări a Cazacilor, Martânov. Deci, care capră? Sau, mai exact spus, a cui e capra? * Dl. Osborne, politolog, profesor la Universitatea din Philadelphia („... știam că sunt *sovietolog*. Acum, cum să-mi mai zic?“), aflat în vizită la Chișinău, a declarat ziariștilor: *„Pronosticul meu ferm - Moldova se va uni cu*

România. Nu încape nici o îndoială. Dar nu grăbiți fără rost acest proces; sunt încă prea multe probleme interne de rezolvat!" * Respectul, obligatoriu! O nouă lege votată de Parlamentul Moldovei stabilește că „Președintele Parlamentului și Președintele Republicii sunt cele mai înalte persoane oficiale în Republică." Insultarea sau calomnierea lor se pedepsește cu amendă până la 3000 de ruble sau cu muncă corecțională de până la trei ani. Dacă insulta a fost publicată în presă, amenda ajunge la 25.000 de ruble. Închipuiți-vă o asemenea lege funcționând în România!

cronică (aproape) oficială

Propuneam, cu ani în urmă, înlocuirea sintagmei vetuste și edulcorate „Iașii marilor iubiri" prin IAȘUL MARILOR UNIRI. O anume genă specială pare a fi marcat destinul acestui oraș, care, de la Mihai Viteazul încoace, în momente și dramatice și înălțătoare, a făurit, a străjuit și a iradiat unire. Găzduind Convenția Consiliului național al unirii, Iașul își reconfirmă vocația și renumele. Nu știm câtă încărcătură de demagogie vor fi purtat anii 1859 și 1918, fiindcă istoria reține mai ales sensul major al evenimentelor, substanța, semnificația principală. Văzute de aproape, manifestările unioniste izvodite de contemporanii noștri posedă însă, dincolo de investiția de generozitate și gând curat, nu puțină găunoșenie, calcul și viclenie electorală. Partidele din România au înțeles cam târziu ce formidabil capital electoral posedă UNIREA și s-au repezit să recupereze; toate formațiunile ce ar putea intra cât de cât în grațiile electoratului (în preajma alegerilor locale) au purces la Iași cu grăbire, spre a susține vehement și zgomotos unirea. Forțând o ușă larg deschisă, fiindcă truda politico-organizatorică întru unire se cuvine desfășurată nu atât în România, cât în Republica Moldova. Nu cred să existe român care să nu dorească unirea-azi; prea puțini sunt, însă, românii de dincolo de Prut dornici să se pună în slujba aceluiași ideal. Nu luăm aici în discuție motivații, temeiuri, pretexte, justificări, ci doar subliniem încă odată o realitate surprinzător de ignorată. Oricum, pentru politicieni, unirea reprezintă o idee mai mult decât profitabilă, drept pentru care, la Iași, în sfânta zi de 24 ianuarie, s-a vorbit până la saturație despre „victoria în alegeri" - în vreme ce numele lui Cuza abia dacă a fost amintit. Există o adevărată spaimă că trenul unirii s-ar putea urni de la peron fără ca șeful de partid X să fi găsit tichet la clasa I-a! Dac-ar fi posibil, s-ar înființa și titluri de proprietate asupra unei felioare din râvnitul eveniment, fiindcă, la o adică, n-ar fi de ajuns diploma de „erou al unirii", decernabilă la Cotroceni, ci numaidecât „punerea în posesie" cu acte în regulă și drept de moștenire! Nu spun că n-ar fi fost rostite destule cuvinte adevărate, izvorâte din cel mai autentic patriotism; Iașul, însă, poate fi cu greu păcălit, motiv pentru care a sancționat cu promptitudine sunetul calp al sentimentului dogit... Chiar dacă, până la urmă, corul politicalelor a cam pus surdină „Horei unirii" izvodite de ceasul din turnul Palatului, Convenția de la Iași are șansa de a se înscrie în fila istoriei. Ceea ce nu-i deloc puțin.

Întâlnirea Iliescu-Snegur de a doua zi a fost precedată de felurite comentarii ale celor prezenți la Iași: „*O diversiune*“ - afirma Dinu Patriciu; „*Un dezastru pentru națiunea română*“ (Ion Rațiu); „*o măsură binevenită, care precede integrarea Basarabiei cu România*“ (Corneliu Coposu); „*Snegur depășește pe Iliescu în dorința de a rămâne un despot pe viață al Moldovei*“ (Ticu Dumitrescu); „*O încercare de a estompa în mod oficial însemnătatea întrunirii de la Iași*“ (Dumitru Iuga). La fel de împărțite erau opiniile și în autocarul ce transporta spre Ungheni cele câteva zeci de ziariști acreditați oficial, dar pe cât de intolerante se dovedesc gazetele la ieșirea din rotativă, pe atât de pașnici și „camarazi“ se arată a fi redactorii și corespondenții când împrejurările îi obligă să viețuiască două zile împreună. Probabil, e-un semn de respectare a profesiei și de maturizare a breslei... Întâlnirea celor doi președinți a fost orânduită într-o căscioară ocrotită de merii unei nesfârșite livezi albite de promoroacă. Absența protocolului rigid și solemn (chiar ne gândeam cum vor saluta doi președinți același steag, în acordurile aceluiași imn...) a lăsat mai degrabă impresia întâlnirii între niște vecini care au de pus la cale ceva treburi prin ogradă. Comunicatul oficial spune... atât cât se poate spune; „transparența“ întâlnirii a încercat s-o asigure o scurtă conferință de presă improvizată pe treptele casei, sub șfichiuirile unei vântoase în stare să rebegească reporto-foanele. Din cele spuse (și nespuse) nu s-ar putea concluziona că întâlnirea de la Ungheni echivalează cu o piatră... unghiulară pe drumul unirii, ori că livada ar putea evoca vreo *Livadie* hotărâtoare de termene și desfășurări de trupe. De altfel, la orice întrebare privind unirea, cei doi președinți au reacții de acum previzibile: Snegur vorbește despre independență, iar Iliescu despre integrare. Fiecare este nevoit să menajeze susceptibilitățile celuilalt și calea aleasă ar putea fi aceea bănuită de noi: unirea efectivă, neînsoțită de surle și trâmbițe, realizată pas cu pas, în pofida unor adversități basarabene de neignorat. Aceasta ar putea fi, în speranța noastră, sensul întâlnirii de la Ungheni. Din componența delegațiilor, se poate deduce aria tematică a convorbirilor: moneda națională (o întrebare: dacă *leul* va fi moldovenesc, *banii* vor rămâne românești?), susținerea diplomatică a Republicii Moldova, constituirea „zonelor libere“, mai întâi de-a lungul Prutului (și pe urmă se va mai vedea), integrarea culturală - adică, în fapt, desființarea treptată a piedicilor și gardurilor și vămilor și prejudecăților ce despart fratele de frate.

politicale

După *Convenția* de la Iași și întâlnirea Iliescu-Snegur de la Ungheni, truda (ori, de ce nu, *lupta*) pentru unire pare a fi intrat într-un punct mort. Previzibil - întrucât etapa discursurilor inflamante și adeziunilor cu iz electoral nu putea dura la infinit. Dacă nu-i secondată de acțiune concretă, strategie inspirată și gândire tactică aplicată, *pasiunea* în sine, oricâtă generozitate și patriotism ar propulsa-o, nu rodește decât vorbe. Luna de pe cer ar fi rămas și acum tangibilă doar în visele poeților dacă n-o călca pasul decis, calculat și organizat

al americanilor! Geaba *cântăm* unirea dacă nu suntem în stare să și *facem* unirea - iar neputința capătă proporții de nescuzat atunci când, cercetând fila istoriei, constați că, din punct de vedere al condițiilor generale (și necesare), situația se prezintă chiar mai favorabil decât în 1918 ori 1941. Și fiindcă a venit vorba de *istorie*: la începutul anului 1812 se stabileau condițiile încheierii războiului ruso-turc izbucnit în 1806. Puțini sunt cei care știu cu adevărat cum s-a negociat soarta românilor atunci și cum s-a ajuns la textul tratatului semnat la București la 16/28 mai 1812. Istoriografia noastră a evitat să intre în detalii - din motive lesne de înțeles - iar cea sovietică nu ostenea să celebreze „revenirea Basarabiei în sânul patriei". Atunci, destinul națiunii române a atârnat de un fir de păr. Extrem de puțin a lipsit ca Moldova și Muntenia să fie încorporate în imperiul țarist (urmând ajunge, cu timpul, desigur, republici... unionale!); încă și mai puțin ar fi trebuit pentru ca granița estică a României să fie stabilită de-a lungul Siretului! Nu intrăm în detalii. Bunul nostru prieten și frate mai mare, poporul rus - care, după ce a declarat drept fals grosolan testamentul lui Petru cel Mare, l-a urmat întocmai, paragraf cu paragraf - se pregătea să-și proptească granițele vestice în pieptul Carpaților. După ce Ecaterina a II-a n-a avut succes în intenția de a-și cadorisi iubitul conducător de oști Potemkin cu „Regatul Daciei", Alexandru I a cerut cu hotărâre anexarea Moldovei și Munteniei. La tratativele începute la Iași în 1909, turcii au refuzat să dăruiască ambele principate (ce ușor este să faci cadouri din sărăcia altora!), așa că războiul se urnește din nou. Deși aproape învingător, țarul a început să-și coboare pretențiile. Nu de grija românilor, ci de spaima lui Napoleon, căruia știa că, mai devreme sau mai târziu, va trebui să-i facă față. A cerut doar... Moldova (până la Carpați). Tot turcii s-au opus - pe bieții români nu-i întreba nimeni. Cum s-ar fi răsucit istoria noastră națională în absența încăpățânării Porții? Ar mai fi existat un 1859? Ce s-ar fi ales din *ideea 1918*? În cele din urmă, Rusia face o ultimă „concesie" și acceptă drept graniță Siretul (astăzi, ieșenii ar fi avut pașaport sovietic!). Cu o condiție: să li se dea și brațul Sulina în întregime. Cerere necugetată, fără de care se pare că Sublima Poartă ar fi acceptat granița pe Siret. Dă-i, Doamne, ne-prietenului, gândul cel rău! Tratativele se împotmolesc, Napoleon amenință de departe și, probabil, trântind populara înjurătură slavă, Alexandru I va fi exclamat: „Bine, așa și pe dincolo, fie numai Basarabia!"

Și a fost numai Basarabia!

Obținută și ea după mituirea zdravănă a marelui dragoman al Porții - pe care sultanul avea să-l scurteze de cap. Prea târziu! Țările române pierduseră un teritoriu mai mare decât acela al Danemarcei, ori Elveției, Olandei, Belgiei. Milioane de români își vor începe calvarul nici astăzi isprăvit pe deplin... Și tot nu era de ajuns, câtă vreme Kiseleff scria în 1832: „Rusia s-a pus în mișcare acum mai bine de un secol de pe malurile Niprului *nu pentru ca să se oprească la cele ale Prutului!*" Clar și concis.

Au trecut 180 de ani, personajele ce-au împărțit Europa după bunul lor plac sunt simple amintiri - ori nici atât - iar popoarele se străduiesc și acum să descâlcească încurcatul ghem al frontierelor silnice... Basarabia, deci, ne-a fost

răpită și la 1812 prin forță, șantaj, mituire și minciună. Singura lecție, cinică, dar valabilă și astăzi: trebuie să ceri mai mult pentru a obține mai puțin.

Nu spun ca s-ar putea și cuveni, în 1992, să ne propunem a recăpăta teritoriile de peste Prut prin aceleași mijloace. Dar mă-ntreb: oare nu ne facem prea multe scrupule și acționăm (mai bine zis *nu acționăm*) timorați și prea plini de bune maniere? Dacă, în tramvai, îl zăresc pe cel ce mi-a furat ceasul, trebuie să aștept să țipe conștiința-n hoț și să-mi aducă singur ornicul înapoi? Basarabia ne-au răpit-o un Kutuzov, un Ribbentrop, un Molotov, un Stalin, un Hitler - care de care mai neprihănit și mai îngeraș! O asemenea frică să fi izbutit a *implementa* în Europa, încât popoarele să dârdâie și astăzi?

cronica măruntă

Revista „Basarabia" își așază pe frontispiciu un citat din Sadoveanu și înțelegem că și dincoace și dincolo de Prut, realitatea peisajului uman este aceeași: „*Au ieșit în vremea din urmă mulți proști în țară. Trăiau și înainte, dar tăceau. Acum vorbesc și-au devenit agresivi.*" * Dispută aprigă în Parlamentul de la Chișinău: așa numiții „agrarieni" (președinții de colhozuri) nu acceptă ca denumirea monedei moldovenești să fie *leu*. Mai întâi, au susținut varianta *ducat* (?!) și, văzând că n-au spor, au propus sa fie împământenit în Basarabia... *zlotul*. Motivul? În Moldova medievală au circulat și zloți. Dar - completăm noi - și *carboave* și *dinari* și *galbeni* și *florini*... și... Cel mai mărunt gest apt de a fi calificat pro-românesc este combătut cu înverșunare de onorabilii „agrarieni". Ia să vedeți când, la o adică, ar fi să voteze unirea! * Prețul unui bilet de avion pe ruta Chișinău-Moscova: 275 ruble. De la Moscova la Chișinău costă... 400 ruble! Explicația: „Mai lung îmi pare drumul acum, la-ntors acasă..." * Revenind (spre a le întări) asupra sumbrelor sale previziuni privind destinele românilor, astrologul Globa a mai adăugat: într-un viitor nu prea îndepărtat, Japonia va rămâne doar cu jumătate din populație, Australia se va transforma într-un semideșert, iar Anglia va dispare de pe fața pământului! America va fi condusă de un lider comunist și se va destrăma în mai multe state independente... De unde se vede că nu-i chiar bine să stai prea mult cu ochii în stele! * Elevii care anul trecut urmau cursurile clasei a V-a, studiau obiectul numit „limba română". Ajunși în clasa a VI-a, învață *limba... moldovenească*. Încet-încet, cuceriri sfinte ale moldovenilor se erodează datorită trudei stăruitoare a rusofonilor. La gara Chișinău, toate anunțurile se rostesc la difuzoare (ori se scriu pe aviziere) în rusește. Poșta trimite înștiințări în limba... rusă prin care te invită să te abonezi la presa de limbă... română. Unele chioșcuri de ziare, gestionate de rusoaice, refuză pur și simplu difuzarea presei tipărite cu litere latine. Și tot așa înainte. Ofensiva tăcută și tenace menită să reintroducă limba fostului „frate mai mare" este ușurată și de cvasi-dispariția ziarelor editate la București - datorită tarifelor aberante practicate de poșta română...

cronica veselă și tristă

O călătorie în „Republica transnistreană" prezintă serioase riscuri dacă vei cuteza s-o întreprinzi utilizând autoturisme purtând numere de Chișinău și, mai ales, indicativul ce desemnează mașinile aparținând instituțiilor oficiale. În cel mai bun caz, scapi cu o percheziție „la sânge", jigniri, ghionturi și tot soiul de alte umilințe. Dacă se apreciază că n-ai oprit „la milimetru" când te-au so-

mat gardiștii, poți conta pe un scurt lătrat de Kalașnikov; în aripi și portiere vor „înflori" găuri hâde și, norocos fiind, scapi doar cu paguba și sperietura. Alții zac și acum în spitale, cu picioarele atârnate-n tavan și oasele prinse-n tije și șuruburi. *Băieții* din gărzile nistrene nu știu multe, iar degetul le alunecă repede sub garda trăgaciului, întru slobozirea rafalei. Când am avut marea plăcere să-i cunosc întâia oară, arătau destul de jerpeliți. Acum, parcă-s din trupele NATO. I-a înzestrat Armata a XIV-a, fostă sovietică, încuibată la Tiraspol. A cui e acum? Nu se știe prea bine. Oricum, Armata a XIV-a nu dă semne a se sinchisi și, adevărată putere supranațională, se „auto-conduce". E mai greu să se și auto-întrețină, așa că... *prestează servicii* pentru „Republica transnistreană". Pe cine apără această imensă mașina de război? Ce doctrină militară îi va determina conduita în cazul unei confruntări? Cine și unde a mai văzut armată... independentă?! Dar, să revenim la gardiști. S-au înmulțit și continuă să se înmulțească. Aplicând rigorile economiei de piață, Tiraspolul reduce personalul întreprinderilor păguboase; automat, muncitorul devenit disponibil primește oferta angajării în gardă. Mană cerească: capătă leafă de 10 (zece) ori mai mare, casă și masă gratuite, haine așișderea. Statul major al *gărzilor nistrene* a ajuns să numere 50 de ofițeri (readuși din rezervă), al căror salariu mediu lunar este de 8750 ruble! Pensia lui Gorbaciov nu depășește 4000! Cel mai mic grad, simplul pușcaș, primește o soldă de 1750 ruble - mai mult decât oricare profesor universitar! Detașamentul *personal* de pază al „președintelui" Smirnov numără 200 de militari; dată fiind importanța persoanei pe care o protejează, fiecare este retribuit cu 2-3000 de ruble lunar. Astfel de lefuri sunt pur și simplu umilitoare pentru cei de la Chișinău și explică (până la un punct) osârdia cu care gardiștii își fac „datoria". Vigilența le-o poți înșela dacă renunți la călătoria cu automobilul și te urci în popularul autobuz Chișinău-Tiraspol, care are plecări aproape din oră în oră. La punctul de control, autobuzele nu-s *proverite* - cine să bănuiască *dușman* aciuat printre paporniște, *sumci* (sacoșe) burdușite, băbuțe ronțăind semințe, rațe măcăind sub banchete și canistre cu „roșu de Purcari"?... Întâia constatare: „Republica transnistreană" începe mult dincoace de Nistru! Transnistria, în accepția secesioniștilor, n-ar fi ceea ce o arată numele, ci... mai mult: orașul Bender (Tighina) este situat în dreapta fluviului, iar „granița" se află la câțiva kilometri înaintea intrării în oraș. În afara importantei răsluiri geografice, Moldova s-a mai procopsit și cu un adevărat cui al lui Pepelea împlântat între Prut și Nistru... Dar, iată-ne ajunși la Tiraspol. Hotelul „Prietenia" nu are *numere* libere. Înțelegi și de ce: probabil l-a închiriat vreo echipă de filmare - pretutindeni roiesc personaje costumate în uniforme de epocă, trăgând după ele săbii încovoiate... Să fie un film despre trădarea lui Mazepa? O altă variantă a „Donului liniștit"? Aș! Dumnealor nu-s figuranți costumați de șeful de producție, ci chiar cazaci în carne și oase, chemați de Smirnov să-l ajute în confruntarea cu belicoșii moldoveni. Cazacii arată a fi de toate vârstele: predomină însă cei trecuți de prima tinerețe. Poartă decorații cu care s-ar zice că i-a fericit tătucul țar. Dar țarul era împușcat de mult atunci când se nășteau dumnealor. Mi se explică: decorațiile se moștenesc în familiile cazace precum bijuteriile și rubăștile înflorate. Meritele bunicului auresc destinul nepotului. Adevărul-adevărat este că am văzut asemenea însemne coclite

vânzându-se (la prețuri pipărate) în talciocul din Chișinău. Mai știi? A ți le atârna pe piept e simplu; mai greu este să te strecori cu săbioiul în troleibuz, dar am constatat ca se poate și asta. N-am asistat, din păcate, la instalarea *sotniei* în hotel. După cum ne relatează localnicii, ceva circ tot a fost: mai întâi s-au golit sticlele de votcă, apoi s-a jucat cazaciocul pe culoare. O jignire adâncă a produs refuzul lui Vichentie, episcopul de Tighina, de a *sfinți* întrunirea cazacilor. S-a bătut cu grăbire depeșă la Moscova, cerându-se Patriarhiei nici mai mult nici mai puțin decât... destituirea episcopului. Răspunsul întârziind, cazacii și-au micșorat pretențiile, mulțumindu-se și cu un preot de la vreo parohie oarecare. Din nou, refuzuri nete. Opiniile cu privire la modul de acționare fiind împărțite, s-a încins o bătaie generală și năucă: fiecare îl pocnea pe fiecare, zburau scaune și noptiere, hotelul se clătina de ziceai că acu-acu se prăbușește. Călătorii ce se mai aflau cazați la „Prietenia" și-au luat lumea în cap și au fugit unde au văzut cu ochii, iar administratoarea hotelului își smulgea părul șuviță cu șuviță de fiecare dată când trosnea un geam ori se prăbușea în țăndări vreo oglindă. Până la urmă, gărzile nistrene și-au înfrânt jena, i-au cules pe cei veniți să-i ajute în lupta de eliberare națională și au încercat să-i potolească. Spre a le intra definitiv în grații, le-au comunicat invitația Galinei Andreeva, care și-i dorea oaspeți la întârziatul revelion organizat în saloanele restaurantului „Victoria". (Pe Galina Andreeva v-am prezentat-o: dumneaei era, în toamnă, șefa-babelor-pe-șine. Acum e personalitate publică, având cotă de invidiat la box-office-ul din Tiraspol, pe post de Ivana d'Arc, salvatoare a Transnistriei). Cazacii, tot cazaci: au ciocnit paharul și-au început scandalul: s-au pocnit care cu ce le-a venit în mână, au distrus salonul restaurantului, au ieșit, din pumn în pumn, pe scări, apoi în stradă, blocând circulația și făcând lumea să se crucească. Epilogul: oastea căzăcească a ajuns în beciurile Miliției. Fapt ce-a indignat-o adânc pe Galina. Amenințând că-și mobilizează detașamentul de babe revoluționare spre a ataca Miliția, obține eliberarea sotniei buimace. Dar ce să faci cu ei? „Președintele" Smirnov se gândește să-i trimită tocmai în satul Slobozia. Acolo, cazacii pot primi pământ și-și vor putea construi case, așezându-se temeinic pe „vechiul pământ strămoșesc". Culmea ar fi ca, mai devreme sau mai târziu, noii veniți să proclame autonomia „Republicii cazace de pe Nistru"!

documentar

Reveniți în actualitate, *cazacii* și-au redescoperit vocația de luptători și continuă să sosească în Transnistria, unde numărul lor a ajuns să treacă de 6000. Un complex de inferioritate și frustrare îi determină să vorbească mereu despre „apărarea patriei" - tocmai ei, cei fără de țară! La început, termenul *cazac* denumea iobagii fugiți de pe moșiile din Rusia, Lituania, Polonia și aciuați la margini de țară, unde erau mai greu de urmărit. Cu timpul, li se permite să colonizeze anumite regiuni slab populate, cu condiția să-și asume obligația de a apăra granițele împotriva invaziilor de orice fel. La nevoie, țarul îi utiliza și pentru reprimarea mișcărilor protestatare din interiorul Rusiei. Sunt conduși de atamanul suprem Meșcereakov, care-și are sediul la Novocerkassk. Meșcereakov posedă bogată experiență în munca de conducere - a fost mulți ani secretar de partid într-un colhoz. În ierarhia căzăcească tiraspoleană, al doilea rang îl deține Iakovlev, așa zisul „ministru al apărării". Atamani locali sunt Radciuk (Tighina) și Pașcenko, erou al Uniunii sovietice (Tiraspol). Cazacii

încearcă să-şi mascheze statutul de mercenari afirmând că posedă drepturi... istorice asupra întinderilor de până la Nistru! Deocamdată, solda, armamentul, cazarea şi hrana le-o asigură „Republica Transnistreană". Cai, furaje, vin, ţuică, „servesc" de la localnici; la nevoie (vezi cazul din 25.XII.1991) opresc trenuri internaţionale şi-i uşurează pe călători de bagaje. *Calul troian* se vrea a fi „Uniunea cazacilor basarabeni de pe Don" constituită la Chişinău şi condusă de juristul (ataman) Negheriţân (68 de ani). Însăşi titulatura vădeşte contrafacerea, câtă vreme Donul nu curge... prin Basarabia. Cazacii editează şi o revistă, „Molot" („Ciocanul". Secera o asigură Smirnov). În numărul din 21.XII.1991, revista defineşte principalul duşman al căzăcimii: intelectualitatea. Aceeaşi publicaţie avertizează că toţi ziariştii care vor scrie *rău* despre cazaci urmează să fie supuşi pedepsei corporale în public. (*N.N.*: ulterior, a fost făcut cunoscut şi numele celui dintâi „condamnat": Eduard Condratov, corespondentul la Chişinău al ziarului moscovit „Izvestia". Să ne mai mire istoria cu „Versetele satanice"?)

politicale

UNIREA - când ţi se pare aproape, tangibilă chiar, când se despleteşte dincolo de zare, trimiţând palide reflexe tricolore pe ecranul unui cer posomorât şi neprietenos. Viaţa la Chişinău te obligă să intri într-o anume relaţie cu *unirea*, care a devenit un personaj al cetăţii, capabil să determine entuziasme, respingeri, aderări, contestări; oricum, nimeni nu-ţi va putea declara că problema „nu-l interesează". Îi interesează pe toţi şi începe să-i preocupe la modul dilematic inclusiv pe cei care considerau discuţia definitiv încheiată odată cu declararea independenţei Republicii Moldova. Un progres îl exprimă chiar faptul că acceptă convorbiri pe tema „secării Prutului" şi aceia ce-ţi întorceau spatele imediat ce aflau că deţii paşaport românesc. Nu şi-au schimbat convingerile anti-unioniste, dar, oricum, nu resping dialogul pe o temă altădată tabu – tot e ceva! Slogan marxist ori banală axiomă la îndemâna tuturor, teza „economicul determină politicul" trece cu succes şi proba verificării în economiile de tip tranzitoriu. Sigur că RFG-iştii şi RDG-iştii au fost, sunt şi vor fi în veci fraţi, dar dacă Germania federală ar fi avut potenţialul economic al Albaniei, zidul Berlinului poate c-ar mai exista şi astăzi, ba, mai mult, tentativele de escaladare ar fi venit dinspre apus spre răsărit... Situaţia economică a Basarabiei este pur şi simplu catastrofală şi mă tem că numai amintita „logodnă" cu leul românesc ar însemna o soluţie. Implicaţiile, mai ales acelea de ordin secundar, fiind, însă, extrem de numeroase. Introducerea leului n-ar echivala, desigur cu *unirea*. Dar ar putea aduce situaţia generală în preajma unui *de facto* ce n-ar mai avea de aşteptat decât o firească sancţionare *de jure*. Fiindcă am ostenit cu toţii vorbind şi iar vorbind despre unire, *fără a fi prezentată până acum nici o strategie coerentă a unirii*. N-a făcut-o nici Frontul popular, nici Consiliul Unirii, nici Parlamentul României, nici organizaţiile care, într-un fel sau altul, activează în acest domeniu. Nu trebuie să uităm nici o clipă că, pentru multe sute de mii de basarabeni, viaţa - în cazul unirii grabnice - îşi va răsturna temeiuri şi rosturi crezute veşnice, perspective cât de cât clare se tulbură, iar imboldurile generoase spre a „da mână cu mână" sunt grabnic

cenzurate de simple întrebări privind ziua de mâine. O unire înfăptuită abrupt și oarecum brutal ar echivala cu o terapie de șoc - prezentând, adică, și avantaje certe, dar și mari riscuri. O amânare la nesfârșit este, iarăși, de neconceput... Între aceste două extreme s-a conturat o a treia cale. Adevărat, nu ne-ar putea oferi prilejul unor mărețe festivități presărate cu discursuri despre „România dodoloață", nici emiterea de medalii comemorative, nici dangăte sărbătorești din clopotele Putnei și Căprianei. Auto-cenzurându-ne bucuria reîntregirii țării - adică, mai exact spus, renunțând la clamarea ei neîntârziată pe câmpiile libertății și la înscrierea imediată în proclamații naționale și documente internaționale, am putea avea o *unire acum*, validată când va fi cu adevărat posibil. Prima condiție - libera călătorie între cele două maluri ale Prutului - aproape ca s-a realizat. Chiar dacă noile puncte de trecere sunt concepute după tipicul sovietic (la Sculeni, unde s-au betonat șanțuri de sub-vizitare a autovehiculelor și se construiesc pasarele pentru supravizitare, rămâne să se mai amplaseze și o baterie-două de rachete sol-sol), faptul ca a dispărut până și ștampila grănicerească spune mult. În pofida tarifelor prohibitive de transport, mai ales pe relația Chișinău-România, cine dorește și când dorește este liber să treacă. A doua condiție ar fi introducerea leului românesc în locul cvasi-decedatei ruble. Ar dispare bișnița, s-ar egaliza oarecum prețurile, iar locuitorul Republicii Moldova s-ar simți și implicați în soarta monedei românești, și dependenți de evoluțiile economice comune. A treia - și cea mai delicată condiție - este acordarea cetățeniei române. Constituția noastră în vigoare oferă suficiente soluții pentru *restabilirea* ori *acordarea* cetățeniei. Articolul 4 vorbește despre *repatriere*, iar art.11 arată că „*cetățenia română se poate acorda și persoanei care a avut această cetățenie și cere redobândirea ei, cu păstrarea domiciliului în străinătate*". Cererile au început de acum să tălăzuiască și-i de-a dreptul impresionant să citești măcar rândurile în care se motivează demersul întreprins pe lângă autoritățile române: „*Întotdeauna, ca român, am considerat că patria mea este și trebuie să fie numai România* (V. Movileanu, Chișinău); „*Străbunicii mei au participat la războiul pentru independența României din 1877-1878, bunicii mei - la primul război mondial, care pentru noi a fost și un război pentru întregirea națiunii, fratele mamei a căzut pe câmpul de luptă pentru stârpirea bolșevicilor, în anul 1942, în reg. Rostov. Tatăl meu a participat la al doilea război mondial începând cu luptele de la Ungheni, până la Stalingrad și înapoi la Roman (reg.24 artilerie Iași). Toți au fost cetățeni români. Tocmai în acest temei aștept satisfacerea imediată a cererii mele*" (Gheorghe Botezatu, com. Probozești); „*Vrem cu cinste să purtăm numele de român și cât mai grabnic să ne ajute Dumnezeu să fim împreună cu patria-mamă*" (I. Iascinschi, Fălești); „*Rog înainte de moarte să ne ajute Dumnezeu să fiu cu mama România, să mor român*" (I. Istrati, Fălești); „*Doresc din tot sufletul să pot și eu contribui, cel puțin cu cetățenia română, la reunirea cu Patria*" (N.G. Branașcu, Hiliuți) ș.m.a. Singura hibă: legiuitorul român n-a luat în atenție generațiile tinere. De unde și eventualitatea ca mama și tatăl să fie cetățean român, iar fiii... moldoveni.

Românul are o vorbă: țara arde și baba se piaptănă. Iată-mă-s pe post de babă, aranjându-mi în față Dvs. frizura, în vreme ce toți și toate-n jur numai grija înfățișării subsemnatului n-o au! Moldova e toată zbucium și rană, rafturile magazinelor sunt tot mai goale, prețurile cresc peste noapte - iar eu o să încerc să va vorbesc despre corectitudinea gramaticală! Româna a fost urgisită în mult pătimita Basarabie și nu-i nimeni vinovat că, de-a lungul atâtor decenii, ea a fost susținută mai mult cu sufletul și mai puțin cu dicționarul și manualul. După o primă etapă, sărbătorească, emoționantă și plină de semnificații, când limba lui Eminescu a fost repusă în drepturile-i firești dincoace de Prut, s-ar cuveni, cred, inițiată și finalizată etapa a II-a: aceea a plivirii atente a multicolorului strat lingvistic, a smulgerii buruienilor și îngrijirii florilor celor adevărate. Efortul se cuvine întreprins și în ideea că, dacă se face ceva, apoi să se facă așa cum trebuie, până la capăt, temeinic și gospodărește. Important rol în această - să-i zic - campanie ar avea ochiul din afară. Fiindcă cel al moldoveanului s-a cam obișnuit cu exprimări gazetărești discutabile (care denotă că se gândește într-o limbă și se scrie în alta), cu firme de nedesmințit haz (involuntar), cu afișe de corectitudine îndoielnică. Un sfert din firmele Chișinăului conțin erori gramaticale! Și nu-i vorba despre inscripțiile mărunțele, așezate de pe-o zi pe alta, ci despre ditamai firmele metalice, luminoase, a căror construire și instalare au necesitat serioase eforturi și cheltuieli. Vreau să cred că cei care le-au compus n-au făcut-o în nici un caz cu vreo urmă de rea intenție: pur și simplu dorința de a vedea cât mai grabnic denumirea românească deasupra cutărei instituții sau magazin explică precipitata alcătuire a textului și, în consecință, apariția erorii... Unele greșeli reprezintă pur și simplu stângăcii nevinovate, altele vădesc nerespectarea spiritului limbii române și, în fine, o a treia categorie (despre care voi *tăcea* aici) evidențiază flagrantă incultură. Numeroase sunt textele care par corecte și, în fond, nu-s. De pildă, la Agenția AEROFLOT citim: „Agenție de *comunicări* aeriene". „Comunicări aeriene" nu înseamnă altceva decât... informații transmise prin aer! Corect ar fi fost „Agenție de *comunicații* aeriene" Cafenelele din Chișinău (care servesc orice, în afară de... cafea, de unde, totuși, le vine numele) se numesc, suav, *Mămăliguță* ori *Sărmăluță*. Combinația cafea-mămăliguță e de-a dreptul stranie, dar problema-i alta: ditamai firma metalică te invită sa intri la *Cafenea Mămăliguță*. Ca și cum am spune că pe vecina noastră o cheamă „Domnișoara Ilenuță", nu Ilenuța. Articolul a fost așezat invers: în loc să individualizeze *cafeneaua*, el susține cu incorectă hotărâre cel de al doilea termen. Ce să mai spunem despre firmele care de poftesc la... *cârnățăi*? Între formele *frățânei* și *frățiori*, româna modernă a reținut și impus forma *frățiori*. Între *cârnățăi* și *cârnăciori*, a optat pentru *cârnăciori*. Nici substantivul *cârnați* nu-i de așezat ca atare pe firme; fără a fi defectiv de număr, cuvântul cu pricina se utilizează de regulă la plural (*cârnați*), iar singularul este *cârnat* (fără *ț*). Cele mai frecvente sunt calchierile după limba rusă. Le întâlnim în conversația zilnică („merge vorba" - *idiot reci*), dar și în cele mai diverse inscripții. *EȘIRE NUI!* - scrie,

mare, pe una din ușile autogării centrale. Dincolo de cele două erori gramaticale (corect s-ar scrie *ieșire nu-i*), sare în ochi construcția în sine, calchiată după rusă (vhod, vîhod net) și complet străină spiritului limbii române (unde s-ar scrie „Intrarea interzisă" sau „Intrarea oprită" fiindcă, de fapt, la intrare și nu la ieșire se referă interdicția...) Ce să mai spunem despre indicatoarele din centrul orașului care ne arată drumul către...VICEU? Corecte, dar simple alintături fără fond sunt diminutivările propuse de alte firme ale orașului: Frigușor (un frig mai mic?), Tocușor, Fulgușor etc. La fel de corectă pare, la prima vedere, inscripția de la magazinul alimentar central: „Gusturile nu se discută. Gusturile sunt delicioase". Numai că, aici gusturile au sensul de preferințe. Pot fi preferințele delicoase?

Ei, dar câte altele n-ar fi de spus!

politicale

Antologiile gen „Literatura unirii" încep, de regulă, cu Grigore Ureche („De la Râm ne tragem!"), poposesc în dreptul reperelor știute (Cantemir, Șincai, Văcărescu, Heliade, Mureșanu, Bălcescu, Alecsandri, Eminescu, Iorga, Sadoveanu) spre a ajunge la versurile poeților contemporani. Absolut nedreaptă, absența totală a poeților basarabeni impune cu necesitate alcătuirea adevăratei antologii „Literatura unirii", în paginile căreia să aflăm și cuvântul durut al Basarabiei furate. Vieru, Dabija, Matcovschi, Lari, Matei – cum să suferi, să speri și să te bucuri întru unire ignorându-le verbul? Dar iată ce ne este dat să aflăm dintr-un cotidian bucureștean: Leonida Lari și Grigore Vieru ar fi „unioniști moderați", adică o categorie de militanți inferioară autenticilor unioniști! Bravos, națiune! Lari – moderată! Vieru, care a deschis și jalonat, practic, drumul marii idei, înfruntând incredibile riscuri, a ajuns... „acceptat" printre unioniști, ori chiar mai rău (sugerează o altă publicație românească), e-un potrivnic deghizat al unirii românilor despărțiți de Prut! De unde se vede câtă confuzie, lipsă de informare și rea credință stăruie pe frontul tot mai fierbinte al unirii. „Nu vom putea aspira la unire" – spunea un poet basarabean (Nicolae Dabija) dacă noi înșine suntem atât de dezbinați. A adus Congresul al III-lea al Frontului popular mai multă înțelege și frățietate? Poate că da – câtă vreme personalități altfel greu de conciliat au găsit limbaj comun și s-au așezat cu arme și bagaje în tabăra creștin-democrată. Cine câștigă din această combinație moderator...radicalizantă? Vrem să credem că unirea. Cine pierde? Până la urmă, tot unirea. Și iată de ce: condamnarea tacticii propuse de Snegur îl și izolează pe prudentul președinte. Se știe: chirurgia nu recomandă operații majore câtă vreme în organism stăruie focare de infecție. Republica Moldova e bolnavă de Tiraspol și Comrat, afectată de neînțelegere și agresată de împotrivirea cronică a alogenilor. Cvasi-unanima recunoaștere internațională acționează într-un plan ce nu se intersectează cu realitatea imediată, iar un semn clar că situația tinde să se complice ni-l oferă atitudinea inteligheției ruse. Doamna Elena Bonner, fosta soție a academicianului Zaharov, solicită,

într-un articol recent tipărit de „Izvestia", recunoașterea „Republicii Transnistrene"! Articolul a fost citit și răscitit la posturile de radio Tiraspol, Tighina și Râbnița și reprodus cu grăbire în pagina I-a a gazetelor nistrene. Domnul Mihail Șolohov, fiul cunoscutului prozator, a fost ales...ataman al cazacilor de pe Don, care s-au prăsit la Tiraspol spre a apăra „Transnistria strămoșească și Basarabia lui Pușchin". (Așa s-ar putea vorbi și despre Italia lui Bălcescu ori Dobrogea lui Ovidiu!). Se observă clar că, în pofida oricăror propensiuni către valorile democrației, indiferent de naționalitate și de militantismul pentru drepturile omului, cetățenii Rusiei rămân ruși și nu se sfiesc să promoveze străvechea politică a marelui Petru. Problemele grave ale economiei Moldovei (ce importanță poate avea faptul că lefurile vor crește de 2-3 ori, câtă vreme prețurile la produsele de carne au sporit chiar și de 29 (!!) de ori, iar producția s-a redus la jumătate), invazia rublei ucrainene, penuria bunurilor de larg consum, mizeria pensiilor (un simptom: au luat ființă primele 28 de cantine pentru săraci), impertinența secesioniștilor, revendicările celor 1,5 milioane de ruși (înlocuirea programului II moscovit cu cel al televiziunii române a prilejuit zilele acestea un adevărat val de revoltă la Chișinău) – toate arată că Moldova continuă să fie o rană. Chișinăul n-are nici armată proprie, iar ajutorul american adus de Baker și constând din fructe deshidratate și medicamente tropicalizate, destinate, inițial, frontului din Irak, nu înseamnă nici măcar o biată picătură într-un ocean de nevoi. În această situație, Dl. Snegur nu dispune, cel puțin aparent, de un partid pe care să se sprijine. Ostilitatea Frontului îl aruncă automat, în tabăra singurului aliat posibil – agrarienii, dușmani înverșunați ai unirii. Motiv pentru care afirmam că politica Frontului poate genera ea însăși, într-un fel piruetele lui Snegur. Trimițând o telegramă de felicitare celui de al III-lea Congres al Frontului, Snegur pare a întinde o mână pe care creștin – democrației refuză s-o strângă. Dar citit cu atenție, textul se dovedește subtil-ironic, președintele amintind despre „rezultatele scrutinului prezidențial, la care au contribuit substanțial o mare parte din Domniile voastre". Să fi uitat președintele că Frontul a boicotat alegerile?... Și uite așa, din ironie în ironie, dintr-un puseu de orgoliu rănit în altul, cei investiți cu istorica misiune de a reîntregi un neam și o țară, se „delimitează" unul de celălalt, zădărâți și de românașii noștri intransigenți. Faptele arată că și la nivelul Comitetului executiv al Frontului popular unitatea e știrbă: în pregătirea Congresului, organul de conducere a votat pentru investirea lui Ion Hadârcă în funcția de președinte al F.M.P., Mircea Druc primind voturi mai puține. Adevăratele câștiguri ce se cuvin trecute în contul celui de al III-lea Congres al Frontului popular (creștin și democrat) țin de domeniul tacticii: în sfârșit, s-a izbutit elaborarea unui program de acțiune și luptă concret, menit să ia locul aderării prin discursuri inflamante. Evantaiul preocupărilor Frontului popular e larg – de la acordarea cetățeniei române, la modificarea ecartamentului căii ferate, pentru o mai lesnicioasă „intrare în Europa". O privire atentă constată că obiectivele credibile pentru etapa actuală (permeabilitatea frontierei, integrarea culturală, economică etc.) au început de acum să fie traduse în fapt ca urmare a înțelegerilor Iliescu-Snegur. Celelalte însă, întâmpinate, adevărat, cu ovații, sună frumos, dar mă tem că se înscriu în zona utopicului. Să zicem că toți cei care au avut cetățenie

română ar reprimi-o și implicit, ar avea drept de vot în alegerile parlamentare și prezidențiale din România anului 1992. Pe cine vor vota? Candidați proprii? Iar restul populației ar avea alți deputați, în alt Parlament? Va acționa un set de legi pentru cetățenii români vârstnici și altul pentru tinerimea Moldovei, pentru găgăuzi, ruși, ucraineni? Cum se va proceda în cazul căsătoriilor mixte (câtă frunză și iarbă!) și, mai ales, cu acei (foarte mulți) care resping ideea cu de-a sila, scoțând de la lada cu gunoi a istoriei lozinca „nu știi, te învățăm, nu poți, te ajutăm, nu vrei, te obligăm"?

cronică de front

Însoțesc un cortegiu funebru. La 36 de ani, șoferul Nicolae Boinceanu a primit un glonte în frunte. În sicriu, fața șoferului e aproape acoperită cu buchete de lalele roșii, ca să nu se vadă bandajul hâd ce-i coboară mult peste frunte. Tot satul îl petrece pe ultimul drum. Zeci, sute de claxoane țipă jalnic în numele solidarității șoferești și nu numai. Pe platforma camionului împodobit cu scoarțe moldovenești, alături de sicriu, copiii lui Boinceanu: unul, doi, trei...șase. Biserica n-are clopotniță; o platformă amărâtă susține clopotul ce se leagănă odată cu eșafodul de lemn, trimițând dangăte stinse până dincolo de Nistru. Femeile țipă ascuțit, bocindu-l pe cel ucis...

De ce a trebuit să moară Boinceanu? Și atâția alții? În curând se va instala obișnuința; știrile triste venite de peste Nistru vor rezona tot mai surdinizat, trecând pe lângă atenția ascultătorului și solicitându-i la minimum capacitatea de reacție. Războiul ascuns purtat de atâta vreme în Transnistria tinde să se cronicizeze de-a binelea. Până și înmormântările celor uciși, la țară, se programează una în funcție de cealaltă: azi la Cocieri, mâine, la Dubăsari...Chirurgul sosit cu elicopterul de la Chișinău îmi arată un glonte turtit de „Kalașnikov" extras din trupul chinuit al unui tânăr de 26 de ani aflat între viață și moarte. „Plumbul – explică medicul – a intrat în cavitatea toracică a străpuns apoi gâtul și limba, oprindu-se în maxilarul superior". La întrebarea „ați mai scos gloanțe?", chirurgul răspunde cu un zâmbet parcă vinovat: „Da, am început să ne obișnuim"...Cititorii se întreabă, probabil, ce s-a aflat la începutul acelor zile tragice, care-i motivul (ori pretextul) declanșării valului de împușcături. Desigur, cutare întâmplare nefericită va fi constituit începutul măcelului, dar ea, în sine, n-are prea multă relevanță. Cauza adâncă, rădăcina răului, nu-i aici, în satul cutare. Ea are la origini ambiții și orgolii personale, nostalgia după imperiul lui Lenin, erori politice (de ce să n-o spunem) ale Chișinăului, încăpățânare, ură și îngustime de vederi dincolo de Nistru. Ultimele evenimente au izbucnit ca urmare...dar mai știa cineva cum și ce? Chișinăul oferă o variantă, Tiraspolul, alta. A trata, însă, cele două părți cu egală înțelegere înseamnă a pune pe același plan legitimitatea unui guvern constituțional, reprezentând o țară membră a ONU, cu grupuri de mercenari aciuați pe lângă o conducere fantomă, recunoscută doar de ea însăși. Unii afirmă că totul a pornit de la o banală sesizare telefonică adresată Poliției din

Dubăsari: în casa cetățeanului X au intrat hoții. O patrulă s-a deplasat către adresa indicată; pe parcurs, a fost interceptată de gărzile nistrene. Care se străduiesc să preia și atribuțiile poliției – din această situație rezultând existența reală a două poliții paralele (Vă amintiți? Și România a avut cândva...) În paranteză fie spus, strădania nistrenilor îi aduce ades în preajma ridicolului: dacă au izbutit să-l captureze pe tâlharul cutare ori pe violatorul cutare, îi bagă o vreme la răcoare și ... atât: nici o instanță judecătorească de pe teritoriul Moldovei nu ia în considerare dosarele penale întocmite de o formațiune nelegitimă. În consecință, după ce cutare și cutărică au mâncat ceva cașă nistreană în spatele gratiilor, sunt fie eliberați, fie încadrați în rândul gardiștilor... Alții vorbesc despre o ciocnire între cazaci și gărzi, pe de o parte, și polițiștii Secției raionale Dubăsari, care-și au baza la Cocieri. Se mai spune că o mașină care... Că a fost mitraliată casa unui... Și tot așa mai departe. Tiraspolul, care a întrerupt difuzarea oricărei emisiuni transmise de Chișinău, afirmă mereu prin emițătoarele proprii că este „provocat", iar cunoscutul personaj, evocat ades în paginile acestei cărți, Ivana D'Arc a Transnistriei, Galina Andreeva (ocrotitoarea cazacilor și inamica trenurilor) a ținut un discurs fulminant, cerând imediata intervenție a Armatei a XIV-a, fostă sovietică: Aflat de puțin timp la comandă, generalul Netkaciov recită textul moștenit de la predecesor: „Suntem în subordinea exclusivă a Comandamentului suprem al forțelor armate ale CSI și nu intenționăm să ne situăm de vreo parte în acest conflict". Că nu intenționează, e bine; că, totuși, se situează, e rău – dar, la o adică, va putea invoca drept circumstanță atenuantă lipsa de premeditare. Până una-alta, gardiștii noștri posedă elicoptere (inscripționate cu sigla armatei sovietice), tancuri, transportoare blindate și armament pe sprânceană. Care n-a căzut din cer (cel mult...elicopterele) ci a fost „extras" din dotarea Armatei a XIV-a. Se zice că Smirnov le-ar fi cumpărat pur și simplu – posibil, în spațiul fost sovietic se vinde și se cumpără orice (amintiți-vă gluma cu locomotiva trenului schimbată pe votcă).

Autorul acestor rânduri nu prea are vocație de corespondent de front. A dat târcoale locurilor fierbinți, dar n-a putut depăși bariera Nistrului: toate podurile sunt blocate. Ce se poate vedea din imediata apropiere a satelor asediate? Mai întâi, osârdia cu care gardiștii sapă tranșee în pământul înghețat. S-ar zice că se așteaptă la o lungă luptă de poziții. Am mai văzut apoi, cu tristețe, steagul căzăcesc (!) fluturând pe cel mai înalt catarg din Dubăsari. Am discutat cu o grupă de trei „spioni" în civil, trimiși de Ministerul de interne să ducă muniție polițiștilor din Cocieri. I-am văzut cărând peste Nistrul înghețat sacoșele grele-plumb. I-au văzut și ceilalți, care-s înzestrați cu de toate, inclusiv binocluri în infraroșu. Gardiștii au găsit soluția barării unui drum ce amintea de blocada Leningradului: fără vreun avertisment pentru cei din aval, au deschis vane ale hidrocentralei Dubăsari. Șuvoiul a rupt gheața, a răsturnat câteva lotci și a nedumerit stolurile de rațe sălbatice. Satele românești de peste Nistru au rămas complet izolate. Totuși, în aceste condiții vitrege și dramatice, am avut bucuria să văd steagul tricolor reluându-și locul pe catargul unității din Cocieri...Către seară, printre sloiuri, au început să sosească pe malul drept bărcile cu refugiați. Lumea își părăsește casa, avutul, tot. Oamenii povestesc

despre percheziții, rafale menite să timoreze, asedierea și mitralierea caselor polițiștilor, bețiii ale cazacilor, violuri, raiduri efectuate cu transportoare blindate...Dintr-o lotcă ajunsă cu greu la mal coboară o femeie între două vârste. Plânge. Întreabă, printre sughițuri: „Ce face Parlamentul Moldovei? Au dreptate sătenii care-și fac rost de arme cum și de unde pot – nu ne-a mai rămas decât nădejdea în noi! Oamenii mor și Parlamentul constituie comisii! Vorbesc, vorbesc, vorbesc, dar ajutor, deloc!"... În chiar acele ore, o astfel de Comisie purta tratative la Holercani. Scopul: încetarea focului. L-am văzut la TV pe Dl. Maracuță, conducătorul delegației nistrene. La urma urmei, nu te miră prea mult când un rus se pune de-a curmezișul renașterii naționale a românilor moldoveni. Dar Maracuță e român! Vorbește românește, simte rusește și-și slujește fostul stăpân. Mă tem că nu va putea fi iertat niciodată!

Pe străzile Chișinăului, animație. Lumea cere arme. Răsună strigătul „Smirnov, la dubă!" De, Smirnov a fost „la dubă" după puciul lui Ianaev, numai că „o anumită parte a presei" (ca să folosim o expresie consacrată) a considerat arestarea liderului nistrean drept enormă gafă. Smirnov a fost eliberat, gafa reparată, Și curge sânge pe Nistru...Aceiași oameni cer acum arestarea lui Smirnov...

documentar

Ce gândesc, ce speră, ce vor separatiștii? Cred ei oare că în anul de grație 1992, harta Europei ar putea-o răscroi trupe cazace mercenare? Cred ei că populația română din Transnistria, cea mai numeroasă din zonă, va putea îndura la infinit opresiunea unor lideri încrâncenați să oprească timpul în loc? Nu. Nu-s atât de naivi. Întreaga tevatură ascunde un enorm șantaj. L-a dezvăluit conferința de presă organizată la Moscova de falimentara gazetă „Pravda" pentru delegația transnistreană condusă de Al. Caraman, „vicepreședinte" al „Republicii" de la Tiraspol. După ce a recunoscut faptul că cea mai mare parte a populației din Transnistria e alcătuită din moldoveni, Caraman a precizat:

- Însă hotărârea clasei noastre muncitoare a fost să ne despărțim de Moldova.

Spre a continua:

- Suntem atât de legați de Moscova, avem atâtea întreprinderi unicat ce lucrează pentru Rusia, încât este imposibil să nu găsim sprijin și ajutor la frații noștri mai mari.

În cele din urmă, ideea principală a fost formulată ca atare: „Vom reveni la bune sentimente dacă ni se garantează că Moldova nu se va uni niciodată cu România".

Asta era!

politicale

Abia întors de la New York, Dl. Mircea Snegur a decis să se instaleze în cea mai elegantă clădire din centrul Chișinăului, cunoscută sub denumirea de „Casa Brejnev". Edificiul alb de pe strada Iorga (fostă Jukovski) l-a găzduit cândva, într-adevăr, pe Brejnev, dar și pe Ceaușescu, Baker – ca să nu mai vorbim de milionarul româno-american ale cărui isprăvi am avut plăcerea să le evoc într-un capitol de „cronică judiciară". Pe fațadă s-a instalat firma

„Reședința Președintelui Republicii Moldova". Mană cerească pentru mitingiștii care cer de-mi-si-a! – au suficient spațiu de regrupare, nu deranjează vecinii președintelui (ca să nu mai vorbim despre excelenta acustică a străzii flancate de clădiri guvernamentale). Cea dintâi repetiție („Jos Snegur!") a și avut loc, președintele fiind nevoit să înregistreze adresarea televizată referitoare la evenimentele din Transnistria pe fondul protestelor străzii. În Parlament, s-a cerut aplicarea legii care pedepsește insultarea președintelui țării. Comentarii în pauză, la bufet: „A fost la ONU, a conversat cu Bush, a vizitat Canada, s-a instalat în casa lui Brejnev... Mă tem c-a început să-i placă. Și-atunci, adio unire!"

În Parlament, deputații încearcă definirea agresiunii: este vorba de un război în toată regula, de un război civil sau de acte de terorism? Se convine asupra încadrării în ultima categorie. Amatorii de răfuieli sunt preocupați să afle ce-a fost mai întâi, oul sau găina? S-a ajuns la o asemenea situație explozivă datorită radicalismului frontist, care n-a ținut seama de realitatea zonei transnistrene, impunând unui oraș, practic, rusificat, o lege nenuanțată cu privire la limba de stat, sau dimpotrivă, ca urmare a desființării detașamentelor de voluntari mobilizate de Front să curme din față secesiunea tiraspoleană? Pista arătându-se neproductivă, este abandonată. Un deputat strecoară o întrebare fierbinte: De fapt, ce se dorește de la Parlament? Președintele a primit de mult toate împuternicirile, iar legislația în vigoare oferă suficiente temeiuri pentru o ripostă hotărâtă și imediată. De aici încolo începe să se contureze marea, adevărata problemă: Parlamentul n-are ce hotărî, câtă vreme țara este lipsită de armată proprie. Rezoluții, telegrame, chemări, proteste? S-a văzut și până acum cât de eficiente pot fi. Un alt deputat cutează:nistrenii au recurs la mercenarii cazaci, ce-ar fi dacă (pauză) am cere ajutorul (pauză lungă) unei...unei...unei...țări (pauză nesfârșită) vecine? În sală, murmure de protest: situația nu „rimează"... „De ce s-a tratat de la egal la egal cu tiraspolenii? Când a încuviințat Parlamentul așa ceva?" Destul de neașteptată intervenția deputatului Liseţki, liderul „Interfrontului" (filo-rus), care cere retragerea imediată a cazacilor din Transnistria...După o nouă intervenție a președintelui Snegur, care-și reafirmă hotărârea de a apela numai la căi pașnice de rezolvare a conflictului armat, Parlamentul trece la hotărâri: va trimite două...telegrame, mai multe note de protest, o delegație la Moscova, va adopta rezoluții și va alcătui noi comisii.

Vești din Transnistria: abia semnat, acordul de încetare a focului a și fost încălcat.

cine întreabă, află

Știți ce este o vârșă? Exact: unealta de pescuit ce permite intrarea peștelui, dar nu-l mai lăsa să iasă. Efectul de vârșă caracterizează, acum, călătoriile la Chișinău: cum treci Prutul, cazi în cursă. Să zicem că ai depășit relativ ușor granița românească și că, după ce ți-ai isprăvit treburile în capitala

Republicii Moldova, vrei să te întorci acasă. Dacă ai venit cu mașina personală, ai încurcat-o – coada la vama (fostă) sovietică Leușeni te obligă la așteptare de 3-5 zile și nopți. Nu se poate istorisi calvarul unei asemenea așteptări umilitoare și idioate, frigul nopților de martie, duhoarea mormanelor de excremente ce bordează șoseaua, bețivăneala năucă a celor din jur, exasperați de nemișcarea coloanei de patru roți. Un apreciat neuro-chirurg ieșean, venit să-și vadă rudele la Chișinău, după ce a zăcut două zile și o noapte la vamă, și-a abandonat mașina și s-a dus la Ungheni, spre a lua trenul. Evident, n-a găsit bilet, așa că...dar povestea-i prea lungă ca s-o istorisim aici. Să notăm doar faptul că obținerea unui bilet de tren pe relația Chișinău-Iași-București înseamnă o adevărată victorie, cu care soarta te-nvrednicește cel mult odată-n an. Totdeauna, bilete nu-s. Nu-s nici la autobuze. Greu de-nțeles de nu-s niciodată, fiindcă, teoretic, barem o clipită-două, până s-ar epuiza, ar trebui, nu-i așa, să existe. Am întâlnit în holul Hotelului „Cosmos" femei în vârstă plângând cu adevărată disperare: își luaseră din România bilete de întoarcere, dar locuri la tren puteau fi obținute cel devreme peste...26 de zile! Iar o cameră de hotel costă 4-500 de ruble pe noapte! Semnalam, ceva mai înainte, că 21 perechi de trenuri, inclusiv locale, deservesc relațiile cu Ungaria. Cine poate să explice de ce între România și Moldova există, practic, un singur tren – și acela reintrodus în circulație datorită insistențelor presei? Poate se consideră că, dacă România și Moldova au un singur imn și un singur steag, se cuvine să aibă și-un singur tren? O nemaipomenită jale și rușine însoțesc voiajul la și (mai ales) de la Chișinău. Un director de institut de cercetări mi-a arătat un vraf de șpalturi corectate: rod al colaborării cu un institut similar din Chișinău, o carte „stă să apară", dar autorii ieșeni pur și simplu nu mai cutează să intre în vârșă, așa că...tot pe loc, pe loc. O distinsă universitară, după ce și-a ținut orele la Chișinău, a intrat în „malaxorul" Ungheni, iluzionându-se cu deplină naivitate că ar putea obține un bilet de tren spre Iași (între Ungheni-Moldova și Ungheni-Iași, distanța este de 400 de metri!...) Dar cel mai flagrant abuz îl întruchipează și-l exprimă, prin însăși funcționarea sa aberantă, trenul denumit simbolic și zădarnic „Prietenia". Această garnitură operează pe relația Chișinău-Iași-București și retur. I se potrivesc – mănușă cuvintele Marthei Bibescu; în 1919, referindu-se la trenul „Simplon-Orient-Express", principesa scria: „Simplonul este un tren ciudat. Orariile sale nu sunt fixe, ca la celelalte trenuri. Este un original. Pleacă din București când spre seară, la orele șapte, când la șase dimineața". Tot așa pleacă și „Prietenia" din gara Nicolina: o nepăsare orientală („Las' că nu dau turcii!") se-ndură să înverzească semnalul de ieșire cu câte o oră-două-trei mai târziu. De ce? Nu știe nimeni, nu explică nimeni. Vameșii și-au încheiat de mult misiunea, dar trenul stă. Iar călătorul sosit în zori la gară, cu bilet în toată regula, nu este...primit în tren! Însoțitorii de vagon (moldoveni) anunță cu indiferență și aroganță că...locuri nu-s. Cum să nu fie, câtă vreme diagrama biletelor vândute arată jumătate de vagon liber? Cum să fie, câtă vreme feroviarii (era să spun ceferiștii) din Chișinău vând la licitație locurile pe parcurs și bagă banii în buzunar? Mojicia ține loc de explicații, iar situațiile devin de-a dreptul explozive: 40 de persoane cu bilete în regulă n-au fost lăsate să urce în vagonul B-4 din trenul 618 (20.II.1992).

Ajunși cu greu, prin ușile frontale, călătorii români au constatat că vagonul era arhiplin. Ca, de altfel, și buzunarul fratelui moldovean ce împărățea preste micul univers B-4. Șeful de tren, chemat cu insistență de călătorii rămași fără locuri, n-a catadixit să se arate decât atunci când s-a tras semnalul de alarmă! La Pașcani, șeful de stație n-a izbutit să rezolve nimic (nici n-avea cum), 618 a mai zăcut două ore...încet-încet, scandalul s-a stins din motive de osteneală și, când a dat Domnul, trenul „Prietenia" i-a adus la București pe frații deveniți și mai frați după o noapte petrecută unii în brațele celorlalți...Inginerul Nazarie, directorul general al Direcției căi ferate Iași face eforturi notabile pentru a scoate călătoriile dintre frați din zona penibilului. Un real pas înainte s-a izbutit prin introducerea curselor care trec Prutul (vrem să credem că au contribuit și demersurile noastre pe lângă Ministerul transporturilor de la Chișinău). Ramele diesel vin din Chișinău (Bahmut-Ungheni-Cristești), dar... „S-a estimat greșit numărul de călători – ne spune Dl. Nazarie – „cifra de 500 călători/zi s-a arătat a fi departe de realități, câtă vreme noi înregistrăm 1500 călători-tren. Vămuirea (în tren) dura între 2-6 ore, provocând dese dereglări în circulație pe întreaga regională" (Ce să mai vorbim de faptul că 1500 de oameni stăteau, claie peste grămadă, șase ore în câmp!) „Veniturile revenite Căii ferate erau pur și simplu simbolice, fiindcă nașii tratau trenurile ca pe moșiile proprii" (De unde se vede încă odată, *n.n.*, că suntem cu adevărat frații celor de peste Prut!) „Am amenajat stația Cristești, o construcție nouă, modernă, pentru preluarea operațiunilor grănicerești și vamale. Acum, trenurile din Chișinău trec Prutul, călătorii coboară la Cristești, li se face vama și urcă în garniturile de Iași." ...(Solicitările s-au diminuat mult în 1995, n.a.) Am fost la Cristești. Gara e frumoasă, curată, nouă. N-are o soartă de invidiat, judecând după mormanele de gunoaie pe care le curăță măturătorii după fiecare vămuire. Grosul turiștilor îl constituie urmași ai Romei bronzați cât cuprinde. Vând, cumpără, vând...Totdeauna, domniile lor vor ști și izbuti să-și adjudece un loc în tren și-un crâmpei de bunăvoință vamală, câtă vreme la „piața pentru ruși" (?!) din Iași găsești cam tot ceea ce legea vamală a Republicii Moldova interzice a fi scos peste graniță...

Și pentru a deslușI toate implicațiile „efectului de vârșă", am adresat câteva întrebări ministrului transporturilor din România, Domnului Traian Băsescu. La ora apariției acestei cărți, după finalizarea unor tratative bilaterale și în urma schimbării anuale a mersului trenurilor, desigur, situația generală va fi alta – sau, mă rog, sperăm să fie. (Este aceeași, n.a.) Domnul ministru ne-a primit cu exclamația „Sunteți primii din presă care discută cu mine înainte de a mă înjura!" Ne mâhnește faptul că Dl. ministru a avut de a face doar cu colegi de-ai noștri deprinși întâi să taie și abia apoi să numere. Din dialogul purtat cu Domnia sa, am aflat: este cunoscută situația deplorabilă în care se află trenul „Prietenia", ca și faptul că solicitările de bilete pe relația Chișinău depășesc cu mult posibilitățile actuale de transport oferite de calea ferată. Dezordinile din trenul 617/618 se cuvine să le rezolve poliția TF. O delegație a Ministerului transporturilor de la Chișinău se va deplasa la București, pentru a discuta și stabili programul de sporire a capacității de transport călători la și de la Chișinău.

De altfel, noutățile au și început să apară: SNCFR a pus în circulație un nou tren internațional.

Spre...Istanbul.

Cât privește situația creată de căile ferate moldovene, ce solicită plată în valută la trenul spre București, Domnul Mikenberg, prim-adjunct al Direcției căilor ferate din Republică, ne-a spus: „E adevărat că biletele, așa cum se obișnuiește în țările civilizate, se vând pe valută". Studenții, elevii, specialiștii care n-au valută sunt sfătuiți de Dl. Mikenberg să... nu folosească trenurile! Vedeți ce simple-s toate?

la o aniversare

Scriu aceste rânuri în preajma lui 27 martie. Aniversare și, totodată, comemorare: la 27 martie 1918, Sfatul țării hotăra revenirea Basarabiei la patria mumă. Tot într-un sfârșit de martie, în urmă cu exact 180 de ani, se definitiva tratatul prin care Rusia răpea fără nici un scrupul străvechea provincie istorică românească. Așa că, un ochi râde, celălalt plânge – cum s-a întâmplat totdeauna când s-a cercetat destinul Basarabiei. Exemplaritatea luptei pentru păstrarea identității naționale se-nvecina cu trista neputință a patriei de a-și ocroti propriul trup sfârtecat. Bucuria ieșirii de sub jugul Moscovei o-ntunecă Tiraspolul, căzăcimea, dar și trădarea unor co-naționali ajunși până-n conducerea „Republicii nistrene". Un ținut bogat se zbate în nevoi de neînchipuit. Unirea – ideal firesc și-n veci de netăgăduit – este respinsă nu numai de rusofoni, ci și de o mare parte a populației românești. Iată de ce spunem mereu că Basarabia este o rană. Deschisă. Sângerândă. Confruntată cu lecțiile oferite de istorie, o abordare pieptișă a unirii pare a nu avea sorți de izbândă; diplomația trebuie să caute, să ocolească, să menajeze, să se facă a nu auzi până la capăt glasul sângelui și al adevărului...Momentul aniversar și, totodată, comemorativ, ne îngăduie a frunzări dosarul trădării Basarabiei. Și extrem de tristă este constatarea că nici rusul, nici turcul n-au avut cinismul de a recunoaște deschis imoralitatea crasă a politicianismului insensibil la clamarea drepturilor popoarelor mici – precum au făcut-o cei de la care așteptăm înțelegere și sprijin. După războiul din 1877, când am luptat alături de ruși, determinând hotărâtor soarta confruntării și aflându-ne, deci, în tabăra învingătorilor, pierdeam, în pofida oricărei logici, trei județe din sudul Basarabiei. Lordul Beaconsfield, delegatul Angliei, excedat de comentariile românilor, a concluzionat: „Vorbiți de ingratitudine? Ce vreți, în politică, ingratitudinea este ades prețul celui mai bun serviciu!" Perfect adevărat: s-a văzut și la Yalta... După ce, începând din 1941, pentru legitima redobândire a Basarabiei au murit 30.000 de ostași români și 2000 de ofițeri și subofițeri, iată că avea să vină vremea (1946) când li s-au smuls crucile din cimitire și amintirea din conștiința scrisă a nației. Cine când și cum i-a ajutat cu adevărat pe Basarabeni? Când Pan Halippa și Ion Pelivan au cerut dreptul (după lege îl aveau!) de a rămâne în România, Gheorghiu-Dej a refuzat să-i primească, Petru Groza le-a spus că basarabenii refugiați

împiedică stabilirea bunelor relații cu URSS, iar regele a declarat simplu: „Nu vă pot ajuta cu nimic". Singurul care le-a recunoscut drepturile și le-a înțeles nesfârșita tristețe a fost ministrul justiției de atunci, Pătrășcanu: „Dumneavoastră sunteți români, frați de-ai noștri de sânge". A dat dispoziție să li se întocmească refugiaților acte, să zicem, false. Așa au izbutit câteva mii de basarabeni să scape de gulag-urile ce-i așteptau în Siberia și tot astfel la dosarul Pătrășcanu s-a mai adăugat un „temei" menit să „justifice" gloanțele lașe trase prin vizorul celulei. În 1971, o altă delegație a căutat sprijin în România. Ceaușescu, desigur, a refuzat să-i primească și a dispus informarea lui Andropov. Grupul Usatiuc s-a ales cu 16 ani de lagăr! Mă tem că suntem adânc vinovați pentru destinul Basarabiei! Nu putem da la infinit vina pe vicisitudinile istoriei, ostilitatea marilor puteri și ingratitudinea situării geografice! Să recunoaștem: de-a lungul deceniilor, noi, românii, n-am făcut tot ce se putea face pentru sprijinirea fraților de dincolo de Prut! Iar acum, ghemul contradicțiilor, încâlcit ca-ntr-un coșmar, nu-ți mai arată nici un capăt de la care să încerci regăsirea firului; așteptăm, ca întotdeauna, să se descurce (și să le descurce) moldovenii înșiși. Doar sunt suverani, independenți, recunoscuți și ... singuri! Nu sugerez, acum și aici, gesturi spectaculoase, desfășurări de forțe și lovituri de teatru. Sugerez doar o mai adevărată implicare a tuturor românilor în sprijinirea Basarabiei. Adevărat, câțiva pași s-au făcut. Unii, de-a dreptul remarcabili. Dar marele pas? Cancelariile puterilor lumii ne îndeamnă la reținere și moderație. Reținuți și moderați, am tot fost. Cu ce ne-am ales, s-a văzut.

În cimitirul de la mănăstirea Cernica, Pan Halippa (mort în 1979), Ion Pelivan (mort în 1954), Daniel Ciugureanu (mort la Sighet, în 1950) odihnesc unul lângă celălalt în pământul patriei. Îmbucurător – cineva, nu știu cine, a așezat lumânări aprinse în dreptul crucilor din piatră albă...Vom nota, în continuare, alte trei nume: Ștefan Balmez, Arcadie Osmolonschi și Mihail Staranschi. De ce să-i uităm? N-au dreptul la uitare! Cei trei au votat (singurii!) împotriva românilor și României. E bine să se știe că istoria reține și numele adevăraților eroi, și pe acelea ale trădătorilor.

Dacă domnii Maracuță și Caraman de la Tiraspol văd în rândurile de față un oarecare avertisment, n-au decât.

paranteze

Spitalul din cartierul televiziunii moldovene arată ca toate spitalele: posomorât, rece, neprietenos. Zi de vizită. Grigore aștepta în fața pavilionului său. Prima întrebare:

- Mi-ai adus revista?
- Chiar mai multe.
- Te-ntreb dacă mi-ai adus-o pe aceea.
- Care, Grigore?
- Aceea în care scrie că-s o piedică în calea unirii...
-?!

- ...și că am nedreptățit poporul rus...

- Nu știu ce vrei să...

- Ba știi. Ai și revista. Mi-au citit fragmente la telefon. Amici din Iași, din București.

- N-o am.

- O ai. Degeaba mi-o ascunzi. Tot o găsesc. A promis cineva că mi-o aduce diseară. Cu bine!

Academicianul român Grigore Vieru, o mână de om, însuflețit de-o inimă pe cât de dogoritoare, pe atât de șubredă, pornește să urce cu pași înceți, șovăitori, către salonul său din spitalul cenușiu. Cară după el o pungă de plastic; într-însa, un roman de Rebreanu și patru mere. A doua zi, i-am telefonat. Doctorii nu mi-au îngăduit să-i vorbesc.

cronica măruntă

Lenin a coborât şi de pe soclul din centrul oraşului Bălți. Statuia a fost transportată în incinta Comisariatului militar. Acolo, culcat pe spate și ținând dreapta ridicată, Lenin arată cu degetul spre cer. Slabă nădejde să-l urmeze, într-o astfel de periculoasă direcție, marea masă de oropsiți ai vieții...*La comanda Domnului „președinte" Smirnov, în gara Bender au sosit cinci vagoane încărcate cu sârma ghimpată ce urmează a fi desfășurată de-a lungul „graniței" de pe Nistru. În contra-partidă, nistrenii oferă plumb. Marca depusă: Kalașnikov *. O declarație semnificativă a Domnului Mihai Plasiciuc, vicepreşedinte al Parlamentului Moldovei: „Probabil că nu există țară cu o istorie atât de complexă ca aceea a Moldovei. Desele schimbări ale regimului ne-au marcat din punct de vedere psihologic, ceea ce constituie azi premise pentru confruntări: la 1918, au suferit cei din Transnistria, în '40 au suferit cei ce au luptat pentru unire, în '41, invers, în '44, iarăși.(...) Dacă se pune problema unirii, mă întreb: cine, care teritorii trebuie să se unească? Numai Basarabia? (...) O unire între vechile hotare cred că-i imposibilă acum." *Replică (naivă) la provocările „Republicii nistrene" – la Bălți a luat ființă „Sfatul suprem haiducesc", menit să constituie o contrapondere față de amenințările cazacilor instalați la Tiraspol. Adevărat, a venit primăvara, românul e frate cu codrul, dar ne aflăm în 1992... *Abia inaugurat, Consulatul sovietic de la Iași nu prea mai știe al cui este și pe cine reprezintă. Federația rusă, moștenitoare a Uniunii sovietice, n-are nevoie de o reprezentanță consulară la Iași. Republica Moldova și-a deschis Ambasada la București, numind în principalele funcții pe foștii diplomați aflați la post în Iași. Se zvonește că o Asociație cooperatistă din Chișinău va prelua acareturile fostului Consulat. *Telefonând la 21.95.90 (Chișinău) puteți lua legătura cu Asociația republicană a astrologilor, membru oficial al Uniunii lucrătorilor tehnico-științifici. Veți fi sfătuit să nu vă operați în perioada opoziției lună-marte, iar dinții să vi-i tratați nu atunci când vă dor, ci numai când luna se va afla în constelația Balanța...* După ce, surprinzător, Doamna Elena Bonner a cerut imediata recunoaștere a „Republicii transnistrene", iată și alți susținători ai „președintelui" Smirnov: cosmonautul (acum, academician) Vitalii Sevastianov, mitropolitul Volokolamskului și Iurevskului, Pitirim, directorul Institutului moscovit de chirurgie oculară, Fiodorov.

BCU IASI

politicale

Platforma politică a Frontului popular (creștin și democrat), ca și strategia sa pe termen lung au fost, în sfârșit, precizate. Un salutar proces de clarificare a condus la elaborarea și aprobarea documentelor apte să demonstreze că Frontul înseamnă mult mai mult decât un simplu organizator de mitinguri, adunări și „pichetări"; mișcarea căpătând congruență, și-a desemnat obiective imediate și țeluri de perspectivă, posedă o structură organizatorică eficientă și lideri în bună măsură credibili. Din acest punct de vedere, al III-lea Congres poate însemna un moment de referință: Congresul al III-lea a construit cu seriozitate și, de ce să n-o spunem, chiar cu inteligență politică, un edificiu ideatic remarcabil. Unele aprecieri pot fi discutabile și câteva dintre soluțiile propuse nu posedă până la capăt suportul realist pe care-l pretinde confruntarea cu viața; politica Frontului se cuvine, totuși examinată cu atenție și respect. Cu atât mai mult cu cât ea se așază sub flamura uneia dintre cele mai legitime aspirații naționale și a izbutit să treacă dincolo de lacrimă, oftat, geamăt, zâmbet – de afect, adică – ajungând într-o zonă în care operează rigoarea conceptului. Ciudat: premisele, așa cum sunt ele înfățișate în Program și Statut – par, pe alocuri, mai discutabile decât direcțiile de acțiune înfățișate drept consecințe. Expunerea lui Iurie Roșca s-a întemeiat pe constatarea fundamentală potrivit căreia doctrina oficială a dat faliment. Argumente: actuala conducere a „smântânit" lupta Frontului, adjudecându-și pe ne-merit „colacii și prosoapele". Lașitatea președintelui a dus la desființarea detașamentelor de voluntari formate spre rezolvarea (prin forță) secesiunii incipiente tiraspolene; ezitarea de atunci a favorizat înstăpânirea situației dramatice de acum. Independența Moldovei ar fi fost înțeleasă de către actuala conducere ca operând în egală măsură și față de România. Principala acuză se referă la semnarea tratatului de la Alma-Ata, înțeles ca o „tentativă de a menține acest teritoriu în sfera de influență a marelui vecin de la răsărit". Desigur, dac-am aplica regula „audiatur et altera pars", am constata că, mai ales în cazul semnării tratatului, puterea posedă argumente ce nu pot fi trecute cu vederea. Dar, probabil că mai important este să privim înainte, la ceea ce se propune, decât să tot cercetăm critic ceea ce se impută – fie și numai pentru faptul că în politică este esențială construcția, proiecția lucidă în viitor și nu acuzele (unele purtând semnul exagerării voite), imputările, resentimentele. Atât Statutul, cât și Programul Frontului își definesc astfel scopul fundamental: „să contribuie la eliberarea teritoriilor românești ocupate și la reîntregirea României într-un stat național unitar". La întrebarea legitimă ce se va întâmpla după atingerea acestui țel, răspunsul ni-l oferă tot amintitele documente: Frontul popular nu numai că nu se va desființă, ci va milita pentru obținerea victoriei în alegeri și „realizarea propriilor programe de guvernare". Nu numai în Moldova ci, aici, în întreaga România. De altfel, Programul se referă la ansamblul problematicii României și conține precizarea că „FPCD își va păstra identitatea, angajându-se în competiția politică din țară". Se cuvine, deci, să-l privim nu ca pe o trecătoare formațiune moldo-română angajată în lupta pentru unire, ci mult mai mult, ca pe o

forță dispusă să se angajeze, după înfăptuirea doritului act, în guvernarea țării reîntregite. În asemenea condiții, Frontul ar dispune de un cert capital electoral și, încadrat ori nu într-o coaliție, ar porni din start favorizat. Ce ni se propune pentru varianta accederii la putere în România? O integrare într-un sistem economic unitar a teritoriilor românești, o sincronizare a scenariilor de dezvolare și a programelor de reformă economică (factor decisiv: unificare legislativă), o integrare socială, a culturii, învățământului, reunificarea bisericească etc. Subpunctele fiecărui capitol nu diferă cu mult de programele partidelor aflate pe eșichierul politic românesc actual. Unele prevederi țin de situația specială a teritoriilor realipite. Astfel, se precizează că „în toate domeniile de activitate umană (...) vor funcționa cu preponderență localnicii". Înțelegem: se încearcă prevenirea unei situații analoge aceleia de după 1918, când în Basarabia s-au oploșit în funcții tot felul de românași dornici de chiverniseală rapidă. Mai greu este de înțeles de ce militarii din Basarabia vor putea să-și efectueze stagiul la „unitățile dizlocate în această regiune". Într-o Românie reunită, soldatul trebuie să-și cunoască și să-și apere țara, nu provincia, iar amintirea dureroasă a sicrielor de zinc în care se întorceau militarii moldoveni din unitățile măreței Uniuni Sovietice nu poate avea nici un fel de legătură cu instruirea soldatului din Nisporeni la o unitate din – să zicem – Strehaia ori Tg. Neamț. Dimpotrivă! Programul mai prevede „stimularea formării unei clase de mijloc" (concept mai greu de urmărit fie și numai în plan teoretic), precum și „împroprietăriri în regim definitiv ale persoanelor cu domiciliul stabil în zona rurală". „Reunificarea bisericească" consideră drept firească „tendința concetățenilor noștri de alte neamuri și confesiuni de a se reintegra instituțional bisericii din țară", precum și revenirea „în sânul Patriarhiei române". Cât privește cetățenia, este susținut dreptul restabilirii prin lege a cetățeniei române pentru cei care au fost privați de aceasta. Faptul că românii de peste Nistru nu au avut-o „nu poate servi drept temei pentru a-i lipsi de acest drept". Mai notăm din Program susținerea ideii ca minoritățile naționale să-și înființeze universități proprii (cea inaugurată de găgăuzii din Comrat va putea fi, deci,preluată și legitimată ca atare, deși cursurile se predau în limba rusă...), precum și intenția de a fi dată publicității lista în întregime a foștilor informatori ai KGB. (Într-o discuție particulară, Dl. Daraban, purtător de cuvânt al Ministerului securității, a afirmat că „dacă ar fi date publicității numele colaboraționiștilor deputați, Republica ar rămâne fără Parlament!)

Parcurgând încă odată, cu creionul în mână, documentele celui de al III-lea Congres, constați că s-au produs decantări, ordonări, ierarhizări ale priorităților și că, într-un cuvânt, Frontul a crescut. Dar nu putem să nu observăm că între cele două două teme majore (legitimitatea unirii și conturarea conduitei post-unire) a rămas un spațiu prea puțin investigat: modalitatea practică de acționare pentru traducerea în faptă a reunirii Basarabiei cu Patria. Un singur indiciu l-am aflat în expunerea lui Iurie Roșca: „Astăzi condițiile fiind altele, este nevoie să ne concentrăm asupra activității pe teren, în sate și orașe, să aducem la cunoștința concetățenilor noștri paltforma Frontului popular și să propagăm idealurile unirii.

În aceeași măsură în care răbdarea are limite, impertinența n-are. Snegur și-a ieșit din pepeni în clipa în care s-a convins definitiv că-i va înțelege cazacul vorba bună taman când ne va fi dat să vedem iepure vara la plug, porc mâncând din farfurie și lună creață înșirată pe ață. S-a înfuriat Mircea-cel-greoi cam târzior? Poate. Numai că diplomaticeasca știință te obligă să pui mereu frâne și surdine, iar supărarea ți-o ține înăbușită în oala (internațională) de presiune până când rosturi și temeiuri anume, complicat orânduite, îți îngăduie, la tine acasă, să bați cu pumnul în masă. În politică nu se strigă au! când te doare mai tare, ci doar atunci când țipătul este posibil și, mai ales, util. Cu exact motivația de acum, starea excepțională putea fi declarată și în urmă cu două-trei luni. Snegur a așteptat să-i mai „intre carte" și a pus piciorul în prag doar după ce și-a văzut Moldova membră ONU, după ce s-a inaugurat (vorba vine; clădirea abia începe să se repare) Ambasada USA la Chișinău, după declarația lipsită de echivoc a Ucrainei și Rusiei și după precipitata întâlnire cu președintele Iliescu. Va mai fi având și alte cărți la mână – nu le cunoaștem, dar câte ceva, bănuim...Neîndoielnic, starea de fapt din Transnistria era în deplină măsură să exaspereze pe oricine și, conform principiilor ce guvernează viața politică internațională, reacția poseda cuvenita încărcătură de legitimitate încă din momentul proclamării „Republicii nistrene". Curgerea vremii n-a rezolvat nimic; dimpotrivă. Cu o „productivitate" medie de 2-3 morți și 5-10 răniți pe zi, frontul de est izbutise a se croniciza și exista pericolul desensibilizării opiniei publice. Războiul (fiindcă război este în Transnistria) ocupa loc de cinste în paginile gazetelor și la televiziune, dar pentru cei de dincoace de Nistru părea a se derula într-un plan secund, îndepărtat, ireal.

Până când moartea îți trece pragul casei.

Locotenent-colonelul de poliție Mihail Morari (Moraru) lucra în raionul Hâncești – mai aproape de Prut decât de Nistru. Cât ar fi armata de armată, cel care i-a dat ordinul să plece la Dubăsari rămâne cu o apăsare pe suflet: dacă nu-l trimitea, nu murea. Cine știe, poate altul nu s-ar fi întâlnit cu glontele...La înmormântare, chipul soției exprima nu numai durere, nemărginită durere, ci și o anume nedumerire mută: DE CE? Chiar așa: De ce? De ce au trebuit să moară Mihail Morari, Vlad Slobozenco, Tudor Buga, Iurie Bodiu, Nicolae Sotnicenco și atâția alții? De ce au fost împușcate, la Cocieri, învățătoarea L. Buriac și funcționara V. Senelova? De ce moartea a ajuns să secere și copii care se joacă pe uliță? De ce, de ce? O gazetă din Chișinău afirmă tranșant: „Responsabilitatea pentru crimele săvârșite de separatiști o poartă în primul rând conducerea Republicii Moldova". Noi n-am fi chiar atât de categorici și n-am merge până la absolvirea Smirnovilor de peste Nistru. O fi având conducerea Moldovei partea ei de vină (șovăiri, inconsecvențe, reacții insuficient de cumpănite), însă nu poate fi trecut cu vederea faptul că la originea conflictului se află contestarea armată a unei formațiuni statale legitime, legal constituită și unanim recunoscută, de către o „putere" uzurpatoare, neconstituțională, sprijinită de forțe mercenare. Glonțul ucigaș slobozit din arma

cazacului poate fi trecut în contul lui Snegur doar din raţiuni (mai exact spus: interese) ale unei politici întemeiate pe partizanat excesiv. Afirmaţiile categorice de genul celor citate ceva mai sus convin din toate punctele de vedere Tiraspolului, care-şi vede declaraţiile de inocenţă confirmate de cine se aştepta mai puţin – Frontul popular! Iar dacă Moldova şi moldovenii poartă vina, dă-i înainte, Smirnov, dreptatea e de partea ta!

Cât despre Smirnovi...

Mi se par personaje tragice. Nu ne propunem să facem aici literatură, dar nici nu putem trece cu vederea Don-Quijotismul liderilor separatişti. Ce viitor îi aşteaptă? E drept, Ambasada chiliană de la Moscova va mai dispune de apartamentul eliberat de Honneker, însă ne îndoim că-l va închiria cu grăbire tiraspolenilor. Dincolo de pretenţiile teritoriale absurde şi de ambiţiile naţionaliste, Smirnovii încearcă a opri roata istoriei taman ca eroul lui Cervantes: avântându-se în luptă cu morile de vânt. Dorindu-şi nu numai o republică independentă, ci şi o „patrie" a leninismului falimentar, ei se instalează cu bună ştiinţă în vitrina cu relicve ale istoriei. Cine să le sprijine direct şi deschis ambiţiile anacronice? Fidel Castro şi Kim Ir Sen sunt şi departe, şi copleşiţi de griji destule. (*N.n.* – la ora scrierii rândurilor de mai sus, nu putea fi bănuită apariţia unui Rutskoi, iar acum, Kim e mort...) Soluţia mercenariatului căzăcesc este aventuristă şi îndreptată clar împotriva principiilor lumii de azi. Cu cât creşte mormanul de cadavre, cu atât sporeşte responsabilitatea Smirnovilor, iar lecţia istoriei arată că, mai devreme sau mai târziu, cine a ridicat sabia, a trebuit să dea socoteală. Mă tem că sentimentul vinovăţiei, insecurităţii şi des-ţărării începe să apese din greu conştiinţa liderilor separatişti. La tratativele de la Holercani, lui Maracuţă îi tremurau şi mâinile (sindromul Ianaev!) şi glasul ce formula pe româneşte pretenţii profund anti româneşti...Orice Don Quijote trebuie să fie slujit de un Sancho-Panza. Smirnov şi-a găsit o ordonanţă cu fustă – Galina Andreevna.

Ultima apariţie a amzoanei, adusă pe ecrane de televiziunea Ostankino (Moscova) ne-a produs pur şi simplu milă. Din câte se aude, Galina a avut o tinereţe zburdalnică; o bună parte din sexul urât al Tiraspolului şi-o aminteşte cu zâmbete pişicher-vinovate. Anii au trecut şi Galinei nu i-a rămas decât să încerce a potenţa energii căzăceşti cu ajutorul gigafonului ce-l poartă mereu în spinare – un soi de cocoaşă electronică sub semnul căreia sunt aşezate incredibilele ei victorii: a paralizat, anul trecut, circulaţia feroviară, a sechestrat un general (Netkaciov, comandantul Armatei a XIV-a!), a sustras camioane cu arme din dotarea garnizoanei Tiraspol. Nu-i puţin – am spune chiar că-i prea mult! Recent, Galina a declarat: Eu sunt amiralul femeilor din Tiraspol! Şi a mai spus că dacă bărbaţii nu-s capabili să apere „republica", o vor face femeile. Vă daţi seama cât de zădărâţi s-au simţit în cel mai sfânt orgoliu cazacii!...Tranşeea săpată în lutul de la Varniţa încă-i umedă. Paiele aşternute pe jos, amestecate cu hlei, sunt numai bune de făcut chirpici. Se înserează şi şoferul ce a promis să mă aducă înapoi la Chişinău întârzie. Doi voluntari din Gura-Bâcului aduc unui poliţist-rubedenie vărzări calde într-o sumkă pe care scrie Maiak. Vâjâie o rachetă Al-Azan. Aşteptăm câteva clipe, să răsune trosnitura înfundată a impactului – dar nu, proiectilul reactiv s-a mistuit undeva, în

câmpia Nistrului. Nu-mi plac plăcintele cu varză, ceea ce consternează întregul segment de tranșee. E aproape liniște – mai ales că s-au potolit și lunetiștii: seara, ar putea continua să ne sâcâie, utilizând echipamentul în infra-roșu, dar e și complicat și fără haz, câtă vreme nu-ți poți vedea potrivnicul căzând și ghemuindu-se de durere...Voluntarii sunt frați și-i cheamă, desigur, Serghei și Anatol, cum sunt botezați un sfert din băieții Basarabiei. Cel mic, Anatol, are stânga bandajată, dar nu e rană de glonte, s-a ologit când a încercat să dreagă acoperișul casei, perforat de-o rachetă. Peste mirosul de cordită, paie umede, tinctură de iod și clorură de var se așază, temeinic, cel al vărzărilor moldovenești...Bilanțul zilei: tiruri de-a surda. Trag ăia, tragem și noi. Nu trag, nu tragem. Ei, dar nu-s toate zilele așa...Zgomot de motor. Nu-i mașina ce-o aștept – mormăitul e mai altfel și, nu știu de ce, parcă sună de-a dreptul familiar. Pistoalele automate sunt aburcate pe parapet. Apare dintr-un nor de colb, o Dacie albastră cu număr de...Vâlcea! Ce-i cu ăștia? – locotenentul cere lămuriri prin radio. Apoi explică: Ajutoare. Un particular din România. A greșit drumul. „Dacia" dispare. Norul de praf se așază încet, a osteneală, peste sulițele albăstrii ale grâului.

A doua zi, la Chișinău, viața își urma cursul, aș spune, normal, dacă anormalitatea n-ar intersecta atât de frecvent orele existenței cotidiene. Zonă cu binecunoscut potențial agrar, Moldova exportă acum aparatură electrică, televizoare, congelatoare, mașini de spălat, conductori din cupru, pentru a importa...cartofi, grâu, secară!...Uniunea femeilor democrat-creștine se ocupă de refugiați. Hotelurile „Moldova" și „Chișinău" găzduiesc familii ce și-au lăsat tot avutul de izbeliște, trecând Nistrul cu lotca. Poeta Leonida Lari a colindat marile restaurante și a solicitat ajutor alimentar. Restaurantul de lux „Cosmos" i-a oferit ceva macaroane...Colective de muncă și persoane particulare donează bani pentru ajutorarea refugiaților. Într-un sat de pe Nistru – scriu gazetele – părinții unui gardist mort au refuzat să-l îngroape, declarând că „nu mai este fiul lor". Radio Tiraspol cheamă la mobilizarea rezerviștilor pentru apărarea „orașului primejduit". Ruslan Hazbulatov, președintele Parlamentului Federației Ruse, afirmă, în legătură cu prezența cazacilor în Transnistria: Acești voluntari s-au dus acolo să-și apere concetățenii. Chișinăul organizează un schimb de prizonieri și-l eliberează pe Iakovlev, „ministrul apărării" de la Tiraspol. Când și cum a fost arestat, presa n-a izbutit să afle...Găgăuzii ba condamnă intervenția cazacilor, ba cheamă la mobilizare și înarmare...Epocală găselniță a gărzilor nistrene: un transportor blindat capturat, de producție cehoslovacă, are pneurile...fabricate în România. Deci, e clar că România s-a implicat în conflicte! (rețeta anilor '37: „dacă n-ai dușmani, inventează-i!"). O femeie este mitraliată lângă Cocieri...

politicale

În octombrie 1991, prezentam președintelui Snegur câteva variante de titluri pentru interviul ce ni-l acordase. Domnia sa l-a ales pe cel mai puțin

„exploziv“ (în planul metaforei gazetărești): „N-avem de gând să cedăm Transnistria! Era, într-adevăr, titlul potrivit, întrucât dimensiunile, gravitatea și importanța chestiunii transnistrene (ce încă nu-și dezvăluise amploarea, implicațiile, consecințele) o purtau irezistibil către prim-planul actualității politice; președintele știa că nu atât unirea cu România avea să agite spiritele și să încrânceneze preopinenții (până la paroxismul deschiderii focului) în viitorul imediat, cât reîntregirea Republicii Moldova. E război pe Nistru și, fapt regretabil, în România se fac ades auzite, până la cel mai înalt nivel, voci care contestă legitimitatea eforturilor Chișinăului de a nu ceda Transnistria. O intervenție a unui senator (la care am fost de față) la una din întâlnirile președintelui Iliescu cu liderii politici – Cotroceni, a pus în evidență și ignorarea istoriei naționale, și condamnabil dezinteres față de soarta românilor aflați dincolo de hotare. Opinii asemănătoare celor puse în circulație de membrul Senatului României („Transnistria nu-i pământ românesc, deci, trebuie abandonată“) încep să circule cu insistență (mai ales de când s-a îngroșat gluma și-i război pe Nistru).Încercăm a înfățișa, foarte pe scurt, datele problemei. Într-adevăr, Transnistria n-a fost niciodată pământ românesc – deși dacă s-ar ține cont de faptul că aici a funcționat „Republica moldovenească“ inventată de Stalin, cei deprinși cu subtilitățile argumentării în materie de geografie politică ar afla niscaiva temeiuri pentru susținerea tezei contrarii. Cum știm cu câtă dezinvoltură își plimba gruzinul de la Kremlin creionul bont pe harta Europei, nu vom apela la argumentul îndoielnic „până și Stalin a recunoscut“. Să ne întrebăm, mai bine, ce desemnează, în fond, sintagma pământ românesc. Explicația la îndemână: teritoriu care, din vechime, a făcut parte dintr-o formațiune statală românească. Propunem și o alta: pământ locuit, trudit și apărat din totdeauna de români. Dacă vitregiile vremurilor n-au permis încorporarea acelei fâșii într-o țară românească, aceasta nu înseamnă nimic altceva decât că istoria a fost nedreaptă. Componența națională a Transnistriei este, în momentul de față, următoarea: moldoveni-40,4%,ucraineni-28,4%,ruși-24,9%.În condițiile în care, până la 1940, dincolo de Nistru trăiau mult mai mulți moldoveni decât în 1989! Să fie mai îndreptățit „președintele“ Smirnov, născut, crescut și format la Petropavlovsk, tocmai în regiunea Habarovsk, în a revendica Transnistria, decât cele 300.000 de români ce și-au păstrat limba, obiceiurile, conștiința națională – și, mai ales, formează grosul populației? Cu ce drept este încorporată Tighina, cetate construită de Ștefan cel Mare și Petru Rareș, târg menționat încă din 1408 în documentele moldovene, și aflat dincoace de Nistru, în fantomatica „Republică transnistreană“? Iar toate aceste argumente aproape că nu mai contează când te afli față în față cu refugiații de peste Nistru: au trecut fluviul în bărci, doar cu copii în brațe și-o sacoșă cu acte atârnată de umăr. Vorbesc o limbă română uneori chiar mai expresivă decât aceea din Chișinău: statutul de enclavă al Transnistriei, lipsa legăturii directe cu matca limbii române, a determinat păstrarea unor termeni ce nouă ne-ar părea arhaisme „de coloratură“, dar care au fost (și sunt) utilizați fără contenire în comunicare. Vorba poetului: și când tac, acești oameni tac românește. Iar când imploră, cu ochii în lacrimi, „fraților nu ne lăsați!“, simți că aserțiunile senatorului X valorează – în fața realității vii și netrucate – exact cât o ceapă uitată afară în

gerul Bobotezei! Această „incomodă“ Transnistrie (12% din teritoriul Moldovei) realizează 1/3 din produsul global al Republicii; fiecare locuitor produce, și în industrie, și în agricultură, de 2,1 ori mai mult decât oricare alt cetățean al Basarabiei. N-a fost „pământ românesc“? Bucovina, sudul Moldovei, Herța, au fost. Ei, și? Argumentul funcționează doar într-un singur sens, când este vorba să ni se conteste drepturile?... După această lungă paranteză, să ne întoarcem la împușcăturile noastre. Război ciudat: gherilă... rurală. Apărătorul Moldovei este polițistul care, cu o săptămână în urmă, te-a amendat pentru că n-ai purtat, la volan, centura de siguranță, ori lucrătorul postului raional X, specializat în soluționarea furturilor din apartamente. „Băieții noștri“ – cum cu căldură îi alintă ofițerii – mor cu credință și devotament, într-o confruntare ale cărei reguli de ordin tactico-strategic abia se inventează. Cinstit vorbind, nici de partea cealaltă nu se află mari maeștri ai războiului, în afara „afganilor“, niște duri parcă izvodiți de pana lui Hassel! Se zice că mai există, și de o parte și de cealaltă, ceva trupe OMON, dar efectivele și dislocările rămân necunoscute presei. Cazacii, cum s-au convins că nu-i vorba de-o operetă, ci de război în care se moare pe capete, au început să spele putina...În afara pierderilor de vieți omenești, cele mai mari pagube le suportă sătenii: luptele purtându-se înăuntrul marilor comune de pe Nistru, casele sunt făcute țăndări, animalele ucise, grădinile distruse. Am văzut, la Varnița, o familie tăind și legând via, într-un răgaz ceva mai pașnic; ușile casei erau spulberate, acoperișul distrus de o rachetă Al-Azan, un perete prăbușit. Totuși, sătenii își îngrijeau butucii de viță, fiindcă venise legiuitul soroc și câmpul, grădina, livada, nu țin seama nici de decretul privind starea excepțională, nici de isprăvile lunetiștilor din Tiraspol. (Un bloc cu 8 etaje din marginea orașului Tighina adăpostește mai multe cuiburi de lunetiști; Varnița fiind un fel de suburbie a Tighinei, oferă ținte accesibile și tot timpul răsună împușcături de carabină – „băieții“ lui Smirnov se distrează pur și simplu, trăgând în tot ce mișcă). În ansamblu, războiul este ezitant, fără o linie a frontului precis delimitată și fără mari desfășurări de forțe; el trebuie să țină pasul cu celălalt război, purtat cu mănușile diplomației, și să i se conformeze, urmând evoluțiile comunicatelor emise de cancelariile lumii...Noaptea, cazacii cutează să treacă Nistrul: ba o crâșmă prădată, ba un viol-două – exact ca acum 7 decenii! S-ar putea să se mai afle în viață români care au ascultat, la 9 decembrie 1925, discursul rostit de Gh. Tătărescu în Camera deputaților: vreme de două ore, au fost înfățișate zeci, dacă nu chiar sute de cazuri în care cazacii, special trimiși pe Nistru, au atacat, prădat și ucis în aceleași sate ca și acum: Horodiștea, Rezina, Vadul lui Vodă, Dubăsari...Sub flamura Internaționalei a II-a, cu acreditarea secretarului Jacques Sadoul și a „delegatului“ Cristo Rakovski, dar mai ales cu binecuvântarea tătucului, „Republica moldovenească“ organiza provocare după provocare, într-o tentativă pe care Tătărescu o definea drept „Luptă pentru înăbușirea conștiinței naționale prin atentate, incursiuni și atacuri ale unor bande“. Taman ca astăzi – istoria se repetă aidoma! Numai că, după decretarea stării excepționale și înăsprirea conflictului, oaspeții cazaci au înțeles că nu vor avea de a face, la infinit, cu oameni dezarmați și sate lipsite de apărare. După ultima înmormântare a unui fârtat de-al lor (familia celui ucis primește, din partea lui

Smirnov, 30.000 de ruble și o scrisoare de condoleanțe, în care se vorbește despre „moartea eroică“ etc.), cazacii au început s-o tulească înapoi de pe unde au venit. Apropo de ultima (vorba vine ultima!) înmormântare cu onoruri militare: cazacul răposat n-a mai fost depus în Piața centrală din Tiraspol, ci, cu premeditare, lângă poarta unei unități din Armata a XIV-a. După încheierea discursurilor, îndurerata și indignata adunare s-a năpustit, sub conducerea – ați ghicit! – Galinei Andreeva, asupra punctului de gardă al unității și, în semn de protest față de neangajarea militarilor lui Netkaciov în conflict, au mai „servit“ câteva camioane cu arme. Dacă ținem seama de precedentele capturi, cât și de faptul că uzinele din Tiraspol au început să producă lansatoare de rachete sol-sol, vom înțelege că Smirnov a izbutit să se înarmeze până în dinți. La ce-i va folosi? Marea lui eroare nu constă nemaidecât în declararea secesiunii, ci în aceea că pretinde să restaureze o orânduire întemeiată pe leninismul „a-tot-biruitor“. Chestiunea națională nu-i decât o diversiune; în alte zone ale Moldovei, populația rusă este mai densă decât Transnistria – esența tentativei a fost și rămâne de ordin politic.

Tele-cronică

După un lung șir de proteste ale conducerii de la Chișinău, difuzarea emisiunilor postului moscovit de televiziune Ostankino a fost amenințată cu întreruperea. Reprosul adresat ostankinezilor era unul de principiu: „republica“ lui Smirnov apărea totdeauna tratată ca egală a Republicii Moldova. O țară membră a ONU, recunoscută de cvasi-totalitatea statelor lumii, era pur și simplu opusă principatului de la Tiraspol, pe care nimeni (în afara televiziunii Ostankino) nu l-a recunoscut ca atare. Mimând imparțialitatea, reporterii moscoviți îl intervievau pe Snegur, după care urma la cuvânt „celălalt președinte“, Smirnov. Ei bine, unul dintre cei doi președinți a dispus – având și acoperirea decretului privind starea excepțională – avertizarea cu suspendarea emisiilor. Numai că televiziunea rusă, lăsând la o parte orice implicație de ordin politic, a luat act de faptul că suspendarea prilejuiește o enormă gaură în buget: câteva zeci de milioane de ruble, adică partea reprezentând „birul“ impus de televiziunea centrală Chișinăului. Probabil și din acest motiv, canalul 1 moscovit a hotărât să propună, în locul emisiunilor pripite și afectate de infantilism politic de până acum, o transmisie directă di granda, în care să fie aduși la rampă actorii principali implicați în reprezentația sângeroasă din Transnistria. Aceeași idee a avut-o și RAI – Radioteleviziunea italiană – care a realizat un film-document proiectat la Chișinău în aceeași seară cu emisiunea moscovită, dar pe alt canal. Dat fiind interesul real prezentat de ambele transmisii, la ora cu pricina Chișinăul avea străzile goale și la mai toate ferestrele se putea deslușî pâlpâitul micilor ecrane.. Dar la pomul lăudat nu te duci cu sacul! Transmisia în sine (excelent organizată din punct de vedere tele-gazetăresc) ne-a lăsat, în ansamblu, un gust sălciu. N-am putut deslușî de la bun început metafora din titlu: pătratul roșu (?!). Până la urmă, ne-am lămurit...pe jumătate:

da, ținând cont de orientarea generală, roșul era pe locul lui. Ce va fi semnificând pătratul? O gândire-n patru colțuri? Un perimetru de lagăr socialist? Conturul unui cap, aidoma celor desenate de caricaturistul Bour? Dar să lăsăm tele-metaforele și să consemnăm intrările în scenă. Numai lume bună: Pușcașu, vicepreședintele Parlamentului de la Chișinău, Cebuc, reprezentantul Moldovei, vice-atamanul cazacilor de pe Don, reprezentantul Ambasadei României, Oazu Nantoi, purtătorul de cuvânt al președintelui Snegur (insertat direct de la Chișinău). Ceva mai târziu avea să apară pe ecrane și Maracuță, „vicepreședintele Parlamentului" de la Tiraspol. Un „mediator" tinerel introducea și, mai ales, scotea invitații din cadru într-un ritm ce amintea val-vârtejul procedurii de recrutare, când ești întrebat cum te cheamă și dac-ai suferit de pojar, după care ești bifat în controale și expediat pe cealaltă ușă. Singurele personaje care au rămas pe platou de la început și până la sfârșit au fost cei doi politologi: Mirgasian (armean) și Țipleac (ucrainean). Nu știm exact ce hram poartă politologii cu pricina, după cum, în general, n-avem cum bănui ce profesie atestează, de fapt, diploma de absolvire a acestei noi specii intelectuale, prezentă tot mai des în emisiunile televiziunilor est-europene. Să zicem că-s de formație istorici, ori economiști, ori juriști, ori din toate câte ceva. Ceea ce s-a distins fără efort a fost doar faptul că Mirgasian era cât se poate de armean, iar Țipleak, cu totul și cu totul ucrainean: i-au zădărât și agresionat într-un asemenea hal pe bieții recruți, încât n-ajungeau să răspundă nici la întrebarea cu pojarul, că „moderatorul" îi și trimitea în culise. Lipsiți de impertinență și tarați de cumsecădenie, oaspeții moldoveni abia-și rosteau frazele introductive, când Mirgasian întrerupea, punând, stereotip, întrebarea: „dacă așa și pe dincolo, atunci de ce nu oferiți garanții Tiraspolului că nu vă veți uni cu România?" Selectat, credem, nu fără premeditare pentru această emisiune, politologul armean părea a considera Transnistria un soi de Nagorno-Karabah, iar Moldova, un Azerbaidjan agresor. N-a avut nimeni când și cum să-l întrebe dacă armenii au solicitat vreodată garanții Azerbaidjanului că nu se va uni cu Turcia – fiindcă, de fapt, politologii îi tratau pe invitați ca pe niște împricinați aduși în fața comisiei de împăciuire. Când termina Mirgasian cu garanțiile, începea Țipleak cu federalizarea Moldovei. Argumentul esențial (structura populației din Transnistria) n-a ajuns să fie înscris „pătratul roșu"! Singurul care a avut ceva aplomb și a pus mai decis piciorul în prag a fost Oazu Nantoi, purtătorul de cuvânt al lui Snegur. În rest, olimpianism cu iz de naftalină (vice-atamanul cazacilor de pe Don a declarat limpede și decis că dumnealor, cazacii, vor ajuta mereu poporul rus...), pretenții fără acoperire (Maracuță – la RAI: „Nu dorim ruperea de Moldova, ci un statut federativ"), combativitate molcomă (Pușcaș, Cebuc) și cățelandrismul politologilor, vădit interesați să-i învețe pe moldoveni ce să facă la ei acasă. Dacă pe ucrainean mai că-l înțelegem, pe armean, deloc: s-a dovedit mai roșu decât pătratul pătratului! Lait-motivul „Transnistria n-a fost pământ românesc" era simplu de anihilat cu întrebarea dacă fostele pământuri românești din nord și sud, acum cu populație română minoritară, se pot declara republici independente. (În Transnistria: rușii, minoritari, teritoriile foste rusești; în – să spunem Cetatea Albă: românii, minoritari, teritoriile foste românești. Dar ce te faci cu Herța: românii majoritari, teritoriile foste

românești!) Argumentul forte al politologilor s-ar fi întors exact împotriva lor...Concluziile emisiunii? Nici una. Ce înțelege un „simplu cetățean"? Că moldovenii nu sunt cooperanți. Că tiraspolenii sunt oprimați și agresați. Că domnii cazaci îndeplinesc o misiune istorică...În totul, „Pătratul roșu" a demonstrat încă odată că degeaba ai dreptate, dacă nu știi să ți-o aperi. Nu numai cu arma, ci și cu verbul...Și tocmai când, întorcându-mă la hotel, mă gândeam că polițiștii mor pe Nistru, în vreme ce morișca televiziunii macină în gol, mă fluieră un ...polițist: n-am pus centura de siguranță. Legea-i lege; mă amendează cu 30 de ruble, îi dau o bancnotă de 50, n-are rest, îmi taie chitanță, plec. Ajuns acasă, constat că-mi dăduse, profitând de întuneric, o chitanță de 10 ruble. Dintr-un condei, a băgat în buzunar 20+20=40 de ruble. În vreme ce polițiștii mor pe Nistru și televiziunea macină vorbe în vânt, pușlamalele își văd de-ale lor, făcându-și țara de râs. Deschid televizorul. Un crainic deșirat și spelb de la televiziunea moscovită (Ostankino!), ori ce câte ori are de pronunțat Buharest, spune Budapest. După care, mereu, își cere scuze: prostite! Prostite, prostite, dar până când?

cronica măruntă

Rubrică într-un ziar sucevean: „Bucovina – pământ românesc". Rubrică într-un ziar din Cernăuți: „Bucovina – pământ slav". Argumentul cernăuțenilor: cerul, apa și pământul pe unde a trecut ucraineanul sunt de-a pururi ale lui. Aserțiune care l-a speriat până și pe Dl. Maracuță, așa zisul vicepreședinte al așa zisului parlament al așa zisei republici nistrene: „S-ar putea să ne îndepărtăm de România spre a fi striviți de teribilul naționalism al Ucrainei!" *Globa revine, spre a detalia profețiile privind destinele Moldovei în 1992: „Moldova, România și Rusia sunt cele trei țări ale lumii unite sub semnul aerului. În consecință, corespondența dintre Balanță, Gemeni și Vărsător poate fi ideală dacă liderul Moldovei va face noi compromisuri...Atunci când nu se va mai face deosebire de limbă, naționalitate, adeziune politică, pe pământul Moldovei va domina pacea și buna înțelegere. Un companion de nădejde pentru Moldova poate fi atât România, cât și Rusia. A început deja să se impună noul lider al Moldovei (o femeie). Odată cu venirea ei la putere, Moldova va fi ca și mântuită."* Încă nu s-a precizat dacă Globa proorocește citind în stelele de pe boltă sau în steaua de pe Kremlin. *Se pare că există țiței în Moldova. Un zăcământ de bună calitate a fost identificat lângă satul Văleni (raionul Vulcănești). Nu-i exploatabil, întrucât conține doar circa 500.000 tone lichid negru. Subsolul Moldovei a fost cel mai puțin cercetat, prin comparație cu toate celelalte republici ale fostei Uniuni sovietice. Hotărâtă să-și cunoască resursele, Moldova apelează acum la ajutorul unor specialiști din Rusia, Ucraina, România, Kuweit. *Organizația „Rusia muncitoare" declară că „nu va putea împiedica formarea batalionului de apărare a Republicii nistrene". S-ar zice că statul major al organizației moscovite (alcătuită mai ales din ofițeri trecuți în rezervă) este asaltat de voluntari dornici să plece spre Tiraspol. „Va fi nevoie de 100 de mii voluntari – îi vom aduna, va fi nevoie de 200 de mii, îi vom aduna, va fi nevoie de un milion – se va găsi și un milion". Declarația aparține generalului M. Sedov, președintele „Consiliului veteranilor. Tot Dumnealui spune: „Noi am avut de furcă cu românii încă din timpul războiului – se știe cum s-a terminat povestea pentru ei". Numai că, între timp, s-a aflat și sfârșitul celeilalte povești – a invincibilității Armatei roșii.* Un depozit clandestin de armament a fost descoperit la Tighina. Proprietar: „Detașamentul teritorial de salvare Suhin" – formațiune chiar mai ilegală decât gărzile nistrene. Semnificativ ni se pare locul unde fuseseră depozitate armele: strada Lenin, colț cu strada Comunistă! *Repetatele vești despre morții din Transnistria au făcut să treacă neobservată modificarea Codului penal al Republicii Moldova. Articolul 22 sună astfel:

„Pedeapsa cu moartea se aplică ca măsură excepțională, prin împușcare, pentru infracțiuni contra statului, pentru omor premeditat săvârșirii cu circumstanțe agravante, pentru violul ce a avut urmări extrem de grave, precum și pentru violarea unei minore în vârstă de până la 14 ani, pentru atentarea la viața colaboratorului de poliție și pentru infracțiunile militare grave." E tare! *Trist, dar adevărat: „Legile despre limba de stat nu funcționează pe măsura necesităților. Avem certitudinea că forța lor de influență e în scădere. Nu funcționează, deoarece deocamdată nimeni nu poartă răspunderea personală pentru nerespectarea lor. Nu cunoaștem măcar un singur caz când un conducător de minister, de departament, de uzină, de fabrică, ar fi fost avertizat pentru nerespectarea legilor despre funcționarea limbii de stat." Declarația aparține filologului Ion Melniciuc.

politicale

Aici, la Chișinău, publicațiile românești nu pot fi aflate la chioșcurile difuzării presei. Cei care trec Prutul aduc teancuri de ziare și reviste – altele sunt trimise direct unor instituții sau persoane; grație sistemului „citește și dă mai departe", Chișinăul află totuși destul de repede pulsul presei române. Ca de obicei, cu cât este vestea mai proastă, cu atât se bucură de o circulație mai rapidă și mai largă. Un săptămânal bucureștean, ajuns fleandură din pricina răsrăsfoirii, am văzut că-l citeau, în marele hol al Ministerului de interne, și muncitorii însărcinați cu săparea numelor eroilor în marmura (tot mai strâmtorată) panoului de onoare. Potrivit revistei bucureștene, la Nistru se moare de pomană. Cei aflați acolo spre a ține piept cazacilor nu pot fi decât niște inconștienți inculți, care habar n-au de istoria neamului; n-au cum fi apărători (Transnistria ne fiind pământ românesc); ca atare, devin, nu-i așa, agresori! O imensă tristețe îi cuprinde pe moldoveni atunci când citesc asemenea „încurajatoare" rânduri trimise de țară să-i susțină în momentele dificile ale stării excepționale. „Unii români de la București vor să ne învețe să fim români" – a oftat Dumitru Matcovschi, aflat, ca și Grigore Vieru, sub incidența acuzației că...nedreptățește poporul rus! Când marele român Matcovschi, călcat de-o mașină suspect-buimacă, a ajuns între viață și moarte, România i-a trimis delegații de medici și vrafuri de telegrame de încurajare, iar concetățeni de-ai săi, știindu-l aflat în fața marelui și ultimului prag, au vegheat zi și noapte în fața spitalului, cu lumânări în mână.S-a întâmplat minunea ca Dumitru Matcovschi să se întoarcă la viață. Unde-l întâmpină loviturile lașe ale neputincioșilor care, neștiind ce-i lupta adevărată, îi potopesc sub ocări pe adevărații luptători!

Nevoită să-și acorde un oarecare răgaz (pricinuit de vremelnica încetare a focului), doamna cu coasa lovește într-o doară în dreapta și-n stânga – asemenea frizerului ce mai clămpănește din foarfeci și când nu tunde. S-a năpustit asupra unui umil și igrasios cămin de copii orfani (Căzănești, raionul Telenești), ucigând 3 nefericiți și trimițând în spital alți 100 (!); 7 erau și după o săptămână în sare gravă. Cercetându-se istoria budincii infestate de Salmonella, s-a ajuns la concluzii cu surprinzător grad de generalitate. În rezumat, ar fi vorba de lene, dezinteres, delăsare și nemuncă la scară...republicană. Ba chiar

– a afirmat Dl. Snegur – de sabotaje în toată puterea cuvântului! Minele plantate de tiraspoleni vor fi, mai devreme sau mai târziu, scoase (au și fost deminate două poduri peste Nistru); Guvernul de la Chișinău n-are cum face inofensivă, cel puțin deocamdată, amenințătoarea bombă economică aptă să producă explozii sociale de proporții. „Războiul o să-l câștigăm pe căi pașnice – a continuat Snegur – dar starea excepțională nu va fi ridicată până ce nu se va instaura ordine în Republică". De unde se vede că măsura în sine nu-i îndreptată doar în direcția curmării secesiunii, ci a fost concepută cu intenția de a impune (și justifica) o politică generală de mână forte. Până una-alta, ziarele incomode sunt puse sub control guvernamental, Frontul popular nu-și mai poate ține mitingurile – replica bine cunoscută nouă „nu-i momentul" căpătând, prin introducerea stării excepționale, generoasă susținere legală. Adevărul adevărat este că economia Moldovei se află într-o degringoladă de neînchipuit, sporită atât de atitudinea pasivă a „omului muncii" față de producția de orice fel, cât și de deteriorarea relațiilor economice tradiționale cu fostele republici unionale. Iată: pâinea care costa câteva zeci ce copeici a ajuns la prețul de 6-8 ruble! Concluziile președintelui Snegur, după reunirea Guvernului, sunt de-a dreptul dramatice: față de 1991, volumul producției agricole a scăzut de la 5 miliarde ruble, la 3,9 miliarde. Anual (1990,1991) s-a produs cu 18% mai puțină hrană. Efectivul de bovine s-a redus cu 91.000 de capete, productivitatea muncii în agricultură este cu 28% mai mică, iar cartofii...sunt importați din Polonia! În vreme ce magazinele suferă de lipsa cronică a alimentelor, se pare că depozitele sunt ghiftuite: stocurile trec de 5 miliarde! Marfa nu este pusă în vânzare pentru a nu coborî prețurile – care-s mult mai mari decât în oricare dintre republicile fostei Uniuni. La mai toate consumurile (pe cap de locuitor), Moldova se situează în coada cozilor. (Dl. Snegur a ținut să precizeze, când a prezentat fiecare grupă de cifre, că „Doar România se află în urma noastră". Chiar așa să fie? Merită verificat). Numai la două produse – pâine și zahăr – consumul situează Moldova pe primul loc în Europa. (Cum nu s-au dat explicații, le sugerăm noi: votca de casă se face din pâine fermentată și zahăr.) Producția totală de carne a ajuns să reprezinte doar 45% din ceea ce Moldova realiza în 1990! „Am uitat a lucra? – s-a întrebat Snegur – Dac-aș fi ministrul agriculturii, mi-aș da demisia!" Sfat pe care ministrul în cestie n-a considerat că-i cazul să-l urmeze (Andrei Sangheli, n.a.). Cifrele prezentate de președinte au mai dezvăluit că populația Moldovei este de-a dreptul sub-nutrită: față de consumul normal de legume (de pildă) – 137/Kg./an, locuitorul republicii are la dispoziție doar 87 Kg. – și aceasta într-o țară în care agricultura reprezenta principala forță economică! Datorită chibzuitei politici de industrializare socialistă, Moldova a ajuns să exporte tehnică de vârf. Ca să importe...barabule! Cheia expunerii președintelui se află, ușor încifrată, în propoziția „Nu simt starea excepțională în agricultură". De, am îndrăzni noi să comentăm – fiindcă „starea excepțională" nu-i panaceu universal, iar prevederile legii n-au cum să înfioare morcovii și varza! Sub pavăza situației de excepție, zilnic se fac demiteri și se aplică sancțiuni...

După câteva zile în care n-a fost nimic nou pe frontul de est, împușcăturile au reînceput. Marmura de la Ministerul de interne va trebui să-i

„încapă“ și pe N. Barabaș, V. Oprea, Gh. Grama, Serghei Pavlov – ultimul, voluntar. În tranșeea ce rănește violent și distonant verdele grâului, etalând un dizgrațios lut galben scos deasupra humusului, sergentul Moraru se plânge: „Nu simțim nici un ajutor din partea locuitorilor satului Dorotskaia“. În schimb, deputații din raionul Drochia își vizitează polițiștii lor, aflați pe poziții la Cocieri. Un deputat precizează: „Am adus complimente din partea conducerii raionului“. Merçi – s-ar fi cuvenit să-i răspundă, îndoind genunchiul drept, comisarul Ion Potlog. Lupta surdă, dusă pe poziții aflate la distanța de bătaie a armei cu lunetă, tocește nervii. „Nu răspundem cu foc la diversele provocări – se destăinuie I. Moraru – dar nici nu cred că pe cale pașnică vom putea rezolva ceva“.

Miniștrii de externe din Rusia, Ucraina, România și Moldova sunt de altă părere. Dl. Năstase caută neutri care să procedeze la dezarmarea beligeranților, Kozârev s-a întors de la Moscova (via Vatican), cu o „lecție“ nouă, de esență Rutskoistă:„Să definim mai clar statutul Transnistriei“. Care statut? Nu poate fi decât unul – satatutul statului Moldova! Ucraineanul Zlenko dorește, ca și la precedenta întâlnire a celor patru, să fie audiați transnistrenii. Care s-au prezentat, cu Smirnov în frunte și cu îndemnul lui Rutskoi în suflet: „Din Transnistria vom porni restaurarea puterii sovietelor în toată Uniunea“. Care bucurie, la ei să fie!

Dar, până la urmă, armele vor trebui să tacă. Și atunci va începe să fie auzit sfârâitul bombei de la Chișinău: economicul (degradat), plus socialul (înfierbântat) pot atinge masa critică.

documentar

O bănuială iscată de-o amintire vagă ne-a determinat să apelăm la fișierul nostru documentar. N-am găsit ceea ce căutam la litera C (cazac), I(imperial), N(naționalism, neintervenție, nerușinare), dar am aflat fila cu pricina la litera R -RUTSKOI. Iată ce declara Domnul Vicepreşedinte al Rusiei în noiembrie 1991: „Poporul niciodată nu ne va ierta dacă vom împărți țara în mici principate“.

Corect! Rutskoi e cu noi! Doar n-o să-și declare fiecare nou venit ograda republică și soacra, președinte. Igor Smirnov a aterizat la Tiraspol venind tocmai din Siberia și s-a apucat să-și croiască – vorba lui Rutskoi – „un mic principat“? Jos Smirnov!

Continuăm citarea din gândirea căzăcească a vicepreședintelui: „Ei, chipurile, luptă pentru libertatea și independența popoarelor, iar oponenților le impută mentalitatea imperială“. Poți să spui că nu-i așa? Rutskoi e cu noi! Jos Smirnov!

Și când credeam că atamanul de onoare va arăta cu degetul, acuzator, către Smirnov și „republica“ dumisale, Rutskoi face o piruetă și indică o cu totul altă direcție: către Tatarstan și Ceceno-Ingușetia. Precizând: „Am pledat totdeauna pentru o Rusie mare, unică și indivizibilă, deoarece acest stat s-a format timp de secole“.

Încurcată chestiune! Recent, la Tiraspol, același înalt personaj a declarat că „micul principat“ al lui Smirnov „Există și va exista“. Cum vine asta? Rutskoi posedă două rânduri de argumentări, unul de „uz intern“ și altul aplicabil celorlalți, după principiul „noi vrem egalitate, dar nu pentru câței“? Tătarii, cecenii, chipurile nu luptă pentru libertate și independență, iar Smirnov combate cu deplină îndreptățire? De ce?

Fiindcă-i rus.

Asta ar fi una dintre explicații: rușii au dreptul să-și afirme oriunde independența, alte popoare n-au voie nici să și-o imagineze. Altă explicație: Tatarstanul, Ingușetia, se află

scufundate (de ce și cum, nu mai comentăm) în plină Rusie. Cum să se știrbească făptura patriei? Cu absolută îndreptățire poate fi hăcuită România și, mai apoi, provincii românești devenite republici. Acolo se pot înființa „mici principate": nu numai că patria lui Rutskoi nu pierde teritorii, ci, dimpotrivă, câștigă un formidabil cap de pod către Crimeea. Toată știința politică a mustăciosului vicepreședinte rezumându-se, de fapt, la vechiul dicton „Quod licet Jovi, non licet bovis". Care s-ar cuveni întors pe dos: „Quod licet bovis..." Iar argumentul cu formarea Rusiei timp de secole, pe care se bate atâta monedă în Europa, îi agasează de-a binelea pe pragmaticii americani. (Dac-ar fi să-l ia în considerare, ar trebui să returneze America indienilor). Ca atare, americanii aduc în prim-plan singurul temei cu adevărat valabil în astfel de dispute: realitatea demografică actuală. Naționalitatea cea mai numeroasă este și cea mai îndreptățită – de altfel, una dintre regulile democrației. În Transnistria, cei mai numeroși sunt românii. Ce s-ar întâmpla dacă 5-10 sate absolut românești de dincolo de Nistru s-ar reuni într-o „republică", declarându-și secesiunea față de Smirnov și utilizând exact argumentarea tiraspolenilor? Ce-ar fi dacă enclavele românești din Siberia, Ucraina (ca să nu mai vorbim de zonele Herței sau Cernăuților) s-ar proclama independente?

Am auzi rostindu-se un vajnic NIET!

Quod licet bovis, non licet Jovi.

politicale?

Deși dezbaterile privind sexul îngerilor și ochii cârtițelor încă nu cunosc un răspuns hotărât, ne-am luat îngăduința să propunem urmașilor celor deprinși cu despicarea firului în patru o nouă întrebare-încuietoare: ce culoare are unirea? Nici una – au decis post-scolasticii. Și-au nimerit-o: n-are cum purta culoare (coloratură) politică un asemenea ideal național, tot așa cum incolore (politicește) rămân în veci cerul patriei, tâmpla albastră a Voronețului, Poarta sărutului. Unirea nu poate fi doar roșie, doar galbenă, doar albastră, ci numai și numai tricoloră. Evident, în plan simbolico-teoretic. Practic, s-a început să se umble cu tot soiul de văpsele și bidinele. Unii se vor proprietari de unire, alții barem acționari, la sorocul potrivit urmând să taie cupoanele și să-și încaseze dividendele. Firește, nu încap unii de alții – de aici ghionturi, sfadă și tocmeală. Când se organizează cutare manifestare unionistă, sosește, repede, întrebarea: cine mai vine? Păi, o să vină X,Y,Z. Dacă l-ați invitat pe Z, pe mine nu contați. Se refuză ba tovărășia cu Y, ba întâlnirea cu X – ceea ce, la urma urmei, nu arată decât că suntem mici în fața unui mare ideal. Scriind nu de mult o notă despre Basarabia („Ziua sfintei Basarabii"), propuneam, cu oarecare îndoială, ipoteza că „obișnuita împărțire de-a dreapta și de-a stânga verticalei reprezentând neutralitatea politică nu va funcționa într-un moment aniversar". Eroare de apreciere! A funcționat ca la români – adică, strașnic! Trimit moldovenii (care au, acum, destule necazuri acasă și înfruntă amare nevoi) o delegație „aproape la vârf": miniștri, deputați, istorici, scriitori de primă mână, prelați, spre a sărbători împreună cu noi a 74-a aniversare a unirii Basarabiei cu patria-mumă. Și cum îi primește muma? Splendid, dacă judecăm după decor și alte elemente exterioare: săli de marmură, televiziune, aplauze, flori. Mizerabil – ba chiar jignitor – dacă luăm în considerare nereceptivitatea forurilor de la București și impardonabila lipsă de reciprocitate a reprezentării.

Vine la București ministrul culturii de la Chișinău. În sală, nimeni de la Ministerul culturii române! S-o fi apreciat că Dl. Ungureanu a voiajat în chip particular, pentru cine știe ce chestiune neoficială? Dacă ministrul culturii din – să spunem – Finlanda s-ar deplasa la București pentru a-și cumpăra o ie și-o maramă, măcar un subsecretar de stat de la noi l-ar fi însoțit la cumpărături și l-ar fi petrecut la aeroport! Vine la București întru unire președintele Uniunii scriitorilor din Republica Moldova. Nimeni din conducerea bucureșteană a Uniunii scriitorilor nu-l onorează cu prezența la principala manifestare aniversară! Se află în sala de marmură a Cercului militar parlamentari de la Chișinău. La ei acasă e stare excepțională, mor oameni în tranșee, e pusă în cumpănă integritatea micii republici – totuși, moldovenii au venit. Unde ni-s parlamentarii români? Unde-s șefii de partide care, la Iași, nu încăpeau unul de altul la microfon? Adevărat, atunci „Consiliul unirii" s-a resimțit din pricina iminenței alegerilor locale: nu se cuvenea ignorat capitalul politic reprezentat de unire. La ce bun să iasă dumnealor în public acum, într-un moment lipsit de încărcătură electorală și de profit politic imediat? (A doua zi, la Cernica s-a putut deplasa bătrânul Bârlădeanu, dar aripile tinere n-au găsit energia să fâlfâie până dincolo de Pantelimon!)

Și uite așa, basarabenii au vorbit, la București, mai mult între ei. România a fost cinstit reprezentată doar de biserica ortodoxă – ceea nu-i rău, dar nici destul. Fiindcă unirea nu-i a nici unuia dintre noi; unirea reprezintă unul dintre temeiurile stimei pe care urmașii urmașilor noștri s-ar cuveni s-o păstreze generației de astăzi.

Dac-om merita-o.

cronică judiciară

Tăiată în două de Prut, localitatea Ungheni (21 Km depărtare de Iași) a fost bine garnisită – evident, pe malul stâng – cu unități militare ale glorioasei Armate roșii. În conformitate cu decretul președintelui Snegur, atât oștenii, cât și, mai ales, echipamentul militar trec sub jurisdicția Republicii Moldova. Ți-ai găsit! Din 61 de ofițeri și subofițeri doar 8 (!) au acceptat să depună jurământ de credință Chișinăului – ceilalți anunțându-și intenția de a se repatria în republicile din care provin. Nici o tristețe: Moldova îi hrănea de pomană – doar n-avea cum să trimită în Transnistria trupe formate din ruși, ucraineni, bielorusși, spre a o apăra de ...ruși, ucraineni, cazaci. Cei care au avut de plecat, au plecat. Rămașii se ocupau cu întreținerea pieselor de artilerie (zice-se, capabile să-și trimită obuzele până la Iași). Când, pe cerul Unghenilor și drept deasupra livezii în care s-au întâlnit președintele Snegur și Iliescu, a început să zbârnâie un pântecos elicopter verzui. Nimănui nu i-a trecut prin cap să se întrebe dacă gălăgioasa zburătoare posedă toate aprobările de survol. Oricum, n-ar fi crâcnit nimeni. Călărețul pe cal alb (în Moldova de odinioară), ofițerul în uniformă kezaro-crăiască, englezul coborât din Rolls-Royce, erau întâmpinați cu binețe și încredere totală. În spațiul fost sovietic, uniforma nu valorează doi

bani, fiindcă o afli la tot pasul, caii albi îi mai întâlnești doar pe icoanele de Riazan, iar Rolls-Royce-ul încă n-a fost re-inventat la uzinele „Molotov". Așa că bastonul de mareșal se poartă în elicopter: când îi auzi bâzâitul agresiv și-i simți rasuflarea colbăită, trebuie să încremenești instinctiv în poziție de drepți. Ceea ce s-a întâmplat și la Ungheni. Din aeronavă a coborât un Căpitan din Köpenick în variantă modernă și-n uniformă de sovietskaia armia. Până să se dezmeticească oștenii și autoritățile moldovene, ofițerul descins din ceruri a demontat dispozitivele de dare a focului la toate tunurile unității, le-a încărcat în elicopter și a făcut cale întoarsă, aterizând – unde credeți? – la Tiraspol. Cam în aceeași vreme, comandantul unității din Ungheni, locotenent-colonelul Skamin, a șters-o definitiv tocmai la Rostov (cu câteva zile înainte mai făcuse o ispravă: a vândut nu se știe cui atelierul mobil de reparații, înzestrat mai bine decât orice service auto). Tunurile de la Ungheni pot fi folosite, acum drept suporturi pentru întins rufe la uscat, iar în gura țevilor se vor aciua în liniște familii de guguștiuci. Cei doi ofițeri trimiși la Moscova să recupereze prețioasele mecanisme se zice c-ar fi purtat următorul dialog: „Ați trimis la noi un elicopter". „Am trimis." „Și ne-ați luat dispozitivele de dare a focului". „Le-am luat". „Le vrem înapoi". „Ce vreți înapoi?" „Dispozitivele". „Care dispozitive?" (replicile se repetă aidoma de 77 de ori). Dincolo de eventuala savoare a anecdoticii, implicațiile întâmplării sunt și triste și revoltătoare. Pe teritoriul unui stat suveran, membru al ONU, alt stat trimite o unitate de comando, cu misiunea de a scoate din funcțiune armamentul greu! Ce scandal ar fi izbucnit oriunde, pe orice alt meridian! În cazul de față, liniște adâncă, deși Rusia se joacă nu numai cu dispozitivele de dare a focului, ci chiar cu focul. Modul în care acționează în Moldova denotă insolență și chiar nerușinare: Reabov, președintele Comisiei pentru Transnistria (?!) a Congresului deputaților ruși, a afirmat că ministrul de externe Kozârev „nu a făcut față problemei relațiilor cu republicile CSI", iar „în declarația celor patru miniștri, interesele statului rus au fost în bună parte omise". La Tiraspol, luările de poziție ale liderilor separatiști au fost și mai tranșante: declarația miniștrilor de externe ai Rusiei, Ucrainei, României și Moldovei ar fi comparabilă cu „cârdășia de la München!" Nu interesează pe nimeni opoziția ce se crează automat între principiile dreptului internațional și „interesele statului rus". Rutskoi (a cărui mustață vajnică am zărit-o, de paști, în catedrala Dimitri Blajenoi – la ce înviere o fi cugetat el în timp ce oficia Patriarhul Alexei?) a fost primit în triumf la Tiraspol, în vreme ce Kozârev mai că n-a fost fluierat. Motivele? În vreme ce diplomatul înțelegea că, după recunoașterea integrității Moldovei și după stabilirea relațiilor oficiale cu aceasta, Rusia nu mai are nici un drept de a interveni în Transnistria, „soldățoiul" (cum este alintat Rutskoi) promite tiraspolenilor marea cu sarea. Ziarul moscovit „Izvestia", care începe a se arăta mai echilibrat și mai atent cu adevăratul curs al vieții internaționale, nu se sfiește să afirme: „Atunci când cer să fie revăzut statutul Transnistriei, bărbații noștri politici ar trebui să-și dea seama că, urmându-le apelul, Rusia va încălca acordurile internaționale. Consecințele pot fi ușor previzibile: subminarea în ochii comunității mondiale a modului de viață nou, „civilizat", ce se edifică anevoie în țara noastră, inevi-

tabila răcire a relațiilor cu occidentul, posibila prăbușire a CSI, reducerea creditelor străine..."

Pe frontul de la Nistru, evoluțiile continuă să rămână contradictorii: când crezi că acordul încheiat dă rezultate, când ai senzația că deja a eșuat. De Paști, în unele puncte, polițiștii moldoveni au ciocnit ouă roșii cu gardiștii; în altele, s-au auzit obișnuitele rafale de Kalașnikov...

politicale

Nu știu ce să mai cred despre oamenii politici! Au început să declare exact invers decât ceea ce te-ai aștepta din partea domniilor lor. L-am auzit pe detestatul Ștefan Chițac, comandantul gărzilor nistrene (N.a. numit între timp „ministru al apărării" la Tiraspol), afirmând cu seninătate: „am fost totdeauna convins că Moldova trebuie să rămână unică!" Kovediaev, adjunctul lui Kozârev, s-a apucat să recunoască (la T.V. București) statutul de „armată dislocată pe teritoriul altui stat" oștenilor lui Netkaciov. (Mă tem că sensul frazei rostite de vice-șeful diplomației ruse era, totuși, altul – nu că n-ar fi fost spusele exacte, ci tocmai de aceea: despre asemenea lucruri, de regulă, se tace.) Chițac a început să-și amintească despre „buneii din Bucovina" și mai-mai că-i picurau lacrimi duioase în mustăți. Domnul Maracuță, mare șef nistrean, a dezmințit public orice intenție de secesiune a Tiraspolului.Ce să mai crezi? După luni de zile de adevărat război, cu sute și sute de morți, culmea ar fi să aflăm că n-a fost vorba decât despre o simplă neînțelegere! Una din două: ori tiraspolenii au simțit că altfel bate vântul și încearcă să-și asigure o retragere cât de cât onorabilă, ori neașteptatele lor declarații sunt menite să ascundă viitoare mișcări politice surprinzătoare. O carte care să taie toate jocurile ar putea-o scoate din mânecă Smirnov: dacă Armata a XIV-a acceptă propunerea să devină armată națională a „Republicii nistrene", cu Smirnov „comandant suprem", atunci Tiraspolul își poate permite nu numai să apere Transnistria, dar și să cucerească Balcanii! Ce să facă polițiștii Chișinăului în fața a 12.000 de soldați înarmați până-n dinți și instruiți cât cuprinde? Iar armata națională a Republicii Moldova, am văzut-o. Toate începuturile sunt, desigur, grele. Detașamentele trecute în revistă de Snegur n-aveau nici măcar uniformele de aceași culoare, iar după cuvântarea comandantului suprem, oștenii au găsit de cuviință să aplaude ca la teatru...Până când aceste trupe improvizate vor deveni armată, va mai curge multă apă pe Bâc!

Contradictorie se prezintă și situația pe linia frontului. Într-un loc se degajează drumurile, ridicându-se blocurile din beton instalate pe post de baraj auto, în altele se așează gărzi alcătuite din voluntari înarmați cu câte-o flintă de vânătoare pe total-pichet. Din pură curiozitate, am examinat pușcociul („ni l-a dat Primăria..."), e o armă de calibrul 12, cu o singură țeavă, care, după ce sloboade focul, trebuie reîncărcată gospodărește. În fața unui Kalașnikov, valorează ceva mai mult decât un retevei. Acțiunea de dezarmare a trupelor angajate pe linia I-a a început și continuă – se spune – cu rezulate mulțumi-

toare. Dar predau armele și voluntarii moldoveni, ceea ce înseamnă că ambii adversari sunt cotați la fel – punct pierdut pentru Chișinău, punct câștigat de Tiraspol. Noaptea, tirurile se reiau – fiecare declarând că l-a provocat celălalt. Cum natura are oroare de vid, sunt sigur că zona fără arme va fi, curând, doldora de arme...

Bătrânul cu pușcociul mi-a spus că-i de loc din Bulboaca și a venit să dea o mână de ajutor, „nu de alta, dar tre' să se isprăvească odată!" Are rude peste Nistru, o parte s-au refugiat la Chișinău, doi nepoți s-au instalat la el. Nevastă-sa, acasă, vopsește ouă și o să aducă o legăturică, spre a ciocni toți cei care întâmpină Paștele în mijlocul șoselei presărate cu tuburi goale de cartușe trase cine știe când și împotriva cui...La Chișinău, s-a înregistrat cel de-al 12.857 refugiat. Îi vezi pretutindeni (În jurul hotelurilor „Codru", „Zarea", „Chișinău", „Moldova") cum nu-și află locul, fiind cu totul smulși de la rosturile lor, sau nu-i zărește mai nimeni, fiind cazați în tabere școlare, ori la...Casa de creație a scriitorilor de la Peresecina. Oricât de bine ar fi primiți, găzduiți, refugiații visează, noaptea, prispa, via, tăpșanul, nucul, ograda lor.

cronică de front

Se împlinesc cinci luni de când au răsunat primele rafale și au căzut cei dintâi morți. Războiul izbucnit la Dubăsari începe să aibă o istorie a lui, eroii și erorile sale...Mă aflu la vreo 60 de Km de Chișinău, între Susleni și Malovata, pa malul Nistrului. Locul înalt – un bot de deal împădurit domină fluviul-lac (zăgăzuit mai jos, la Dubăsari), iarba e proaspătă și necolbăită, merii sălbatici au dat în floare, păpădiile spuzesc cu galben poienile, bondari năuci se-nvârt în jurul tufelor de corn cu floare scuturată, cerul e limpede, soarele și apa strălucesc la fel – adică, primăvăratec, adică, sărbătorește. E-atâta liniște și pace, încât nu-ți vine să crezi că au trecut cinci luni de război. „Linia frontului" apără satele din vale și de peste Nistru; aici, deasupra fluviului, nu-s tranșee. Vița de vie și-a ițit bobocii, grâul e verde-albăstrui, porumbei planează către cine știe unde – Doamne, de ce nu-i pace pe lume? Îmi amintesc începutul de la Dubăsari și-mi stăruie în nări mirosul vag-dulceag din încăperea morgii improvizate. Gazetarii au ajuns la locul crimei târziu și cu multă dificultate. În pragul cămărutei în care zăceau cadavrele, cu toții am șovăit și ne-am strâns unul lângă celălalt. N-am prea fost obișnuți să ne aflăm în preajma morții. Deși neclintită lege a firii, moartea părea a însemna, prin ea însăși, un atentat la atot-puternicia „celei mai umane dintre orânduiri". Repetată de la un anumit nivel în sus, vestea cutărui deces nu mai întrista, ci pur și simplu deranja: acum și-a găsit? (Niciodată „nu era momentul"). În preajma lui 23 august, a congreselor partidului, a știm noi căror aniversări, dacă te luai după ziare, În România nu mai murea nimeni! Record absolut – ăsta da, popor orientat! Cutremurul din 1977, valul de sânge din decembrie 1989, n-au izbutit să alunge sfiiciunea, stingherealа și chiar teama ivite în fața trupului țeapăn al celui lipsit de viață. Au trecut cinci luni de când se moare (zilnic și silnic) la Nistru și iată, am

început a ne obișnui. Călire să fie, ori regretabilă de-sensibilizare? Poate, și una și alta...Dacă acum, în 1992, se întâmplă ceea ce se întâmplă, cum va fi fost îndată după 1917? Șolohov și-a zugrăvit cazacii nu tocmai trandafiriu, dar nici nu s-a străduit să pună în evidență elanul torționar al nemului fără-de-țară. O lume întreagă s-a îngrozit vizionând stupizenia (excelent – ca meserie – făcută!) intitulată „Tăcerea mieilor", unde un psihopat „trans-sexual" jupoaie cadavrele victimelor. În satul Corjova, cazacii l-au jupuit de viu pe șoferul Grigore Beșleagă. La război ca la război – fapt divers. Nenorocitul polițist Valentin Purice a fost răstignit și, apoi, azvârlit în Nistru. (Cei care tot amintesc de „palma jandarmului român", să privească palmele străpunse de cuiele crucii pe care a fost înălțat – acesta-i termenul exact! – moldoveanul purtător al numelui vestitului aprod...) Pentru comiterea unui viol, un mare sportiv a fost condamnat, practic, pe viață. Într-un sat nistrean, o ceată de cazaci a batjocorit o fetiță de 6-7 ani. Ei și? Fapt divers! Agresivitatea primară, susținută de incultură și nutrită de porniri atavice, a ajuns să nu mai mire pe nimeni. Uimire nemăsurată trezesc, însă, anumite luări de poziție ale persoanelor oficiale de la Chișinău. Iată ce spune în Parlament deputatul A. Țăranu, liderul grupului „Conciliere": Forul legislativ al Moldovei să-și ceară scuze populației pașnice din stânga Nistrului, arătând că nu li se poate da nici un ajutor, iar trupele poliției să fie retrase din Transnistria! Bravo! Cazacii jupoaie români de vii, iar Parlamentul Moldovei să prezinte cu eleganță...scuze, abandonându-și concetățenii! Închipuiți-vă divanul lui Ștefan cel Mare cerându-și scuze răzeșilor uciși de turci, femeilor răpite, copiilor duși în cușcă spre Constantinopol și închizându-se cu nesimțire între zidurile sigure ale Sucevei! Ce s-ar fi ales din neamul (și neamurile) Domnului Țăranu? Dacă asta se înțelege prin conciliere, atunci îi dau deplină crezare deputatului și prietenului Nicolae Dabija, care afirma, tot în Parlament, că politica eternei „concilieri" se învecinează cu prostia. Oare nu cumva și cu lașitatea? De ce mai arborează Ștefan crucea-spadă în centrul Capitalei, dacă urmașii urmașilor săi au ajuns să se închine fără condiții în fața unui agresor venit de aiurea?...În vremea asta, cazacii își văd de ale lor. Atamanul V. Rateev a declarat oficial (în „Izvestia") că unitățile oastei de la Don au sosit la Tiraspol „La rugămintea cazacilor locali, care, ca și întrega populație multinațională a Transnistriei, nu dorește (doresc) să fie sub România, unde sunt trași cu forța"., Tipic scenariu sovietic: doar și-n Cehoslovacia trupele de invazie au fost „chemate". De cine – încă se mai fac cercetări. Cât despre „cazacii locali"...care-s? De când? De unde? În raionul Dubăsari, românii alcătuiesc 88,9% din totalul populației. Dac-a mai rămas vreun cazac de sămânță (din sotniile care la 1903, 1905 și 1913 au fost trimise să aplice represalii ordonate de țar), are acesta dreptul să vorbească în numele poporului? Pur și simplu nerușinare! Iar dezarmarea, după atâtea tratative, se desfășoară complet formal: armele nistrenilor sunt depuse în ...depozitele gărzii nistrene. De unde pot fi reluate oricând. Mă tem că ministrul apărării, Costaș, are dreptate când afirmă că „Ar fi trebuit să luăm măsuri drastice de la început". Dar voluntarii adunați la chemarea lui Mircea Druc au fost întorși din drum și trimiși la casele lor. Acum, au ajuns să ne bucure comunicatele potrivit cărora situația „este de un calm relativ".

Curat relativ! Chiar în noaptea în care s-a semnat încă un acord de dezangajare, a fost aruncat în aer podul de peste Nistru de la Vadul lui Vodă. Tot noaptea a fost atacat centrul radio din localitatea Maiak. După ce au fost decuplate stațiile Chișinău și Ostankino, s-a difuzat timp de o oră un program alcătuit de serviciile de propagandă din Tiraspol. Și încă asta n-ar fi nimic, dacă atacul n-ar fi fost condus de Dl.Akulov. Cine-i Akulov? Nici mai mult nici mai puțin decât...membru al Comisiei de conciliere!

Mașina noastră coboară dinspre Malovata spre Criuleni. Apar tranșeele. Situația... relativ calmă. Polițiști nebărbieriți ne întâmpină cu destulă bunăvoință. Un gradat mă îndeamnă: „Luați echipamentul" – și-mi întinde o cască și o bluză. Întreb pentru ce. Cum, nu vă fotografiația cu cască? Toți ziariștii fac asta în primul rând. De, mi s-a părut normal să plătesc doi iuani ca să mă pozez pe cămilă, lângă zidul chinezesc, dar să mă costumez de circumstanță în oștean, pentru albumul familiei... parcă-i prea de tot!

B.C.U. „M. EMINESCU" IAȘI

cronica măruntă

Cele două trenuri automotoare de cale largă care, în sfârșit, trec Prutul (nr. 6291 și 6295) ajung în gara Cristești-frontieră, la 15 Km de Iași. Și acolo înțepenesc. Zadarnic așteaptă un tren de legătură călătorii sosiți sâmbăta sau duminica de la Chișinău (zile în care se înregistrează maximum de trafic): cursa nr. 6501 Ungheni-Iași nu circulă exact... sâmbăta și duminica! Abia după o așteptare de 5 (cinci!) ore, pasagerii ajung la Iași (drumul Chișinău-Cristești l-au parcurs în vreo trei ore!)*

Apropo de automotoarele de la Chișinău: la 4 iunie, în miez de noapte, mecanicul (basarabean) trenului 6291 a oprit în câmp, între Ungheni și Cristești. Ocrotiți de întuneric, au coborât din ultimul vagon 32 de indieni, shri-lankezi și pakistanezi. În comuna Cristești îi aștepta, cu luminile stinse, un autocar. N-aveau de unde ști că mașina era înconjurată, la ceva distanță, de trupe ale grănicerilor și poliției de frontieră. Acest al nu știu câtelea transport de emigranți clandestini a fost oprit. Dar... alte sute de asiatici așteaptă dincolo de Prut, un moment prielnic pentru a intra în România și, de aici, să treacă mai departe, spre Germania. Costul unei treceri frauduloase a frontierei de la Prut, pretins de filiera internațională ce s-ar putea intitula „Voiaj fără frontiere": 50 dolari. Mecanicul trenului, șoferul autobuzului, au fost arestați. Adevărații vinovați sunt însă, în tihnită libertate. * După intoxicația colectivă de la orfelinatul din Cazănești – 3 morți, 200 de copii spitalizați – alți 172 de elevi s-au intoxicat grav după ce s-au ospătat la cantina școlii nr. 172 din Strășeni (nici un utilaj frigorific din dotare nu era în stare de funcționare). Reacția oficialităților: au fost interzise banchetele de absolvire.* Urmând învățăturile marelui Stalin, „Republica transnistreană" a început vânătoarea de ... medici. Doctorii P. Vasiliev și V. Cmâș din Slobozia, au fost arestați. Locuința doctoriței Maria Țăruș a fost mitraliată. Medicul P. Soltan, din Cioburciu, a fost atacat în propria-i casă și grav rănit la picioare. A. Gusar, medic la Sanepidul Raional Slobozia, a fost ucis prin împușcare. Oare liderul nistrean Caraman, de profesie medic chirurg, își netezește astfel calea spre viitoarea afirmare nestingherită pe tărâm profesional? * Pe un stadion din raionul Camenca a avut loc „adunarea națională a ucraienienilor din Transnistria", care a hotărât organizarea unui „pod de flori" peste Nistru: „Avem o atitudine plină de stimă și înțelegere față de poporul Basarabiei și României, omenește înțelegem tendința către unire. Când aceste popoare române vor decide să se unească, le vom dori fericire și să le ajute Dumnezeu. Vrem însă și, noi, ucraienienii, să fim înțeleși: ni-i mai aproape mama noastră Ucraina și nu puteam avea o altă soartă decât aceea a revenirii". Nu se precizează exact ce ar trebui înțeles prin revenire: familiile ucraieniene doresc să se repatrieze... cu pământ cu tot?* Echipa de fotbal „Bugeac", a găgăuzilor din Comrat, a câștigat Cupa Moldovei și poate fi înscrisă în competiția europeană „Cupa cupelor". Vă dați seama

ce aglomerație va fi pe stadionul din Comrat (620 locuri) când va juca, să spunem, „Real Madrid“... * Tablou de neuitat pe o stradă din Chișinău: un autobuz plin cu polițiști încearcă să pornească spre front, pentru a împrospăta efectivele din linia I-a. Soțiile și fiicele viitorilor combatanți s-au așezat în fața mașinii și n-o lasă să treacă: „Soții și tații noștri sunt trimiși la moarte...“ * Cimitirul din Corjova a fost minat de către gardiști, așa că morții satului sunt plimbați de colo-colo, în căutarea unui loc de veci. Deocamdată, s-a mai găsit ceva spațiu la cimitirul din Cocieri. * Smirnov anunță că este pregătit pentru a intra în linia I-a un batalion alcătuit numai din moldoveni. Cum va lupta, se va vedea. * Poeta Leonida Lari afirmă, într-un interviu, că are deplină încredere în regele Mihai, care, bănuiește, „nu va împăca capra cu varza“. În același interviu sunt inserate reproșuri la adresa D-lui Iliescu: „Dacă actuala conducere a României ar fi fost cu adevărat serioasă la revenirea regelui Mihai, ar fi trebuit să aibă bunul simț să facă o recepție în cinstea regelui, să facă o masă de protocol.“ * Cumpărând cu bani grei camioane „Ural“ de la Unitatea militară nr. 34517 din Râbnița (Transnistria), Trustul „Electromontaj“ din Chișinău a contribuit la diminuarea capacității de luptă a inamicului. * La lecția de istorie predată în clasa a VII-a a școlii din Caragaș, elevul Șincariuc meșterea ceva sub bancă. Băiatul găsise o grenadă (sunt în jurul satului, câte vrei) și încerca să vadă cum e făcută. Explozia capsei l-a lăsat fără degetele de la mâna stângă, iar colega sa de bancă a fost grav rănită. *În Moldova, salariul mediu a ajuns (cel puțin pe hârtie) la 1284 ruble, crescând de 4 ori. În aceeași perioadă (tr.I 1992) prețurile au crescut de 9,2 ori.

cronica evenimentului anunțat

Căldură reținută – cam așa s-ar putea caracteriza primirea președintelui Iliescu la Chișinău. Strigătura naiv-entuziastă „Iliescu când apare/soarele răsare“ s-a întors pe dos: „Iliescu când apare/soarele dispare: o ploaie zdravănă, de mult așteptată în Moldova, s-a dezlănțuit imediat după aterizarea BAC-ului prezidențial. Cel dintâi punct al programului, depunerea unei coroane la monumentul lui Ștefan cel Mare, s-a desfășurat sub rafale reci și opace – motiv pentru care, probabil, colegilor din presa scrisă de la Chișinău li s-a părut a-l vedea și pe Snegur depunând coroane. Rectificăm: n-a fost Snegur, ci Oboroc. Însoțind coloana oficială, am fost interesați nu atât de consemnarea declarațiilor protocolare, cât de sesizarea reacțiilor populației. N-a fost o primire cu ovații și aplauze; lumea, mai ales la Chișinău, s-a dovedit reținută și oarecum timorată. Doar în preajma statuii lui Ștefan cel Mare, vreo 50-100 de curajoși ce înfruntau ploaia, au cutezat să strige unire! unire! În celelalte împrejurări, curiozitate mută și interes auto-cenzurat. Așteptând sosirea celor doi președinți, și la fabrica de mașini agricole, și la cea de televizoare, am cutezat câte un sondaj-fulger printre muncitorii respectivelor întreprinderi. La întrebarea „ce credeți despre unire?“ am primit răspunsuri de genul: „Nu ne trebuie. Colaborăm economic, dar nu vrem unire!“; „Ia mai lăsați-ne cu unirea!“; „Nu vrem nici o unire!“ – și tot așa înainte. Ba chiar (la fabrica de televizoare), întrebării noastre: „bucuroși de oaspeți?“ i s-a răspuns sec: „bucuroși, dar mai stați și pe acasă“. Nu ne putem exlica motivele sporirii valului de anti-românism; el este, însă, o evidență pe care o pot ignora doar cei ce n-au habar de realitatea basarabeană actuală. În afara intelectualilor cu adevărat luminați, ideea unirii este respinsă cu agresivitate în mai toate mediile. Trist, dar adevărat. Adevăr greu

de acceptat în România; cei ce se îndoiesc, n-au decât să vină în Moldova, să întrebe și să afle. Revenind la vizită, consemnăm o replică a mucalitului Snegur. Când fotoreporterii i-au rugat pe cei doi președinți să facă o fotografie în fața drapelului, Snegur a întrebat candid: „a căruia din ele?" (ambele fiind, evident, tricolore). Și tot în paranteză consemnăm o „scăpare" a directorului imensei fabrici de televizoare. Prezentând un nou produs, generatorul de șocuri electrice pentru defibrilări cardiace, a explicat: „era un articol cu alte destinații și l-am reproiectat". Ce alte destinații credeți că avea generatorul de șocuri electrice, dacă era, până nu de mult, comandat de KGB?... Vizita n-a prea ridicat vălul acoperitor așezat peste ceea ce nu se spune. Fiindcă nu se poate spune. De remarcat precizarea fermă a D-lui Iliescu, potrivit căreia România a acordat Moldovei tot ajutorul solicitat în materie de tehnică militară. Rămânem totuși la convingerea că adevărata importanță a constat mai degrabă în ceea ce nu s-a spus, decât în cele dezvăluite gazetarilor. În a doua zi a vizitei, în dreptul monumentului lui Ștefan a apărut o mare lozincă: „Domnilor Iliescu și Snegur, vă vrem patrioți ai neamului românesc!" Greu de crezut că cei doi nu s-ar vrea. Din păcate, lozinca-reproș nu conține indicații pentru ambii președinți cum să procedeze în continuare. Ei (și nu numai ei) sunt convinși că pașii întreprinși sunt singurii realiști, utili și posibili. Au dreptate? Poate da, poate nu. Noutatea cea mare a săptămânii abia încheiată n-o constituie, însă, vizita președintelui Iliescu, cât instalarea militarilor Armatei a XIV-a în tranșeele separatiștilor nistreni. Justificarea comandatului Netkaciov („Nu mai pot stăpâni soldații!") este și puerilă, și nesinceră. Dacă această extrem de periculoasă evoluție a conflictului din Transnistria nu-i curmată, nu poate urma decât jugoslavizarea. Ne aflăm în pragul războiului cu R mare. Drept acum, când au dat merii în floare și se coc cireșele timpurii... După întoarcerea de la aeroport, unde l-a condus pe președintele Iliescu, Dl. Snegur a trimis mai multor șefi de state un apel de-a dreptul dramatic: Rusia a intrat deschis în luptă. Basarabia – și nu numai ea – e-n pragul unor evenimente a căror amploare abia poate fi întrezărită acum.

cronica evenimentului ratat

Dimineață de sfârșit de mai. După o noapte de călătorie zdrăngănită cu trenul, ajung, în zori, la București. Gara de nord începe să fie animată de forfota vânzătorilor de ziare, de plimbarea năucă printre șine a micilor vagabonzi drogați cu Aurolac și de agitația „privatizaților" dornici să ne ofere de-ale gurii: cabanos (un leu gramul), chebab (mai mult sos), chiftele (80% pâine). Un taximetrist cu ochii cârpiți nu-mi cere decât 2500 de lei până la aeroportul Otopeni. Ai de ales? Ajuns la aeroport, dau s-o iau spre dreapta, către ieșirea oficială. „Încotro?" – îmi taie calea un polițist. „Spre Chișinău. Caut avionul special cu care pleacă domnii miniștri Năstase și Spiroiu la întâlnirea de la ..."

Polițistul mă privește cu milă:

- S-a contramandat.

Apoi se îndură să-mi dea un supliment (neoficial) de explicații:

- Am ascultat BBC-ul. Se pare că Elțin nu vrea s-audă de România. Și-a-ntors-o pe C.S.I.

Găsesc, adormit în mașină, același taximetrist încruntat. Fiind client cunoscut, mă readuce la gară contra a numai...

- ... doi Eminescu, șefule.

politicale

Așadar, întâlnirea celor patru miniștri de externe + patru ai apărării s-a amânat. Explicațiile oferite până acum sunt... ca să fie. Nouă, la Chișinău, ne-a ajus la ureche un zvon pe care-l așezăm în pagina de față sub cuvenita rezervă: cică Elțin ar fi întrebat „Ce caută România în povestea asta?" iar nevinovata întrebare ar fi pus cruce întâlnirii celor 8, de care erau legate atâtea nădejdi... Chiar așa! Ce caută România? Dar să nu lăsăm condeiul prea slobod până ce nu se va confirma (ori infirma) zvonul cu pricina. Până atunci, suntem nevoiți să încercăm a descifra actualitatea politică moldovenească utilizând informații obținute „la mâna a doua", întrucât ziariștilor, fapt fără precedent, nu li s-a permis accesul la lucrările Parlamentului! Cert este că s-a aprobat „Legea cu privire la referendum". Ce-i cu această lege și de ce a fost introdusă în dezbatere acum, când cu totul altele par a fi prioritățile? E limpede: nu-i vorba decât despre un punct cedat în favoarea lui Smirnov et. comp. Ziarele grăbite ce au anunțat că s-a votat legea referendumului privind unirea Basarabiei cu România s-ar cuveni să ofere cititorilor dezmințiri. Parlamentul Moldovei nu a ajuns chiar până acolo, deși mult nu mai este (motiv pentru care Dl. Moșanu, într-un moment de iritare, și-a anunțat demisia – revenind apoi asupra hotărârii la insistențele câtorva deputați). După cum se știe, Smirnov a pretins, drept preț al revenirii Transnistriei la mai bune sentimente, asigurări că Moldova nu se va uni niciodată cu România. Fapt semnificativ: rușilor li se pare pe cât de amenințătoare, pe cât de firească unirea. „Agrarienii" simt și ei amenințarea, dar nu realizează încărcătura de firesc a unui act ce-i scris în legile omenești. Aprobându-se „Legea pentru referendum" (act mormativ cu caracter general, care se află în legislația mai tuturor țărilor civilizate), unirea nu mai poate fi înfăptuită altfel decât prin chemarea la urne a întregului popor (există o prevedere ce stipulează exact domeniile în care hotărăște consultarea generală – între ele figurând și unirea cu alte formațiuni statale). Deci, dacă astăzi „Sfatul țării" (citește: Parlamentul) ar decide, ca în 1918, unirea, ea n-ar fi valabilă decât după validarea prin referendum! Starea de confuzie și – o spunem cu jena cuvenită, dar trebuie s-o spunem – incultura de ordin istorico-politic ce caracterizează anumite medii basarabene aduce orice referendum în chestiunea unirii (mai exact spus: a reunirii) în fața unui NU de proporții. Smirnov înțelege că a fost ajutat să marcheze un punct esențial în favoarea intransigenței sale antiromânești. Ce a câștigat Snegur? Mă tem că nimic. Lucrurile au ajuns într-un asemenea stadiu al evoluției, a curs atât de mult sânge, propaganda ambelor

părți a rostogolit atâtea acuze și vorbe goale, încât nu se poate întrevedea revenirea la starea de lucruri dinaintea declarării secesiunii tiraspolene. Cu atât mai mult cu cât și găgăuzii au prins curaj, amenințând (ca și tiraspolenii) cu proclamarea oficială a independenței. Astfel evoluând lucrurile, Snegur, despre care malițioșii din Frontul popular spuneau că-i „președinte peste trei sate și-o stână", are șanse să rămână... doar cu stâna!... Alt zvon care circulă insistent la Chișinău se referă la disponibilitatea Parlamentului de a reanima un fost lider de partid – Lucinschi și de a-i oferi înalte responsabilități politice. Instalarea lui Șevardnadze, fost general KGB și prim-secretar la Tbilisi, la conducerea Gruziei, a primit cu grăbire binecuvântarea lui Beker, care a făcut uitate toate retincențele americane privind fosta nomenclatură, „Neo-comuniștii" ș.a.m.d. Politica Washingtonului se arată a fi duplicitară, iar criteriile în baza cărora acționează nu par a fi deloc... cele mai morale. Dimpotrivă!

Revenind la sesiunea extraordinară a Parlamentului de la Chișinău, să notăm lecția ce i-a fost oferită forului suprem de către combatanții aflați în tranșeele de la Corjova și Cocieri: după luni de luptă oarbă și surdă, atât moldovenii, cât și nistrenii au hotărât cu de la ei putere să încheie un acord de încetare a focului. Până la această oră este singurul acord (pe lângă cele nu știu câte semnate de Comisii ale Parlamentului, miniștri ș.a.m.d.) care cât de cât se respectă.

cronică de front

Armata a XIV-a tot n-a recunoscut că a intervenit în conflictul din Transnistria! Elțin nu răspunde la telegrame, Kravciuk înșiră banalități – nici n-ai pe cine... să nu crezi!

De altfel, Armata a XIV – s-a străduit totdeauna să lucreze acoperit. Niciodată n-a recunoscut vreo implicare, împotriva presiunilor și curselor pe care Smirnov n-a ezitat să i le întindă. N-a avut o viață prea liniștită generalul Netkaciov la Tiraspol (dacă vă amintiți, amazoanele Galinei Andreeva l-au și sechestrat o vreme!), iar jocul dublu practicat mereu a prins a deveni obișnuință. Ba i-a fost furat un... vagon cu mitraliere, ba muierile sustrag, din depozite, camioane cu arme automate, ba soldații nu-s capabili să-și apere tancurile trimise să protejeze (de cine?) familiile ofițerilor din Dubăsari. Ce misiune de luptă ar fi putut îndeplini acești tanchiști scoși din turele precum niște guguștiuci din cuib de gărzile nistrene și trimiși după țigări, în vreme ce blindatele intrau „silnic" în dotarea smirnoviștilor? Momentul culminant al teatrului jucat de comandanții Armatei XIV-a l-a constituit așa numitul „Congres extraordinar al muncitorilor din Transnistria". Istoricul congres merită o consemnare aparte, el întruchipându-se aidoma unei făpturi bizare, ceva între struțo-cămilă și brosco-taur: nici comunist, nici anticomunist, nici proimperialist, nici anti – evident, la suprafață. În fapt, adevărata coloratură a Congresului au trădat-o cele două chestiuni puse în dezbatere: 1 – Cum salvăm Transnistria?; 2 – Cum salvăm Rusia? Răspunsul l-a sintetizat reprezentantul

Asociației „Moscova muncitoare": Salvând Transnistria, salvăm Rusia; salvând Rusia, salvăm URSS." Se poate mai limpede? „Republica nistreană" este văzută ca depozitară a unei bogate experiențe în crearea comitetelor muncitorești (de la Smolnâi încoace!) și, în consecință, va constitui modelul puterii legitime apte să reinstaureze Uniunea Sovietică în toată spledoarea și măreția ei. Cum să nu se înfoaie al de Smirnov, Caraman, Maracuță, când află că sfoara de pământ din stânga Nistrului conține in nuce oul renașterii URSS? Proletari din Transnistria, clociți-l! – ar putea suna noul îndemn la solidaritatea roșie. Penibilul și-a dat mâna, la Congres, cu ridicolul absolut: o muncitoare din Tighina a propus cu toată seriozitatea utilizarea unui vechi braț mort al fluviului, prelungit cu un canal ce ar ocoli orașul prin est, în așa fel încât Benderul să ajungă în dreapta Nistrului (!) și gata – moldovenii vor fi nevoiți să-și ia gândul de la cetatea ctitorită de marii domnitori ai neamului! Marii meșteri în modificarea istoriei, se agață, de eventuala retușare a ... geografiei! Vestita și omniprezenta Andreva a trântit un discurs incendiar, afurisindu-i pe „bărbații ce lenevesc în așternuturi" (știe ea ce știe!), iar președintele sindicatelor muncitorești ruse „Apărarea", Leonov, a afirmat că Elțin, Kravciuk și Snegur nu-s decât niște impostori naționali, fasciști și prostituate... Toți laolaltă, că să nu iasă vorbe! Conducerea Rusiei pare însă a fi tratat Congresul de la Tiraspol cu toată seriozitatea, câtă vreme l-a delegat oficial pe N. Alexandrov, secretarul Comisiei pentru relații inter-etnice a Sovietului suprem. Întreaga reprezentație „bătea" însă, în altă direcție: ea era menită să demonstreze generalului Netkaciov deplina unitate muncitorească tiraspoleană, voința de neclintit a poporului de a se reinstaura vechiul regim, sprijinul deschis al Moscovei – și, în temeiul atâtor argumente, să obțină angajarea Armatei a XIV-a în conflict. Fără să decline invitația la congres, Netkaciov a informat în ultima clipă că... are febră și nu poate participa. O delegație a smirnoviștilor s-a deplasat, atunci, la Comandamentul Armatei, solicitând barem participarea șefului de stat major. Întâmplător, și acesta avea febră. Aceeași stare febrilă au declarat-o pe rând, în ordinea descrescătoare a funcțiilor, toți ofițerii invitați. Jucând dublu, la derută, Netkaciov a încurcat iarăși urmele: nici usturoi n-a mâncat, nici... S-a ales doar cu invitația imperativă de a „se căra" la Moscova, lăsând lui Smirnov tehnica de luptă. A ales calea de mijloc, rămânând pe loc și oferindu-și tancurile. Până la această oră nu posedăm dovezi certe că militarii din Armata a XIV-a ar fi angajați direct în ostilitățile anti-moldovenești, implicarea rezultând din oferirea armamentului greu gardiștilor nistreni și din activitățile de instruire tehnică pe care specialiștii armatei le asigură Tiraspolului. Dar nici n-ai cum deosebi, practic, ostașul din armata regulată de gardistul nistrean, în derutanta amestecătură de uniforme și însemne. Cât despre scuza generalului-comandant, potrivit căreia „soldații nu-l mai ascultă", așa ceva nu s-a mai auzit în Rusia de prin 1916! Toată joaca de-a răspunderea este pusă sub semnul îndoielii de dezvăluirea ordinului Moscovei către Netkaciov. Interesează nu atât dispozițiile cu caracter militar (în fapt, este ordonată pregătirea de atac) ci, argumentarea: întrucât Transnistria este pământ rusesc... Se vede clar că Rusia nu dă doi bani pe tratatele internaționale, pe propriile acte de recunoaștere diplomatică, și că nu-i pasă nici de opinia publică, nici de judecata istoriei. În baza „argumentării" din

ordinul moscovit, Turcia poate ocupa Brăila, România își poate trimite armata în Ucraina, iar pieile roșii pot pretinde retrocedarea Americii! Situația lui Netkaciov a devenit și mai incomodă datorită sosirii în zonă a faimosului general Makașov. Oponent al lui Elțin (majoritatea celor mătrășiți de Elțin se aciuează la Tiraspol!), Makașov a cerut Armatei a XIV-a să se pună sub comanda lui (încă un bobârnac încasat de Netkaciov). Neobținând acordul de supunere, a trebuit să se mulțumească doar cu funcția de cosilier al lui Smirnov. Presat din toate părțile, Netkaciov declară că ar putea trimite tancuri în linia de foc, dar numai cu misiunea de a crea o zonă-tampon între părțile aflate în conflict. Deci, am avea următoarele trei explicații cu privire la participarea tehnicii grele de luptă a Rusiei pe frontul din Transnistria: 1 – tancurile au fost „capturate" de gardiști; 2 – tancurile sunt amplasate de Netkaciov, cu rolul de a-i „despărți" pe cei încăierați; 3 – tancurile se află acolo ca urmare a ordinului Moscovei. Se observă limpede cunoscuta manieră moscovită: întâi sunt trimise tancurile și abia după aceea căutarea unei motivații cât de cât acceptabile. Faptul că Smirnov mobilizează cu surle și trâmbițe tanchiști rezerviști înseamnă că Netkaciov continuă să joace „la derută": oamenii lui sunt în cazarmă (pas de-i numără!), iar tehnica furată e mânuită de smirnoviști. (Halal armată căreia i se fură... tancurile!!) O veste de ultim moment anunță că Smirnov, aruncând vina, ca de obicei, asupra moldovenilor, amenință cu distrugerea totală a satelor dacă polițiștii nu se retrag în termen de trei zile.

cronică de front/cronică judiciară

Morții cu morții, viii cu hoții!

Noaptea se trage, ziua se înmormântează... Cele mai intense schimburi de focuri au loc la adăpostul întunericului: dispare rușinea, se instaurează curajul anonimatului, prinde votca grai. Varnița, lângă Tighina: îl îngroapă pe Ghenadie. Elev la un colegiu din Tiraspol, n-a împlinit 19 ani și s-a înrolat voluntar. Casele, spoite cu albastru intens, par petece de cer înstelat: mușcând zidul, gloanțele năuce au făcut să înflorească pretutindeni găuri albe. Sicriul lui Ghenadie este tapițat, nu se știe de ce, cu pânză roșie – să fie steaguri devenite de prisos? Băiatul poartă un inel subțire, de logodnă. Între colegele de școală ce-au adus cu brațul lalele și bujori s-o fi aflând și aceea care... Satul plânge. Colegii poartă coroane, iar polițiștii, total neprotocolar, prapuri. Dacă văd bine și nu mă înșel, în mâna mortului a fost așezat un ghemotoc de bancnote – s-or fi primind ruble la trecerea Styxului? Am senzația că sătenii vorbesc mai curgător românește decât cei care țin cuvântările la groapă. Cel mai des se amintește despre eroism, erou, eroi. Sigur, Ghenadie a murit eroic. Dar eroism poartă și fapta sătenilor care, lucrând în câmp, se culcă pe burtă când se-ntețesc salvele, ca să se ridice apoi iarăși, să-și vadă de prașilă și de păpușoiul lor cel de toate zilele. Erou va fi fiind și polițistul sergent Gheorghe Nica, adus de la Criuleni la Spitalul de urgență din Chișinău: o schijă l-a lovit în cap, un glonte i-a pătruns în falcă și i-a smuls măselele. Camarazii i-au adus în dar un televizor.

Un televizor a primit cadou și vecinul său de salon, căpitanul Tomacinschi, un polițist bărbos și încruntat. Tocmai îl vizitează șefii. Nici măcar nu încearcă să zâmbească: mâna dreaptă i-a fost amputată din umăr...

Vreme în care,alte straturi sociale din Chișinău își văd de-ale lor. Se pare că așa a fost din totdeauna: unii să moară pe front, alții să se îmbogățească la căldurică. Dezvăluirile recente ale Colegiului Procuraturii republicane conturează o neobrăzată lume paralelă, care, profitând de ezitările legislației de tranziție și de dificultățile războiului surd de la Nistru, spoliază statul cu dârză hainie. După inundațiile din 1991, România a trimis Moldovei, între alte ajutoare gratuite, o mare cantitate de ciment. Aflați că 120 de tone au fost vândute ilegal așa numitelor „cooperative" semi-particulare, iar 77 de tone au ajuns în posesia unor întreprinzători care au știut să ungă unde și cât a trebuit. Deci, ajutorul trimis cu generozitate din sărăcia românească n-a mai ajuns la sinistrații rămași fără adăpost, ci a contribuit la ridicarea vilelor îmbogățiților peste noapte! Doamne, cât de români suntem! Nădăjduim că n-o să ajungă și armament românesc de vânzare la vreo cooperativă din Tiraspol!... Ministerul resurselor materiale, însărcinat cu dreapta repartizare a materialelor deficitare către întreprinderile republicane, și-a înființat, pentru propriii salariați, o sumedenie de mici întreprinderi, societăți pe acțiuni, burse, cooperative, oficii. Aprovizionarea materială destinată unităților industriale de stat, aflate în criză cronică de materii prime, a fost deturnată către cooperativele care, cel mai ades, procedează la re-vânzarea cu suprapreț. În inima Chișinăului, o mulțime de clădiri zac neterminate de ani de zile datorită lipsei materialelor de construcții, iar amintitul Minister vinde (de pildă) 300 de tone ciment cooperativei „Voinicelul" din Fălești.. Voinicelul, astfel nutrit, a devenit voinic de-a binelea, iar beneficii necuvenite au umflat buzunarele particularilor. Mărfuri deficitare sunt trimise în alte republici, de unde sunt aduse automobile de lux, care intră imediat în posesia diriguitorilor cooperativelor din Chișinău. Exportul nelegal și potrivnic decretelor a totalizat 16,6 milioane tone ruble, iar importul în contra-partidă, doar 8 milioane. Așadar, 8,6 milioane s-au volatilizat! Iar ceea ce se importă... Circa 50% din încălțămintea trimisă în Moldova reprezintă, de fapt, producția rebutată. Confecțiile (unele vechi și... purtate!) costă de 6-8 ori mai mult decât articolele similare produse în Moldova! Zahărul este cartelat, din România se trimit, ca ajutor, camioane cu grâne, în vreme ce „Moldstroimaterialî" (cooperativă profilată pe producerea materialelor de construcții) scoate din țară fără licență și trimite tocmai la Novokuznețk zeci de tone de... zahăr și grâu! 13000 televizoare color, 30.000 de covoare, 1500 congelatoare, 52000 becuri (în magazinele din Chișinău poți să le cauți cu ... lumânarea!) s-au dus pe apa sâmbetei! O altă asociație a livrat întreprinderilor din Tiraspol, deasemenea ilegal, 196 tone metal – iar uzinele tiraspolene, cum se știe, produc lansatoare de rachete și alt armament destinat forțelor care luptă împotriva Moldovei. Să auzi și să nu crezi!

*

UN ORAȘ ÎN FUM. Venind, spre seară, de la Albița-Leușteni, ai surpriza să descoperi Chișinăul învăluit în fum. Imediat, gândul te duce la ce poate

fi mai rău: bombardamente, rachete Alazan, incendii diversioniste. În autobuz, lumea e liniștită, de parcă nimic n-ar fi mai firesc decât să se rotească trâmbe cenușiu-albăstrii deasupra noilor cartiere ale capitalei. Ajuns pe „Calea Ieșilor", constatați că fumul izvorăște... din balcoane: este ora cinci, lumea gătește. Smirnov a închis conducta de gaze, sistemul electric este suprasolicitat, așa că simplul cetățean n-are decât soluția aprinderii focului în balcoane. Sunt sacrificate rame, sertare netrebuincioase, mobile vechi, ba chiar și operele clasicilor marxism-leninismului. Pescarii la copcă și-au instalat sobițele cu jar. Mica industrie cooperatistă s-a orientat imediat: în piața centrală, ceaune, grătare pentru mangal. Fierbe casa și solianka în balcoane; mămăliga moldovenească rămâne un lux, întrucât pretinde masivă investiție termică. Fumul nevoii învăluie Chișinăul, iar Smirnov amenință și cu tăierea alimentării cu electricitate...

*

CUM MIROASE MOARTEA? În filme, se moare frumos: coroanele copacilor valsează lent deasupra celui căzut, fondul muzical „combate" năvalnic, între dramatic și apoteotic... La Tighina, moartea e urâtă, absurdă, stupidă și nespectaculoasă: nici n-ai cum să-ți privești adversarul în ochi. Racheta vine nu se știe de unde și te zdrobește la întâmplare – așa a fost să fie. Cumplit nedumirește mirosul războiului. Și al morții. Pe care, până acum, am privit-o din fotolii, înscrisă în dreptunghiul atent ales al ecranului cinematografic. Chiar atunci când televiziunea ne-a arătat viermuirea de trupuri ciuntite pe-o stradă din fosta Jugoslavie și ne-am crucit și ne-am îngrozit, tot n-am avut cum bănui ce miresme stranii inventează războiul. În preajma Tighinei stăruie, mai întâi, miros agresiv de trandafiri: obuzele au zdrobit mii de flori și de boboci din rondurile de la intrarea în oraș. Esențele înmiresmate au țâșnit ca sângele dintr-o arteră secționată. Pătrunzând – atât cât se poate – în oraș, dai peste alte surprize olfactive. Cordită. Ecrazită T.N.T. Focuri mocnite în (și în preajma) caselor distruse. Pute a cârpă arsă, a plastic topit, a perdele sintetice perpelite și-a linoleum carbonizat. Miros de tencuială fărâmițată, praf albicos între dinți și-n păr și-n lumina ochilor. Un val de clor se insinuează pretutindeni, provocând panică: gaze de luptă? Nu: au fost golite rezervoarele primejduite ale unei fabrici chimice. Și peste tot și toate, duhoare mocnită de cadavru: aerosoli lipicioși ți se agață de haine și oricât ți-ai aerisi îmbrăcămintea, nu mai scapi o săptămână de amintirea frontului. Nu-i vorba numaidecât de cadavre umane: mina, rachetele, proiectilul de tanc, ucid și bietele viețuitoare inocente: câini, pisici, găini, vite, guguștiuci, ciori, șobolani. N-are nimeni răgazul, acum, să scotocească ruinele pentru a afla găina moartă – așa că pasărea, aproape lichefiată de căldura verii, rămâne să duhnească până se usucă... Mai miroase a ulei ars (fabrica a fost incendiată), a apă de colonie „Codru" (un obuz a atins o parfumerie), a scântei electrice, a asfalt arat de obuze și a transpirație încinsă. Deasupra orașului adie tristețea, deznădejdea, resemnarea („Mi-o chicat și mie două mine pe casă; a rămas atâta – o bortă"), mânia („Doamne, nu lăsa răbdarea moldoveanului să dea în clocot!"), disperarea („Serghei, băiatul vecinului, sentoarce acuș din tabără, din România și nu știe că nu mai are nici părinți nici

casă...“) La Tighina a început să plouă. Duhoarea războiului pare a se mistui, spălată de șuvoaie. Acum miroase, parcă pașnic, dulce-reavăn-acrișor, glodul și paiele din tranșee.

*

CINE-I LIVIU HARAGA? Un puști de 17 ani, românul Liviu Haraga, din Sibiu, zace în temnițele din Tiraspol. Probabil că efluvii romantice, proprii vârstei, l-au adus în Transnistria, hotărât să dea o mână de ajutor moldovenilor. Se pare că ar fi fost refuzat – și din pricina vârstei și, mai ales, din dorința excluderii oricărei implicări românești în conflict. Gardiștii tiraspoleni l-au arestat și, constatând că are acte eliberate la Sibiu, au jubilat: iată dovada clară că România trimite spioni, provocatori, teroriști. S-a confecționat imediat învinuirea: Liviu plănuia s-o asasineze pe... Galina Andreeva! Din aprilie, este anchetat, terorizat, amenințat cu împușcarea. Disperat, a hotărât să se sinucidă. N-a găsit altă modalitate decât să... înghită tăcâmurile și alte obiecte metalice aflate în celulă. Îngrijorați că ar putea pierde o asemenea probă vie a implicării românești, chirurgii din Tiraspol l-au operat, deschizându-i abdomenul. Se pare (nu dispunem decât de informații fragmentare) că deținutul a repetat tentativa. Deschis din nou, i s-a secționat o porțiune din intestine. Băiatul zace în celulă și tovarășii l-au pansat cu un maiou sfâșiat. Rănile supurează. N-am auzit nimic despre deschiderea unei anchete cu participare română, efectuarea unei expertize psihiatrice, prezentarea probelor în baza cărora un minor, cetățean român, a fost acuzat de tentativă de crimă (politică! – afirmă Tiraspolul). Indiferent de ce s-a dus la Tiraspol, Liviu Haraga nu-i decât un copil ce se cuvine ocrotit! Amnesty International n-are nimic de spus?

*

EMINENȚA CENUȘIE A SECESIUNII: LUKIANOV! A.I. Lukianov se „odihnește“, după puciul lui Ianaev, la închisoarea „Liniștea matrozilor“ (?!). Cercetarea documentelor rămase în biroul fostului „speaker“ al Sovietului suprem al URSS atestă, între altele, implicarea a lui Lukianov în crearea „Republicii transnistrene“, el fiind omul din umbră care a patronat urzelile lui Smirnov et. comp. După stăruitoare demersuri, s-a permis, în sfârșit, procurorului trimis de Chișinău, Lutenko, să cerceteze actele și însemnările fostului membru al Biroului politic al PCUS. Constatându-se, astfel, că „vrerea poporului“ din Transnistria s-a născut într-unul din înaltele cabinete moscovite: în complicitate cu grupul parlamentar „Soiuz“ (lider: Iurii Blohin, deputat din partea ... Moldovei), Lukianov a manevrat tot timpul (inclusiv prin dezinformarea lui Gorbaciov) pentru constituirea „puterii legale“ nistrene. Nu dispunem de suficient spațiu pentru a reproduce documente; spre edificarea cititorilor, vom arăta doar cum organele de stat moscovite încercau, barem de ochii lumii, să respecte legile, ținând piept mașinațiunilor lui Lukianov. Pe un memoriu prin care Smirnov cerea sprijin în lichidarea organelor constituționale de ordine din stânga Nistrului și înlocuirea acestora cu gărzi tiraspolene, Luckianov a așternut rezoluția: „Tov. Trubin (ș.a.): rog să examinați în mod minuțios chestiunile abordate și, dacă e posibil, să soluționați principalele dintre ele. 12.IV.1990“ N.S. Trubin (pe atunci, procuror general al URSS) a răspuns:

„Stimate Anatol Ivanovici! Pentru crearea în Transnistria a unor organe de procuratură subordonate nemijlocit procuraturii URSS nu există temeriuri juridice. Asemenea tentative n-ar face decât să acutizeze relațiile interetnice...“ Lukianov a susținut și tentativa nistrenilor de a semna, ca parte posedând atributele statalității, Tratatul unional. Numeroase alte documente dezvăluie implicarea totală a fostului lider în declararea secesiunii. Oare ajuge până la „Liniștea matrozilor“ ecoul salvelor ucigașe trase, la Tighina, din tunurile Armatei a XIV-a? Socotește câți morți ai pe conștiință, Anatol Ivanovici!

*

DEZINFORMAREA CA ARMĂ DE LUPTĂ. Radio „France International“ anunță 400 de morți în primele zile de luptă la Bender-Tighina. Mai generos, radio „Libertatea“ ridică cifra la 1000 – cum s-a făcut și în cazul Timișoarei... Adevărul este că propaganda Tiraspolului, abitir susținută de Moscova, a izbutit să mistifice într-un asemenea hal realitatea, încât mulți ruși (și destui moldoveni) nu mai înțeleg prea bine ce se întâmplă pe front. Transparența promisă de Chișinău este în curs de... opacizarea: numărul morților din trupele proprii se tot „precizează“, rămânând secret, despre incidentul de la Ceadâr-Lunga nu s-a spus (și scris), practic, mai nimic. Bântuie tot soiul de zvonuri ridicate la rang de informație: elicoptere românești MIG atacă dincolo de Nistru (românii n-au MIG pentru simplu motiv că fabrică Alouette), 5000 de militari moldoveni s-au predat Armatei a XIV-a (nu-s 5000 de toți!), Chișinăul atacă sate găgăuze, țăranii ruși sunt vânați ca iepurii ș.a.m.d. Radioul republican nu mai poate fi recepționat pe front după atacarea și ocuparea centrului de retransmisie Maiak, televiziunea, așișderea. (Cu totul remarcabilă recenta inițiativă a postului de radio Iași de a transmite, prin puternicul emițător propriu, emisiunile Chișinăului.)

cronica măruntă

Tatiana Mitkova, prezentatoare a emisiunilor de actualități difuzate de canalul moscovit Ostankino, este un adevărat prototip al anti-realizatorului TV: urâtă, arțăgoasă și veșnic încruntată, cu o guriță cât o vigulă, boită violet, dumneaei a informat, între altele, despre prezența la Nistru a infanteriștilor și piloților din România, despre minele românești deghizate în jucării, despre 28 de sicrie cu soldați români trimise la București și o mulțime de alte enormități asemănătoare. Un organ de presă a descoperit mobilul osârdiei antimoldovenești a agresivei comentatoare: magnatul tiraspolean Bolșacov a „uns-o“ cu o coșarcă de ruble – 1,5 milioane (colegul ei M. Osokin, cel care mereu greșește și spune în loc de București, Budapesta ar fi primit „doar“ 900.000) spre a stimula „lupta poporului transnistrean pentru independență“. Jignită, Mitkova a declarat că va acționa în justiție (evident, pentru calomnie) săptămânalul „Glasul națiunii“, cel care a făcut publică mituirea Mitkovei.* Atrași de mirajul banilor („în Transnistria se câștigă bine!“), alți cazaci mercenari continuă să se îndrepte către Tiraspol. Doi dintre aceștia au pățit-o din pricina... Tiraspolului, care a blocat calea ferată. Urcați în trenul Moskova-Kiev-Tiraspol-Chișinău-București, n-au știut că garniturile sunt îndrumate pe o rută ocolitoare nordică (Bălți-Fălești-Ungheni) și s-au pomenit cu arme și bagaje la câteva sute de metri de granița României. Speriați, au sărit din tren înaintea opririi la Ungheni și au ajuns... în brațele polițiștilor moldoveni. Primirea a fost pe măsura importanței oaspeților. * Institutul pedagogic din Tiraspol s-a refugiat la Chișinău. Încă nu se știe în ce local va funcționa. * O adevărată

hemoragie de arme are drept punct de plecare zona de conflict. Tocmai la Rostov pe Don au fost arestate persoane ce ofereau spre vânzare 6 automate și 22 de grenade aduse din Moldova. 118 omoruri s-au desăvârșit, cu arme de foc, în raioanele din afara frontului. * Ministrul rus al apărării, Graciov, a declarat că „va proteja pretutindeni onoarea și demnitatea rușilor", luându-și dreptul „să intervină în orice stat vecin atunci când va considera că există pericolul unui amestec străin". Iar generalul Kalinincenko afirmă nonșalant că „hotarul Poloniei cu Lituania este hotarul nostru (!!) și soldații noștri în Lituania se află acolo ca să apere interesele Rusiei". De unde se vede că hotarele Rusiei continuă să fie confundate cu acelea ale fostei Uniuni sovietice... * Curățită de denumiri inventate de „frații mai mari", harta Moldovei continuă totuși să cuprindă un fond toponimic de-a dreptul jignitor pentru localnici: Miciurino, Ceapaevka, Krasnaia Besarabia, Krasnâi Okteabr, Okteabriskoe, Sovetskoe, Suvurovka etc.etc. * De mai bine de un an, Rusia poartă împotriva Republicii Moldova un adevărat război... financiar. Încălcând flagrant normele și regulile internaționale privitoare la activitatea bancară, Rusia a permis transnistrenilor să-și deschidă conturi în alte orașe ale C.S.I. La 18 oct. 1991 au fost sistate operațiunile financiare prin Banca națională a Moldovei. Din 8 ian. 1992, Banca Centrală a Rusiei a instituit o blocadă asupra conturilor valutare ale întreprinderilor și cetățenilor Republicii Moldova, iar raioanele estice nu mai virează cotele datorate cu titlul de impozite către Chișinău. Ignorând acordurile cu țările C.S.I., Banca Centrală a Rusiei a deschis în martie 1992 o filială în orașul Tiraspol, ceea ce a permis evitarea sistemului bancar unic al Moldovei și sustragerea multor miliarde de ruble din bugetul republicii. * Deși în Convenția încheiată la Moscova este stipulată ridicarea imediată a blocadei economice, Tiraspolul continuă să țină închis robinetul gazelor. Până acum se motiva prin pericolul de explozie a conductelor ce traversează linia frontului; acum se cere nici mai mult nici mai puțin decât scoaterea unităților de poliție din zona de conflict! * Fața hâdă a războiului: în ultimile cinci luni au fost depistate 15.566 de persoane cu păduchi și 3300 bolnavi de râie.

pastel

Aburi calzi urcă dinspre Nistru. Grâul vălurește verde-albăstrui. Ridicat la trei-patru palme, poartă-n frunze strălucire mată. Întreaga desfășurare foșnită a tulpinilor înfrățite murmură a vară, a tihnă și a pământ sănătos. Oamenii ce l-au semănat se omoară între ei, iar grâul, bietul, crește neștiutor, se-ndeasă și se-nalță. Cărui spic va fi dat să se împlinească în trupul pâinii și căruia-n jalea colivei?... În celălalt capăt al lanului, chiar la muchia zării, s-a ivit o făptură bizară; mai întâi mi s-a părut a fi un gândac negru-verzui, împingând cu opriri pentru trasul răsuflării ditamai bulgărele de bălegar. Apoi crescând nemăsurat și mișcându-se cu sacadare ciudată, a-nceput să semene cu un dinozaur zăpăcit de soare, Doamne, hâdă apariție! Alunecă, se-nțepenește, ridică un soi de pinten monstruos. Îl coboară, iar îl ridică, se mai târăște câțiva pași... Iată-l ajuns la limita bătăii pușilor: o ține așa prin „țara nimănui", parcă trasând o graniță: punct, linie târâtă, punct, linie.

Am înțeles: e-un puitor de mine.

Îngroapă minele-n grâu precum bomboanele în colivă: să se vadă și să nu se vadă. Credeam că există doar vase puitoare de mine, dar uite, cineva a născocit asemenea hidoasă creatură terestră, cuirasată, cât să n-o clatine explozia întâmplătoare a oului otrăvit, cu șenile crăcănate și cioc de rață leșească. Punct, linie, punct...

În urma puitorului rămân două dâre late de grâu terciuit. Verde-albăstrui, înalt de trei- patru palme, des-perie, gata să-și pârguiască spicul; intrat sub șenile, acolo și dispare, ajungând una cu pământul ce l-a născut. Lanul puhav de-atâta bogăție verde este tăiat net, de-a latul, și o cărare dreaptă aidoma aceleia ce ne-o făcea mașina de tuns zero în anii liceului, când eram prinși fumând pe după garduri, îl urâțește și-l umilește... Dac-ar fi numai atât! I-am văzut pe cei trei infirmieri agățați cu speranță de paiul steagului alb, pornind către liniile celorlalți, să ceară îngăduință pentru strângerea răniților. Și dacă s-ar putea, secerătorii-cu-mitraliere să permită prășitorilor-la-porumb ieșirea în câmp, fiindcă, uite, a plouat, s-a înălțat buruianul... Felcerul a călcat pe mină; ușor șocat, e amarnic de supărat pe sine însuși: „Dom'le, am văzut-o, o frântură de clipă și-o evitam, atâta am mai putut, să mă arunc pe-o parte". Are picioarele și spatele ferfeniță. Nu și-o poate ierta: „Dom'le, dacă n-aș fi văzut-o...". În grâul verde s-a căscat o groapă galben-maronie. Steagul alb a fâlfâit ca un hulub și s-a ascuns în lan.

cronica judiciară

Au început să iasă la lumină dedesubturile afacerii Kostenko. Revelațiile sunt cutremurătoare. În plin secol XX, un monstru sanguinar și-a făcut de cap sub steagul „republicii transnistrene" și sub ocrotirea binevoitoare a Moscovei, torturând și ucigând nu numai moldoveni nevinovați, ci și propriii săi camarazi! Un nemaipomenit roman de aventuri se poate închega din relatările presei, din depozițiile martorilor, din ciudatul și neostoitul dans al hârtiilor oficiale. Aprinderea vâlvătăii de pe Nistru se datorează în bună măsură și actelor demente săvârșite de com-bat (comandantul de batalion) Iurii Kostenko, în jurul căruia s-a înfiripat o aură de impunitate ce pare a-l ocroti și astăzi. Toți cei care s-au atins de el, fie că au sfârșit de glonț, fie că au trebuit să „se dea" dispăruți, fie că – asemenea ziaristului moscovit Valerii Iakov, autorul celor mai substanțiale revelări, să fugă la miez de noapte din camera de hotel, sărind pe geam și lăsând ușa încuiată pe dinăuntru!... De la bun început trebuie să spunem că vestitul K. este om bolnav. Nebun de-a binelea. Certificatul medical nr. 717, eliberat de UM 41561 la 3 iulie 1989 atestă: „urmări ale unor repetate traumatisme închise ale creerului". Într-o vorbire românească mai lejeră, s-ar utiliza sintagma „căzut în cap" ori „bătut în cap" – ambele fiind valabile, întrucât antecedentele afgane ale lui Kostenko cuprind numeroase episoade... contondente. Cu un asemenea certificat, eroul nostru a scăpat și va scăpa mereu justiției pământene, rămânând instanțelor divine să hotărască dacă, pe lumea cealaltă, va fi tolerat în postata de rai rezervată celor cu mintea betegită, ori va fierbe în cazanele energofage vegheate de Belzebut. Vina rămânând s-o poarte și să și-o împartă în vecii vecilor generalii moscoviți, împreună cu autoritățile nistrene. Lansând un fel de concurs pentru ocuparea funcției de comandant al batalionului de gărzi din Tighina (Bender), domniile lor au ținut seama mai întâi de intervențiile înstelaților moscoviți, în al doilea rând de preferințele

Comitetului feminin de grevă (Galina Andreeva are cuvânt greu în „probleme de cadre") și, în fine, de caracterizarea de partid a ofițerului de desant în Afganistan: „Căpitanul I.K., născut în 1952, studii superioare, carnetul de partid nr. 17112786, s-a impus prin calități evidente (...) își educă cu multă pricepere subordonații. Sarcinile de partid le îndeplinește în bune condiții și la termenul stabilit. Manifestă tărie de caracter. Este un om modest în viața de toate zilele, devotat cauzei PCUS și guvernului sovietic." Mai există și o altă caracterizare, emisă, de această dată, de autoritățile militare, în care se vorbea despre „abuz de putere" și „participare la împușcări ilegale". Documentul n-a ajuns niciodată la dosarul tiraspolean al lui K. – pur și simplu l-a făcut „uitat" fostul comandant al Armatei a XIV-a, Sergheev. În „Republica nistreană", K. s-a evidențiat mai întâi prin regizarea chefurilor în cinstea generalilor veniți „la odihnă" și, apoi, prin vânătorile de pomină organizate în rezervația de la Bender: însuși marele Kulikov a venit de două ori, în '84 și '85, cu avionul special de la Moscova, pentru a participa la masacrarea căprioarelor și mistreților. Un amănunt: se trăgea cu arma automată. Binențeles că, după o rafală prelungită și trasă „secerat", bietul animal cădea. Ce conta că toate regulile vânătorilor erau călcate în picioare? Vorba lui Hrusciov: „noi am făcut legile, sau ele ne-au făcut pe noi?"... Dar vânătorile treceau, urmele masacrelor dispăreau – iar Kostenko-cel-căzut-în cap nu putea respira dacă nu-i mirosea a sânge. Purta cu el, mereu, două bastoane de cauciuc; orice greșeală a subordonaților era sancționată pe loc prin cotonogirea vinovatului. Cu înclinații evident sadice, K. vibra a satisfacție adâncă doar atunci când izbutea a trezi spaimă, teroare, umilință, țipete de durere. Dar când mai era și vorba de „dușmani"... Pilduitoare este scena împușcării polițistului moldovean Valentin Purice – cel despre care s-a spus (datorită rănilor din palme) că ar fi fost crucificat de gardiști. Până acum n-au apărut mărturii care să confirme supoziția țintuirii pe cruce; poate scena s-a petrecut înaintea execuției propriu-zise, poate rănile au altă cauză. Dar bietul Purice – care n-avea altă vină decât aceea că a căzut prizonier – a pătimit poate chiar mai mult decât dacă ar fi fost ridicat pe cruce. Scena uciderii polițistului este relatată de Tatiana Pitcenko, secretara lui K. (de când au fost dotați comandanții de batalon cu... secretare?!). Purice a sperat până în ultima clipă că va face obiectul unui schimb de prizonieri. Mai nădăjduia și atunci când a fost dat jos din mașină, pe malul Nistrului. A-nțeles ce va urma când i s-a ordonat să îngenuncheze pe iarbă. Doi acoliți ai lui K., Bolgarin și Kasapciuc, îl flancau cu automatele în mână. Valentin Purice a început să se roage de cruțare; are o casă plină de copii, care vor rămâne pe drumuri... Gardiștii îl ascultau cu atenție și, se părea, compătimire. Primele focuri le-au tras în pământ – și polițistul a prins din nou să spere: poate-i vorba doar de o încercare să-l bage în sperieți... Și-a reînceput litania: copiii, nevoile, nevasta bolnavă... Drept răspuns, a primit un glonte în fluierul piciorului. Ceilalți plumbi au urcat, gradat, tot mai sus: în genunchi, în coapse, în abdomen. Valentin Purice a murit încet și greu – asta, de altfel, se și voia. La întoarcere, în mașină – declara suava făptură numită Pitcenko – toți „erau surescitați și veseli". În urma lor, cadavrul unui nevinovat plutea pe Nistru. Nevinovat, dar... moldovean. Adică, dușman.

Încetul cu încetul, faima lui K. s-a lățit peste poate și isprăvile comandantului sângeros au început să-i deranjeze chiar și pe șefii lui din Tiraspol. După ce a mutat fălcile altor subordonați, procurorul îi întocmește dosar penal pentru... braconaj! Și este... ucis procurorul! Orice autor de romane polițiste n-ar fi fost capabil să născocească scenarii atât de aberante (procurorul îl pune sub acuzare pe K., acesta ucide procurorul și... nu se întâmplă nimic!). De precizat că nu-i vorba despre procuratura Republicii Moldova, ci chiar de ilegitima procuratură nistreană, subordonată, ca și K., aceluiași Smirnov! Ori de câte ori se ivea vreun norișor în stare să umbrească tihna (întemeiată pe execuții sumare, violuri și trafic de arme), K. se plângea Moscovei; urma un telefon ori o radiogramă de la centru și totul reintra în „normal". După cum relatează pe larg „Izvestia", comandantul de regiment Kozlov (fost și el în Afganistan), împreună cu locțiitorul Smirnov (simplă potrivire de nume cu „președintele" de la Tiraspol) au aflat că, ades, K. ordona livrări ilegale de arme și muniții formațiilor para-militare nistrene, dar și unor filiere ale delincvenței moscovite. Simțindu-se datori să raporteze, și-au semnat condamnarea la moarte: K. i-a declarat „trădători" și „complici cu fasciștii români". După ce au făcut declarații complete la procuratura din Tiraspol, cei doi nu s-au mai întors la Tighina, cerând mutarea cât mai departe, tocmai pe pozițiile de la Dubăsari. Răbdător, K. l-a însărcinat pe același cunoscut nouă Kasapciuk să organizeze o rețea de filaj în jurul apartamentelor ce găzduiau (la Tighina) familiile „trădătorilor" Kozlov și Smirnov. Când cei doi au cutezat să încerce a-și vizita familiile, au fost înhățați, urcați într-o mașină, duși afară din oraș și împușcați. Și cum Kasapciuk făcea totdeauna treaba până la capăt, cadavrele foștilor lui colegi de comandă și de campanie au fost lăsate în automobilul căruia i s-a dat foc. Închipuiți-vă ce-a mai rămas!! Vreme în care K. își vedea netulburat de „ale lui": împușca, în ograda caselor, țărani români nevinovați și le azvârlea cadavrele în Nistru, patrona violuri colective (posed depoziții ale unor martori oculari ce au urmărit atrocități petrecute în satele Roghi, Coșnița și Oxentea; sunt descrise lucruri atât de oribile, încât îmi este imposibil să le public) și expedia, cu autocamioane, transporturi de carburanți și alimente, fie la Odesa, fie la Moscova, întru îndestularea generalilor ce-l protejau, dar și spre a fi valorificate „la negru". La Tighina, situația lui era considerată „beton": F. Dobrova, soția șefului Comitetelor muncitorești pe oraș (a doua funcție în ierarhia municipală transnistreană) era trecută pe statul de plată al batalionului comandat de K., unde-și primea regulat retribuția. Era, se pare, tot un fel de secretară(?); intervievată de un ziarist (Iakov), a declarat că generosul ei șef era „cumplit de crud și nu putea trăi fără să adulmece sânge". Însuși K. declară: „pentru a păstra pacea, trebuie să curgă ceva sânge. Câtă pace a fost pe Nistru și cum s-a străduit dumnealui s-o păstreze, se va vedea în cele ce urmează...

Primarul Tighinei, Kogut, a-ncercat și el o vreme, să potolească elanurile asasine ale lui K., dar... „Am informat despre faptele lui K. acolo unde se cuvenea, dar curând m-am convins că primul care afla era chiar K. „Ceea ce nu putea fi decât extrem de primejdios pentru chiar existența primarului. (Abia acum înțeleg de ce președintele „Consiliului muncitoresc" din Tighina, atunci când am fost arestat de „băieții" lui Kostenko și adus pentru

percheziție și interogatoriu la sediul orășenesc, s-a grăbit să mă expedieze împreună cu fotograful ROMPRES și cu un coleg din Chișinău, sub altă pază, la Tiraspol. Ne-a ferit, în fapt, de K. – despre care, anul trecut, nu știam mai nimic. Și iată că-mi amintesc râjetul gardianului ce a catadixit să ni se adreseze în românește: „Hi, hi, o să-l cunoașteți pe comandantul nostru, hi, hi!") La 9 aprilie, procuratura „republicii nistrene", excedată, deschide un alt dosar penal. Procurorul șef adjunct, Berkun, îl acuză pe K. de „depășirea atribuțiilor" (eufemism pentru crime de război), maltratarea subalternilor și dosirea unor cantități de arme de foc". La 10 aprilie este emis mandatul de arestare, urmat, la 24 aprilie, de o nouă decizie privind „punerea sub strajă". Lui K., nici că-i păsa: îl declară pe Berkun dușman personal și... îl condamnă la moarte (!!) Drept pentru care, procurorul... fuge din Tighina! Nu înainte de a-i scrie lui Smirnov că, dacă nu vor fi luate măsuri, K. poate ataca secția de poliție din Bender pentru a provoca un conflict armat între Moldova și republica nistreană. Se pare că, în acel moment, Tiraspolul nu dorea declanșarea imediată a războiului; generalul Chițac, „ministru al apărării", dă ordinul de destituire a lui K. Nici un semn de la Tighina. După câtăva vreme, ministrul semnează un al doilea ordin de destituire a nesupusului subordonat. Rezultatul: K. îl cheamă la telefon și-l trimite, scurt, în „svoi mati". Deși l-a „destituit" de luni de zile, Chițac nu l-a tăiat pe K. de pe statul de plată: salariul continua să-i crească regulat – 7500 ruble (în vremea aceea, un profesor universitar, la Chișinău, primea lumar, 700 de ruble). Și pentru a se arăta intransigent și de neînlocuit, K. hotărăște cu de la sine putere atacarea postului de poliție (moldovenesc) de la Tighina. Chișinăul ripostează, trimițând întăriri. Era 19 iunie: sute de morți. Războiul începuse în Transnistria mai devreme decât își făcuseră socotelile tiraspolenii. Vâlvătaia fiind aprinsă – acum se știe exact – de eroul nostru: Iurii Kostenko, ofițer rus care, în loc să fie internat într-un ospiciu, a primit din partea Moscovei drept de viață și de moarte asupra locuitorilor unor vechi pământuri românești. Dacă prima semnătură (poate, uneori doar subînțeleasă) pe acte aparținea Moscovei, ultima a fost totdeauna, cu certitudine, a lui Smirnov. Care știa și tăcea... După fuga (rușinoasă, dar sănătoasă) a lui Berkun, este nevoit să intre în scenă procurorul șef Lutcik, care-i scrie generalului Lebed, comandantul Armatei a XIV-a: „K. este ticălos și periculos; circulă însoțit tot timpul de o puternică gardă personală și se bucură de susținere în rândul activului din Bender"... „ilegal, K. a luat viața a peste 20 de persoane (ehei, care o fi cifra adevărată, *n.n.*!) dintre locuitorii pașnici, gardiști ai republicii nistrene și polițiști moldoveni". „Rămânând în libertate, poate submina tratativele dintre Moldova și republica nistreană".

Lebed nu poate ignora demersul procurorului șef: însărcinează o formațiune specială a Armatei a XIV-a să-l blocheze pe K., cu tot cu garda sa, în localul școlii nr. 8 din Tighina. Urmează: o scenă tipică de western, în care rolul s-ar potrivi mai degrabă lui John Waine decât lui Iurii Kostenko – în plină zi, din clădirea împresurată apare chiar cel urmărit. Kombat Kostenko, în uniformă impecabilă, cu toate însemnele și decorațiile la locul lor și cu nelipsitul Kalașnicov în mână, traversează piața fără să-l oprească nimeni!

Steaua lui Kostenko începea, totuși, să apună. Deși izbutise o spectaculoasă ieșire din încercuire, n-avea prea mulți sorți de izbândă să dispară pur și simplu din „republica transnistreană". A ales, pentru a fugi, cel mai banal mijloc cu putință: autobuzul interurban Tiraspol-Odesa. Îmbrăcat civil, liniștit și stăpân pe sine, K. s-a amestecat printre ceilalți pasagerii. Nimeni nu l-a băgat în seamă până când, la ultimul punct de control înaintea graniței cu Ucraina, pasagerii au trebuit să prezinte pașapoartele. Fugarul s-a legitimat, calm, cu propriul său act de identitate. La vederea numelui Kostenko, ostașul Armatei a XIV-a a tresărit și și-a chemat colegii din patrulă mai aproape. K. a fost invitat să coboare. Nedumerit, a ripostat: „mi s-a asigurat cale liberă; voi nu știți?" Oștenii habar n-aveau despre atari aranjamente; primiseră ordinul să-l aresteze pe renumitul K. și atât. Atunci, probabil, s-a produs cea dintâi ruptură în „lanțul trofic" care, prin intermediul lui K. unea cu inelele sclipitoare ale corupției „lumea bună" a armatei ruse... În libertate, K. deranja prin excese criminale total ieșite din comun, în captivitate stingherea și mai mult – prin ceea ce știa și, eventual, putea destăinui. Șefii din Tiraspol și-l doreau fiecare pentru sine. Primul l-a luat în primire Gratov, șeful serviciului de securitate al „președintelui" Smirnov. Nici n-a apucat să-l întrebe pe K. despre soarta celor 1380 de arme automate „dispărute" din depozitele Armatei a XIV-a, când s-a înființat mai marele la „ministerul de interne" din partea procurorului general. După cel îl încarcerează la arestul orășenesc, Bogdanov îl „vinde" pe K. (cu aprobarea lui Lebed) unei grupe de trupe speciale. Noaptea, eroul nostru este scos din oraș. A doua zi, lângă satul Vladimirovka, a fost găsită, încă arzând, mașina UAZ 54-26-Ap, aparținând statului major al Armatei a XIV-a. Pe banchetele din spate, un cadavru în bună măsură ars; se mai puteau distinge doar resturi de uniformă militară, câteva șuvițe de păr castaniu și... cam atât. Un amănunt: degetele de la mâini lipseau. A fost pusă imediat în circulație versiunea potrivit căreia vestitul K. și-a găsit sfârșitul în timpul unei încercări de identificare a depozitelor secrete conținând arme furate și dosite. Cine l-a omorât, ce amestec avea automobilul statului major, unde a dispărut garda ce-l însoțea pe arestat, cum de n-a văzut nimeni nimic – iată întrebări la care nistrenii nu s-au ostenit să răspundă până la capăt. Tiraspolul a răsuflat ușurat: sângerosul K. nu mai putea primejdui pe nimeni. Răfuiala petrecându-se exact în stilul preferat fostul Kom-bat (corpul celui ucis fiind înghesuit într-o mașină incendiată), s-a zis că cine a ridicat sabia, de sabie a pierit și, prin voia Domnului, lumea a scăpat de un descreerat sadic și... incomod. Procurorul Berkun, trecut prin multe, avea, însă, îndoieli. Mai întâi, de ce lipsesc degetele cadavrului? nu cumva pentru a fi împiedicată o încercare de identificare cu ajutorul amprentelor? Apoi, când s-a petrecut decesul, înainte sau după incendierea mașinii? Cu macabre precauțiuni, capul este detașat de trup și trimis spre expertizare la Odesa. Verdictul legiștilor poate fi doar bănuit, în funcție de declarațiile oficiale: Iuri Kostenko este mort. El a fost – declară procurorul Șevțov – „un agent provocator al Moldovei" (!!), iar Smirnov denumește asasinarea lui K. „un incident petrecut când era dus să indice locurile în care a ascuns arme". Recent, generalul Lebed a reconfirmat varianta decesului incidental.

Numai că Iuri Kostenko a apărut mai târziu... la Moscova. Se află, zicese, sub anchetă și pregătește o emisiune pentru canalul de televiziune Ostankino. Cine-i mortul din mașina arsă?" Nu se mai întreabă nimeni. Iar telespectatorilor li se vor înfățișa atrocitățile săvârșite de agentul provocator al Moldovei Iuri Kostenko...

politicale

Răcoare (aer condiționat) în sala Parlamentului. Câțiva deputați își fac somnul de după amiază, cu capetele rezemate de pupitre. Ne aflăm la porțile orientului, așa că ședința începe cu obișnuita (și nemotivata) întârziere. Dezbateri plicticoase: Câte ministere să funcționeze în Moldova? Fiecare vine cu ideile sale: hai să împărțim Ministerul transporturilor în trei, fiindcă un singur ministru n-o să „poată cuprinde" și căile ferate, și transporturile auto, și pe cele aeriene (vorbitorul a omis să mai amintească flota – adică cele două vapoare donate de România spre a naviga sub pavilion moldovenesc). Hai să împărțim în două Ministerul culturii și cultelor, dar și pe acela al științei și învățământului... Autorul acestor rânduri ar propune, la rându-i, înființarea unui organ central: Ministerul bunului simț, căruia să-i revină însărcinarea de a tempera elanul birocratic al inventatorilor de portofolii și punerea lor de acord cu starea generală a țării, căreia numai alte plutoane de miniștri îi lipsesc pentru a intra în rând cu lumea! Parlamentul a rezolvat chestiunea ca de obicei: creând o comisie. Cât timp s-ar câștiga dacă s-ar începe direct cu formarea unei comisii – doar tot acolo se ajunge mereu! Clou-ul ședinței l-a constituit cuvântarea Dlui David Atkinson, reprezentant al Europei însărcinat cu problemele țărilor ce încă n-au fost primite în forul continental. Dacă nemembrii vor deveni grabnic membri, Dl. Atkinson rămâne fără obiectul muncii – așa că îi înțelegem și exigența, și combativitatea. Mai greu de priceput rămâne infatuarea și aerul de adâncă superioaritate cu care reprezentantul Europei a tratat Parlamentul de la Chișinău- parcă se afla într-o nou descoperită insulă bananieră și promitea băștinașilor mărgele, oglinjoare și apă de foc. Evident, dacă vor fi cuminți: „În cazul în care Dvs. vă luați angajamentul să îndepliniți toate cerințele ce le-am enumerat, vă vom acorda statutul de invitat special". (Eroare de traducere în difuzoare, unde s-a auzit membru și nu „observator special" – fapt ce explică probabil, aplauzele deputaților). Nu mi-ați plăcut deloc, Dle. Atkinson. Și nu prin ceea ce ați spus, ci prin modul în care ați găsit de cuviință să vă alegeți tonul discursului: Moldova e-o țărișoară amărâtă, blândă și tristă, care n-are nevoie de atenționări cu degetul ridicat din partea nici unui civilizator european. Dl Moșanu, președintele Parlamentului, a acompaniat cu un oftat subînțeles plecarea Dlui Atkinson de la tribună, invitând deputații „Să ne întoarcem la oile noastre".

Pașnicul bulevard Ștefan cel Mare tăinuiește o amenințare: baraje ale Poliției au izolat complet clădirea Parlamentului, autobuze pline cu scuturi nituite așteaptă sub castani, efective aduse din raioane s-ațin pretutindeni. Ca să-

mi pot recupera mașina, a trebuie să traversez trei cordoane de polițiști; acreditarea Ministerului de externe al Moldovei și permisul special de acces în Parlament abia-s de-ajuns întru risipirea bănuielilor. Și deodată, un strigăt icnit: Acuma, măăă! În tropotit alert de cizme, dintre castani răsar câteva sute de tineri polițiști. Dus de val, ajung în chiar inima confruntării: un grup de voluntari în uniformă, dar fără arme, asistați de simpli „cetățeni" (între ei, ce să-i faci, trebuie s-o spunem, am recunoscut nu puțini mitingiști de profesie), se-nfruntă cu polițiștii. Cel mai aprig țipă și se agită femeile: „De ce au murit copii noștri?" Polițistul tinerel căruia s-a nimerit să i se adreseze tragica întrebare, tace și scrâșnește: poate și el a fost pe front, poate are rude și prieteni în tranșee... Manifestanții scandează: Costaș și poporul! Jos Sangheli! Jos mafia! După care, încet-încet, manifestația se stinge. Avea să fie, însă, doar un preludiu. Lângă statuia lui Ștefan cel Mare, cinci-șase saltele așternute sub zidul parcului central delimitează perimetrul în care se desfășoară greva foamei. Trec pe sub sârma-frontieră, nu înainte de a transcrie câteva dintre lozincile lipite pe zid: JOS COMUNIȘTII DE LA PUTERE! JOS JUNTA PUCISTĂ! MOARTE SAU LIBERTATE! CSI – NU! RIDICAȚI-VĂ LA APĂRAREA ȚĂRII! CEREM DEMISIA PARLAMENTULUI! SNEGUR – NU NE VINDE MOSCOVEI! Nici că se putea o mai consistentă punere în temă cu privire la obiectivele și mobilurile grevei. Lângă saltele, fumează doi voluntari. Noua cateogorie – să-i spunem „socio-profesională" (?) a irupt cu vehemență în viața politică moldoveană, aducând în acest sfârșit de iulie un accent dramatic și tulburător: sunt tineri care, de bună voie, au luptat împotriva smirnoviștilor și acum, dezamăgiți, amenință cu întoarcerea armelor împotriva juntei puciste de la Chișinău. Nu-i poți privi decât cu simpatie, deși gazetele informează că și la Copanca, și la Talmaz ori la Chișcărești, voluntari scăpați la votcă au împușcat săteni nevinovați – ba chiar s-au ucis între ei. Sigur că voluntarii n-au cum constitui o grupare omogenă, cu un anume standard cultural, cu elemente ale disciplinei militare însușite și cu o clar-viziune politică pe măsura demersului ce-l întreprind. Sunt mai ales tineri de la țară, care au înțeles că reprezintă o forță mai ales din clipa în care au intrat în posesia unui pistol automat. Recenta remaniere guvernamentală a tunat gaz peste foc – și iată, apare voluntariada din iulie. (La București, minerii au venit să dea jos guvernul Roman; la Chișinău, voluntarii comandați de locotenentul... Roman, cer demisia guvernului. Să notăm că acest din urmă Roman este membru marcant al Frontului popular). Autorii de scenarii vor căuta, probabil, printre voluntari și purtători de circumstanță ai uniformei verzi, așa cum s-a bănuit că, la București, au acționat destui mineri de operetă.

Dintre cei 10 greviști ai foamei, 7 sunt plecați „în oraș". Au rămas pe saltele Ion (îmi spune că a luptat la Coșnița) și Anatol (de la Cocieri). Ultimul mi se confesează: „Tot ce am câștigat se duce de râpă. Băieții mor degeaba. Greva foamei va dura până când vor fi repuși în drepturi Costaș și Plugaru și va fi dat jos comunistul Sangheli". Ne aflăm în fața unei premiere mondiale: tineretul cere re-înscăunarea ministrului securității! Am trăit s-o vedem și p-asta! Între timp, în pofida barajelor de pe șosele, la Chișinău au sosit alte și alte grupuri de voluntari. Cu automatele asupra lor. Ceea ce îngroașă gluma – dacă va

fi fost vreo urmă de glumă în cele întâmplate până acum. Esența protestului lor constă în refuzarea oricăror tratative, medieri și înțelegeri cu Moscova – deși o vorbă din bătrâni spune că, până treci puntea, să te-nfrățești și cu... dracul! Revendicările oscilează între inacceptabil (denunțarea acordului de încetare a focului), lipsă de realism (cum să-i ceri lui Snegur... plecarea Armatei a XIV-a?) și îndreptățire deplină (asigurarea protecției sociale pentru voluntari și familiile celor răniți ori căzuți pe front). După ce atât Costaș, cât și Plugaru au declarat că nu doresc să revină în vechile posturi și după complicate tratative purtate cu Moșanu și Snegur, greva foamei a luat sfârșit. Tudor Ciorap a declarat că renunță la intenția de a-și da foc în piața centrală și majoritatea voluntarilor s-au reîntors pe poziții. N-au fost decât vreo 130, dar au întors, literalmente, Chișinăul pe dos, lumea se teme de război civil, de gruzinificarea Moldovei...

Am fost la Tighina cu o zi înainte de semnarea Convenției de la Moscova și o zi după. Nici o schimbare. Trosnesc, (e adevărat mai rar) explozii, răsună, sec, împușcături. Cadavrele dintre linii tot n-au fost ridicate și, prin binoclu, le vezi învăluite într-un halou săltăreț: muște. Se spune că smirnoviștii nu-și ridică morții dintr-un motiv cât se poate de... pământesc: ar trebui să plătească familiilor, conform înțelegerii, despăgubiri. Așa că... îi declară dispăruți. Când o mină bubuie mai aproape, intră în funcție telefonul (fiindcă așa-i războiul modern: adversarii sunt legați prin fir direct, spre a se verifica dacă pocnitoarea a ajuns la andrisant) „Mă (așa și pe dincolo), voi trageți!“ „Ba nu (așa și pe dincolo), voi!“ Pas de le mai descurcă! Vina trece asupra „forței a treia“, numai că și Kostenko și acoliții săi au fost arestați. Generalul Lebed mormăie în bârlogul său; până una-alta, a izbutit performanța de a ajunge pe primul loc în topul aparițiilor nepopulare al televiziunii. Tighina pustiită arată jalnic. Într-o tranșee acoperită (adăpostul e încropit cam ca pe vremea lui Robin Hood) a fătat o pisică. Unde i-or fi stăpânii? Ostașii i-au pansat coada ruptă și i-au săpat în lutul galben-roșietic un mini-culcuș personal, așternut cu paie. În jur, grâul (minat) se scutură necules... Noaptea de duminică spre luni a adus cele mai spectaculoase modificări ale situației de pe front: începându-se aplicarea Convenției de la Moscova, sub supravegherea Comisiei cvadripartite, foștii adversari și-au dat mâna și patrulează împreună cu militari al Armatei a XIV-a spre a da de urma teroriștilor din „forța a treia“. Dacă evoluțiile își vor urma noul curs, încetarea focului poate deveni, repede, reală și (chiar) definitivă... Televiziunea a strecurat în case imagini dintr-o ireală lume paralelă: Olimpiada ce-și înfățișează de-a dreptul impudic exuberanța și ne-grija zilei de mâine. Tighina, de atâta vreme ocolită de zâmbete, privește cu neîncredere fața luminoasă a planetei, întrebându-se dacă-i drept să fie atâtea orânduite strâmb. În satele de pe Nistru, lemnarii încheie sicrie pentru morții de marți, morții de miercuri, joi, vineri, sâmbătă. Poate – cine știe? – vor fi ultimii. Va răspunde vreodată Smirnov pentru frigul dintre oameni adus în Transnistria din Kamciatka dumisale?

N-aș vrea să mă aflu în locul lui Snegur! Suspectat de „vinderea țării“ către Moscova, își vede fiecare gest aspru interpretat, comentat, disecat. Moldova s-a săturat de război, dar nu acceptă să plătească drept preț al păcii intrarea în C.S.I. Snegur rămâne dator să explice clar demiterea lui Costaș și

Plugaru și, mai ales, numirea prim-ministrul Sangheli; lipsa de transparență și neglijarea informării celor de pe front (aflați doar în raza propagandistică a Tiraspolului) explică, între altele, voluntariada. Care n-a reprezentat o amenințare directă (s-a dus vremea incursiunilor de tip african, când cu un camion de ostași se putea ocupa o țară), ci o dureroasă vătămare a prestigiului instituției prezidențiale. Cine-i, acum, de partea lui Snegur? Moscova? Greu de crezut. America? N-a schițat nici un gest concret. Potențialul în suferință al României de azi nu-i permite să se implice hotărâtor în fluxurile vitale ale Basarabiei și să le re-orienteze dinspre est spre vest...

paranteze

Va trece un an, vor trece cinci, șapte – în cele din urmă, Basarabia va reveni acasă. Orice reunire se cere cât de cât pregătită. Motiv pentru care înserăm o încercare de schiță caracterologică menită să adauge un strop de cunoaștere în deslușirea firii moldoveanului de peste Prut. Am scris-o un sfert în glumă și trei sferturi serios, cu dragoste și înțelegere pentru destinul românilor ce s-au priceput să „îngroape via" până la istovirea nesfârșitei ierni slave. Faptele narate sunt strict autentice.

Un amic scriitor din Chișinău – nu spun cine – posesor de mașină, dar nu și de permis auto, mă roagă să-l duc până la Căușeni: își face o „dacia" la Peresecina, a publicat un anunț la ziar precum că dorește țiglă de Jimbolia și cineva din Căușeni i-a dat un semn prin telefon „Mergem, trimitem țigla cu un camion și noi ne strecurăm spre Tighina, să vedem ce-a lăsat războiul". Plecarea, fixată la șapte, s-a înfăptuit la 9. „Nu-i chip să judeci limpede la șapte dimineața" – a fost motivată, în treacăt, întârzierea. Pornim. Nu pe drumul principal, fiindcă-s puncte de control, e zonă fierbinte și am pașaport românesc. După un ceas, colbăiți cum se cuvine, ajungem la Căușeni și căutam familia cutare pe strada Coșevoi (!) nr. 36. Nu-i. Vecinii ridică din umeri. Poate-i greșeala noastră: ăsta-i Căușaniul vechi, dacă-i în cel nou? Găsim „orașul nou", dar n-are stradă Coșevoi. Înapoi în cartierul vechi. Aceiași vecini își amintesc: „A, că bine spui, cutare... păi nevastă-sa lucrează la grădiniță". Hai la grădiniță. Soția proprietarului țiglei e găgăuză. Pe rusește ne explică: bărbatu-său e constructor de case și lucrează undeva, lângă Tighina. Să-l căutăm. Dar mai întâi să tocmim camionul. La Autobază, e tihnă: nu-i benzină (La Chișinău nu-i de luni de zile – și toată lumea circulă. Cum? Mister). Izbutim să obținem unicul camion pe motorină. Pe șofer îl cheamă Negoț Dima. Ne iluzionăm: o fi pronunția rusă de la nehoț... Contabila calculează (cu abacul) și ne invită să luăm loc (în birou, nici un scaun în afara celui al dumisale). Urmează plata la casă (o avere!) acceptată după ce casiera, care n-avéa alți clienți, ne-a ținut o jumătate de ceas în fața gemulețului pătrat – era pererâv pentru dejun. Victorioși, cu hârtiile în mână, îl căutăm pe șofer.

- Iaca, nu putem pleca.
- Păi, de ce, Dima?

- Mi-o bufnit o roată.

Pleacă să aducă o cameră din oraș. Se întoarce după o oră. Camera e... spartă. La Autobază se mai găseau alte 1533 de camere la fel de sparte. Mă rog, o vulcanizăm pe asta. La ieșirea din oraș, Dima trage dreapta: „N-am permisul la mine. Mă duc până acasă (arată către un sat cocoțat pe al treilea deal), iar voi o luați drept înainte. Vă ajung". Dar – întreb – unde-i drumul? „Care va să zică, aista-i drumul". O luăm prin păpușoi: drum de țară, colb de-o palmă. Fatalitate: o răscruce. Încotro? Oprim, 37 de grade. Soare vertical. Câmp și iar câmp. Dima nicăieri. Găsim o vie sălbăticită și culegem boabe acrișoare. După exact o oră, trâmbe de praf vestesc întoarcerea lui Dima. Hai după el. Abia mă țin după camionul ce ia virajele cu 80 la oră fără a călca gâște și a agăța cătina din garduri. Ajungem în marginea Tighinei venind dinspre sud și ocolind posturile de control. Satul Hagimus: aici lucrează soțul educatoarei. Constructor de case. „Cam prin zona asta – explică găgăuza – n-am fost decât o dată, noaptea". În „zona asta" se construiesc vreo 50 de case. Culmea: o găsim pe cea cu pricina și aflăm că zidarul și-a terminat de mult treaba, lucrând acum la alt stăpân. Unde? În capătul celălalt al Hagimusului. Acolo se construiesc alte 50 de case. Din nou, minune: la a șasea întrebare, dăm de el. „da, am țiglă de vânzare, da-i dincolo, la Merenești" Cât să fie până la Merenești? „Apoi, în temei, vreo 15". Hai la Merenești. Drumeaguri abia bănuite în uscăciunea de pe malul Nistrului. Pretutindeni, schije, parapete, tuburi de cartușe, inscripții belicoase („Moarte lui Maracuță!"), urme de șenile. Îl întreb pe amicul din Chișinău dacă nu se fabrică țiglă în Moldova. „Ba da, însă eu vreau de Jimbolia. E mai ușoară". Poate n-or să-ți convină dimensiunile, prețul, modelul... Nici n-ai întrebat cât costă țigla și ai tocmit un camion? „Să obții camion e treaba cea mai grea. Restul, s-o vedea"... Mi-am amintit de istorisirea lui Dürenmatt „Grec caută grecoaică". Eroul, dorindu-și numai mireasă din Elada, a tot căutat până a aflat. Cu ce s-a ales, știți... Ajungem chiar pe malul Nistrului, unde s-a atribuit, în vreme de pace, un perimetru celor ce vor să-și construiască vilișoare de vacanță. Tot 37 de grade. Portarul ne privește suspicios; are ochelarii legați cu sfoară și locuiește într-un fel de vagon ciuruit de schije. Înăuntru, în toiul verii, duduie ditamai godinul, pe care fosăie un ceainic. Bem apă. Găleata e strâmbă rău. Paznicul explică în rusește, cu detașare: „Săptămâna trecută, schimbul meu s-a dus la fântână. Am auzit o explozie de mortier și căldarea a ajuns înapoi la vagon îndoită cum se vede. Da' nu curge". Și celălalt paznic? „Ce, l-a mai văzut cineva?" La „dacia" cu pricina nu s-a mai ajuns de trei luni. Buruianul s-a ridicat până sus; abia se mai deschide portița. „N-am mai fost – explică stăpânul – din pricina minelor. Cică, între timp, le-ar fi scos". Da, da – întărește paznicul – n-au mai rămas decât alea de sub nucul lui cutare. Să-l ferească de hoți. Gardul căsuței, din sârmă împletită ar putea ajunge cândva, graniță de stat, dacă Smirnov n-ar fi pus ochii și pe Tighina. Pășim ca pe ace. „Nuuu, nu-s mine – ne încurajează stăpânul, luând-o decis înainte – am tras o fugă ieri și-am schimbat lacătul la beci. Dacă tot mi-au furat vinul..." Buuuum! – trosnește o explozie, undeva, aproape. „Umblă câinii pe mal și stârnesc minele" – sosește, liniștitoare, explicația. Țigla e la locul ei: marca leu, marca elefant. Nu-i de Jimbolia, ci de Timișoara. Fabricată prin '25. Începem încărcarea. 37 de grade.

Dima își încrucișează brațele pe piept: „Eu nu încarc. Nu-i treaba mea. De la început, trebuia să discutați cu mine, nu cu șeful Autobazei". Îi promitem bani. „Ruble? Am acasă un sac cu ruble. Fac un drum cu poamă până la Minsk și câștig 20000. Cu voi, e pierdere de vreme". Buuum! Alt câine? „Cine să știe?" – mormăie cel cu țigla... În nici trei ore, camionul e încărcat. Dima ne lasă să ne spetim, și râde de se prăpădește: am încărcat prost și nu se închid obloanele. Sare în camion și, într-un ceas, țigla e reașezată. Apoi moaie o cârpă în apă și, tacticos, începe să șteargă niște pete din cabină. Mă apropii și constat că-i sânge. „Colegul meu – explică Dima – a cărat fructe în Belarus. La întoarcere a luat niște muieri de pe marginea drumului. Care s-au gândit să-l lase fără bani. Nu știu cum și ce s-a mai întâmplat: oricum sângele trebuie șters, nu?"

Întreb ce-i cu celălalt șofer. „Ce să fie, nimic, e-n spital". Pornim spre Chișinău. Noi pe ocolite, Dima de-a dreptul. Convenim să ne întâlnim la răscrucea dinspre Vadul lui Vodă. Peste un punct de control militar tot am dat, dar, plictisiți, ostașii Armatei a XIV-a nu căutau decât țigări: în toată Moldova nu-s țigări. Adică nu, se găsesc: există cele străine, trei pachete la o leafă (vorba reginei: n-aveți mămăligă, mâncați cozonac!). Le ofer tutun de pipă, băieții rup pătrățele din „Izvestia" și, ca pe vremea marelui război pentru apărarea patriei, rotunjesc papiroase din foaie de gazetă. Dac-ar ști că tutunul le-a fost dăruit de un spion român specializat în țiglă de Jimbolia! Ajungem punctuali, la locul de întâlnire. Nici urmă de Dima. Am petrecut o frumoasă noapte de sfârșit de august plesnind țânțarii la marginea Chișinăului. Dimineața, aflăm noutăți: mai întâi, lui Dima i-a bufnit altă roată. Apoi, i-a luat foc motorul. Remorcat, abia s-a putut întoarce, cu încărcătură cu tot, la Căușeni.

Mâine, reluăm operațiunea țigla.

cronica bisericii

„Încercarea de a deznaționaliza poporul prin cuvântul Domnului e o operă osândită de dumnezeu și urâtă de oameni"

pr.ec. Vasile Pocitan

Festivitățile prilejuite de sărbătoare națională „Ziua limbii" s-au desfășurat surdinizat, fiind proiectate pe un fundal însângerat de amintirea vieților pierdute absurd și eroic la Nistru. „Cum să te bucuri – ne spunea inimoasa militantă Renata Verejan – când e-atâta doliu în țară?" Locuitorii Chișinăului au tălăzuit, însă, către parcul central, care cu o floare în mână, care cu o carte. Dezvelirea bustului lui Blaga înseamnă mult mai mult decât ar părea la prima vedere: pentru întâia oară, un scriitor ardelean nemurit în bronz se înscrie într-un ansamblu comemorativ exclusiv moldovean – ceea ce preschimbă aleea clasicilor literaturii moldovene în aleea clasicilor literaturii române. Nu-s sigur că, la Chișinău, vor fi existat până acum barem o sută de cititori ai lui Blaga,; am convingerea că, de aici înainte, numărul celor interesați de opera

poetică și filosofică a marelui ardelean va spori – cu atât mai mult cu cât a început să funcționeze în capitala Moldovei Biblioteca „Transilvania", bine asigurată cu fondul de carte corespunzător. Blaga cel de bronz seamănă mai degrabă (spun gurile rele) cu... Lucrețiu Pătrășcanu. Dar nu asemănarea fizică contează acum aici, cât gestul în sine, amplasarea bustului pe aleea străjuită de tei și castani aducând dintr-o dată Basarabia mai aproape de România. Nu ca un simplu gest de frățietate – fiindcă, vorba lui L. Ulici, noi nu suntem frați cu basarabenii, ci una și aceeași ființă; frați am putea fi cu italienii, cu spaniolii, cu alte neamuri latine. Suntem noi înșine și cei de dincoace, și cei de dincolo de Prut... A fost, trebuie s-o recunosc (deși voi produce supărări) una dintre puținele idei frumos rotunjite și concis împărtășite într-o mare de cuvântări prolixe și oarecari. E de-a dreptul bizară atracția pe care o exercită, la Chișinău, microfonul unei adunări publice și mă tem că unul dintre indiciile ieșirii din „modul de viață" slavo-caucazian va rămâne să-l constituie tocmai rezistența la proliferarea toastului redundant... Prelungirea „aleii clasicilor" și completarea și cu alte busturi aflate, deocamdată, în proiect, l-a adus pe exilatul Pușkin în postura de ... prezident al scriitorilor români: autorul lui Oneghin a rămas în mijlocul aleii, ca o cloșcă veghindu-și puii. Dl. Ion Ungureanu, ministrul culturii, ne-a informat că diligențele pentru readucerea bustului lui Pușkin pe amplasamentul său inițial (tot în parcul central) se lovesc de obtuzitatea rusofonilor, care văd într-un asemenea gest o sfidare și-o vătămare a înseși bazelor culturii ruse... Care cultură pare a-și fi întărit pozițiile în ultimul an. La sărbătoarea limbii române a trebuit să se constate că, în loc să câștige poziții, în conformitate cu rangul său de limbă de stat, româna pierde, constant, teren. A recunoscut-o și Snegur – care a anunțat trecerea acestei importante chestiuni sub controlul său personal. Exact de „Ziua limbii" la Tiraspol s-a anunțat izgonirea alfabetului latin și revenirea la cel slav. Iar într-unul din cartierele Chișinăului („Codru"), manifestarea organizată la Casa de cultură „Orion" și dedicată omagierii limbii române, s-a desfășurat în... rusește!

Adevăratul ecou al sărbătoririi „Limba noastră" l-a constituit... huiduirea preoților veniți să oficieze un Te-deum la statuia lui Ștefan cel Mare. Când sfinții lor au apărut cu prapuri, cădelnițe și cățui, o bună parte a asistenței a început să fluiere și să-i gratuleze cu epite de genul bolșevicilor, trădătorilor! ș.a.m.d. Explicația? Cu câteva zile înainte fusese publicată o scrisoare deschisă semnată de vreo 30 de preoți, în frunte cu Dl. Roșca, șeful cancelariei episcopale. Tipărită în „limba moldovenească", dar cu caractere chirilice (!!), epistola informa despre hotărârea unor importanți reprezentanți ai clerului moldovean de a rămâne în veci sub ascultarea Moscovei. În subtext, preoțimea se lepăda de ideea unirii Basarabiei cu România, acceptând lucoare numai dinspre Rusia-mumă. Diversiunea este abil întreținută la sate, unde credincioșilor li se spune că, în eventualitatea unirii, vor trebui să treacă la stilul nou – ceea ce-i complet fals, întrucât Patriarhia română s-a arătat dispusă să-i primească sub oblăduire fără a le clinti credința (oricum, ortodoxă). Nivelul cultural al celei mai mari părți a clerului este, în Basarabia, lamentabil: nevoia de preoți a impus fabricarea pe bandă rulantă și prin cursuri intensive (6 luni) de pseudo-popi care, încă înainte de a cunoaște bine tipicul și mezonop-

tica, s-au pomenit stăpâni de Mercedesuri, vile și acareturi. Lipsiți atâta vreme de asistența spirituală a duhovnicului, sătenii acceptă cu bucurie orice trimis al bisericii și-i acordă credit în îndoită măsură față de discreditarea oficială impusă până acum. Orice schimbare i se pare preoțimii primejdioasă pentru tihna așezată preste viețile domniilor lor. Cârmuirea lui Vladimir e îngălată, acuzată de corupție și de anti-românism mascat. Hotărând înalt prea sființa sa desscăunarea episcopului Petru, de la Bălți, a stârnit o tevatură ce numai prestigiu nu poate aduce bisericii moldovene: la 25 august și la 2 septembrie, grupuri de preoți sosiți de prin sate (erau pline ulițele de „Mercedes-uri" și „Volgi" și „Ceaika" cu numere negre) s-au încăierat, au spart geamurile și au prădat avutul episcopal. Un alt popă Roșca, de astă dată din Drăsliceni, se afla în fruntea atacatorilor, purtând în mână nu crucea, ci un... pistol! Și pentru ca ridicolul să ajungă până la cer, o mireană înfierbântată și justițiară a retezat (cu foarfecele adus de acasă, într-o sacoșă) barba unui preot din tabăra lui Roșca. Nu știu cum mai oficiază sfinția sa, așa cu barba ciumpăvită, dar știu că multe ar avea de făcut biserica moldoveană înainte de a-și ridica poalele anteriului spre râsul târgului! Am fost zilele astea la Căpriana. Vechea ctitorie a lui Ștefan e-ntr-o stare mizerabilă: nici cea mai părăginită biserică de țară din România n-arată atât de jalnic precum cel mai însemnat așezământ mănăstiresc din Moldova! Ruine, delăsare, ne-grijă, tristețe, pustiu! Oare nu se teme Vladimir de judecata urmașilor urmașilor noștri? Dacă fiecare preot din Moldova și-ar vinde barem roata de rezervă a limuzinei personale, Căpriana ar fi smulsă din distrugere și adusă în rând cu mănăstirile românilor de pretutindeni. Dar sfinților lor au alte griji: scot pistolul de sub patrafir și cer veșnică unire cu Moscova!

...Lângă statuia lui Ștefan, preoții huiduiți s-au strâns unul lângă celălalt, oficiind (varianta prescurtată) cu fețe de martiri. Te pomenești că se consideră victime, iar dezaprobarea mulțimii o asemuiesc cu persecuțiile din vechime!

Îl întreb pe Dl. ministru al culturii și cultelor dacă nu poate fi retrasă, în asemenea regretabile împrejurări, recunoașterea statală oficială în baza căreia funcționează Arhiepiscopia Chișinăului. Domnia sa oftează: „Într-un stat puternic și așezat, s-ar cuveni și s-ar putea".

cine întreabă, află

Dialog cu Ion Ungureanu, ministrul culturii și cultelor al Republicii Moldova

- Vă propun să începem convorbirea noastră prin a lua în discuție aportul bisericii din Moldova în procesul renașterii naționale basarabene.

I.U.: Acea mână de preoți care s-au angajat în mișcarea de renaștere națională sunt astăzi, persecutați și ostracizați de conducerea Episcopiei din Chișinău. A existat pentru aceasta, evident, acordul Moscovei, care a dat mână liberă și a investit cu deplină încrede anumite personaje costumate în rasă. Prin acțiunile lor, aceștia izbutesc zi de zi să compromită și Moscova, și credința însăși. Religia pe care Episcopia o profesează este ura de neam, disprețul față

de limba noastră, de grafia latină (de altfel, marea majoritate a preoților din Moscova semnează și acum cu litere chirilice, sfidând legea), fiind, din acest punct de vedere, credincioasă exponentă a imperialismului rus. Face front comun cu „republica" fantomă de la Tiraspol – doar smirnoviștii ne contestă statalitatea, nu recunosc alfabetul latin și vorbesc despre „limba moldovenească" drept o realitate diferită de limba română.

- În conformitate cu legislația în vigoare, biserica ortodoxă era obligată să se înregistreze la autorități, depunând un exemplar al statutului de organizare?

I.U.: Evident.

- Celelalte confesiuni s-au conformat acestei proceduri?

U.I.: Desigur. Atunci când o anume confesiune – fie ea ortodoxă, catolică, krishnaită, musulmană ș.a.m.d. activează pe teritoriul unui stat, este obligată să respecte legile statului respectiv. În mod formal, Episcopia condusă de Vladimir Kantarian se află în afara legii.

- Și cum este motivată această bizară conduită?

I.U.: Printr-o înșiruire de invenții – deci, prin minciună. Mă tem că avem de a face cu cel mai rușinos fenomen din lunga istorie a ortodoxiei române: păstorii lasă turma în paza lupilor! Din punct de vedere politic nu am ieșit de sub tutela imperiului, ci suntem tot mai mult trași înapoi spre Moscova. Putem afirma că, în Moldova, se lovește încă odată în credință – de data aceasta, lovitura vine din interiorul bisericii. Dac-ar fi să formulăm un slogan, cum se proceda pe vremuri, cel mai potrivit ar fi „Trăiască alianța de nezdruncinat dintre bolșevici și preoțimea lor!" Nu-i deloc întâmplător faptul că unii demnitari ai bisericii ruse, dar și preoți de rând, au fost informatori ai KGB. De altfel, se pare că mulți și-au păstrat vechile deprinderi, colaborând și astăzi cu serviciile secrete moscovite. Este astfel atacat unul dintre drepturile fundamentale ale credincioșilor. Ducându-se la spovedanie, omul trebuie să fie sigur că nu va avea de a face cu un KGB-ist în rasă. Subliniez acest lucru întrucât, în vâltoarea polemicilor, s-a cam uitat că preoțimea este în slujba credicioșilor și nu... invers. Trebuie să spunem lucrurilor pe nume: conducerea reacționară a Episcopiei de la Chișinău este o formațiune deghizată în haine preoțești. Și dacă-i așa, trebuie tratată ca atare. Este de datoria forțelor progresiste din sânul bisericii să nu se teamă, să aibă curajul de a se ridica în apărarea credinței atacate de acești impostori care vânează doar câștiguri materiale și fac bișniță până și cu cele mai sfinte lucruri.

- Credeți că în popor este cunoscută poziția Patriarhiei române, care a afirmat că, în cazul revenirii bisericii din Moldova sub fireasca ascultare a Patriarhiei din București, nimeni nu va fi obligat să treacă la stilul nou, păstrându-se întru totul ritualul și ierarhiile existente?

I.U.: Se știe și nu se știe. Marea majoritate a populației din mediul rural nu-și întemeiază informația în acest domeniu pe relatările presei, ci pe spusele preotului în biserică. Sigur, e un mare păcat când un enoriaș minte; cu ce măsură poate fi apreciat, atunci, păcatul minciunii săvârșit de preot? Chiar că au ajuns să n-aibă nici un Dumnezeu! Toată propaganda desfășurată de episcopul Vladimir și acoliții săi poartă pecetea stilului bolșevic, întemeindu-se pe

dezinformare, pe substituirea adevărului cu minciuna. Între altele am fost acuzat că aș fi angajat preoți aduși din România și i-aș fi instalat în sate moldovene fără acordul episcopului Vladimir Kantarian. Atât enoriașii, cât și, mai ales, preoții, înspăimântați de perspectiva pierderii parohiilor în favoarea „veneticilor", au dat crezare zvonului. Am publicat cuvenita dezmințire, lucrurile-s clare – ei bine, preoțimea vede că totu-i o născocire – vede și... nu crede! Tocmai de aceea l-am acționat în justiție pe Vladimir – pentru dezinformare și calomniere.

- Ce așteptați de la acest proces?

I.U.: Nimic altceva decât să iasă adevărul la lumină.

- Care ar fi, în opinia Dvs., perspectiva viitoarelor evoluții?

U.I.: Toată speranța ne-o punem în primul rând în credincioși. În cei care și-au păstrat credința în vremurile de restriște. Cei întorși din Siberii. Ei nu vor admite să le-o calce în picioare năimiții ocupanților. De asemenea, avem mare nădejde în acea parte a preoțimii care nu și-a uitat neamul, limba, care mai ține minte că-s urmași ai lui Ștefan cel Mare, voievodul uns domn de mitropolitul Teoctist, pe Câmpia Dreptății și canonizat, la Putna, de patriarhul Teoctist. Poate Sfântul Ștefan cel Mare ne va ajuta să ne trezim și, unindu-ne, să biruim!

documentar: genul epistolar

SCRISOAREA LUI VULPE DIN ORHEI

În rândul scrisorilor ce-au lăsat (ori vor lăsa), prin vreme, o urmă a trecerii, s-ar înscrie epistola lui Neacșu (1521), monument de limbă, răvașul expediat de egumenul mănăstirii Moldovița (1592), mărturie a vechilor legături dintre provinciile române („dăm de știre domniilor voastre că vrem să trimitem oile la munte..."), scrisoarea celor șase (știți Dvs. care; rămâne în sarcina istoriei s-o așeze exact acolo unde îi este locul) și, mai nou, adresarea Protopopiatului din Orhei către Guvernul Moldovei – document ilustrând plenar prostia agresivă și incultura zemoasă la români. La alcătuirea ei s-au scremut 21 de minți luminate; înainte de a o comenta, o reproducem în întregime, respectând cu sfințenie ortografia sfinților lor:

GUVERNUL REPUBLICE MOLDOVA
de la preoții din protopopiatul protoiereului mitrofor
Ioann Vulpe oraşul Orhei

Pe data de 5 noiebrie la programul informativ „Mesajer" ministrul culturii a dat informația despre înrejistrarea unei secte (mitropolia ortodoxă română din basarabia) care n-a eczistat niciodată. Prin această informația am înțeles că din nou Statul se amestică în chestiile Bisericii și din Moldova, care eczistă oficial canonic și la 5 octombrie 1992 a primit independența. Altă biserică nui și nu poate eczista. Apariția așa numitei Mitropolei fantomă poate aduce la un conflict foarte mare, și nu dorim vărsare de sânje, eczemplu avem în Ucraina, unde până azi se prelunjesc luptele cu omoruri și vărsări de sânje pentru a ocupa centrele eparhiale și bisericile ortodoxe de către psevdo-ortodocși păgâni și hoți, alt eczemplu viu îl avem în Transnistria și nui departe cel din Jugoslavia. Noi, preoții și creștinii ortodocși vă adeverim că vom lupta și vom îndemna la luptă pe toți, cerând ajutor de pretutindeni pentru a apăra Biserica ortodoxă din Moldova, pentru a păstra curățenia i credinței ortodoxe ce am primito de la Dumnezeu prin strămoșii noștri, pentru a păstra întrejirea și independența eparhiei din Republica suverană și independentă MOLDOVA. Tot odată cerem și insistăm:

Cât de urjent să fie înrejistrat STATUTUL Bisericii ortodoxe din Moldova, independente canonice şi oficiale. Nu de înrejistrat altă Biserică ortodoxă fantomă. Dacă Ve-ţi îndrăzni a înrejistra această sectă, atunci fiţi gata, Domnule Cârmuitor al ţării să înrejistraţi şi psevdo-mitropolie: Ucrainenilor Ruşilor Găgăuţilor Bolgarilor Ţiganilor ş.a.m.d. şi cu aceasta o să dobândim „Unitatea" şi „Întrejirea" Republicii Moldova.

- despărţirea cultilor de cultură.

toate aceste cerinţi şi dorinţi cu nădejdea şi ajutorul lui Dumnezeu prin treaza, înţăleapta şi deşteapta cârmuire a Domniei voastre vor aduce creştinilor noştri şi întregului neam PACE LINIŞTE şi PROSPERARE.

Alungăm supărătorul imbold de a ascuţi creionul roşu şi a porni să însemnăm greşalele greşiţilor noştri: nu despre virgule şi linioare de despărţire este vorba, ci, mult mai grav, despre credinţa neamului, făţărnicia clerului basarabean („o anumită parte...") şi soarta bisericii de dincolo de Prut. Mizeria ortografică explică, probabil, cerinţele ieşirii clerului de sub oblăduirea Ministerului culturii şi cultelor. Cine scrie Basarabia cu b mic şi Ve-ţi şi nui şi primito s-ar cuveni trimis îndărăt în clasa a II-a primară, nu împuternicit să reprezinte o instituţie pendinte de ... Ministerul culturii. Dar – repet – nu asta-i problema. Cu adevărat grav şi revoltător şi jignitor este faptul că Mitropolia ortodoxă română din Basarabia, care, după cum se ştie, n-a fost niciodată desfiinţată, este considerată... sectă (!!), deşi ea respectă rânduielie ortodoxiei de stil vechi – adică, exact credinţa ce-o propăvăduiesc vajnicii semnatari ai scrisorii din Orhei! Ciudată este şi povestea cu „independenţa" bisericii din Moldova, graţios acordată de patriarhul Alexei al tuturor ruşilor: în organizarea bisericească n-a existat şi nu poate exista noţiunea de „independenţă". Preoţii basarabeni ameninţă că „vor lupta". Contra cui? Şi de ce? Doar nu-i vorba despre nici o schimbare, nici o erezie, nici o „revizuire" a tipicului strămoşesc. Ci, doar, de repunerea în drepturile firesti a unei structuri organizatorice tradiţionale, în virtutea căreia biserica s-ar pune mai decis şi mai adevărat în slujba poporului. De ce or fi „psevdo-ortodocşi" şi „păgâni" preoţii ce practică vechiul stil sub ascultarea Patriarhiei române? Când au fost dovediţi „hoţi", dacă renaşterea Mitropoliei Chişinăului abia se preconizează? Curat creştineşte, preoţimea basarabeană ameninţă că „va îndemna la luptă", cerând „ajutor de pretutindeni". Probabil, mai ales de la Tiraspol, astfel realizându-se joncţiunea între Armata a XIV-a a lui Lebed şi Armata a XV-a (în sutane) a lui Kantarian.

şi iarăşi politicale

După ce, săptămâni la rând, televiziunea română a oferit din belşug imagini şi comentarii referitoare la situaţia din Transnistria, brusc, fluxul informaţional s-a ghemuit şi aproape s-a stins - ceea ce ar putea semnifica fie deplina instaurare a stării de ne-beligeranţă (aş!), fie, simplu, faptul că *pe frontul de est nu-i nimic nou.* Cercetând situaţia mai îndeaproape, urmărind reacţiile şi comunicatele oficiale, dar dând cuvântul şi celor ce reprezintă *altera pars*, vei constata o deplină şi monumentală... harababură. Punctele de vedere nu se mai grupează logic, în jurul a două poziţii distincte (*ai noştri* şi *ceilalţi*), ci proliferează arborescent, pe fiecare trunchi ivindu-se mlădiţe din altoiul celuilalt. Ai senzaţia bizară că, pe măsură ce cunoşti mai mult, înţelegi mai puţin! Odată cu scăderea presiunii militare smirnoviste şi cu intrarea în atribuţii a forţelor menite să controleze încetarea focului, creşte constant virulenţa opziţiei, reprezentată de F.P.C.D. Totdeuna, opoziţia ştie că poate vorbi în numele viitorului; limba română, însă, posedă un viitor I şi un viitor al II-lea, între care s-ar putea instala o diferenţă imposibil de apreciat la un moment dat. Exact

cazul de față. Atât Smirnov, cât și F.P.C.D. îl acuză pe Snegur de grave greșeli - evident, evaluând situația la care s-a ajuns din unghiuri diferite. Am căutat în avalanșa de reproșuri și opinia care să arate *ce ar fi trebuit să facă* președintele Moldovei în complicata desfășurare a evenimentelor de la Nistru. Greu de găsit. Într-un ziar al F.P.C.D. („Țara" nr.31/92) am aflat, în cele din urmă (sub forma unor gânduri exprimate de voluntarii-contestatari) unele elemente de bază ale scenariului pe care se cuvenea să-l urmeze Snegur: „*Trebuia de mult scos hotarul de la Prut cu România, de alungat de aici porcăraia asta de ruși. Apoi de făcut bine hotar cu Ucraina și gata!*" De, n-ar fi fost rău să fie bine! Parcă văd *porcăraia de ruși* așezată în rând pe peroanele gărilor și așteptând de bună voie, cu sutele de mii, trenurile care să-i readucă acasă după vacanța de-o generație (sau mai multe) petrecută în Moldova. Dacă mi se va spune că-i o viziune utopică întreb: atunci, care ar fi alternativa? Deportări în masă, ca pe vremea Tătucului? Băi de sânge? Aplicarea unei „soluții finale" de tip hitlerist? *Scoaterea hotarului* de la Prut este și ea în firea lucrurilor, dar putea fi izbutită uite-așa, *și gata*, de la o zi la alta, când majoritatea populației Moldovei încă se agață, la modul primitiv și bizar, de bornele frontierei scrijelate de Ribbentrop și Molotov? A declara drept simplu ceea ce-i cumplit de complicat nu înseamnă și a indica o cale concretă de rezolvare, sub privirile unei Europe suspicioase, în coasta (și-n pofida) unor mari puteri mondiale. Nu știu dacă-i chiar bine să se dea credit unor judecăți simpliste, care pot induce în eroare pe cei nedeprinși cu jocurile politice, confruntându-le cu hora în sat, unde nepoftiții pot fi scoși cu reteveiul de pe tăpșan. Snegur a devenit paratrăsnetul către care se îndreaptă și fulgerele Frontului, și cele ale Tiraspolului. Învinuirile fiind... diametral opuse. Exemplificăm: în același ziar al F.P.C.D. citim: „...n-avem arme, muniții, n-avem nici echipament... primim echipament și muniții de la Guvernul nostru ca și cum ai rupe un os de la gura cîinelui - adică, foarte puțin". În vreme ce Veaceslav Kogut, primarul (smirnovist) al Tighinei declară, într-un interviu, că armata moldoveană e înarmată până-n dinți și „să nu se mai afirme că nu-au tancuri, eu vă pot conduce și arăta tancurile". „Snegur nu ne dă voie să atacăm; în tranșee stăm de pomană și am ajuns *carne de curechi* pentru mine și gloanțe" (F.P.C.D.); Snegur a permis trupelor sale, în pofida acordurilor, să atace tot timpul - afirmă Tiraspolul. „Forța a treia nu-i altceva decât o minciună a Tiraspolului. Ei trag" (Opinia unui voluntar). „Forța a treia - provocări ale armatei moldovene" (afirmă primarul Tighinei). Purtat peste capul președintelui Snegur, tirul opoziție-inamic tinde să ajungă în preajma absurdului. Veaceslav Kogut declară (invocând surse sigure) că, în curând, Frontul popular se va pronunța foarte activ pentru federalizarea Moldovei; „pentru autonomizarea Transnistriei, găgăuzilor, zonei din jurul Bălților". Nu mai continui, întrucât confuzia este evidentă și a încerca să te descurci în hățișul afirmațiilor lipsite de acoperire e-o adevărată aventură. Simțindu-se dator cu o explicație privind debarcarea guvernului, președintele a ținut un lung discurs în fața noului executiv, radiografiind economia Moldovei. Concluzia: la pământ!

Toți indicatorii exprimă dramatice reduceri de producție și, ceea ce-i de-a dreptul jalnic, Moldova a înregistrat rezultate mult mai proaste decât oricare altă republică din fosta URSS - inclusiv acelea în care de multă vreme

zăngănesc armele. Numai că întrebările Frontului nu se refereau la activitatea guvernului în ansamblu, ci la demiterea lui Costaș și Plugaru și, mai ales, la numirea lui Sangheli în funcța de prim-ministru. Trebuie să recunoaștem legitimitatea acestor întrebări - cu atât mai mult cu cât, în Parlament, raportul deputatului Lidia Istrati îl acuza direct pe Sangheli de afacerism și incorectitudine. Drept pentru care împricinatul a căzut... în sus, ajungând prim ministru! (O paranteză: prim vice-prim ministrul noului guvern, Valentin Kunev, înființează compania pe acțiuni „Casa slavă", la prosperitatea căreia ar urma să concure „întreprinderile de bază" din Moldova, Rusia, Ucraina, Belarus, Bulgaria. Dacă unul dintre cei mai autorizați reprezentanți ai guvernului *Moldovei* își permite să patroneze o structură industrială internațională *slavă*, atunci chiar că totu-i cu putință!).

E toamnă și, la Chișinău, se coc *declarațiile*. După apelul celor 37 de patrioți, a fost făcută publică o declarație purtând 55 de semnături ale *oamenilor de știință, artă și cultură.* Vor mai fi existând, desigur, și alți reprezentanți marcanți ai intelectualității în afara celor 55 și, poate, documentul trebuia intitulat „declarația *unor* oameni de știință, artă și cultură". Oricum, nu aceasta-i problema. Dacă apelul agramat al popimii inculte și retrograde l-am tratat ca pe o curiozitate plăsmuită mai ales din grija îndopării foalelor și mai puțin din osârdia întru cele sfinte, *Declarația* intelectualității reprezintă un eveniment important, menit să anime un moment politic amorțit și amorf. Războiul din Transnistria a ilustrat cum nu se poate mai bine actualitatea pildei cu băgarea caprei în casă. Prin grația diplomației lui Elțin (pe ministrul de externe rus îl cheamă Kozârev - de la *koza*-capră), moldovenii au scos patrupedul încornorat din *casa mare* și acum, nu-i așa, s-ar cuveni să nu mai poată de fericire. Dezamăgirea și frustrarea sunt, însă, sentimentele dominante.

La toate adăugindu-se și eșecul candidaturii-test a lui Mircea Druc; nu că și l-ar fi închipuit moldovenii președinte al României, dar, parcă e prea mărunt, poate chiar jignitor, procentajul obținut de fostul prim-ministru de la Chișinău. Adevărat, fără milioanele de dolari puse la bătaie la trecutele alegeri de Ion Rațiu, a obținut un procentaj mai mare decât, atunci, candidatul cu papion. Dar, numai cu două pilde-n traistă (primarul din satul vecin și drumul cailor prin ceață) și-o vadră de bunăvoință, nu se poate învinge la „prezidențiale". Chiar dacă platforma-program a lui M.Druc era demnă de interes - dar cine a avut răgazul să citească programa până la capăt?... Starea generală este, la Chișinău, de așteptare confuză. Se așteaptă ceva neprecizat, nu știu dacă de rău, nu știu dacă de bine, dar oricum, ceva trebuie să se întâmple. Primii - ca totdeauna - au simțit vibrațiile seci ale pasului pe loc intelectualii; *Declarația* pe care au cutezat-o rămâne, din multe puncte de vedere, o surpriză. După un preambul fastuos și o expunere de motive doldora de săgeți la adresa puterii și de constatări dramatice privind realitatea situației ce o traversează Moldova, se ajunge la chemarea finală: *să ne unim!* Nu, nu-i vorba, cum ați putea crede, de unirea celor două țări române, ci, mai simplu, mai mărunt și mai puțin angajant, despre necesitatea solidarizării intelectualilor moldoveni „în numele viitorului copiilor noștri și al copiilor lor". Sigur, solidaritatea intelectualității poate și trebuie să constituie un țel, zicem noi, unul intermediar, o

condiție pentru atingerea marelui ideal. Despre care, însă, nu se vorbește. După o copioasă pregătire de artilerie, când fiecare punct ochit era urmat de-o lovitură directă, rămâi cu senzația că s-a tras cu tunul... după vrăbii. Ori, parc-ai vedea un săritor la lungime luându-și elan din celălalt capăt al stadionului, spre a sări... jumătate de metru. Cu toate acestea, o anume justificare a apariției *Declarației* există: departe de a fi un gest gratuit, ea semnalează deschis opiniei publice instaurarea *dihoniei* printre intelectuali. După ce constată că „Revoluția de Renaștere Națională din Basarabia (R.R.N. - termen nou, *n.n.*) a fost inițiată și însuflețită de către intelectuali" și că trebuie făcut față, acum, „atacului declanșat contra izbânzilor democrației și renașterii naționale", *Declarația* deplânge „tentativele de compromitere și izolare tacită a intelectualității", dar mai ales *despărțenia* petrecută într-un segment al societății altă dată prin definiție solidar. Alarmă justificată: fărâmițarea în grupuri de interese a condus, cu precădere în ultimul an, la o accentuată erodare a prestigiului unor personalități-simbol. Semnele contestatare au venit și din România: unele dintre publicațiile care au „ridicat piatra" nici nu mai există acum, dar înjurătura, desigur a rămas și a rodit - doar români suntem și nimic nu ne este mai la îndemână decât să bombardăm pomul cu roade, fluierând cu nepăsare „Ce-a fost verde, s-a uscat/Ce-am iubit, s-a scuturat".

Ziarul „Tineretul Moldovei" (serie nouă, nr.3/22/1992) publică o întreagă jumătate de pagină („Deci, cine știe, d-le Mircea Druc?") în care sunt reluate acuzații - îndreptățite ori nu - proferate de-a lungul vremii de alte publicații. Nimic nou - dar „rezumatul" venea taman cu o săptămână înaintea alegerilor. De ce să nu simtă reprezentantul moldovenilor „sprijinul" concetățenilor dumisale? Într-o altă pagină, același ziar înserează un al doilea articol asemănător („Încurcat între antiunionism și unionism"), în care Druc este așezat alături de... proaspăt coborâtul în pământ Dan Deșliu! Despre Leonida Lari, presa („o anumită parte...") nu ostenește să colporteze știri privitoare la trafic de mașini și apartamente, escapade „enigmatice" dincoace de Prut, dezinteres față de treburile publice ș.a.m.d. Prins între două focuri (București - Chișinău), Grigore Vieru, devenit, zice-se,„bard patriotard"(!), s-a refugiat într-o cameră de spital și s-a închis în mutenie, refuzând până și dialogul cu soția. Dumitru Matcovschi scrie lungi articole polemice, în care risipește acuze și vorbe grele la adresa cui se nimerește. Mihai Cimpoi, recent laureat al titlului de „maestru al artei", semnează o *Declarație* îndreptată împotriva celui ce i-a conferit medalia; același document îl iscălesc mai mulți deputați, precum și câțiva înalți funcționari de stat din echipa Snegur; dilema „ori slujim puterea, ori contestăm puterea" nu pare a produce insomnii în capitala Moldovei... Dincolo de toate acestea, să reținem că strigătul de alarmă privitor la ne-unitatea intelectualității este pe cât de actual, pe atât de îndreptățit. Numai că, fie-ne îngăduit să observăm, atacul vine în primul rând din înăuntru și abia în al doilea rând din afara categoriei sociale care se consideră agresată. O astfel de dihonie, întreținută, probabil, cu bună știință, convine de minune rusofonilor, care au ridicat capul; și-și fac simțită prezența mai mult ca oricând. Se vede că, într-o anumită genă proprie nației noastre, s-a aciuat factorul aberant în virtutea căruia românii de pretutindeni sunt sortiți mai întâi să-și dea în cap

unul celuilalt și abia după aceea să ia seama la ce se întâmplă în jur. Nădăjduim că *Declarația* ce cheamă la unirea intelectualilor va avea un oarecare efect concret. Și că va fi continuată, cândva, de o declarație prin care intelectualitatea Moldovei va cere, in corpore, unirea amputatei lor țărișoare cu patria-mamă.

politicale și... delicatesuri

În fiecare sâmbătă, șiruri lungi de mașini împodobite cu panglici și flori opresc în centrul Chișinăului; mirese în rochii albe și miri pomădați se fotografiază lângă statuia lui Ștefan cel Mare (Până nu de mult, ritualul se desfășura în fața monumentului lui Lenin). Viața merge înainte: troleibuzele alunecă aproape bară în bară, magazinele și-au afișat felurite inscripții îmbietoare pe geamurile vitrinelor. Teatrul „Eminescu" s-a eliberat, în sfârșit, de schele, florăresele își laudă marfa, porumbeii planează în jurul catedralei Soborului, se vernisează expoziții de pictură, polițiștii din noul corp special își poartă cu demnitate imensele pălării texane, negre, piața e plină de lume, bulevardele la fel. Aparent, toate-s în regulă; în fond, totul scârțâe. Din ce în ce mai jalnic. În 1992, prețurile au crescut „numai" de 13 ori. Magazinele amintesc de povestea cu gardul și leopardul: spații comerciale centrale, altă dată gemând de marfă, etalează bufnițe de gips boite țipător și piramide de cutii conținând salată de „varză de mare" (alge) ce nu tentează pe nimeni. Jumătate de litru de coniac costă 900 ruble (cam cât o ... pensie!), pâinea a ajuns la 35 ruble (de la 15 copeici!), salamul își menține prețul în jurul a 300 de ruble kg. De-a dreptul hazoasă este situația (ne)aprovizionării cu benzină; nu se găsește nicăieri, dar toate mașinile... circulă. Piața neagră și-a instalat legi proprii, storcând ultima rublă din buzunarul cetățeanului. Toate categoriile sociale reclamă vehement sporirea salariilor, iar prim-ministrul ridică din umeri: de unde? Conflictul de la Nistru, conjugat cu seceta, a pricinuit o enormă gaură în averea țării: 80 miliarde ruble - cifră egală cu bugetul republicii pe un an întreg! Nivelul producției scade constant, dereglarea legăturilor economice cu fostele republici unionale paralizează uzinele, circulația monetară tinde să devină aberantă. Din spre Ucraina, care și-a introdus *carboava* proprie, tălăzuiesc valuri-valuri de ruble „moarte": se cumpără orice și se trece „dincolo". Pentru aceste motive (vor mai fi fiind și destule altele), Guvernul a solicitat Parlamentului decretarea *stării economice excepționale*. Proiectul de hotărâre solicită măsuri menite să protejeze piața internă: înăsprirea controlului vamal, mărirea taxelor de export, introducerea cartelelor de alimente (uhhh!), raționalizarea consumului de energie (electricitate, gaze) și -aici e aici- trecerea Băncii Naționale în subordinea Guvernului. Cât despre introducerea „controlului vamal strict", ne temem că măsura va afecta în primul rând relațiile Moldovei cu România, deși adevărata scurgere de mărfuri se produce către est; unde, însă, să se așeze punctele vamale cu Ucraina, câtă vreme granița teoretică e dincolo de Nistru, iar cea reală, dincoace? A instala *tamojnaia* (vama) dincoace de Tighina, n-ar echivala cu recunoașterea divizării țării?... Parlamentul n-a fost deloc receptiv la solici-

tarea Guvernului și a respins proiectul de hotărâre privind *instituirea stării economice excepționale*, considerând că „executivul, din teama pentru responsabilitatea ce-i revine, vrea să scoată din foc castanele cu mâna Parlamentului". S-a mai invocat lipsa suportului juridic, precum și neglijarea principiului divizării puterilor în stat. Cât despre Banca Națională, deputații nici n-au vrut să audă de eventualitatea trecerii acesteia în subordinea Guvernului. Argumentele contra au fost de natură juridică și economică. Hotărârea find respinsă, urmează... a fi aplicată întocmai! Da, ați citit bine: practic, Parlamentul a găsit calea „să participe, dar să nu ia parte" la ameliorarea situației social-economice din Moldova: Guvernul este împuternicit să adopte „măsuri urgente de depășire a crizei economice", iar Președintele Republicii va putea emite decrete în acest sens. Cu alte cuvinte, pisica moartă a fost azvârlită înapoi în ograda în care și-a dat duhul. Iar în ce privește protejarea economiei prin introducerea monedei naționale, elocventă este declarația guvernatorului Băncii Naționale, Leonid Talmaci: *„A introduce acum valuta neționlă - leul- ar fi nechibzuit, dar a nu o introduce, ar fi și mai rău"*. Pas de te descurcă! De fapt, Republica Moldova nu are cum să asigure susținerea monedei naționale: nici rezerve de aur, nici cantitatea de mărfuri competitive pe piața externă. Practic Chișinăul importă... inflația rublei; ajunse în Moldova, bancnotele tipărite cu sârg de Moscova se devalorizează și mai mult. Iar Rusia amenință cu trecerea la „prețuri mondiale", în valută, pentru livrările de petrol, cărbune, electricitate, gaze - ceea ce ar aduce Moldova chiar în pragul catastrofei. Se pare că leul va fi introdus, totuși, în prima jumătate a lui 1993 - dacă nu va fi prea târziu...

La Chișinău, au înflorit tot soiul de consignații ce practică prețuri astronomice. Lumea se înghesuie să admire mărfurile (de regulă, din import), oftează și... pleacă. Tot s-au ales cu ceva: și-au *clătit ochii*. Iată însă că nici să privești pe gratis nu va fi posibil: magazinul „Focurile Parisului" (e-te-te na, ce firmă!) a introdus... taxa de vizitare: 5 ruble intrarea. Locuitorii Chișinăului își turtesc nasurile de vitrină - ceea ce, deocamdată, nu comportă taxe.

documentar:

VORBEȘTE (RUSEȘTE) RADIO TIRASPOL

S-a spus de nenumărate ori (a recunoscut-o și președintele Snegur) că Moldova a pierdut războiul informațional cu Tiraspolul. Așa și este: în vreme ce mass-media de la Chișinău pare oscilantă, ba chiar, uneori,violent atiguvernamentală, propagandiștii de la Tiraspol o țin una și bună, punând în circulație sloganuri destinate să capete forță de convingere prin simpla repetare nesfârșită. Radio Tiraspol este un post „de uz intern", greu de recepționat chiar și la Chișinău. Dar când îl nimerești, simți scala aparatului gata-gata să ia foc! Insolența așa zișilor „comentatori politici", preocupați să ridice minciuna ordinară la rang de adevăr absolut, depășește orice închipuire. Iată, în cele ce urmează, fragmente semnificative dintr-un comentariu difuzat la 14 oct.a.c.: *„Trebuie să fie clar înțeles că pe Nistru nu se duce un război între Chișinău și Tiraspol, ci în primul rând avem de a face cu încercarea de a crea așa numita Românie Mare, ca un stat totalitar antidemocratic, ce ar putea deveni una dintre cele mai puternice surse de destabilizare în Europa și o remarcabilă putere militară"*. Deci, după cum se vede, Smirnov încearcă să-și hotărnicească republică proprie dincolo (și dincoace!) de Nistru doar pentru a împiedica România să destabilizeze

Europa! N-ați știut, însă, că România deține și acum teritorii pe nedrept însușite. Govorit Radio Tiraspol: *„Tema unirii se face tot mai des auzită în discursurile diferitelor persoane-lor oficiale de la București. Mai mult ca atât, camuflându-se după reflecțiile speculative de-spre națiunea unică română, tot mai des se fac auzite pretenții teritoriale față de vecinii României și ai Moldovei - aceasta în pofida faptului că de la Ungaria, la timpul său, a fost ruptă Transilvania, iar de la bulgari, Dobrogea"*. Logică tiraspoleană: dacă Transnistria, populată mai ales de români, poate fi rusească, de ce n-ar putea fi Dobrogea... bulgărească, mai ales că s-ar găsi câteva familii de grădinari udându-și straturile în jur de Vama veche ori Negru Vodă. Când anume a smuls România statului bulgar Dobrogea, ni se precizează vag: „la timpul său". La fel și în cazul Transilvaniei, „ruptă" de români de la Ungaria (?!)... Nu închideți aparatul de radio, fiindcă emisiunea Tiraspolului devine din ce în ce mai interesantă: *„În componența Marii Românii se planifică a fi incluse, de asemenea, teritorii ucrainene precum Basarabia de sud și Bucovina de nord. Realizarea acestor intenții ar însemna încălcarea sferelor tradiționale de influență (...), ceea ce s-ar solda cu calamități globale. În calea urzitorilor acestor planuri se situează R.M.Nistreană, care este un purtător pregnant al tendințelor de integrare în lumea post-sovietică. R.M.Nistreană este (...) o barieră în calea românizării agresive, un stat al cărui guvern apără Ucraina de un conflict cu vecinii săi"*. Biată Ucrainâ, iat-o, în sfârșit, la adăpost de griji: la fruntariile sale apusene veghează Smirnov - deci, rachetele cu încărcătură nucleară pot rămâne „pe loc re-paos". Cât despre „un stat al cărui guvern... „(care stat?) și „sferele tradiționale de influ-ență", ce să mai spunem? Calendarul Tiraspolului a rămas încremenit la fila Yalta, iar de cuplul criminal istoricește constituit Ribbentrop-Molotov se pare că n-a ajuns vestea și-n „Republica Nistreană". Mai departe: *„Fiecare cetățean al Transnistriei multinaționale este alarmat de divergențele dintre Rusia și Ucraina, care au adus daune frăției slave de vea-curi și ușurează sarcina celor ce doresc răul acestor state. Pentru viitorul Transnistriei, colaborarea dintre Rusia și Ucraina are o mare importanță"*. Evident, așa-i. Un stat-fantomă, artificilal implântat în trupul Republicii Moldova, nu pote viețui fără sprijinul baionetelor puterilor-cloșcă. *„Înțelegem cu toții destul de bine că izolând Kievul de Moscova cu ajutorul intrigilor, este mult mai ușor să rupi de la Ucraina Basarabia de sud și Bucovina de nord"*. Să înțelegem, deci, că România urzește intrigi, atâtând Kievul împo-triva Moscovei și vice versa? Așa o fi - știe el Tiraspolul ce știe! În continuare avizatul post de radio atacă presa Română: *„Ziarul bucureștean* România liberă *se grăbește să toarne benzină pe foc, declarând că pretențiile teritoriale față de Ucraina independentă reprezintă drepturi legitime, argumentate de istoria poporului român"*. Auziți ce-și permite să scrie „România liberă"! Deși nu-i chiar ziarul meu preferat, îmi permit să-i invit pe comentatorii tiraspoleni să pună mâna pe o carte de istorie și să cântărească singuri argumentele oferite nu numai de „România liberă", ci de însăși istoria acestui colț de lume. Dar unde credeți că „bate" preopinentul de dincolo de Nistru? Auziți-l: *„Din toate cele menționate se pote trage concluzia că integritatea teritorială a Ucrainei, precum și securitatea R.M.Nistreană se află astăzi în pericol"* Proletari din toate țările, uniți-vă, puneți mâna pe arme și, sub conducerea atamanilor cazaci, poftiți de apărați securitatea unei „țări" ce nu există... Interesant este că, pe parcursul emisiunii, s-au făcut referiri la Consiliul Europei, la Helsinki, la tratatele inter-naționale și,cu evidentă satisfacție, la cele spuse de Elțin la 7 oct. Îi atragem atenția celui de la microfonul tiraspolean că declarația lui Elțin contrazice flagrant exact documentele și tratatele invocate. De la cap la coadă, de la dreapta la stânga și de la stânga la dreapta. Ver-tical la fel.

BCU IAȘI

cine întreabă, află

Convorbire cu Ion Hadârcă, vicepreședinte al Parlamentului Moldovei:

„ÎNAINTE, MULT MAI ESTE“

La Chișinău, Parlamentul și-a reluat activitatea. Cadrul general este același: În stradă, vociferări, cordoane de polițiști, înfierbântate adunări spontane lângă statuia lui Ștefan cel Mare; în sală neînțelegeri încă de la adoptarea programului sesiunii. Motiv pentru care s-a pierdut o zi de dezbateri, creindu-se o... comisie care să hotărască ce legi vor intra în discuția parlamentului. Nu figurează, în lista de propuneri pentru ordinea de zi, chestiunea cea mai spinoasă: ratificarea(ori respingerea) aderării la CSI. Se menține, astfel, o ciudată ambiguitate; pe de o parte, președintele Snegur a semnat documentele de la Alma Ata, pe de altă parte, Parlamentul n-a validat această semnătură. Cu un asemene statut incert, Moldova este și nu este membră a CSI; la Bișkek, tricolorul a fost arborat între steagurile *frățești*, dar Moldova s-a comportat mai degrabă ca un simplu observator decât ca membru în toată regula. Este, probabil, o politică a așteptării să se limpezească apele și, de ce n-am spune-o (Kravciuk, în cazul Ukrainei, a recunoscut deschis) o tentativă de a nu absenta de la împărțirea moștenirii fostei URSS - „masa succesorală“ pare a fi mai cosistentă decât se crede! O a doua problemă (dacă nu chiar prima, în ordinea importanței) o constituie situația din Transnistria. Ambele chestiuni fiind conjuncte, Parlamentul nu prea pare dispus să ia jăraticul în palmă... Având în vedere că Smirnov et. comp. declară că nici nu poate fi vorba să renunțe la Tighina, am încercat să lămurim datele inițiind un dialog cu vicepreședintele Parlamentului Moldovei, Dl. Ion Hadârcă.

Nu numai Tighina, ci și satele din jur sunt declarate ca făcând parte din „republica“ lui Smirnov. Cică ar fi vorba despre o necesară „bază legumicolă“, un fel de „Sector agricol Ilfov“ - care zonă, cu timpul, s-ar putea lărgi, incluzând, de ce nu, și Chișinăul. Doar“ republica“ de la Tiraspol n-are nevoie numai de varză și castraveți, ci și de televizoare, frigidere, mașini agricole... Ceea ce m-a mirat până la uimire a fost faptul că, într-un document esențial votat de Parlamentul Moldovei, Tighina este considerată ca făcând parte din „spațiul istoric transnistrean“.

Pentru a înțelege exact întreaga situație, va trebui să rememorăm pașii întreprinși înainte și după izbucnirea conflictului deschis de la Tighina. Dar, mai întâi să precizăm termenii. Așa zisul „stat“ cu „capitala“ la Tiraspol se auto-numește „republica prednistrovie“. Ori, *prednistrovie* nu înseamnă Transnistria, ci zona din preajma Nistrului, cele două maluri adică. Există și un proiect, tehnicește realizabil, de a muta cursul fluviului dincoace de Tighina, utilizându-se un braț mort al Nistrului!

Transformarea - ca să nu spun măsluirea - geografiei poate aduce atingeri istoriei?

Absurd! Tighina, ca și satele din jur, au fost și rămân așezări românești. Dacă într-un document oficial au fost incluse într-un „spațiu istoric“ nistrean, cu înțelesul de *transnistrean,* e o eroare. Dar, să le luăm pe rând. La

21 iulie a fost semnată Convenția Elțin-Snegur. Cu o lună înainte, păreau fi coapte condiții pentru o rezolvare pașnică, parlamentară, a stării conflictuale. În zilele de 16,17 și 18 iunie, la lucrările Parlamentului Moldovei au participat și deputați de dincoace de Nistru (Pologov,Volovoi ș.a.)Declarația adoptată atunci a întrunit atât aprobarea fracțiunilor parlamentare (așa numitele"cluburi"), cât și pe aceea a deputaților de dicolo de Nistru. S-a format și o comisie mixtă (vicepreședinți, Tudor Olaru și Ghimn Pologov) care urma să elaboreze mecanismul politic, economic, militar, de dezamorsare a conflictului. Era primul contact apropiat și, se părea, rodnic, după o lungă perioadă „înghețată:, contact ce ne permite să sperăm că s-au aflat, în sfârști, soluții de normalizare. În Parlament, Pologov a ținut un discurs ce chema la unitate.

Fapt care l-a deranjat pe Smirnov.

Exact. În Parlament, se căuta varianta acceptabilă atât pentru Chișinău, cât și pentru Tiraspol: zonă cu statut special pentru Transnistria (ceea ce nu implica recunoașterea unei formațiuni statale nistrene), o propunere a lui Pologov (maximum de autonomie, dar în cadrul Republicii Moldova) și, în fine, sugestia deputatului Nedelciuc - adoptarea așa numitei „variante belgiene", care părea a surâde și deputaților ruși, și celor transnistreni.

Atunci a difuzat France-Press știrea falsă potrivit căreia Chișinăul a acordat Tiraspolului deplină autonomie.

Știrea a fost dezmințită, dar, între altele, a izbutit să atragă atenția asupra posibilității unei rezolvări a crizei pe cale parlamentară.

Iar Smirnov se vede scos din joc. Încep să cred că atacul întreprins chiar în acele zile de Kostenko asupra Poliției din Tighina n-a fost chiar atât de „surprinzător" pentru Smirnov. Practic, deschiderea focului a compromis toate tratativele, aducând situația în punctul din care se plecase. În plus, cu povara a câtorva sute de morți.

Adunarea parlamentară a CSCE (Budapesta,1 iulie),la care am participat, a adoptat o rezoluție extem de limpede: se cerea încetarea și retragerea Armatei a XIV-a. Rezoluția a fost adoptată cu un singur vot împotrivă. Bineînțeles, al Rusiei. Din păcate, acest important document al CSCE a rămas nu numai fără efect, ci și aproape necunoscut.

Cum și-au motivat reprezentanții Rusiei votul împotrivă?.

Cică „atacatorii moldoveni" nu respectă... „drepturile militarilor"(!). A urmat etapa Helsinki, și ea promițătoare: a fost legitimat un anume for însărcinat cu dezangajarea, ce urma să elaboreze mecanismul practic pe etape. Urmau să sosească forțe mixte de asigurare a securității - în special observatori ai CSCE. Totul, însă, necesita timp iar războiul era în plină desfășurare, cu zeci de morți în fiecare zi și pagube imense. Atunci s-a încheiat Convenția Elțin - Snegur. Pentru imediata oprire a vărsări de sânge.

Este o realitate că, prin efectul Convenției, s-a obținut încetarea luptelor, dar prezența militară a Rusiei în zonă a sporit?.

Este. Stabilindu-se o zonă neutră comună de 15 km în stânga și în dreapta Nistrului, s-a ajuns să se instaleze trupe rusești nu numai la Tighina, ci și, să spunem, la Orhei.

Convenția de la Moscova face vreo precizare în legătură cu „mecanismul celor patru" ori cu statutul Tighinei?

Nici una. Iar prezența lui Smirnov la semnare a constituit o surpriză totală... Convenția are minusurile ei, nu seamănă cu ceea ce am încercat să promovăm prin intermediul organismelor internaționale; o considerăm doar un pas către revenirea la „mecanismul celor patru". Am dori ca garanți ai păcii să fie observatori ONU. N-avem încredere în forțele Rusiei.

Parlamentul va lua în discuție ratificarea apartenenței la CSI?

Dacă Dl. președinte va propune, vom discuta. Câte n-a discutat Parlamentul Moldovei! Oricum, e-o chestiune ce ține de hotărârea președintelui; Domnia sa a semnat, Domnia sa trebuie să facă pasul următor.

Recent, la Florești, Dl. Snegur a declarat că niciodată Moldova nu va face parte din CSI.

Da. A spus.

Și apoi, s-a dus la Bișkek.

Da. S-a dus.

politicale

Președintele Snegur a rostit cel mai important discurs politic al anului în ultima săptămână a lui 1992; comentariile sunt obligatorii. Difuzată de televiziunea națională moldoveană în spațiul seral, preluat în direct și de TVR (programul II), s-ar putea ca *Declarația* în sine să fi fost repede cunoscută în România. Mai puțin (ori chiar de loc) „traductibile" rămânând aluziile, trimiterile „cu mantinelă" și dedesubturile accesibile doar celui familiarizat cu evoluțiile, sincopele și constantele vieții politice moldovene. În fața unei asistențe parlamentare reduse (deputații se înregistrează prezenți dimineața, apoi o tulesc la treburile lor; singura măsură luată până acum a fost suspendarea deputatului Usturoi, directorul general al „Valeologiei", un concern a cărui ciudată prosperitate nu-i văzută *sus* cu ochi prea buni). Dl. Snegur a urechit în dreapta și în stânga cu vehemență rară, rotunjind un discurs binișor cârmit din condei și, pe alocuri, chiar convingător - dacă n-ar fi încercat să împace două poziții ireconciliabile: *pro-românismul* și *anti-unionismul*. Prima săgeată, președintele de la Chișinău a trimis-o către acei demnitari care „la anumite simpozioane științifice" emit păreri potrivit cărora Moldova ar trebui integrată în zona leului românesc. *Andrisantul* nu-i altul decât vice-președintele Parlamentului, Ion Hadârcă. Întrucât cunoaștem textul integral al comunicării Domniei sale („*Etape, sisteme și priorități ale integrării moldo-române*"), ne luăm permisiunea să afirmăm că cercetarea în cauză desemnează o poziție ce nu implică funcția de vicepreședinte a autorului („ideile ce urmează exprimă esența propriilor principii...") Poziția lui Hadârcă, conjugată cu atitudinea președintelui Parlamentului, Moșanu - ambii nedesmințiți adepți ai unirii - ar putea contura un conflict președinte - parlament, asemănător celui din Rusia? Nu, fiindcă în ansamblul său, forul legislativ de la Chișinău, dominat de

președinți de colhozuri supraponderali și cu orizont politic ostenit, se situează de cealaltă parte a baricadei. La Moscova, Hazbulatov se sprijină pe o anume majoritate parlamentară; la Chișinau, Moșanu și Hadârcă sunt susținuți de o foarte firavă minoritate.Nu ne aflăm, deci, în fața unui conflict parlament - președinte, ci doar a conducerii parlamentului cu Snegur. Cât de benefică poate fi o asemene înfruntare, rămâne de văzut... Fulgerele prezidențiale s-au abătut apoi (de asemenea aluziv) către domnii Meleșcanu și Dohotaru. Aprecierea lui Adrian Dohotaru potrivit căreia unirea ar putea avea loc în 8 ani (deci, în veacul celălalt!) a deranjat și, după cum se exprima Dl. Snegur, *„aceste declarații se fac pentru a speria pe investitorii străini"*(?) și *„nu duc decât la destabilizarea situației din Republică"*. A fost șfichiuit (într-o luare de poziție oficială a Guvernului) și Dl. Virgil Măgureanu, care, zice-se, ar fi implicat SRI-ul în chestiunea unirii. Tirul principal a fost însă concentrat asupra lui Ion Ungureanu, ministrul culturii și (încă) al cultelor, precum și a Patriarhului Teoctist, dimpreună cu toți semnatarii actului patriarhal și sinodal prin care se reactivează Mitropolia Basarabiei autonomă, de stil vechi. Imediat ce a aflat despre „conspirația" de la București, episcopul Moldovei, Vladimir Kantarian, a purces cu jalba în proțap la Moscova. A urcat în avion episcop și a coborât mitropolit - Patriarhul Alexei *l-a uns* cu grăbire, ca o contra-pondere a numirii lui Petru de la Bălți locțiitor de mitropolit. De altfel, Alexei *al tuturor rușilor* a afirmat că, în chiar cazul unirii Basarabiei cu România, biserica va fi închinată tot Moscovei! Astfel, demersul popimii inculte și mărginite ("fabrica de popi „a scos" pe bandă rulantă, după un curs de ... șapte săptamâni!) primește sprijinul hotărât al conducerii Moldovei și binecuvântarea Moscovei. Argumentul juridic adus în Parlament de președintele Snegur precum că orice nou *cult* trebuie înregistrat și aprobat de guvern, cade cu succes la prima examinare mai atentă: Mitropolia Basarabiei de stil vechi practică *același cult* ca și Mitropolia lui Vladimir! Nu suntem în măsură să apreciem oportunitatea hotărârii Patriarhiei române: poate era, poate nu era momentul să se ia decizia reactivării vechi Mitropolii, câtă vreme doar vreo 40 de parohii (din 800) au cerut revenirea sub ascultarea Bucureștiului. Pe de altă parte, în numele libertății credinței și al drepturilor omului, demersul celor 40 nu putea fi ignorat. El a fost susținut de personalități marcante ale vieții politice și culturale din Basarabia, de membri ai Parlamentului și constituie o necesară reparație istorică, reprezintă cel mai hotărât gest întreprins în ultima vreme în direcția unirii și, la urma urmei, nu-i altceva decât o chestiune de *organizare internă* a bisericii. E ciudat să constați că între opinia unui Grigore Vieru, Ion Ungureanu, Petru Buburuz, Ioan Ciuntu, Vladimir Beșleagă, Ioan Buga, Valentin Mândâcanu și aceea ilustrată de profunda incultură și lipsa de dragoste de neam a autorilor „Scrisorii din Orhei", Dl. Snegur a înțeles s-o sprijine pe ultima. Apele fiind tulburate oricum, probabil că înțelept ar fi fost să se înregistreze ambele Mitropolii, urmând ca hotărârea s-o ia, în fiecare caz în parte, credincioșii. Cu atât mai mult cu cât noua (adică... vechea) Mitropolie ar permite revenirea în sânul bisericii ortodoxe române și a unor parohii din zona Cernăuților, Herței ori din sud-vestul Ucrainei - izbutindu-se, deci, noi pași în direcția unirii. Întrebarea este, însă, dacă acești noi pași deranjează ori nu autoritățile moldovene. Se pare că da,

dovadă violența reacției parlamentare și directa implicare a președintelui Snegur. A urmat, apoi, cunoscutul șantaj cu *referendumul* și vehemente luări de poziție pro și contra. Faptul că adversarii referendumului (implicit, adepți ai unirii) au fost mai numeroși și mai prezenți la microfoanele Parlamentului decât „agrarienii" pro moscoviți nu trebuie să ducă la concluzii pripite: pur și simplu anti-unioniștii nu cunosc în suficientă măsură „limba de stat" și se cam sfiesc să pledeze în rusește împotriva revenirii Basarabiei între granițele României. Stăpânesc însă, cum nu se poate mai bine, mașina de vot: lasă discursurile să treacă fără replică, așteptând momentul în care să trânteasca *protiv*-ul lor cel de toate zilele. Concluzionând, nu ne rămâne decât să cosemnăm faptul că *Declarația* prezidențială n-a constituit o fericită luare de pozitie, mulți văzând în ea o desconspirare a adevăratelor intenții ce animă tandemul Snegur-Sangheli, iar precizarea ulterioară a Cancelariei precum că „*Declarația* n-a fost corect înțeleasă" n-are cum potoli îngrijorarea legitimă a românilor basarabeni. Efectul cel mai important: la chemarea unui Comitet de inițiativă, duminică, 9 ianuarie, se va întruni la Chișinău *Congresul intelectualilor*. „Inteligenți" basarabeană pare hotarâtă (în sfârșit!) să uite dezbinările de peste an, unindu-se și luând atitudine într-un moment de maximă importanță pentru destinele Moldovei. Și nu suntem deloc siguri că *Declarația* prezidențială asta și-a propus - adică, reorganizarea și revigorarea opoziției. De, unde dai și unde crapă!

cronica unor zile triste

Într-o sală de la Uniunea Scriitorilor, cea dintâi ședință a Cosiliului coordonator al Congresului intelectualilor. Până la începerea lucrărilor propriuzise, Dabija, Nedelciuc, Țurcanu, Saka și alții comenteaza articolul „Un congres al intelectualității?", publicat în „Moldova suverană" de Victor Gherman, noul director adjunct al Agenției „Moldova press". Ajutat de citate din scrierile lui Zinoviev, Dl. Gherman așează în paginile ziarului guvernamental observații de calibrul următor: „*Dacă intelectualii i-ar înlocui pe actualii lideri ai societății, lucrurile ar merge mult mai rău, căci intelectualii nu au nici un fel de simț al realități și nici bun simț(...) De aceea, nu sunt incapabili de a acționa măcar cât acei conducători pe care îi disprețuiesc (...) Sunt, însă, periculoși pentru că în aparență sunt deștepți, iar în realitate sunt niște proști rafinați...*" Eseul (nedrept) al lui Zinoviev se intitulează *Homo sovieticus* - și mă întreb de ce dl. Gherman consideră normal să acorde certificat de valabilitate în contemporaneitate unor aserțiuni strict delimitate temporal și spațial; dar, se vede, pentru unii, tot *omul sovietic* a rămas model, chiar și atunci când lucrurile trebuiesc văzute în negru... *ORA 18,25:* Începe ședința. O mică dilemă (cine să stea *acolo* - adică, în prezidiu - și cine *aici* - adică în sală) se rezolvă rapid și „de la sine", însă cu urmări, întrucât anumite resentimente vor răzbate în luările de cuvânt. *Congresul intelectualilor* nu și-a ales, după tipicul obișnuit, organul de conducere operativă, n-are, încă, un statut, o platformă-program, structuri în teritoriu. Prima întâlnire a „Consiliului coordonator", menită (cine știe?) să fie

respectuos citată în lucrările istoricilor ce or să vină, încearcă auto-deslușiri de fond. Se propun severe delimitări de Frontul popular - după care se constată că mai toți cei din sală sunt fie actuali, fie foști membri ai FPCS. Sintagma cea mai uzitată de vorbitori a fost „să nu repetăm greșelile Frontului" (ne-numite vreodată concret). Până la urmă, izbândește gândul cel bun: *Congresul* nu-și poate clădi viitorul pe negații, delimitări și contestări: cultura înseamnă concordie, sub-cultura este cea care agresează și maculează. „Nu luptăm cu cineva, luptăm pentru ceva". Toate forțele ce pot contribui la izbînda cauzei naționale se cuvine să militeze în spiritul celor 3 priorități: NU intrării în CSI, DA integrării (eufemism pentru *unire*) cu România. Se pornește la elaborarea unui program politic concret și „total" (privatizarea, relațiile externe, politica monetară etc.,etc.) deși, fie-ne iertată observația, adevăratele priorități rămân cele trei și, când îți arde casa, nu te apuci să repari gardul... „Mâine - se anunță în sală - *agrarienii* vor da jos conducerea Parlamentului!" *MARȚI, 26 IANUARIE, ORA 9,45:* la etajul VII al clădirii parlamentului, deputații „se înregistrează": prezenți, 246. În sală, nici măcar 30 de fotolii ocupate. Ceva mai multă animație la bufetul de la etajul VI. Replică prinsă din zbor: *„Dacă Iliescu ar decreta că, după unire, colhozurile ar fi menținute încă 25 de ani, anti-unioniștii din Parlament sunt primii care ar vota unirea"*. Un sunet grav de pendulă anunță ora 10. Țârâie, strident, soneriile. *ORA 10*: sala mare la fel de goală. Prezidiul Parlamentului își ocupă locurile în tribună. Zâmbete forțate. Ion Hadârcă ne face semn amical, traductibil prin „ce-o fi, să fie" *ORA 10,30:* aceiași situație. Lipsesc deputații „agrarieni"(*cluburile* „Viața satului", dar și „Independența" și „Concilierea").Cu o săptămână în urmă fuseseră înfrânți în tentativa de a impune referendumul. Le-a lipsit un singur vot, deși au făcut serioase eforturi pentru a-și aduna toate forțele sub cupola octogonală a Parlamentului: pe bietul deputat Iacob, de la Hâncești l-au adus pe targă! Și tot degeaba! *ORA10,45:* în fotoliile cafenii, câțiva deputați au adormit. Sforăie ușurel. Sunt aduse sticle de apă minerală lângă cele două telefoane (roșu și verde) ce străjuiesc sectorul de tribună destinat președintelui Snegur. Moșanu anunță că „agrarienii" se consfătuiesc într-o altă sală. Le mai sunt necesare 20 de minute. *ORA 12,15*: clipele se scurg alene în gol. Alt mesaj de la „agrarieni": mai solicită o păsuire de 20 de minute. Peste circa o oră, Moșanu anunță convocarea unei ședințe a prezidiului (președintele, vicepreședinții, șefii comisiilor, șefii „cluburilor") Pleacă și prezidiul. Va reveni la *ORA 14*, anunțând ... pauză până la ora 16. Vom regăsi o sală animată și bine populată cu deputați de toate culorile. Îi zăresc și pe Pologov și pe Volovoi, deputați de Tiraspol. Deși fac parte din „Sovietul suprem" al „Republicii moldovenești nistrene", care, evident, nu recunoaște suveranitatea Moldovei dincolo de Nistru, atunci când „agrarienii" le solicită prezența (adică, voturile), își aduc subit aminte că au fost aleși, cândva, în Parlamentul de la Chișinău și-și ocupă locurile în sală cu deosebită nonșalanță.Continuă să absenteze deputatul Snegur. *ORA 16,12*: Moșanu anunță prezența a 254 deputați, precum și a unui înalt oaspete de la Consiliul Europei, venit să constate cum funcționează democrația în Moldova. Se dă cuvântul reprezentantului *clubului* „Viața satului", care citește (cu destulă dificultate) un atos „Protest": conducerea a încălcat Regulamentul

Parlamentului la votarea precedentă - s-au produs *matrapazlâcuri*. Președintele de atunci al ședinței, Hadârcă, a tergiversat (?!) votarea, a agitat spiritele, s-a amestecat în numărarea voturilor. Și apoi, de ce a fost nevoie de o re-votare? (Findcă am spune noi, s-a pus la îndoială numărătoarea voturilor. Revotarea a confirmat cifra inițială) Pe scurt:"agrarienii" solicită o a treia votare a chestiunii privind referendumul și - atenție! - își încheie protestul cu fraza *„dacă rezultatul votării nu va fi conform cu poziția noastră, vom lua măsura contestării conducerii Parlamentului"*. Ciudată democrație! Ori pe a noastră, ori deloc! *ORA 16,30*: deși se dă cuvântul numai în chestiuni de procedură, fiecare, odată ajuns la microfon, își ține micul *speach* politic. Și dă-i, și luptă! Solicitată să-și expună avizul asupra *Protestului* agrarian, „Comisia pentru respectarea regulamentului" constată că Prezidiul n-a greșit, dar votarea s-ar cuveni rerepetată. Agrarienii (cel mai impetuos se arată a fi liderul Moțpan, mereu congestionat și agresiv) cer să se supună la vot și... avizul Comisiei. (Ca și cum te-ai duce la doctor să obții un certificat medical, după care ai supune documentul la vot!). Se încrucișează invective. Un deputat masiv și transpirat avertizează agrarienii că referendumul ar putea fi înțeles, în fila istoriei, ca *pact încheiat între colonizatori și trădători*. Proteste în limba rusă ("noi suntem colonizatori?") Este chemată să depună supremă mărturie pentru „manipularea" numărării voturilor în precedenta sesiune, stenograma ședinței. Începe să fie citită. Are vreo 40 de pagini și-i doldora de "vă rog, liniște!", "vă rog, așezați-vă!", "așa nu se poate lucra!", "rugăm nu țipați!" etc.etc.etc.

Culmea hazului: fraza deputatul X, "rog treceți la locul Dvs!" îl prinde și astăzi, pe același deputat X, în alt colț al sălii. Stenograma nu dovedește nimic. *ORA 18,30*: discursuri confuze, zbateri, proteste, justificări, argumentări întrerupte la jumătate, suferințe... lingvistice, strigăte din sală, foială, tensiune. *Capul lui Moșanu vrem!* - s-ar traduce opinteala agrarienilor. Odată cu președintele Parlamentului, s-ar cuveni debarcați - în opinia aceleiași nomenclaturi colhoznice - Hadârcă (prim-vicepreședintele), Nedelciuc (președintele Comisiei de relații externe - unul dintre cei mai lucizi și mai bine pregătiți dintre toți parlamentarii...), Matei (șeful Comisiei mass-media). Acuza adevărată (huo, unioniștilor!) n-a rostit-o nimeni, dar... *ORA 19,05*: deputatul Snegur tot nu și-a ocupat locul în prezidiu. Continuă agitata perindare la microfoanele din sală. Un vorbitor amintește faptul că, săptămâna trecută, sicriul lui Anton Crihan, depus în holul Parlamentului, a fost scos afară la cererea imperativă a agrarienilor, care au declarat că „nu pot lucra cu mortul în casă". De, un unionist, chiar și în sicriu de zinc, reprezintă ditamai pericolul!... Este tot mai vădit că intervențiile parlamentarilor, oricâtă elocință și bune intenții ar dovedi, nu pot schimba cursul unei evoluții politice din vreme plănuită, pregătită și atent orchestrată. Moșanu întrerupe lucrările. Parlamentul Moldovei și-a înscris în anale una dintre cele mai triste zile ale existenței sale de până acum. Mă uit în calendar: 26 ianuarie. Ziua de naștere a știți Dvs. cui... *MIERCURI, 27 IANUARIE, ORA 10,15*: se reiau lucrările Parlamentului, fără a se izbuti cel mai mic pas înainte: agrarienii blochează orice început de inițiativă. Fotoliul Dlui Snegur este, în continuare, gol: Domnia sa pleacă astăzi în Franța... Tot mai agresivi, agrarienii întrerup - vociferând din sală - oricare vorbitor ce nu le e pe

plac. Repede, ședința (pe cale să degenereze total) este întreruptă. Dl. Erik Harremoes, șeful Departamentului juridic al Consiliului Europei, trimis la Chișinău să constate cum devine cu democrația în Parlamentul de la Chișinău s-a lămurit deplin.

La conferința de presă (joi, 28 ian.), Moșanu, Hadârcă, Nedelciuc, Matei, și-au anunțat demisiile. La o altă conferință de presă - de această dată desfășurată la Paris - Dl. Snegur își precizează atitudinea: „Dacă președintele parlamentului nu se poate împăca cu grupările parlamentare, atunci să plece."

documentar

CRONOLOGIA DURERII

11 martie 1991: iau ființă la Tiraspol, Râbinița și Dubăsari primele detașamente înarmate ale gărzilor nistrene. *August 1991:* Autoritățile din Tiraspol salută puciul lui Ianaev. *6 septembrie:* în adunările ofițerilor și subofițerilor Armatei a XIV-a se adoptă deschis hotărârea de a situa trupele sovietice de partea separatiștilor „în cazul înăspririi situației". *16 octombrie:* cel dintâi cartuș de dinamită explodează într-un sediu al poliției din Dubăsari. *27 noiembrie:* este atacată Primăria satului Teia, raionul Grigoriopol. *1 decembrie:* au fost blocate podurile peste Nistru. Cele dintâi focuri de armă automată au fost trase asupra deputatului V. Popa, din parlamentul Moldovei. *6 decembrie:* primul rănit - N. Donciu, lucrător al poliției moldovenești. *9 decembrie:* atac asupra Secției orășenești de poliție Bender. *13 decembrie:* primele victime - Ghenadie Iablocikin, Mihai Arnăut, Valentin Merenciuc, uciși cu foc de armă automată la trecerea peste Nistru de la barajul Dubăsari. *14 decembrie:* trei răniți la Dubăsari. *15 decembrie:* alți răniți, de această dată din rândul populației civile. *12 ianuarie 1992:* sunt răniți grav, prin împușcare, mai mulți moldoveni din Dubăsari. *1 februarie:* este ucis F. Țurcanu, în satul Lunga, raionul Dubăsari. *29 februarie:* este împușcat în ceafă, pe șoseaua Poltava-Chișinău, șoferul N. Boinceanu din Hâncești. *1 martie:* într-un schimb de focuri prelungit este rănit mortal șeful miliției separatiste din Dubăsari, Șipcenko. Ca represalii, cazacii iau 34 de ostateci. *3 martie:* sunt uciși trei locuitori pașnici din satul Cocieri. *13 martie:* este omorât, pe șoseaua Căușeni-Bender, polițistul F. Buga. *14 martie:* este rănit mortal polițistul N. Sotnicenko, șofer la Secția de poliție Dubăsari. Un blindat pe șenile al separatiștilor atacă un autobuz înmatriculat în Turcia. Postul de poliție din Roghi încearcă să respingă atacul. Își pierd viața o turistă (împușcată în frunte) și cinci gardiști și cazaci. *15 martie:* pozițiile polițiștilor de la Coșnița au fost atacate cu armament greu și vehicule blindate. Este ucis locotenent-colonelul Mihai Moraru, locotenentul Iurie Bodiu și comandantul de grupă V. Slobozenko. Numeroși alți polițiști au fost răniți, unii foarte grav. *17 martie:* este împușcat, la Cocieri, sergentul Serghei Ostaf. *19 martie:* victime în rândul populației civile (Coșnița). *22 martie:* Nistrul scoate la mal cadavre neidentificate. La Cocieri își pierde viața săteanul V. Burnusus. *23 martie:* șapte răniți grav în zona Coșnița- Pohrebea. *24 martie:* alți 8 răniți la Cocieri. *25 martie:* o mină expediată de un aruncător rănește grav pe soții P. și E. Naghit, săteni din Pohrebea Veche. *29 martie:*sunt uciși, lângă Coșnița, polițiștii V. Pavluc, Gh. Bartușceac și muncitorul I. Rotaru. *31 martie:* doi morți și 17 răniți la Coșnița. Printre răniți, un elev de 13 ani. *1 aprilie:* la Bender pier patru gardiști, o femeie neidentificată, iar 19 civili sunt răniți. Apa Nistrului aduce la mal cadavrul sergentului de poliție V. Purice (poartă în palme urmele cuielor cu care a fost crucificat) și șoferului N. Galben. *2 aprilie:* alt polițist ucis plutește în Nistru: Cezar Roman. *5 aprilie:* este pescuit în fluviu corpul lui I. Cojevnicov, anchetator la Procuratura din Dubăsari. Numeroși răniți la Coșnița. *6 aprilie:* Gheorghe Groza, în vârstă de 6 (șase) ani este ucis la Dorotscaia. Cinci cadavre purtând răni de gloanțe sunt găsite într-o livadă de lângă Tighina. *8 aprilie:* minele rănesc grav 8 voluntari și locuitori ai satelor Corjova și Cocieri. *9 aprilie:* un mort și șase răniți în satul Leontieva. *12 aprilie:* de pe acoperișul unui bloc cu 9 etaje, gardiștii din Bender deschid focul asupra

trenului Chișinău-Tiraspol. *13 aprilie:* mor, la Varnița, voluntarul V. Caracaș, polițistul Octavian Cerempei și copilul Igor Bolgar (17 ani). Numeroși răniți. *14 aprilie:* este adus la Spitalul de urgență din Chișinău, cu trei coaste rupte, primarul satului Speia, răpit de gardiști cu două zile înainte. *15 aprilie:* printre morții de la Cocieri, sergentul de poliție Gh. Grama, voluntarul S. Pavlov student la Institutul agronomic și N. Barabaș, de asemenea voluntar. *19 aprilie:* este deschis focul, la Bender, împotriva unei ambulanțe și a unui autobuz cu pasageri. Cinci morți, cinci răniți. Moare în spitalul din Căușeni, elevul Andrei Mandea (craniul perforat de glontele unui lunetist). *20 aprilie:* rachetele „Alazan" rănesc grav trei oameni la Cocieri și Malovata. *23 aprilie:* cadavrul polițistului Gh. Coțuc, răpit cu patru zile înainte de gardiști, este scos din apele Nistrului. *26 aprilie:* Nistrul aduce la mal cadavrul polițistului R. Cezar, dispărut cu o lună în urmă. *5 mai:* este aruncată în aer o parte a podului peste Nistru de la Bâcioc. *9 mai:* aniversând „ziua victoriei", gardiștii și cazacii au tras toată noaptea asupra pozițiilor moldovene, rănind numeroși luptători. *10 mai:* este ucis sergentul Grigore Grușevschi din Criuleni. *14 mai:* lunetiștii „s-au distrat", ucigându-l în propria-i curte pe săteanul S. Crementoi din Zolonceni. *15 mai:* numeroși răniți printre sătenii din Cocieri. Își pierde viața Iana Nour, în vârstă de 3 ani. *16 mai:* în satul Roghi moare un polițist (I. Buftică) și sunt răniți mai mulți țărani. *17 mai:* într-o vie de lângă Corjova a fost găsit, cu urme de torturi, corpul voluntarului V. Sinițân. *18 mai:* 6 morți și 37 de răniți. *19 mai:* 3 morți din rândurile polițiștilor moldoveni. În liniile nistrene își face apariția tehnica grea de luptă a Armatei a XIV-a.

În 14 luni de război surd și-au pierdut viața 35 de polițiști și 40 de civili (au fost răniți 129 și, respectiv, 153). Peste 20.000 de refugiați. Zeci de gospodării țărănești distruse. Nu posedăm date certe cu privire la pierderile suferite de smirnoviști.

cine întreabă, află

... ALTE PUNCTE DE VEDERE ÎN PROBLEMATICA TRANSNISTRIEI

Rep.:... *vorbeai despre „pilda brațului tăiat" - chirurgia recomandă îndepărtarea „mădularului" cangrenat...*

Serafim Saka: În politică, s-ar cuveni să se procedeze la fel. Altminteri, cangrena se generalizează și ajungi să faci politica bolii, nu pe aceea a organismului ce mai poate fi salvat.

– *Ar fi, deci, Transnistria, organul atins de cangrenă?*

– Prea mult spus. O văd ca pe o excrescență ce nu trebuie nicicând inclusă în organismul nostru statal. Avem de a face cu *geografia lui Stalin*, iar noi, anti-staliniști declarați, vărsăm sânge pentru a-i prelungi existența! Și doar avem adevărata geografie, aceea a lui Eminescu - „De la Nistru, pân' la Tisa". Dacă nici Eminescu, cea mai strălucită gândire politică a românilor, nu reprezintă un argument decisiv, atunci, cine? România - spunea Iorga - este singurul stat din lume înconjurat de români. S-au întâmplat să se reverse în momentele prea-plinului nostru istoric, or, cine știe, i-a împins nevoia peste marginile firești ale țării. Avem români în fosta Jugoslavie, în Bulgaria, în Ungaria, în fosta URSS (Trans-Carpatia ucraineană), avem și-n Transnistria.

– *Care n-a fost pământ românesc?*

– A fost doar moldovenesc-sovietic. O artificialitate elaborată de Kremlin în 1924, drept trambulină către Basarabia și, desigur, mai departe

– *Cam ce crezi c-ar trebui să se înțeleagă prin sintagma „pământ românesc"?*

– Acela și acolo unde s-a gândit, s-a rostit, s-a crezut, s-a înălțat și s-a căzut cu arma în mână pentru pământul respectiv.

– *Eu aș spune mai pe scurt: „pământ locuit, trudit și apărat din totdeauna de români".*

– Frumos spus. Ei bine, si-au apărat vreodată românii din Transnistria pământul?

– *Istoricii afirmă că da.*

– Or fi tot ăia care găseau pretutindeni straturi slave și, când s-au schimbat vremurile, săpând ceva mai adânc, au început să afle numai cetăți dacice.

– *Sunt, totuși, sute de mii de români în Transnistria.*

– Au ajuns acolo tot așa cum au apărut în Moldova sutele de mii de ucrainieni, ruși, bulgari, găgăuzi. Argumentele de ordin toponimic oferite de N. Dabija se pot întoarce împotriva noastră și în favoarea rușilor și găgăuzilor, fiindcă România e plină de toponimie turcească și slavonă. Vezi, România are conștiința granițelor și statalității sale, pe când Moldova și-a dobândit, până acum, doar extazul independenței. În numele căreia este gata de orice, inclusiv de un război pierdut de la bun început.

– *Țăranii din Transnistria afirmă că locuiesc acolo din moși-strămoși și sunt, oricum, mai vechi pe aceste pământuri decât rușii și ucrainienii.*

– Discutabil în privința „mai vechiului". Țăranii unguri nu afirmă că, până la ei, Ardealul era pustiu? Ceea ce nu înseamnă că Ardealul n-ar fi pro-fund românesc. Țăranii din Transnistria sunt atât de departe de istoria neamului lor (și nu-s vinovați de asta!), încât, în împrejurări istorice diferite, s-au văzut nevoiți, sărmanii, să susțină teze care s-au întors mereu împotriva lor. Totdeauna au afirmat că-s numai și numai *moldoveni*, înțelegând abia (poate) astăzi că-s și români. Pierzând Transnistria, câștigăm transnistrenii, care și-au descoperit propria conștiință națională.

– *Și cum rămâne cu atâtea pământuri foste - cu certitudine - românești aflate acum sub stăpânire străină?*

– Asta îi privește în primul rând pe cei care n-au ajuns să înțeleagă, la sfârșit de veac, că nu mai poate fi ținut nimeni sub stăpânire străină. Mă refer mai ales la Ucraina. Dacă, la declararea independenței Moldovei, lăsam Transnistria Ucrainei, scurtam drumul conștientizării statale ucrainiene și, implicit, grăbeam procesul întoarcerii pământurilor din Bucovina și sudul Moldovei. Cel puțin atrăgeam, prin acest gest, atenția lumii; iată s-a găsit cineva care să nu vrea pământuri străine!

– *Deci, întâi dădeam și pe urmă așteptam să crească nivelul conștiinței!*

– Nu, nu noi. Ei așteptau. Nu vezi? Noi *așteptăm* acum pacea și revenirea la un normal... cât se poate de anormal.

– *Ce pierde Moldova, pierzând Transnistria? Se știe că 1/3 din industrie s-a construit în dreapta Nistrului. Că productivitatea pe locuitor este dublă, față de restul Moldovei...*

– 1/3 sau 1/2 sau 1/5 - iată un mod pur sovietic de a vedea lucrurile. Întotdeauna am numărat cu grijă ceea ce nu ne-a aparținut. Gigantul metalurgic de la Râbnița este conceput să funcționeze cu fier vechi din Europa răsăriteană. Combinatul textil din Tiraspol - pe baza bumbacului din Taşkent. Într-o realitate *sovietică*, în care se calculează doar ceea ce se scoate, neglijându-se ceea ce se introduce, mai mergea. Acum, când am pornit-o către economia de piață, distanțele devin cosmice.

– Dar bine, fabricile de covoare din Chișinău și Ungheni, fabrica de televizoare, cea de frigidere, de mașini agricole - toate, sunt exact în aceeași situație.

– Acelea-s fabrici, nu uzine. Fabricile, da, sunt pe măsura noastră. Uzinele sunt pe măsura imperială. N-au viitor, așa cum nici imperiile nu mai au.

– Avem dreptul să-i lăsăm pe cei 300.000 de români din Transnistria să fie stăpâniți de câteva zeci de mii de ruși, majoritatea veniți acolo în ultimii ani?

– Așa zisa republică transnistreană nu va rezista nici o zi în actuala componență etnică. Ea va trece la Ucraina, sau va fi un „ochi" al Rusiei în Europa. Mă întreb de ce nici un guvernant de la Chișinău nu a pus, în mod logic, uman, problema celorlalte sute de mii de români, aflați în nord și în sud, care încă gândesc și respiră românește?

– Fiindcă ar fi însemnat, după normele internaționale, „amestec în treburile interne ale altui stat" - Ucraina. N-ajunge frontul de pe Nistru?

– Înțelege: trăim timpul divorțurilor statale. Nici o normă național-internațională nu a rezistat timpurilor. Lumea se face și se reface pentru a ajunge, o dată și odată, la ceea ce se numește „firea lucrurilor". Albinele cu albinele, vrăbiile cu vrăbiile, ulii cu ulii - toți, sub același cer.

– Nu m-aș simți chiar în largul meu, de-aș fi vrabie, într-un cer înțesat de ulii...

– Atunci, nu-ți rămâne, ție, vrabie, decât să-ți construiești propria colivie. Crezi că Cehia și Slovacia sunt mai puțin legate între ele decât Moldova și Transnistria? Și totuși, se despart. Lumea se depărtează, spre a se apropia.

– Nu-s sigur că-i exemplul cel mai bine ales. Cehii și slovacii au limbi diferite, istorie și culturi proprii. Nimeni nu va spune, vreodată, că - de pildă - Komensky a fost un învățat cehoslovac.

– Oricum nații slave.

– Oricum slavi sunt și jugoslavii.

– Cunoscându-i îndeaproape, am fost tentat să cred că am de a face cu altfel de slavi. Dar sârbii seamănă mult cu rușii. Încearcă să mizeze pe forță exact atunci când le-au secat puterile.

– Vezi unirea apropiindu-se, dacă Transnistria se depărtează?

– Cu s-au fără Transnistria, văd (re)unirea aproape. S-ar putea să n-aibă o dată istoricește stabilită; se apropie atât de greu, încât ziua cea mare o să ne găsească sleiți de puteri și incapabili de veselie până-n ceruri. Blocada economică impusă de slavi duce la secătuirea Moldovei, dar și la mai grabnica ei revenire acasă.

– *Dar dacă evoluțiile în Transnistria vor fi favorabile Moldovei și „brațul cangrenat" nu va trebui amputat, cum vezi lucrurile în continuare?*

– Așa ceva este imposibil. Și dacă, totuși, se va întâmpla, cu atât mai mult trebuie să cedăm Transnistria. În actuala ei componență etnică și cu atâta ură adunată împotriva românilor, ea va fi totdeauna o bombă gata să explodeze.

– *Știam că-i admiri pe finlandezi, care, cândva, au izbutit să țină piept rușilor...*

– Finlanda era *un întreg*. Nu există întreg mare sau întreg mic, ci doar noțiunea de *întreg*. Noi devenim *întreg* numai împreună cu România. Dintre cele 4 milioane de MSSR-iști („Moldavskaia sovietskaia soțialisticeskaia respublica") nu-s decât 2 milioane de români; cine știe câți au, la această oră, conștiința națională? Răul produs de cazaci va avea, odată, urmări faste: moldovenii vor afla cine sunt și cu cine sunt.

– *Au murit atâția tineri. Degeaba?*

– Foarte degeaba. Este un război „prezidențial", între Snegur și Smirnov, pentru o geografie pe care n-o știe nici Smirnov, nici Snegur. Ne-am încleștat cu amândouă mâinile de ceea ce ni s-a dat în mod arbitrar și abia ne mai aducem aminte de ceea ce ni s-a luat cu forța. Halal de noi, patrioții!... Și să nu uităm: odată ajuns pe tanc, cazacul mână până ce i se termină motorina!

– *Și trebuie lăsat de capul lui?*

- Întrebarea vine prea târziu. Trebuia să nu ne implicăm în război. După 50 de ani, s-a înțeles că trecerea Nistrului de către Antonescu a fost a mare greșeală. Câți ani să mai treacă ca să se înțeleagă ce este și ce trebuie să rămână veșnic românesc?

– *Asta mi s-a spus, asta am notat.*

politicale

Iarnă și fum? Iarnă, din belșug. Fum mai puțintel. La Chișinău, s-a cam pus botniță caloriferelor,din pricina lipsei acute de combustibil. Pretutindeni auzi comentarii de genul:

– *românii nu ne dau motorină!*

Nu știu ce acorduri vor fi existând între București și Chișinău cu privire la livrarea de produse petroliere; s-ar putea ca printre garniturile înzăpezite la Constanța ori Făurei să se afle și una-două destinate Moldovei. Nu contează că-i caz de forță majoră:

– *... înghețăm din cauza românilor!*

N-am auzit pe nimeni să se scandalizeze că Ucraina nu trimite cărbuni, ori că Rusia vinde petrolul pe valută. E normal: în Donbas, producția continuă să scadă, iar Rusia izbutește, acum, să extragă doar 310 milioane tone țiței față de 515 în 1990. Cu neascunsă satisfacție, degetele arată acuzatoare Bucureștiul:

– *... românii nu ne dau...*

Înhămat la carul politicii, gerul devine agitator anti-unionist, iar tonusul militantismului FP (CD) se chircește sub zăpadă. În Parlament, care și-

a asumat și împuterniciri de Constituantă, se discută proiectul noii Constituții. A statului independent Moldova. Din discursurile Domnului Președinte Snegur au început să dispară, la modul semnificativ, referirile la România. Ceea ce nu înseamnă că România nu se va mai „ține de neamuri". Dar familia s-a mărit, rubedenii fiind acum recenzate nu numai pe Dâmbovița, ci și mai departe, pe Sena. „Sfatul țării", acidul cotidian al Parlamentului, ba apare, ba dispare. Dl. Misail, redactorul șef, se miră: cum de se găsește hârtie pentru gazetuțele semiparticulare, pentru înfloritoarea presă în limba rusă și cum se dau licențe pentru exportarea hârtiei, câtă vreme un organ oficial... Mai multe astfel de întrebări urmau să fie puse la mitingul anunțat de Frontul popular (c.d.), ceea ce-mi amintește situația de la Vaslui (1946) când, neexistând hârtie, redactorul gazetei locale (Valer Mitru) bătea toba Primăriei la răspântii, după care, cocoțat pe o ladă, răcnea știrile zilei... Numai că, la Chișinău, mitingul n-a fost autorizat. Primăria și-a amintit că, la precedenta adunare, au fost proferate injurii la adresa Domnului Președinte Snegur. Există un Decret ce interzice lezarea prestigiului Președintelui; în baza aceluiași Decret a fost acționat în judecată Iurie Roșca, președinte executiv al FPCD, care riscă o condamnare la 5 (cinci) ani de pușcărie! Deci, deocamdată, stop mitingurilor. Măsura nu pare chiar democratică, dar se zice s-ar încadra într-un plan destinat „perioadei regimului juridic special al guvernării pre-constituționale", când ar fi interzise grevele, demonstrațiile, mitingurile, alte acțiuni de stradă, ba chiar și unele manifestări cultural- artistice în aer liber. Motivația rezistă mai ales în circumstanțele meteorologice actuale: din pricina frigului (și spre a se încălzi) lumea ar striga prea tare. Stridențele, oriunde și oricând, deranjează. S-așteptăm să apară colțul ierbii și litera Constituției. Gerul nu împiedică, însă manevrele armatei a XIV-a, nici șuvoiul de interviuri și declarații în presă datorate conducătorilor „republicii nistrene". Elocința Tiraspolului suplinește tăcerea Chișinăului. Dar senzația generală este de *pe loc repaos*: se așteaptă, mai abitir ca oricând, noutățile de la Moscova. Abia rezultatul „meciului" dintre Elțin și Hazbulatov să determine mișcările următoare? Independentă și neatârnată, Moldova se teme doar de Dumnezeu (cel slăvit pe stil vechi) și de Moscova. Ba - dacă ar fi să dăm crezare unor declarații prezidențiale - și de eventualitatea unei lovituri de stat. Dacă se teme Elțin, dacă se teme Hazbulatov, de ce să nu se înfioare și Dl. Snegur? Din fericire, zvonurile s-au dovedit exact ceea ce se cuvenea a fi, adică tiribombe. (Ca și noutățile năucitoare sosite via Cernăuți: românii pregătesc teroriști instruiți să „radă" conducerea Moldovei!!). La Moscova se propune un referendum. Parlamentul îl respinge. Și la Chișinău, forul legislativ a refuzat un referendum - adevărat, pe altă temă și doar un singur vot a înclinat cumpăna către NU. Dacă stăm strâmb și judecăm drept, chestiunea referendumului în Moldova e destul de (utilizez un termen blajin) *discutabilă*. Asemenea hotărâtoare consultări naționale nu pot să nu țină seama de prevederile dreptului internațional. Care susține că *o parte* a unei națiuni nu poate lua hotărâri vitale pentru *ansamblul* națiunii. Unirea Basarabiei cu România ar trebui s-o hotărască (ori s-o respingă prin referendum național toți românii - deci, inclusiv (și nu exclusiv) basarabenii. Altfel se validează indirect așa zisele „consultări ale poporului" de la Tiraspol și Comrat, dându-se nas oricărui cătun de (să

zicem) țigani spre a se constitui în republică autonomă! Ca să nu mai vorbim de faptul că se cere răspuns (DA autonomiei) unei „întrebări" de mult lămurită, legiferată și acceptată de comunitatea internațională. Ce ar putea aduce în plus referendumul? O recunoaștere a... justeței pactului Ribbentrop-Molotov. Și o excludere premeditată de la vot a populației transnistrene. Cât despre libertatea votului într-o țară ocupată parțial de o armată străină... Oricum am privi lucrurile, prioritățile ar fi, totuși altele. Guvenul datorează populației 11,6 miliarde ruble (salarii neplătite din decembrie 1992). Delincvența face ravagii. La Tighina, în 1991, au fost comise 15 omucideri. În 1992, 61! Creșterea exponențială a criminalității se aliniază performanțelor moscovite, unde, în timpul unei consfătuiri consacrată delincvenței a fost furată... mașina primului ministru Cernomârdin! „Privatizarea sălbatecă" nu izbutește s-o stăvilească nimeni, nici chiar decretul Domnului Președinte Snegur cu privire la privatizarea ilicită. (Pentru a fi înțeles mai ușor mecanismul trecerii hoțești în proprietate particulară a patrimoniului statului, iată un exemplu: directorul uzinei X își cumpără mai întâi, autoturismul de serviciu - căruia tot el îi fixează un preț de nimic -, apoi televizorul color din birou, apoi computerul din dotare, după care, prinzând gust, constituie o societate fantomă, bucșită de soacre, cuscri și nepoți, căreia îi „vinde" mașină cu mașină, hală cu hală, toată uzina. Recent s-a descoperit că una dintre cele mai mari întreprinderi din Chișinău, Uzina de frigidere, nu mai aparține statului; cine-i noul proprietar... încă nu se poate preciza!). Inflația, deteriorarea gravă a nivelului de trai, lipsa lichidităților (apropo - se pare că foarte curând, vom avea surpriza lansării leului moldav), șomajul „tehnic", scăderea cronică a producției, înstăpânirea frigului, nu par a fi atât de grave, câtă vreme presa „bate" constant în alte direcții, vizând ades Bucureștiul. „Tineretul Moldovei" consideră declarația parlamentarilor români (privitoare la demisia conducerii Parlamentului de la Chișinău) drept „gest politic necuviincios", ba chiar jignitoare „indicație de la centru". Un cerc (de interese) nu poate avea, desigur, decât un singur centru. Indicațiile venite (subteran) de la Moscova, nu le contestă nimeni! Tot ca „amestec în treburile interne" a fost interpretat și gestul Patriarhiei române de a reactiva Mitropolia Basarabiei (a se vedea și scrisoarea ireverențioasă adresată de Dl. Sangheli Patriarhului Teoctist). Numai că Hotărârea *Comisiei Parlamentare pentru drepturile omului și relațiile naționale* arată că... situația-i pe dos: refuzând înregistrarea noii (adică, *vechii*) Patriarhii, conducerea Moldovei încalcă art.18 și 20 din Declarația drepturilor omului (ONU, 1948), Convenția europeană a drepturilor omului (Consiliul Europei, 1950), art.23 al Documentului final al Reuniunii de la Viena a reprezentanților statelor participante la Conferința pentru securitate și cooperare în Europa (1986, 1989), art.40, al.I și al.II ale Documentului Reuniunii de la Copenhaga privind dimensiunea umană a CSCE, ba chiar și art.50 al vechii Constituții (încă în vigoare) a Moldovei! În consecință, Comisia parlamentară de la Chișinău „*constată că prin amânarea de către Guvern a înregistrării Mitropoliei Basarabiei se produce o flagrantă încălcare a dreptului de asociere religioasă a cetățenilor*". Bine ar fi fost ca Dl. Sangheli să întrebe, înainte de a lipi timbrul pe scrisoare... Dar cea mai gogonată întâmplare politică a săptămânii trecute o constituie pretenția

agrarienilor (lider: Dumitru Moțpan) de a include în Constituție enormitatea potrivit căreia pe teritoriul Republicii Moldova limba de stat este cea... *moldovenească!!* Adevărat, cele 46 de cuvinte întrebuințate în interpelările Domnului Moțpan nu-s orânduite în fraze chiar după topica limbii române - ceea ce nu înseamnă că limba lui Eminescu și Mateevici ar fi de vină, ci Moțpanul în chestie. A solicita în anul de grație 1993 savanților să se pronunțe din nou cu privire la identitatea limbilor română și „moldovenească" ni se pare o prostie cât casa. E cumplit de trist să constați că vorbitorul cutare pur și simplu nu știe ce limbă are în gură. Dar și mai trist este să descoperi resorturile violent anti-naționaliste ascunse în spatele acestei analfabete pretenții.

Așteptăm opinia acad. Lazarev pe tema cât de română este limba... română.

politicale

Mai bine organizat și mai bine susținut în plan teoretic, cel de-al II-lea Congres al intelectualității a limpezit apele și a precizat intențiile, *inteligheția* basarabeană arătându-se nu numai dispusă, ci și hotărâtă să recâștige pozițiile pierdute de FPCD. Cine-i cât de cât familiarizat cu realitățile de la Chișinău constată lesne că s-a ținut seamă, pas cu pas, de experiența celor trei ani de luptă politică, încercându-se evitarea erorilor comise de Front. Similitudinea de traiectorie Druc-Moșanu (ambii eliminați din posturi-cheie „la vârf", ambii preluând apoi conducerea principalei mișcări de opoziție) avertizează asupra eventualității repetării, atât în planul destinelor individuale, cât și în acela al evoluției respectivelor formațiuni politice. Vom asista, peste un an, doi, la alunecarea *Congresului* pe panta coborâtoare, iar un nou lider debarcat (ghici, ghicitoarea mea!) își va constitui propriul partid, care va prelua... Posibil. Ne aflăm la porțile orientului, iar schema *incrementa atque decrementa* a deslușit-o, ehei, cel căftănit în urmă cu exact 300 de ani: Cantemir. Se știe, lupta politică erodează; în Basarabia, fenomenul eroziunii este formidabil catalizat de însăși firea moldoveanului, astfel că distihul deja invocat, „Ce-a fost verde, s-a uscat / Ce-am iubit, s-a scuturat" ar putea fi așezat cu îndreptățire pe frontispicii, în locul rămas liber prin trecerea în rezervă a îndemnului „proletari din toate țările uniți-vă!" Dar să nu punem răul înainte; pornit cu seriozitate, bine structurat în teritoriu, cu o „logistică" teoretică remarcabilă, din care au dispărut afuriseniile, condamnările, delimitările, Congresul are șansa să ofere alternativa echilibrului și stabilității - deci, să devină longeviv. La mulți ani!

Surpriza cea mare o constituie faptul că din documentele Congresului a dispărut cuvântul... UNIRE! Nu-l veți mai găsi nicăieri, nici chiar în *Programul* celei mai unioniste mișcări politice de peste Prut. Cuvințelul este prohibit și efortul ocolirii se simte. Pe vremuri, era oprit să rostești numele diavolului, omenirea inventând, de nevoie, tot soiul de sintagme colorate (*ducă-se pe pustii, ucigă-l toaca...)*; acum în Basarabia în loc să spui *unire*, îți faci trei cruci cu limba și-o întorci pe „raporturi speciale de fraternitate" ori „lichidarea ur-

mărilor pactului Ribbentrop-Molotov". Să fi intrat în eclipsă curajul cunoscuților luptători pentru unire aflați în prezidiu și în sala Congresului? Aș! - au coborât cu picioarele pe pământ. Lecția vieții a arătat că aspirațiile, oricât de îndreptățite, generoase, firești, n-au șansa împlinirii dacă nu se ține cont de ansamblul peisajului social-politic dat și dacă se face abstracție de ceea ce se numește *soroc* - termen având și o anume conotație înțelept fatalistă. Demersurile grăbite și oarecum brutale n-au făcut decât să determine reacția ostilă ce a ascuțit româno-fobia. Iată cum se explică prudența *Congresului intelectualilor,*- for care își propune să militeze pentru sincronizarea și unificarea procesului de învățământ din Republica Moldova și România, pentru recunoașterea oficială a Mitropoliei Basarabiei, revenirea la împărțirea pe județe, integrarea energetică cu România, crearea spațiului comun cultural și economic, integrarea sistemului vamal și de frontieră, ca și cea legislativă și financiar-bancară. Iată unirea ca și înfăptuită - veți spune - dar, din nou surpriză, integrarea cu România fiind considerată „*unica modalitate de obținere a independenței reale a Republicii Moldova*". Inconsecvență? Nu, mai degrabă înțelepciune. Programul Congresului, reflectând o situație de criză (determinată de prăbușirea imperiului sovietic și a fostelor raporturi economice unionale, de războiul din Transnistria, de conflictul din zona cu populație găgăuză, de nivelul scăzut al autorității de stat, în fine de criza morală a societății) stabilește obiective *de tranziție*, propunând rezolvări tranzitorii. Politica pașilor mici, dar fermi, ia locul exacerbării sentimentalismului contra-productiv. Etapele ce ar urma parcurse sunt: obținerea independenței reale a Moldovei (citiți: deplina desprindere de CSI), reconcilierea, renașterea și reconstituirea conștiinței naționale românești, promovarea reformelor și, în fine „crearea spațiului economic și cultural comun cu România, susținerea procesului de integrare multilaterală a celor două state românești, *în conformitate cu voința liber exprimată a populației*". Trebuie să recunoaștem că, de pe o asemenea platformă, este posibil dialogul și cu puterea, și cu naționalitățile conlocuitoare, și cu România. Tot în vedera obținerii spațiului pentru dialog politic (și din nou învățându-se din erorile FPCD), Congresul „consideră drept nejustificată și păgubitoare pentru reconcilierea națională blamarea sau culpabilizarea sutelor de mii de reprezentanți ai minorității ruse, ai fostului partid comunist, care n-au comis acțiuni ilegale". Evident, s-a constatat că primul rezultat al unei eventuale vendete de genul celei prefigurate de unii în România, nu poate fi altul decât regrupări pe poziții violent anti-unioniste și fatal pro-moscovite. Interesantă este și modalitatea de abordare a relațiilor cu cei doi „poli" determinanți pentru relațiile externe: Moscova și Bucureștiul. Față de România, Congresul preconizează *raporturi speciale de fraternitate*, în vreme ce legăturile cu Federația rusă și Ucraina reprezintă *elemente de preocupare deosebită.*

Ar mai rămâne de luat în discuție oportunitatea transformării *Congresului intelectualilor* în partid politic. Deocamdată, Congresul este definit ca o „mișcare social-politică a categoriilor largi ale populației Republicii Moldova" ce urmărește anumite idealuri. Titulatura mișcării acoperind punctul de plecare, dar lăsând fără susținere logică viitoarea dorită configurație de masă - întrucât *intelectual* nu este numaidecât persoana ce-și însușește anumite țeluri politice,

oricare ar fi acelea. Și un măturător de stradă poate dori obținerea independenței, renașterea conștiinței naționale, promovarea reformelor etc.etc.. Nu există nici un motiv pentru a-l lăsa în afara mișcării, dar nici pentru a-l integra într-o structură astfel intitulată. Devenind partid (nu toți participanții la Congres par a aproba o atare evoluție) mișcarea și-ar putea afla o denumire mai apropiată de ceea ce își propune să reprezinte.

Dl. Petru Lucinschi ne-a acordat o lungă întrevedere. Discuții asemănătoare am purtat cu ministrul culturii și cultelor, cu directorul Televiziunii, cu câțiva deputați din Parlament - dar și cu persoane al căror prestigiu nu se identifică cu acela al cutărei instituții. Dl. Lucinschi nu ne-a autorizat să publicăm însemnările pe marginea dialogului (de fapt, mai degrabă un lung monolog) purtat - dacă nu ne înșelăm - în chiar fostul birou de pe „vremuri" al Domniei sale. Ne-a promis, în schimb, un viitor interviu, discuția la care ne referim acum urmând a fi trecută în contul preliminariilor. Receptând semnale diverse, din direcții diferite, vom încerca o medie a opiniilor exprimate,fără a atribui concret vreunui interlocutor o afirmație sau alta. Cea dintâi constatare: situația Republicii Moldova este infinit mai complicată decât o văd și o simt participanții la entuziastele manifestări programate de ambele părți ale Prutului. Voi face aici o mai lungă paranteză, pornind de la o observație cu caracter general a Domnului Lucinschi (nu văd, în acest caz, de ce ar deranja nevinovata „deconspirare"): există pericolul să ne pierdem în festivisme și să neglijăm lucrul temeinic, concret, constructiv, pus în slujba integrării celor două state române (apropo: nici *integrarea*, socotită un fel de eufemism pentru *unire*, nu convine Tiraspolului, care denunță mereu *„unirea târâtoare denumită oficial în Moldova integrare"*. Dl. Lucinschi este cel care a aprobat și primele festivități de răsunet (inclusiv cel dintâi „pod de flori") și pe cele recente (spectacolul de la Chișinău dedicat împlinirii a 75 de ani de la unirea Basarabiei cu Țara); nu poate fi suspectat, deci, de vreo obstrucționare a inițiativelor de acest gen. Dimpotrivă. Domnia sa, însă, constată că în trei ani s-au consumat câteva sute (dacă nu chiar mii) de *acțiuni* dedicate unirii și, în același răstimp s-au înființat doar 4 (patru!) întreprinderi mixte româno-moldave. Mult mai numeroase sunt întreprinderile mixte moldo-israeliene constituite în același interval! Până și lipovenii au fost mai rapizi și mai întreprinzători! Adevărat, spectacolele festive sunt dădătoare de emoțiuni și mențin nestinsă flacăra unei idei. Dacă, însă, nu vom izbuti să depășim acest prag al festivismului aniversar-comemorativ, suntem sortiți să ne menținem doar la nivelul pospaiului de vorbe. Fie ele și sublime, minunate, sfâșietoare, înălțătoare. Reflectând la cele spuse de Președintele Parlamentului, îmi îngădui să observ că și marele spectacol de la București vădește, iată, o latură contra productivă. Exact în acele zile, la Chișinău se desfășurau lucrările celui de-al II-lea Congres al intelectualilor, for de care se leagă toate nădejdile ce-au mai rămas în Basarabia întru unire. Taman atunci, de la Congres au lipsit o bună parte a intelectualității militante în frunte cu ministrul culturii, cu funcționari superiori din minister, cu Grigore Vieru, Eugen Doga, Ion Vatamanu, Vasile Levițchi, Andrei Strâmbeanu ș.m.a. De, erau la București, la *festivitățile pe stil nou!* Locul lor cel adevărat ne putând fi decât la tribuna Congresului, participând la dezbaterea și adoptarea

unor extrem de importante documente și la constituirea structurilor organizatorice menite să dea, în sfârșit, aripi unirii... „*târâtoare*". Cine a programat amândouă „acțiunile" concomitent ori nu și-a dat seama că astfel scoate din luptă un detașament de elită, ori, dimpotrivă, a înțeles prea bine și a acționat în consecință. Iar programul artistic în sine a dezvăluit încă o primejdie: aceea a banalizării prin repetare (dar despre asta cu alt prilej). Revenind la „starea Moldovei", așa cum este ea percepută acolo unde se înmănunchează toate firele politice și economice - la Chișinău, adică - voi nota câteva opinii în rezumat. Nu-s numaidecât noutăți, dar oferă nuanțări și completări. 1 - Oricâte eforturi s-au făcut, Moldova continuă să depindă covârșitor de Rusia. Nu-i vorba doar de complicata și deplina integrare a întreprinderilor, nici de chestiunea cvasi-insurmontabilă a asigurării energetice, ci și de aceea a piețelor de desfacere. Producția agricolă a Moldovei n-are cum să pătrundă și să se impună pe piețele vestice atât de proteguite. Estul rămâne mereu piața ce așteaptă (și acceptă) produsele basarabene. Cine înțelege să țină seama de realități, vede că ruptura este, deocamdată, imposibilă. 2 - Se simte o anume presiune din partea României (măcar de s-ar simți!, *n.n.*), o apăsare ce încetinește anumite evoluții. (N-am avut cum adânci și detalia; voi încerca să revin și să aflu ce-i cu această „apăsare"; la urma urmei, și lumina exercită o presiune, nu?). 3 - În problema „limbii moldovenești", deputații rusofoni au ales cu abilitate poziția care-i avantajează: „este o chestiune *a voastră*, noi nu ne amestecăm și nici nu votăm". Ca atare, nu poate fi vorba de obținerea procentajului parlamentar necesar adoptării unei decizii. (Pe de altă parte, e de-a dreptul absurd să se pună la vot axiome, ori rezultatul unor dezbateri de natură științifică. Nu știm care parlament a votat vreodată că π=3,14!). 4 - Relațiile între Moldova și România vor înflori și se vor clarifica cu adevărat numai după ce se vor rezolva situațiile mai complicate din est și din sud. 5 - Perspectivele sunt, totuși, mult mai avantajoase decât par. (I-auzi!) 6 - Moldova nu va putea lua hotărâri de reală importanță înainte de 7-8 ani. (Parcă fugim după tren: în loc să-l ajungem din urmă, distanța se tot mărește!) Acestea fiind spuse, să încercăm și o sumară cronică a noutăților. În inima Chișinăului, chiar în fața clădirii Guvernului, a apărut o ciudată tabără de corturi. Băietani zdraveni și mustăcioși, înfofoliți în pături, trag câte-o țigară lângă focul aprins pe locul în care, decenii de-a rândul a tronat Vladimir Ilici. Sunt reprezentanți ai *Mișcării voluntarilor*, adică cei ce s-au înrolat din proprie inițiativă în detașamentele angajate în luptele de la Nistru. Au început prin a declara greva foamei, apoi au încetat-o, dar și-au păstrat cochetul amplasament dintre brazii guvernamentali. Revendicările: unele îndreptățite și rezonabile (asimilarea reală cu foștii combatanți din Afganistan, atribuirea unor drepturi etc.), altele „de ornament" (eliberarea deținuților întemnițați la Tiraspol - fapt mai greu de crezut că l-ar putea decide Chișinăul). Una peste alta, cereri ce s-ar cuveni privite cu simpatie și sprijinite, dacă politicalele nu și-ar fi băgat coada preschimbând mișcarea voluntarilor într-o organizație de tipul „puțini am fost, mulți am rămas". Cifrele estimative vorbesc despre participarea la acțiunile de luptă a 16 - 20.000 voluntari. Ori numărul legitimațiilor distribuite până acum depășește ... 65.000! Adică, vreo 10 flăcăi

moldoveni revin pe cap de nistrean întărâtat, fără a mai socoti poliția, armata și toate celelalte. N-or fi cam mulți?... Continuă, la Chișinău, tratativele privind retragerea Armatei a XIV-a. Delegația sosită de la Moscova a constatat că n-are destulă benzină în rezervorul avionului și a aterizat mai întâi, suspect și neprotocolar, la... Tiraspol. Așa s-a întâmplat și pace; imparțialii moscoviți au promis că n-o să se mai repete. În fine, o ultimă întâmplare cu tâlc: în revista „Săptămâna" este publicat un interviu cu Paul Goma. Ca de obicei, Dl. Goma alcătuiește (de la Paris) liste cu scriitori români considerați (de Domnia sa) indezirabili. Am aflat și numele nostru în pomelnicul „Săptămânii", dimpreună cu cele ale lui Nicolae Manolescu, Ion Alexandru, D.R. Popescu, Valentin Silvestru, Eugen Simion, St. Augustin Doinaș, Andrei Pleșu, Paul Everac, N. Breban ș.a. Toți fiind, desigur, ceaușiști, securiști, colaboraționiști, vânduți, cumpărați, năimiți. „Nu mai consum hârtie cu numele acestor otrepe" - încheie Dl. Goma, încercat, până la urmă, de gândul cel bun. Nu de alta, dar dacă ar fi continuat, din întreaga literatură română contemporană n-ar fi rămas decât un singur nume: Paul Goma.

dialoguri

Discut cu un preot. Pare destul de citit și de înformat. Înainte de a îmbrăca haina preoțească, a lucrat ca gestionar. Școlirea i-a fost de-a dreptul fulgerătoare: șase săptămâni. Dă, în continuare, examene la Seminarul din Odesa. Trecut prin multe și *hârșit*, părintele - să-i spunem - Andrei a acceptat dialogul cu condiția să nu-i menționăm numele. N-avem încotro și ne conformăm; mâna revoluției s-o fi scurtat dar mânia Vlădicăi... păzește-ne, Doamne! Părintele Andrei nu s-a *dat cu românii* și a rămas sub păstorirea lui Vladimir. Fiindcă „n-a venit sorocul". În politică nu se amestecă, dar urmărește „roata vremurilor" și are opinii. De pildă, în *cazul Lari*, răs-discutat în aceste zile la Chișinău: „Biserica trebuie să-i iubească pe toți, în egală măsură. Ca om pot avea simpatiile și antipatiile mele. Nu mi-s dragi cei care nu zâmbesc niciodată. Dar, citesc gazete românești, aflu că poeții nu se cuvin chemați în politică și mă-ntreb: cum rămâne cu porunca „să nu minți"? „Exact aceleași ziare, în preajma alegerilor, n-o scoteau pe Doamna Lari din *distinsa poetă* și *marea luptătoare*. Acum, *se stăruie* s-o facă de râsul râsului. Interesul poartă fesul! Păi, ori au mințit atunci când i-au susținut candidatura, ori acum. Pentru mine, tot una-i: pe minciună nu se poate clădi nici o lucrare plăcută Domnului". Îl întreb *unde s-a greșit în chestiunea unirii* - fiindcă românul de peste Prut, săracul, tot dă 'napoi ca racul. „Vezi dumneata, frica poate fi învinsă doar de o frică și mai mare. Dacă, în 1918, n-ar fi fost așa de cumplită teama de oștile satanei, nici votul Sfatului Țării nu s-ar fi rotunjit atât de grabnic. Frica de unire va s-o învingă nu numai dorul de România, cât, iarăși, teama de Ivan-scăpat-din-hățuri". Dar de ce *frică de unire*, părinte? „Păi, de aia. Așezând pe un taler ceea ce câștigă fiecare și pe celălalt ceea ce pierde, se va vedea că-i mai mare paguba decât folosul". Deci, tot *interesul poartă fesul*? „Da, dar de data asta

fără amestecul minciunii. Cinstit și omenește, fiecare-și păzește traiul". Dar se trăiește rău în Basarabia, părinte! Rău de tot! „Este loc și pentru mai rău. Eu, să-mi prăpădesc parohia. Cei din *aparatcik*, să-și piardă șefia. Muncitorul, locșorul la strung, învățătorii (citiți: *profesorii*) să vadă cum cele știute nu le mai ajung - ba chiar și hoții să-și piardă hoția. Ce se câștigă? Idealuri - adică, iartă-mă, vorbe" Păi Biserica, nu idealuri slujește, părinte? „Cele de neclintit. Apostolul Pavel spunea: *« noi propovăduim înțelepciunea lui Dumnezeu, cea tainică și ținută ascunsă, pe care a rânduit-o Dumnezeu, spre slava noastră mai înainte de întemeierea lumii, și pe care n-a cunoscut-o nici unul din fruntașii neamului acesta»*". Oprește-te, sfinția ta, să schimb banda. Așa... Drept să-ți spun, n-am nici căderea, nici pregătirea să susțin o discuție întemeiată pe citate, pilde și versete. „Mă tem că așa-i..." Dar fiindcă tot ai pomenit de *fruntașii neamului*, n-ai vrea să-mi spui de ce-s așa de schimbători și neschimbați totodată? Dl. Snegur s-a aflat în fruntea luptei pentru redobândirea limbii strămoșești. Tot Domnia sa, prin intermediul *agrarienilor*, se leapădă de adevărul graiului adevărat și re-născocește limba... moldovenească. N-ajungem iar la minciună, părinte Andrei? „Eu ți-oi răspunde tot din Biblie. Zice Psalmul 137: *«Toți cei uniți cu tine te-au izgonit înapoi până la hotar, prietenii tăi te-au înșelat și te-au stăpânit. Cei ce mâncau din pâinea ta ți-au întins curse pe care nu le-ai băgat de seamă... »*". Mă tem că citatul mă slujește, în loc să mă combată. „Fiecare ia din învățătura sfântă ce crede și cât poate duce singur. Domnul Snegur s-a cam însingurat. Dar nu numai Domnia sa. Blestemul basarabenilor este însingurarea. Tovărășiile de idei țin de marți până joi". De unde se vede cât de români suntem cu toții! Spune-mi, părinte, ce crezi despre strădania *intelighenției* de a se reorganiza? „Ți-aș răspunde cu o întrebare: vezi vreun nume nou? Aceieași pe care-i știm dintotdeauna, vorbesc pe programul II și se miră de ce nu-s recepționați pe programul I". Pe undeva, pe aici, se află și noutatea tactică: Congresul intelectualilor își propune să-și îndrepte strădaniile către devenirea românilor din Basarabia, nu a românilor din România. „De, trebuiau să înceapă cu asta". Care ți-i părerea, părinte, România face, pentru unire, ceea ce se cuvine cu adevărat? „Am văzut o biserică pictată de un artist din România. Nu spun că oaspetele a lucrat în trezie firavă, că nici ai noștri nu-s mai breji... dar a ieșit așa o blestemăție, c-a trebuit să ferecăm ușile sfântului lăcaș până om mai vedea ce-i de făcut. Ca și în 1941, s-au aciuat dincoace de Prut tot soiul de ipochimeni. România trebuie să trimită în Moldova toată floarea cea adevărată a neamului, nu pescuitori în ape tulburi". E adevărat că dacă președintele de colhoz, care-i și deputat, ar cere satului său să se unească cu Polonia, colhoznicii l-ar urma negreșit? „Al nostru nu-i deputat, dar, dac-ar vrea, ne-ar uni și cu Patagonia. Numai cu România nu. Altfel nu căpătăm nici scânduri pentru raclă". Și-i moral, sfinția ta? „Nu, dar așa stă treaba". Matale, în ce limbă slujești? „Și-n moldovenește... adică, mă rog, și-n românește. Satul este amestecat." Biserica e înstărită? „Avutul nostru, ca și cel de la mănăstirea Noul Neamț, a fost cărat peste Prut în 1944. S-a trimis chiar anul ăsta o delegație la Patriarhia din București, să ceară icoanele înapoi, dar a primit răspuns că-i avutul Patriarhiei Române și va fi înapoiat când vom trece sub ascultarea episcopului Petru. E tare greu să explici oamenilor de ce iconostasul dăruit de

strămoșii lor nu se află la locul cuvenit. Dumnezeu e unul. Iaca, ne-a dăruit cu doi mitropoliți. Care-i vina săteanului? Luca spune: *«Nimeni n-aprinde o lumină ca s-o pună în loc ascuns, sau sub o baniță, ci o pune într-un sfeșnic, pentru ca cei care intră să vadă lumina... »* „Sfinția ta, mi se termină banda casetofonului și nu ți-am pus două întrebări esențiale. Prima: dorești unirea? A doua: recunoști îndreptățirea reactivării Mitropoliei Basarabiei? (Părintele Andrei cade pe gânduri. Apoi, zărind uniformele albăstrii rânduindu-se iar în stănoagele Vămii Sculeni, oftează bucuros) „Iaca, s-a terminat *pererâvul* de prânz și vameșii s-au întors de la sfânta masă. Ne-om duce fiecare într-ale noastre. Domnul să vă aibă în pază ..." Pe lângă noi încep a se scurge mașini către Iași, mașini către Chișinău. Zăresc două „Dacii" cu geamurile sparte, purtând încrustate în tabla caroseriilor urmele pietrelor azvârlite, prin sate, de *frații basarabeni* - cea mai nouă modalitate de a se dialoga pe tema unirii. Părintele Andrei își desface sacoșele din portabagajul unui „Moscvici" de ultimul tip. Zăresc niscaiva fierbătoare, câțiva clești de zdrobit usturoiul, un colac de cablu pentru antene TV, câteva ceainice argintii și-o baterie de canistre care, pe lângă dopuri, au lăcrimat roșu de Purcari. Sfinția sa pornește către Iași. Are - am uitat să spun - doi copii bursieri în România.

cine întreabă, află

Dumitru Crihan despre ANTON CRIHAN

Soare primăvăratec. Dumitru Crihan caută fiecare crâmpei de rază filtrată de crengi, îl descoperă și se bucură copilărește:

– *Voi fi fost, într-o altă viață, cine știe ce preot al soarelui!*

E un bărbat înalt, cu nas acvilin și trăsături distinse. Vorbește impecabil româna, engleza, franceza, rusa. Dacă taică-său, Anton Crihan, ar mai trăi, ar putea revedea, uitându-se la Dumitru, chipul propriei sale maturități: asemănarea fizică dintre fiu și tată este frapantă, ireală parcă: creionul a apăsat indigoul și liniile feței au ieșit identice, inclusiv cuta șăgalnică a zâmbetului. Și totuși, până acum doi-trei ani, fiul marelui Anton Crihan se numea... Melniciuc. De ce? Veți afla în cele ce urmează. Tot ce-i legat de viața unei personalități politice copleșitoare, cum a fost Anton Crihan, ultimul reprezentant în viață al „Sfatului țării", semnatar al actului unirii Basarabiei cu România, interesează *istoria*. O istorie obligată la acțiuni reparatorii, spre a-și re-asuma filele smulse.

– *Domnule Crihan, să începem cu... sfârșitul. Tatăl Dvs. s-a stins din viață anul acesta, în America, în pragul împlinirii vârstei de 100 de ani. Am remarcat, la ceremonia funebră de la Mănăstirea Cașin, absența aproape totală a generației tinere. Cum v-o explicați?*

– Normal - tinerii sunt mai indiferenți.

– *Dl. Președinte Snegur a reproșat public faptul că Anton Crihan n-a fost înmormântat la Sângerei, unde tatăl Dvs. și-ar fi dorit-o, ci la Chișinău. De ce?*

– Când am fost la tata, la Saint Louis, mi-a spus doar că vrea să fie înmormântat în Basarabia, fără a preciza unde anume: „Speram să ajung ziua în

care să mă pot întoarce în Basarabia românească. Simt că, pentru mine, e prea târziu. Măcar să fiu îngropat acolo."

– *Ar mai fi fost soluția mini-Pantheonului basarabean de la Cernica.*

– Da, preotul Țepordei (mi-a fost profesor la liceu și l-am întâlnit după aceea, în lagăre) s-a și oferit să ne cedeze un loc acolo. Trebuia, însă, respectată ultima dorință a tatei. Cât despre baștina noastră, Sângerei: primarul s-ar fi exprimat cam așa: „Ce ne mai trebuie și naționalistul ăsta în cimitir?"

– *Dar la înmormântare, la Chișinău, a vorbit frumos.*

– Nimic de zis, așa-i... Nu-mi închipui c-ar fi existat, pentru trupul tatei, un loc de odihnă veșnică mai potrivit decât cimitirul în care doarme și Mateevici. La Chișinău, unde a mutat Institutul agronomic din Iași și unde a fost profesor și deputat în „Sfatul țării". Tatăl meu, care l-a cunoscut pe Averescu, fusese prieten cu Maniu, cu Madgearu, devenise de mult un simbol. De care Chișinăul avea nevoie.

– *Spuneți-mi, în America, a fost om bogat? Om sărac?*

– Depinde cum privim lucrurile. Din punctul nostru de vedere, est-european, să zicem că era înstărit. Privit cu ochi american, dimpotrivă. În SUA, cine locuiește la bloc este un nevoiaș. Tata primea zilnic prânzul acasă, adus de mașina *securității sociale*. Două feluri de mâncare, la prețul simbolic de 1 dolar. Când m-a invitat în America, actul oficial preciza și suma deținută în cont de tata: 5000 de dolari. Pentru noi, înseamnă mult. Pentru americani, un fleac.

– *S-a numărat, deci, printre cei care „n-au izbutit" dincolo de ocean?*

– Nu. Mai simplu, mai dureros, dar și mai înălțător: dacă solicita cetățenia americană, pe lângă alte avantaje, ar fi primit și o pensie normală și îndestulătoare. „Sunt român și rămân român" - a spus și s-a mulțumit cu ajutorul modest oferit refugiaților politici (550 de dolari pe lună). Nu concepea să renunțe la cetățenia română, nici măcar să opteze pentru dublă cetățenie.

– *Era căsătorit cu Olivia...*

– Da, cea de a doua soție. Au trăit împreună 40 de ani.

– *Despre Doamna Olivia se spune că ar fi lucrat la Pentagon...*

– Chiar așa și e - la secția „Toponimie". De acolo s-a și pensionat.

– *... și că ar proveni din familia Petru Groza.*

– Culmea ironiei, așa-i. Trimisă de guvernul român într-o misiune oficială, a cerut azil politic în SUA și, apoi, cetățenia americană. Se născuse la Deva, în 1918.

– *Iar prima soție, Doamna Genoveva?*

– Ei îi datorează eliberarea din închisoarea sârbească. Urmărit și de NKVD și de Securitate, tata a izbutit să treacă ilegal frontiera în 1948. L-au arestat sârbii, dar nu l-au predat românilor. Împreună cu alți deținuți, era scos, zilnic, ca să mături străzile în Belgrad. După complicate intervenții prin ambasada Franței, datorate Genovevei, tata a ajuns la Paris. Au trecut 3 ani și a constatat că-i urmărit de aceiași „prieteni" - NKVD-ul și Securitatea. A hotărât să treacă oceanul. Genoveva, franțuzoaică, a spus că locul ei nu poate fi decât în Franța. A urmat un divorț civilizat, prin bună înțelegere.

– *Socot că a venit vremea să vorbim și de mama Dvs.*

– O femeie foarte frumoasă, energică și orgolioasă. În spiritul anilor 1922-1923, o năvalnică poveste de dragoste i-a unit, se părea,pentru totdeauna. Mama (era însărcinată cu mine) a considerat că cererea oficială de căsătorie întârzie nepermis. Ca să-l „pedepsească" pe Crihan,s-a măritat cu un alt pretendent, Melniciuc. Abia când am împlinit 16 ani am aflat (de la mama) că-s fiul lui Anton Crihan. De altfel, ar fi fost suficient ca să mă uit în oglindă... De adevăratul meu tată m-am despărțit la Iași, în ziua de 10 iunie 1945. L-am reântâlnit, ca-n poveștile romanticilor, la 15 mai 1990, după 45 de ani!

– *V-a recunoscut oficial?*

– Da, uitați-vă, acesta-i actul.(Poartă timbrul sec al unui notariat american și semnătura tremurată a nonagenarului) Până atunci, îi spuneam „unchiul Anton". Din clipa aceea, i-am spus „tată".

– *În SUA a activat în politică?*

– Da, în cadrul Comitetului american al românilor din exil, condus de Vișoianu. Tata afirma că Vișoianu era un simplu conjuncturist. Când a constatat că dispar în mod ciudat milioane de dolari din fondurile Comitetului, tata s-a retras. A publicat articole, cărți. Arhiva lui o păstrează Dl. John (Ion) Cepoi - cel care a însoțit sicriul de la Saint Louis până la Chișinău. Trist, dar trebuie să spun că certificatul de deces emis de Ambasada României (în 1993!) poartă antetul „Republica Socialistă România" și stema cu stea roșie. România n-are imprimate...

(trec peste paginile în care Dumitru Crihan își istorisește viața, jalonată de etape, marșute, lagăre, persecuții, suferințe. A narat alb, fără inflexiuni, parcă-s - vorba poetului - „repovestite de o străină gură". Astfel am redescoperit tonul cu care prințul gruzin Ceabua Amiradgibi, autorul marelui roman „Data Tutașia" îmi povestea, cu decenii în urmă, calvarul *lagărelor sale*.

Închei, acum și aici, cu câteva scurte întrebări.

– *Ce credeți că marchează mai apăsat, în 1993, viața politică basarabeană?*

– Nevoia de lideri. Și mă tem că, până-i vom avea, vor trece cel puțin trei generații. Mentalitățile nu se schimbă de la o zi la alta. Deocamdată, la noi, pe locul I se află mediocritatea.

– *Lucrul cel mai important?*

– Limba. Poporul care-și pierde limba, pierde totul. Unde-s galii, unde-s asirienii? Fizicește, vor fi având urmași. Ne mai având limbă proprie au dispărut ca popoare.

– *Cel mai rău lucru care s-ar putea întâmpla?*

– Întoarcerea la cârpa turco-bolșevică.

alte dialoguri cu tâlc

Dac-ar fi să se inventeze un soi de tensiometre care să ia pulsul neamului, Creangă le-ar fi văzut instalate pe la iarmarocuri, Sadoveanu, în bătătura hanului, Preda, în Poiana lui Iocan. Eu unul, le-aș așeza la Sculeni, la coada de

la vamă; afli grabnic, „în duplex“, toate cele și de dincolo și de dincoace de Prut. Numai să nimerești vremea *pererâv*-ului de prânz (nu știu cum o potrivesc, dar mereu peste el dau!), când vameșii basarabeni își iau casa rituală; nici o vrabie nu mai trece Prutul - mă mir că și vântul cutează să adie, tulburând deplina reculegere a sfintei mese. N-am văzut nicăieri în lume graniță care să se închidă cu ceasurile în miezul zilei; obiceiul e profund rusesc, și la Chișinău, poți avea surpriza să constați că ospătăriile își trag obloanele taman atunci când s-ar cuveni să-și hrănească mușteriii - liniște, *pererâv*, chelnerii mănâncă!... Ei, și pe măsură ce coada crește,lumea s-adună și, ce să facă, dă-i cu politica: Lebed pleacă/ nu pleacă, Iurie Roșca e arestat, scrie-n „România Liberă“/ e slobod, l-am văzut ieri, leul moldav vine/ nu vine, Constituția e bună/ nu-i bună... Lumină gălbuie și caldă peste Prut, cornul a înflorit galben, păpădiile asemenea, sălciile se despletesc verde-gălbui, doar spuma floriłor de porumbe tivește cu alb malurile râului despărțitor de frați. În loc să culegem viorele și să zburdăm prin lunca dezmorțită, ne zgâim la *poarta prieteniei*, așteptându-i scârțâitul dădător de speranță. S-a-ntâmplat să nimeresc în toiul unei discuții despre limbă și ortografie - nu se spune că lingvistica e-o *știință de graniță*?

– Mai bine v-ați ara țara! - cârâie o basarabeancă dintr-un Moskvicitanc 2100.

– Las' c-am văzut vaci la plug. Iac-așa întră românașii în Europa! - o secondează, cu năduf, soțul.

– Călare pe *â* din *a* or să intre!

Cealaltă parte în dispută e reprezentată (fără prea multă convingere) de-o pereche elevată aciuată într-un Opel-kadet:

– Istoria limbii române...

– Care istorie, dom'le, că voi faceți politică, nu istorie! O să băgați și-n ceaune politică și va fi obligatoriu să se-nvârtă mămăliga de la stânga spre dreapta!

– ... precedentele corecturi aduse...

– Corecturi, ai? Da' la noi, nu vă gândiți? Drept acum v-ați găsit să oferiți, de la București, argumente nenorociților care susțin că vorbim altă limbă? Tare i-aș mai vârî eu...

S-a bătut cu palma peste gură; nu se cuvine coborât nivelul discuției. Mă pune naiba să intervin:

– Doamnă, *vîrî* se scrie de-acum înainte *vârî*, adică primul *â* din *a*, și al doilea, din *i*.

– Atunci, dom'le, eu și mai abitir îl...

– Taci, femeie! - îi astupă soțul gura, explicându-ne: Raisa e învățătoare. Eu, nu-s decât veterinar. Din partea mea, n-aveți decât să scrieți și cu *â* din *c*, iaca, na!

– Anatol - se eliberează Raisa în numele drepturilor elementare ale omului - tu nu-ți înveți viteii să scrie. Dom'le (mi se adresează), văd că ai mașina goală, înseamnă că ești om cu carte (jenați, cei doi din Opel trec în revistă baloturile clădite până-n tavan), spune-mi și mie ce v-a venit?

Chiar așa! Ce ne-o fi venit? Dar sînt (sunt) obligat de împrejurări să apăr cel mai înalt for științific românesc, alcătuit din ne-lingviști și pus pe reparații naiv-anti-staliniste, doar, doar s-o mai uita că... Deci, combat:

– Latinitatea limbii române este mai pregnant pusă în evidență...

– Treceți, oameni buni, la latină și gata. Măcar vă luați de-o grijă.

– Latina vulgară... -încearcă Opel-ul să recâștige teren.

Raisa face un botic cât Ceahlăul:

– Dacă vă par vulgară...

– Doamnă m-ați înțeles greșit.

– Mereu vă înțelegem greșit. (Apare Dl. Chebeleu și repară - îmi vine să adaug, dar, desigur, tac) Am o vecină - continuă Raisa - care n-a citit o carte în viața ei și, când mă întâlnește, mă ține numai în citate, ca să pară femeie cultă. Da' voi, ce vreți să păreți? Româna cu *â* e mai latină decât româna cu *î*?

Veterinarul desface o sticlă de *Pșenicinaia*:

– Hai să ne împăcăm.

Drept pentru care, Opelul trece de partea contestatarilor:

– Un coleg de catedră (hopa!) a fost în Germania, la colocviul de la Tutzing. Doi membri de onoare ai Academiei române, basarabeanul vostru, Coșeriu, și Alf Lombard, mare romanist, au afirmat că toată povestea e-o prostie.

– Dar piatra a pornit la vale. Cum să le explic eu copiilor că-i mai bine să ne scărpinăm cu mâna dreaptă la urechea stângă, pentru a stârpi, prin ortografie, stalinismul? Dacă n-aș fi muiere...

– Ssst, Raisa, vorbește frumos! - mustră sotul.

Femeia îl privește cu nesfârșită milă:

– *Muiere* e din latină, mă! Toarnă!

Coada crește. Am ajuns, șontâc-șontâc în dreptul tablei pe care scrie *Rîul Prut*.

– Aici mai că s-ar justifica - oftează Raisa - dacă scrieți cu *a* poate citește lumea *răul* Prut...

Cum aș putea face, oare, să-l aduc pe Dl. Drăgănescu, lingvist diletant și președinte bățos, la o coadă la vamă? Poate ar înțelege că-i de-a dreptul stupid să-ți bați cuie-n talpă precum Neață-infanteru', complicând ceea ce-i simplu și scoțând din răbdări o întreagă Basarabie, confruntată cu grave și adevărate probleme de viață și de moarte, nu cu fleacul băgării politicalelor în limbă (sau invers)? Care-i câștigul? Care-i mobilul? Scrisă astfel, româna ar deveni o limbă și mai dificil de învățat, deci, i-ar fi afectată și bruma de circulație ce-o mai are. Și de ce toate astea? Fiindcă scrierea cu *î* a stabilit-o o Academie „comunistă"? Păi, Hitler a „trecut în rezervă" scrierea gotică și nimeni nu s-a gândit, după căderea führer-ului, s-o recheme sub arme!

Mi-a rămas întipărită replica Raisei:

– Mai bine v-ați ara țara!

cronică judiciară?

La Tiraspol a început procesul „teroriștilor" moldoveni Ilașcu et comp. În sala unui club uzinal, inculpații au fost instalați în expresive cuști de fier - ceea ce vorbește de la sine despre atmosfera în care va delibera imparțiala „justiție" nistreană. S-ar fi cuvenit să mă aflu la Tiraspol, pentru a relata de la fața locului. Nu m-am dus. De ce? V-o spun p-aia bună: mi-a fost frică. Semn de bătrânețe? Poate. Numele mi-e scris în etajul de sus al listei negre cuprinzând inamicii cu pix ai „republicii nistrene", iar o precedentă vizită în „capitala" de pe Nistru mi-a lăsat cele mai negre amintiri. Nu doresc nici dușmanilor mei să încerce experiența arestării de către gărzile nistrene, a interogatoriilor derulate sub privirea înghețată a aceluiași Lenin din gips nelipsit din oricare birou al „cârmuirii", a confiscărilor (mai de-a dreptul hoție), a huiduielii în piața centrală, unde totdeauna se află câteva zeci de gură cască dornici să scuipe-n față un român. Așa că am declinat invitația doldora de pașnice asigurări, lansată cu suspectă amabilitate de *pravitelstvo* din Tiraspol, sperând că-mi va fi iertată această primă semi-dezertare. Doamnelor și Domnilor, asta e: mi-a fost frică. În „republica nistreană" (vă mai amintiți de Kostenko?) se poate întâmpla oricând, oricui, orice.

Văzut de la Chișinău (și de oriunde", procesul de la Tiraspol este din plecare ilegal și lovit de nulitate: așa zisele „autorități" nistrene sunt neconstituționale și recunoscute doar de ele însile. Ceea ce nu pare a tăia elanul „justiției" tiraspolene - dimpotrivă. Pregătit cu grijă de-a lungul unui an întreg, procesul s-ar cuveni, în intenția organizatorilor, să demaște *terorismul moldav* - tactica fiind bine cunoscută: hoțul strigă: *săriți hoții*! Să vedem, totuși despre ce este vorba în *fond*. Nu de alta, dar ne mai amintim cât tărăboi s-a făcut cu semnăturile pentru „salvarea vieții luptătorilor pentru pace Julius și Ethel Rosenberg", fără ca cineva să spună deschis în ce a constat **lupta** celor doi și care a fost delictul propriuzis. Evident, nu-i nici o legătură de semnificații între cele două procese despărțite, în timp, de patru decenii, în spațiu, de-o emisferă și-n plan moral de-o enormă prăpastie motivațională. Comună ar putea fi doar glisarea prea rapidă peste fondul problemei și cantonarea mass-mediei din dreapta Nistrului într-un continuu lamento de suprafață: *salvați viețile patrioților...* Suntem datori să credem în nevinovăția inculpaților și să demascăm românofobia pe fondul căreia s-a brodat întreaga poveste. Dar nu-i destul: se cuvine pus și răul înainte, spre a vedea dacă, dovedite chiar, acuzațiile au vreo valoare. Sunt sigur că nistrenii n-ar risca o dezbatere judecătorească în văzul întregii lumi dacă n-ar deține și alte probe în afara declarațiilor inculpaților, smulse, cum KGB-ul bine știe, cu metode verificate în egală măsură și de Stalin, și de Hitler. În consecință, oricât trucaj, rea credință, măsluire, fals și uz de fals au fost grămădite în edificarea probatoriului, vor fi existând și anumite elemente cât de cât certe. Prea gogonată ar fi tentativa de a învinui pe cineva în dorul lelii de asasinat, crimă cu premeditare, deținere ilegală de arme, tentativă de sabotaj. Mergea pe vremea tătucului. Astăzi e mai greu (dar nu și imposibil). Rămâne de văzut, spunem noi, dacă cei șase (Ilașcu, Leșco, Petrov-Popa,

Ivanțoc, Garbuz (Harbuz, desigur), Godiac, sunt bandiți ori eroi, dacă, potrivit legilor în vigoare - și pe timp de război - actele lor ar implica o răspundere penală. De ce ar fi mai vinovați decât grupa de gardiști care a deschis focul la Dubăsari, ucigând polițiști moldoveni și declanșând, practic, ostilitățile de la Nistru? Justiția de la Chișinău putea oricând să-i acuze de asasinat - dar, ținând cont că în timp de război, tac nu numai muzele, ci și *legile normalității*, nu i-a pus sub acuzare. Iar războiul nici nu-și intrase în „drepturi"... Ilașcu și ceilalți au luptat pentru unitatea țării lor, ripostând față de actul profund neconstituțional de a atenta cu violență la suveranitatea și integritatea Moldovei, stat recunoscut de întreaga comunitate internațională. A-i condamna în virtutea unei legi ce pedepsește... „atitudinea dușmănoasă împotriva puterii sovietice" (care putere sovietică?!) înseamnă a te întoarce în preistoria dreptului și la justiția tip Beria. Departamentul de stat al SUA a elaborat un raport consacrat drepturilor și libertăților cetățenești în Moldova, în care se spune: „*adversarii regimului separatist, indiferent de apartenența lor etnică, au constituit ținta principală*" a agresiunilor, inclusiv „*a asasinatelor politice și execuțiilor prin împușcare fără examinarea lor de către organele judiciare*". Nefericitul polițist moldovean Purice-crucificatul a fost *executat*, iar separatistul Ostapenko, *asasinat*? În virtutea cărei logici? Să admitem că Ilașcu, apărându-și țara, în condiții de război, l-a ucis într-adevăr pe Ostapenko (ceea ce rămâne de dovedit); el ar fi un criminal, iar Ostapenko, răspunzător moral de zeci și zeci de omucideri, ar fi victimă și, totodată erou? Cam astea ar fi chestiunile de fond. Dar nici nu se poate ajunge la dezbaterea lor, câtă vreme „instanța" e-o făcătură separatistă, lipsită de suport legal, iar în timpul detenției, lui Ilașcu și celorlalți le-au fost brutal încălcate elementare drepturi ale omului. Oricum, mi se pare util să încercăm a-i privi pe cei șase și altfel decât ca pe niște fluturași care n-au mirosit praful de pușcă. S-ar putea să ne aflăm în fața unor luptători. Poate chiar eroi. Congresul PAC de la Timișoara, cerând eliberarea deținuților, acreditează ideea că-s trimiși în judecată numai„pentru opțiunea lor de a se considera români". Naivitate! De-ar fi să-i judece și să-i condamne pe toți care-și atribuie calitatea de român, Tiraspolul n-ar isprăvi nici într-un veac să ducă la capăt o atât de trudnică purificare etnică. Punând problema în astfel de termeni, s-ar putea să jignim și să minimalizăm lupta celor șase.

Am înfățișat chestiunea (și) într-o asemenea lumină spre a atrage atenția că, de fapt, eventualele probe ale Tiraspolului n-ar putea dovedi nimic. La război, ca la război! Punctul de pornire rămânând, evident, prezumția de nevinovăție.

cronica literelor

De-a dreptul ciudată situația în care se află Grigore Vieru: în România îl înjură presa situată în dreapta dreptei, în Basarabia, cea de extremă stângă. Se poate concluziona cum vreți; ori marile spirite se întâlnesc, ori că extremele se ating. Marele spirit al stângii absolute s-a întruchipat, la Chișinău, în persoana

lui Valeriu Senic, redactor șef al ziarului „Dreptate" („Spravedlivosti"), organ al Partidului socialist din Moldova. Gazeta lui Senic e-o apariție ciudată: în fiecare pagină afli câte un articolaș scris în românește, flancat de alte două-trei tipărite în rusește - de unde se vede clar cam cărui cerc de cititori se adresează și în numele cui vorbește; *Dreptate* nu-i altceva decât glasul rusesc al Moldovei (foste) sovietice. Cu o ideologie mai primitivă și mai agresivă chiar decât a fostului Partid comunist (dacă acest lucru vi se pare cu putință), organul Partidului socialist din Moldova pledează, între altele, *pentru condamnarea grupului Ilașcu, catalogându-i pe apărătorii întemnițaților de la Tiraspol drept ... neo-fasciști*! Întâiul număr al gazetei, deși ornat cu chipul lui Lenin pe pagina I-a, părea destul de temperat; răutatea nostalgică și revanșardă șiroia cu o anume timiditate printre coloane. Ajunsă la nr.8, *Dreptate* își dă literalmente poalele peste cap: mentorul Senic a căpătat curaj. Aproape în întregime, pagina ultimă a numărului 8 îi este consacrată lui Grigore Vieru. În încărcătorul de vorbe cu care se încearcă mitralierea poetului, Senic a rânduit vocabule de calibrul *scârnav, nătâng, mocofan, siluitor, nerod necioplit, struțo-cămilă, putregai, mincinos, neghiob, patrihoț, unsuros bleg* ș.a.m.d. Dl. Grigurcu poate roși de invidie: la capitolul invective, a rămas pe locul II, Senic țâșnind irezistibil către finișul ce urmează a-i încununa inexistența operă! Ii fac un serviciu lui Senic (profesor la... filologie!) popularizându-i, în România, scrierile dumisale știrbe gramatical (filologul nostru ortografiază *mai dat gata, dacă ți sa bîrligat pana etc.et.*) și nutrite dintr-un scatologic de-a dreptul incredibil; la urma urmei, foaia dumisale are un tiraj cu totul neglijabil - chiar la Chișinău am găsit-o cu mare greutate. Trebuie, totuși să se afle și-n România care-s acuzele în temeiul cărora, dincolo de Prut, se înalță crucea pe care urmează a fi răstignit poetul. Principala învinuire Senic o formulează astfel:„*Tu, care ai lingușit cățelește fiecare arătare de român pârlit, strigi din toți bojocii despre ideile gudurătoare pe lângă tot ce este cizmă străină*" Nu-i nevoie de cine știe ce pătrunzătoare analiză logică pentru a constata că, în concepția publicației *Dreptate*, se așează semnul egalității între *român* și... *cizmă străină*! Autohtonă ar fi, probabil, cizma duhnind a iuft rusesc! Ce să mai spui în fața unei asemenea enormități? În aceeași pagină, Vieru este interogat retoric: „ai tu dreptul moral să vorbești despre Moldova?" După cum vedeți, *dreptul moral* și l-a însușit în întregime Valeriu Senic. Grigore Vieru nu-l mai are! Dobitocie și nerușinare mai mare nici că a răbdat hârtia vreodată! Dar hai să vedem ce acuze mai include în „dosarul Vieru" tribunalul „moral" comunisto-moscovit prezidat de Senic. Citățm: „*Tu, care ți-ai ponosit neamul ca pe unul degradat pentru că nu vrea Unire...*" Iată că profesorul-filolog Senic a scăpat, în dactilogramă, o eroare (din punctul lui de vedere) de zile mari: a scris *Unire* cu majusculă. Ceea ce ne scutește de orice alte comentarii. Ce păcate mai are Grigore? *Este orbit de ură anti-moldovenească*. Hai că-i bună! Evidenta trăsnaie ascunde un raționament parșiv: de fapt, Vieru este anti-moldovean întrucât se arată a fi pro-român. Filo-moldoveni nu pot fi decât pro-moscoviții! Adevărat, o anume improprietate există în sintagma *moldovenii filo-români*, dar nu pe ea mizează Senic. Moldovenii fiind români, doar pleonastic, desigur, ar putea fi încadrați în rândul pro-românilor. (Aș! Câți românași de-ai noștri se arată a fi în vorbă și-n

faptă, anti-români...) Senic bate, însă, mai departe: Vieru *este orbit de ură antimoldovenească și asurzit de urlet unionist*. Modelul de conduită pe care-l propune *Dreptate* poate fi reconstituit din reașezarea antinomică a cuvintelor în frază: „iluminat de dragoste de Moldova și receptiv la urletul anti-unionist". Cheia rămânând, mereu, Unirea. Cine vrea Unirea, este anti-moldovean, iar antimoldovean nu poate fi decât... filo-român. Și iată-ne întorși în același punct, pe care gazeta neo-comuniștilor basarabeni îl concretizează neaoș: *tu umbli meteleu cu fofârlica unsuroasă a ideii dușmănoase a românismului*. Asta-i! Grigore Vieru predică o idee dușmănoasă, deci, este un dușman. Și cum se procedează cu dușmanii ne învață Lenin: să-i strivească mânia proletară.

Aici se produce curioasa întâlnire între inamicii lui Vieru de dincolo și de dincoace de Prut: înverșunarea elitistă își dă (incredibil!) mâna cu mânia proletară, sub aceeași lozincă: *Vieru nu-i poet*. Cine se aseamănă se adună?... Istoria literară va înregistra, desigur, bizara coalizare a dreptei bucureștene cu stânga chișinăuiană ca pe o unire împotriva... unirii! Chiar dacă premisele diferă, poetul este considerat antiunionist la București și... ultra-unionist la Chișinău, monstruoasa coaliție funcționează perfect: cine nu-i cu noi, este împotriva noastră. Deci, jos! Iată cum este tratat poetul în viziunea arhi-comuniștilor basarabeni (care nu diferă decât prin brutalitatea formulărilor de „sentințele" elitiștilor noștri): *Azi îți ascultă stihurile răcite, răgușite, doar cei câțiva grafomani și profani, de parcă ai fi un... vier al poeziei (afurisita de polisemie). Dacă ți s-a bârligat pana, de ce siluiești foaia nevinovată? N-o vezi cum țipă? Nu știi că cea mai importantă operă a artistului (adevărat, desigur) e să afle momentul când să se retragă la cele lumești?*

N-ar avea nici un rost să înșir aici marile merite ale poetului și ale omului politic Grigore Vieru, cel care s-a aflat pe baricade în vremuri în care cățelandrii care-l mușcă acum în haită nu cutezau barem să crâcnească. Poetul de la Pererâta și-a câștigat prin trudă, talent și luptă curajoasă, un loc în istoria literaturii, și-n istoria României, pe care nu i le poate sfeterisi nimeni.

La Chișinău, l-am întrebat pe Grigore, mereu aflat pe drumul spital-casă-spital, cum vede cele ce se întâmplă în juru-i. Mi-a răspuns:

– Frate, mi-e scârbă.

– Cât despre Senic?

– E-o crimă să scuipi în fântâna neamului tău, în fântâna care te-a adăpat și te-a făcut *doctor în filologie* și *profesor universitar*. Mai jos nu se poate cădea în aceste „vremuri hiclenite" de la Chișinău, care permit oricui orice.

politicale

Suma minimă necesară pentru procurarea „coșului de produse" (în cazul unei familii de trei persoane) a fost calculată de sociologii de la Chișinău: 21.000 de ruble. Salariul minim pe economie: 3.000 de ruble. Deci, statul oferă *omului muncii* de 7 (șapte!) ori mai puțin decât i-ar fi necesar pentru un trai la

limita de jos a decenței. Cele două cifre (21.000:7) explică totuși starea cronică de nemulțumire a populației, și eforturile Conducerii republicii de a afla soluții „din mers", și tentativele mai tuturor formațiunilor politice de a trage spuza pe turta lor, preschimbând necazurile moldovenilor în capital politic propriu. Până una-alta, sondajele de opinie oferă răspunsuri de-a dreptul îngrijorătoare. La întrebarea *„aveți sentimentul că în Moldova lucrurile merg într-o direcție bună sau rea?"*, statisticienii au înregistrat următoarele opinii: rea - 67%, bună - 17%, nu știu - 16%. Domnul președinte Snegur, la o recentă Ședință extraordinară a executivului, a arătat decis și parlamentarilor și Guvernului, pisica: „Sau actualul Parlament și actualul executiv propun și realizează măsuri urgente extraordinare de depășire a crizei, sau cedează locul celor ce sunt în stare să o facă" Orice comentarii ar fi de prisos. Dar nu dificultățile traiului cotidian și lipsa unei perspective (în continuare începețoșată) dețin capul de afiș al actualității politice basarabene, ci *problema găgăuză*, ajunsă, se pare, în faza unor rezolvări de substanță.

Comratul e un soi de Lehliu-gară. Față de centrul politic găgăuz, Podul Turcului pare o adevărată metropolă. Că o astfel de amărâtă așezare se vrea capitală de stat, nu ne miră, fiindcă, de fapt, nimic nu ne mai miră. Amintiți-vă ce risipă de energie s-a făcut pentru a se înscrie pe tabla indicatoare a expresului București-Breslau, *via Mizil*. Dacă Mizilul s-a dorit buricul pământului, de ce să n-aibă veleități asemănătoare și Comratul? Mirare ar stârni, cel mult, reacția Chișinăului, decis să ia în serios buriceala unui grup etnic venit de aiurea și dornic, precum puiul de cuc, să azvârle din cuib odraslele celor care l-au hrănit de mititel, când avea pană sură și caș la gură. Pretențiile găgăuzilor sunt absolut aberante - dar, dacă stăm strâmb și judecăm drept, înțelegem că atitudinea prevenitoare a Chișinăului are ceva temei; lecția Tiraspolului stă și acum scrisă pe tablă cu cretă sângerie și litere de foc. Greșelile de *atunci* și *acolo* nu trebuiesc repetate. Dl. Lucinschi, vulpoi bătrân și politician versat, a participat la mai multe runde de convorbiri moldo-găgăuze (!), fiind prezent și la „Congresul deputaților găgăuzi". Un amănunt: în sală se afla și Ender Arat, consulul Turciei la Chișinău. De ce? Fiindcă găgăuzii sunt, la origine, turci creștinați. Drept pentru care Turcia se simte datoare să-și facă simțită prezența protectoare, tot așa cum procedează în fosta Jugoslavie, în Cipru ori în conflictul azero-armean. Iată și pozițiile pe care se situează cele două părți: găgăuzii doresc să-și constituie un *stat* asemănător modelului tiraspolean, în vreme ce moldovenii sunt dispuși să soluționeze chestiunea pe cale parlamentară și nu din punct de vedere etnic sau politic, ci în strictă conformitate cu normele dreptului internațional. Care norme recunosc doar faptul că *partea componentă a unei etnii ce se desprinde din masivul de bază al constituirii istorice al acesteia și emigrează pe teritoriul istorico-etnic al altui popor devine grup etnic*. Iar „grupul etnic", potrivit acelorași norme, posedă anumite drepturi specifice, însă nicidecum pe acela de a se auto-desemna în stat. Cei circa 150.000 de găgăuzi sunt *veniți recent* în Moldova, atrași între altele, de statutul ce-l ofereau rușii în 1812 migranților așezați dincolo de Prut: scutirea de serviciul militar, împropietărirea și exonerarea pe o lungă perioadă de plata impozitelor personale și agricole. Primii au sosit în Moldova evreii, apoi nemții, pentru care

prevederile statutare au fost extinse și asupra descendenților (ulterior aplicate și în cazul bulgarilor, din rândurile cărora făceau parte și găgăuzii). Au venit apoi țiganii (satele lor se numeau, în mod ironic, *Cairo* și *Faraonkova*). Statisticile rusești din 1834 (Koeppen) înregistrează în Basarabia 86% români. Găgăuzii totalizau, atunci, 21.254 de locuitori. Recensămintele ulterioare nu-i mai menționează ca etnie aparte, ci îi înglobează între bulgarii așezați în Moldova. În 1862, acești *bulgari* reprezentau 5,2% din totalul populației. Dacă ținem seama că, la rândul lor găgăuzii constituiau cam un sfert din respectiva populație bulgară, ajungem la un procentaj real de 1,75-2% al găgăuzilor din Moldova, procentaj care, în linii mari, s-a păstrat până astăzi. Ei bine, acești nou veniți doresc să-și facă... țară în țara care i-a adăpostit! Mult mai îndreptățiți ar fi s-o pretindă chinezii din New York, care (în Chinatown) se numără cu milioanele, ori polonezii în Canada„ ori, dacă vreți chiar turcii din Germania! În Franța trăiesc 850.000 de portughezi, 800.000 de algerieni, 480.000 de marocani. Încă nu s-a auzit despre vreo pretenție teritorială a algerienilor! În Malaezia, chinezii (2.414.000) reprezintă 38% din totalul populației. Și nimănui nu i-a trecut prin minte să proclame o... republică chineză în Malaezia! Ca să nu mai spun de faptul că limba găgăuză n-o cunosc foarte mulți dintre membrii comunității, că Universitatea ce au încercat să și-o înființeze la Comrat avea limba de predare... rusa și că scriitori găgăuzi se manifestă de asemenea în rusește. Pretențiile găgăuzilor nu se rezumă, însă, doar la formațiunea statală proprie. Recent, ei au respins hotărârea Parlamentului de la Chișinău care legifera introducerea alfabetului latin pentru scrierea găgăuză. Motivul este de un ridicol absolut: nu s-ar fi recurs la alfabetul latin, ci la acela... român! Morțiș se susține și revendicarea potrivit căreia, în cazul unirii Moldovei cu România, *Gagauz Eri* ar rămâne în afara statului reunit, devenind enclavă independentă și suverană!

cronica măruntă

Corespondentul ziarului „România liberă" la Chișinău, Mihai Vicol, a încasat iarăși un toc de bătaie. După ce a fost agresat, lunile trecute, în hotelul „Codru" și nu numai acolo, viteazul Mihai, aprig la condei și blajin în toate cele(lalte), a dat acum de bucluc în saloanele cafenelei „Guguță". Fără a putea amenința pe nimeni (Vicol măsoară un metru și patruzeci cu mâinile în sus), se pare că atrage pumnii prin magnetismul figurii: „Nu-mi place mutra ta!" l-a informat polițistul Florian Pelaț. După un supliment de explicații („Du-te la tine, la Ceaușescu și Iliescu, dacă nu, te trimitem noi peste Prut între patru pereți de scânduri"), l-a pocnit în cap cu... radiotelefonul. Intervievat după incident, ziaristul român a declarat că nu se lasă.

* Urmând exemplul tiraspolenilor, găgăuzii și-ar dori un *proces Ilașcu* prin intermediul căruia să afle lumea că la Comrat există structuri statale complete, inclusiv „o justiție populară". Utilizând *rețeta Ostapenko*, Comratul face vinovat Chișinăul de dispariția cetățeanului P. Pavliș, comandantul unei companii de trupe ale „ministerului de interne" găgăuz. Cuștile pentru viitorii inculpați urmând a fi împrumutate de la Tiraspol...

* La Cenaclul „Duminica mare" al Congresului intelectualității au luat cuvântul, între alții, Ion Hadârcă, Valeriu Matei, Nicolae Dabija. Pe aceeași scenă a Teatrului de vară, aceeași protagoniști combăteau până nu de mult sub flamura Frontului popular. Atunci cereau grabnică unire, acum cer rapidă integrare.

* Dl. Președinte Mircea Snegur a ținut o alocuțiune la „Consfătuirea republicană în problemele combaterii criminalității și corupției". Iată un exemplu de afacerism veros oferit de Președintele Moldovei: Ministerul învățământului urma să tipărească niște manuale (elaborate și avizate de același Minister). În loc să se adreseze direct tipografiei, MIS încheie un contract de editare cu o firmă de... construcții, căreia îi plătește fără șovăire 10.000.000 ruble. După tipărirea manualelor constructorii achită poligrafiei o factură reprezentând 6,5% din totalul sumei acordate de generosul Minister. Cu totul întâmplător, cel care a semnat contractul din partea MIS se numește... Ciubucciu. La fel de întâmplător, ciubucarul în cauză primește un salariu și de la firma de... construcții. Și pentru ca jocul întâmplării să fie împins până la capăt, aflăm că salariat al aceleiași firme este și deputatul din Parlament răspunzător de asigurarea instituțiilor de învățământ cu materiale didactice!

* S-au majorat, în sfârșit, tarifele pentru drepturile de autor, au crescut de 7,5 ori, în vreme ce inflația... ehei!

* „Republica transnistreană" a decis să încorporeze total Tighina în formațiunea statală formată: câteva „ministere" vor fi mutate de la Tiraspol la Bender (Tighina). Cele două orașe urmează a alcătui un „complex urbanistic unic". Se urgentează construcția liniei de de troleibuze Tighina - Tiraspol. Cu alte cuvinte, separatiștii continuă să-și facă de cap.

* Vreme de 587 de zile, constructorii de la Cahul au trudit la ridicarea mai multor garaje la Chișinău. Beneficiari: generalul Lavranciuc, ex-ministru al Securității, Eugen Sobor și Ion Guțu, foști secretari ai C.C. ai PCM. Noii proprietari au achitat cât li s-a cerut (?):58,990 de ruble. Dar pentru construirea garajelor au fost cheltuite în total 106,326 ruble. Dezvăluită după câțiva ani, afacerea s-a încheiat cu recuperarea diferenței de 50.000 ruble.Sumă cu care, la data respectivă, se puteau cumpăra cinci automobile „Volga". Acum, cu aceiași bani cumperi un cric și cinci ventile.

* Institutul de lingvistică al Academiei de științe a Moldovei declară: atâta vreme cât reprezentanții de frunte ai lingvisticii române protestează împotriva introducerii lui â, nu va accepta hotărârea Academiei de la București, considerând că, deocamdată, e prematur să se adopte în Moldova decizia privind modificarea ortografiei. In paranteză fie spus, măreața hotărâre a Academiei române a fost luată fără o consultare fie și formală a lingviștilor de la Chișinău, care au tot dreptul să se simtă jigniți: Moldova nu-i colonie!

* Se pare că cei 11.540 de țigani din Moldova doresc să-și constituie și ei una sau mai multe formațiuni statale proprii, autonome. Cererea va fi adresată Parlamentului Moldovei mai spre iarnă, întrucât până la pogorârea frigului țiganii se află plecați „cu afaceri" prin alte republici și, mai ales, în România.

cronică „judiciară"

Procurorul Tiraspolean a asudat temeinic „la iuli, pe călduri" (cum ar spune Chirița) dând citire celor 140 de pagini ale rechizitorului în „procesul Ilașcu". I-au trebuit două zile încheiate! Și cum toată pasărea pe limba ei piere, efectul a fost exact opus celui scontat: rechizitoriul a dovedit fară putința de tăgadă că intreaga mascaradă „penală" nu-i altceva decât un tipic proces politic. Ce ați zice dacă, acuzându-l pe *violatorul din Herăstrău*, procurorul și-ar începe pledoaria cu un lung discurs despre... formarea statului român, despre Decebal, Mihai Viteazul, Cuza, 1918, s.a.m.d.? Ori dacă, în cazul Boeing-ului sabotat de teroriști, acuzatorul american ar lua-o de la 1776, adică de la Declarația de independență? Ei bine, tiraspolenii simțindu-se cu ditamai muscoiul pe căciulă, au găsit de cuviință să-și „betoneze" rechizitoriul cu un capitol introductiv în care se arată că „hotărâtor" era *Voința poporului*, adică rezultatul

așa zisului referendum organizat dicolo de Nistru (dar și în Tighina). Acum încep să apară „temeiuri juridice" noi. Principiile dreptului internațional statuează că în probleme vitale pentru un stat sau un popor, cosultarea generală este luată în considerare când votul a aparținut *întregului popor*, nu doar entității secesioniste. Altfel, țiganii din Mandravela și-ar putea construi o republică independentă joi, cei din Ferentari, vineri, iar somalezii găzduiți la Băneasa, sâmbătă. Conștienți, probabil, de șubrezenia așa zisului temei fundamental, Smirnov et. comp. nu se mai declară *întemeietori*, ci... *continuatori!* Evident, ai foste RASSM și RSS Moldovenești. Coborând în timp, procurorul tiraspolean fundamentează un abuz sprijinindu-l... pe alt abuz: doar fosta RASSM nu s-a creat nici ea printr-o consultare populară, ci printr-o... decizie a Comitetului executiv central al Partidului comunist (bolșevic) al Ucrainei (25 oct.1924). Adevăratul mobil fiind cu claritate expus în memoriul trimis de comuniștii ucraineni lui Stalin (1924): *„Republica Moldovenească ar putea juca același rol de factor politico-propagandistic pe care îl juca Republica Bielorusă față de Polonia și cea Carelă față de Finlanda (...) Unirea teritoriilor de pe ambele părți ale Nistrului ar servi drept breșă strategică a URSS față de Balcani (prin Dobrogea) și față de Europa centrală (prin Galiția), pe care URSS le-ar putea folosi drept cap de pod în scopuri militare și politice"*. Instalând-se într-o asemenea banditească descendență, Tiraspolul nu izbutește altceva decât să demonstreze că-i o făcătură (ei și-ar spune *factor*) politico-propagandistică, având clare scopuri destabilizatoare în zonă. Ceea ce și este. Așa cum a declarat Sevastopolul oraș rusesc (monumentală gafă a lui Hazbulatov și minge de meci pentru Elțin), Parlamentul moscovit ar putea oricând să trimită oficial Tiraspolul în brațele a-tot-înhățătoare ale *maicii Rusia!...* În fine, procurorul mai invocă și un alt „temei legal" pentru secesiunea transnistreană: încălcarea drepturilor omului. De către Chișinău, bineînțeles, care obligă populația din zonă să învețe românește. Faptul că moldovenii au fost siliți decenii în șir să învețe rusa nu înseamnă, Doamne ferește, nici, o încălcare a drepturilor omului! Și uite așa, stând strâmb și judecând și mai strâmb, Tiraspolul se căznește să obțină o legitimare pe care unul dintre eroii lui Marin Preda ar putea-o spulbera simplu și definitiv trântind întrebarea *pă ce te bazezi?* Pe un șir întreg de abuzuri, după cum și „procesul" în sine nu-i altceva decât un abuz. În perioada în care s-au petrecut evenimentele imputate grupului Ilașcu, Transnistria era răvășită de omoruri în serie. Comandantul de batalion Iurii Kostenko împușca român după român (civili!) și când, în sfârșit, s-a sesizat Procuratura, Kostenko a rezolvat totul în stilul lui, ucigând procurorul! N-a existat nici un proces Kostenko (și al complicilor acestuia) - fiindcă erau omorâți români. Există un proces Ilașcu - întrucât a fost luată viața unui fervent separatist, Ostapenko. Chiar dacă probele (firave, contradictorii, netemeinice) ar dovedi o implicare a grupului Ilașcu, tot ar stărui un semn de întrebare: în numele cărei idei justițiare Tiraspolul acceptă „purificarea etnică prin glonț", tolerând asasinarea țăranilor români, și se sesizează doar atunci când victima aparține protipendadei separatiste? Unde-i procesul Kostenko? De ce nu-i sunt pedepsiți complicii? Când se va deschide procesul tiraspolenilor care, până la

urmă, l-au ucis pe... Kostenko? Ce fel de justiție este asta, legată la un singur ochi?

Revenind la „rechizitoriul" în procesul Ilașcu, să mai notăm că în sarcina acuzatului principal este reținută infracțiunea de *conspirație* menită să distrugă „republica nistreană". Iar principala „probă" ar constitui-o așa numita „Hotărâre nr.6" redactată de Ilașcu în calitatea ce-o avea atunci (de președinte al Filialei Tiraspol a Frontului popular). Numai că Ilașcu a publicat respectiva Hotărâre în chiar „Dnestrovskaia pravda", organul oficial al smirnoviștilor! Ciudat conspirator care, înainte de a trece la fapte, își face publică... conspirația! O analiză cât de cât atentă ar arăta mai degrabă că Ilașcu s-a angajat deschis într-o *luptă politică*, propunând mijloace de acțiune *politice*. Dar în concepția Domnului procuror, exportul de „românism" tranzitat prin Basarabia se preschimbă obligatoriu în terorism! În consecință „Hotărârea nr.6", chiar dacă ar chema la luptă politică, nu-i altceva decât o... „incitare publică la terorism"! În sarcina inculpaților s-ar reține intenția de a lichida fizic... 90% din populația Transnistriei (cei care la așa zisul „referendum", ar fi votat în favoarea Tiraspolului), întrucât „Hotărârea nr.6" declară „republica nistreană" neconstituțională (cum și este!), chemând la luptă împotriva formațiunii parazite... Ce se va fi întâmplat cu adevărat la intersecția din satul Caragaș, în acea zi de aprilie 1992, când a fost împușcat mortal Ostapenko și rănit șoferul Lungu, nu știm când și cum se va afla Și dacă se va afla vreodată. În vremea aceea, tot soiul de înscenări se montau pretutindeni în Transnistria, iar a pune pe seama activiștilor Frontului popular un atentat criminal nu putea constitui decât preocuparea nr.1 a securității nistrene... Procesul a intrat acum într-o fază trenantă (pe care o anticipam); încep amânările lungi,îmbolnăvirile (până acum neluate în seamă) - totul demonstrând că vedem, în sala „tribunalului", cel mult vârful aisbergului.

cine întreabă, află:

de vorbă cu Vasile Țepordei

Mă tem că ne amintim de marii bărbați ai Basarabiei doar atunci când e prea târziu. Iată, ne-am despărțit de Anton Crihan și nici măcar chipul nu i l-am zărit; enormul sicriu *clasa I-a* ne-a îngăduit doar contemplarea propriilor fețe răsfrânte în oglinda lemnului lustruit americănește. Adică, impecabil... Există o biserică în București („Precupeții vechi") în care, sub pretextul cine știe căror aniversări școlare, basarabenii s-au adunat mereu spre a-și cinsti reprezentanții generației unirii. La o altă biserică (fosta mănăstire Mărcuța) slujește preotul Vasile Țepordei. În februarie 1993, a împlinit 85 de ani. Trecem, poate, pe lângă el pe stradă, ne încrucișăm pașii pe trotuar, îl întâlnim în tramvai și n-avem habar câtă *istorie durută* poate tezauriza sufletul acestui om... Felicitându-l cu prilejul frumoasei aniversări, am întârziat la o cafea și-am ascultat istorisite, cu o anume detașare ironică, crâmpeie de... vis urât. Soarta publicistului Vasile Țepordei s-a aflat mereu sub semnul norocului în nenoroc:

– M-am născut în satul Cârpești, lângă Cahul... La Chișinău, am editat ziarul „Raza", pe care l-am mutat apoi la București. Scoteam, de asemenea, suplimentul „Basarabia literară". În paginile gazetei tipăream articole de genul „Criminalul din Piața Roșie" (Stalin, evident). În 1948, m-a arestat Securitatea română. Alcătuirea dosarului a necesitat câteva săptămâni, pe care anchetatorul a fost nevoit să le petreacă studiind colecțiile aflate la Biblioteca Academiei... În cele din urmă, am fost anunțat că voi fi eliberat. Când am ajuns în stradă, mă aștepta mașina NKVD-ului. Rușii m-au rearestat și m-au dus la Constanța, spre a fi judecat de tribunalullor militar.

– *Judecarea a fost publică?*

– Da de unde!

– *Ați avut avocat?*

– Nici vorbă. Mare lucru-i c-am avut și translator! Procurorul a declarat că regretă, dar nu poate cere pedeapsa cu moartea (pentru grave insulte la adresa URSS), întrucât tocmai se abolise pedeapsa capitală (avea să fie reintrodusă curând). Așa că, nu m-am ales decât cu muncă silnică pe viață. Am declarat că, fiind cetățean român și aflându-mă pe teritoriul României, contest dreptul unui tribunal sovietic să mă judece în țara mea. Eu am vorbit, eu am auzit... Am făcut șase zile până la Iași, călătorind 90 de condamnați într-un „bou-vagon". Gara Iași foia de lume - era Sfânta Paraschiva. Santinela rusă mă întreabă: „Ce-i cu Paraschiva asta?" Îi explic și se înduioșează. Mă îmbărbătează: „Lasă, că și taică-meu a făcut 10 ani și s-a-ntors acasă." Până la Dnepropetrovsk am călătorit două săptămâni. Hrana: pește sărat. Mă urcasem în tren având 80 de kg. și am coborât cântărind 46. Doctorița închisorii, Zaițeva, profitând de un răgaz favorabil, mă întreabă: „Ești preot? Și taică-meu a fost preot". Acesta mi-a fost norocul: m-a încadrat în categoria a III-a, ceea ce însemna muncă ușoară. După care, am ajuns în regiunea Sverdlovsk. Într-un compartiment de 8 persoane al vagonului „tip Stolâpin" am călătorit 24. Și am ajuns în regiunea Tavda, în taiga.

– *Aici, cine a fost reprezentantul norocului?*

– Tot un doctor. I-am dat hainele preoțești (stofă bună, de Buhuși) și m-a procopsit (în acte) cu o angină pectorală. Sub o stea norocoasă a fost întâlnirea cu santinela Volodea. Mi-a cerut să-i povestesc... cum e în capitalism. Pe taică-său îl împușcase Stalin. Volodea credea și nu credea că lumea-i orânduită așa cum predica locțiitorul politic. Voia informații, fapte. I le-am oferit din belșug și soldatul a făcut ce-a făcut de mi-a micșorat norma. Ba m-am trezit și cu un premiu de 500 de ruble pentru depășirea planului la cules conuri de pin! După care m-a chemat, în mare secret, nevasta comandantului lagărului. Născuse de curând și nu voia să-i rămână copilul nebotezat. L-am botezat - pe furiș, bineînțeles. Astea au fost noroacele mele. Mai bine să n-ai parte...

– *Și ați ajuns la faimoasa Vorkuta...*

– Trei luni pe an noapte, trei luni ziuă și șase luni noapte-zi - doar eram dincolo de cercul polar! Iar am avut noroc: m-a ajuns din urmă dosarul cu „angina pectorală", boală, cum se știe, incurabilă.

– *E adevărat că, după moartea lui Stalin, Hrușciov a vizitat lagărele?*

– Așa-i și a promis că ne va elibera. Ne-au dus mai întâi la Moscova, pentru „refacere“. Apoi, în gara Ungheni, unde am ajuns împărțiți în două grupe: „cu predare“ și „fără predare“. Cei *cu predare* erau recomandați să fie judecați (încă o dată !) și de statul român...

– *Domnule Țepordei, este adevărat că, la 1918, românii au trimis în Basarabia o mulțime de lepădături?*

– N-a fost o regulă generală. Oricum, oamenii serioși, oamenii de treabă, nu-și lăsau casa, să plece aiurea, după aventuri. Au ajuns în Basarabia o mulțime de jandarmi și de perceptori care ne-au făcut neamul de râs.

– *Aud tot mai multe voci care afirmă că Transnistria n-ar fi pământ românesc...*

– Eu spun că este. Și câtă vreme nu există o naționalitate mai numeroasă decât românii în Transnistria...

– *Credeți că sunt, în România, români care nu doresc unirea?*

– Ba bine că nu! Cunosc destui ce par a spune „La ce ne mai trebuie și beleaua asta pe cap?“

– *Ați mai fost în satul Dvs.?*

– La Cârpești? Da. N-am văzut o casă nouă. Satul a rămas sărac și amărât.

– *Cum vă explicați faptul că în memoria țăranului basarabean s-a încrustat mai degrabă amintirea palmei dată de jandarmul român decât aceea a ororilor NKVD-ului?*

– Propaganda rusească a lucrat ca picătura... chinezească.

– *Ce credeți, acum, despre unire?*

– Spre marea mea întristare, o văd, parcă, depărtându-se.

Cine va răsfoi, la Biblioteca Academiei, publicațiile editate cândva de Țepordei, va afla titluri ce vorbesc de la sine: *Sufletul românesc basarabean, Laudă Basarabiei, Închinare Basarabiei, Veșnicia Basarabiei, De ce iubim Basarabia, Basarabia eroică, Iubire Basarabiei...*

cronică „judiciară“

Dac-ar fi văzut filmul cu odiseea vasului „Achile Lauro“, tiraspolenii ar avea cum înțelege că, în așa zisul „proces“ Ilașcu, au dus gluma prea departe. Principalul scop al mascaradei a fost atins: întreaga lume a aflat despre „Republica prednistrovie“. A trece la condamnări și chiar la execuții înseamnă a-ți atrage ostilitatea fățișă a întregii comunități internaționale. Cât a câștigat pe mere, Tiraspolul ar risipi investind în pere, ultima notă, la „impresia artistică“ excluzându-l din competiția în care s-a strecurat de nimeni poftit. Țința directă a fost compromiterea Moldovei, „cuib de teroriști și asasini“. Ținte indirecte: discreditarea României (susținătoare a... teroriștilor!) și mediatizarea intensă a insăilării statale de la Tiraspol. Primele două obiective au fost categoric ratate: după cum se știe, „procesul“ n-a dovedit, de fapt, nimic. Probele menite să susțină acuzațiile sunt de un ridicol absolut. Un exemplu: implicarea României

ar demonstra-o capturarea unei arme (tip... Dragunov!) înzestrată cu lunetă inscripționată cu litere latine. (În paranteză fie spus, luneta de vânătoare ce o posedă subsemnatul, de fabricație rusească și destinată de la bun început exportului are toate inscripțiile cu care a dotat-o uzina producătoare gravate cu *litere latine*. Constat cu întârziere că cifrele sunt arabe: oare nu cumva Libia sau Libanul...?) Neseriozitatea „expertizei" tiraspolene o atestă faptul că nimeni nu s-a învrednicit să și citească respectivele inscripții (Ivan al XIV-lea, căruia i s-a solicitat consultația tehnică, nu se descurcă decât cu *kirilița*). Și chiar dacă, să zicem, luneta ar fi fost fabricată la IOR București, asta tot n-ar însemna nimic: Oswald l-a împușcat pe Kennedy cu o carabină Carcano, și nimănui nu i-a trăsnit prin minte să implice în asasinat răspunderea statului italian! Piața neagră a armamentului funcționează deosebit de înfloritor de-o parte și de alta a Nistrului; din Rusia au fost furate, până acum, vreo 400 de tancuri - ce contează, acolo, un pușcoci? Nu m-ar mira să aflu, până la urmă, că luneta a fost fabricată în Franța, Canada, în Hong-Kong. Ei și? Diversiunea se cere însă coroborată cu așa zisele dezvăluiri ale unui misterios lucrător al SRI-ului român, care ar fi denunțat în scris instruirea pe teritoriul României a unui grup de teroriști menit să răstoarne actuala conducere de la Chișinău. Lovitură dublă: mai întâi se încearcă torpilarea relațiilor moldo-române (și așa inexplicabil de tensionate), iar în al doilea rând includerea Bucureștiului printre centrele teroriste active și periculoase. Calomniați, calomniați, totdeauna va rămâne câte ceva - în cazul de mai sus, barem bănuiala că românii sunt în stare de orice matrapazlâc ori tâlhărie. De ce, atunci, să nu-i fi înarmat ei pe Ilașcu et comp.?

Cea de-a treia țintă, constând în trezirea interesului general față de Tiraspol a fost, trebuie s-o recunoaștem lovită din plin. Oameni politici și organizații internaționale care habar n-aveau pe unde curge Nistrul au cercetat hărțile cu lupa, spre a identifica și localiza „capitala" smirnovistă. Orice demers în favoarea arestaților purta și un efect secundar gâdilitor pentru nistreni: iată-i luați în seamă, rugați, somați,implorați. Chiar dacă intervențiile urmau via Moskova, funcționa efectul mantinelei, ultima decizie aparținând lui Smirnov și Mărăcuță. Investind prea multă ură, tiraspolenii au greșit grav aducând în scenă oribilele cuști de fier. Efectul a fost invers decât cel scontat, după cum pe dos a funcționat și *semnul* cuștii trasă de tractor pe bulevardele Bucureștiului; în loc de consternare și revoltă, a produs zâmbete și remarci ironice cu trimiteri la reprezentațiile stradale ale teatrului „Masca". Tot ura și româno-fobia i-au determinat pe tiraspoleni să aducă în sala „procesului" un public selecționat (veche rețetă a înscenărilor staliniste), incluzând în spectacole și câteva dintre băbătiile ce au campat cândva pe șine, oprind circulația trenurilor. Un proces judecat în asemenea atmosferă era menit, potrivit rudimentarului scenariu nistrean, să demonstreze nestăvilitul oprobriu public; în fapt, n-a izbutit decât să arate că-i imposibil de așteptat o hotărâre corectă în atari împrejurări coșmarești. Iar teroarea nu s-a limitat doar la sala „procesului": Maximovțeva, de cetățenie rusă, avocata lui A. Leșco, a prezentat în instanță o edificatoare plângere care, oriunde în lumea liberă, ar fi atras cel puțin strămutarea cauzei, dacă nu și recuzarea completului. Biata femeie, care încearcă să-și facă meseria corect, este sistematic agresată de haidamacii lui Smirnov: i se intercepteză

convorbirile telefonice, primește la tot pasul amenințări cu moartea (chiar pe culoarele „Ministerului de interne“ a zburat un cuțit, înfingându-se la câțiva centimetri de ea), îi este urmărit fiecare pas, i s-a înscenat o arestare ș.a.m.d. „*Vă rog să mă apărați de urmărire și amenințări* - a rugat Maximovțeva instanța - *și să-mi dați posibilitatea să lucrez, întrucât nu voi accepta niciodată să abandonez procesul din proprie voință*“. Par cuvintele unui om cinstit care, în viesparul de la Tiraspol, nu acceptă postura de marionetă și încearcă să facă să triumfe măcar bunul simț. Are șanse minime. Anunțând intrarea în greva foamei, Ilașcu și ai săi au pus zece condiții mai mult decât rezonabile (1 - alimentație normală; 2 - lenjerie de pat; 3 - transferul din arestul disciplinar; 4 - primirea de colete; 5 - pedepsirea vinovaților pentru tratamentul inuman la care au fost supuși până acum; 6 - întâlniri cu reprezentanții Crucii Roșii; 7 - întâlniri cu reprezentanți ai Guvernului Moldovei; 8 - aducerea unui preot; 9 - întâlniri cu presa; 10 - ziare în limba română). Tiraspolul a acceptat doar două dintre revendicările încarceraților: preot și... cerșafuri! Paradoxal, procesul începe să apese din greu și asupra organizatorilor. Lipsa probelor devine tot mai evidentă, iar presiunile organizațiilor umanitare și politice tot mai deranjante. La Chișinău se fac pronosticuri cu privire la încheierea întregii farse. Achitarea pare a fi exclusă. Condamnarea la pedeapsa capitală și executarea sentinței - mai mult decât îndoielnice. Ar fi posibile: 1 - încredințarea arestaților justiției moldovenești (în această fază, e puțin probabil); 2 - pronunțarea sentinței și trimiterea acuzaților spre ispășire la Chișinău (un mod mai mult sau mai puțin elegant de a se spăla pe mâini, după azvârlirea pisicii în ograda vecinului); 3 - stingerea înceată a procesului din motive procedurale (îmbolnăviri repetate, absențe nemotivate etc.); 4 - „grațiere“ smirnovistă după pronunțarea sentinței; 5 - transferarea procesului în - să zicem - Ucraina ori Rusia, dar este greu de crezut că Moskova ori Kievul ar accepta asemenea bucluc. Nu numai Chișinăul, ci și Tiraspolul par a căuta ieșirea cea mai onorabilă.

Peste întreaga farsă judiciară strălucește cu valoare emblematică întrebarea gen Moș Ion Roată pe care Ilașcu, acuzat că a uneltit împotriva siguranței statului, a pus-o judecătorilor:

– Vă rog frumos, a cărui stat?

Dificile mai sunt întrebările simple!

cronica măruntă

S-au redus prețurile călătoriilor internaționale (pe calea ferată): cu 30% în relațiile cu Cehia, Slovacia, Polonia și Serbia, cu 40% în relațiile cu Ungaria. În compensație (?) s-a triplat tariful pe ruta București-Chișinău. Un bilet costă acum 20.000 lei (românești). S-a micșorat (în schimb?) numărul trenurilor directe (2 curse pe săptămână între București și Chișinău - față de 7 - și una singură între Chișinău și Constanța). Cine face de le potrivește chiar ca nuca în perete?

* Dl. Ion Druță este organizatorul principal (și va fi și prezidentul) conferinței internaționale „Apostolul Pavel și pericolul autodistrugerii“.

* S-a dat publicității componența „Comisiei de desfășurare a concursului pentru crearea noului imn de stat al Republicii Moldova“. Printre membri: Maria Bieșu (voce de

aur...), Arhip Ciubotaru (fost, fost, fost), Eugen Doga (compozitor de renume și prestigiu, originar din Transnistria), Raisa Suveică, Șefa Secției cadre din Ministerul Culturii („cadrele hotărăște totul!"), Ion Suruceanu, deputat în Parlament (cât pe ce să devină Ministru al culturii, dac-ar fi putut proba și ceva... studii), Mihail Ciubotaru, ministrul culturii (studii, are), Valeriu Senik (românofob șef). Le dorim succesul cuvenit.

* Tot despre imn: Președintele Turciei, Suleyman Demirel, a fost întâmpinat la aeroport cu „Deșteaptă-te, române!" și condus cu... „Limba noastră". D-ale tranziției!

* Mitropolitul Vladimir-moscovitul s-a călătorit la Constantinopol spre a obține autonomia eparhiei Chișinăului sub jurisdicție constantinopoliteană. Patriarhul Bartolomeu a refuzat să-l primească, întrucât Constantinopolul n-a recunoscut niciodată actele din 1806 și 1813 prin care Biserica ortodoxă rusă și-a anexat pur și simplu creștinii din Basarabia.

* Direcția de statistică a informat că populația Republicii Moldova se cifrează la 4.362.700 de locuitori. Între ianuarie și aprilie 1994, natalitatea s-a diminuat cu 5,4%, iar mortalitatea a crescut cu 18,2%.

documentar:
O CRONOLOGIE A MINCIUNII

* Emisiunea de actualități a TV Ostankino anunță că din Republica Moldova au fost trimise peste Prut 28 de sicrie de zinc conținând cadavrele unor participanți români la luptele de pe Nistru. (8 martie 1992)

* 1 aprilie:Smirnov declară corespondentului Associated Press că s-au capturat însemnate cantități de armament românesc.

* 2 aprilie: Mărăcuță arată ziariștilor o grenadă antitanc „de producție românească" capturată o dată cu alte câteva zeci, orânduite în „cutii speciale".

* 5 aprilie: Vicepreședintele Rusiei, Rutskoi, declară public, la Tiraspol, că *„Republica nistreană a existat întotdeauna (!) și va continua să existe"* și că *„va fi apărată de Armata a XIV-a în hotarele ei actuale"*.

* Safonov, deputat în Parlamentul Moldovei (!) declară la Radio Tiraspol: *„România echivalează în prezent cu un imperiu al răului și în acest imperiu nu dorim să ajungem"* (20 aprilie).

* *Odesski Vesnik*: se profilează amenințarea unei „agresiuni românești asupra pământurilor slave" (20 aprilie).

* Ministru rus al apărării, generalul Graciov, afirmă și ordonă Armatei a XIV-a: *„Având în vedere că Transnistria este pământ rusesc (?) și că situația s-a agravat trebuie să-l apărăm cu toate mijloacele și pe toate căile"* (19 mai).

* Boris Elțin: *„Resping categoric învinuirile președintelui Moldovei că Armata a XIV-a ar participa la acțiuni militare...* (26 mai).

* Grupul parlamentar moscovit *Rossia* telegrafiază la Chișinău, exprimându-si „indignarea în legătură cu escaladarea ostilităților de către formațiunile naționaliste ale Moldovei împotriva Republicii nistrene, mitralierea cartierelor de locuit ale orașului Dubăsari și a altor localități, exterminarea, asasinarea, răpirea și torturile sălbatice la care sunt supuși locuitorii pașnici..." (20 mai).

* Kozârev: *„Nu înțeleg de ce Moldova trebuie să fie cu orice preț un stat unitar"* (Le Monde, 7 iunie).

* Elțin îi declară lui Jacques Delors: *„Armata a XIV-a va fi retrasă dacă aceasta este voința Moldovei"* (30 mai).

* A doua zi, ministrul apărării al Rusiei declară la televiziune: *„Aceasta nu înseamnă, însă, că armata a XIV-a va pleca imediat din Moldova"*.

* Stankevici, consilierul lui Elțin, scrie în ziarul „Trud" că în Transnistria se desfășoară *„asasinarea sistematică a populației rusofone"* (18 iunie).

* Elțin declară la 21 iunie: *„Când sunt zeci și zeci de morți, când războiul se desfășoară la frontierele noastre (?), nu putem rămâne indiferenți. Până la urmă, suntem obligați să reacționăm. Suntem pur și simplu obligați să o facem pentru a apăra oamenii, pentru a face să înceteze baia de sânge. Avem suficiente forțe pentru aceasta și ar trebui ca Snegur s-o știe."*

* Generalul Lebed, comandantul Armatei a XIV-a: Snegur *„a organizat un stat fascist (...) Față de fasciști, eu am o poziție clară, univocă, bine definită (...) Fosta țară uriașă trebuie să ia toate măsurile pentru ca fasciștii să-și ocupe locul ce li se cuvine - ștreangul spânzurătorii"*

* Ostankino, (28 iunie): „la granița dintre Moldova și Ucraina a fost doborât un aparat militar MIG, cu echipaj românesc".

* Patriarhul Alexei al II-lea: *„Sunteți vinovați în egală măsură..."* (8 iulie).

* Radio Tiraspol (8 iulie): „Cetățeni ai Republicii moldovenești nistrene, am aflat din surse competente că din România a fost adusă în Moldova o armă barbară de nimicire a tinerei generații în creștere, a populației din Transnistria. Au fost aduse mine-capcană, confecționate sub formă de jucării, stilouri, cutii de conserve, magnetofoane, tranzistori, alte obiecte care atrag atenția copiilor și adulților. Aceste arme-capcană pot fi aruncate din avioane civile sau militare, pot fi răspândite de grupuri de diversioniști. Aceste arme cu înfățișare de jucării vor exploda când le veți lua în mână, când le veți da copiilor...

* „Dacă nu vor înceta acțiunile armate ale Republicii Moldova pe teritoriul Transnistriei, Parlamentul rus va fi constrâns să ia măsuri urgente..." (9 iulie).

* Revista moscovită Kvantî: *„În decursul unei săptămâni, subunitățile apărării antiaeriene ale Armatei a XIV-a au înregistrat 20 de cazuri de survolare a spațiului aerian al Republicii moldovenești nistrene de către avioane care au decolat de pe aerodromuri din România"* (9 iulie).

Și uite așa se scrie istoria!

politicale

Ales se știe când, cum și pentru ce, Parlamentul Republicii Moldova s-ar cuveni (după lege) să funcționeze până în februarie-martie 1995. Subit, forul legislativ suprem, întrunit în cea de a XII-a Sesiune, ajunge la concluzia că se impune autodizolvarea. Motivul principal invocat ne amintește de testamentul

(literar) lui Bacovia, care considera că și-a văzut îndeplinite „toate profețiile politice", dl. Lucinschi (și nu numai el) preluând aprecierea potrivit căreia Parlamentul „și-a realizat programul politic și economic". *Politic, poate* - a mai comentat speakerul - dar *economic, nu prea cred.* Evaluare oricum excesiv de optimistă - am zice noi . Nici în plan politic și cu atât mai puțin în cel economic, Parlamentul n-a dus ceea ce se cuvenea să ducă până la capăt. Într-o atmosferă de incertitudine și blazare, Sesiunea a XII-a a început prin aceleași insistente semnale ale soneriei ce se străduia să adune deputații în sală. La ora 10,11 erau prezenți 193, la 10,14 - 213. A rămas în continuare gol pupitrul dlui președinte Snegur, deși cele două sticle de apă minerală cu capacele desfăcute lăsau să se creadă că președintele ar putea sosi dintr-o clipă în alta. Apa s-a răsuflat, președintele n-a apărut; se pare că dl. Snegur nu mai dorește să dea ochii cu instituția ce și-a permis să respingă aderarea la CSI. Dialoguri surprinse (vă asigur, involuntar) la bufetul de la etajul VI: „Ehei, dac-ar mai fi fost patru *băieți* data trecută!..." (aluzie la cele patru voturi care au decis neaderarea). „Ce, parcă n-or fi fost?" - a replicat un Toma-necredinciosul, care tocmai se oprise în fața platoului cu mititei: „Ia te uită un mic a ajuns 310 ruble, exact cât era salariul meu în 1989!".

Cam așa stau lucrurile: dintr-un salariu de ministru în 1989, se poate cumpăra astăzi un... mic! Și acela fierto-fript, neexistând, probabil, mangal pentru grătare. Bine măcar că, la Parlament, ceaiul se servește cu zahăr, nu ca la hotelul de clasa întâia „Cosmos", unde ai surpriza să ți se răstoarne în ceașcă o linguriță cu *dulceață de perje*, întru oarecare îndulcire... În discursul introductiv, președintele Parlamentului, Lucinschi, a lansat câteva aprecieri lipsite de orice echivoc: „Situația se agravează în republică zi de zi. Liberalizarea prețurilor la pâine și lapte nu reprezintă singura scumpire; vor urma și altele. Nemulțumirea în societate crește. Separarea puterilor în stat nu s-a realizat. În societate s-a creat stereotipul că *rău lucrează Parlamentul*". Drept pentru care este reluată propunerea auto-dizolvării și convocării de alegeri anticipate. Aparent, toate fracțiunile sunt de acord. D. Moțpan, liderul agrarienilor, anunță că, oricum ar evolua dezbaterile, 87 de deputați reprezentând fracțiunea „Viața satului" refuză să mai ia în discuție orice altă lege decât aceea cu privire la alegerile pentru viitorul for legislativ. Declarația agrarienilor este susținută și de către 15 deputați independenți, cărora li se adaugă 4 la fel de independenți, dar provenind din *clubul* „Soglasie" (rusofon). O poziție contrară o exprimă deputatul Gh. Ghimpu: ce garanție există că alegerile vor avea loc și în „republicile" nistreană și găgăuză? Fără raioanele din sud și din est, alegerile nu vor confirma, indirect, federalizarea țării? Pentru alegeri anticipate pledează și grupul parlamentar al „democraților". Dar... – și este un DAR cât toate zilele - nu înainte de a se adopta Constituția, blocul de legi privind autoadministrarea și autonomia locală, legea cu privire la alegerile locale, parlamentare și prezidențiale... Destulă treabă pentru încă un an-doi cel puțin! Grupul parlamentar al FPCD propune mai întâi adoptarea unei declarații prin care să se mulțumească Parlamentului României pentru sprijinul material frățesc acordat Moldovei într-un moment extrem de dificil. (Tacit, propunerii nu i s-a dat curs). Reîntorcându-se la chestiunea stabilirii ordinii de zi, FPCD cere să se ia în discuție

situația social-economică a țării, să se adopte o declarație cu privire la alegerea lui Lebed în „parlamentul" de la Tiraspol (sugestia a fost materializată a doua zi), precum și o alta referitoare la cererea „republicii" de la Comrat de a intra în CSI. Se mai solicită explicații în legătură cu depășirea atribuțiilor Prezidiului Parlamentului după votul de neaderare la CSI. Revenind la tema principală (auto-dizolvare sau nu), Vasile Nedelciuc (fracțiunea „Congresul intelectualității") se arată de acord cu alegerile anticipate, dar... (același DAR înfățișat ceva mai sus). Agrarienii vociferează și izbesc măsuțele rabatabile, strigând „nu se aude" (exact din cauza clăpăniturilor nu se auzea). Lida Istrati își agită bastonul și amenință că, dacă nu încetează gălăgia, „mă duc la ei cu ciomagul!" Opoziția își reînoiește atacurile, cerând (deputatul Al. Arseni, Partidul Democrat al Muncii) demisia vicepreședintelui Pușcașu, a prim-ministrului Sangheli și anunțând că posedă date conform cărora *se blochează ajutorul oferit de România*. În fine, ultimul grup reprezentat la microfon a fost cel al rusofonilor de la „Concilierea" („Soglasie"). Evident discursul este rostit în rusește. „Soglasie" cere nici mai mult nici mai puțin decât ca președintele Moldovei să... semneze imediat documentele intrării în CSI! Despre hotărârea Parlamentară de respingere a aderării pare a nu fi auzit niciodată, ca și despre faptul dl. Snegur a semnat ce a putut să semneze la Alma-Ata... Cam acestea au fost, în mare, principalele poziții expuse în Sesiunea a XI-a a Parlamentului. Atmosfera: cea obișnuită, adică, vociferări din sală (excelează agrarianul Popovici), foială printre rândurile de fotolii, și, pentru a completa tacâmul, sforăituri discrete în colțurile mai ferite ale sălii... A doua zi, am așteptat zadarnic reluarea lucrărilor: fotoliile goale n-au permis continuarea Sesiunii. Prezidiul a adoptat o hotărâre, să-i spunem, de compromis:Parlamentul nu se dizolvă, ci *își întrerupe sine die lucrările*. În eventualitatea reluării acestora, va fi supus dezbaterii proiectul noii Constituții care, vă reamintesc, conține și formulări de genul *limba moldovenească* și *poporul moldovenesc*.

Sigur, parlamentul anacronic de la Chișinău și-a trăit traiul, reprezentând o ciudată prelungire a lui *a fost odată* într-un prezent ce si-a manifestat cuvenita reacție de respingere. Deși a adoptat unele hotărâri istorice (independența, neaderarea la CSI), în ultima vreme se arăta copleșit până la blocare de partocrația colhoznică. Însă rău cu rău, dar mai rău fără rău! Opoziția avea, datorită microfonului Parlamentului, o posibilitate de afirmare și susținere a pozițiilor democratice. Nici mitingurile, nici fila de gazetă nu pot avea rezonanța discursului rostit în parlament și mă tem că se cuvin luate în seamă vorbele profetice ale preotului-deputat Buburuz: *„Simt că trebuie s-o luăm iarăși de la început"*. Începutul începutului (ori sfârșitului?) îl vor constitui, desigur, alegerile. Agrarienii n-ar susține cu atâta înverșunare ideea dizolvării Parlamentului dacă n-ar crede că în viitoarea legislatură pozițiile lor vor fi întărite - evident, în dauna opoziției. Cealaltă parte consideră că scurgerea timpului o avantajează, condițiile de viață degradându-se grav și continuu, ceea ce nu poate duce decât la accentuarea nemulțumirii populare și la legitimizarea *schimbării*. Un temei pe care-și sprijină speranțele agrarienii l-a constituit... ploaia! A fost un an agricol foarte bun, la țară (unde ei controlează binișor electoratul) s-au făcut de toate, nu lipsește nici butoiașul cu basamac,

sătenii par a fi mulțumiți (evident, prin comparație cu suferințele orașului). În aceste zone, sprijinitorii FPCD și ai Congresului Intelectualității sunt reprezentați mai ales de învățătorime. Prost plătită, copleșită de nevoi și rămânând atâta cât este, adică vreo 5-8% din populația adultă. Cheia și lăcata va constitui-o legea electorală: dacă se izbutește legiferarea prevederii potrivit căreia jumătate din candidați vor fi propuși de „colectivele de oameni ai muncii", atunci este garantată manipularea după cunoscutele metode de altădată. Eventuala retragere în bloc a agrarienilor n-ar paraliza, totuși, lucrările viitoare (cine știe când?) Sesiuni, întrucât, se pare, celelalte formații, plus disidenții potențiali din tabăra adversarilor ar putea constitui cvorum-ul necesar... Dar evoluția destinelor Parlamentului este foarte puțin previzibilă. Ciudată instituție! S-a ridicat vitejește deasupra vremurilor, dar s-a lăsat și redusă la umilă ascultare. A legiferat românitatea moldavă (limbă, imn, tricolor) pentru a redescoperi că cei de dincolo de Prut sunt o națiune... aparte!

cronica limbii

La Chișinău a fost dat publicității amplul „studiu" intitulat *„Unitatea lingvistică și dreptul poporului la glotonimul ales"*. Unde bate, vă închipuiți: autorul (pentru noi, necunoscut) cere cu vehemență reformularea art.14 al Constituției Moldovei (aflată în proiect), propunând următoarea redactare: „Limba oficială a Republicii Moldova este *limba moldovenească*" Desigur, nu-i vorba despre o dispută cu caracter științific, ci de una cu substrat politic, căreia Grigore Grigorievici Danghevici (?) încearcă să-i confere autoritate și ținută presărând cu furca citat după citat, într-o necontenită (și nerelevantă) tălăzuire. Poate n-am fi dat importanță „studiului" semnat, după cum se va vedea, de un diletant, dacă respectiva „cercetare" nu s-ar înscrie într-o serie, pare-se concertată, de simultane apariții asemănătoare. Iar pietroiul odată pornit la vale, indiferent cine i-a dat ghiontul inițial, greu va putea fi oprit prin strădaniile celor cu adevărată știință de carte și cu scaun la cap! E de-a dreptul penibil să te implici într-o dispută ce-și propune să demonstreze că albu-i alb și negru-i negru. Dar nici nu poți lăsa fără replică aberațiile tipărite în ultima vreme, menite să adauge puhoiului de minciuni imperiale care se încleie într-o plasă tot mai deasă și mai sufocantă în jurul firavei făpturi a „celui de-al doilea stat român." Credeam în veci uitate jenantele aberații ale „istoricului" Artiom Marcovici Lazarev (recent, prin publicarea unor documente ale fostului KGB, s-a mai putut vedea că academicianul Artiom Marcovici s-a numărat printre împuterniciții CC al PCM care, în iulie 1949, au efectuat îngrozitoarele deportări ale moldovenilor în Siberia; dumnealui a răspuns direct de adevăratul genocid petrecut în fostul raion Bolotino). Ei bine, dacă, în urmă cu ani, scriau „istoria" Moldovei purtătorii de pistol ce s-au străduit prin violență să desnaționalizeze Basarabia, acum, în climatul de deplină libertate a presei, își ițesc fruntea „savanți" ce par a lupta cu armele științei spre a demonstra mai întâi existența unei „limbi moldovenești" și apoi, într-o consecuție firească, nimic

altceva decât că românii și moldovenii ar fi... popoare distincte! Întemeind, adică, suportul „științific" al eternei dez-uniri. La Tiraspol a apărut de curând o carte (în limba... rusă) intitulată *„Cuvânt despre soarta limbii materne"*. Autorul este purtătorul de tristă faimă I.D. Ciobanu. Iată titlul celor trei secțiuni ale cărții: „Cuvânt despre soarta limbii materne", „Chirilița - sfânta noastră tradiție". „Să oprim degradarea limbii moldovenești!". Prin *degradare* este înțeleasă utilizarea unor cuvinte „romanizate", tratate drept *barbarisme*, precum *libertate, pericol, speranță, serviciu.* Dl. I.D. Ciobanu, păzind cu parul moscovit „puritatea" *limbii moldovenești*, cere imperios revenirea la *slobodă, primejdie, nădejde, slujbă.* În loc de „trecem strada" să spunem „trecem ulița"; nu vom mai zice *creșă*, ci *esle* (?), nu *șenilă* ci *omidă* (!?), nu *ficat*, ci *maiură* ș.a.m.d. Domnia sa este de părere că numai cu ajutorul limbii ruse poate *„crește simțitor nivelul de cultură și de studii al populației moldovenești"*!Exagerările latinizante ale unui August Treboniu Laurian, cu ale sale *nas-suflău* și *gât-legău*, barem încercau să ne aducă mai aproape de latina-mamă; astăzi le privim ca pe niște hazoase curiozități izvorâte dintr-un exces de bună intenție, într-o vreme în care atât știința limbii, cât și limba în sine se aflau într-un proces de clarificare, așezare, decantare. Pe când năimiții de teapa lui I.D. Ciobanu, aciuați la Tiraspol după proclamarea independenței Moldovei, luptă pe două fronturi, ambele de esență anti-națională: mai întâi pentru reintroducerea (cu drept de unică utilizare) unor slavisme ce-și au statutul lor de sinonime de când hăul și pârâul, apoi pentru „latinizări" forțate având drept scop demonstrarea existenței unei „limbi moldovenești" aparte, diferită de cea română. Dar să lăsăm Tiraspolul, unde orice este posibil, și să revenim la Chișinău. Cerceaful „cercetării" lui G.G. Danghevici acoperă intenții similare, cu atacuri la persoană (Lucinschi este sever admonestat pentru că ar fi considerat reală identitatea celor două limbi) și excursuri de diletant într-un domeniu în care implicarea politicului nu poate decât să dăuneze adevărului științific. După o filipică la adresa parlamentarilor care n-ar poseda nici cunoștințele liceenilor ce știu că *„niderlandezii vorbesc aceeași limbă, dar o numesc diferit, olandeză și flamandă"* bănuitul filolog tratează drept „neghiobii" opiniile ce nu-i convin. Ne luăm permisiunea să-i atragem atenția că olandeza este o limbă germanică ce se vorbește în Olanda și-n nordul Belgiei (dar și în Surinam, Antile etc.), în vreme ce flamanda este un *grai al limbii olandeze, vorbit în Flandra.* Încă din 1955 a fost abrogată oficial denumirea de „limbă flamandă" pentru olandeza vorbită în nordul Belgiei... Dar la urma urmei, ce ar demonstra faptul că aceeași limbă poartă denumiri diferite în două țări vecine? Cum ar susține acest „argument" ideea că româna și „moldoveneasca" sunt limbi diferite? Urmează speculații de genul „cum ar fi putut expansionismul stalinist să impună limba moldovenească lui Gr. Ureche, Miron Costin, Cantemir?" Rezon! N-a trebuit să le-o impună, întrucât înaintea realizării unității statale, locuitorii celor două provincii române își numeau limba fie după numele statului feudal de atunci, fie îi spuneau română. Autorele nostru exultă descoperind *argumente istorice* de calibrul următor: „În Biblia de la București" (1688), în *Precuvântare* se spune că ea este destinată românilor, moldovenilor și ungrovlahilor". Deci, nu-i așa, o dovadă că românii ar fi fost una, moldovenii alta! Îl

invităm, însă pe improvizatul cercetător să sape mai adânc, spre a afla, de pildă că subtitlul „Cazaniei lui Varlaam", tipărită la Iași în 1643, era *carte românească de învățătură*. Or fi tipărit-o ieșenii ca marfă de export în inexistenta (pe atunci) Românie? Nu prea mai are rost să continuăm trecera în revistă a „argumentelor" lui Danghevici ot Tarutino. Spre știința și amuzamentul cititorului, mai reproducem, totuși, câteva perle *științifice*: în favoarea existenței unei limbi moldovenești ar pleda afirmații de genul „Pentru *graiul* cuminte și adeseori glumeț al țăranului moldovean, Creangă este cunoscut ca model" (I.A. Brătescu-Voinești), ori „Față de săracul *dialect* muntean, limba țăranului ardelean și mai cu seamă a moldoveanului sunt pe o treaptă superioară" (G. Călinescu - am avea, cumva și o limbă... ardelenească?), ori aserțiuni care combat limpede exact teza strâmbă a preopinentului: „Măcar că ne răspundem moldoveni, iară nu întrebăm știi moldovenește?, ce știi românește (Miron Costin); „În scrierile din Moldova elementul *român* se combină cu adjectivul *moldovenesc, moldovenească*, ce începuse încă din secolele precedente să denumească poporul și limba română din această provincie" (V. Arvinte). Cele reproduse de noi ilustrează nu numai nivelul precar al bietei „demonstrații", ci și deplina rea credință a autorului. Care ar merita, mai întâi, să i se amintească definiția limbii („Limbajul unei comunități umane, istoricește constituită, caracterizat prin structură gramaticală, fonetică și lexicală proprie") și apoi să i se aplice o expresivă sudalmă rostită în *limba oltenească*. O fi înțelegând-o? N-o să credeți, dar Grigore Grigorievici își află bizari susținători în România de azi!! Este citată „Gazeta de est", care a tipărit fraze de genul „Cât va dura acest pământ, *limba va fi moldovenească* ori nu va fi deloc". Îl asigurăm pe „lingvistul" din Tarutino că respectivele vorbe le-a trimis la tipar ori un cretin desăvârșit, ori un nemernic vânzător de neam. Am avut și avem destui dintr-ăștia. Vorba lui Sadoveanu: *„Au ieșit în vremea din urmă mulți proști din țară. Trăiau și înainte, dar tăceau. Acum vorbesc și-au devenit agresivi"*.

paranteze

Scenă obișnuită într-un colhoz basarabean. Ne aflăm, să zicem, la livadă; anul a fost bun, crengile gem de rod. Pe la 9-10, mahmur după cheful de aseară și bățos după dregerea de dimineață, sosește brigadierul. Colhoznicele îl informează că n-au scări, n-au coșuri, n-au lădițe, nu-i motorină. Brigadierul își dă *kepka* pe ceafă și-și mută papiroasa „Fluieraș" în celălalt colț al gurii:

– Aveți tricolor, aveți imn, aveți limbă de stat, ce vă mai trebuie lădițe?

– *Ivan Ivanovici* - insistă femeile - *se strică roada.*

– *Și ce-mi spuneți mie? Spuneți-i lui Grigore Vieru!*

Dialoguri mai mult sau mai puțin asemănătoare poți auzi pretutindeni: în fabrici, la piață, la vamă, în autobuze, în magazine. Vieru, Dabija, Druc, Matcovschi, Lari, Moșanu, Hadârcă, Matei, Negru, sunt arătați cu degetul și făcuți răspunzători de toate relele prăvălite peste biata Moldovă, inclusiv de vărsarea de sânge de la Nistru:

– *Iaca unde ne-a dus tricolorul!*

În România, dacă nu curge apă la cișmeaua din Găești este înjurat Iliescu; în Basarabia, toate relele sunt trecute în contul *naționaliștilor* unioniști. Dl. Snegur s-ar cuveni să fie mulțumit; protejat de asemenea paratrăsnet, traversează furtunile fără să-l atingă fărâmă de fulger. Numai că - asemenea poveștii cu cei zece negri mititei - de la o zi la alta, grupul de lideri *unioniști* este tot mai șubrezit. Nu-i vorba de-o înfrângere pe tărâmul ideilor și idealurilor; dimpotrivă, mai ales după votul prin care Parlamentul a respins intrarea în CSI și după *Declarația* președintelui României, credibilitatea și forța de iradiere a *ideii unirii* pare a câștiga teren.

„Mor unioniștii" - titra cu cinism, anul trecut, o gazetă bucureșteană anunțând zdrobirea într-un tragic accident a celor care au fost soții Ion și Doina Teodorovici. Sub același titlu s-ar putea așeza și recenta dispariție fizică a deputatului Vatamanu. Matcovschi a fost strivit între două mașini de un camionagiu care nici astăzi nu se știe cum de-a ajuns tocmai acolo, când avea un hectar de autostradă liberă în jur. Grigore Vieru își face veacul prin spitale. Valeriu Matei, un tânăr politician și om de cultură de cert viitor, își începe ziua de muncă la spital și, numai după obligatoriul tratament cotidian, cutează să ajungă în biroul de la Editura „Hyperion". Soția altui lider a fost bătută crunt de nu se știe cine. Vieru, Dabija, Lari primesc noapte de noapte telefoane de amenințare și scrisori prin care sunt „condamnați la moarte". Iurie Roșca este acționat în justiție de însuși președintele țării... Toate acestea s-ar putea să fie întâmplătoare, după cum s-ar putea, la fel de bine, să reprezinte acțiuni concertate. Presa de extremă stângă („Dreptate", „Tineretul Moldovei") tot află (?) și publică „documente" care-i „demască" pe liderii unioniști ca fiind foști vajnici colaboratori ai odiosului KGB. Primul astfel „executat" a fost Mircea Druc. A urmat Tudor Țopa. Acum a venit la rând Nicolae Dabija. Nimeni n-are cum verifica autenticitatea „documentelor", iar o întrebare elementară rămâne să stăruie fără răspuns: cum de arhivele fostului KGB „scapă" doar documente acuzatoare la adresa militanților unioniști și nici o referire la oamenii puterii nu-și găsește loc în vreun colț de gazetă? Cine și în virtutea cărui drept democratic selectează din arhive (ori inventează) și face să fie publicate numai și numai hârtii compromițătoare apte să terfelească opoziția? Cu o caracterizare KGB cum este cea imputată nu de mult lui Nicolae Dabija era înzestrat, anual ori cu prilejul unor promovări, plecări în străinătate etc., fiecare funcționar cultural mai răsărit. Nimeni n-avea cunoștiință de ceea ce i se punea în cârcă în cuprinsul propriului dosar. Dacă e să se publice, de ce nu se tipăresc toate? E greu să nu te întrebi: șirul tuturor acestor *întâmplări* generatoare de stress, ură, oprobriu, nervi măcinați, sănătăți ruinate, nu reprezintă, oare, o acțiune coordonată din umbră și atent dirijată? Și mai greu este să te auto-convingi că n-ar fi așa. Iar tracasările, jignirile, abuzurile, nedreptățile, se adună puhoi și din afara Moldovei, de parcă n-ar fi de ajuns toate cele ce se petrec la Chișinău! Ucraina, sub sceptrul căreia trăiesc sute de mii de români, nu a făcut nici unui reprezentant al minorității oprimate loc în Parlament; Kievul tolerează distrugerea cimitirelor românești, schimbă numele străzilor, reduce numărul școlilor românești, obstrucționează trimiterea tinerilor de naționalitate română cu burse

în țară. În faimoasa „republică nistreană", Ilașcu și ai săi așteaptă, în umbra cuștilor, o strigătoare la cer sentință capitală. Iar presa din București... ce să mai vorbim! N-am putea afirma că *puterea* de la Chișinău nu-și păstrează mâinile curate. Oficial, poziții denigratoare față de unioniști se iau rar; cei care acționează concret, la față de cortină, sunt „băieții de mingi". Un oarecare senik, anti-român violent și primitiv, între altele, dumnealui predă... româna la Universitate! Un Eugen Cioclea, lumpen-gazetar, pe care Leonida Lari l-a fericit, în public, cu două perechi de palme (!) și care n-a reacționat în nici un fel întrucât știa că le merită cu vârf și îndesat. La București, organul oficial al Uniunii scriitorilor bălăcărește pe *luptătorii* (acesta-i termenul exact) de la Chișinău cu o voluptate ieșită din comun. Presa de dreapta din capitala României acționează la unison cu... presa de extremă stângă din Republica Moldova! Adevăratele motive rezultând dintr-o meschină regulă școlărească: X e prieten cu Y, X este dușmanul meu, Y trebuie tratat ca neprieten. Nu contează că se compromit niște simboluri, că se șubrezește *frontul unionist basarabean* - întâi interesele noastre de grup și abia după aceea, dacă mai este loc, interesele nației!

În astfel de condiții apăsătoare, unioniștii basarabeni adoptă conduite mai mult ori mai puțin adecvate situației. Moșanu, Nedelciuc, Matei, Hadârcă au trebuit să demisioneze din funcțiile de conducere deținute în Parlament (altfel i-ar fi „demisionat" agrarienii peste câteva zile). Mircea Druc obține cetățenie română, adevărat, condiție cerută de participarea la campania prezidențială. Leonida Lari, care a crezut cu naivitate poeticească în ideea că orice român este un bun român, a ajuns să fie insultată și la București și la Chișinău. Grigore Vieru, ostenit de eternele tracasări, si-a procurat și el un Buletin de București. (Consulatul român este asaltat de cereri privind re-acordarea cetățeniei). Numai că această soluție taie, automat, posibilitatea de a mai accede în Parlamentul de la Chișinău și de implicare directă în destinele țării, întrucât Moldova nu acceptă dubla cetățenie...

Aș spune că toate pot și se cuvin, într-un fel, înțelese: lupta politică desfășurată de liderii unioniști este dură, uzează, consumă. Absolut de neînțeles rămâne atitudinea unor români față de susținătorii românismului. În loc să dea mână cu mână, se străduie să plesnească aprig și hotărâtor mâna întinsă peste Prut. Așa om fi făcuți noi... Și parcă văd că la ceasul unirii (care, sunt foarte convins, va veni) vor ieși în față să se bată cu pumnii în piept cei care se jucau în nisip ori făceau în pat în anii în care Vieru și ceilalți cutezau să le spună românilor din Basarabia că-s români. Poate, cine știe, certificatele de „luptători pentru unire" le vor îngădui să-și deschidă tarabe cu abțibilduri pe malul Prutului...

cronica măruntă

* Știrea potrivit căreia s-a introdus în circulație leul moldovenesc este deocamdată falsă. Bancnota de 5 lei, căreia i s-a conferit o valoare astronomică (5.000 ruble!) a fost lansată pe piață doar pentru a rezolva penuria de hârtii-monedă. Chișinăul n-a plătit luni de

zile salariile întrucât, prin retragerea din circulație a bancnotelor de 200, 500, 1000 și 5000 de ruble, hotărâtă de Moscova, Banca Națională a Moldovei nu mai dispunea fizic de mijloace de plată. S-a „dat drumul" atunci mărunței bancnote de 5 lei, căreia i s-a pus în cârcă o valoare total diproporționată, astfel rezolvându-se necesitățile de moment. De altfel și comunicatul oficial este lămuritor: nu leul s-a pus în circulație, ci „CUPONUL cu valorificare multiplă cu valoarea nominală de 5 lei".

* Scriitorul Ion Druță a împlinit 65 de ani. Felicitările noastre! Ajuns la vârsta marilor întrebări, autorul „Bisericii albe" așază în paginile „Moldovei suverane" următoarele adânci nedumeriri: *„Ce este în fond Moldova? Este un ținut al vechii Moldove, cu capitala la Suceava? Este Moldova o gubernie a Rusiei țariste, cu capitala la Petersburg? Este Moldova o provincie a vechiului regat românesc cu capitala la București? Este Moldova o republică cu capitala la Chișinău? Ce este?"* Am avea și noi câteva întrebări de adăugat: Este Moldova un stat federativ? Este o republică din CSI, cu capitala la Minsk? Este Moldova un stat satelit al Rusiei? Fiindcă marile hotărâri nu se iau și nu se consfințesc nici la Suceava, nici la Petersburg, nici la București, nici la Chișinău. Ci... tot la Moscova!

* Întrebări își pune și atamanul cazacilor, Anatolii Motreak: „Cine sunt cazacii?" Tot el își răspunde: *„Cazac poate deveni oricine este patriot și apără măicuța Ucraina"*. Din nefericire, o argumentare asemănătoare propune și „Congresul intelectualității", care, la întrebarea „cine este intelectual?" vine cu răspunsul *„oricine militează pentru idealurile promovate de Congresul intelectualității"*. Astfel înțelese lucrurile, orice cazac se poate preschimba în intelectual și orice intelectual poate deveni cazac...

* Dl. Oazu Nantoi, președintele Partidului social-democrat, anunță: „Mă voi balota la postul de prezident". Tradus în *limba de stat*, asta ar însemna „voi candida la președinția Moldovei". Galeria marilor bărbați de stat români ar putea avea, astfel, configurația Glad, Gelu, Mihai, Cuza și Oazu.

* Și-a prezentat scrisorile de acreditare ambasadorul Ungariei în Moldova, Joszef Nagy. În alocuțiunea oficială, noul ambasador a vorbit despre „relațiile multiseculare între cele două state". Dl. Druță s-ar putea întreba cu îndreptățire: care state?

* Pentru a accepta să se ia în discuție proiectul noii Constituții, Dl. Moțpan, liderul fracțiunii agrariene (majoritare) a pus deschis următoarea condiție: „Dacă cei care pledează pentru Constituție vor ieși cu o declarație în scris că se dezic de idealurile unirii". Tot domnia sa a mai precizat: „În Moldova locuiesc moldoveni, dar nu români, și ei vorbesc limba moldovenească, nu cea română".

* Liderul tiraspolean Mărăcuță a convocat o conferință de presă pe parcursul căreia s-a străduit să demonstreze că nistrenii n-au trimis nici un luptător la Moscova, în sprijinul lui Rutskoi. Drept atunci se descărcau, dintr-un IL-18 venit de la Moscova, niște sicrie plumbuite... Degeaba a denunțat Elțin prezența intervenționiștilor tiraspoleni, degeaba i-a numit Kozârev *ucigași profesioniști*, Mărăcuță nici usturoi n-a mâncat, nici gura nu-i miroase...

* Tot despre Tiraspol: Lebed a împărțit 200 de decorații combatanților din Armata a XIV-a, care, cum se știe, „nu s-a implicat" în conflictul nistrean. Au fost decorați, probabil, pentru... neimplicare!

paranteze:

PRIN CENUȘA IMPERIULUI

CERNĂUȚI

O aprigă polemică s-a încins în presa de la Cernăuți între M. Irimescu, președintele „Societății pentru cultura și literatura română în Bucovina" (cu sediul la Gălănești, jud. Suceava) și P. Gasiuc, șeful „Secției pentru chestiunile interetnice și relațiile internaționale", reprezentant oficial al *puterii* ucrainiene

în Bucovina. Nu vom intra în detaliile acestei polemici, întrucât ea se adâncește în amănunte de ordin istoriografic și paleo-lingvistic, dificile de urmărit fără reproducerea in extenso a ambelor texte. Ne face plăcere, însă, să remarcăm tonul absolut urban (deși autorii se învinuiesc reciproc de... ironii deplasate) și ținuta respectuos-academică menținută de-a lungul întregii dispute. Câtă deosebire față de polemicile buruienoase și pătimaș-vulgare, ades găzduite de presa de la Chișinău, ca să nu mai vorbim de aberațiile tiraspolene ori găgăuze! Chiar într-o luptă de idei ce are, ca subtext, controversate și delicate probleme teritoriale, partea ucraineană arată a ști să-și respecte partenerul și să așeze în prim plan argumentul, nu invectiva. L-am felicita pe dl. Gasiuc (chiar dacă nu-i acceptăm o bună parte a demonstrației), dar ne arătăm total surprinși de titlul sub care dsa și-a așezat contribuția polemică: „Marele adevăr al istoriei și gologanii semi-adevărului" - titlu amintind de limbajul golănesc al „Pravdei". Care gologani, dle Gasiuc? Credeți oare că Societatea (neguvernamentală) de la Gălănești își scaldă în *gologani* purtătorii de cuvânt spre a atenta la „integritatea teritorială" a Ucrainei? Regretăm sincer neinspirata titulatură și ne place să credem că vreun secretar de redacție sârguincios și cu prea vechi deprinderi este adevăratul vinovat. Domniei voastre reproșându-vă doar faptul că, în finalul unei lungi și docte incursiuni doldora de subtilități lingvistice, așezați în pagină o enormitate de genul „Editura *Carpați* publică literatură artistică și alte cărți *în limba moldovenească și română*". Ceea ce este absolut descalificant pentru un om de știință și reduce la zero credibilitatea întregii demonstrații. Ca să nu mai vorbim de faptul că „generozitatea" politicii ucrainene față de românii din Bucovina, preamărită de dl. Gasiuc, a fost vehement contestată la recenta întâlnire dintre reprezentanți ai populației române și ambasadorul Ucrainei la Chișinău.

COMRAT

Prin *Găgăuzia* s-a preumblat Baburin. Domnia sa, deputat ultranaționalist în Parlamentul lui Hazbulatov, lasă pe unde trece, o dâră precum limacșii. S-a implicat masiv în secesiunea tiraspoleană; acum, venit la Comrat, a izbutit să convingă așa zisul „parlament" găgăuz că a sosit momentul să pună piciorul în prag. Drept pentru care găgăuzii au făcut publică o neobrăzată *propunere oficială* de partajare a teritoriului Moldovei „pe baze federative", solicitând Chișinăului și Tiraspolului să încheie acorduri în consecință. Concomitent, și-au anunțat intenția de aderare la CSI, ca și rămânerea în zona rublei. Baburin s-a mistuit către Rusia (are, acum alte griji!), dar găgăuzii au rămas pe poziție: vor pământul Moldovei. Au anunțat și crearea Casei de filme *Găgăuz-film*, care va începe turnarea documentarului „Doar pământul în veci rămâne". Titlul ni se pare pe de o parte corect (evident, pământul *rămâne*), pe de alta nerușinat, întrucât vrea să sugereze că rămâne... găgăuzilor veniți de aiurea și aciuați în Moldova prin secolele XVIII- XIX. Pretențiile liderilor de la Comrat au crescut brusc în clipa în care s-a aflat că două dârze foste republici sovietice, Azerbaidjanul și Gruzia și-au anunțat cedarea, aderând la CSI (fie și numai, deocamdată, cu statut de observatori). Vădindu-se clar și scopul și tactica Moscovei: război civil între gruzini și abhazi, război civil între azeri și ar-

meni, război (nedeclarat) între Chișinău și Tiraspol. Cine nu se supune, este imediat cadorisit cu un sângeros conflict intern! În aceste împrejurări, s-ar fi cuvenit să aibă un cuvânt greu de spus cel de-al 44-lea șef al *Casei Cumane*, un fel de „rege" în exil (Canada), pre numele său Eni-Han Caraghiaur. Mesajul pe care l-a trimis recent găgăuzilor din Comrat este cât se poate de limpede. Citățm; „Găgăuzia, ca stat independent, este un fiasco total și pe toate planurile... Ce trebuie să facem? Forma de guvernământ trebuie să fie cea republicană, după cum va decide populația Basarabiei cu vot majoritar, fără discriminare etnico-religioasă. Statul nostru nu poate fi altul decât statul moldovenesc sau românesc, după cum va decide poporul. Găgăuzii și românii trebuie să-și unească forțele pentru a recupera împreună Bucovina de nord și Bugeacul străbun cumano-român. Transnistria trebuie cedată Ucrainei, dacă Ucraina va avea bunul simț să retrocedeze teritoriile românești smulse prin forța armelor de bandiții sovieto-hitleriști". Nu știm în ce măsură se poate conta, în politica actuală, pe bunul simț, dar constatăm că găgăuzii îi dau mai multă ascultare lui Baburin decât șefului lor tradițional, Caraghiaur. Evoluțiile din Rusia putând, însă, să modifice complet situația din sudul Moldovei. Evident, dacă și Chișinăul va ști să acționeze în consecință.

TIRASPOL

Igor Smirnov cugetă: care ar putea fi cel mai fericit text al telegramei trimisă Moscovei? Până acum, o lua și înaintea lui Clinton; nu era aniversare, comemorare, festivitate, sindrofie, fără depeșa lui Smirnov. Cum se știe, „republica" nistreană își datorează în bună parte existența afganului Rutskoi, cel care a aplicat dictonul „pământul rus este acolo unde se află soldații ruși" Căderea lui Rutskoi afectează hotărâtor cota acțiunilor Tiraspolului. Preventiv, Smirnov a declanșat acțiunea „roua dimineții": radioul tiraspolean, învățând din experiența BBC-ului în războiul al doilea mondial, a emis în eter mesajul *untrennaia roza*. Imediat, detașamentele „Delta" și „Dnestr" au ocupat poziții în jurul obiectivelor anterior stabilite. Concomitent, au început manevre ale Armatei a XIV-a. Graciov, care urma să le supervizeze, a rămas însă la Moscova, reținut, evident, de infinit mai importante manevre politice federala. Împotriva cui sunt oare îndreptate desfășurările de forță ale Tiraspolului, de cine se apără Smirnov? Cinstit vorbind, primejdia cea mare o reprezintă acum „inviolabilul" Lebed, care, după ce s-a ales deputat, a declarat că nu va fi un „general de onoare la nuntă", ci se va impune activ. Dincolo de stupizenia întregii mascarade (unde s-a mai văzut comandant de armată străină... deputat în Parlamentul țării ocupate?) rămâne drept perspectivă plauzibilă înscăunarea generalului ca *speaker* al „parlamentului" nistrean, dacă nu chiar și o lovitură în forță care să-l aducă în locul lui Smirnov. În repetate rânduri, generalul-parlamentar a proferat amenințări la adresa conducerii corupte și a mafiei nistrene; dacă-i vine ideea să facă ordine așa cum știe el? „Păzește-mă, Doamne, de prieteni" - și-ar spune Smirnov, fiindcă dușmanii (afirmă unele gazete din Chișinău) au făcut ce au făcut și o parte din ajutorul economic oferit de România Moldovei a ajuns la ... Tiraspol! Deși se afirmă că și varianta Elțin, și varianta Rutskoi ar fi, pentru Tiraspol, aducătoare de avantaje, noi ne îndoim.

Adevărat, ideologia rutskoistă s-ar potrivi mănușă restaurației smirnoviste. Programul lui Elțin este, însă, complet opus, începând cu privatizare (ideologul Iakovlev, refugiat la Tiraspol, proslăvește proprietatea colectivă, inclusiv asupra pământului) și terminând cu abandonare comunismului (la nistreni, partidul continuă să fie „forță conducătoare"). Fâșia moldovenească de dincolo de Nistru a devenit, în spațiul european, unică și bizară rezervație în care se cultivă comunismul - probabil pentru ca specia în cauză să poată fi arătată, în scop didactic, în vreo grădină zoologică a viitorului. Nu facem parte dintre cei care confundă comunismul (o utopie ca atâtea altele) cu stalinismul, ceaușismul, castrismul, Kim-Ir Sen-ismul și nici nu conferim,simplist, strâmb și interesat, orientării de stânga tendință revenirii la ceea ce a fost odată și-n veci nu va mai fi. Cu atât mai mult ne contrariază imaginea unui oraș, Tiraspolul, în care mai la fiecare colț, dai peste bustul lui Lenin, în care sloganurile ce și-au trăit traiul se lăbărțează pretutindeni și o teroare tipic NKVD-istă încearcă să concilieze pe bază de... kalașnikov o politică ultra-națională cu o ideologie... internaționalistă. Iată o scenă cotidiană: însurățeii se pozează în fața tancului nistrean, ridicat pe soclu și preschimbat în monument. Inițialele PRM traducându-se prin „pridnestrovskaia moldavskaia respublika". Curat *moldovenească*, câtă vreme emisarii kulturnikului Iakovlev colindă școlile, confiscă manualele tipărite cu litere latine și pun în loc surogate ortografiate cu *kirilița*. Rușii veniți de aiurea hotărăsc ce limbă vorbesc băștinașii, rușii hotărăsc ce alfabet li se cuvine - curat democrație!

CHIȘINĂU

Știrea că Republica Moldova a semnat aderarea la CSI împotriva respingerii de către Parlament deconcertează. Gestul rămâne fără precedent: nu știm să existe în practica politică, vreo astfel de sfidare a forului legislativ suprem. Nici o interpretare a prerogativelor prezidențiale nu oferă (potrivit Constituției în vigoare, dar chiar și Proiectului în curs de dezbatere) dlui Snegur dreptul de a nesocoti votul Parlamentului. Mai ales că acesta n-a fost dizolvat! Totuși nu se întrevede un conflict între dl. președinte și Parlament, fiindcă Lucinschi nu-i Hazbulatov. Dar, ne întrebăm, Prezidiul condus de dl. Lucinschi mai reprezintă cu adevărat Parlamentul? Pentru un motiv asemănător („nereprezentativitate") s-a cerut demisia conducerii Moșanu, considerată *minoritară* în configurația dominată de agrarieni. La fel de nereprezentativ devine și actualul Prezidiu, câtă vreme își permite să acționeze împotriva hotărârilor instituției ce o conduce! Nu suntem absurzi și înțelegem că adevăratul mobil îl constituie șantajul transnistrean. Dar nici atât de naivi n-om fi să credem că aderarea la CSI va însemna lichidarea secesiunii tiraspolene. În urmă cu mai bine de doi ani, dl. Snegur ne-a declarat într-un interviu că *„niciodată nu va ceda Transnistria"*. Până una-alta, se amanetează independența Moldovei. N-o fi vorba de un schimb de genul celor săvârșite de Dănilă Prepeleac?

Deputații din Parlament, care se așteptau la o lungă vacanță, au fost convocați pentru marți într-o nouă sesiune. Total neașteptată. La ordinea de zi s-a anunțat discutarea Proiectului Constituției (punct asupra căruia toate fracțiunile conveniseră anterior), dar și adoptarea Legii electorale (eventualitate res-

pinsă de opoziție, care reclama alte priorități). Suntem siguri, însă, că în prim-planul dezbaterilor se va impune un al treilea punct - ratificarea aderării la CSI. Cu o tenacitate demnă de o cauză mai bună, se încearcă a se agăța iarăși de cracă mărul doborât de vânt.

politicale

Canadianul Timothy Williams este, în toate, foarte ambasador - de la perfecțiunea croielii costumului, distincția cravatei, impecabila tunsoare a barbișonului, până la inflexiunile studiate ale vocii. Domnia sa a stat șase luni în Moldova, în calitate de conducător al Misiunii CSCE. Vă veți întreba de ce Misiunea Conferinței pentru Securitate și Cooperare în *Europa* este condusă de un canadian. Simplu: și Canada și SUA fac parte din CSCE, astfel având posibilitatea să contribuie la instaurarea ordinii în Europa. Europa, însă, nu-și poate propune să facă ordine nici în Canada, nici în SUA, fiindcă s-ar depăși sfera de activitate (strict europeană) a CSCE. Ca să vezi! Împreună cu dl. Williams, au mai îndurat șase luni de exil în Moldova și ceilalți membri ai Misiunii. Adică, Slavomir Dobrova (Polonia), col. Gerrit Timmer (Olanda), Rolf Welberst (Germania) și John Earth (SUA). Prezența Misiunii a fost solicitată de Guvernul Moldovei. După cum afirmă ambasadorul Williams, mandatul Misiunii a fost întărit și prin semnătura României. Toate bune și legale, numai că între obiectivele principale cu care s-a prezentat Misiunea, la pct.3 figurează și *susținerea acordării unui statut special pentru regiunea transnistreană.* Potrivit opiniei subsemnatului, necunăscător al tainelor dreptului internațional, o Misiune care vine să se informeze, să constate și abia după aceea să recomande, nu-și poate propune de la bun început un obiectiv ce ar putea să figureze, eventual, în concluziile finale. Astfel e greu de înțeles de ce au fost necesare șase luni de investigare pentru a se ajunge tot la concluzia formulată înainte ca Misiunea să aterizeze la Chișinău... În cele șase luni, membrii Misiunii au avut numeroase întâlniri cu liderii de la Chișinău și Tiraspol și s-au deplasat la Moscova, spre a purta discuții la Kremlin. Impresia noastră este că s-a lucrat serios, metodic, meticulos, obținându-se și câteva rezultate notabile. De altfel, mandatul a fost prelungit cu alte șase luni, conducerea Misiunii urmând, a fi asigurată în continuare de polonezul Slavomir Dobrova. La încheierea primelor șase luni, dl. Williams a prezentat concluziile. Nu-i vorba de hotărâri ale CSCE ori de dispoziții ultimative; Misiunea *recomandă*, iar cei în drept urmează să dispună. Nu-i mai puțin adevărat că o recomandare a unui asenenea for nu poate fi trecută ușor cu vederea, ea căpătând automat pondere în aprecierea situației prezente și a evoluțiilor viitoare. Pe scurt, Misiunea este de părere că: 1 - poporul Moldovei trebuie să ia o decizie fundamentală în chestiunea independenței; 2 - se cuvine elaborată o nouă Constituție, care să reflecte caracterul multi-etnic al Moldovei; 3 - Moldova sa fie descentralizată, iar Transnistria să primescă un statut special; 4 - cetățenii să dispună de o mai bogată și corectă informație cu privire la drepturile omului; 5 - independența reală a justiției; 6 -

amânarea implementării legii cu privire la funcționarea limbilor și eliminarea art.7 (referitor la limba de stat, *n.n.*); 7 - reconcilierea între Chișinău și Tiraspol; 8 - retragerea Armatei a 14-a; 9 - sporirea securității în zonă; 10 - normalizarea traficului peste Nistru; 11 - aprofundarea legăturilor economice. După cum se observă, multe dintre recomandări sunt utile, logice, întemeiate, normale; altele, însă, comportă discuții. Nu înțeleg, de pildă, ce fel de *decizie fundamentală* ar trebui sa adopte moldovenii în chestiunea independenței, câtă vreme respectiva hotărâre a fost adoptată de parlament. Și, la urma urmei, care ar fi alternativa? Reintegrarea în Uniunea Sovietică? Care Uniune Sovietică? Reunirea cu România? Crede CSCE că un referendum în Moldova poate avea rigoarea, temeinicia, credibilitatea, libertatea de opțiune și încărcătura de informație corectă pe care a purtat-o, să zicem, referendumul cu privire la Maastricht? Atunci se înșeală. Nedumeriri stârnește și terminologia utilizată. De pildă, ce trebuie înțeles printr-un *statut special* acordat Tiraspolului? Însuși cuvîntelul *special* trezește ciudate amintiri. El a fost menit, cândva să ascundă ceea ce nu se putea spune deschis. Hitler desemna exterminarea evreilor prin *tratament special*, Stalin își boteza ucigașii *trupe speciale*... În cazul nostru, „statut special", de fapt, nu spune nimic, el putând însemna și vopsirea troleibuzelor de la Tiraspol în albastru ceruleum, și statornicirea vămii între Chișinău și Transnistria. Cât de *special* va fi acest statut special? Dl. Williams a oferit câteva precizări suplimentare în cadrul discuției ce a urmat prezentării concluziilor Misiunii CSCE. Ar fi vorba despre o *distribuire a puterilor* între Guvernul central și „anumite" regiuni. De ce n-ar exista o stemă regională sau un imn regional? Învățământul și viața culturală s-ar putea așeza sub jurisdicția regiunii în cauză. *Jurisdicție mixtă* s-ar exercita asupra poliției și justiției... Pentru ca tot Domnia sa să cugete cu voce tare: *„Nu există adevăr absolut în asemenea chestiuni. Noi facem sugestii"*. Adevărat. Dar le face în numele CSCE, organism ce înglobează 52 de țări! Cea mai spinoasă chestiune rămâne aceea a *limbii de stat*. Timtohy Williams a spus clar:„Statul nu are dreptul să dicteze populației în ce limbă să vorbească. Menținerea limbii ruse va ușura contactul cu estul. Nu sancțiuni se cuvin introduse; dimpotrivă, ar trebui să existe o recompensă pentru cei bilingvi. Adevărat, ne dăm seama și de faptul că româna a fost neglijată"...

Evitând o întrebare directă, i-am istorisit canadianului Williams povestea bunicului meu, bucovinean care a emigrat în Canada la începutul acestui veac și, după ce a făcut parte dintre colonizatorii nordului american, avea să moară cetățean canadian. În România îl chema Haralambie Iacoban. În actul de deces și pe cruce scrie Harry Jacob. Nu și-a putut păstra, deci, nici măcar numele românesc. Prin anii '50, ne scria, într-o românească din ce în ce mai aproximativă, despre comunitățile românești compacte, despre localitățile în care preponderenți erau conaționalii săi. Dar nu ne-a vorbit niciodată despre vreun *statut special* acordat românilor (veniți în Canada mult mai demult decât rușii la Tiraspol), despre vreo *jurisdicție mixtă* asupra populației și justiției, despre „distribuirea puterilor"... Poate românii din Canada n-au cerut asemenea drepturi. Dar dacă le-ar fi solicitat, ar fi avut vreo șansă să le obțină?

Dl. ambasador mi-a răspuns cu vorbe multe. Prea multe chiar. La capătul cărora am înțeles că, în Canada, se întrevede o deschidere politică în virtutea căreia să se acorde drepturi suplimentare anumitor minorități...

Poligonul de experimentare fiind, deocamdată Moldova.

cronica bisericii

Preotul și învățătorul au purtat, de când se știe, crucea veșniciei în satul românesc. Morală, limbă, istorie, cultură, spirit național - toate își aveau garant și propăvăduitor în persoana celui ce predică fie de la catedră, fie de la amvon. Starea de incertitudine în care se află poporul Basarabiei vis-a-vis de împlinirea propriului său destin se explică în bună măsură prin *lucrarea* preotului și învățătorului: dacă, în România, biserica a știut să tezaurizeze, prin secole, ceea ce era esențial pentru dăinuirea sufletului românesc, iar învățătorul o sprijinea și-o completa, asigurând educatiei componenta științelor exacte, atât cât se putea și se cunoștea pe atunci, în Basarabia situația a fost (și este) net deosebită. Preoții cu adevărat luminați îi puteai număra pe degete. *Ascultarea* datorată Patriarhiei Moscovei a-ntors fața bisericii moldovene către răsărit, practicarea vechiului stil confundându-se deliberat cu respectarea credinței înseși. Respingerea „neconformistei" ortodoxii române echivala, în ochi mireanului simplu, cu necesara desprindere de spiritualitatea românească în ansamblul ei; pentru credința *adevărată*, „lucoarea" venea numai de la răsărit. Învățătorul, neînchingat de dogme, a rămas singurul în stare să comunice, într-o șoaptă ferită (aș!) de urechile KGB-iste, adevărurile istoriei și să trudească pentru cultura nației. Mulți au fost reduși la tăcere și trimiși să cuvânteze în gol prin „Siberii de gheață". Locul preotului, ba, uneori, și pe acela al învățătorului, l-a luat poetul, substituție care a explicat și justificat tonul direct, exprimarea nesofisticată și caracterul evident militant al poeziei anilor '70-80. Care-i *starea* de acum a celor chemați să formeze sufletul și mintea basarabeanului?

Preoții se ceartă în tribunale.

Învățătorii, aflați în grevă, au ieșit în stradă.

Spectacolul cel mai lipsit de perdea oferindu-l clerul.

Pe rolul instanțelor... lumești au apărut două procese fără de precedent: în primul, episcopul Vladimir dă în judecată Ministerul culturii *și cultelor* (pentru ofensă adusă preoțimii moldovene); în cel de al doilea, Ministerul culturii *și cultelor* acționează în justiție pe episcolul Vladimir (pentru ofensă la adresa Ministerului)!! Încurcă-i drace! - ar exclama Ivan Turbincă, la poarta raiului: dacă votcă niet, mâncare niet, biserica e pe ducă, noi, cu ce mai rămânem? Muierile? Prea puțin pentru asemenea făr-de pereche sfârșit de veac!... S-au scurs, de acum, primele termene în alte procese „cu cântec". Invinuiți: preoții Roșca, Moșanu, Florinschi, Țimbaliuc, Sărăcuță, Bodiu, Tverdohleb, Ursachi, Cavca, Moroșanu, Toia, Bâtca (acuzația: huliganism deosebit de grav). Pe lista împricinaților se află și numele lui Marchel Mihăescu, preotul pe care Arhiepiscopia Chișinăului dorește să-l urce în scaunul episcopal de la

Bălți, în locul prea sfințitului Petru, destituit fără respectarea cuvenitelor reguli canonice. Cine-i Marchel? Nimeni altul decât fostul stareț de la Căpriana, scos din slujbă pentru... furt de covoare și alte bunuri mănăstirești! Într-o discuție purtată la Ministerul culturii, episcopul Vladimir deplângea astfel plecarea starețului hoț: *„Păcat că l-am scos pe Marchel de la Căpriana. Pe timpul lui, se strângea acolo avere, nu glumă, pe când acum, doar picură cu țârâita"*. Acesta fiind adevăratul *rezon* al tuturor tulburărilor din sânul bisericii: cât *picură* și mai ales, unde se adună. Dl. Iacob Burghiu, prim vice-ministru al culturii și cultelor, rezumă în următorii termeni conținutul scrisorii trimise autorităților de către enoriași: *„Preoții nu cunosc cele de cuviință la obiceiuri și la bună purtare. Suduie în biserică, le place paharul. Sunt fără har și-s hapsâni. Bagă mâna în buzunarul comunității. Se îngrijesc mai mult de construcția hurdubăilor proprii decât de restaurarea bisericilor. Hulesc limba și puterea de stat..."* Și, evident, alungă cu „ducă-se pe pustii!" ideea unirii, întrucât trecerea bisericii din Moldova sub ascultarea Patriarhiei române le-ar clătina din temei tihna întemeiată pe firavă știință de carte și pe adâncă pricepere în a-și umple buzunarele. Mai nou, nu îngroapă morții și nu oficiază *taina* botezului până când toate rubedeniile celor în cauză nu semnează memorii cum că *vor numai cu Moscova*. De parcă asta ar hotarâ-o popa cutare, nu cei doi patriarhi ce urmează a purta tratative pe această temă la Champdessy, în Elveția. Cu șiretenie imperială, patriarhul Alexei al II-lea a „acordat" *independență administrativă* Arhiepiscopiei din Chișinău taman în momentul destituirii episcopului Petru Păduraru. Adică, e treaba voastră, hotărâți cum credeți. În rest, toate celelalte chestiuni (canonice) le decidem noi. Curată independență!

Cam asta ar fi starea bisericii. În orice stat din lume, autoritățile s-ar simți îndreptățite să retragă *recunoașterea oficială* în virtutea căreia arhipăstorește Vladimir Kantarian. Dar ce să retragi, câtă vreme Vladimir a refuzat să depună Statutul bisericii moldovene și să se înregistreze cum scrie legea? Tot Ivan Turbincă ar exclama: *sat fără câini!*

politicale

Primul lucru care ce-ți sare în ochi la Chișinău îl constituie degradarea continuă a condițiilor de trai. Vin mereu în capitala Republicii Moldova și de fiecare dată, pentru a nu greși, întreb: cât mai costă? Cât mai costă pâinea, salamul, biletul de cinema ori de tren, sticla de vin, bocancii, varza? Și aflu,mereu noutăți. Carnea (specialitățile) ajunge la 7000 de ruble/kg. La fel și preparatele (salamul). Un litru de ulei costă, acum, peste 2000 de ruble. O ceașcă de cafea (Ness) - 200 ruble. Și tot așa înainte. Se observă, că, în cifre absolute, prețurile sunt comparabile cu cele din România. Numai că lefurile sunt... de 5-10 ori mai mici! Este posibil așa ceva? Uite că este! Ar putea trăi, în România,o familie având venitul lunar între 10 - 20.000 lei? Veți spune - pe bună dreptate - că nu. În Basarabia, se poate. Am întrebat în dreapta și în stânga, spre a înțelege *cum* fac de se descurcă. Același răspuns: *avem rude la*

țară. De parcă la sate ar curge râuri de lapte și miere! Totuși, mai o canistră de vin, mai un curcan, ceva făină de păpușoi ori alte *grăunțoase* (!), vreun dărăb de brânză (4500 ruble, la Chișinău, un kg. de brânză de oi!) și se poate încropi ceva la cină. Căci prânzul (ca la americani!) se ia în oraș - o cafea cu lapte și-o chiflă. „Frate - mi se destăinuia un scriitor destul de cunoscut în Basarabia - am ajuns să mănânc *din vârful furculiței*". Parcă îl văd „sclipuind" (cum ar spune Creangă) și trasând pase magnetice deasupra farfuriei, înainte de a se hotărî să atace transparenta felioară de salam... Veți spune că exagerez și dramatizez forțat. Cine nu crede, n-are decât să se urce în avion și, beneficiind de generoasa reducere acordată de TAROM cetățenilor României („numai" 22 de dolari biletul, pentru un zbor „extern" de 25 de minute!) să cuteze o raită la Chișinău... O asfel de situație economică poate avea două consecințe: fie o ascuțită escaladare a nemulțumirii generale, urmată de mișcări revendicative demolatoare, fie dimpotrivă, o sporire a apatiei, neîncrederii și nepăsării. Între afișul chemând la un miting al FPCD și, altul anunțând că „se bagă pui", forța de atracție a celui de al doilea a devenit net superioară. Un recent sondaj preelectoral pe străzile Chișinăului s-a soldat cu o recoltă de răspunsuri de genul „Nu știu pentru cine să votez"; „Nu știu nimic despre partidele din republică"; „De la alegeri n-aștept nimic"; „Până acum ni s-a promis marea și sarea. Nu s-a ținut nimeni de cuvânt"; „Nu mă voi prezenta la vot" etc.etc. Acest tonus politic flasc nu caracterizează, însă, și etajele puterii. Chișinăul a vrut să creadă că sprijinul armat acordat de tiraspoleni lui Rutskoi și Hazbulatov va determina o imediată excomunicare capabilă să încline balanța în favoarea Moldovei. Știind cu cine avem de a face, n-am acordat o clipă credit variantei abandonării „republicii nistrene" de către Kremlin. Sancțiunile economice au durat nici o... săptămână, ceea ce l-a făcut pe Smirnov să declare recent (într-un interviu publicat de „Izvestia") că „Moscova nu exercită presiuni economice asupra Tiraspolului deoarece *oficial* (s.n.) nimeni din Transnistria nu a participat la apărarea Casei Albe". Deci, nistrenii au tras din kalașnicovuri la Moscova fără a avea delegație contrasemnată de Smirnov et comp. N-a fost decât un soi de omagiu cu titlu personal adus democrației parlamentare din alt stat, în vreme ce tunurile lui Elțin tot în numele democrației (crede Clinton) au bubuit. Încurcă-i drace! Cu surprinzătoare bună credință, Chișinăul a crezut că Tiraspolul va fi așezat în genunchi, pe coji de nuci; mult mai parșivă și mai cinică, politica imperială și-a arătat încă odată adevărata față: interesul poartă fesul! Așa că acum, se încearcă din mers recuperări în plan diplomatic, trebuind să se mizeze pe cealaltă carte (aderarea la CSI), abandonându-se șeptarul nistrean. Smirnov, la rându-i, se străduiește să-și adauge în carte încă un amărât de șeptar (Topal - „găgăuzia") și, dacă-l mai obține și pe al treilea, de la Kremlin, izbutește ceea ce în poker se numește „trei bucăți", mai puternice decât perechea deași (aderarea la CSI + susținerea lui Elțin în conflictul cu Parlamentul) deținută de Snegur. Dl.Snegur se va duce din nou la înalta Poartă moscovită. Se pare că, de data asta, Elțin va fi ceva mai sănătos și-l va putea primi pe președintele Moldovei. Prilej cu care s-ar putea proceda, odată pentru totdeauna (aș!) la *soluționarea politică a problemei Transnistriei.* Deși Moscova „n-are nici o legătură cu politica republicii nistrene" (a se vedea răspunsul dat de Elțin

demersului președintelui României pentru eliberarea grupului Ilașcu) și nu-i poate influența în nici un fel reacțiile imediate ori determinările pe termen lung, problema Transnistriei tot la Kremlin se pritocește și se hotărăște. „Domnule, nu te cunosc, habar n-am cine ești, dar fă bine și înapoiază-mi scrisorile de amor ce ți le-am trimis vreme de trei ani și mai bine!" D-ale politicii! Vreme în care televiziunea Ostankino declară ritos că „Transnistria nu-i altceva decât o regiune a rușilor"! La Dubăsari a fost anunțat un miting solemn dedicat aniversării *marii revoluții din octombrie*, iar Lebed, care-și depusese mandatul de deputat în semn de protest față de trimiterea comandoului tiraspolean la Moscova, declară, acum, că „n-au nici un fel de implicare conducătorii Transnistriei" (?!?). I-auzi!

paranteze

Nimerindu-mă într-o mașină cu muncitori de rând *(simpli cetățeni* ai Republicii Moldova), stau la coada multikilometrică de la vama Leușeni, așteptând să ne vină rândul la scotocit. Orele se scurg greu și stupid: la ce bun tot ritualul vămuirii dacă, până la urmă, toate trec - adică, și mărfurile interzise la export, și pasagerii (simplu, pe bază de buletin) și..viețile noastre, irosite la imensa coadă încheiată la poarta raiului. Când vom ajunge la ferestruica sfântului Petru, precis că vom afla ori inscripția *pererâv,*ori *remont,*ori *vhod niet* - că prea ni se închid mereu cărările, se lasă barierele, sporesc interdicțiile și se-nroșesc stopurile. În autobuzul ticsit cu *sumci* (sacoșe) burdușite, coșuri cu pere, canistre cu vin roșu, snopuri de „salamuri" umplute cu brânză topită, apoi iar canistre și iar canistre, după ceasuri de zacere în câmp și, mai ales, după ce bidoane mai mititele au început să treacă din mână în mână, dând ocol mașinii, unii, mai slabi la capitolul diciplină musculară internă, s-au îndreptat către WC-ul public construit trudnic, vreme de doi ani - cam tot atât cât a fost necesar pentru săparea mormintelor dinastiei Ming. Ușa jinduitului lăcaș fiind sever străjuită de inscripția *ne rabotaet*, iar porumbul, dincolo de Prut, culegându-se la vreme și cu tot cu strujeni, *simplii cetățeni* au fost nevoiți să aplice soluțiile din *pohod na Sibir*; bărbații în stânga drumului, femeile în dreapta... Cei rămași în autobuz, cu sentimentul că au început să constituie o mică familie obijduită de vremi, au prins să toace mărunt *tema unirii*, „încontrându-se" cu un seminarist ieșean plin de vervă și de coșuri. N-aș putea spune că am aflat cine știe ce noutăți, dar l-am putut asculta pe fiecare, cu argumentele sale, așa încât, iată, pot cuteza un rezumat - sinteză.

* De câte ori ne-am unit ori des-unit, ponoasele le-am tras numai noi, moldovenii. Când veneau rușii, îi deportau pe „naționaliștii români". Când veneau românii, îi luau la refec pe cei din tabăra opusă. Poporul *ista* s-a săturat până în gât de răzbunări. Comuniști am fost cât ați fost și voi - adică, atât cât să putem trăi. Când vedem, la televizor, pe cutare apostol al răzbunării, ne imaginăm ce ar aduce cruciada anticomunistă în Basarabia. Nu mai vrem să dăm socoteală nimănui, ne-am săturat de ură, de „luptă de clasă", dosare de

cadre, de turnători și de punere la zid. I-am răbdat pe ruși scrâșnind din dinți; măcar știam că nu-s din neamul nostru. La voi au adus comunismul cu tancul, la noi cu NKVD-ul. La voi se spune că a condus CC al PCR, deși, de fapt, hotăra o familie; la noi, conducerea reală aparținea Moscovei; nici măcar nu putem așeza până la capăt vina în cârca PCM. (Sigur, au fost și destule cozi de topor. Încet încet, îi vom elimina). Trebuie să intereseze însă nu ce etichetă a purtat cutare, ci, în fapt, *ce a făcut* respectivul. Am vrea să ne oblojim rănile, nu să iscăm alte dureri și să alungăm frica procopsindu-ne cu altă frică. Dacă voi vreți să construiți o țară privind înapoi, vă privește; ne-om uni când România va fi liman de liniște.

* Eu simt românește, gândesc românește, dar vorbesc stângaci limba și, deși-s învățător, mai multe-s cele ce nu le știu (mă refer la cultura națională) decât cele pe care le cunosc. Pentru mine, Mateevici este mai important decât Arghezi și Vieru mai poet decât oricare alt stihuitor moldovean. Ați început prin a ne ironiza *vârfurile*; vom urma noi, și, în locul bancurilor cu Bulă, ori să apară glumele cu basarabeni. Nu știu dacă, într-adevăr, ați putea dori *Basarabia fără basarabeni*, dar sunt sigur că, după ce trece valul de pupături, vine cel de înjurături.

* Ideea care se vântură la voi precum că trebuiesc înapoiate proprietățile private foștilor deținători iarăși ne sperie: trei sferturi din magazinele Chișinăului n-au aparținut moldovenilor, ci evreilor, armenilor, ucrainenilor ș.a.m.d. Vă închipuiți la ce s-ar ajunge printr-o automată repunere în posesie! Viața nu cunoaște întoarceri în punctul zero după zeci și zeci de ani, iar *evoluția* e lege a firii, nu concept marxist perimat. Nici cu pământul nu se poate proceda ca la voi, fie și pentru faptul că o mare parte dintre foștii proprietari au fost deportați și și-au dat duhul prin Siberii. Vedem în România atâta pământ nelucrat, că ne cuprinde jalea! O să găsim, poate altă cale, care să împace și omul, și pamântul.

* Mai bine fruntaș în sat, decât codaș la oraș. Toate ierarhiile noastre - adevărat unele strâmbe, false - se vor duce de râpă. Chiar dacă academicienii noștri vor fi „recuperați" cu îngăduință de Academia Română, ei vor rămâne a fi tratați drept valori de mâna a doua, „buni în grad" pe considerente sentimental-politice. La fel scriitorii, pictorii, muzicienii... Nu mai vorbesc de soarta funcționarilor superiori. România s-a simțit datoare, atunci când a recâștigat Basarabia, să numească în funcții de conducere, începând de la comune, tot felul de lepre venite cu gândul de îmbogățire și ne-dragoste față de basarabeni. Ne temem că istoria se va repeta...

Am transcris aidoma (uneori cu uimire) dialogurile purtate în autobuzul Iași-Chișinău, operând doar necesarele corecturi stilistice și eliminând un chintal de *va să zică*. Întemeiate ori nu, reținerile basarabenilor pot (și trebuie) să dea de gândit.

Procesul grupului Ilașcu (în legătură cu care prevedeam, cândva, că va ajunge apăsător, deranjant și incomod chiar pentru cei ce l-au inventat) se află în fază finală. Moment în care își dezvăluie altă dimensiune, până acum neglijată: încărcătura de capital politic, extrem de importantă în campania electorală! Vin alegerile (27 februarie). Ilie Ilașcu a declarat, în ultima sa luare de cuvânt în fața „tribunalului“ nistrean: *„Am fost membru al Frontului Popular si rămân până la urmă, pentru că ideea noastră de eliberare națională, de reintegrare a Țării, de refacere a României Mari, pe care fiarele comuniste au distrus-o în 1940, rămâne în continuare la ordinea zilei“*. Frontul Popular se prezintă la alegeri în fruntea unui bloc electoral („Alianța Frontului popular Creștin-Democrat“) din care mai fac parte „Mișcarea voluntarilor“ și „Organizația tineretului creștin - democrat“. Iurie Roșca, președintele FPCD, declară, în prag de campanie electorală:-... *a face parte din aceeași organizație politică cu Ilie Ilașcu și camarazii săi de suferință este o onoare de care trebuie să fim vrednici“*. Atât condamnarea, cât și eventuala eliberare a grupului Ilașcu s-ar răsfrânge benefic asupra FPCD, valul popular de mânie ori de sărbătorească satisfacție convertindu-se într-un plus de prestigiu conferit întregii organizații. FPCD ar putea astfel să mai recupereze din terenul pierdut (mai ales după ce și-a adăugat acel neinspirat CD în coada titulaturii) și chiar să revină în forță, adjudecându-și mai multe voturi decât s-a estimat până acum. Motiv pentru care bănuim că autoritățile de la Chișinău (interesate să-și atribuie meritele eliberării din cuști) vor propune drept termen al mutării procesului în capitala Moldovei ori chiar al eliberării celor 6 (nu 5!) deținuți o dată fie foarte apropiată de 27 februarie, fie chiar mai târzie. Așa că se profilează alte trei luni de detenție, de astă dată din motive... electorale!

Măcar acum, la sfârșitul „procesului“ să încercăm a descâlci întreaga poveste. Ilașcu și ai săi nu sunt numai români, ci și *buni români*. De multă vreme nu s-a mai oferit nației o asemenea lecție de demnitate, tărie morală și fierbinte patriotism cum a fost aceea rostită de la tribuna cuștilor de fier. Însă Ilașcu se află dincolo de gratii nu numai pentru că-i român. În Transnistria românii sunt mulți și oricât s-ar strădui Smirnov, nu-i va putea închide în cuști pe toți. Ilașcu a fost un hotărât militant pentru unire și pentru drepturile românilor, a condus Secția din Tiraspol a FPCD (în casa lui era chiar „statul major“ al organizației) și a inițiat o sumedenie de acțiuni publice *legale* prin care chema la boicotarea neconstituționalei „republici nistrene“. Era, deci, *capul românismului* dincolo de Nistru și-i normal ca acoliții lui Smirnov să-și propună decapitarea mișcării. Cum? Punându-i lui Ilașcu în cârcă două crime. Urmărind cu atenție desfășurarea procesului, se constată lesne și limpede că-i vorba de o încercare cusută cu ață... roșie. Astfel, procurorul (Averina - șantajată, se pare, de smirnoviști, care o amenință cu publicarea fișei nr.817 a dispensarului *venerologic* din Tiraspol, unde în vara lui '92 se trata stimata doamnă procuror...) consideră că au fost stabilite patru probe incontestabile ale vinovăției grupului Ilașcu: 1 - existența a două cadavre; 2 - răpirea șoferului lui

Ostapenko; 3 - incendierea automobilului; 4 - armele și munițiile confiscate. Cu logica deplinului bun simț, avocatul (din oficiu!) Vozian observă că nu-i vorba despre nici un fel de *probe* incontestabile, ci doar de *fapte* incontestabile. „Probe" fiind administrate doar în cazul confiscării armelor și munițiilor la domiciliul lui Ilașcu - unde a funcționat cu exactitate de ceasornic scenariul tip NKVD. Perchezițiile în casele lui Ivanțoc și Leșco s-au efectuat în absența lor (și după arestare!), martorii prezenți la percheziționarea casei lui Ilașcu declară în instanță că napalmul și pistolul au fost „confiscate" fără ca ei să fi fost de față, revolverul (spune anchetatorul Gusan) a fost găsit când sub pernă, când... sub pat și tot în lipsa martorilor, iar „napalmul" a fost adus în apartament de un milițian ce afirmă că l-ar fi găsit în șopron! Deci, practic, nici unul dintre martori n-a fost... martor la confiscarea armelor! Exact așa proceda și răposatul GPU, care, la rându-i, învățase de la CEKA: în numele poporului, se așeza o grenadă sub pernă, după care cel ce-o pusese avea „surprinderea" s-o descopere. Pe atunci mergea, fiindcă legea = Stalin, acum este greu să azvârli praf chiar în ochii întregii omeniri! Mai departe: nu s-au verificat alibiurile celor cinci, nu s-au făcut experimentările propuse (absolut imposibil de parcurs ruta imputată șoferului Godiac - știu din proprie experiență, întrucât pe același traseu Căușeni-Tiraspol și în aceeași perioadă am dat peste cinci puncte de control la care nu se glumea!), seriile armelor „confiscate" de la Ilașcu se regăsesc în inventarele Armatei a 14-a, nici o expertiză n-a stabilit că gloanțele din trupul lui Ostapenko au fost trase cu pușțile respective ș.a.m.d. Mărturia acuzatoare de greutate a aparținut lui Șevțov-Antifueev, comandantul... Securității nistrene, adică exact organul care a montat și instrumentat cazul. Cât despre „imparțialitatea" judecătorilor: „instanța" a refuzat să dea citire scrisorii dnei Lalumiére, favorabilă lui Ilașcu, în schimb a prezentat public cererea de pedepsire cu moartea expediată de... ospătarii din Slobozia! Și pentru a se vedea întreg ridicolul înscenării, să consemnăm și faptul că în casa lui Ilașcu ar fi fost descoperită o drăcovenie cu sârme, rezistențe și tranzistori, în legătură cu care comisia moscovită de specialiști n-a știut să se pronunțe ce-i și la ce folosește. Dar anchetatorul Homițki a identificat-o dintr-o ochire, la percheziție, că-i vorba despre un... detonator. Întrebat cum de a izbutit performanța de a stabili într-o clipă ceea ce ditamai comisia n-a reușit într-o săptămână, Homițki-ochi-de-șoim a declarat că a studiat detonatoarele la universitate! Iar de la prezumtiva prezență a acestui detonator s-a ajuns la acuza de... tentativă de aruncare în aer a Casei sovietelor de la Tiraspol, care, adăugată învinuirii că Ilașcu ar fi intenționat să deturneze... 12 elicoptere pentru a le aduce în România, exprimă absurditatea paroxistică la care s-a ajuns în tentativa de răfuială cu șeful FPCD din Tiraspol. S-a izbutit doar să se demonstreze că Ilașcu are cu adevărat stofă de patriot-erou Să nu uităm că, atunci când a fost pus la zid cu prilejul uneia dintre execuțiile simulate menite să-i fărâme rezistența, Ilașcu a strigat *Trăiască România Mare!*

De-am avea mulți ca el!

– Cum e la ocnă, Ioane?

– *Bogdaproste... e bine.*

Adevărată aşchie din strana *Mioriţei*, formidabilul schimb de replici arată cât de bine ne-a intuit incomodul Caragiale şi în dimensiunea tragică. Văzând enorm şi simţind monstruos, Conu' Iancu a înţeles că, la o adică, neamul acesta românesc se agaţă cu unghiile şi cu dinţii de viaţă, mulţumindu-se, simplu, să îngroape via până ce trece crivăţul. Am scăpat cu zile din urgie? E bine.

– Cum e la ocnă, Ioane?

– *Bogdaproste... e bine.*

Transpus dincolo de Prut, într-o altă realitate politică şi geografică, dialogul ar suna cam aşa:

– Cum e-n Basarabia, Serghei?

– Bogdaproste... e bine.

Adică, trăim. Prost, mizerabil, chinuitor, sub limita sărăciei, dar nu ni se stinge neamul:

– Bogdaproste... e bine.

Pur şi simplu mi-e milă de basarabeni. Dintr-o leafă, ei îşi pot cumpăra 20 l. de benzină, ori o singură cizmă, ori 5 kg. de plătică afumată, ori 10 kg. de harbuji murati. Atât. Hugo ne îndeamnă (în „Mizerabilii") să ne manifestăm compasiunea încercând a nu atinge punctul dureros. Cu mai multă necruţare, E. Bronte constată că *„Ne e milă uneori de oameni care n-au milă de ei"* („Whut".H.,1918).

La drept vorbind, basarabenii n-au nevoie de mila nimănui. Cum îşi aştern aşa dorm. Nu-i opreşte nimeni s-azvârle pe fereastră *modul de viaţă* rusesc. Numai că n-o fac. Mănâncă prost şi din cauza sărăciei, dar şi din pricina unei adevărate indolenţe culinare. Se îmbracă anapoda, asortând cravată albastră (de mătase) la cămaşă înflorată din finet maron. Covorul *de fabrică* îl aşează pe perete, iar pe jos aştern minunăţie de scoarţe basarabene ţesute de strămoşi. Mormanul de *încălţări* clădărite la uşă, samovarul, măturica ştirbă de mesteacăn, teancul de coli tăiate în 8 şi aşezate pe post fie de şervetel, fie de hârtie igienică, doamnele înveşmântate în blănuri siberiene, mâncând cu osârdie seminţe de floarea soarelui în troleibuz, omniprezentul *borcan cu gin*, vorbirea printre dinţi, temătoare de diftongi şi doldora de calchieri bizare, nepunctualitatea suverană, dublată de o lentoare desprinsă, parcă, din imponderabilitate - toate ţin de un alt univers. Neromânesc. Nu-i de vină fiul risipitor: el n-a plecat de bună voie în spaţiul slav, ci l-a răpit Ivan, îndesându-l într-o turbincă în care s-amestecau cele mai felurite naţii, graiuri şi obiceiuri. Oricât de schimbat la fire, vorbă şi port s-ar întoarce fiul risipitor, noi l-om primi tăind viţelul cel gras. Frăţânele a scăpat cu viaţă, în pofida răsuflării otrăvite a balaurului.

– Cum e-n Basarabia, Anatol?

– *Bogdaproste... e bine.*

Așa-i de bine, încât te întrebi dacă s-o mai afla loc și pentru mai bine! Leul moldav (se recunoaște lesne atât concepția grafică, cât și dominanta coloristică a leului românesc de hârtie - așa-i că l-ați uitat? Fie-i țărâna ușoară!) s-a procopsit c-o monedă divizionară (banul) bătută din aluminiu, de dimensiunea unui solz de caras, pe care o suflă vântul de pe tejghea și, ca să-i afli valoarea, trebuie să te înarmezi cu două perechi de ochelari. Introducerea noii monede a prilejuit încă o zdravănă scumpire, așa că vânzătorul și cumpărătorul sunt tot mai despărțiți de zidul prețurilor. Dar viața merge înainte. Nu ni se stinge neamul.

– Cum e-n Basarabia, Volodea?

– *Bogdaproste... e bine.*

Văzând și simțind cât se chinuiește acest popor sărac în țară bogată, parcă ți-e de-a dreptul jenă să începi a descâlci firul politicalelor, vorbind despre partide, candidați, bloçuri, alegeri. Cu atât mai mult cu cât roata istoriei se rostogolește majestuos, imperturbabil, părând a nu ține seamă în veci de geamătul și suferințele națiilor mici.

Numai că românii nu-s o nație mică. Fapt pe care basarabenii îl ignoră. Împreună cu noi, n-ar mai însemna doar un ciot de care să se împiedice cutare *Aliotman*. Iar un zărghit ca Jirinovski n-ar mai cuteza să amenințe cu preschimbarea în gubernie „din componența regiunii Herson". Și n-ar mai trebui să-ndure jigniri de genul *„sub comuniști, i-am hrănit pe toți cei din străinătatea imediată, am întreținut, în general, toate republicile"*. Ce spui, Franz? Moldova, care a hrănit un sfert din URSS, a-i trecut-o pe post de... întreținută? Și am ajuns zilele să cred că unirea nu ne vor aduce numaidecât aceia în care am crezut și-am investit încredere (și care s-au dovedit fie neputincioși, fie de-a dreptul trădători) ci... inamicii Moldovei! De pildă, acest Jirinovski. Ori Lebed. *Lecția Jirinovski* arată că traiectoria oricărui *Arturo Ui* se cuvine urmărită și tratată cu seriozitate deplină. Mai arată ce zace, de fapt, în sufletul norodului rus: nemăsurata dorință de reconstituire a imperiului. Lui Jirinovski, totul i se pare simplu și clar: *„Aceste teritorii, și zona Baltică, și Basarabia, și Caucazul - aparțin istoricește Rusiei."* Punct. Dar asta nu-i numai decât aria nebunului, câtă vreme îl acompaniază destui oameni - s-ar zice - cu scaun la cap și minte limpede.

Iată ce scria zilele trecute ziarul moscovit „Trud": *„Însăși procedura includerii unui șir de popoare în componența imperiului rus n-a avut aspect de colonizare. Dimpotrivă, unele popoare nu numai că nu au fost cucerite, ci chiar recuperate (!!) de la adevărații colonizatori. De exemplu Moldova. Se crează impresia că acolo mulți au uitat cum s-au întâmplat lucrurile. Ca și cum nu ar fi fost un Imperiu Otoman, pe care numai Rusia a fost în stare să-l distrugă, eliberând moldovenii de sub stăpânirea turcă"*. Curat eliberare, curat recuperare! Dar ruperea Moldovei de trupul țării, ce-o fi fost? Ne-o spune deschis Jirinovski, cuvintele lui destinate să lămurească starea de azi fiind cum nu se poate mai potrivite pentru ieri: *„De ce, prin urmare, să suferim noi - haideți, mai bine, să provocăm suferințe altora"*. Astfel de declarații cinic-demente au avut ecou la Chișinău, unde am simțit, în acest sfârșit de an, o privire întoarsă cu ceva mai multă îngrijorare către destinul Basarabiei. Și în

1918, unirea a fost grăbită de pericolul rus. Și acum, *perspectiva gubernială* ar putea determina o revizuire a politicii Chișinăului și-o re-apropiere de România. De nevoie. Să ne reamintim că unirea de la 1918, Cristian Rakovscki o trata în astfel de termeni: *„Niciodată nu mi-a trecut prin cap că Revoluția rusă va fi folosită ca o justificare a ocupării Basarabiei de către această oligarhie* (română, *n.n.*) *cu tancuri, tunuri aeroplane și și-o va însuși fraudulos, adică o va fura"*. Jirinovski are înaintași de marcă! Mai greu ar fi de înțeles de ce soarta *românilor* din Basarabia ar trebui s-o hotărască un Rakovski, un Jirinovski, sau colaboratorii gazetei „Trud"... Oricum, perspectiva gubernială, chiar tratată drept trăsnaie, glumă nesărată, amenințare stupidă, nu lasă indiferentă clasa politică basarabeană (atâta cât - și cum - este). Tocmai pentru că s-a văzut că glumele, trăsnăile, stupizeniile, pot căpăta legitimare prin vot. Și după aceea, să te ții! Fără voie, Jirinovski a sugerat basarabenilor complicata dilemă *București sau Herson?*, obținând prin efectul de bumerang, rezultate taman pe dos... Un alt personaj bizar, acordat uneori pe aceeași prăpăstioasă lungime de undă cu Jirinovski, este generalul Lebed. Cu un an în urmă, declara că l-ar spânzura pe Snegur de primul stâlp. Acum, comandantul Armatei a 145-a caută stâlp potrivit pentru spânzurarea lui Smirnov! Demascând zi de zi matrapazlâcurile liderilor tiraspoleni (fiecare dintre aceștia - spune Lebed - și-a asigurat un „eroport de rezervă" - adică, apartamente în Rusia și conturi în bănci apusene), generalul denunță precaritatea și ilegalitatea „statului" nistrean. Susținătorul „republicii prednistrovie" a devenit principalul ei inamic.

cronică „judiciară"

Încerc să număr până la 10. Și încă o dată până la 10. Degeaba, nu izbutesc să aflu cât de cât liniște și echilibru pentru așternerea gândului pe fila albă. Este monstruos ceea ce mi s-a arătat ochilor. Sentința am bănuit-o din momentul în care am văzut că „judecătoarea" Olga Ivanova apare îmbrăcată în negru. Dumneaei a arborat mai tot timpul „procesului" toalete albe. Pentru ultimul act, a găsit de cuviință să anticipeze sentința, precum judecătorii englezi ce-și acoperă capul înainte de a rosti condamnări la moarte. Mascaradă! Prostie agresivă! Țopism! (Ați văzut paparuda blondă care făcea opturi prin fața camerei de luat vederi?) Izolare buimacă într-un timp revolut. Dar s-o mai auziți pe Ivanova și dând interviuri! Vorbește din vârful buzelor, cu o suficiență suverană și dă explicații „în numele - cui credeți? - justiției! „Dumneaei ne lămurește: dintre capetele de acuzare s-a scos „terorismul împotriva puterii sovietice". Nu fiindcă o astfel de acuză s-ar prăbuși de la sine, prin încărcătura de ridicol ce-o conține, ci întrucât „persoanele vătămate nu erau cetățeni ai republicii nistrene". I-auzi! Dar Ilașcu, este? Nu-i. „Republica nistreană" există? Numai în închipuirea lui Smirnov, care crede că-i posibil să vii în 1988 din Kamciatka, să ocheși un loc călduț pe-ntinsul lumii acesteia și să-l declari apoi, republică personală și independentă. Justiția nistreană există? Nici atât! Din belșug se află, însă, la Tiraspol, încăpățânare oarbă, bolșevism remanent,

pan-slavism primitiv, teroare roșie și incapacitate de a înțelege și urma mersul vremii către democrație, pluralism, libertate. Madam Ivanova explică mai departe, de parcă s-ar adresa unor copii de grădiniță: „Adevărat, s-au primit cereri de strămutare a procesului ori de eliberare a grupului Ilașcu, *„dar conducătorii nistreni n-au dreptul să se amestece în treburile justiției"*. Bietul Smirnov, bietul Maracuță, usturoi n-au mâncat, gura nu le miroase! În fine, „judecătoarea" încearcă să ne convingă că Ilașcu și ai săi reprezintă un pericol social, întrucât au ucis oameni. Ceea ce, de fapt, nu s-a dovedit. Și, oricum, era război. Alte legi. Dar cui să-i spui? Ivanovei? Vocea ei spartă s-a încadrat perfect în corul răcnetelor muierești ce-au salutat sentința. Lui Smirnov? N-ați văzut că „n-are dreptul"? De altfel, pe lângă „președintele" de la Tiraspol au intervenit și ONU și CSCE și Consiliul Europei și Ambasada SUA și Elțin și atâția alții.Exact ceea ce și-a dorit Smirnov: să afle lumea că „republica nistreană" există. Are și președinte. Ba chiar și justiție. Imparțială și independență!

Și în timp ce la Tiraspol patrioți români riscă să fie trimiși în fața plutonului de execuție, Parlamentul României dezbate cu profundă seriozitate chestiunea ghionturilor ipotetice primite (ori date?) de FSN-iști la Alba Iulia.

Țara arde și baba se piaptănă.

Condamnat la moarte prin împușcare, Ilie Ilașcu a avut puterea să-și încheie scurta declarație strigând cu tremur în glas „Te iubesc, popor român!" Ceea ce demonstrează că nu-i „om politic", Dac-ar fi, ar fi adăugat, obligatoriu, barem un *fără!, dar!, împotriva!, jos!, sus!, contra ș.a.m.d.* Ilașcu nu-i decât un român. Un simplu, mare și bun român. Sunt sigur că sentința de la Tiraspol nu va fi aplicată. Până acum, nimic n-a fost considerat destul de înalt și sfânt spre a coagula și propensa energiile românilor într-un efort comun apt să înfățișeze adevărata forță a acestei nații. Vreau să cred că barem cauza salvării vieții lui Ilașcu va izbuti s-o facă.

portrete

Într-o vreme în care totu-i contestat și programat-contestabil, când idolii sunt demolați înainte de a se întări betonul soclului, iar liderii tind să împărtășească soarta efemeridelor, la Congresul scriitorilor din Republica Moldova a fost reales același președinte - criticul Mihai Cimpoi.

E-un semn de normalitate - unul dintre puținele, într-un spațiu convulsionat politicește, dezbinat național și strivit de umilința sărăciei cronice... Personalități cu subiectivitate exacerbată și imprevizibili în reacții, scriitorii s-au arătat, totuși, cooperanți și lucizi exact în momentul în care, de regulă, țâșnesc nemăsurat orgoliile și se plătesc polițele: la alegeri. Nu-i vorbă, destui și-au oferit satisfacția să taie de pe listele pentru Consiliu pe X fiindcă-i „legat de Concernul Z", pe Y, fiindcă „stă la căldurică(!) la București", pe Z, că are, iată, două mașini, pe V, că-i mai puțin atins de calviție decât restul breslei... Deși Uniunea scriitorilor nu mai înseamnă, cinstit vorbind, prea mare lucru, postul de președinte continuă să fie jinduit și, în consecință, vânat. Amatori au fost.

Nu, însă, înzestrați cu prestigiul, luciditatea, puterea de muncă, umorul, echilibrul și auto-controlul ce-l caracterizează pe academicianul român Mihai Cimpoi. Așa că, prin Chișinău a început să circule sintagma „Cimpoiul etern", rostită fără maliție cu un fel de înțeleaptă și blajină împăcare: „asta e!" Și la TV și în paginile unor gazete indispuse tocmai de... perenitatea Cimpoi-ului sunt lansate atacuri concentrice vizând și Congresul, și Uniunea, și președintele. Nu luăm în discuție, acum și aici, *persoana* contestatarilor, fiindcă am ajunge iar la simplista formulă cadristă „nu întâmplător"; la urma urmei, este mai interesant să vedem *ce spune* cutărică, decât *de ce tocmai el* o spune. Reproșul esențial se referă la caracterul net *politic* al Congresului. Nu s-au dezbătut „problemele literaturii", nu s-au oferit, vai, cuvenitele îndrumări celor mai tineri, ba chiar - oroare! - Congresul s-a încheiat fără adoptarea unei rezoluții! Într-un fel, obiecțiile sunt întemeiate: scriitorii s-au arătat adînc preocupați de politică: soarta nației, destinul limbii, supravețuirea culturii. Sigur că, dacă te afli la volan, este extrem de importantă funcționarea „rotundă", corectă, silențioasă și eficientă a motorului, dar dacă a explodat un cauciuc ori s-a rupt o axă planetară, lași în plata domnului bujiile și te ocupi de ceea ce este mai important și cu adevărat vital în momentul respectiv. În ordinea însemnătății, vitale pentru soarta Basarabiei și basarabenilor sunt chestiunile ce țin de unitatea nației, salvarea limbii, deșteptarea poporului. Altfel spus și de la Mihai Cimpoi citire: *supraviețuirea culturii naționale și supraviețuirea neamului românesc de pe acest teritoriu înstrăinat prin cultură.* Nu prea înțeleg ce ar fi vrut Arhip Ciubotaru ori Andrei Hropotinschi (într-o recentă apariție la TV) să se discute la actualul Congres. Problemele metaforei? Într-o obște ce numără 220 de membri și care produce câteva cărți originale pe an, n-o fi, oare, mai înțelept să se încerce aplecarea către marile dureri ale neamului, în locul învârtirii în jurul cozii, întru etalarea unor pseudo-dileme pe care, oricum, *nu Uniunea scriitorilor este chemată să le dezbată și să le rezolve?* Fiincă și „problemele metaforei" și oricare alte chestiuni ce țin de intimitatea actului creator, le rezolvă fiecare scriitor la masa lui de lucru, nu conducerea Uniunii, în ședințe povățuitoare de tip stalinist. Dar, ce să-i faci, nostalgicii visează *dezbaterea adevăratelor probleme* și încoțopenirea unor *rezoluții* solemn-ridicol-inutile! Domniile lor par să n-audă cum vorbește lumea pe stradă, unde se naște monstruosul hibrid lingvistic ruso-român, făuritor de fraze precum *„Pe glavnâi injiner și pe predsedateli i-o prins cu-n samosvai de șcebincă și amu trebuie să-i sfădească!"* și nu-i preocupă situația stranie în care a ajuns literatura față de limbă. Dacă primele monumente ale literaturii române prezentau mai degrabă virtuți de natură lingvistică, ulterioara dezvoltare paralelă, cu formidabilele contribuții limpezitor-cristalizatoare (Alecsandri, Creangă, Eminescu, Arghezi, Sadoveanu) a arătat că opera literară autentică sancționează ori chiar determină progrese în structurarea armonioasă a limbii. În Basarabia, cursul pare a fi invers, limba degradându-se mereu. Care-i răspunsul literaturii? Poți clădi o casă dreaptă din cărămizi strâmbe? E normal să se transplanteze forme fără fond din dreapta Prutului doar pentru iluzia „tinerii pasului" și mimarea unor alinieri elitiste, ori trebuie reînceput trudnic, de la capătul capătului, așa cum încearcă Grigore Vieru, care muncește la un nou abecedar? Când o limbă se stâlcește pe zi ce

trece, asta nu înseamnă oare că literatura *ei* n-are forță modelatoare suficientă și ecou în publicul larg? Nu trebuie, oare, reevaluat pas cu pas, spre a se vedea unde „s-a sărit" dincolo de interesul și capacitatea de receptare a cititorului, statuându-se hiatusul ce pare a se adânci mereu? Mulți scriitori din Republica Moldova arată că izbutesc a se simți bine în literatura română - acolo unde și de fapt, le este locul. Dar dacă vor fi mai interesați de răsunetul operei lor pe malul Dâmboviței decât de relația necesară cu cititorul basarabean, se va crea un soi de literatură paralelă, iar forța de influențare a scriitorului (atât de necesară *acum* și *aici*) nu se va mai exercita benefic și plenar prin operă, ci eventual, prin intermediul microfonului de la tribună... Desigur, este vorba despre exigențele traversării unui moment anume. Dificil. L-a definit Valeriu Matei: *„Să ne gândim bine ce salvăm în primul rând,Basarabia, sau literatura Basarabiei?"* Fiindcă, acum, e în primejdie românitatea. D.Matcovschi spunea (la Congres): *„Să vorbim astăzi numai de literatură? / Nu există literatură pură. / Nu există scriitor fără țară. / Amare zile trăim, amare / Sufletul ne doare."*

Pe unii îi doare sufletul de dor de țară și de neam. Pe alții, de dor de rezoluții.

paranteze

Mai întâi a trosnit bomba cu... moaștele Sfintei Paraschiva. Televiziunea și radioul de la Chișinău au anunțat că, la sfințirea bisericii mănăstirii Hâncu (ceremonie onorată de prezența dlui președinte Mircea Snegur) au fost aduse, de la Iași, o parte (?) din moaștele Cuvioasei Parascheva. Mai știi? - ne-am spus - câtă vreme starețul de la Căpriana nu s-a sfiit să ceară permisiunea de a săvârși liturghia în catedrala mitropolitană de la Iași *în limba rusă* („deoarece în românește foarte puțini dintre noi mai știm și înțelegem"), s-o fi iscălit vreo convenție potrivit căreia trimitem în Basarabia nu numai benzină, ci și ceva moaște. Gândul cel necugetat mi l-a spulberat pe dată mitropolitul Moldovei și Bucovinei, Daniel, care a precizat că orice clintire a vreunui oscior din racla de la Iași este oprită sub cel mai înalt blestem. Peregrinările moaștelor Cuvioasei (cea născută la Epivat, în Tracia) au cunoscut drumuri lungi și popasuri în Turcia, Bulgaria, Serbia, spre a se afla locul de veșnică odihnă la Iași. Și-atunci, ce-i cu toată povestea mutării lor la... Hâncu? Înțeleg s-o fi născocit cine știe ce călugăr sălbătăcit prin cotloanele Moldovei, dar, la Hâncu, slujba a oficiat-o însuși mitropolitul Vladimir-moscovitul! Nu ne-am fi mirat prea mult dacă invenția îi aparținea vreunei notabilități locale, dornică s-aducă mai mulți poporăni în biserica satului - dar și-a dat girul pentru lățirea știrii nu primarul Țăruș, ci însuși președintele Moldovei! Și atunci?

Mister.

Nici o dezmințire, nici o precizare, rămâne cum am vorbit în tren.

Nu zic că din România n-ar fi de exportat destule moaște - dar din categoria celor deloc sfinte. Nu zic că basarabenii n-ar avea și ei dreptul să ocrotească o unghie de sfânt, dar să-i doteze Patriarhul Alexei („al întregii

Rusii"). Nu zic, în fine, că bizara știre s-ar cuveni să ne alarmeze peste poate, însă n-ar strica să se inventarieze discret conținutul raclei de la Iași. Cu un asemenea nivel al delincvenței... Mai ieri, lângă gara Vulcănești a fost furată o... locmotivă și demontată bucată cu bucată. Pe lângă astfel de ispravă, să sfeterisești un degețel n-ar fi - tehnic vorbind - deloc imposibil. Că mare-i grădina lui Dumnezeu!

A doua minciună gogonată am citit-o în pagina I-a a unui cotidian. Titlul mare, cu verzale/aldine, ne informa: *„La Budapesta, Petru Lucinschi a declarat că Moldova nu se va uni niciodată cu România"*. Măi, să fie! Sunt sigur că Dl. Lucinschi nu adoarme fredonând „Hora Unirii" și că nici nu se deșteaptă îngânând refrenul „Noi suntem români". (Mai ales după ce a anunțat că va candida în alegeri pe listele agrarienilor). *Speakerul* Parlamentului de la Chișinău este însă un politician versat, care a navigat prin atâtea ape tulburi încât s-a deprins să fundarisească ancora numai după ce măsoară de cinci ori adâncimea și de șapte ori viteza curentului. Domnia sa nu va face declarații categorice decât atunci când astfel de luări de poziție vor fi absolut necesare și de neînlăturat. Chiar dacă ar gândi așa (cine să mai știe cu adevărat ce-i în sufletul omului?) n-ar spune-o să-l picuri cu ceară până ce n-ar primi comanda „foc!" și ordinul de atac. Care, în mod cert, (încă) nu s-au dat... Întru risipirea nedumeririlor, am cerut deslușiri. Neoficiale, desigur. Mai degrabă amicale: „ce i-a venit șefului vostru?" Drept pentru care am fost invitat să recitesc știrea. Cu tot cu titlu. Spre rușinea mea, am constatat că elocvența verzalelor aldine mi-a luat ochii și n-am dat importanța cuvenită textului. În care se spune că, la întrebarea „Republica Moldova se va uni *curând* cu România?" Dl. Lucinschi a oferit un răspuns negativ. Ziaristului care, din neștiință ori cu rea intenție, confundă pe *curând* cu *niciodată*, turnând gaz peste un foc care și-așa mocnește periculos, nu-i doresc decât ca, la bătrânețe, s-aștepte în poartă factorul cu pensia. Și acesta, în loc să se arate *curând*, să apară *niciodată*.

A treia știre falsă am citit-o - unde credeți? - în... „Românul" (nr.47/188, pag.5). Este preluată din fluxul agențiilor de presă - ceea ce n-o face mai puțin neadevărată. Dimpotrivă! Deci teleimprimatoarele au răspândit pretutindeni știrea că „Trimisul rus (Medvedev, *n.n.*) a primit favorabil recomandările de reglementare a crizei nistrene elaborate de reprezentanții CSCE, evidențiind alineatul care precizează că, *„în cazul unirii Moldovei cu România, Transnistria capătă dreptul, cu garanții internaționale, la autodeterminare"*. Chestiunea este foarte gravă și ar presupune o neobișnuită implicare a CSCE în proceduri de stabilire a unor frontiere fără vreo consultare democratică a populațiilor din teritoriile respective și, deci, cu încălcarea flagrantă a drepturilor omului. De unde să știe CSCE ce va hotărî *atunci* populația din Transnistria? Poate, în clipa unirii, România va fi... raiul de pe pământ și s-ar uni cu ea până și Porto-Rico, renunțând la tutela SUA! Cum să ofere *garanții internaționale* anticipate în perspectiva unui act vag prezumtiv, ce s-ar putea petrece și în 1994, dar și în 2056? Dacă Smirnov și Maracuță muri-vor în scaune, urmașii urmașilor lor vor îndeplini în veci hotărârile actualilor lideri?

Numai că în documentul final consacrat concluziilor Misiunii CSCE în Moldova (la care se referă Medvedev) *nu se pomenește nici un cuvințel despre*

„dreptul la autodeterminare“ și „garanțiile internaționale“. Dimpotrivă, Misiunea și-a propus să contribuie „la crearea condițiilor necesare ca Guvernul să apere întegritatea teritorială și să restaureze unitatea statală a Republicii Moldova“. Maximum ce s-a admis în chestiunea tiraspoleană este „Acordarea unui statut special pentru regiunea transnistreană“ De unde a ieșit atunci basna cu garanțiile și autodeterminarea?

Ca și în cazul sfintelor moaște, nu pot face decât să ridic din umeri: mister!

Dar vedeți Dvs., informația mincinoasă a ajuns să fie luată de bună (cine să se mai oastenească a cerceta rând cu rând documentele emanând de la Misiunea CSCE?) și-i înfățișată cu adâncă seriozitate în tratative și discuții oficiale.

cronica măruntă

* Un meșter popular basarabean, pre numele său Iorga, a construit un instrument muzical asemănător saxofonului, pe care l-a înzestrat cu un bostan pe post de rezonator. *Iorgofonul* i-a fost trimis în dar Președintelui Clinton. Recunoscător, saxofonistul de la Casa Albă i-a trimis lui Iorga o scrisoare prin care-i mulțumește și-l informează că dovleacul funcționează excelent.

* Pensia unui constructor cu 36 de ani vechime în muncă: 10.664 ruble. Pensia unui învățător cu 40 de ani vechime la catedră: 16.00 ruble. Pensia unor foști lucrători ai KGB din Moldova:80.042 ruble (G.N. Protasov), 78.915 ruble (R.I. Tiupeikina), 72.581 ruble (A.F. Nedostupov) ș.a.m.d.

* Surpriză... feroviară: semnând aderarea la Uniunea economică a CSI, Republica Moldova a ratificat și art.9 („condiții de trafic și tranzit“), potrivit căruia căile ferate basarabene *rămân în sistemul centralizat al CSI*. (spre deosebire de Ucraina, Georgia, Țările Baltice). Întrebare: ce fel de sistem *centralizat* poate fi acesta, câtă vreme Ucraina nu face parte din el, iar Moldova nu are graniță cu URSS?

* Leul moldovenesc se dovedește paraleu: în numai câteva zile, și-a sporit valoarea în raport cu dolarul american - de la 3,85 la 3,80 lei/dolar. La mai mare! Singura problemă este, acum, aceea a ... dării restului, întrucât nu s-a asigurat suficientă monedă divizionară. Comercianții au primit dezlegare să rotunjească prețurile. Atâta au așteptat: nici o rotunjire nu s-a făcut în jos. Toate, în sus!

* Alertă de gradul zero în armata Moldovenească datorită unui interviu publicat de generalul Petrică (fost șef al Marelui Stat Major - în prezent, destituit). Au ieșit la iveală, între altele, că Ministerul Apărării și-a constituit firma... „Viki“, prin intermediul căreia au fost exportate vara aceasta din Moldova 1500 de tone de zahăr. Aceeași firmă a fost dotată cu tot soiul de mijloace de transport ale armatei, inclusiv cu... avioane Il-18, TU-134 și AN-72. Ministrul Creangă și-ar fi amenajat apartamentul profitând de o brigadă de construcții militare (care a lucrat în str. Iorga nr.9 mai bine de 4 luni) și și-a construit o vilă la Costiujeni cu materiale ale armatei. Dl. Președinte Snegur a declarat o aprigă luptă împotriva corupției, dar, se pare, încă n-a venit rândul armatei...

* Proiectul de buget al Republicii Moldova pe anul 1994 nu prevede nici un leu (moldav) pentru Uniunea scriitorilor și revistele literare. Așa le trebuie, dacă s-au apucat, la Congres, să critice conducerea. Jos intelectualii!

* Dl. Snegur a onorat cu prezența domniei sale „Zilele culturii ruse“. Nu și adunarea festivă consacrată zilei internaționale a României, 1 decembrie.

Mai țineți minte păpușile rusești (Matrionușka) care ies la nesfârșit una din alta (sau intră, mă rog, depinde)? *Matrionușka cea mare* era Constituția URSS. Sub poalele ei se ascundeau păpuși identice, din ce în ce mai mititele: Constituțiile republicilor unionale. La 15 aprilie 1978, Moldova a fost blagoslovită și ea cu o „lege fundamentală" de sorginte moscovită. Care, desigur, se cuvine azvârlită acolo unde îi e locul - în lada de gunoi a istoriei.

Ce se pune în loc?

Aceasta-i întrebarea.

Experții CSCE, întruniți la Oslo, au definit și enumerat criteriile în baza cărora o Constituție poate fi considerată democratică. Iată câteva: realizează echilibrul puterilor; instituie reala libertate a cuvântului; garantează proprietatea; promovează descentralizarea și autonomia locală; prevede o Curte constituțională; reglementează drepturile, libertățile și îndatoririle cetățenilor; prevede pluralismul politic ș.m.a. Examinat din perspectiva acestor exigențe, proiectul noii Constituții a Republicii Moldova ne prilejuiește câteva comentarii. Nu vom începe prin a afirma că se izbutește *un mare pas înainte*, întrucât nu are nici un rost să comparăm construcția din hârtie și minciună impusă Moldovei de Kremlin cu actualul demers ce reprezintă, oricum l-ai examina, un act întemeiat pe intenționalitate constructivă. După câte suntem informați, pentru elaborarea Constituției Moldovei au fost consultate numeroase legi fundamentale aparținând statelor din prima linie a democrației mondiale. Ba, mai mult, în discursul de susținere a proiectului, Domnul Președinte Snegur se referă și la vechi teze privind separația puterilor, emanând tocmai de la iluminiștii francezi. Dacă investigațiile s-ar fi întreprins mai către Dâmbovița, s-ar fi descoperit un excelent proiect de Constituție, alcătuit în 1922 de marele basarabean Constantin Stere (între altele, profesor de drept constituțional), proiect considerat superior celui adoptat în 1923 la propunerea și cu susținerea PNL. (Multe lucruri privitoare la Constituția din 1923 ori s-au uitat, ori nu se cunosc: mai întâi, faptul că opoziția a refuzat vehement să voteze, actul fundamental fiind adoptat *numai* prin votul formațiunii majoritare, apoi declarația opoziției că nu recunoaște Constituția și că o va anula în eventualitatea venirii la putere... istoria se repetă, nu-i așa? Și în fine, că mult lăudata Constituție democratică de la 1923... interzicea femeilor dreptul la vot!) De remarcat că, în alcătuirea actualului proiect, Chișinăul s-a străduit să nu ignore câteva principii moderne și incontestabil democratice. Primul: Constituția nu stabilește caracterul sistemului (capitalist ori socialist), aceasta rămânând o problemă a vieții politice parlamentare. Al doilea: poporul este exponentul unic al suveranității și sursă a puterii în stat. Al treilea: separarea puterilor. Al patrulea: pluralismul politic și ideologic. Al cincilea: limitarea rolului statului la probleme esențiale ce vizează apărarea și promovarea interesului public în domeniul economiei naționale, asigurându-se, tot odată, egalitatea proprietății publice cu cea privată. Al șaselea: garantarea libertății personalității umane, în consens cu Declarația universală a drepturilor omului. Domnul Președinte a precizat că *„potențialul real*

al drepturilor și libertăților este determinat nu atât de fraze declarative, cât de nivelul posibilităților aplicării lui. În condițiile lipsei sau limitării acestor posibilități, drepturile omului (...) devin o ficțiune, libertatea - iluzie iar posibilitățile egale - înșelăciune." Rezon! Cât despre Parlament: se preconizează reducerea sensibilă a numărului de deputați și crearea unui for legislativ profesionist, căruia să-i revină 4 funcții: de reprezentare, de recrutare a personalului guvernamental, de control asupra executivului și, în fine,funcția deliberativă. „Președintele Republicii reprezintă statul și este garantul independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării." Cât privește naționalitățile conlocuitoare, nu s-a recurs la nici un termen de „minoritate națională" nici la acela de „grup etnic", ci în concordanță - se spune - cu practica mondială li se conferă cetățenilor de altă origine etnică toate drepturile cuvenite populației băștinașe, revenindu-le, firesc, și ansamblul obligațiilor acesteia. Deci, un tratament riguros egal, considerat a fi „cea mai constructivă modalitate de rezolvare a problemei în cauză". Așa că nu chestiunea minorităților (de mulți considerată a fi *călcâiul lui Achile* în evoluțiile de peste Prut) introduce nota șubredă în construcția constituțională propusă la Chișinău, ci o alta, extrem de greu de soluționat cu argumente logice, credibile, drepte - și anume, raportarea la noțiunile de *popor* și *limbă*. Poți avea o Constituție dacă ai o țară, poți avea o țară dacă ai un popor, ai un popor dacă ai o limbă. Reintroducerea în circuitul terminologic a „limbii moldovenești" (reluându-se astfel un fals istoric de proporții) se datorește tocmai încercării de a oferi un oarecare temei celor ce și-ar propune să verifice drumul logic de la cap către fine: nu-i limbă, nu-i popor, nu-i țară, la ce bun Constituție? Proiectul afirmă existența unui *popor moldovenesc*. Atunci, autorul acestor rânduri, născut, crescut și îmbătrânit la Iași, cărui popor aparține? Să ne întoarcem la definiție, spre a afla că, privit în perspectivă istorică, un popor este o comunitate umană superioară tribului și anterioară națiunii, ai cărei membri locuiesc pe același teritoriu, vorbesc aceeași limbă și au aceeași tradiție culturală. Singurul argument (potrivit proiectului de la Chișinău) în baza căruia sunt văzut ca român și nu ca moldovean rămâne acela că Molotov și Ribbentrop au desprins un teritoriu și au stabilit între indivizii aceluiași popor o graniță artificială! Iată de ce mă tem că noua Constituție, redactată în astfel de termeni, nu face altceva decât să sancționeze - și încă printr-o lege fundamentală! - un act pirateresc pe care însuși Chișinăul l-a condamnat în repetate rânduri! Nu poți întemeia o construcție juridică, oricât de bine intenționată, oricât de necesară în cutare moment politic, oricât de democratică în aspirații, oricât de benefică într-o anume proiecție, oricât de generoasă în detalii, pe un neadevăr fundamental. Nici Constituția fostei RDG, nici acelea ale actualelor republici coreene, nu și-au propus să fundamenteze existența statului pe inventarea unor popoare distincte. Dimpotrivă, legile Țărilor Baltice s-au străduit să păstreze, chiar în condițiile încorporării în URSS, ideea identității naționale - fie și indirect aluziv, voalat. Domnul Snegur subliniază că Moldova *„nu mai vrea să rămână ceea ce a fost atâtea decenii, ci vrea să fie un stat în sensul deplin al cuvântului, casă comună a multpătimitului nostru popor,pe care-l formează moldovenii autohtoni și cetățenii de alte origini etnice"*. Ei bine, un asemenea stat inde-

pendent și suveran se poate întemeia constituțional cel mult pe ideea existenței a *două republici române.* Nu-i soluția firească, dar exprimă o realitate și exclude minciuna: vicisitudinile istoriei obligă românii să viețuiască o vreme (un an, un veac, o veșnicie?) în două state românești distincte. Fiecare cu proprie Constituție. Altfel, vorba Domnului Președinte Snegur, *„toate sunt până la o vreme și nici o minciună nu este veșnică".*

portrete

Generalul Alexandr Lebed a susținut un soi de conferință de presă - de fapt, un lung monolog, filmat în întregime de postul TV „Asket" din Tiraspol. O primă remarcă: mimica, gestica, pauzele „de efect", stop-cadrele în poze marțiale ne duc cu gândul la un personaj de asemenea *forte*, ce a sfârșit cu capul în jos, atârnat de-o grindă: Mussolini. Comandantul Armatei a 14-a nu s-arată încercat de vreo îndoială: vorbește de parcă ar bate cuie și respinge orice contrazicere încă înainte de a fi fost formulată. Este, într-adevăr, prototipul militarului înăscut; atâta doar că pare mai dispus să ordone decât să execute poruncile altora. E-un dur călit în Afganistan; n-a ezitat să decidă deschiderea focului împotriva unor manifestații pașnice, nici să reprime „dușmani" înarmați cu drapele și pancarte. Domnia sa a patronat represaliile la Sumgait (1988), Tbilisi (1989), Baku (1990). Anul și măcelul! Cu toate astea nu pierde nici un prilej de a se prezenta drept „om pașnic"... Chemat la Moscova spre a-i fi încredințată altă comandă (a trupelor rusești din Tadjikistan), a revenit la Tiraspol... împotriva tuturor pronosticurilor. Subordonații îl divinizează și întoarcerea lui la Nistru a prilejuit o adevărată explozie de bucurie în cazărmi. Cum haosul domnește suveran în Rusia, mulți și-ar dori o mână de fier, care să instaureze oarecare ordine, iar numele lui Lebed este tot mai des pomenit - nu numai ca posibil succesor a lui Graciov la Ministerul Apărării, ci chiar al lui Elțin. După plecarea precedentului comandant al Armatei a 14-a, generalul Netkaciov (pe care l-au arestat... băbătiile Galinei Andreeva), Lebed a pus piciorul în prag și, repede, a ajuns la un conflict deschis cu administrația Smirnov. Nu pe criterii politice, nici militare: pur și simplu realizând implicarea smirnoviștilor în afacerile caracatiței mafiote, a încercat să frâneze cât de cât hoția la drumul mare. În momentul de față, Lebed și Smirnov se au precum șoarecele cu pisica - însă rău cu rău, dar mai rău fără rău. În absența sprijinului armatei ruse, însăilarea statală nistreană riscă să se destrame. Motiv pentru care *„poporul Transnistriei, ca parte componentă a URSS (!)"* nu dorește plecarea Armatei a 14-a. Ștefan Chițac, consilierul lui Smirnov pentru probleme militare, a declarat recent într-un interviu că „armata trebuie să rămână în Transnistria pentru totdeauna". Exigențele lui Lebed sunt mai modeste: el admite să-și retragă trupele „după încheierea unui acord politic *efectiv* între Moldova și „republica nistreană". Ceea ce înseamnă că actualul acord, prin care s-a convenit plecarea Armatei a 14-a în termen de trei ani, nu este considerat... *efectiv*. Lebed este convins că trupele sale „au pacificat zona", deși, după cum

bine vă amintiți, toți comandanții armatei rusești de la Tiraspol au negat în permanență orice implicare militară, fie de o parte, fie de cealaltă. Plecarea trupelor rusești ar însemna o „destabilizare criminală", ar duce la un adevărat „jaf" de armament și ar determina apariția de noi conflicte între moldoveni și nistreni. Întrebându-se retoric *de ce să plece Armata a 14-a?* generalul oferă ca răspuns la cealaltă întrebare posibilă (*de ce să rămână?*) povestea drobului de sare de pe horn. De altfel, același Chițac afirma că „nu conducerea, ci poporul Transnistriei vede în ea (Armata a 14-a, *n.n.*) apărătorul de drept". Probabil că, într-adevăr, chiar așa-i; numai că astfel pusă chestiunea, „neutralitatea" trupelor lui Lebed își pierde orice brumă de credibilitate. Dac-o fi avut-o vreodată... Că Lebed se ține tare în șa o atestă și faptul că-și permite, mai întâi, să pună la îndoială o convenție inter-statală (cea referitoare la retragerea în termen de trei ani) și, apoi, să refuze comanda trupelor „pacificatoare" din Tadjikistan. (Se pare că sugestia numirii lui Lebed în fruntea unităților menite să-i reducă la tăcere pe opoziționiștii afgani vine chiar de la Dușanbe și se întemeiază pe experiența generalului în războiul din Afganistan). Refuzul denotă nu numai că lui Lebed a început să-i priască aerul de la Nistru și că s-a săturat de războaie prin pustietăți aride și neprimitoare, ci și că s-ar putea pregăti pentru o neașteptată mișcare următoare. Ar fi vorba de nici mai mult, nici mai puțin decât despre... prezentarea demisiei. Motivul invocat: dezamăgirea ce-o încearcă față de tot ceea ce se întâmplă. Numai că-i imposibil să ți-l închipui pe generalul-de-fier funcționar de bancă, patron de firmă, ori - mai știi? - pensionar pescuind carași în Nistru. Și nici pe-o bancă în parc, cufundat în studierea istoriei Finlandei (hobby-ul său declarat). E prea militar pentru a renunța vreodată barem la tonul de comandă. Pricina cea adevărată ar putea-o constitui intrarea mai decisă în viața politică, unde faima l-ar ajuta, dar uniforma, ba.

Alexandr Lebed e-un personaj despre care, sunt sigur, vom mai auzi. Fie și pentru faptul că, oricând, îi va veni mult mai ușor (decât altora) să țină discursuri pe tanc...

politicale

Anul s-a-nnoit. Adevărat, la Chișinău, printr-o procedură ceva mai complicată, fiindcă stilul vechi aduce Crăciunul după revelion și anul nou după Bobotează. Pentru mai multă siguranță, s-a lăsat cu petreceri și de 25 decembrie, și de 7 ianuarie, și de 12. Că nu se știe. Bucate pe masă - mai puține ca de obicei. Guvernul a stabilit cuantumul salariului minimal la fatidica cifră de 13 lei. Adică, echivalentul a 2 Kg. de salam. Ori 6 litri de benzină. Pas de trăiește, dară-mi-te să mai și benchetuiești! Cum-necum, românul se descurcă și n-aș zice că sfârșitul de an a aflat Chișinăul făr-de pașnica aromă a sarmalelor strămoșești. La care s-au adăugat, desigur, ceva blinele, cașa și oala de „solianka". 1994 era arătat cu degetul încă din 1991: va fi - se zicea - anul redresării economice. Dea Domnul! Economiștii prevăd o creștere cu 24% a producției industriale; ceva mai rezervat, Ministerul Economiei avansează o cifră

modestă, dar dătătoare de speranțe: 13,7%. Cu toate acestea, la 1/3 din mărfurile principale nu va fi atins nici nivelul de producție din 1992. Agricultura speră într-o anume creștere: 1,4% față de 1993. În această primăvară, tuturor deținătorilor de terenuri agricole li se vor elibera titluri de proprietate. Ceva îndoială strecoară doar termenul preconizat pentru încheierea operațiunii: 1 aprilie. Deficitul bugetar urmează a fi drastic redus. Cu ce preț pentru nivelul de trai? Cine va (mai) trăi, va vedea.

În noaptea de revelion, dl. președinte Snegur și-a făcut de două ori apariția pe ecranul televizorului: o dată a vorbit de la Moscova, în decorul oferit de turnurile Kremlinului (TV Ostankino), când a urat cele bune statelor din CSI, și a doua oară de la Chișinău. Prilej cu care domnia sa ne-a asigurat că 1994 va fi *„anul de cotitură în ceea ce privește nivelul de trai"*.

Așa să fie!

Până la marea cotitură, ne așteaptă alegerile. La 27 februarie 1994 urmează a fi desemnat noul Parlament. Pentru debarcarea celui vechi n-a fost necesară utilizarea ultrademocraticei *soluții Elțin* (tunul); convinși că alegerile anticipate le vor consolida pozițiile, rărindu-le adversarii, agrarienii, lipsiți de emoții, așteaptă. La (altă) cotitură. Sigur că văzute dispre România, alegerile de la 27 februarie par ca deosebit de importante mai ales pentru viitoarele evoluții în chestiunea unirii. Două sunt formațiunile politice de care se leagă speranțele unioniștilor: Frontul Popular (creștin-democrat) și Congresul Intelectualității. Dacă s-ar fi prezentat la alegeri împreună, pragul de 4% necesar accederii în Parlament n-ar fi constituit o problemă. Nu atât divergențe de natură doctrinară, cât chestiuni ținând de orgolii au făcut ca formațiunile ce promovează o politică națională văzută și înțeleasă în context general românesc să prezinte alegătorilor liste diferite. Marea unire continuă să fie astfel primejduită de micile neuniri basarabene, care, indirect, fac jocul neprietenilor... Cum despre Congresul Intelectualității am avut prilejul să vorbim, vom încerca acum să prezentăm Frontul Popular, de a cărui activitate se leagă amintirea unor frumoase înfăptuiri. După ce a traversat, în 1992-1993, un interval ceva mai umbrit, FPCD a recuperat din terenul pierdut datorită mai ales atitudinii exemplare a lui Ilie Ilașcu și a celorlalți arestați de la Tiraspol. La alegeri, FPCD se prezintă în calitate de lider al *Alianței Frontului Popular Creștin Democrat,* din care mai fac parte „Mișcarea Voluntarilor din Moldova" și „Organizația Tineretului Creștin și Democrat". În momentul înregistrării la Ministerul Justiției (11 martie 1992), FPCD număra 18.000 de membri. Foarte greu de precizat care este astăzi cifra aderenților - se pare că s-ar fi înregistrat o anumită scădere. „Mișcarea Voluntarilor" este o organizație cu caracter închis, ea grupând pe foștii participanți (voluntari) la războiul din Transnistria. Avea la înființare 316 membri. Și mai puțini sunt deținătorii carnetului de membru OTCD - 310. Dar, repetăm, acestea sunt cifrele de la data înregistrării oficiale; de atunci, s-a scurs mai bine de un an. Alianța este condusă de un Consiliu prezidat de Iurie Roșca. Semnul electoral depus îl constituie efigia lui Ștefan cel Mare. Același simbol a împodobit multă vreme frontispiciul organului de presă al FPCD, „Țara". Dar, cum apăruseră unele interpretăti de sorginte druțiană, potrivit cărora s-ar cuveni încercată reconstituirea „Moldovei mari" între granițele statornicite de

voievodul de la Putna, efigiei i-a luat locul conturul României cu frontierele de până la 1940. Revenirea simbolului Ștefan nu-i un amănunt oarecare, ci un fapt apt să ilustreze modificări în însăși strategia promovată de FPCD. Deși sensul întregii activități a FPCD se poate rezuma prin citatul-crez *„Eu nu am republică. Eu am o țară, care se numește România"*, accentul propagandistic nu mai cade pe ideea *unirea acum*, ci pe înfăptuirea unor principii din arsenalul doctrinei creștin-democrate cum ar fi patriotismul luminat, morala creștină, democrația reală și echitatea socială. Însuși termenul *unire* trece oarecum în rezervă, fiind înlocuit cu sintagma *„desăvârșirea efortului colectiv de eliberare națională"*, iar respingerea aderării Moldovei la CSI este tot mai rar și cu discreție evocată. Baza socială a alianței o constituie și pe mai departe segmentul de populație ce împărtășește ideile unioniste - dar voturile se vor divide, revenind și Congresului Intelectualității. Analiștiii de la Chișinău creditează *Alianța* cu un procentaj de 3-5% din totalul voturilor exprimate. Lista candidaților nu se deschide, așa cum ne-am aștepta, cu Ilie Ilașcu, ci cu Iurie Roșca. Am cerut deslușiri și ni s-a răspuns că, în ordinea ierarhiilor din FPCD, Ilașcu, șef al unei filiale, nu se poate plasa decât după președintele Iurie Roșca. Numai că Ilașcu este acum un simbol, iar a aplica unui simbol reguli protocolare de cancelarie ne pare de-a dreptul stângăcie. Mai figurează printre primii cinci candidați, I. Vozian (curajosul avocat *din oficiu* al lui Ilie Ilașcu), S. Burcă (secretar al *Alianței*) și S. Mocanu (președintele „Mișcării voluntarilor"). Restul listei (103 nume) cuprinde 35 învățători și profesori, 23 de ingineri, 11 ziariști, 7 medici, 6 economiști, 5 juriști, 4 preoți ș.a.m.d. Cei mai mulți candidați (46) au vârste cuprinse între 40 și 50 de ani. 7 din cei 103 au făcut parte din vechiul Parlament.

Cândva, Frontul Popular l-a propulsat la conducerea Țării pe dl.Mircea Snegur. Care, în 1991, la împlinirea a 73 de ani de la unirea Basarabiei cu România, spunea: *„Cu acest prilej, cinstim încă odată înaintașii de la 1918 și o facem deschis, fără teamă, cu toată demnitatea neamului"*. În 1993, s-a sărit peste „înaintașii de la 1918", care n-au mai fost „cinstiți încă odată", deși teama a dispărut totul, iar „demnitatea proprie neamului nostru" vrem să credem că a rămas aceeași.

cronica măruntă

În Republica Moldova, populația rusă reprezintă un procent de 13%. Cu toate acestea, anul trecut s-au tipărit 408 titluri de carte în limba rusă și doar 346 în... „limba de stat". Tirajul total al ziarelor tipărite în limba rusă îl depășește pe acela întrunit de gazetele de limbă română. În Moldova sunt imprimate zilnic 5 publicații din Federația Rusă („Pravda", „Izvestia" etc.). Pentru minoritatea ucraineană, mult mai numeroasă decât cea rusă, nu s-a tipărit nici o carte și nici un ziar.

* Congresul scriitorilor a acuzat puterea că neglijează literatura națională, suprimând subvențiile pentru Uniune și reviste. Dl.vice-prim ministru Mihai Coșcodan a încredințat presei un lung răspuns, care aduce numeroase date ilustrând sprijinul material acordat de stat creației literare originale. Argumentele dlui vice-prim ministru sunt convingătoare - numai că ele se referă la ceea ce a fost, iar scriitorii sunt alarmați de ceea ce va fi.

* A izbucnit scandalul utilizării burselor oferite de România. Procurorul Republicii Moldova, dl. Postovan a dat publicității un raport ce explică multe - între altele, și rezultatele modeste obținute de bursierii basarabeni la instituțiile de învățământ din România. Prin arhicunoscutul sistem al relațiilor, pilelor și intervențiilor, au ajuns să beneficieze de bursele (consistente!) oferite de statul român o sumedenie de repetenți, exmatriculați și nereușiți la examenul de admitere în învățământul superior din Moldova. Care cum rata admiterea la Chișinău, se trezea student în România, cu o bursă de... zece ori mai mare! Ba, mai mult, procurorul citează cazuri când „habiturienții" nici n-au dat vreun examen la Chișinău, fiind înmatriculați... din oficiu în România! Acuzata „incapacitate" a tânărului basarabean de a face față exigențelor învățământului românesc se dovedește a fi un diagnostic superficial și grăbit: în fapt, de peste Prut ne-au fost trimise și o sumedenie de *loaze*, care au izbutit să știrbească adevărata imagine a studentului din Republica Moldova.

* A stârnit multe valuri în presa română așa zisa declarație făcută de Petru Lucinschi la Budapesta („Moldova nu se va uni niciodată cu România"). După cum am bănuit, totul a fost un bluff. Iată și comentariile dlui Lucinschi: *„Chestia cu declarația este din același gen de găinării elementare când ceva ce nu există devine... existent. Fapt e că, în timpul vizitei, (la Budapesta, n.n.) subiectul nu a fost nici măcar pomenit, necum abordat cu oficialitățile ungare"*.

* Comentând discursul rostit în Parlamentul României de reprezentantul FPCD (cu prilejul aniversării marii uniri), dl.Pușcașu, prim vice-președinte al Parlamentului de la Chișinău, a afirmat: *„a fost o încercare de a lichida statalitatea Republicii Moldova"*.

* La 1 decembrie, sărbătoarea națională a României, oficialitățile de la Chișinău se aflau oriunde, numai la Alba Iulia sau București nu. Dl.Sangheli vizita Başkortostanul. Dl. Lucinschi era la Kiev. Ministrul de externe ad-interim, Ion Botnaru, se afla la Roma. Să notăm că președintele Snegur a participat la recepția oferită de Ambasada României la Chișinău.

cronică pre-electorală

Evenimentele încep să se precipite la Chișinău. Firesc: se apropie alegerile. Ultima (sperăm) găselniță este *sondajul sociologic* privitor la statalitatea Moldovei. Evident, e-o chestiune de ordin politic și nicidecum sociologic, motiv pentru care titulatura a fost în cele din urmă schimbată, devenind *sondaj de opinie*. La 27 februarie, o dată cu buletinul de vot, cetățenii Moldovei vor primi și o filă pe care trebuie bifată rubrica DA (ori NU) și introdusă în urnă. Programarea concomitentă a sondajului cu alegerile ar scuti țărișoara de cheltuieli suplimentare - evident, în situația în care sondajul s-ar arăta indispensabil și de neînlăturat. Nouă ni se pare și util, și inutil. Și benefic, și primejdios. Dacă ar fi conținut două întrebări simple și clare *(1 - doriți o Moldovă independentă?; 2 - doriți să vă uniți cu țara?)*, investigația ar fi putut oferi niște date capabile să limpezească apele. Și în Basarabia, și în România s-ar vedea care-i raportul adevărat între unioniști și neunioniști. Dar formularul va conține o singură întrebare, atât de triumfalist și bombastic formulată (un fel de „Vreți să fiți urmașii lui Ștefan cel Mare?"), încât, fie și din jenă, se va răspunde cu DA. Dar iată textul exact: *„Sunteți pentru ca Republica Moldova să se dezvolte ca stat independent și integru, în hotarele recunoscute de ONU, să promoveze o politică de neutralitate, să întrețină relații economice reciproc-avantajoase cu orice țară și să garanteze tuturor cetățenilor drepturi egale, conform normelor*

de drept internațional?" Pas de a spune NU. În practica dreptului sunt interzise întrebările capcană și cele cu răspuns conținut, sugerat ori indus, ca fiind menite să influențeze martorul, deturnându-i mărturia. „Sondajul" dorit de Chișinău vădește tocmai o astfel de tentativă de influențare propagandistică, propunând o redactare ce oferă omului de bună credință singura șansă a rubricii DA. Constituită arborescent și etajat, întrebarea de bază („Doriți ca Republica Moldova să se dezvolte ca stat independent?") este învăluită și ecranată de întrebări secundare gen „nu-i așa că pământul se învârte?", astfel încât cel chemat să răspundă, când ajunge la capăt, nici numai știe ce a fost întrebat inițial! Cum să nu fii de acord cu „întreținerea de relații economice reciproc-avantajoase" ori cu garantarea de drepturi egale pentru toți cetățenii, în conformitate cu normele dreptului internațional? DA-ul se așează de la sine, *deși nu există nici o legătură între primul enunț și ultimul*: unirea cu România ar duce la neasigurarea de drepturi egale pentru toți cetățenii? De unde și până unde? După cum sugerează textul întrebării, cine ar spune NU dorește răul țării. Și-atunci, cum să-l bifezi pe NU? Utilizarea acestui vicleșug psihologic compromite, din păcate, credibilitatea sondajului. Care, la urma urmei (gândit și desfășurat corect) ar fi avut ceva utilitate. Nefiind vorba de un *referendum* purtător de consecințe politico-administrativ-juridice, el ar putea dumiri nu numai pe basarabeni, ci și pe cetățenii României, adeseori neinformați și înclinați să creadă că tot ce zboară se mănâncă. Sondajul este proiectat, însă, cu scopul de a oferi argumente antiunioniștilor, mereu în căutare de „temei legal" pentru a putea arăta cu degetul, *vrerea poporului*. O altă viclenie: programarea concomitent cu alegerile- se mizează pe zgândărirea unor orgolii ale alegătorilor indeciși, canalizându-li-se astfel voturile către formațiile antiunioniste. De altfel, și modul în care a fost primită vestea organizării sondajului ilustrează încărcătura lui politică: agrarienii l-au salutat entuziast, ca pe o adevărată binecuvântare cerească, în vreme ce „Blocul țăranilor și intelectualilor" l-a denunțat ca pe o periculoasă diversiune a puterii. Spune-mi cine te laudă, ca să-ți spun ce ispravă ai făcut!

Un referendum s-a ținut totuși în Basarabia: în satul Vasilievca. De multă vreme am pus întrebarea dacă smirnoviștii n-ar putea fi învinși chiar cu armele lor. Câtă vreme Tiraspolul și-a proclamat „independența" în baza unui referendum local, de ce n-ar proceda la fel - dar pentru eliberarea de sub asuprirea nistreană - grupuri de populație incluse cu forța între așa zisele granițe ale republicii secesioniste? Demersul în sine este nul, fiindcă un referendum care să valideze ieșirea dintr-o organizație statală trebuie să se întemeieze pe consultarea întregii populații a statului respectiv. Dar cum nistrenii au ignorat acest principiu al dreptului internațional, își pot permite și sătenii din Vasilievca - doar minus cu minus dă plus! Așa că, deși făcând parte din raionul Dubăsari - deci, din „teritoriul RMN" - Vasilievca a hotărât să se așeze numai sub jurisdicția Chișinăului. Este interesant de urmărit reacția Tiraspolului. Contestând legalitatea referendumului de la Vasilievca, Smirnov et comp. își pot da foc la pălărie. Așa că...

Ori de câte ori se anunță la orizont evenimente ce ar putea afecta „puterea puterii", la Chișinău își face apariția dl. Ion Druță. Nici nu apucă avi-

onul de Moscova să aterizeze, că oaspetele este primit de dl. președinte Snegur, iar Televiziunea își întoarce toate programele pe dos, spre a-i oferi cât spațiu poftește, desigur, la ore de vârf. Anul trecut, vizita „de sprijin" s-a petrecut imediat după cuvântarea de-a dreptul nefericită a președintelui îndreptată împotriva reactivării vechii Mitropolii a Basarabiei. Am scris, atunci un articol intitulat „Ayatolahul Druță" și am recoltat, la Chișinău, sumedenie de reproșuri din partea unor persoane sus-puse. Revin la temă - de data aceasta, renunțând la partea consacrată recunoașterii valorii dramaturgului și prozatorului Druță, pentru simplul motiv că n-are rost să mă repet. Poziția mea nu s-a schimbat: Druță este un scriitor remarcabil. Ceea ce n-are cum să-i scuze tot mai ciudatele rătăciri politice. Un evreu bătrân, la Moscova, a pus cândva o întrebare hâtră: *Ce ar fi fost Druță al vostru fără Era noastră?* Era (soția lui Ion Druță) fiind critic literar - se spune - rafinat, subtil și competent. Numai că în loc să se „chilească" (vorba Chiriței) și să se esențializeze, scriitorul rupt de pământul natal și ne luat în seamă la Moscova, se arată tot mai prăpăstios și mai primitiv. Cum domnia sa se pricepe la toate, a dat, prin intermediul Televiziunii, și sfaturi pentru... depășirea crizei energetice, propunând utilizarea energiei soarelui și a pământului. Moldovenii au fost sfătuiți... să-și sape locuința în coastele dealurilor, lăsând doar o fereastră spre soare. Și nimeni n-ar mai suferi de frig! Sunt curios dacă Druță a recomandat și moscoviților astfel de rezolvări - adică, întoarcerea în bordei - doar dealuri s-or găsi și pe-acolo, începând cu „Colinele Lenin" și terminând cu zona scriitoricească Peredelkino. Dar, desigur, nu aceste trăsnăi de bătrânel extras din spațiu și din timp îngrijorează, ci afirmațiile prăpăstioase și românofobe privitoare la destinul Basarabiei. Moldova s-ar afla „în criză de cadre" (de, nu mai vin specialiștii ruși!), „populația este intens politizată", „manualele de școală din România nu-s bune pentru Moldova" (de ce oare?), „creștinul este, prin definiție, un internaționalist", pe Mircea Snegur (declarație ceva mai veche) „ni l-a trimis chiar Dumnezeu"... Ca să-i țină hangul, Televiziunea l-a blagoslovit pe oaspete cu un „interlocutor" pe măsură, Andrei Hropotinschi, care s-a dat de gol din momentul rotunjirii frazei „Cum să împăcăm biserica română *cu a noastră?*" Așezată de la bun început în postură de corp străin, Mitropolia Basarabiei capătă statut de intrus, deși atât vechimea, cât și celelalte atribute ale legitimității o situează cu mult înaintea Mitropoliei sub ascultare moscovită... Nu l-am auzit pe Druță să se refere barem o secundă la Transnistria, la Armata a 14-a, la Ilașcu - nimic!

paranteze & ipoteze

Revista (românească „Zig-zag" (nr.189) a descoperit, în fine, probe ale vinovăției președintelui Snegur în cazul Ilașcu: *„De ce nu și-a trimis Mircea Snegur imediat forțele de ordine pentru a-i aresta pe conducătorii impostori de la Tiraspol și a-i elibera pe patrioții români întemnițați acolo? Nici nu are nevoie de mare curaj pentru a întreprinde așa ceva..."*

Chiar!

Să fi trimis sectoristul. Care să-i ardă și-o amendă lui Smirnov, pentru încălcarea liniștii publice (cu tancul). Și să-i ceară buletinul la control: nu i-o fi expirat viza de Kamciatka?

Îți vine să râzi și să plângi când citești enormități de calibrul „forțele de ordine pentru a-i aresta" ori „nici nu era nevoie de mare curaj..." Să râdem, întrucât suntem deprinși a considera inocența aeriană mai întâi hazoasă și abia după aceea purtătoare de primejdii. Să plângem pentru soarta Basarabiei: dacă un șef de gazetă doar atâta știe și atâta pricepe din cele ce se petrec dincolo de Prut, ce pretenții să mai avem de la cutare *simplu cetățean*, plin de bune intenții, dar fără acces la informații directe și mereu sedus de „importanța" mitingurilor în care se strigă până la răgușire Ba-sa-ra-bi-a? Și fiindcă în „Zig-zag" ni se propune un *scenariu*, să încercăm a-l „pune în scenă", nouă revenindu-ne doar misia regiei tehnice - pentru simplul motiv că în acele zile s-a întâmplat să ne aflăm la Tiraspol, ba am și avut plăcerea de a fi arestați și anchetați de aceeași haidamaci ai lui Smirnov.Cunoaștem, deci, direct și în amănunțime, atât decorul, cât și personajele și atmosfera, inclusiv banda sonoră semnată de compozitorul Kalașnicov, artist sovietic al popoarelor lumii. Deci, Snegur se cuvenea *să trimită imediat* forțele de ordine la Tiraspol. În consecință, de la Chișinău au plecat câte autobuze considerați Dvs. necesare - cinci, zece, o sută, pline ochi cu polițiști. Să zicem că păguboasa tactică moldoveană a deplasării armatei (ostașii în autobuze și armamentul în camioane) ar fi fost fericit încălcată și, de această dată, fiecare își avea pușcociul la îndemână. Primul baraj al „republicii prednistrovie" era instalat la 12 Km. înainte de Tighina. În spatele blocurilor masive de beton străjuiau gardiștii. De-o parte și de alta a șoselei, câmpuri de mine. Deși obișniți întâi să-mpuște și abia apoi să te întrebe de sănătate, smirnoviștii (preveniți via satelit despre însărcinările speciale ale coloanei „forțelor de ordine") s-au arătat cooperanți:

– Încotro?

– Să-l arestăm pe Smirnov.

– Ordin de serviciu de la Snegur aveți?

– Avem.

– *Vseo v poriadke*. Poftiți. Dar *po peșkom*, fiindcă autobuzele n-au cum trece. Îngăduiți-mi să vă conduc prin coridoarele deminate.

Înșirați în coloană pedestră de marș, cu steagul tricolor în frunte, urmașii lui Ștefan cel Mare s-au șupurit prin strâmtoarea de beton și au luat-o iavaș-iavaș către Tighina (Bender).

– Ce-i duhoarea asta? - ar întreba comandantul moldovean, să-i zicem Hariton Hâncescu, adică Gariton Ivanovici Gancev.

– Scuzați sunt morții dumneavoastră de ieri și de alaltăieri. N-am avut *propusk* de la „Zig-zag", așa că a trebuit să...

La Tighina, două mii de gardiști ai OSTK au prezentat armele pentru onor. Fecioarele Galinei Andreeva și-au părăsit sălașul grevei-pe-șine, spre a oferi oaspeților buchete de flori, cvas și Matrioșka-suvenir. S-a sărit peste ceremonia întâmpinării cu pâine și sare, întrucât brutăriile din Tighina tocmai recepționaseră niște obuze moldovenești, iar importul de sare din Turcia (*super*

rafine Sofra Tuzu Saydam, Barbados Bulvari, Beşiktaş) l-au oprit găgăuzii, pentru şaşlâcul lor personal. Un moment emoţionant s-a petrecut la podul peste Nistru, unde s-au verificat actele:

– *Sveditelstva ot Snegur esti?*

– *Esti.*

– *Care-i scopul şi durata vizitei?*

– *Arestarea lui Smirnov. Ne-ntoarcem tot azi.*

– *Nu, davai!*

După care, cei zece kilometri până la Tiraspol s-au preschimbat într-o defilare pe şoseaua căzărmilor. De-o parte şi de cealaltă ovaţionau mitraliorii şi tanchiştii Armatei a XIV-a; am recunoscut regimentul de desant aerian din Tula, artileriştii din Kazan, cazacii din Novocerkassk, lunetiştii din Arhanghelsk, trupele anti-chimice din Omsk - în total, acolo vreo 12.000 de suflete. Bateriile de aruncătoare de mine au executat 21 de salve de salut şi, fiindcă înălţătoarele rămăseseră fixate la gradaţia 23,66, a fost făcut pulbere cu acest prilej festiv satul moldovenesc Bulboaca. Din elicoptere şi din MIG-uri pogorau buchete de margarete şi nori de petale de trandafir. În piaţa centrală a Tiraspolului, sub privirile împietrite ale marelui Lenin, aştepta, înlăcrimat, Smirnov, cu cătuşe la mâini:

– Mi le-am pus singur ca să câştigăm timp.

– Bine aţi venit! - şi-au întâmpinat oaspeţii impostorii Maracuţă şi Caraman. După ce au verificat ordinul scris al lui Snegur, i-au aplicat lui Smirnov un picior undeva, oftând:

– *Nu, proşciai!*

– Ştiţi, mai avem o treabă - şi-a amintit Gariton Ivanovici Gancev - ordinul spune că...

– Da, eliberarea lui Ilaşcu. Nu-i nici o problemă. Vă aşteaptă la popota Armatei a XIV-a, unde-i programată şi masa festivă. În locul lui, i-am încuiat pe temnicieri. Poftiţi cheia (oraşului).

Moment în care fanfara Armatei a XIV-a a atacat decisiv imnul „Deşteaptă-te române!", iar cazacii, lepădându-si săbiile, s-au avântat în strămoşescul cazacioc. Cetăţenii adunaţi în piaţă au încercat să-i susţină cântând „Katiuşa", dar Mărăcuţă le-a cenzurat avântul:

– Nu-i momentul.

A comandat nestemata folclorică „Ciobănaş cu trei sute de oi" şi, pupându-l vajnic de trei ori pe G.I. Gancev, l-a mustrat

– De ce aţi întârziat atât? *Doar nu era nevoie de mare curaj pentru aşa ceva!*

... Cam astfel ar arăta, făcând haz de necaz, traducerea în faptă a scenariului propus de „Zig-zag". Singura posibilă.

Se poate întâmpla să scrii despre o carte fără s-o citeşti, să încondeiczi un autor din auzite, ori să-ţi dai cu părerea în chestiuni de care pur şi simplu n-ai habar. Dar să aşterni în pagină asemenea infantilisme în legătură cu un subiect acut-dureros, pe care presa română de toate orientările s-a străduit să-l trateze cu decenţă şi - mai ales - în deplină cunoştiinţă de cauză, ni se pare de-a dreptul nociv. Doamne fereşte de curajul ignorantului ce-şi dă cu părerea din

tihna biroului aflat la 700 Km. depărtare, mustră și oferă soluții aiuristice pentru situații tragice și, până astăzi, de nerezolvat.

cine întreabă, află

convorbire cu Petru Lucinschi

MRI: – *Domnule președinte al Parlamentului Republicii Moldova, cred că sunteți de acord că întrebarea moarte n-are.*

P.L.: La noi se spune *întrebarea vină n-are.*

– *Tot pe-acolo-i. Deci, să întrebăm. Credeți că după desfășurarea Congresului „Casa noastră - Republica Moldova" se poate vorbi despre un nou stadiu în relațiile României cu Moldova? S-a pus recent în circulație conceptul „despărțire prin apropiere". Vi se pare îndreptățită o astfel de viziune asupra relațiilor moldo-române?*

P.L.: Dacă începem a vorbi despre *depărtare, apropiere,* înseamnă a ajunge pe tărâmul speculațiilor. Simplu, congresul acesta este o oglindă a stării de lucruri de la noi, din Moldova. Republica este divizată în trei părți, relațiile interetnice sunt tensionate. Populația și-a manifestat dorința să spună deschis că noi vrem pace și în interior și în exterior, că vrem să-i împăcăm pe toți concetățenii noștri, indiferent de naționalitate. Am spus-o și în Parlamentul României: statul acesta al nostru, creat în urma unei nedreptăți, în 1940, este recunoscut în lume. Dorim ca locuitorii Moldovei, de orice credință și naționalitate, să trăiască în bună înțelegere. Nu putem uita jertfele și tragediile conflictului militar. Nu numai că n-am izbutit să înlăturăm urmările războiului, dar chiar problema în sine nu-i rezolvată. Oprirea conflictului nu înseamnă și rezolvarea definitivă a chestiunii. Poporul este în continuare neliniștit. A fost nevoie să spunem încă o dată, răspicat, deschis, că dorim să rezolvăm toate problemele, pe cale politică, în cadrul statului nostru.Acesta ar fi primul aspect. Al doilea: la Congres nu s-a spus nimic nou despre relațiile Moldovei cu România, bazate pe istoria noastră comună, limba, tradițiile. Încă odată, am confirmat relațiile noastre frățești de veacuri și am exprimat dorința de a le dezvolta pe mai departe - însă ținând seama de contextul real în care ne aflăm. Nu-i vorba despre nici un fel de îndepărtare. Din contra, eu sper că această clarificare a poziției noastre își va arăta utilitatea. De altfel, există și o sumedenie de aspecte delicate, despre care nu trebuie vorbit chiar în gura mare... Intenția noastră este să dezvoltăm și pe mai departe relațiile cu România în toate direcțiile - dar prin fapte.

– *Dl. președinte Snegur n-a omis să sublinieze frăția de sânge care ne unește. Desigur, n-avem dreptul să ne amestecăm în chestiuni care țin de politica statului independent Moldova. Dar, frați fiind, putem, nu-i așa, să ne interesăm de starea familiei. Fie și privind peste gard. În România s-au exprimat nedumeriri în legătură cu modul în care a fost formulată întrebarea pentru „sondajul de opinie" programat la 6 martie. Și eu am scris pe această temă. Într-adevăr, mi se pare că-i vorba nu de o întrebare, ci de 5, iar redactarea*

prezintă capcane logice și sugerează un singur răspuns posibil: DA. Aceasta va fi formularea definitivă?

P.L.: În primul rând, câte ceva despre sondaj. Multe dintre acțiunile noastre sunt imediat comentate și interpretate peste Prut. Bine, bine suntem frați, dar cetățeni ai unor țări independente, recunoscute de comunitatea mondială și nu-i firesc să ne amestecăm în treburile interne ale celuilalt. Iată, de pildă Azerbaidjanul, țară de limbă turcă, a intrat în CSI. Turcia a spus: „asta-i problema voastră".

– Parcă n-aș crede că relațiile Turciei cu Azerbaidjanul, privite istoric, prezintă prea multe similitudini cu...

P.L.: ... da, da dar este vorba de relații foarte vechi și foarte bune. Să mergem mai departe. Iată, noi vrem să facem un sondaj.

– Este vorba de un sondaj sociologic, de un referendum, de un sondaj de opinie?

P.L.: Un sondaj sociologic.

– În baza lui pot fi luate hotărâri cu caracter politic?

P.L.: Nu. Are valoare orientativă pentru președintele republicii în cârmuirea țării. Cu mare părere de rău trebuie s-o spun, dar, noi, pe parcursul anilor aceștia, n-am beneficiat de nici un sondaj sociologic efectuat pe eșantioane mai mari de 1000 persoane. Am vrut să ne folosim de prilejul alegerilor și, fără a mai face alte cheltuieli, să organizăm și sondajul. Ce am rezolva astfel? Prima problemă: consfințim faptul că suntem un stat independent, în hotarele recunoscute de ONU. În felul acesta atenționăm Tiraspolul, care ne acuză că toată strădania noastră politică este îndreptată spre unirea cu România.

– Evident, e-o exagerare.

P.L.: Ei nu vor mai putea opera cu vechile argumente dacă noi promovăm, prin acest sondaj, ideea statului independent. Al doilea: recunoaștem spiritul Helsinki - nu vom deveni, pentru Europa, un focar de conflicte. Mai departe: vorbim despre o politică neutră. Păi, în felul acesta atingem și chestiunea staționării Armatei a 14-a pe teritoriul Moldovei. Vom putea arăta Europei că poporul nostru nu dorește baze militare, armate străine ș.a.m.d. Următoarea chestiune: promovăm relații economice cu orice țări...

– Îngăduiți-mi să vă întrerup. Domnule președinte, mă tem că logica lecturii permite o interpretare ușor deturnată: numai dacă Moldova va fi independentă vor fi posibile relații economice cu orice țări și vor fi respectate drepturile omului? Dacă Moldova se unește cu România înseamnă că, automat, nu vor fi respectate drepturile omului?

P.L.: Absolut nu-s de acord cu Dvs. Nu poate fi pusă astfel chestiunea.

– Toată lumea interpretează că acest sondaj este menit să pretindă un singur răspuns: vă uniți sau nu cu România?

P.L.: Nu acesta este scopul sondajului.

– Ce se va întâmpla, domnule președinte, dacă la acest sondaj veți primi răspunsul NU? Eu nu mă iluzionez, dar oricum, măcar teoretic, eventualitatea se cuvine luată în seamă.

P.L.: Ooo, atunci este altceva! Înseamnă că Parlamentul va trebui să examineze serios toată chestiunea; începem discuțiile pe alte baze. Chiar dacă

răspunsul va fi NU, sondajul va rămâne util: viitorul Parlament va avea orientarea corectă, știind care-i voința poporului. Dar, să revenim: relațiile economice. N-avem o altă ieșire din situație. Dacă ne-ar fi propus cineva o alternativă, poftim, măcar am spune că am avut de ales. Am declarat: nu aderăm la partea politică sau militară a acordurilor cu CSI...

– Dar unul dintre documentele semnate de Moldova se referă la „coordonarea politicii externe". Asta-i politică, nu economie!

P.L.: Nu cred că poate fi vorba de așa ceva. De altfel, unele documente au fost semnate parțial, doar câteva articole. Din 400 de documente, am semnat 200. Nu știu exact la ce vă referiți... Suntem amenințați zi de zi că ni se oprește gazul, energia, mărfurile noastre și-au pierdut piețele de desfacere tradiționale din est. Cu astfel de accize...

– Parcă au fost ridicate, după semnarea acordurilor.

P.L.: Au fost ridicate, dar ne trebuie un timp, un răgaz până la instalarea noului Parlament. Cât privește ultima parte a întrebării, referitoare la respectarea drepturilor omului, vrem să aducem mai multă liniște în rândul celorlalte naționalități. Iată, se va spune, poporul este decis să respecte drepturile altor conlocuitori. Arătăm, astfel, și unor organisme internaționale că la noi sunt respectate drepturile omului. Din păcate, trebuie să ne confruntăm cu unii politicieni foarte tineri, care n-au experință și nici capacitatea de a anticipa corect. Încep câte o zarvă prin presă și izbutesc să ne împiedice a rezolva tocmai ceea ce ei înșiși doresc!... Revin: prin acest sondaj de opinie nu spun că ne creem un sprijin juridic, ci un mediu, o atmosferă aptă să ne permită o rezolvare mai chibzuită a problemelor cu care ne confruntăm.

– Domnule președinte, în România au fost viu comentate două afirmații ale Dvs. Sau, poate, cine știe, nu-s afirmațiile Dvs? Aveți acum un bun prilej pentru a lămuri lucrurile. Prima întrebare: s-a spus și s-a scris că DVS. ați fi declarat, la Budapesta, că Moldova nu se va uni niciodată cu România.

P.L.: Domnilor, așa nu se poate! Seara, târziu, am fost abordat de un - zicea el - ziarist. E-o chestiune total necinstită: vine un necunoscut, întreabă una și scrie alta! Povești!

– Era român?

P.L.: Român din Ungaria. N-a înregistrat discuția și nici n-a publicat vreodată decât propoziția inventată la care v-ați referit.

– Tot Dvs. vi se atribuie afirmația că, în cazul unirii, se va isca un război de tip jugoslav.

P.L.: Iar denaturări! La o conferință de presă am prezentat *mai multe scenarii posibile*. Acesta era unul dintre ele. Primul se referea la eventualitatea unirii hotărâtă prin voința poporului. Referendum, adică. Alt scenariu: unirea prin hotărârea Parlamentului. Dacă ar hotărî Parlamentul așa ceva, Transnistria ș-ar bloca cu totul, cei de la sud de asemenea, iar în orașele din nord, care au în majoritate populație băștinașă, este posibil să se recurgă chiar la arme. Ne-am pomeni într-un conflict militar!... Am făcut, deci, niște prognoze cu privire la eventuale evoluții ale situației. Dar dacă se scoate doar câte o frază din context, atunci...

– Domnule președinte, ce trebuie să înțelegem noi, cei din România, din referirile lui Ion Druță la „Moldova Mare"? Există, oare, revendicări teritoriale ale Moldovei față de România?

P.L.: Eu cred că ar trebui să-i puneți această întrebare domnului Druță. Dacă-mi reamintesc bine, prin '89 exista o mișcare cu asemenea platformă și în România. O delegație a venit la mine. I-am întrebat: domnilor, Dvs.vă gândiți ce vorbiți?

– În virtute experienței Dvs. politice, v-aș propune să încercați o proiecție în viitor și să vă referiți la șansele de existență a „republicii nistrene".

P.L.: Nici un fel de șanse Sunt două variante - prima, cea a rezolvării tretptate. Trebuie să recunoaștem că aceste raioane au un anumit specific propriu și se cuvine să le tratăm în consecință. Propunerea noastră începea prin stabilirea unui buget comun și prin scoaterea vămilor de la Nistru.

– Dar prin „statut special", ce trebuie înțeles? Până unde s-ar putea ajunge cu acest statut special?

P.L.: Am putea oferi foarte mult. Am studiat practica Europeană în Spania, am studiat-o în Austria. S-ar putea începe cu problema limbii, acordându-se, de pildă, un termen mai lung pentru însușirea limbii de stat. Apoi s-ar transfera unele funcții ale guvernului - în domeniul medicinei, învățământului ș.a.m.d.

– Și al armatei?

P.L.: Nuuu! Chiar și un stat confederativ are funcții centralizate. Sunt vreo șapte-opt. Propunerile noastre continuă să nu fie acceptate de către tiraspoleni. Dar și la ei a început divizarea... N-avem gânduri de răzbunare, nu intenționăm să vârâm pe nimeni „la dubală" - vrem doar să revenim la o situație de normalitate... Există și o a doua cale. Ați văzut că Uniunea Sovietică s-a prăbușit în câteva zile, darămi-te...

– Generalul Lebed a afirmat că „republica nistreană" va dispare a doua zi după alegerile de la 27 februarie. Ce-o fi vrut să spună?

P.L.: Lebed produce, zilnic, tot soiul de declarații - din păcate, câte odată prea... soldățești. Ceea ce se cunoaște cu siguranță este faptul că populația din Transnistria a obosit. Nu numai locuitorii satelor compact românești, ci și cei care lucrează în diverse structuri ale„puterii" nistrene... Nu vă ascund că ne așteptăm și la unele provocări pe măsura apropierii datei alegerilor. De altfel,ei „se țin" numai în temeiul provocărilor, înscenărilor creatoare de tensiune. Oricum, populația de acolo s-a convins de totala lipsă de perspectivă a „statului" nistrean.

– Republica Moldova traversează un moment dificil în plan economic. Se întrevede ieșirea, capătul tunelului?

P.L.: După aprecierile mele, ne-ar trebui încă vreo doi ani până la redresarea și stabilizarea situației economice.

– Dvs. candidați în alegeri pe lista agrarienilor - De ce pe această listă?

P.L.: Să știți că nu-s membru al acestui partid. Este foarte clar că avem nevoie de un Parlament cu o majoritate bine conturată. Și la Dvs., în România,

dacă s-au putut adopta a serie de legi aceasta se datorează existenței majorității parlamentare stabile... Am fost sfătuit să candidez ca independent. În felul acesta, îmi rezolvam problemele mele personale. Încerc, însă, o responsabilitate cu caracter general și consider că mecanismul majoritar rămâne cheia. Am analizat șansele electorale ale tuturor partidelor. Care ar putea deține majoritatea? Partidul democrat-agrar. Dacă analiza ar fi indicat alt partid capabil să dețină majoritatea, aș fi candidat pe listele acestuia. Ce să fac, încerc să țin seama de paradoxul atribuit lui Churchill: *cea mai rea este democrația, dar o formă de guvernare mai bună, nu-i.*

Dintre toate cele 13 formațiuni politice angajate în alegeri, consider că agrarienii ar putea fi cei mai productivi pentru lucrul practic. Cât despre ideea partidului monolit, eu sunt convins: cei care ne critică pe noi sunt mai bolșevici decât credem noi. Dacă aș fi fost convins că partidul „Congresul Intelectualilor" are șansa obținerii majorității parlamentare, poate că aș fi îndemnat alegătorii să voteze pentru el.

cronică măruntă

* Ultima *glumă culturală* în circulație la Chișinău: cică mai mulți parlamentari agrarieni și-au manifestat public dezamăgirea față de repertoriul Operei.Veniți cu deplină încredere să vadă spectacolul „Moțpan și Sangheli", s-au trezit că asistă la... „Mozart și Salieri"

* Dl. Ion Ungureanu nu va putea candida în alegeri: pe lista celor 1000 de nume necesare susținerii candidaturilor independente, s-au descoperit două semnături false. Fină lucrătură!

* Ziarul „Moldova suverană" anunțase cu surle și trâmbițe că devine independent Iluzie! Tipografia nu i-a mai primit comenzile, automobilele de serviciu i-au fost retrase, sediul redacțional urma să fie redistribuit. Așa că Moldova a rămas suverană. Dar nu și independentă.

* Citām din „Narodnaia gazeta", oficiosul Parlamentului belarus:„Au fost declanșate, cu participarea trupelor ruse, războaie imperiale murdare în Moldova, Tadjikistan, Osetia, Abhazia, Cecenia, a fost pregătită lovitura de stat din Azerbaidjan, a fost sfâșiată, măcelărită, Gruzia și mânată cu forța în CSI. Noii conducători ruși au aplicat, în fapt, vechea politică imperială a împărțirii popoarelor și grupelor de populație, a le asmuți între ele..."

* Liderii *sindicatelor* „apolitice" din Moldova (S.Urecheanu, T.Olaru, N.Țurcanu) figurează pe primele locuri în listele partidelor pentru alegerile din 27 februarie. Fără comentarii!

* Aflăm, în sfârșit, *De ce noldovenii nu vor unirea.* Un articol cu acest titlu a fost publicat în „Tineretul Moldovei"(redactor șef, Eugen Cioclea, membru fondator al „Alianței civice", organismul ce a convocat Congresul „Casa noastră - Republica Moldova"). Citām: „Basarabenilor li se face negru înaintea ochilor de abundența căruțelor în România. Și, mai ales, de abundența țiganilor umblând pe drumuri. Orgolios, basarabeanul își pipăie propriul țigan de la Soroca și-l găsește mai gras și mai rumen. În viziunea speriată a moldovenilor din stânga Prutului, dincolo de linia demarcatoare de la Leușeni așteaptă o oștire de țigani jigărâți, gata să inundeze ordinea satelor și orașelor din Basarabia. Românii se uită la Moldova ca boii la poartă nouă. Moldovenii se uită la România tot ca boii la poartă nouă". Și mai departe: „basarabeanul care, între timp, a deprins de la ruși corectitudinea și pasiunea pentru ordine (?!? -*n.n.*) nu poate înțelege în ruptul capului de ce trenurile din România sunt mai murdare decât fostele closete publice din gările Chișinăului". Un alt argument:

„basarabeanul sesizează că românului îi place să mănânce cât mai mult în casa altuia, să umble kiraleisa pe la ospețe cu săptămânile, să se dea în vânt după cadouri - toate astea fără achitare în sens de răspuns. Din care cauză incultul basarabean vede în confratele român un ins deprins să trăiască din munca altuia".

*În perioada pre-electorală, miniștrii care candidau pentru noul Parlament au fost *degrevați de funcții*. Adică, n-au mai condus efectiv. Gurile rele afirmă că taman în acest răstimp s-ar fi înregistrat cea dintâi creștere a produsului național brut...

* Ziarul „Viața satului" înserează sfaturi practice pentru confecționarea opincilor. Ceea ce ar putea constitui un îndemn la păstrarea specificului național, dar și o cale de a face față scumpirii încălțămintei: dintr-o leafă, nu-ți poți cumpăra o pereche de ghete!

* La Chișinău se vorbește că, după ce vor câștiga alegerile, agrarienii vor declara drept absolut necesare alegeri prezidențiale anticipate. Locul dlui președinte Snegur ar urma să fie luat - potrivit acestor riscante dezvăluiri - de dl. Petru Lucinschi.

* Tudose Buga, primarul comunei Răscăieți, este de părere că *„imnul și tricolorul românesc constituie piedici serioase în soluționarea problemelor politice, economice și sociale"*. Bateți șeaua, măi băieți / Ca la noi la Răscăieți.

* Îndată după alegeri se vor pune în circulație noi bancnote de 1,5 și 10 lei. Marele defect al celor „vechi": erau tipărite în România.

* În timpul campaniei electorale, agrarienii au lansat câteva „bombe" de răsunet. Prima: aflat în raionul Cantemir, dl. Moțpan a afirmat că „după ce se va obține independența reală a Moldovei, PDAM va purcede, totuși, la unire - dar nu cu toată România, ci numai cu Moldova românească". A doua: primul ministru (agrarian) Sangheli, a declarat că „în Guvern s-au cuibărit tâlhari". A treia: în satul Cotiujeni, la o întâlnire cu candidații PDAM, s-a pus întrebarea „Ce mai face Grigore Vieru?" Răspunsul: „A plecat în România, a trădat Moldova și acum n-are ce mânca: trebuie să-i trimitem un sac de fasole". Am luat, telefonic, legătura cu poetul și ni s-a spus că încă n-a primit nici un sac. Speră că măcar după victoria în alegeri...

* Puținătatea fizică a lui Grigore Vieru utilizată ca argument politico-electoral (parcă scos din traista lui Moș Ion Roată): la o întâlnire dintr-un sat, un agrarian rotofei îl tot „contra" din sală. Încercând să-l ia cu duhul blândeței, Grigore l-a întrebat: „îți place Sofia Vicoveanca?" *Îmi place* - a răspuns anti-românul supra-ponderal -*da' asta cântă fiindcă-i sătulă. Și 'mneata vorbești pentru că ești sătul!* Atunci, Grigore l-a invitat în fața oglinzii și, în hazul sălii, a întrebat:„care dintre noi pare mai sătul?"

* În plină campanie electorală, ieromonarhul Anatasie Petcu, starețul unui schit aparținător de Mitropolia Basarabiei (condusă de episcopul Petru) a fost atacat și crunt lovit pe când mergea către schit. Necunoscuții ce l-au agresat n-au omis să-i facă și anumite recomandări:*„Hoț român, mergi la frații tăi români, în România!"*

cronică electorală

Și s-au *petrecut* alegerile... N-am avut deziluzii, pentru simplu motiv că nu mi-am făcut iluzii. Ba chiar, mărturisesc, anticipam o distribuție și mai zgârcită a mandatelor obținute de opoziție. Încă-i bine că se vor afla în Parlament Iurie Roșca, Ilie Ilașcu(?), Ion Vozian,Al.Moșanu, Lidia Istrati, Vasile Nedelciuc, Ion Hadârcă, Mihai Ghimpu, Valeriu Matei... Credeam că nu va fi atât de netă polarizarea către extreme și că vor fi prezente în forul legislativ mai multe formațiuni politice. În fine, prevedeam un anume succes grupării dominate de „Edinstvo", ținând seama de voturile rusofonilor. Procentajul nesperat obținut de partizanii lui Senik arată, însă, că și moldovenii (nu puțini!) au votat platforma violent anti-românească promovată de „Edinstvo". De unde

se vede și principalul motiv al victoriei românofobilor: ne-unirea românilor moldoveni. *„Fără unire nu vom putea dovedi nimic!"* -exclama Mateevici la Congresul învățătorilor din mai 1917, intuind actualitatea fabulei „Racul, broasca și o știucă", cum nu se poate mai lămuritoare pentru starea de lucruri din Basarabia de atunci. Constatarea e valabilă și acum. *Unire, moldoveni!* și *Unire, frați români!* au fost lozincile sub care a început, în '89-'90, o luptă încununată de victorii *doar atâta vreme cât Frontul Popular a izbutit să înmănuncheze energiile tuturor basarabenilor exasperați de dominația rusă desnaționalizatoare și de ideologia impusă cu tancurile.* Din clipa în care Frontul Popular s-a simțit dator să-și adauge în coada titulaturii precizarea „Creștin-Democrat", s-au ignorat tot mai mult nuanțele și s-au excerbat orgoliile. Frontul Popular se nutrise din revolta conștientă a tuturor celor „cu inimă română". Devenind „CD", n-a mai putut să reprezinte o largă și unitară mișcare de eliberare națională, ci doar o anume parte a ei. Confuzia a mers până într-acolo încât lideri de talia Leonidei Lari au considerat că ideologia creștin-democrată, generoasă în principii(dar marcată de intoleranță în practica vieții politice) oferă cadrul prielnic luptei pentru apropierea unirii. Ce-a urmat, se știe. Liderii propulsați de Frontul Popular și mandatați să-l reprezinte în conducerea țării, au virat decis către *independența față de România.* Leonida Lari a fost, practic, exclusă din PNȚCD. Iar la Chișinău au început „delimitările". Am asistat la cea dintâi ședință, de constituire, a „Congresului intelectualității". Prima propunere a fost, desigur, *delimitarea* de FPCD. Câteva minți luminate au luat seama că luptele interne nu pot decât dăuna cauzei și s-au... delimitat de delimitări. Chiar dacă programul Congresului Intelectualilor nu a mai cuprins vreo referire la divergențe doctrinare, s-a simțit mereu o dispută surdă între principalele formațiuni unioniste, ce a culminat cu prezentarea în alegeri în blocuri separate. Ce-și puteau dori mai mult adversarii unirii decât ne-unirea unioniștilor? Gh. Ghimpu a trecut la Partidul Democrat, Vladimir Nicu la Național-Creștin, Al.Arseni la Partidul Democrat al Muncii, Mihai Moroșanu la Alianța Victimelor Regimului Totalitar Comunist, Mircea Druc la Consiliul Reântregirii, Anatol Țăranu la Social-Democrați ș.a.m.d. Racul, broasca și o știucă! Au urmat erori de ordin psihologic (legea privind limba de stat a stabilit termene sperietoare pentru alogeni), economic (desprinderea de statele CSI a fost ridicată la rang de principiu politico-moral, ignorându-se consecințele economice imediate), ruperi de ritm și tendințe de a se sări peste etape tranzitorii necesare (*unirea azi* a alarmat mulțimea de șefi și șefuleți din ministere, departamente, raioane, puși în situația de a-și vedea periclitate privilegiile). La toate acestea s-au adăugat nefericite contribuții datorate României: mineriadele (receptate extrem de nefavorabil în Basarabia), amenințarea cu vendete anticomuniste (basarabenii s-au săturat să tot fie trași la răspundere când de o parte, când de cealaltă), proasta lucrare a pământului și distrugerea amenajărilor din agricultură (nimic mai detestabil, din punctul de vedere al unui basarabean!), circul parlamentar și, deloc în ultimul rând, atacurile sistematice din presa bucureșteană și ieșeană la adresa unor lideri de conștiință, caricaturizați și minimalizați constant - și jignitor față de cei care știu ce a însemnat lupta intelectualilor pentru redeșteptarea națională în anii grei ai dictaturii moscovite.

Un anume infantilism gazetăresc, propriu presei române de astăzi, permite mereu dlui președinte Snegur să dea dezmințiri ce echivalează cu acuze la adresa României. Lipsa de profesionalism a unor condeieri improvizați, care habar n-au de realitățile basarabene, așează în pagină „evenimente" care, deși-s simple baloane de săpun, izbutesc, până la urmă, să învenineze un climat și așa tensionat. Iată, de pildă, *bomba* cu decretul dlui Snegur privitor la interzicerea barterului. Mai întâi, dl. Snegur nu putea să desființeze ceea ce niciodată n-a înființat. Chestiunile comerciale sunt apanajul Guvernului și nu al Președinției. Apoi, relațiile de tip barter fuseseră limitate până aproape de desființare nu la 10 martie, când a explodat „știrea", ci încă de la 13 ianuarie. Și nu de dl. Snegur, ci de Sangheli. Iar hotărârea prevede și importante exceptări (resurse energetice, materii prime, utilaje și piese de schimb, medicamente, operațiunile de cooperare). Un alt cotidian ne anunță că dl. Snegur *a concediat întreg personalul Radio-televiziunii naționale.* Ceea ce-i o prostie: specialiștii în domeniul acesta nu se formează de azi pe mâine, iar o concediere în masă ar echivala cu încetarea emisiunilor și închiderea posturilor. Decretul prezidențial se referă doar la „depolitizarea"instituției și la plasarea în muncă a celor deveniți „disponibili". Că va începe o vânătoare de vrăjitoare, e cert. Dar de aici și până a anunța că toți gazetarii din audio-vizual au fost trimiși acasă, e cale lungă. Va urma, desigur, o nouă desmințire prezidențială. Și uite așa, bolmojindu-se azi, bolmojindu-se mâine, scriindu-se după ureche și în dorul lelii, se ajunge în situația de a nu mai ști exact dacă dlui Președinte i s-a furat un stilou, ori a furat un stilou! Iar domnia sa va avea temei să considere românofobia moldovenească drept firească replică la... moldofobia românească... Ce se rezolvă prin incriminări gratuite și mârâieli de dupa gard? Relațiile României cu Moldova se află pe panta descendentă; nimic nu ne oprește să credem că traiectoria va respecta legile sinusoidei. Va urma deci, cândva, înscrierea pe ramura ascendentă. Iar unirea se va izbuti fie datorită apăsării unei spaime (amintiți-vă de amenințarea bolșevică din 1917-1918), fie descătușării unei imense bucurii (ambele state, ori chiar numai România, izbutind să-și ridice spectaculos nivelul de trai, concomitent cu o fericită integrare *de fond*), fie... din ambele pricini. A patra cale, cea preconizată de vulturii unioniști (nerecunoașteri statale, urmate de pretenții teritoriale) fiind complet închisă datorită evoluțiilor europene din ultimii ani. Sigur, tratatul Ribbentrop-Molotov este la fel de odios dacă-l examinezi și de la Riga, și de la București. Închipuiți-vă, însă, că în alegerile din statele baltice ar fi candidat și o formațiune ruso-fonă pro-moscovită. Credeți că vreun lituanian, letonian, ar fi votat în favoarea foștilor ocupanți? Ei bine, la 27 februarie, mulți dintre moldovenii noștri au făcut-o. Așa că...

cronică postelectorală

Ciucur-Mingir e un sat basarabean pierdut prin Bugeac (raionul Cimișlia). Are șansa să intre în istorie întrucât aici și-a rostit dl. președinte

Snegur cel mai important discurs post-electoral. *Cuvântarea de la Mingir* pune în evidență o categorică modificare a tonului: blândețea înțeleaptă și bonomia sfătoasă au cedat locul unei agresivități ce pur și simplu ne-a șocat. Care ar putea fi explicația? Poate, victoria în alegeri... Victoria cui? Doar președintele se află deasupra confruntărilor dintre partide și domnia sa nu-i membru cotizant la nici o formațiune politică. Să fie vorba despre un întârziat sentiment de ușurare, în virtutea căruia au fost lăsate la o parte farafastâcurile politico-diplomaticești, spunându-se, în fine, lucrurilor pe nume? Poate. De-ar fi fost vorba de o persoană tip Elțin, mai c-am fi intrat la idei, dând vina pe... isop. Dar nu, dl. Snegur este un cetățean echilibrat și cu frica lui Dumnezeu. Să-l fi luat, pur și simplu, gura pe dinainte? La urma urmei, domnia sa are dreptul să spună ce voiește, ba, uneori, chiar și ce gândește. Numai că fiind persoană publică, și *Președinte ales de popor*, nu trebuie să uite nici o clipă că fiecare vorbuliță rezonează înmiit și poate da apă la moară tuturor speculațiilor cu putință. Ori s-o fi gândit, dl. președinte, că Mingir nu-i chiar un *Macondo* marquezian de tip... găgăuz; acolo, departe, ce se rostește nu încolțește, ci adoarme în uitare veci de veci...

Dar, de fapt, ce le-a spus găgăuzilor președintele Moldovei? Mai întâi, a apreciat că, la alegeri, *poporul a dat dovadă de un înalt grad de inteligență* (spre a completa a doua zi, într-o alocuțiune televizată: *dovedind și maturitate politică și sănătos bun simț*). Să zicem că un șef de stat poate să-și firitisească supușii, după un scrutin hotărâtor, gâdilându-le orgoliul și șubrezindu-le niscaiva complexe. Numai că dl. Snegur nu s-a oprit aici. A continuat, afirmând că moldovenii *au știut să aleagă grâul de neghină*. Grâul cel sănătos și rodnic ar crește, deci, pe tarlaua agrarienilor și a rusofonilor în frunte cu Senik! Iar neghina - clar: Congresul intelectualității și Frontul Popular (CD). „Neutralitatea" dlui președinte *al țării* (și nu al agrarienilor!) iese la iveală precum undelemnul, iar viitorul tratament rezervat opoziției devine previzibil. Ce să faci cu neghina, decât s-o spulberi? De altfel, dl. Snegur și-a arătat hotărârea de a acționa în forță, schimbând, cum se spune, macazul: „*La noi încă nu este LICHIDAT Consiliul Unirii*" condus de Mircea Druc. Da, ați citit bine: la Ciucur-Mingir, președintele a rostit un cuvințel purtător de amare amintiri staliniste: *lichidat*. Evident, nu cred că se întrezăresc „lichidări fizice (deși dl. Nica, președintele unui partid de orientare unionistă, a fost recent cotonogit *pe sălile Parlamentului* și se află internat în spital!!), ci desființări *de facto* ale formațiunilor politice incomode. Rezultatele alegerilor, ca și răspunsul la „sondajul sociologic" se constituie, în opinia dlui președinte, într-un soi de „temei legal" pentru decuscutări, lichidări și ierbicidări selective! D-ale democrației moldovenești! Tot la Mingir, dl. Snegur a înfierat „*marea poftă a unor partide din România*". Pofta de... Basarabia, evident. Și cum pofta vine mâncând, bucatele au fost ascunse sub ștergarul „sondajului sociologic" despre care și dl. Lucinschi și alți lideri de la Chișinău ne-au declarat că are un rol pur consultativ, fără consecințe juridice. Ei bine, dl. Snegur, la Mingir, răstoarnă complet perspectiva asupra „sondajului" declarând: „*O să mai vedem noi cum vom face cu consecințele juridice. Îl vom lua în calcul ca referendum*". Ce să mai crezi, ce să mai înțelegi, când azi se spune una și mâine, alta? De-a lungul celor

patru ani de când scriu din (și despre) Basarabia, am pledat în repetate rânduri pentru nerecurgerea la etichetări grăbite și la tratarea delicatei chestiuni a unirii în stil hei-rup-ist, inflamatoriu și lozincard. Continui să cred, cunoscând adevărata stare de spirit din Basarabia, că unirea *nu s-a copt încă* și orice forțare a cursului evenimentelor nu poate duce decât la contra-răspunsuri de tipul „sondajului" de la 6 martie. Cuvântările belicoase, rostite pretutindeni unde se ivește prilejul, de către „unioniști de profesie" - de regulă, bătrânei bine intenționați, dar incapabili să propună și altceva decât „soluția" *treceți Prutul*! - presară un supărător colb demagogic peste o temă ce românii au tratat-o întotdeauna cu adânc respect și seriozitate deplină. Să recunoaștem că atât alegerile, cât și „sondajul" au avut și partea lor bună, măcar arătând oricărui Toma Necredinciosul că anchetele sociologice false (42% adepți ai unirii într-un sondaj din toamna lui 1993!!) nu folosesc nimănui și că unirea Moldovei cu țara nu poate precede... unirea unioniștilor de peste Prut. Dacă Frontul Popular și Congresul Intelectualității n-au izbutit să afle un limbaj comun care să le permită închegarea unui bloc electoral, ce pretenție să mai avem de la autoritățile ce-și păzesc cu strășnicie scaunele și privilegiile? Doar nu-i „ultima Cameră"! Și dacă ne gândim bine, istoria se cam repetă. Iată ce scria Al. Mateevici în 1907: Alegerile „*ne vor face ori oameni vii, oameni ca toți oamenii în cel mai frumos înțăles al cuvântului, ori niște mortăciuni fără voință, fără lumina minței și fără drepturi, niște dobitoace, precum ar și vrea să facă tot norodul Rusiei vechii ocârmuitori ai acestei țări nenorocite, care, în vremea de față, când lumina dimineței și a răsăritului se lățește de acuma peste tot locul, încă trag înapoi, gândind să aducă noaptea iarăși.*" Preotul Mateevici milita, atunci, pentru corecta reprezentare a moldovenilor în Duma de stat, convins fiind că „mersul alegerilor ne va arăta cine suntem noi și unde-i locul nostru".

Iată că nici acum, după aproape un veac, „mersul alegerilor" n-a izbutit să-i convingă pe moldovenii de peste Prut că-s români și că destinul lor nu poate fi împlinit decât împreună cu România...

cronica măruntă

Artiom Lazarev a inaugurat lucrările noului parlament. Așa a fost să fie, astfel se procedează și la case mai mari: cel mai vârstnic parlamentar dă „lovitura de începere". În cazul lui Lazarev, chiar c-a fost o... lovitură: nimeni nu și-ar fi închipuit, cu 2-3 ani în urmă, că venerabilul Lazarev, autorul celor mai deșănțate falsificări la adresa istoriei și limbii „poporului moldovenesc", responsabil direct de deportarea în Siberia a 134 de familii din sudul Basarabiei, va avea curajul să se mai arate vreodată în public. Și iată-l, împodobit cu însemnele celor 18 ordine și medalii cu care l-au blagoslovit Bodiul, Brejnev, ba chiar și tătucul Stalin, cuvântând de la tribună! Cel mai mare anti-român deschide lucrările parlamentului în al doilea stat românesc! * În cuvântarea rostită cu prilejul depunerii (simbolice) mandatului, primul-ministru, Andrei Sangheli a mulțumit mai multor țări pentru sprijinul oferit Moldovei. Au fost menționate Germania, Olanda, Rusia, Belarus, Ucraina, Turkmenistanul și Azerbaidjanul. Nici o vorbă la adresa României. Probabil că nu meritâm. * Într-un lung articol (de această dată, destul de judicios), Ion Druță întreabă neliniștit: „Ce facem cu biruința, domnilor agrarieni?" și propune înființarea unei noi formațiuni politice: PCCNF, adică *Partidul Creștinilor Care nu Fură*. Dac-am citi denumirea în *limba oltenea-*

scă, atunci „cei ce *nu fură*" ar însemna „cei ce *n-au fost*". Ori, parlamentul e plin de foști. Deci, dl. Druță se referă la *fură* de la „a fura" și nu de la „a fi". Cu toate acestea, dramaturgul își retrage repede propunerea, considerând că noul partid... n-ar prea avea adepți. * Radio *Svoboda* „pune în undă" opinii privitoare la două *mari mituri*: primul s-ar referi la așa zisa dorință a statelor din fosta URSS de a se despărți de Rusia: „în multe dintre țările (devenite) independente, opiniile erau complet altele și tendințele nu erau deloc anti-ruse". Al doilea: *Unirea cu România a fost de asemenea un mit, creat la București și nu la Chișinău.* * Ziarul „Sfatul Țării" (oficios al parlamentului) despre drapelul Republicii Moldova: *„Realitatea-i că nu există nici un fel de argumente istorice în sprijinul tricolorului României ca steag al Moldovei"*. * Greu de înțeles! Moldova, care se plânge mereu de lipsa produselor petroliere, și care, în ultima vreme, a primit mii de tone drept ajutor din România, a... exportat (în 1992) în Turcia, Italia și Franța 10.000 t. benzină, 41.000 t. motorină, 550.000 t. păcură, 500.000 t. petrol! * O explicație a eșecului opoziției în alegerile de la 27 februarie:„Extrem de nociv s-a dovedit a fi oportunismul unor intelectuali basarabeni, care au abandonat cu multă ușurință misiunea de promotori ai adevărului istoric și ai spiritualității românești, acceptând, pentru 30 de arginți, condiția de lachei la curtea foștilor și actualilor stăpâni". („Literatură și artă", nr. 2538/94). * De 1 aprilie, ziua păcălelilor, presa basarabeană a publicat propuneri de texte pentru noul imn al Moldovei. Iată una dintre ele: „In fazenda lui Ion/ Toți parlamentarii dorm/ Numai unul n-are somn/ Și acela-i agronom." Refrenul: „Ioane, Ioane/ Toată lumea doarme/ Numai eu nu pot să dorm/ Ioane, Ioane, mai toarnă o su' de grame..."

cronica limbii

Prin votarea articolului 13 (cifră cu ghinion) al noii Constituții - de fapt, numai o parte a lui, cea referitoare la *limba de stat* - s-a decis: în Basarabia se vorbește *limba moldovenească!* Încăpățânarea parlamentarilor agrarieri n-a putut fi înfrântă nici de pledoaria „speakerului" Petru Lucinschi (agrarian!), care a susținut formularea *limba moldovenească - identică cu limba română.* Partea a II-a a buclucașului art. 13 se referă la funcțiile limbii ruse.

Evident, inventarea „limbii moldovenești" nu-i altceva decât un enorm fals, iar trecerea prin Parlament (81 voturi pentru, 19 împotrivă) reprezintă târzia re-validare oficială a unei șmecherii staliniste de doi bani. N-a contat nici o clipă opinia specialiștilor, inclusiv a lingviștilor ruși, nu contează nici evidența strigătoare la cer și nici măcar faptul că până și mongolii au hotărât să-și apere propria limbă și scriere, abandonând alfabetul rus și revenind la înșirarea semnelor grafice pe verticală... Agrarierii consideră că „poporul trebuie să hotărască ce limbă vorbește" - și cum poporul sunt ei (?!), au decis după cum i-a tăiat capul. Potrivit procedurii de validare (sau invalidare) prin vot a unor chestiuni de natură pur științifică, ne-am putea trezi că s-a votat anul 1904 pentru moartea lui Ștefan cel Mare, că 5 ori 5 fac 35, că pătratul are unșpe colțuri și Oltul curge pe la Cimișlia - doar așa a hotărât poporul! Cât privește „limba moldovenească", n-ar avea nici un rost să intrăm în vârtejul polemic, spre a combate enormitățile susținute de ne-lingviști implicați în jocuri politice și capabili să-i ia pe Iorga și pe Sadoveanu martori întru susținerea unor teze... antiromânești. Toate referirile la „limba moldovenească" extrase din cronicari și din opere literare moderne au în vedere *graiul moldovenesc al limbii române* și

a te preface că nu pricepi acest adevăr elementar înseamnă ori rea credință, ori pur și simplu analfabetism. N-ar avea haz nici să rostogolim coșărci de contra argumente, cum n-ar avea rost și devine ridicolă *ab initio* tentativa de a demonstra că albu-i alb și negru-i negru. Doar scolasticii au fost capabili să încerce a răspunde la întrebări de genul „are cârtița ochi?", fără a catadixi să examineze și o... cârtiță! Să mi se arate un dicționar român-moldovenesc și trec în tabăra lui Stalin-Marr-Senik-Moțpan! Interesant este, însă, de remarcat faptul că aparent democratica aserțiune a dlui Moțpan, potrivit căreia „*poporul are dreptul să hotărască ce limbă vorbește*" face parte din familia cugetărilor despre întâietatea oului sau a găinii. Fiindcă nu poporul își botează și validează prin vot limba ce-o vorbește, ci dimpotrivă, limba (alături de comunitatea teritorială și a tradițiilor culturale) este aceea care atestă și certifică existența unui popor. Dacă francezii vor hotărî, la un moment dat, că vorbesc suedeza, aceasta nu-i va face nici mai puțini franțuji (decât sunt) și nici mai suedezi (decât nu-s). În spatele mascaradei cu „limba moldovenească" se află un anume sentiment de culpabilitate - pe care, așa cum am arătat și cu alte prilejuri, îl considerăm nejustificat. Poate exista foarte bine și un al doilea stat românesc, independent și suveran până la Dumnezeu, fără a fi necesară inventarea unei limbi și a unui popor aparte. Schema pare a fi, însă, alta - mai simplă și mult mai... pământeană: *ai limbă, ai popor; ai popor, ai țară; ai țară, ai stat; ai stat, ai funcții; ai funcții, ai putere; ai putere, ai de toate.* (Recent s-a anulat și hotărârea fostului Parlament de reorganizare a Moldovei în județe, orașe și comune. Constituția prevede că, teritorial, republica este organizată în raioane, orașe și sate. Ce alt mobil ar putea să existe - evident, în afara aceluia de respingere a modelului românesc - decât menținerea în posturi a puzderiei de funcționărași din cele peste 40 de raioane?) Citită de la cap la coadă, dar și de la coadă la cap, *schema puterii* în Republica Moldova nu se poticnește decât de realitatea lingvistică: n-ai limbă (aparte), n-ai popor (aparte). Și unde nu-i, nici Dumnezeu nu dă; atunci, moldoveanul inventează. Numai că uită să precizeze care ar fi arealul în care se vorbește *limba moldovenească*. S-ar opri ea la vama Sculeni ori Giurgiulești? Imposibil, câtă vreme citatele intens mediatizate în ultima vreme se referă la *limba moldovenească* (evident, *graiul* vorbit dincolo și dincoace de Prut. Deci, „poporul" din Basarabia a hotărât ce limbă vorbesc eu la Iași? Cu ce drept? Aici se vede și intuiția politică a „marelui vulpoi" care este Petru Lucinschi: dându-și seama că nu se poate întinde coarda și sări calul la infinit și că nimic trainic nu poate fi clădit pe temelia unei minciuni gogonate, președintele Parlamentului de la Chișinău a propus formularea „limba moldovenească - identică cu limba română". Propunere respinsă de către deputații din propriul partid. Ceea ce nu înseamnă că ea n-a existat și că istoria n-a înregistrat-o. Opoziția, așa firavă cum e, a cerut energic ca în art. 13 formularea să fie *limba română* și atât. Președintele Lucinschi a nuanțat oarecum, sintagma sugerată fiind, ca înțeles adânc, foarte aproape de cea a opoziției. Dar chemați să decidă într-o dispută lingvistică, agronomii s-au unit cu rusofonii și rezultatul e cel cunoscut. Prin hotărârea nespecialiștilor, basarabenii au fost blagosloviți cu „limbă proprie". Deci, și popor, și țară, și stat și funcții și putere și... așa mai departe.

politicale

Nu-i lipsit de interes să aruncăm o „repede ochire" asupra listei noului guvern instalat la Chișinău. Deci: un prim-ministru, trei vice-prim-miniștri, un ministru de stat și 18 miniștri - în total, 23 de portofolii. Media de vârstă: 50 de ani. Cei mai tineri: Valeriu Bulgari (vice-prim-ministru) și Grigore Triboi (ministrul industriei) - 38 de ani. Cei mai vârstnici: Timofei Moșneaga - nume predestinat! - (ministrul sănătății), 62 de ani și Pavel Creangă (ministrul apărării) - 61 de ani (cam târziu să mai învețe românește!) Doar patru sunt agronomi, așa că zvonurile privind agrarocrația ministerială nu se confirmă decât parțial (6 deținători de portofolii au candidat pe listele agrarienilor). Aproape toți miniștrii sunt născuți la țară, mulți dintre ei pornind-o „de jos"; Victor Pușcașu a fost tractorist, Valentin Cunev zidar, Valeriu Bobuțac vânzător, Vasile Iovv lăcătuș, Mihail Severovan muncitor. Toți membrii cabinetului au studii superioare. Jumătate dintre ei au învățat la Moscova, Kiev, Leningrad, Lvov, iar unii au efectuat diverse stagii în Egipt, SUA, Cuba și chiar Afganistan (ghiciți cine!) 13 au fost activiști de partid în diverse eșaloane, începând de la comitete raionale și până la nivelul de șef de secție al CC al PCM (Ion Guțu). Excluzând militarii și agronomii, pe lista profesiunilor mai aflăm ingineri constructori (3), economiști (5), ingineri mecanici (2), medici (1), profesori (3), juriști (2), ingineri tehnologi (1). Nu mai puțin de 8 miniștri sunt doctori în științe: filozofie (1), economie (2), istorie (2), științe tehnice (1), medicină (1), fizico-matematică (1). Nivelul general de competență nu poate fi pus la îndoială. Depinde în ce direcție vor acționa respectivele competențe, iată, patru doctori în istorie au publicat recent, la Chișinău, un „studiu" polemic în care se străduiesc să argumenteze existența unui popor moldovean... altul decât cel român! Fraza de încheiere spune totul: „*Este clar că orice încercare de dispută pe această temă are scop dărâmarea temeliei naționale și deci a independenței Republicii Moldova*". O fi, oare, chiar așa de clar? Atentează cineva la statalitatea Austriei afirmând că la Viena se vorbește germana? Dacă Veneția a fost cândva stat suveran, asta înseamnă că venețienii nu-s italieni? Pe timpul păcii Westfalice (1648), Germania era împărțită în vreo 300 de principate și ducate. Ceea ce n-ar îndreptăți pe nimeni să inventeze tot atâtea popoare distincte! Bavarezii nu-s nemți? Eu, născut la Iași, ce-s? Potrivit doctorilor Bârnea, Stratievschi, Țaranov și Stati, n-aș fi român, ci... moldovean! Este absolut ridicolă tentativa de a susține o realitate politică actuală cu argumente „istorice" de genul „Într-o scrisoare de la 1635 a regelui Ungariei se menționează de câteva ori *țara moldovenească* (terra moldvana)". Ei și ce dacă se menționează? Spune cineva că Moldova n-a existat? Dacă basarabenii țin să-și construiască un stat separat e treaba lor și, până la un punct, dreptul lor. Să fie sănătoși, dragoste cu sila nu se face. Dar nici *popoare* nu se nasc peste noapte, în eprubete doftoricite de istorici partizani. În firea lucrurilor este unirea, nu despărțenia; timpul le va rezolva pe toate. Deocamdată, să constatăm cu uimire că „studiul" cu pricina a fost publicat în mai multe gazete, dar numai în „Sfatul Țării" se află paragrafele finale, parțial reproduse de noi. Să fie, oare,

vorba de apăsată contribuție redacțională? Răspunsul ni l-ar putea oferi, eventual, cei patru *doctori habilitați* în istorie. Poate chiar dl. Țaranov (fost Țăranu)... Dar să ne întoarcem la temă: guvernul. Nimeni nu-i fericește pe agrarieni: au preluat conducerea în cel mai nefavorabil moment cu putință. Un sondaj sociologic efectuat nu de mult arată că starea actuală a Moldovei este critică (58,2%) ori cel puțin nefavorabilă (32,7%). La întrebarea „credeți că republica noastră evoluează în direcție justă sau greșită?", 76,1% dintre cei chestionați au dat răspunsul *greșită*, iar 82,3% apreciază că nu este satisfăcător modul în care evoluează procesul de democratizare a țării. (În paranteză fie spus, același sondaj indică doar 5,6% adepți ai unirii cu România!) Economia Moldovei este la pământ, în multe locuri salariile nu s-au plătit de 2-3 luni, prețurile au luat-o razna, magazinele sunt goale. Sarcina noului guvern este extrem de dificilă, iar Ion Druță, cu inteligența lui hâtră și ciufută, s-a grăbit să tragă semnalul de alarmă: *„S-o mai slăbim cu închinarea paharelor la masa biruitorilor, căci (...) biruința de 50% sau cam așa ceva este, totuși, o biruință relativă. Să nu uităm că țăranul nostru mai rămâne în colhoz, iar colhoznicul nu poate fi considerat om liber în toată puterea cuvântului. Să vedem cum va vota el peste câțiva ani..."*

Chiar așa: să vedem!

Și tot de la dl. Ion Druță citire: *„Ar fi o curată nebunie acum, când Moldova caută din răsputeri să se ridice în capul oaselor, să-și recapete față și locul său în lume, zic, ar fi o curată nebunie să pulverizăm forțele intelectuale sănătoase și constructive pe simplul motiv că ele au figurat pe o altă listă și că poartă în buzunar carnețele de altă culoare"*.

Corect.

Rămâne de văzut cine și după ce criterii va acorda calificativele de *constructiv* ori *sănătos*, în baza cărora s-ar orândui epurările și vendetele presimțite de Ion Druță.

cronica măruntă

Omul cu ciocanul a fost condamnat la 4 ani închisoare. Reamintesc isprava șefului catedrei „Limbajele algoritmice și programare" a Universității din Chișinău: anul trecut, l-a pocnit de 5 ori în moalele capului cu un ciocan pe... rectorul Universității, G. Rusnac. *Omul cu ciocanul*, pe numele său Mihai Gonța, a declarat că se afla în stare de stress și că intenționase doar să-i aplice rectorului o... corecție. Instanța a reținut în sarcina profesorului Gonța infracțiunea de tentativă de omor. * Încă un argument în „favoarea" afirmației premierului Sangheli precum că *România n-a dat gratis Moldovei nici măcar un creion*: Ministerul agriculturii de la Chișinău a primit recent o donație (în valoare de 55 milioane lei românești) constând în medicamente de uz veterinar produse la întreprinderea de antibiotice din Iași. * Ce se mai fură în Moldova? De la cariera Cricova a fost ciupit un... buldozer! * Sângele apă nu se face: Consulatul Republicii Turcia a donat găgăuzilor din Ciadâr-Lunga o tipografie computerizată, cu ajutorul căreia va fi editat ziarul „Ciadâr Sesi" („Vocea Ceadârului") * Pitorescul săptămânal „Moldovanul" publică în serial Raportul Comisiei de anchetă a Parlamentului României asupra abuzurilor săvârșite de jandarmii din județul Bălți în anii 1920-1921. Materialele, prezentate ca inedite, au mai fost publicate în presa basarabeană (1990-1991). Se omite și acum esențialul: ancheta a fost ordonată de Parlamentul României și, în urma constatărilor, s-au luat cele mai drastice măsuri (trimiteri în judecată,

treceri în rezervă, destituiri etc. etc.) Nu știm să fi existat vreodată un demers similar moscovit în baza căruia să fi fost măcar cercetați, dacă nu și pedepsiți, torționarii de la KGB. * „Iorgofonul" (saxofono-dovleacul) meșterului Iorga a fost expus la Iași. Bine mânuită, copia instrumentului dăruit președintelui Clinton poate izvodi orice combinație de sunete. Dacă toate tărtăcuțele ce se coc pe plaiurile moldave ar fi preschimbate în iorgofoane, aportul valutar mai c-ar scoate țara din impas! * Satele ce poartă numele *Stroiești* „se țin de neamuri": a fost inițiată o colaborare între localitățile cu această denumire din România (8 sate, în județele Argeș, Buzău, Iași, Mehedinți, Vâlcea, Botoșani, Gorj, Suceava, Vaslui), din Ucraina (în raioanele Ivanno-Frankovsk și Noua Suliță) și din Republica Moldova (raionul Râbnița). * Încă o propunere pentru textul noului imn al Republicii Moldova: *„Afară-i frig. / În casă-i frig. / În pat e frig. / Mă fac covrig. / Dar am puterea / Să mai strig: Să ne trăiești / Partid iubit / Că ne-ai călit!"*

politicale

Întâlnirea lui Adrian Năstase cu Iurie Roșca, președintele (reales) al FPCD ne prilejuiește referiri la al IV-lea Congres al FPCD, eveniment ce a trecut aproape necomentat, deși a adus cu sine clarificări și precizări de poziții și intenții, într-o etapă caracterizată ca fiind „o perioadă dificilă". Raportul supus aprobării Congresului a trecut în revistă activitatea FPCD în perioada februarie 1992 - aprilie 1994, propunând o anume interpretare pentru evoluțiile basarabene, în special în chestiunea nistreană, aderarea la CSI, soarta „grupului Ilașcu", raporturile FPDC cu alte formațiuni politice și (ne)recunoașterea Mitropoliei reactivate de Patriarhia română. În sală au putut fi văzuți reprezentanți ai Senatului României (Ion Solcanu, vicepreședinte), ai PDSR, PNȚCD, P.D., Partidul „România Mare", PAC, reprezentanți ai misiunilor diplomatice acreditate la Chișinău. Asistență aleasă, deci. O primă remarcă: atât în *Raport*, cât și în Hotărârea, Declarațiile și Rezoluțiile Congresului nu s-a pronunțat niciodată cuvântul UNIRE. Semn că FPCD a tras învățămintele cuvenite și s-a adaptat, de voie, de nevoie, condițiilor alergice din republică. În ce privește fărâmițarea Frontului, cândva „unică forță de opoziție", Iurie Roșca o pune pe seama *„infatuării și insatisfacției unora de poziția ce le-a revenit în organele de conducere ale FPCD"*, motiv pentru care *„domnii în cauză s-au retras definitiv din rândurile formațiunii, creind o organizație nouă, numită Congresul Intelectualității"*. Se pare că, odată „retrași" din FPCD, „domnii în cauză" au căutat „să-și creeze structuri locale în baza secțiilor raionale ale FPCD", ceea ce, evident, s-a răsfrânt negativ asupra electoratului. (S-ar cuveni, totuși, de observat că „unica forță de opoziție" n-a mai fost *unică* și prin propria-i hotărâre: în clipa în care și-a adăugat în coada titulaturii precizarea restrictivă *Creștin-Democrat*, Frontul nu mai putea reprezenta decât acea parte a opoziției care împărtășea ideologia creștin-democrată.) Drept inoportună este calificată demisia din conducerea fostului parlament a domnilor Moșanu, Hadârcă, Matei, Nedelciuc, care ar fi făcut „jocul puterii interesate să-și desăvârșească opera de reinstaurare a vechii nomenclaturi". Alegerile sunt așezate sub semnul întrebării, majoritatea - consideră Frontul - fiind „obținută prin nenumărate

abuzuri, manipulări și fraude", iar reproșul ne-unirii forțelor democratice și prezentării în fața electoratului cu formațiuni și programe diferite este respins: „un asemenea bloc era imposibil de creat". De altfel, FPCD nu pare dispus nici în viitor să împărtășească ideea unirii tuturor forțelor democratice: *„nu suntem dispuși să ne dizolvăm identitatea și opțiunile politice în sânul vreunui bloc inform și omogenizator"*. Ar fi acceptată doar fuzionarea partidelor „mai puțin influente" cu FPCD, în acest sens fiind inițiate și unele discuții preliminare. Cât privește opțiunile social-politice majore, Frontul precizează: „Fără o reformă economică radicală, fără o susținere masivă din partea occidentului și fără a desfășura un proces coerent de privatizare, fără realizarea unei împroprietăriri echitabile a țăranilor cu pământ, situația social-economică nu are șanse de îmbunătățire". Un loc aparte în *Raport* l-au deținut referirile la „grupul Ilașcu", concluzionându-se: „Principala vină pentru soarta tragică a acestor cetățeni cade pe seama președintelui Snegur, care, în calitatea sa de garant al Constituției, al respectării drepturilor omului, nu a întreprins nimic eficient pentru eliberarea colegilor noștri". (În paranteză fie spus, Al. Caraman, „vicepreședintele" nistrean, a declarat recent că *„Sentința de condamnare la moarte a lui Ilie Ilașcu a rămas în vigoare. Au fost cazuri când un condamnat la moarte a rămas în închisoare 2-3 ani".)* Adresându-se Congresului cu formula „Iubiți camarazi de luptă pentru libertatea și unitatea neamului românesc", Iurie Roșca a constatat, cu destulă amărăciune și realism: *„Etapa unor manifestații grandioase, care promiteau împlinirea grabnică a tuturor aspirațiilor noastre, a trecut"* Țelul final rămânând, însă, același: „integrarea în toate domeniile cu Țara, creând astfel premise favorabile pentru desăvârșirea unității neamului românesc". Nu se spune *unire,* dar se zice... în subtext. Aceeași formulă („integrare în toate domeniile cu țara") o regăsim în Hotărârea Congresului al IV-lea al FPCD. Au mai fost adoptate: Declarația cu privire la soarta deținuților politici de la Tiraspol, o altă declarație „Cu privire la politica antisocială a actualei puteri", precum și rezoluțiile „Cu privire la pericolul anulării independenței Republicii Moldova și refacerea fostului imperiu sovietic", „Cu privire la tendințele de federalizare a Republicii Moldova", „Cu privire la reforma agrară" (FPCD se consideră a fi „inițiator și promotor al reformelor în general și al reformei agrare în particular"), „Cu privire la Mitropolia Basarabiei", „Cu privire la privatizare", „Cu privire la politica externă".

Traversând un moment foarte dificil, Frontul își păstrează verticalitatea, continuând lupta cu fruntea sus. Iluziile unor lideri („Am ajuns mai puternici ca niciodată" - s-a afirmat de la tribuna Congresului) se cuvin , însă, temperate.

cronica măruntă

La Chișinău a revenit moda *scrisorilor de la oamenii muncii.* Ziarul „Moldova Suverană" (nr. 18388) publică o astfel de epistolă semnată de șase persoane despre care, să fim iertați, n-am prea auzit. Autorii împart oamenii politici în buni și răi. Despre dl. Președinte Snegur se spune: *„Sunteți Apostolul Pavel al poporului nostru în cea mai importantă pe-*

rioadă din istoria contemporană a moldovenilor. Vă bucurați de respect și autoritate atât în republică, cât și în lume, prin gândire politică, măiestrie diplomatică, competență, practic, în toate domeniile vieții republicii și, în fine, pur și simplu prin omenie". Iată-i și pe cei răi: „*Druc, cel care ne-a scăldat republica în sânge și a șters-o în România din frică de răsplată, de unde dirijează toate mârșăviile împotriva Republicii Moldova, Lari și Vieru, trădători de patrie și popor, adăpostiți de frații mai mare care, cică, ne vor binele*". Între timp s-a constat că cei șase „semnatari" sunt persoane inexistente.Fără comentarii. * A fost omagiat Artiom Lazarev, cu prilejul împlinirii vârstei de 80 de ani. Decorându-l cu „Ordinul Republicii", dl. președinte Snegur a subliniat marele merit al sărbătoritului de a fi „abordat preponderent chestiunea statalității moldovenești, căreia îi este fidel până astăzi". * *Declarația Parlamentului Republicii Moldova* prin care se protestează la adresa „poziției oficialităților române, exprimată prin declarații publice ale persoanelor din conducerea României care neagă existența Moldovei ca stat independent și a poporului moldovenesc ca națiune" conține înduioșătoare dezacorduri gramaticale. O fi fost redactată în *lima agrariană*. * Serviciul de presă al armatei lui Lebed declară că „Armata a 14-a, fidelă misiunii sale pacificatoare în zonă, *nu* intenționează să rămână, în situația creată, un observator imparțial". Lebed arată astfel limpede că va interveni direct în conflictul dintre părinții copiilor din Tighina și autoritățile smirnoviste pe tema interzicerii alfabetului latin. De subliniat că generalul de la Tiraspol se situează de partea celor ce militează pentru alfabetul latin! * Într-un recent interviu, prim-ministrul Sangheli consideră că „*a venit timpul să spunem răspicat: cine poate merge cu noi, să meargă, cine nu, trebuie să se ducă în altă parte să-și realizeze scopurile și ideile*". * Parlamentul de la Chișinău a adoptat noua lege a presei. Una dintre prevederi se referă la *reînregistrarea* publicațiilor periodice existente. Rămâne de văzut ce va să însemne aceasta în cazul săptămânalelor „Țara", „Glasul Națiunii" și „Literatură și artă". *„Congresul spiritualității românești" de la Herculane este considerat de politologul A. Alexandru (?) ca „nefolosind nimănui". * Ziarul „Nezavisimaia Moldova" (nr. 648-649) îi taxează drept *mojici* și *birjari* pe Dumitru Matcovschi, Grigore Vieru, Mircea Druc ș.a.

politicale

Adesea, încercând să ieșim dintr-o împrejurare incomodă, neplăcută, stânjenitoare, exclamăm simplu, sec și concis, *asta e*. Adică, asta-i situația. Nimic (ori foarte puțin) de făcut. Un amic și-a bușit mașina într-un plop și, după ce a izbutit să iasă în patru labe din tăblăria contorsionată (pentru achiziționarea căreia făcuse patru ani cură de iaurt - pe vremea ciuruitului) n-a găsit exclamație mai potrivită decât universala *asta e!* Cutare, surprins de consoartă într-o postură pe cât de penibilă, pe atât de ne-echivocă, n-a avut altceva de făcut decât să ridice din umeri și să ofteze: *nevastă, asta e!*

Cuveni-s-ar cu adevărat să înțelegem, odată pentru întodeauna, că situația din Basarabia *asta e*. Fie că ne place, fie că nu ne place. Cei de peste Prut au votat cum au crezut de cuviință și, în numele democrației, se cuvine să le respectăm opțiunea. Au fost manipulați, mințiți, dezinformați? Poate. Dar nici noi, în România, n-avem parte de-o informare corectă cu privire la Basarabia. Programul TV „Mesager", destul de neutru și oficializat, va fi, probabil, restructurat. Dl. Usatâi, președintele Companiei de stat Tele-radio „Moldova", a declarat recent: „*intenționăm să ne debarasăm de emisiuni și programe supra-politizate, care ațâță spiritele și destabilizează situația social-politică din republică*". E limpede, nu? Din Basarabia sosește în România *o*

anumită parte a presei - „Literatură și artă", „Țara", „Glasul națiunii" - așa că românii citesc doar ceea ce le place să citească. N-au cum să audieze și *altera pars*. La Chișinău, „Literatură și artă" aproape că n-o găsești la chioșcuri, iar „Țara" și „Glasul națiunii", după ce că nu-s cotidiene, dispun de spații tipografice modeste și mijloace financiare așișderea. „Cealaltă parte a presei" copleșește prin ritmul apariției și, ades, prin tiraje. Pentru cei din România asta-i parte nevăzută a lumii și, probabil, așa se explică impresia falsă potrivit căreia unirea e coaptă de-a binelea și trebuie doar întinsă mâna spre a culege para mălăiață. Ar fi o naivitate să credem că românofobii n-au și ei argumentele lor. Pe care, cel mai ades le oferim... chiar noi. Spre a convinge basarabenii că, în perioada interbelică, România era o țară calică, gazetarii de la „Moldovanul" n-au avut de ce să se ostenească prea mult: pur și simplu au așezat în pagină zilele trecute, un articol din „Adevărul" (4 mai 1990), unde se vorbește despre malnutriție, pelagră, subconsum, bordeie, analfabetism, mortalitate infantilă etc. etc. Redacției basarabene nu-i rămâne decât să concluzioneze că articolul reprodus „toarnă lumină" asupra veșnicei mizerii din România. Pentru a *turna lumină* și asupra infamilor ce populează parlamentul de la București, aceeași gazetă retipărește articolele din „România liberă". Iar pentru a demonstra că imnul „Deșteaptă-te, române!" a fost adoptat la înghesuială și în totală necunoștință de cauză, se reproduce declarația lui Ion Hadârcă din ... „Adevărul" (25 aug. 1993):„Trecând neobservată prin focul celorlalte dispute propunerea a fost înregistrată (...) Abia după o săptămână, un coleg din Prezidiu m-a interpelat dezamăgit: *Și eu credeam, dom'le, că textul imnului e al matale, ori al lui Vatamanu"*. Alte gazete reproduc cu voluptate materialele apărute în „Acuz", „Academia Cațavencu", „Ultimul cuvânt", „22", „Flacăra". Nimic mai simplu și (aparent) mai credibil decât să-i lași pe români să-și tragă palme singuri: suntem o țară de țigani plină de hoți, toată suflarea e coruptă, Europa ne respinge, democrația e pulbere, peștele de la cap se-mpute. Ridicăm la fileu, iar presa ostilă din Chișinău n-are decât să facă PAC! și să-ngroape mingea în terenul nostru. Ce-i de făcut? Nimic. *Asta e.* N-o să cerem presei să arboreze steagul alb doar pentru a nu oferi muniție celor de peste Prut. Și nici gazetarilor de la Chișinău nu le putem interzice să reproducă articole ale confraților bucureșteni. Fiind fără ieșire, situația este speculată activ de neprieteni. *Asta e!* Ca să nu mai vorbim despre faptul că multe dintre personajele opoziției basarabene, receptate pozitiv la București, n-au (ca și la noi, de altfel) dosarele chiar imaculate; dimpotrivă. Ca atare, se scotocește, se scormonește, până ce se *implementează* ideea că unirea cu România cea sărăntoacă și beteagă o doresc doar niște *foști*, care, după ce au semnalizat stânga, au virat spre dreapta. Ce să facă dl. X, dacă i se arată, negru pe alb, că într-un discurs din 1988 lua apărarea *limbii moldovenești,* iar astăzi combate de pe poziții total opuse? Mai nimic - *asta e*.

Aș spune, deci, că unica atitudine rezonabilă constă în a lua lucrurile exact așa cum sunt, fără a confunda dorințele din România cu realitatea de dincolo de Prut. Tactica rezumabilă la scandări vehemente *Ba-sa-ra-bi-a!* n-a dat rezultate - ba chiar a dăunat. De ajutat Republica Moldova, s-a văzut că n-am

putut-o face cu adevărat eficient și până la capăt. Politica pașilor mici și a integrării treptate (încă) n-a rodit cum s-a crezut. Atunci?

O singură soluție: să pornim de la ceea ce ne arată viața, împăcându-ne cu ideea existenței a două state românești. Basarabia este, acum, bucățelită de secesioniști și blagoslovită cu trupe rusești de ocupație. Toate gesturile politice cutezate de Chișinău n-au cum să facă abstracție de aceste apăsătoare și amenințătoare circumstanțe. Ca o mașină împiedicată de opritoarea galbenă încleștată de roată, politica Republicii Moldova trebuie mai întâi să obțină deblocarea și abia după aceea să introducă maneta într-o viteză oarecare. Înante? Înapoi? Vom trăi și vom vedea.

..Mă aflu la Chișinău, de regulă, la sfârșit de săptămână și întâlnesc ba un cunoscut, ba altul, pe aleile parcului central. Primăvara și-a intrat în drepturi, lumea încearcă să se bucure de soare. Simptomatic, după obișnuitele banalități introductive, urmează întrebări de genul „cât mai costă un apartament în Romania?“, „e greu să obții cetățenia?“, „cui trebuiesc adresate cererile?“ - semn că tot mai mulți basarabeni se gândesc să se stabilească în România. O fi asta soluția? Din unghiul de vedere al fiecăruia poate că da. Dar *interesul general* n-ar prea valida un astfel de mini-exod semănând a abandon. Singurul lucru pe care-l pot face este să încerc a nu oferi sfaturi... Nu știu când și cum, castanii parcului și-au slobozit floarea. În fiecare primăvară, aprinderea candelabrelor albe uimește și surprinde: ia te uită, profitând de neatenția noastră, au înflorit! Drept pentru care încerc să închei într-o tonalitate ceva mai veselă și reproduc o glumă proaspătă care circulă la Chișinău. Președintele Moldovei este întrebat:

- Dumneata, tot cu Iliescu ții?

Iar dl. Snegur răspunde:

- Da, cu el țin. Cu elțin. Cu Elțin.

Asta e!

*

* *

„Limba noastră-i limbă sfântă / Limba vechilor cazanii / Care-o plâng și care-o cântă / Pe la vatra lor țăranii...“ Imnul provizoriu al Republicii Moldova, care a detronat incomodul „Deșteaptă-te, române!“, e-un cântec solemn, larg, generos și plin de căldură (autorul muzicii: Alexandru Cristea). N-are „zvâcnire“ de imn și nici nu proslăvește un neam, o țară, o națiune, ci doar atât: o limbă. Limba *noastră*.

Aici e aici. Alexei Mateevici nu precizează, în cele 12 strofe, la care limbă anume se referă. Nici nu-i nevoie: *Doina dorurilor noastre* n-are cum fi altceva decât româna. Cei care s-au grăbit să așeze poezia preotului Mateevici pe post de imn au fost seduși de posibila sugestie din titlu: - *limba noastră*, adică limba... moldovenească. Eroare! Iată ce afirma Mateevici în 1917 (chiar anul scrierii poemei „Limba noastră“): *„N-avem două limbi și două literaturi, ci numai una, aceeași cu cea de peste Prut. Aceasta să se știe din capul locului, ca să nu mai vorbim degeaba“*. Au trecut mai bine de trei sferturi de veac și, iată, se vorbește tot de pomană și tot în dodii: cei ce se declară români urmează

să primească, în Republica Moldova, statut de... minoritate națională (precum găgăuzii), iar așa zisa „limbă moldovenească" este gata-gata să fie oficializată din necesități... politice Cândva - nu de mult! - se vorbea despre două state românești. Acum, se încearcă (re) inventarea a două popoare diferite. Care nu pot avea același imn. Ziarul dlui Senik, „Dreptate", se grăbește să și argumenteze necesitate renunțării la „Deșteaptă-te, române!" Opera în cauză, un lung poem polemic, îl are ca autor pe Dan Vasile Păunescu. Încă din primele strofe, vinovăția imnului este copios dovedită: „*Cine vrajbă ne-a adus / Cine răul l-a impus / În unitatea noastră / Cu bulgari, cu găgăuzi / Cu ucrainieni, cu ruși? / Vinovat / Este imnul de stat.*" Subtilul și năvalnicul poet Păunescu ot Bâc combate cu vehemență mai departe: „*Imnul rugăciune* /„Deșteaptă-te, române"? Este și rămâne / Focar de tensiune / Chemând la luptă înarmată / Româna națiune / Prin violență-presiune / Barbar să-nfăptuiască / Povața strămoșească / O Românie Mare / În străvechi hotare".

Cam ăsta-i nivelul „argumentării". Nici în perioada celui mai agresiv proletcultism, biata poezie n-a fost atât de crunt, stupid și cretin insultată în însăși ființa ei cea adevărată! Coborâtă la un asemenea nivel, orice discuție devine și inutilă și penibilă. Dacă o gazetă girată de un profesor universitar (Senik) specializat în literatură (fie ea și... „moldovenească") poate publica atari insulte la adresa unui cântec sfânt pentru toți românii, utilizând un limbaj de șanț și mijloace artistice demne de creațiile oligofrenilor din școlile ajutătoare, apoi ce-ar mai fi de zis? Degeaba i s-ar cânta lui Dan Vasile Păunescu: „Deșteaptă-te, române!", fiindcă, se vede limpede, n-are cum să se deștepte. Auziți-l cum se miră" „*Cât vom striga în gura mare / În zi de lucru / În zi de sărbătoare / În zori de zi / În miez de noapte / Deșteaptă-te, române / Din somnul cel de moarte?*" Îl sfătuim amical pe dl. Păunescu nici să strige și nici să încerce a se deștepta. Să rămână, adică, taman cu câtă minte, simțire și cultură are. Povara nefiind deloc grea, să și-o poarte cu deplină suficiență pe aleea troglodiților istoriei. Amin.

La Chișinău, drapelul tricolor nu mai flutură maiestuos pe cupola parlamentului, unde a fost ridicat în 1990: un tricoloraș mai mititel încearcă să-i preia atribuțiile, fâlfâind plăpând pe cornișa noului sediu al legislativului. Probabil, după răfuiala cu imnul, va veni rândul steagului - fie și numai din pricina versului: „E scris pe tricolor unire". Limbă, tricolor, imn - marile cuceriri ale lui 1990, încep să se dezire una câte una. În parlament s-a pus deschis problema interzicerii apariției publicațiilor „Literatură și artă", „Țara", „Glasul națiunii", considerate *antistatale*. Biroul de presă pentru corespondenții străini s-a desființat. Redactorul șef de la „Moldova suverană" a fost înlocuit cu A. Hropotinschi, cel care, într-o discuție televizată cu Ion Druță, vorbea despre *biserica noastră*, în opoziție cu biserica română. La radio și TV, întreg personalul a fost pus pe liber și se procedează la reîncadrări după criterii ușor de bănuit. Redacția săptămânalului „Literatură și artă" am găsit-o lucrând în întuneric - i se tăiase curentul electric. (De menționat că nucleul interfrontiștilor se află tocmai în dispeceratele energetice.) Toate la un loc demonstrând justețea presimțirii - avertisment a lui Ion Druță: „Ar fi o curată nebunie să pulverizăm forțele intelectuale sănătoase și constructive pe simplul motiv că ele au figurat

pe altă listă și că poartă în buzunar carnețele de altă culoare". Da, chiar că ar fi o nebunie. Numai că dacă n-ar fi, nu s-ar povesti.

Iar dl. președinte Snegur, devenind membru al partidului agrarienilor, se așează sub ascultarea dlui Moțpan, care, la rându-i, ca vicepreședinte al parlamentului, este subordonat dlui Lucinschi. Rămâne să te întrebi: cine-i cel mai tare din parcare?

cronica măruntă

„Am pierde ceva dacă forurile competente l-ar lipsi cu totul pe dl. Mihai Vicol de privilegiile corespondentului (cotidianului „România Liberă", n.n.) acreditat în Republica Moldova?" - se întreabă ziarul „Moldovanul" (nr. 6/94). Dar - ne întrebăm la rândul nostru - s-ar câștiga ceva? * Același ziar publică o dubioasă statistică privind cazurile de SIDA: în România ar fi 2635 de bolnavi, în Polonia 175, în Rusia 132, în Ucraina 21, în Belarus 10. În Moldova erau înregistrați, la 1 ian. 1994, 32 de bolnavi SIDA.* Aproape 1.000.000 de familii au dreptul să fie împroprietărite; până acum, au fost puse în drepturi circa 60%. Majoritatea noilor deținători s-au constituit în societăți pe acțiuni, cooperative, asociații țărănești de producție. * Salariații din multe unități sanitare nu și-au primit lefurile de 2-3 luni. * În stațiunea Slănic Moldova se află la tratament câteva sute de basarabeni. Prețurile stipulate în contracte sunt de 2-3 ori mai mici decât cele practicate în instituții similare din țările CSI. Dar se pare că, acolo, se oferă în plus, gratuit, câte un creion pentru fiecare bolnav. * Republica Moldova posedă mai multe „fabrici de vin" pe teritoriul Federației Ruse și al Ucrainei. Vinul așteaptă de multișor... zile mai bune, întucât Rusia importă, acum, licoarea lui Bachus din Italia și Spania, la prețuri mult mai mici. * Ca urmare a acordurilor semnate cu China, în Moldova a sosit un prim lot de mărfuri, în valoare de 5 milioane dolari. O bună parte din produsele chinezești au fost considerate de calitate nesatisfăcătoare - fapt confirmat și de specialiștii chemați în acest scop de la Beijing. Dar „frumusețea" e alta: judecându-și partenerul comercial după chipul și asemănarea sa, China a trimis în Moldova 1.260.000 costume pentru copiii între 3 și 8 ani. Dacă natalitatea în Moldova ar fi pe măsura celei din China, atâta populație tânără ar exista în Basarabia cam prin anul... 2094! * Cum semnalam și în numerele trecute, Turcia continuă să ajute masiv găgăuzii din Republica Moldova. Recent, M. A. E. al Republicii Turcia a oferit, în condiții extrem de favorabile, un credit de 35 milioane dolari pentru telefonizarea localităților găgăuze. * Încep să apară reproșuri din lumea teatrului la adresa fostului ministru al culturii. Actrița Potângă afirmă: „Sincer vorbind, am mizat mult în acești ani pe Ion Ungureanu, care este un om de mare cultură și care putea, era dator să-l ia pe dracu de coarne, ca să-l scoată din teatrele noastre, să adune actorii în jurul ideii naționale, să toarne o căldare de apă pe scenele prăfuite din Capitală..." * Tot Paulina: „Oamenii noștri s-au deprins să se vândă unul pe altul(...) Evreii, veacuri în șir se țin unul de altul, chiar și țiganii intră în foc pentru sângele lor. Noi nu vom merge 40 de ani în pustie după Moise. Noi îl vom vinde pe Moise!" * Din gândirea ministrului rus Kozârev: „Nu trebuie să ne retragem din zonele care au fost de veacuri sfere ale intereselor rusești. Și nu trebuie să ne temem de aceste cuvinte. Pentru că vidul de securitate care se va crea ca urmare a plecării trupelor ruse va fi completat imediat de forțe nu tocmai prietenoase, ba chiar direct ostile intereselor Rusiei". În această lumină, tratativele privind retragerea Armatei a 14-a par a fi doldora de perspective! * Un protest argumentat la adresa concluziilor Misiunii CSCE în Moldova semnează numeroși oameni de cultură de la Chișinău, care afirmă că au luat cunoștință abia acum, din presă, de respectivele recomandări. * În camera studentei basarabene Rodica Stropșa, din căminul T - 13 Iași, a fost găsită o... grenadă! și 200 de dolari falși. Mergând pe fir, poliția ieșeană a descoperit nu mai puțin de 64.000 de dolari falsificați! Rodica Stropșa este fiica unui... procuror din raionul Drochia (Republica Moldova).

Cum la modă sunt autodeterminările, autoadministrările, autopropunerile, autoevaluările etc. etc., consider și eu că pot să mă *autoaniversez:* se împlinesc exact patru ani de când am expediat prima corespondență din Chișinău. Scriind mai întâi pentru un ziar româno-american și apoi, săptămână de săptămână, pentru „Românul". Ce reprezintă patru ani pentru leneșa și înțeleapta rotire a planetei? Nimic. Pentru petecul de pământ numit Republica Moldova însă, răstimpul cu pricina s-a dovedit a fi esențial, hotărâtor și definitoriu. Dacă închid ochii și încerc o rapidă derulare a imaginilor încrustate pe retină, revăd mai întâi cadre de la năucitorul „pod de flori" de la Prut. Și mai ales una: la capătul dinspre Leușeni al podului grăniceresc, un tânăr blond și tăcut înfățișa tuturor trecătorilor o icoană ocrotită de-un ștergar brodat: icoana Eminescu. Nu scotea o vorbă, ni-l arăta pur și simplu pe Eminescu al tuturor românilor, cel menit să ne însuflețească întru unire dar și să ne judece. Ce s-a ales, după patru ani, din idealul unirii, se știe. Dar tânărul blond, ce-o fi ajuns? Student în România? Voluntar ucis la Nistru? Bișnițar la Istanbul? Preot în eparhia episcopului Petru? Va fi coborât în pământ, urcând spre ceruri, bătrânica din Chișinău care, în fiecare dimineață, așeza pe soclul statuii voievodului ceea ce credea ea că-i icoana lui Ștefan - de fapt, o poză color a lui Cozorici, încoronat într-unul din rolurile sale de neuitat - și Cozorici trecut, de acum, la cele sfinte... Mai revăd snopurile de rachete multicolore incendiind cerul Chișinăului în ziua victorioasă a independenței, după ce trecuserăm, sub cupola parlamentului, proba tremurului nervos ce-a însoțit *votarea nominală* - și tensionată și atinsă de aripa sublimului. Cel puțin așa credeam atunci... Au fost patru ani de speranțe. De izbânzi și erori. De credință într-un înalt ideal și de risipire în mărunte și prea omenești patimi. De luptă surdă, tenace, hotărâtă, dar și de ostenire înceată și dirijată. Îl aud pe Mircea Snegur spunând (nov. 1991): *„Noi vrem unirea cu România, dar nu va fi o unire imediată"* și precizând hotărât (Florești, 1993) că *„Moldova nu va face parte niciodată din CSI"*. În septembrie 1991, dl. Snegur îmi declara (banda aveau să mi-o confiște smirnoviștii de la Tiraspol): *„Când Grigore Vieru spune o vorbă, simți că este temeinică"*. Grele vorbe avea să rostească, în timp, poetul și președinția îi va retrage cecul în alb al încrederii... Eheu, fugaces! Unde-s vremurile când Petru Lucinschi, dornic să se reîntoarcă acasă, anunța că *„aș reveni bucuros la Chișinău, dacă mi s-ar oferi un post într-o redacție"* (nov. 1991), iar cu însumi scriam fără griji și cu (scuzabilă) încărcătură de naivitate că *„UNIREA devine pe zi ce trece o eventualitate. Simți mai mult ca oricând plutind în aer un ceva anume dătător de speranțe"*. (ian. 1992) Nerăbdarea născocea termene: Mircea Druc ne chema la rugăciune „pentru ca unirea să se producă la anul (1992, *n.n.*), între 1 iulie și 1 august", iar I. Moisei calcula, potrivit regulilor „secțiunii de aur", că *1994 va fi anul unirii*. Până la urmă, dreptate a avut prezicătorul Globa: în noiembrie 1991, a riscat un pronostic („unirea cu România nu va avea loc în următorii 6-7 ani") pentru care l-am urechit eu însumi, dându-i vehementă (și nemeritată) ripostă național-cetățenească... Apoi, a început să

duhnească a sânge și cadavru. Devenit reporter de front, aveam să descopăr cum miroase războiul și moartea. Adică, putoarea de cârpă arsă, plastic topit, perdele sintetice perpelite, linoleum carbonizat. Mirosul de tencuială fărâmițată, praful albicios dintre dinți și din lumina ochilor. Și, peste tot și toate, duhoarea mocnită de cadavru: aerosoli lipicioși ți se agață de haine și nu mai scapi săptămâni în șir de amintirea (olfactivă) a frontului... Primii morți - păpuși dezarticulate, cu cele mai varii expresii încremenite pe fețe - i-am văzut la morga din Duhăsari (ian. 1992). Pixul lăsa urmă tremurată în carnetul de reporter, dar, repede, și-a regăsit ținuta „de lucru": intervenise obișnuința. Oare n-am visat? Cadavrele din vara lui 1992 zăceau de zile în șir între „liniile" de la Tighina, printre straturile de trandafiri martirizați, înconjurate de haloul săltăreț al mușteloi... Îmi mai amintesc, de parcă s-ar fi derulat ieri, interviurile luate refugiaților care treceau Nistrul cu lotca, purtând cu ei câteva lucrușoare adunate pe fugă într-o sacoșă, discuțiile cu babele-pe-șine ce blocaseră trenurile la Tiraspol, interogatoriile cu care m-au „onorat" gardiștii ce m-au arestat la Tiraspol (sept. 1991)... Doamne, câte s-au putut petrece în numai patru ani! Primele semne ale *răcelii* moldo-române (pe cât de desmințită, pe atât de reală) începuseră a se arăta prin februarie 1992, pentru ca în iunie, I. Hadârcă, pe atunci vicepreședinte, să constate că „perioada romantică a parlamentului s-a încheiat", iar în februarie 1993 să intervină șocul primului sondaj de opinie credibil: 83% dintre basarabeni nu doresc unirea! Noul termen, *integrare*, a fost imediat amendat la Tiraspol („*unirea târâtoare* numită în Moldova integrare") și cu grăbire preluat în mediile unioniste, care erau nevoite să încerce adaptări terminologice din mers. Au urmat declarația lucidă a lui Petru Lucinschi („Moldova nu va putea lua hotărâri de reală importanță înainte de 7-8 ani"), atacul violent al dlui Snegur împotriva Mitropoliei Basarabiei (24 dec. 1993), așa zisul Congres „Casa noastră - Republica Moldova", alegerile, victoria agrarienilor, aderarea la o bună parte dintre acordurile CSI și, *pour la bonne bouche,* intrarea președintelui țării în rândurile partidului de guvernământ. Cam asta reține, după o foarte „repede" ochire retrospectivă, memoria afectivă a reporterului ce a asistat, vreme de 4 ani, la convulsiile politice, sociale și militare din Basarabia. Cert, unirea s-a îndepărtat. Moldova se dorește stat independent - e dreptul ei. Noi ne păstrăm speranțele - e dreptul nostru. Timpul le va rezolva pe toate.

cronica militară

Are Moldova armată?

Are. Sau, mai corect spus, începe să aibă. Dar rog cititorul, înainte de a trece la tema propriu-zisă, să îngăduie câteva alte scurte comentarii pe marginea unor evenimente basarabene. Mai întâi, vizita președintelui Turciei, Dl. Demirel care, după aterizarea la Chișinău, a trebuit să aștepte jumătate de oră în avion. Motivul? Între dotările la sol de care dispune AIR MOLDOVA nu se afla și o ... scară suficient de înaltă ca să ajungă până la nasul Boeing-ului

prezidențial. Demirel a adus găgăuzilor un plocon de 32 milioane dolari - deci, mult mai mult decât oferă România ca ajutor întregii Basarabii. Iar găgăuzii sunt, de toți, vreo sută cincizeci de mii! Într-una din cuvântările rostite în Moldova, președintele de la Ankara ne-a informat că „*strămoșii găgăuzilor au fost primii care și-au făcut loc pe acest pământ*". Cu coatele - am spune noi. Demirel n-o fi învățat istorie cu profesori din Comrat, așa că nu ne rămâne decât să credem că de vină-i „consilierul pe problemă" ce a pregătit punctajul discursului prezidențial. Toată lumea știe (mai puțin Demirel) că găgăuzii au venit în Basarabia după 1812. Și ia uite ce înghesuială s-a iscat la întâietatea stabilirii în Basarabia! Rușii „au fost primii", ucrainieii „au fost primii", găgăuzii „au fost primii"! Numai românii, nu! Probabil, fiindcă au fost aici din totdeauna... Alte noutăți: parlamentul a votat sărbătorirea, la 24 august 1994, a 50 de ani de la *eliberarea Moldovei de sub jugul fascist.* Mai fiecare cuvințel se cuvine contestat: care *eliberare*, care *jug*, care *fascism?* Hotărârea în cauză nu reprezintă decât un ghiont dat României. Ca și noul discurs din parlament al deputatului șef de comisie Senik: „Noi avem un singur popor („moldovenesc", *n.n.*) și nu trebuie să căutăm alt popor. Iar cântecul „Limba noastră" este considerat de către același filolog universitar (!) Senik „o odă limbii moldovenești". Ba mai mult, Senik ne invită, spre convingere, la citirea cărții lui Mateevici. Ne pare rău că trebui să-l combatem pe distinsul profesor de literatură chiar pe terenul domniei sale, dar îl invităm, la rându-ne, să pună mâna pe carte (Alexei Mateevici, „Opere", vol. I, Ed. „Știința", Chișinău 1993) și să citească la pg. 464, unde este tipărită cea mai neechivocă declarație cu putință, scrisă de Mateevici taman în anul în care izvodea „Limba noastră": „*N-avem două limbi și literaturi, ci numai una, aceeași cu cea de peste Prut. Aceasta să se știe din capul locului, ca să nu vorbim degeaba*".

Până când o să tot vorbiți de pomană, dle. Senik?

Și acum, la temă: armata. Oastea Moldovei împlinește doi ani de la înființare. Ar fi împlinit 4, dacă s-ar fi materializat, în 1990, proiectul transformării mișcării voluntarilor în armată națională. Din câte ne mai amintim, s-a opus, atunci, veto-ul prezidențial - nu se puteau încredința arme chiar oricui. Luată aproape de la zero, constituirea armatei naționale a Republicii Moldova a necesitat trudnice eforturi, trebuind să fie învinsă mai întâi neîncrederea în însăși capacitate țărișoarei de a-și făuri oaste proprie și, apoi, opinia defetistă potrivit căreia armata ar însemna o cheltuială inutilă și atât. De partea cealaltă, la Tiraspol, rânjește Armata a 14-a: o divizie de infanterie motorizată, două regimente de artilerie, un regiment de tancuri, un regiment anti-tanc, două regimente de pontonieri (de, Nistrul!), un regiment de rachete și o escadrilă de elicoptere. Tacâm complet! Deși doctrina militară a Moldovei nu este nici până acum total elaborată (se vorbește doar despre caracterul ei *de apărare)*, încet, încet, s-a izbutit să se închege (pare-se, și cu ceva ajutor românesc) unitate după unitate. Cele mai importante baze au fost preluate de la fosta armată sovietică - de pildă, aeroportul militar Mărculești, unde s-a reușit aducerea MIG-urilor în stare de funcționare și ridicarea lor de la sol pentru zboruri de instruire și antrenament. Specialiștii ruși preziseseră că moldovenii n-or să facă nici în zece ani avioanele să zboare; ei bine, au făcut-o în câteva luni. Chișinăul a dat

sfoară-n țara fostă sovietică și și-a adunat acasă mulți dintre specialiștii risipiți în cele patru vânturi. Și chiar dacă majoritatea lucrascră pe alte tipuri de avion, s-au organizat reciclări pentru pretențiosul MIG-29, și, iată, zboară! Problema mai greu soluționabilă rămânând aceea a pieselor de schimb. În caz de defecțiune, tancul se oprește, dar avionul cade; anul trecut, reparația capitală a unui MIG costa 70 milioane de ruble, iar un motor nou, 50 de milioane. De unde atâta bănet? Nu există vreun contract guvernamental pentru asigurarea cu piese de schimb - ba chiar nici cu... combustibil! Așa că întreținerea se face *din mers*, la fel ca și aprovizionarea cu benzină. *Și totuși, zboară!* - îți vine să exclami admirând dârele albe lăsate de reactoare pe cerul Mărculeștiului... Dar lipsa de fonduri nu-i nici pe departe cel mai apăsător dintre necazurile cu care se confruntă armata. Cu adevărat alarmantă a devenit o chestiune ce ține de mentalități, convingeri, educație, patriotism: generația tânără tinde din răsputeri să nu ia în seamă chemările la încorporare! Cel mai abitir refuză haina militară fiii de orășeni; sătenii, de bine, de rău, încă mai înțeleg că trebuie să-și trimită feciorii la armată. Anul trecut, nu mai puțin de 5556 de recruți și-au permis să ignore ordinele de încorporare! Din numărul total al celor chemați sub drapel în 1993, au putut fi încorporați doar ... 15,2% (Procentajul în Finlanda: peste 90%). Iar cei ce se prezintă la Comisariat o fac ades doar pentru a li se înregistra ... scuzele. În raionul Edineț (de pildă), din 134 de tineri chemați la încorporare, 60 au anunțat că nu pun mâna pe armă din motive... religioase, iar restul de 74 s-au declarat ... pacifiști. Și pace! Din 40 de potențiali oșteni, abia dacă 28 corespund rigorilor vizitei medicale. Cel mai ades, familia înștiințează forurile locale că odrasla le-a plecat de multă vreme în România sau în cine știe ce republică ex-sovietică. Nu-i știu de urmă, nu pot da relații. Iar Chișinăul geme de tineri între 17-20 de ani, care mănâncă semințe la colț de stradă și-s gata oricând să-ți propună o „afacere" șmecherească și păgubuoasă. Parlamentul, ocupat cu problema imnului și a „limbii moldovenești", încă n-a catadixit să ia în discuție amendamentele la legea „Despre obligațiunea militară și serviciul militar al cetățenilor Republicii Moldova" - așa că adresele trimise de Comisariate sunt pur și simplu ignorate. Adevărat, posibilitățile de instruire sunt, oricum, mai mici decât totalul celor chemați la recrutare; anul acesta, din 7000 de tineri, ar trebui încorporați doar 5000. Dar ce te faci cu iehoviștii de circumstanță, cu pacifiștii de paradă și cu voiajorii prin cenușa imperiului? În cel mai fericit caz, pot fi trimiși la așa numitul „Serviciul de alternativă" - dar pușca, cine o ia în mână pentru apărarea țării? Oricât ar lipsi banii și carburanții și piesele de schimb și armamentul ultra-modern, mai păguboasă și mai întristătoare se arată a fi lipsa de entuziasm a tinerilor moldoveni față de serviciul militar. De altfel, mentalitățile par a se fi schimbat radical; dacă, până acum, în cinste era ținut oșteanul pozat băț și cu ceasul la vedere lângă drapelul regimentului; astăzi, admirat este șmecherul ce s-a șupurit și, în loc de soldat, a ajuns bișnițar.

Deșteaptă-te, române!

Considerate când *specifice*, când *speciale*, când *frățești*, relațiile dintre România și Republica Moldova seamănă cu un tango „cu figuri": partenerii se regăsesc o secundă-două, apoi se despart, s-ascund, se așază spate-n spate, o iau către colțurile opuse ale ringului, iar se întâlnesc și iar se zburătăcesc. Deși ritmul melodiei devine tot mai lent, încep a se desluși sonuri parazitare de cazacioc, urmate de sincope amnezice: când crezi că partenerii se vor îmbrățișa, iată-i că nici nu se mai recunosc: *Cine ești tu? Cine sunt eu? De când (și de ce?) dansăm împreună?* La începutul acestui an, dl. Lucinschi mă asigura că *nu s-a schimbat nimic* în raporturile româno-moldave. Surse din anturajul dlui Lucinschi au relatat că, în discuțiile cu dl. Oliviu Gherman, speakerul parlamentului de la Chișinău ar fi desmințit din nou „răcirea relațiilor moldo-române" („vorbe neîntemeiate"), taxând-o drept „*invenție a unor oameni incompetenți*". (Competent sau nu, simt pe propria-mi piele consecințele acestei „invenții" - doar mă aflu aproape în fiecare săptămână la Chișinău.) Tot dl. Lucinschi estima zilele trecute că „*trebuie depășit momentul emoțional și înlocuit cu unui pragmatic*". Se recunoaște, deci, existența unui anume *moment*; desigur, neprielnic, atâta vreme cât se cuvine depășit. Invitația la pragmatism dl. Lucinschi n-o lansează pentru prima oară; de când îl știu, acesta i-a fost îndemnul; să lăsăm festivismele, patetismele, lăcrimările și oftaturile și să vedem ce se poate face concret, constructiv, decisiv chiar. Invocarea *momentului* ne invită să încercăm a-l defini. O facem, nu fără strângere de inimă; jumătatea de Moldovă de dincolo de Prut tinde a se depărta de România, dar nu oricum, ci în conformitate cu legea deplasărilor tectonice (păstrăm, evident, libertatea metaforei): *placa Moldova*, de la Carpați și până la Nistru, și-ar începe o alunecare de sine stătătoare, sub atracția de neîmpotrivit a Uralilor. Ajutată și de un brânci datorat lui Ion Druță, „regele prozei moldovenești".

Cam în această zonă situându-se și una dintre marile noastre nedumeriri; expusă de-a dreptul și fără farafastâcuri diplomaticești, s-ar referiri la *raportul dintre statalitatea Moldovei și naționalitatea moldovenilor*. Ne place sau nu ne place, suntem obligați să ținem seama de rezultatele ultimelor întâmplări electorale (alegerile din 27 februarie, dar și „sondajul sociologic" din martie). Deocamdată, democrația cunoaște un singur instrument fundamental apt s-o exprime în esență; votul. Iar când procentajele sunt copleșitoare, suspiciunile, oricât de întemeiate, trec pe planul al doilea, adică în tranșea unde stau cu arma la picior, dar și cu muniție... oarbă, acuzele de genul „popor inculț", „popor manevrat", „popor mințit" - *stupid people*, adică. Nu există un șubler cu care să se măsoare arcul minciunii, nici cântarul-minune în stare să-ți arate câți puzi apasă incultura; strict comensurabil rămâne numai votul. Și, ca o realitate incontestabilă, perspectiva - de ce nu optimistă? - altor alegeri. Până atunci, obligația tuturor este să țină seama de voința exprimată majoritar la un moment dat. Moldova se dorește un stat suveran? În bună măsură, este dreptul ei. Nu văd ce ar realiza România opunându-se orbește, câtă vreme statalitatea Moldovei a fost recunoscută de 120 de țări membre ale ONU și la Chișinău

funcționează ambasade ale marilor puteri. Atitudinea belicoasă a unor pensionari mitingiști, care nu pierd niciodată prilejul de a urla răgușit „vreum Basarabia“ (și nici rândul la sarmalele ce agrementează „concluziile“ mitingului unionist) exprimă, la rându-i, tot incultură politică, dublată de incapacitatea organică de a percepe corect o anume realitate. Politica-cu-strigături merge în curtea întreprinderii și, eventual, în coasta Parlamentului (dacă se apelează la organizatori de spectacole profesioniști, dotați cu portavoce, sicrie și flamuri). Concluzionând: dorința Moldovei de a nu fi *nici gubernie, nici provincie* nu-i condamnabilă în sine - cel puțin deocamdată. Două state românești independente își pot stabili cum doresc evantaiul relațiilor reciproce, de la deplina înghețare până la totală transparență, permeabilitate și integrare, lăsând viitorului al II-lea dreptul de a decide asupra eventualelor evoluții majore.

Și atunci, de ce are nevoie Chișinăul de mascarada inventării unui *popor moldovean* și unei *limbi moldovenești*? Atentează la statalitatea Republicii Moldova realitatea incontestabilă a identității etnico-lingvistice româno-moldave? Cum? În ce fel?

Cea mai hotărâtă declarație potrivit căreia moldovenii ar fi un... popor aparte (evident, cu drept de auto-determinare!) i-o datorăm lui Gh. Dimitrov, care a formulat inepția la tribuna Internaționalei a II-a comuniste. De-a lungul deceniilor, teza a fost susținută - atenție la rezonanța numelor! - de Vladimirov, Frolov, Roitmann, Itkis, Udler, Stratievski, Lazarev, Berezneakov, Trapeznikov, Kopanski, Mohov, Fiodorov, Șemeakov, Ivanov, Cerepin, Brâseakin, Serghievski și... *pour la bonne bouche*, Sovietov. Toți „savanți“ unul și unul, alolingvi, moldoveni de-ai noștri, aduși de ape și *încăpușați* (na, că am inventat și un nou termen!) în Moldova. Mai nou, se încearcă punerea la vot a unor chestiuni strict științifice (etnogeneză, glotonimie), de parcă Parlamentul ar putea hotărî că radicalul Pi este egal cu 3,16! Arcul minciunii, deschis de Dimitrov și încheiat cu „universitarul“ Senik este menit să sprijine ce? O eventuală pretenție teritorială a Chișinăului? Hai c-ar fi bună!! Atunci? Mă tem că-i vorba numai despre tentativa totalei dezrădăcinări din conștiința basarabenilor a ideii românității populației, limbii și teritoriului, întru eterna izgonire a eventualității unirii. În acest caz, eforturile conducerii de la Chișinău de a preschimba albul în negru nu exprimă decât *fricǎ*. Frica de adevăr. De s-ar clădi toate crestele Uralilor întru ascunderea și înăbușirea adevărului, acesta, se știe, tot iese la lumină. Precum untdelemnul. Iar Republica Moldova pur și simplu n-are nevoie de o astfel de tulburare a apelor; se știe, stupizeniile susținute de tandemul Druță-Senik (cu binecuvântarea agrarienilor) trezesc reacții îndreptățite în România (și nu numai) și așază un enorm semn de întrebare asupra întregului demers al Chișinăului.

Frați moldoveni, vreți să fiți independenți? Foarte bine. Hotărârea - și consecințele - vă aparțin.

Vreți să nu (mai) fiți români? Imposibil. Hotărârea a luat-o, de mult, Dumnezeu. Și istoria. Amin.

cronica măruntă

Cei 20.000 de moldoveni catolici se vor afla sub ascultarea Nunțiaturii de la ... Budapesta! Până în 1945, jurisdicția aparținea Diecezei romano-catolice din Iași, după care catolicii moldoveni au trecut sub ascultarea Diecezei din Riga (Letonia). Cum ultimul preot leton a părăsit Basarabia în 1990, a urmat o lungă perioadă de provizorat, Vaticanul trebuind să aleagă între trecerea „Administraturii" romano-catolice din Republica Moldova fie sub conducerea episcopului Moscovei, fie sub aceea a Diecezei ieșene. Explicația - destul de ciudată în felul ei - sună astfel: „pentru a nu da apă la moară unor partide care ar dori să folosească biserica în interese politice, Vaticanul a hotărât să aleagă ca nunțiu apostolic nici pe cel de la București, nici pe cel de la Moscova. Și a fost aleasă cea mai apropiată nunțiatură - cea de la Budapesta." În conformitate cu această hotărâre solomonică, catolicii basarabeni îl au ca păstor suprem pe arhiepiscopul Angelo Acerbi, din Budapesta. Deci: biserica (oficială) ortodoxă ține de Moscova, iar biserica (oficială) catolică ține de Budapesta. Și Ivan, moldovan. * Frământări și în Arhiepiscopia ortodoxă a Sucevei, care a hotărât să supună Sfântului Sinod ideea reînființării Mitropoliei Bucovinei. Românii din Cernăuți protestează, văzând în această tentativă o „recunoaștere a divizării Bucovinei și, implicit, a pactului Ribbentrop-Molotov". Arhiepiscopului Pimen al Sucevei i se propune „Să vină la Cernăuți, dacă dorește să devină mitropolitul Bucovinei". În replică, secretarul Arhiepiscopiei, Anton Hrib, le răspunde „bucovinenilor care se amestecă nechemați în treburile bisericii" că „nu ne interesează părerea lor, mai ales că există presupunerea că ar fi oarecum plătiți cu praznice și onoruri de către cei interesați". Dl. Hrib mai susține că „a fost din totdeauna o Mitropolie a Bucovinei în Bucovina și nu la Iași sau aiurea". (În loc de *aiurea*, citiți *Cernăuți*, *n.n.*) * Degringolada economiei nistrene continuă: în primele cinci luni ale anului, producția industrială a înregistrat o diminuare cu 22%. Ca o consecință directă, vânzările de mărfuri în magazinele tiraspolene au scăzut cu 11% față de 1993. Cu 26% s-a redus și aportul centralei de la Dnestrovsk în sistemul energetic (încă) unificat. * Prețurile la piața din Chișinău tind să se alinieze cu cele din România: 1 kg. carne de porc, 10 lei (echivalentul a circa 4000 de lei românești), cartofii noi, 1,5 lei (cam 600 de lei românești) etc. etc. Numai că salariile moldovenilor sunt de 4-8 ori mai mici decât cele din România... * Găgăuzii afirmă că vizita lui Demirel le-a adus și necazuri. Afirmația președintelui Turciei precum că *„am sosit în Găguzia, la poporul găgăuz"* crează tensiuni în relațiile cu Chișinăul, care nu acceptă autodeterminarea deplină a „raioanelor populate compact de găgăuzi". * A absolvit Academia de artă, în România, prima promoție de studenți basarabeni. Nici unul dintre tinerii actori nu intenționează să se întoarcă în Republica Moldova.

paranteze

Cel mai sincer și netrucat recensământ al românofililor/românofobilor s-ar fi putut efectua fără nici o cheltuială, la Chișinău, în frumoasa noapte a victoriei asupra columbienilor. Televiziunea moldavă a transmis meciul și, în funcție de geamurile luminate (sau nu) la trei dimineața, știai cu cine ai de a face. În sfârșit, fotbalul vine și el să pună umărul la consolidarea prestigiului României în Basarabia, fiindcă mai vechea ispravă a „Stelei" (echipă care s-a prezentat pur și simplu beată în teren, pierzând la Chișinău, un amical purtător de apăsată conotație politică) a deziluzionat și amărât până la lehamite. După acea penibilă prestație, pe care n-o putem considera decât antiromânească, steliștii ar fi meritat măcar o lună de arest în cazarmă! Dar presa bucureșteană a tăcut mâlc și mai nimeni n-a avut cum să afle că „ambasadoarea cea mai au-

torizată a fotbalului românesc“ a încasat o jenantă bătaie de la biata „Nistrul“ Chișinău, determinând tricolorul din tribune să se ascundă, potopit de victorioasele steaguri roșii. Cardiff-ul a mai dres câte ceva din imaginea fotbalului românesc, pentru ca victoria de la Los Angeles să provoace o adevărată explozie de entuziasm în mai toate cartierele Chișinăului. Cea mai liniștită și, aparent, apatică, rămânând artera centrală (bulevardul „Ștefan cel Mare“) unde, se știe, viețuiește o bună parte din fosta și actuala nomenclatură... Aș încadra meciul Columbia-România în ansamblul ajutorului nerambursabil acordat românilor moldoveni; e-o susținere morală indirectă, poate la fel de importantă în planul evoluțiilor viitoare ca și - să zicem - miile de tone de grâu dăruite Chișinăului. Și cum dl. prim-ministru Sangheli nu și-a cerut nici până acum scuze pentru bizara afirmație potrivit căreia *România nu ne-a dat pe gratis nici un creion* (!!), iată că, în văzul întregii lumi, am oferit basarabenilor o bucurie (de, nerambursabilă...) ce-i va face să uite, măcar o dimineață, cât a ajuns să coste o pâine (dintr-un salar minim nu se poate cumpăra nici măar o pâine pe zi!) Continuăm să nădăjduim că dl. Sangheli își va retrage afirmația (de altfel, impardonabilă) și-și va aminti barem de cei 35.000.000 de lei oferiți cu titlul de ajutor pentru casele de copii (ian. 1993), de cele 90 de milioane acordate Institutului Oncologic din Chișinău, precum și de alte sume, tot *nerambursabile*, în baza cărora s-a trimis în Moldova benzină, motorină și uleiuri minerale (2,5 miliarde lei), utilaje pentru uzinarea țevilor sudate (1,6 miliarde), motoare electrice (185 milioane) etc. etc. etc. Ca să nu mai vorbim despre faptul că o bună parte din creditele *rambursabile* au trebuit să-și modifice condițiile de acordare, întrucât Moldova n-a izbutit să-și onoreze obligațiile de restituire (plata a 4,3 milioane *dolari* a fost amânată cu 8 ani *fără dobândă*, iar 69.000 tone de grâu *împrumutate* în 1991 n-au fost restituite nici până azi). Din totalul sumei destinată ajutorării Basarabiei au fost achitate și numeroase datorii ale Chișinăului față de întreprinderile românești - adică, noi am furnizat marfă și tot noi... ne-am plătit. Nu cunoaștem (și nici nu putem avea pretenția) cuantumul ajutorului acordat de statul român pentru constituirea armatei moldovene, nici la cât s-ar ridica totalul sutelor de mii de donații oferite moldovenilor de persoane fizice din România, organizații obștești, primării, fundații, bănci, cifră care nu poate fi regăsită în evidențele centralizate ale MAE. Printr-o Hotărâre a Guvernului României (nr. 242/94) se menține și se amplifică sistemul acordării de burse pentru elevii, studenții și doctoranzii basarabeni. Care, în România, mai beneficiază și de cazare gratuită, transport de asemenea gratuit în vacanțe și totală gratuitate la transportul în comun. Numai în decursul acestui an, 1994, Ministerul Învățământului suportă cheltuieli în valoare de 500.000.000 lei determinate de editarea manualelor și cursurilor necesare elevilor și studenților din Republica Moldova. Dar să revenim la burse și să operăm câteva simple înmulțiri, cu speranța (cine mai știe?) că cifrele vor ajunge și sub ochii dlui prim-ministru. Deci: România oferă 950 de burse pentru învățământul preuniversitar, a câte 44.000 lei/lună (total 41.800.000 lei); 950 burse pentru învățământul superior, a câte 57.250 lei/lunar (total, 54.307.500 lei); 800 de burse pentru doctorat, stagii de specializare etc., a câte 61.830 lei/lunar (total, 52.464.000 lei). Să facem și totalul totalurilor - 148.571.500 lei. Plus cele

500.000.000 pentru cărți școlare - oare câte creioane și-ar putea cumpăra dl. Sangheli numai din sumele acordate de România, cu deplină generozitate, pentru formarea specialiștilor basarabeni?

*

Vară și cald, cald, cald. Seceta își face de cap. „Nu va fi foamete - avertizează dl. Sangheli - dar ne va fi foarte greu". N-ai crede că, pe astfel de zăpușeală, mai este loc, în gând și-n faptă, pentru întâmplări cu tâlc politic. Greșeală: Republica Moldova traversează o vară fiebinte și la propriu, și la figurat. Schimbul de declarații vezicante dintre guvernele de la București și Chișinău a repus pe tapet chestiunea *fratelui mai mare*. Și-mi amintesc o întâmplare petrecută a doua sau a treia zi după ce Moldova și-a proclamat independența: eram într-un autobuz al Uniunii scriitorilor de la Chișinău și ne îndreptam către vama Leușeni. Cineva a desfăcut o sticlă de (evident) votcă. Cum în dotare nu se afla decât un singur pahar, s-a pus întrebarea menită să lămurească protocolul:

- Cu cine începem?

După o scurtă și hâtră pauză de gândire, Mihai Cimpoi s-a întors către subsemnatul (eram singurul cetățean român) și mi-a întins paharul:

- Cu *fratele mai mare*. De-abia desfrățită de Moscova, dar crescută, educată și formată cu mentalitatea de *frate mai mic*, Moldova își căuta, acum, cloșca spre... apus. „Cum să fim frați - am încercat să răspund - câtă vreme noi suntem voi și voi sunteți noi?" Glosând pe aceeași temă, L. Ulici avea să afirme, mai târziu, că frați ne-ar putea fi italienii, spaniolii, portughezii, francezii... nu și basarabenii, care-s *noi înșine*. Dl. ambasador Eremei (din motive care ne scapă, întârzie să-și reia numele cel adevărat, adică Ieremia) pare a subscrie și el la teza ne-frățietății. Declarând scurt și sec că suntem „popoare vecine și prietene", excelența sa exclude din formularea devenită obișnuită vocabula *frate*. Și se ajunge la același rezultat utilizându-se argumentații diametral opuse: nu suntem frați fiindcă am fi aceiași, nu (mai) suntem frați întrucât aparținem unor popoare (?!) diferite. Din păcate, dl. Eremei uită un lucru esențial: frații nu ți-i alegi, frații ți-s dați de Dumnezeu. Te poți înfrăți, la nevoie, chiar și cu dracul, dar calitatea de frate adevărat e cuprinsă în stropul de sânge. Care nu poate fi astăzi roșu, și mâine în picățele. Îți place, nu-ți place, asta ai fost, asta ești, asta rămâi. Frații se pot dușmăni, își pot sparge capul cu parul, dar tot frați rămân. Așa că, stimate domnule ambasador, chiar dacă, odată și odată, nu ne-am mai învecina, chiar dacă am schimba prieteșugul în dușmănie, tot același sânge ne va curge prin vene și sub semnul aceleiași identități românești le-om duce pe toate. La bine ori la rău.

Dar să ne reîntoarcem la secetă: întru dezlegarea ploilor, la Iași au foast scoase moaștele sfintei Paraschiva. Și în Republica Moldova au fost luate măsuri oarecum similare. Cotidianul „Moldova suverană" (nr. 18318 - 13819) titrează în pag. I-a, sub semnătura redactorului șef A. Hropotinschi: PLOILE ÎN MOLDOVA VIN ODATĂ CU ION DRUȚĂ. A plouat în luna mai, când Druță s-a aflat la Chișinău, a dat o bură de ploaie și-n iulie, când scriitorul oaspete a sosit de la Moscova înarmat (deloc întâmplător) cu un trenci. Vrem să

credem că grindina și furtuna care, recent, au rupt arbori, au dezvelit case și au fărâmat recolte în nordul Basarabiei nu se datorează tot dlui Druță. Ar fi prea de tot! Oricum, bine că s-a găsit o soluție ieftină și eficace a dezlegării baierilor cerului: decât să construiești costisitoare sisteme de irigații, mai bine dai un telefon la Moscova, vine Druță și gata, *merge ploaia*. Probabil; va bura și-n octombrie, imediat ce dl. Druță va descinde pe aeroportul din Chișinău, pentru a conduce lucrările unui congres internațional de excepțională utilitate în actuala situație social-economică a Moldovei: „Apostolul Pavel și pericolul autodistrugerii". Sperăm să fie amintit, cu acest prilej, susținătorilor tezei „limbii moldovenești" și îndemnul lui Pavel „Nu vă mințiți unii pe alții", „căci cine umblă cu strâmbătate, își va primi plata după strâmbătatea pe care a făcut-o" (Ep. Colos. 3/ 9,25). Și mai departe: „roagă-i fierbinte, înaintea lui Dumnezeu, să nu facă luptă de cuvinte, care nu este de nici un folos, ci este spre dărâmarea celor ce ascultă" (II, Trim. 2/14).

Secetă în Moldova. Plouă, în schimb, cu destituiri. Cel mai recent debarcat: N. Costin, primarul Chișinăului. De altfel, dl. Moțpan a declarat programatic: *Avem multe de îndreptat.* Printre *îndreptări* numărându-se propunerea de scoatere în stradă a Teatrului „Eugen Ionescu" și a bibliotecii românești „Onisifor Ghibu", reintroducerea „limbii moldovenești" ca obiect de studiu, nerecunoașterea diplomelor obținute de tinerii basarabeni în România etc.etc. Tirul principal fiind îndreptat împotriva culturii - reflex al vechii obsesii rusești privind anihilarea *inteligheției*. Cineva îmi spunea că „pericolul autodistrugerii" culturale ar fi planat din totdeauna deasupra Basarabiei, exemplificându-mi cu soarta Tighinei. În timpul în care Basarabia revenise la România, străzile vechiului oraș-cetate au primit denumiri onorante atât pentru cultura română, cât și pentru cea rusă: Nikolaevskaia a devenit *Mateevici*, Sergheevskaia, *Dostoievski*, Komendantskaia, *Gogol*, Lipovanskaia, *Hasdeu*, Petrovskaia, *Pușkin*, Sobornaia, *Lermontov*, Sadovaia, *Eminescu*. Sub oblăduirea Republicii (sovietice) Moldovenești, str. Dostoievski a devenit *Kotovski*, Gogol s-a preschimbat în *Lazo*, Hașdeu în *Maiakovski*, Lermontov în *Suvurov*, Eminescu a redevenit *Sadovaia*. În 1989, anul Eminescu, s-a hotărât (decizia din 27 iunie) schimbarea denumirii străzii Komsomolskaia în *Eminescu*. Așa! Komsomolskaia se numește și acum!

Ce-i de făcut? Mai întâi de toate, amintindu-ne de îndemnul Apostolului Pavel, *să nu dormim ca ceilalți, ci să veghem și să fim treji*. (I, Tes. 4/6).

cronica limbii

La începutul anilor '70 primesc vestea că - în sfârșit! - la Iași va sosi un scriitor de la Chișinău. Nu știam ce scrie, nu știam unde lucrează și ce hram poartă; telegrama Uniunii Scriitorilor de la București îi menționa doar numele: Vasile Stati. Fiind vorba despre primul frate de breaslă și de neam venit în orașul lui Eminescu, ne-am străduit, cum bine vă închipuiți, să-l ținem pe palme, împlinindu-i orice dorință. Între altele, m-a rugat să-l duc la ... pescuit.

Am ales iazul din comuna Gorban și iată-ne instalați pe dig. Primarul (pare-mi-se, basarabean), bucuros de oaspete, nu mai știa cum să-i intre în voie:

- Ce să v-aduc, tovarășe Stati, vin alb sau vin roșu?

La care, *tovarășul Stati* răspunde netulburat:

- Și bere.

Mi s-a părut un răspuns hazos și, la urma urmei, pilduitor: cere și ți se va da, cere mai mult și vei primi măcar ce ți se cuvine, cere oricât, spre a obține cât de puțin. Iar basarabenii aveau atâtea de cerut și cucerit! Ei bine, au obținut, deloc ușor, dreptul la limbă, la imn, la tricolor. Pârdalnica de dialectică sugerează că următoarea etapă s-ar putea nutri tocmai din contestarea cuceririlor anterioare. Drept pentru care, dl. Vasile Stati, fost lucrător la Secția propagandă a C.C. al P.C.M. (calitate pentru care nu-l judec, pentru simplul motiv că nu cunosc dac-a făcut rău, dacă a făcut bine, ori, mai știi, „bine în interiorul răului", cum s-a exprimat un multirestaurat român) a găsit de cuviință să se instaleze în fruntea luptei pentru popor moldovenesc și *limbă moldovenească*, publicând un șir de articole menite să rămână fie în antologia ignoranței, fie în antologia rușinii, fie în amândouă. Și după ce „dovedește" (sfântă naivitate!) că „poporul" și „limba moldovenească" sunt entități de sine stătătoare, ce face dl. Stati? Păi, ce să facă? Cere mai mult:

- Și bere!

Auziți-l: „*Limba populară moldovenească o depășește pe cea română (valahă)*". Dacă-i dai nas lui Ivan, el se suie pe divan! După mintea lui, în România vorbim o biată și inexpresivă *limbă inferioară*. Modelul lingvistic către care am putea tinde este cel vânturat prin Piața Moghioroș, unde, la tarabele basarabenilor, auzim fraze de genul *Serghei, pune-ți kepkca, că merge ploaia!*

N-are nici un rost să dezbatem chestiunea în sine; stupizenia inventării „limbii moldovenești" este atât de perfect rotunjită, încât n-o atinge, în perfecțiunea lucitoare, decât disprețul coroziv extras din experiența ne-luptei cu axiomele. Problema este, de fapt, cu totul și cu totul alta; întreaga „dispută", ce a înegrit hectare de hârtie, se menține la nivelul simplei inventarieri de informații privind denumirea glotonimului, fără a se coborâ o clipă către fondul fondului. Pe vremuri, Țopescu a mutat accentul de pe numele Rotariu, care a devenit, la modul ilogic și incult, Rotaríu, motivând că... așa a declarat fotbalistul că-l cheamă. (Dacă-l întreba pe Răducanu, rapidistul i-ar fi răspuns *Ricã, tatã!)* Astfel s-a născut o deplasare de accent neconformă cu spiritul limbii române și ne-am procopsit cu sumedenie de Croitoríu, Cojocaríu, Ciubotaríu (cu accentul, deci, pe ultima silabă) - expresie a moftului de a scutura din sâmburele denominativ - referirea jenantă (oare?!) la îndeletnicirea (croitor, cojocar, ciubotar) înaintașilor. Dacă, în cutare sat, întrebi cum îl cheamă pe cutărică, ți se va răspunde „Gică a 'vădanei". Bietul Gică figurează, în acte, cu numele *Gheorghe Ionescu*, dar lumea așa-l știe și așa o fi crezând și el că-l cheamă. Baba Marghioala din Costiujeni „știe" că vorbește „limba moldovenească". E vina babei? „Întreabă-l pe cel ce știe, nu pe bietul neștiutor", scrie la cartea sfântă - altfel s-ar ajunge la alcătuirea atlaselor anatomice în conformitatea cu declarațiile Marghioalei, care „știe" că poartă

piramidele lui Malpighi în câlcâieș! La fel de nerelevante sunt și referirile la „limba moldovenească" trecute în contul lui Sadoveanu, Iorga etc., atâta vreme cât nu se ține seama deliberat de sensul real, acela de *grai al limbii române* pe care-l vizau cărturarii cu pricina. Pentru a se legitima existența „limbii moldovenești" trebuie prezentat actul de identitate. Care n-are decât două rubrici: STRUCTURA GRAMATICALĂ și FONDUL PRINCIPAL LEXICAL.N-o să-i pretindem dlui Moțpan să știe ce-i aia *structură gramaticală*, câtă vreme domnia sa are o specialitate ceva mai terestră și fatal lipsită de propensiune către abstractizări. Singurul lucru pe care i l-am putea cere ar fi acela... să nu se amestece, întrucât nici lingviștii nu-i dau sfaturi cu privire la cultura castraveților. Domnul Stati, însă, dimpreună cu dl. Senik cum să nu știe care-s criteriile în virtutea cărora se certifică existența unei limbi? Și cea mai bună dovadă că le știu o constituie chiar lipsa oricărei referiri la fondul chestiunii. Are „limba moldovenească" o structură gramaticală proprie? Care-i? Are un fond principal lexical aparte? Unde-i? Îl atestă vreun dicționar român-moldovenesc? Fără un răspuns afirmativ la cele două întrebări fundamentale, lingviștii improvizați de la Chișinău se află în situația călătorului ce insistă să i se dea bilet și rezervare de loc la un tren care nu există! Cât despre superioritatea limbii moldovenești (!!)... o fi, cine știe, *mai superioară*, ca-n povestea cu cel ce dădea palme oglinzii, acuzând-o că-l arată prea sfrijit...

cronica măruntă

Răspunzând la o întrebare a ziariștilor în legătură cu eventualitatea modificării unor articole din Constituția Republicii Moldova, dl. Petre Lucinschi, președintele Parlamentului, a afirmat că nici o modificare nu este posibilă, cel puțin în viitoarea jumătatea de an. În subtext, întrebarea se referea la faimosul art.13 prin care este oficializată „limba moldovenească". * Zeci și zeci de pensionari vin din toate colțurile Moldovei spre a reclama Guvernului că nu au primit pensia de luni de zile. Li se răspunde stereotip: nu sunt bani. Se găsesc, însă, bani pentru a bate medalia jubiliară „Cincizeci de ani de la victoria în Marele război pentru apărarea patriei". Numai taxele vamale (medaliile au fost comandate la Moscova) plătite de Guvern ar fi putut acoperi circa 400 de pensii!... * Zilele acestea urmează să aibă loc Congresul internațional dedicat... Apostulului Pavel. Printre altele, invitaților din Basarabia și din străinătate li se oferă o recepție la Președinție, alta la Primăria orașului Bălți, o a treia la Primăria Chișinăului. Nu lipsește din program o pogorâre în catacombele cramei Cricova. Enormele cheltuieli prilejuite de acest Congres-tichie-de-mărgăritar ar putea asigura pensiile tuturor preoților din Moldova timp de mai mulți ani! Din Comitetul de organizare (președinte Ion Druță) nu face parte mitropolitul Petru. În schimb, este prezent ministrul adjunct al... securității! În sfîrșit, acolo, în ceruri, Apostolul Pavel va încerca un deplin sentiment de... securitate! * De-o bucată de vreme, dl. președinte Snegur îl susține public pe generalul Lebed. Și cînd te gîndești că Lebed a declarat, la sosirea la Tiraspol, că... l-ar spînzura pe Snegur de primul stîlp! * Se spune că fostul ministru al culturii, dl. Ion Ungureanu, s-a declarat șomer. Completînd fișa de bază căreia i se va plăti alocația de șomaj, la rubrica „profesia" ar fi scris: *ministru*. * Două personalități ale culturii române *s-au învrednicit* de înalte distincții moldovenești. Dirijorul Ovidiu Bălan a primit o decorație chiar din mâna președintelui Snegur, iar dl. Emil Constantinescu a fost declarat *doctor honoris causa* al Universității Libere din Moldova. Ceea ce demonstrează că, mai devreme ori mai târziu, consacrarea vine... * În timpul vizitei președintelui Snegur

în Bulgaria, ministrul apărării, Pavel Creangă, asculta cuvântarea președintelui Moldovei, care a vorbit românește, la... cască (în limba rusă, evident).

politicale

Am întrebat în dreapta și în stînga, doar-doar s-o găsi cineva să-mi ofere un răspuns complet la întrebarea „Ce semnifică ziua de 16 iulie? Dar 24 august?“ Tot moldoveanul era informat că, la 24 august 1944, „Moldova a fost eliberată“. Oficial, formula este „eliberată de sub jugul fascist“. (Am mai spus-o: care eliberare, care jug, care fascism?) Cât despre 16 iulie... tăcere. Poate am greșit adresându-mă unor subiecți prea tineri, care n-au trăit zilele lui 1941 - când, la 16 iulie, Armata a 4-a română elibera Chișinăul. De sub jugul sovietic. Numai că interlocutorii mei n-au trăit nici vremurile lui '44 - dar despre „eliberarea de sub jugul fascist“ păreau cum nu se poate mai informați... „Se împlinesc 53 de ani de când, executând ordinul lui Antonescu, *(Ostași, vă ordon treceți Prutul! Reîmpliniți în trupul țării glia străbună a Basarabiei și codrii voievodali ai Bucovinei, ogoarele și plaiurile vostre!)*, Armata a 3-a română elibera orașele Bălți, Soroca și Orhei, iar Divizia blindată (aparținând Armatei a 4-a) intra în Chișinău. Cum uitarea e scrisă-n legile omenești și cum interesul poartă fesul, mai nimeni nu-și propune să aniverseze eliberarea românilor de către români; în schimb, rusofonii au izbutit să legifereze sărbătorirea cotropirii moldovenilor de către ruși! Cine să-și mai amintească, acum, că Moldova lui Ștefan cel Mare a fost ocupată de ruși vreme de 34 de ani, Basarabia, 164 de ani și Transnistria 2o3? Ba chiar și Muntenia a trebuit să rabde cinci ocupații rusești, totalizînd 29 de ani! Utilizând logica rușilor, în virtutea căreia ni s-a luat nordul Bucovinei „drept compensație“ pentru cei 24 de ani cât Basarabia s-a aflat sub stăpânire românească, am putea cere un sfert de Rusie întru „compensarea“ ocupațiilor muscălești începute în 1735 și isprăvite după 1854. Ba chiar și pentru perioada 1944 - 1960!... Și dacă, la Chișinău, rusofonii câștigă teren pas cu pas, iar armata roșie a devenit *eliberatoare*, la Iași par a fi evaluate mai corect și, pentru întâia oară, anumite adevăruri sunt rostite deschis, fără nici o opreliște. Întrunit în sala „Coandă“a Palatului culturii, *Colegiul Național de Apărare* a admis că Rusia este cel mai periculos inamic potențial al României. Nu numaidecât Rusia lui Elțin (deși pot fi luate în calcul și „schimbări la față“ ale actualilor conducători), ci o Rusie care, prin prelungirea tranziției și regresul procesului de democratizare, ar deveni factor de risc major pentru popoarele din *„străinătatea apropiată“* (sintagmă inventată de diplomația lui Kozârev). Atât gen. Dumitru Cioflină, cât și lt.col.Mihail Vasile au subliniat că „este de preferat o Rusie destinsă în locul unei Rusii nervoase“; dacă, în momentul de față, imperiul moscovit nu prezintă un pericol direct pentru România, o modificare a regimului politic, întemeiată pe eșecul forțelor democratice, ar preschimba intențiile expansioniste dintr-o potențialitate într-o amenințătoare realitate. În sfârșit, se arată cu degetul în di-

recția cea adevărată și chiar dacă, practic, România n-ar avea cum rezista (singură) mașinii de război rusești, rămânem, cu satisfacția că *le-am zis-o*: barem *să se știe că știm.* Drumul de la „URSS / bastionul păcii e!" și „înfrățit fi-va veșnic al nostru popor/ cu poporul sovietic eliberator" până la denunțarea publică a pericolului rusesc se identifică, în planul definirii doctrinei noastre militare, cu drumul către adevăr. Mai bine mai târziu, decât niciodată!

Evident, la Chișinău, unghiul de vedere este diferit. Armata roșie redevenind *eliberatoare*, primește statut privilegiat, cu semnificații majore în plan politic. După opinia noastră, oficializarea prin votul grăbit al Parlamentului a „sărbătoririi" zilei de 24 august reprezintă una dintre primele erori grave săvârșite de agrarieni. Așa cum și Frontul popular s-a grăbit cândva, sărind peste etape, adoptând hotărâri în urma unor analize insuficient de adâncite și ignorând reacția adversă (fapt ce a contribuit la radicalizarea, coalizarea și fortificarea grupării rusofonilor alogeni și rusofonilor băștinași), și agrarienii forțează nota,creind situații inutil tensionate. Este greu de crezut că, la 24 august, „sărbătorirea" nu-și va afla contra-reacția firească. De altfel, la 27 august se sărbătorește ziua independenței. Ciudat! În ziua de 24 se va „sărbători" *eliberarea* de către sovietici și, după trei zile, eliberarea ... de sub stăpânirea sovietică! Absurd la pătrat! Ca să nu mai amintim faptul că, în chiar *Declarația de Independență a Republicii Moldova,* pactul Ribbentrop-Molotov este declarat „nul ab initio", cerându-se „lichidarea consecințelor politico-juridice ale acestuia". Și atunci, despre ce „eliberare" poate fi vorba? Statalitatea Republicii Moldova se întemeiază pe *Declarația de independență* adoptată de Parlament la 27 august 1991. Care ori e valabilă, ori e nulă. Dacă-i valabilă, atunci e de-a dreptul strigător la cer să... sărbătorești ceea ce condamni. Dacă nu-i, atunci statalitatea Moldovei rămâne în aer, lipsindu-i documentul fundamental.

Dar parlamentul nu se încurcă cu despicarea firului în patru. Acum, pe ordinea de zi se află adoptarea noii Constituții, prin care (între altele) se legiferează *statutul special* conferit Transnistriei și Găgăuziei. Opoziția, evident, nu poate fi de acord. Drept pentru care părăsește sala Parlamentului.

cronica pocăinței

Imediat după *Congresul internațional de acupunctură*, la Chișinău și-a desfășurat lucrările o altă reuniune de certă actualitate și maximă importanță: *„Apostolul Pavel și pericolul autonimicirii"*. Inspirator și organizator, scriitorul Ion Druță, care s-a bucurat de sprijinul total oferit de dl. președinte Snegur. Participantă de marcă din România: dna Doina Cornea. Sigur că au existat și voci care, mai mult în șoaptă (din Comitetul de organizare făcea parte și ministrul adj. al Securității) și-au exprimat unele nedumeriri în legătură cu oportunitatea congresului, apelând chiar la zicala populară „țara arde și baba se piaptănă". În cuvântarea sa la Congres, dl. Druță a oferit cuvenitele motivații și deslușiri: *„Cu câțiva ani în urmă, o tânără spaniolă, relativ mulțumită și cu*

viața particulară, și cu serviciul, s-a plâns într-un rând ziariștilor că, din motive absolut necunoscute, în ciuda bunăstării de care se bucură, deseori noaptea o trezesc din somn niște valuri de neliniște care, treptat-treptat, se transformă într-un senstiment de groază". Cam acesta ar fi punctul de plecare al Congresului. Angoasele tinerei spaniole bântuie, se pare, și meleagurile Republicii Moldova, singura nepotrivire constituind-o precizarea *în ciuda bunăstării de care se bucură*. Valurile de neliniște nocturnă ce agită somnul moldovenilor mă tem că nu izvorăsc chiar din golful bunăstării, dar, mă rog nu asta-i esențialul. Esențial rămâne faptul că s-a apelal la Apostolul Pavel pentru ca, sub înaltul lui patronaj, să se încerce aflarea căii de *salvare a vieții spirituale, căci numai prin revenirea la viața spirituală ne vom putea salva de pericolul autonimicirii*. Țel înalt, generos, luminos, profund uman. Nu știm dacă, până la urmă, au fost identificate căi, ori barem cărărui de salvare a vieții spirituale, dar, oricum ceva-ceva tot s-a concretizat, dl. Druță afirmând concluziv, către finalul Congresului, că *s-a conturat problema pocăinței*. E bine. În ce ne privește, am încercat să oferim și o altă explicație pentru geneza insolitului și costisitorului Congres internațional. Prestigioșii confrați din alt veac ai dlui Druță, Dostoievski și Tolstoi, au avut parte de știutele căderi în misticism populist. Îi urmează iată, Soljenițân, ale cărui recente declarații publice subliniază virtuțile mesianice ale Rusiei. De unde și prejudecata că nu poți fi mare scriitor în spațiul rus dacă nu cunoști cuvenite prăvăliri întru Domnul. Numai că marile spirite invocate au exercitat și o benefică funcție demolatoare. Se spune că nu Lenin a dărâmat țarismul, ci Tolstoi și Dostoievski, că nu Gorbaciov a falimentat comunismul, ci Soljenițân, Saharov et comp. E mai greu de intuit ce-și propune să demoleze dl. Druță, care, deocamdată, oftează cam ... astfel: „*După prăbușirea fostei Uniuni, retrăim cu toții, oricât ar părea de ciudat, un sentiment amar de singurătate. Singurătate individuală, singurătate națională, singurătate statală, dacă vreți*". Regretele prozatorului au țintă precisă: „*fostul lagăr socialist, de la Praga de Aur și până la stâncoasele insule Kurile, într-o singură familie umană*". Cam greu de stabilit legătura între angoasele tinerei spaniole și nostalgia druțiană după fosta „familie a popoarelor", totul așezat sub egida a-tot-suferitoare a unui sfânt (Pavel) pe care și l-a ales drept sfetnic, la al 32-lea Congres bienal clerico-laic, și patriarhul Bartholomeu. Numai că într-un sens mai larg, mai generos și mai plin de rodnice înțelesuri. Pornind de la epistola lui Pavel către Efesieni și comparând Efesul de odinioară (conglomerat de etnii, rase, limbi, culturi și credințe) cu starea bisericii de astăzi, patriarhul cheamă patetic la unitate și toleranță în cadrul ortodoxiei. Ceea ce-i mai greu de bănuit că s-ar fi încercat la Chișinău, câtă vreme la lucrările Congresului „apostolul Pavel și pericolul autonimicirii" a fost exclusă de la bun început Mitropolia reactivată a Basarabiei, iar în cuvântarea rostită de dl. președinte Snegur, în care sunt minuțios enumerate toate confesiunile „care se bucură de același drepturi și aceleași obligații față de lege", despre credincioșii păstoriți *conform voinței lor* de mitropolitul Petru nu s-a spus un cuvințel. S-au reiterat, însă, banale locuri comune, care, în actualul context social din Republica Moldova, ar putea să mai ogoiască amărăciunile cotidiene: „*Creștinii, după cum se știe* - a spus dl. Druță - *nu țin cu orice preț a*

trăi cât mai mult, cât mai bine, cât mai îndestulat". Așa-i. Hai, deci, să uităm cât costă o pâine, care-i salariul minim, cum e cu pensiile neachitate și să lăcrimăm pentru decesul „familiei" ce a ființat cândva de la Praga de Aur și până în insulele Kurile!

De când scrie și se exprimă oficial și constituțional în *limba moldovenească,* dl. Druță (a cărui dramaturgie am prețuit-o și o voi prețui totdeauna) începe să se confrunte cu apăsate dificultăți gramaticale. Sperăm să nu fie cu supărare dacă-i atragem atenția că nu se spune *păstorii și turmele sale*, ci turmele *lor*, că rădăcinile creștine *alimentaseră* și nu *alimentase* destine că, „masele biologice" *se numesc, nu se numește* ș.a.m.d. Adevărat, scriitorii sunt și făuritori de limbă. Avem însă impresia că, dacă Dostoievski și Tolstoi au demolat țarismul, iar Soljenițân, comunismul, dl. Druță nu și-a propus, până una-alta, decât să șubrezească (din interior) structura gramaticală a limbii române. Vorba domniei sale: *când sunt neputincios, atunci sunt tare*.

cronica școlii

Anul trecut a stârnit valuri un demers al procurorului general al republicii, dl. Postovan, prin care erau denunțate tot soiul de matrapazlâcuri în selectarea tinerilor trimiși la studii (universitare și preuniversitare) în România. Se arăta că mulți nici nu s-au mai prezentat la examenul de admitere (organizat la Chișinău, de Ministerul Învățământului din Moldova), că, adeseori, selecția s-a făcut după verificata metodă PCR (pile, cunoștințe, relații), că loaza ce n-a izbutit să încropească o teză de doamne-ajută la vreo facultate din Bălți devenea, în săptămâna următoare, bursier la Cibernetică în București ș.a.m.d. Primiți cu simpatie caldă în toate centrele universitare din România, studenții basarabeni s-au împărțit, repede, în două categorii: cei care vor să învețe carte și cei veniți cu alte gânduri. N-aș zice că mai bine reprezentată numeric a fost categoria dintâi, dar, oricum, din rândul ei s-au ridicat destui tineri care, punând osul la treabă și mintea la contribuție, au intrat cu fruntea sus în rândul specialiștilor de marcă școliți în România. Pe cei din categoria a doua i-a caracterizat cum nu se poate mai bine Valeriu Cațăr, liderul studenților basarabeni de la Universitatea București: *„oameni care, efectiv, nu au ce căuta ca studenți aici, care s-au ținut numai de scandaluri, nu știu ce înseamnă carte, vorbesc între ei rusește, au făcut multe mizerii"*. (Îmi amintesc că, prin 1991-92, i-am căutat în câteva rânduri pe studenții basarabeni înmatriculați la Universitatea din Suceava; de fiecare dată i-am aflat mai degrabă în talcioc decât în sala de curs ori de lectură...) Desigur, nu-i pădure fără uscături, iar handicapul de natură lingvistică (și nu numai) a fost pentru toți greu de depășit. De unde și îngăduința exagerată a multor profesori, care evaluau pe o scară mult mai blajină știința de carte a *„fiilor fraților noștri"*. Una peste alta, rezultatul generoasei oferte românești rămâne meritoriu: până și cei mai certați cu cartea au fost în câștig - măcar și-au cunoscut țara, și-au perfecționat vorbirea. Iată însă că, în această toamnă se înregistrează un fenomen ciudat: bursele românești par a nu

mai tenta tinerimea basarabeană! La Universitatea București au fost ocupate doar ceva mai mult de jumătate din totalul burselor oferite (87 din 150), iar în alte centre universitare situația-i asemănătoare. Condițiile oferite de țara noastră (care a invitat 350 de studenți, 150 de elevi, 50 de doctoranzi și 250 de specialiști dornici să se perfecționeze în sistemul post-universitar) sunt excelente. Bursa studențească se cifrează 61.000 lei (indexabili). După absolvire, în ipoteza că tânărul specialist va lucra în Republica Moldova, va primi o leafă sensibil mai mică decât fosta bursă românească! Comparativ, studentul școlit în România beneficiază de o bursă de 4 (patru!) ori mai mare decât colegii săi rămași în Basarabia! Cazarea în cămine este gratuită. Transportul în timpul vacanțelor, la și de la domiciliu, este deasemenea gratuit. Ca și asistența medicală. La fel de gratuite sunt deplasările zilnice cu mijloacele de transport în comun. Dacă bursierii au copii, aceștia frecventează fără plată grădinițe și școli generale. Bursa se acordă și pe perioada vacanțelor. Și, culmea culanței, studentul repetent își păstrează bursa! Nu știu care țară fie ea și de zece ori mai înstărită decât România, își propune și, mai ales, își permite să acorde astfel de facilități pentru cetățenii de aceeași origine etnică domiciliați în străinătate!

Dar iată că basarabenii nu mai (prea) vin.

Explicația?

Cel mai simplu este să suspectăm *puterea* de la Chișinău că sabotează deliberat, pune bețe-n roate și așază sârmă ghimpată în calea tinerilor ce intenționează să treacă Prutul. O fărâmă de adevăr ar putea cuprinde această supoziție, numai că întreaga chestiune se cuvine analizată ceva mai profund. În eforturile de „consolidare a statalității", Chișinăul a obturat, unul câte unul, mai toate canalele apte să transporte, de la aceiași inimă, același sânge, într-un singur organism - România. Dacă bănuiala *furtului de creere* (oarecum justificată prin faptul că mulți absolvenți se stabilesc în România) n-o pune nimeni (încă) pe tapet, se receptează tot mai acut, primejdiile *românizării*. Cei ce studiază în țara noastră au toate șansele să-și deschidă ochii sufletului și să-și lumineze mintea spre a înțelege că moldovenii și românii sunt același popor, vorbesc aceeași limbă,au aceeași strămoși și același viitor. Nu degeaba spunea Grigore Vieru că tinerii elevi și studenți reprezintă singura armată ce poate trece pașnic Prutul! Nu cred că-i va interzice nimeni, răspicat, unui tânăr din Basarabia să studieze la Iași. Dar i se va flutura amenințarea cu nerecunoașterea diplomelor, apoi interdicția obținerii celei de-a doua cetățenii. Mai știi? Vor fi cu deliberare preferați la examenele de admitere susținute la Chișinău (de ce nu în România?) cei capabili doar să compromită, indirect, o idee. O idee sfântă: aceea a unirii. Fiindcă și așa ceva este posibil: *din cauza uscăturilor, să nu se mai vadă pădurea!*

cronica măruntă

Publicațiile opoziției le poți număra pe degetele unei singure mâini. Ei bine, două dintre cele mai cunoscute („Literatură și artă" și „Țara") s-au încăierat de la un flecușteț oarecare și-o țin tot într-o polemică. Dezbinați-vă, români! * Televiziunea moldovenească a

transmis pentru a 11-a oară (!!) spectacolul cu piesa „Tot ce-avem mai sfânt", de Ion Druță, în interpretarea Teatrului Național din Iași. Am revăzut actori care nu mai sunt (Teofil Vâlcu, Virgiliu Costin) și am ascultat cu plăcere replicile pline de miez datorate unui dramaturg de reală vocație. Între scriitorul Druță și politicianul Druță, îl preferăm de departe pe primul. *Stepan Topal, „președintele" de la Comrat, a declarat: „dacă n-ar fi fost Găgăuzia și Transnistria, unirea Moldovei cu România ar fi fost inevitabilă". Îl informăm pe găgăuzul șef că unirea a rămas la fel de inevitabilă, ea aflându-se în însăși firea lucrurilor. * Într-o apariție la TV, dl. Moțpan a afirmat că „timpul nostru *a expediat*". Cum în românește se spune că timpul „a expirat", începem să ne dumirim ce înțeleg agrarienii prin „limba moldovenească". * Ministerul de externe al Moldovei a desmințit vehement informația lansată de „Evenimentul zilei", potrivit căreia s-ar intenționa introducerea vizelor obligatorii pentru cetățenii români care călătoresc în Basarabia. *„Eliberarea Republicii Moldova de sub ocupația fascistă" a fost sărbătorită și printr-un concert festiv. S-au cântat „Katiușa", „Pobeda, pobeda", „Proșceai, liubimâi gorod", „Solovei, solovei" și alte cântece *de suflet* ale „eliberatorilor" - unele chiar frumoase, naiba să le ia! S-a produs, în calitate de șansonetist, și actorul Mihai Volintir. De unde se vede că sărăcia cumințește iar muzica o comandă cel care plătește. * Lebed și-a instalat un puternic post de radio pe unde ultrascurte (deocamdată) și medii (în curând). Televiziune are, radio are, gazetă are - Armata a 14-a începe să devină stat într-un stat din alt stat...

politicale

Încerc un sentiment de vinovăție: în orele care, în Basarabia, puhoaiele dărâmau case și zdrobeau vieți, subsemnatul *se regala* în palatul Elisabeta, ezitând în alegerea mărcilor de whisky și dând iama prin mititeii fragezi și aromitori aliniați militărește pe platourile fierbinți. Se sărbătorea ziua națională a Republicii Moldova, iar recepția oferită de ambasadorul Eremei (Irimia) avea, înainte de orice, *șaif*. Un șaif de-a dreptul european. Au lipsit bubuitoarele toasturi de extracție slavă, au lipsit pupăturile lăcrimoase, așa că nu s-a mai adeverit catrenul *„Moldovenii când se strâng/ Și-n petreceri se avântă/ La un colț de masă plâng/ La alt colț de masă cântă"*. Un gazetar răutăcios ar propune scenarii paralele: chelneri desfundând sticle de șampanie la recepția bucureșteană / valuri măturând casa babei Floarea din Cărpineni; căprioara îmblânzită din grădina palatului Elisabeta mâncând alune din palma unui ambasador cu turban / puhoaie înecând turme la Sărăteni... și tot așa mai departe. Nimeni nu bănuia ce se întâmpla taman atunci *acasă,* așa că discuțiile diplomaticești, însoțite de nelipsitul zâmbet protocolar, se prefirau într-o zonă amabil- seacă, amintind de Pygmalion și de „masele de aer rece care coboară dinspre Scandinavia". În vălmășagul de limbi aproape că nu s-a mai putut face cuvenita diferențiere între *română* și *moldovenească*, recepția devenind, din acest punct de vedere, de-a dreptul anti-constituțională! Lăsând gluma și ironia, făcând abstracție de sensurile mai adânci ale aniversării independenței Moldovei și de conotațiile adiacente, să recunoaștem că lipsa de *chilire* ce i-o repros a lui Bârzoi Chirița a început să dispară, moldovenii demonstrând că, barem peste hotare, izbutesc a deveni cât se cuvine de europeni.. Deși România a fost prima care a recunoscut independența Moldovei, la aceasta a treia aniver-

sare conducerea de la București a strălucit prin absență. Dl. Meleșcanu a trecut ca o adiere, scuzându-se că-i presat de treburi mai importante. *Oamenii politici* cu ceva greutate au fost reprezentați cam la nivelul domnilor Țepelea, Surdu, Verdeț și altor câtorva de rang mai mult sau mai puțin asemănător. Evident, nu-i o întâmplare. În diplomație, nimic nu-i întâmplător. Răcirea relațiilor româno-moldave s-a lăsat cu guturaiuri și în rândul celor ce aprobă gestul de atunci al României (grabnica recunoaștere a noului stat) și al celor ce-l contestă. În ce privește, continuăm să credem că recunoașterea era de neînlăturat și să regretăm că, purtați de entuziasme și iluzionați de prea multă credință, n-am știut să introducem atunci în textul oficial - ca un bemol la cheie - și o discretă trimitere către pactul Ribbentrop-Molotov. Învățătură de minte!

N-am avut posibilitatea, deci, să urmăresc la fața locului ravagiile stihiei în Basarabia. Am trecut, însă, prin județul Vaslui și, comparând imaginile de coșmar din satele năpăstuite cu cele înfățișate de reportajele televiziunii din Chișinău, pot spune că unitatea meteorologică oferă sugestii pentru formularea unor adevăruri politico-geografice. Mai întâi, aceeași secetă. Apoi, aceleași puhoaie. Druță ar vedea în asta temeiuri pentru legitimizarea Moldovei Mari. Noi am spune că-s argumente în favoarea României întregi... Dar, în fața unor drame atât de profunde, speculațiile nu-și află loc și rost. Cerul a lovit crunt două zone și așa sărace și năpăstuite. Imposibil de uitat imaginea sicrielor pentru două persoane (!) în care și-au îngropat basarabenii morții. N-am mai văzut până acum așa ceva - iată încă o tristă înfățișare a sărăciei ce te poate aduce până în pragul umilinței de a nu avea cum să acorzi cuvenitul respect celor ce părăsesc încrâncenata lume aceasta. De subliniat enormul ajutor de care s-au bucurat cei căzuți în nenorocire din partea armatei. Soldații s-au avântat cu adevărat eroism prin puhoaie și noroaie, au dezgropat case, au desfundat ogrăzi. Este cu atât mai de înțeles cu cât marea majoritate a oștenilor sunt de la țară. Șmecherii din Chișinău au izbutit să tragă chiulul și la ultimele recrutări: trebuiau să îmbrace uniforma 1600 de tineri din capitala Moldovei. S-a izbutit încorporarea a numai... 92! Satele, însă, au dat curs fără crâcnire ordinelor venite de la Comisariate, obolul lor cifrându-se la 2266 de recruți. În vreme ce din toate orașele republicii nu s-au „recoltat" decât 404!... Ajutorul oferit de România sinistraților basarabeni a fost mai puțin prompt decât în cazul precedentelor inundații catastrofale. „Ne pare rău că n-am fost noi primii" - s-a scuzat dl. ambasador Enache într-o discuție cu dl. Lucinschi. E și rău, dar e și bine că, de astă dată ne-am grăbit mai încet: bună parte dintre ajutoarele trimise pentru cei rămași fără locuințe în anii trecuți au ajuns - nu se știe cum - să fie comercializate ilicit de către cooperativele particulare basarabene. Acum, modalitatea de ajutorare a fost modificată: județele vor trimite direct unor raioane sinistrate materialele de construcție, alimente și bani, evitându-se centralizarea ce îngăduie deturnări (aceasta fiind, de fapt, o mai veche propunere a dlui Mircea Druc). Numai județul Iași a colectat și va trimite în raionul Hâncești ajutoare valorând 100.000.0000 lei (15 milioane numerar, 40 milioane alimente, îmbrăcăminte, încălțăminte, 45 de milioane materiale de construcție). Prietenul la nevoie se cunoaște, dar-mi-te fratele!

Cam pe când benchetuiam noi la palatul Elisabeta și pe când sătenii din Basarabia erau potopiți prin ruperea baierilor cerului, dl. Clinton semna un mesaj către președintele Snegur. Neobosita dnă Allbright l-a adus cu grăbire la Chișinău, iar presa română l-a semnalat cu satisfacție, întrucât în mesaj se vorbește clar și răspicat despre necesitatea retragerii Armatei a 14-a. Suntem obligați să semnalăm că respectiva scrisoare conține și referiri la întărirea statalității Republicii Moldova, precum și fraze de genul *marele respect pe care SUA îl are pentru transformările democratice din Moldova* ori *admirăm ceea ce ați putut face aici ș.m.a.* Clar: Clinton e cu Snegur!

cronica economică

Dl. prim-ministru al Moldovei, Andrei Sangheli, care a declarat de-a dreptul stupefiant că „*România n-a dat gratuit Moldovei nici măcar un creion*" are prilejul să afle mereu, din presa basarabeană, știri ce ar trebui să-l determine să-și ceară scuze pentru monumentala rea credință cu care a înțeles să trateze generozitatea poporului român. Numai în decursul lunii noiembrie 1994, în Moldova au sosit zeci de tone de ciment, oțel-beton, var și marmură din județul Hunedoara, lapte praf, făină de grâu, ulei comestibil și alte produse alimentare din județul Satu Mare, ciment, azbociment și cărămidă din județul Bihor, cartofi, oțel-beton și îmbrăcăminte din județul Brașov ș.a.m.d. Adevărat, creioane n-au fost ... Cum avem temeiuri să credem că nici în 1995 dl. Sangheli nu va ști să vadă ajutorul românesc și cum nici la noi în țară efortul pe care-l facem pentru sprijinirea Basarabiei nu-i cunoscut cum se cuvine, publicăm câteva informații detaliate, cu precizarea că subvențiile (eliberate prin Hotărârea Guvernului din 9 dec. 1994) fac parte din *Fondul pentru relațiile cu Republica Moldova pe anul 1994.* Bugetul pe 1995 urmând să prevadă alte sume cu destinație asemănătoare. Deci, în contul lui 1994 (*anul creionului* - pentru dl. Sangheli) se cheltuiesc 100.000.000 lei pentru finanțarea înzestrării cu carte în limba română a bibliotecilor publice de stat din Republica Moldova . Un supliment de 45.000.000 a fost alocat pentru „înzestrarea cu carte în limba română a unor instituții culturale (alte decât bibliotecile) din Republica Moldova". Alte 100.000.000 au fost alocate pentru majorarea burselor (cu ocazia sărbătorilor de iarnă) elevilor și studenților basarabeni care învață în România. Deși drumurile din țara noastră se află în starea pe care o știm și-i cronică lipsa de fonduri pentru refaceri și modernizări, am rupt din puținul nostru și am oferit 200.000.000 lei pentru finanțarea elaborării programului de priorități ale lucrărilor de reabilitare a drumurilor din Republica Moldova . Tot România va finanța (cu 100.000.000 lei) cercetări științifice ce urmează a se desfășura în comun. Domeniile: semiconductoare, circuite hibride, traductoare, senzori, tehnologii noi în industria chimică, terapie cu laser, inventică etc.etc. În vederea asigurării accesului la normele de standardizare modernă, se vor tipări și trimite în Moldova sub formă de abonamente (valoarea: 31.000.000 lei) publicațiile Institutului Român de Standardizare. N-au fost uitați nici sportivii de

peste Prut, cărora li s-au destinat 120.000.000 lei. Pentru cadrele didactice trimise la catedre din Republica Moldova au fost alocate 19.000.000, sumă din care urmează a se acoperi plata salariului (corespunzător funcției didactice, nivelului studiilor, gradului didactic și vechimii în învățământ) precum și celelalte drepturi aferente - inclusiv rambursarea cheltuielilor de transport. 3.200.000 lei sunt rezervați pentru finanțarea deplasării în România a unor cercetători științifici din Republica Moldova, în cadrul acțiunii de specializare-documentare la institutele din structura Institutului Național de Cercetări Economice. O altă *Hotărâre de Guvern* se referă la alocarea sumei de 100.000.000 lei pentru finanțarea unor proiecte culturale lansate de Teatrul Național „Mihai Eminescu", teatrele „Luceafărul", „Eugen Ionescu", „Vasile Alecsandri", „B.P. Hasdeu" precum și a unor reviste cultural-artistice basarabene. Și, *pour la bonne bouche*, Guvernul României își plătește... singur cele 150.000.000 lei pe care Moldova i le datora pentru dotarea Fabricii de țevi sudate din Fălești.

La acestea adăugându-se și un pix marca „Maiak", din colecția personală, pe care i-l ofer cu stima și respectul cuvenit Domnului prim-ministru Andrei Sangheli.

cronica limbii

Utilă sau inutilă, minciuna tot minciună rămâne. Îmi amintesc pledoaria profesorului Barba, care solicita susținere românească pentru teza că aromâna ar fi o limbă și nu un dialect. „Înzestrați" cu limbă distinctă, aromânii ar fi putut obține - potrivit legislației existente în unele țări apusene - anumite drepturi în plus. Avantajele politico-materiale erau evidente, dar filologii români au respins hotărât propunerea pentru simplul motiv că era clădită pe neadevăr... Minciuni cât Ceahlăul, minciuni cât furnica, viețuiesc printre noi împrăștiind otravă, semănând confuzii și acrindu-ne de pomană existența. Teza legitimității dictaturii proletariatului, impusă cu baioneta drept adevăr axiomatic, a făcut să se curme ori să fie stâlcite viețile a sute de milioane de oameni. Profund nocivă, marea minciună își avea, desigur, rostul ei: acela de a justifica o doctrină și de a susține un sistem. Dar gogoașa cu *limba moldovenească* ce rost o fi având? Practic vorbind, nici unul: pur și simplu e-o minciună inutilă. Conducerea de la Chișinău mai mult a pierdut decât a câștigat în planul prestigiului și al credibilității - mai întâi pentru că menținerea și consolidarea statalității Moldovei n-are numaidecât legătură cu „limba de stat" și, în al doilea rând, fiindcă a pus cu deplină claritate în evidență intenția de promovare a românofobiei cu orice preț. Chiar cu acela al căderii în ridicol! Puse față în față, declarațiile oficiale de acum 2-3 ani și cele de astăzi par a veni de pe planete diferite. Iată ce spune dl. Snegur în 1992: „*încetățenirea oficială a limbii române drept limbă de stat are semnificații cu adevărat istorice*" (3 sept.) Și tot în 1992 (31 oct.): „*Proclamarea limbii române drept limbă de stat, limbă oficială a Republicii Moldova, revenirea la grafia latină (...) au fost*

posibile doar prin unitatea și acțiunea hotărâtă a poporului și a elitei sale patriotice". Ce s-a ales din „semnificațiile istorice? Dar de „elita patriotică"? Limba română s-a pierdut prin păpușoaiele agrariene, semnificațiile istorice au fost închise în paranteze cu semn schimbat, iar elita patriotică, elogiată mai ieri, a fost pusă cu botul pe labe prin măsuri coercitive de ordin administrativ. Și totuși, cum poate cineva să se pronunțe în 1994 taman pe dos față de 1992? Evident, sub imperiul unor rațiuni politice. N-o fi statornicia un apanaj al politicii și politicianismului, dar nici *girueta* n-o putem accepta drept siglă a seriozității și temeiniciei! În toată această imensă tevatură s-a văzut din nou cum stăm cu priceperea și intuiția într-ale politichiei: s-au grăbit să muște din momeala „limbii moldovenești" plevușca de *foști* dornici să acceadă cu orice preț la niscaiva caftane și dregătorii. Oamenii politici cu judecată limpede, chiar înregimentați într-o orientare deloc filo-română, și-au păstrat firea și au acționat aproape normal. Președintele Parlamentului și-a dat imediat seama că minciuna-i strigătoare la cer și a reacționat prudent - avantaj Lucinschi. Propunerea lui (limba moldovenească -identică cu limba română) n-a fost acceptată, dar, cinstit vorbind, era inacceptabilă și din punctul de vedere al logicii elementare: pentru a fi identice, două entități trebuie mai întâi... să existe. Iar două limbi *identice* nu pot fi decât... una singură! Constatăm, la Chișinău, că a început să se înregistreze un contra-curent iscat de cei dornici să-și revizuiască, fie și dând-o cotită, poziția față de năstrușnicul glotonim „limba moldovenească". Surprinzător, cel mai vehement este dl. Druță: *„Votând pentru glotonimul limba moldovenească, Parlamentul Moldovei a obținut ceea ce nici KGB-ul, pe vremuri, nu putea obține"*. „Vorbim limba română" - afirmă nu fără oarecare năduf scriitorul, iar parlamentul, votând cum a votat *„nici pe departe nu era cu gândul la problemele lingvistice"*. Rezon! Întrezărind și posibilele mișcări următoare, dl. Druță crede că „Odată cu votarea glotonimului, o anumită forță politică și-a anunțat ambițiile pentru președinția Republicii", izbutind „Una dintre cele mai strălucite operații (politice) din istoria modernă a lumii". Mărturisim că nu prea înțelegem unde bate autorul și de care forță politică îl ferește pe președinte; cât despre „cea mai strălucită...", hai să fim serioși! Emulul și admiratorul lui Druță, dl. Andrei Hropotinschi (noul redactor șef al „Moldovei suverane") virează și el, ținând cursul după caravela-cap: *„Interesele politice îi fac, îi imping să afirme că laptele e negru"* (adică, româna nu-i română). Dacă astfel de opinii ar fi văzut lumina tiparului în preajma votului din Parlament, desigur că altfel ar fi evoluat lucrurile. Se știe: prestigiul lui Druță încă se mai menține. Numai că, atunci, dl. Druță era intens preocupat de Apostolul Pavel, iar dl. Hropotinschi număra câte ploi a adus în Moldova autorul „Păsărilor tinereții noastre". În afara intelectualității, care continuă să protesteze vehement, tot mai mulți politicieni - inclusiv din formațiunea majoritară - tind să se despartă de hotărârea Parlamentului. Mai ales că până și nistrenii (Chițac, de pildă) nu se sfiesc să recunoască public faptul că vorbesc românește... Săritura peste cal s-a dovedit a fi, deci, mult prea lungă și minciuna de tot gogonată. Acum, au loc replierile de circumstanță. Rezultatul posibil: recunoașterea oficială a identității celor două limbi. Ei, și? Furtună într-un pahar cu apă! Am mai spus-o și o repetăm: dacă frații noștri moldoveni doresc să-și construiască o

republică independentă, pot s-o facă foarte bine și renunțând la astfel de penibile falsificări. Numai că, iată, este pe cale să moară o minciună și se naște alta: Guvernul a instituit o Comisie însărcinată să elaboreze *noua concepție* asupra studierii istoriei naționale. Evident, se urmărește separarea istoriei moldovenilor de cea a românilor și impunerea noțiunii de „popor moldovenesc". Adică, vechea teză mincinoasă a istoriografiei sovietice. Ce orientare va avea onorata Comisie se poate bănuit văzându-i componența. Nu lipsește ultra-compromisul stalinist Artiom Lazarev, pe care nu se știe cum de-l mai rabdă pământul, nici C.V. Stratievschi ori V.I. Țaranov (am vorbit despre contribuțiile lor „științifice"); alături de alți corifei ai anti-românismului, dar și de câțiva oameni echilibrați, care ne temem că vor cuvânta în pustiu, Comisia începe să clădească soclul unei noi minciuni monumentale. Nu ne putem abține să nu-l citățm pe Gracian: *„totdeauna înainte merge minciuna, trăgând prostia după ea"*.

cronica măruntă

Fragmente din răspunsul dlui președinte Mircea Snegur la întrebarea Agenției INTERFAX Ce consecințe politice pentru relațiile Moldovei cu România ar putea să aibă declarația președintelui Iliescu că „Moldova este a doua Românie" și în ce măsură este realistă afirmația sa că s-ar putea cândva să ne reunim cu acest teritoriu?: „Aceasta ar putea să dea naștere unui nou val de românofobie în republica noastră (...) Și atunci nu voi fi eu vinovat, vinovată va fi partea română, care, de altfel, în ultimul timp a făcut câteva declarații de acest fel și unii pași către agravarea situației (...) Trebuie să spun că asemenea visuri de unire în timpul cel mai apropiat coincid cu afirmațiile opoziției noastre. Consider că aceasta este o eroare foarte profundă. Nu aș vrea să mă adâncesc în polemici, însă declarații de acest fel pot face doar oamenii care sunt departe de realitățile existente în Republica Moldova". Ne abținem de la orice comentarii. * A trecut aproape neobservată în România senzaționala victorie a reprezentativei Moldovei în meciul cu Țara Galilor (3-2). Deocamdată, Moldova se află pe locul I în clasamentul grupei a VIII-a la EURO 96! Cine ar fi crezut? * Nominalizat printre posibilii candidații la președinția Rusiei, generalul Lebed este, în ultima vreme, autorul unor gesturi de bun simț care-l onorează. Discutând, la Tighina, cu familiile ce au blocat calea ferată, spre a protesta împotriva impunerii alfabetului chirilic cu de-a sila, generalul a concluzionat sec, militărește și fără drept de apel: limba moldovenească este latină, deci, trebuie să aibă alfabet latin. Un adevăr elementar, pe care, iată, îl recunosc și rușii, dar românii vânduți de la Tiraspol (Maracuță, Caraman et comp.) îl neagă cu îndârjire! * Banca Mondială recomandă Moldovei să renunțe la sectorul zotehnic obștesc (sau de stat), ceea ce ar face Basarabia dependentă de importuri de lapte, carne, ouă. Chișinăul refuză să pună în practică recomandarea - și ne temem că, de această dată, bine face. * Imaginația infractorilor n-are margini: Ambasada SUA la Chișinău a fost nevoită să anunțe că scrisorile prin care se solicita o taxă în valută pentru „loteria vizelor" sunt false, participarea la etape de selecționare a candidaților fiind scutită de orice taxe! * „Moldova suverană" publică aceeași pagină două interviuri: unul cu un inginer (A. Păpușoi, membru al executivului agrarian) și altul cu un autodidact (Nicolae Sulac) care recunoaște că, împreună cu maică-sa, „rotunjește" vreo patru clase primare. Paradoxal: cel dintâi este agramat și stupid, al doilea elevat și chiar sclipitor!

politicale

Ferice de moldoveni! Vor avea parte de o nouă *mișcare democratică*, intitulată PRO MOLDOVA. Adunarea de constituire ar fi avut loc la 27 ianuarie 1994 - dată foarte apropiată de desfășurarea „congresului" *Casa noastră, Republica Moldova* . Ceea ce nu înseamnă numaidecât c-ar fi fost vorba de expulzarea unei sarcini gamelare; poate fi și-o simplă coincidență . Momentul concepției, însă, s-a petrecut perfect sincronizat - ceea ce în politică spune mult. Nu s-ar putea afirma că Moldova duce lipsă de formațiuni politice din cele mai diverse: dimpotrivă. Păstrând proporțiile, vom constata cam aceeași încărcătură de politicieni pe cap de locuitor și dincoace și dincolo de Prut. Însă PRO MOLDOVA speră să devină *cea mai numeroasă organizație populară din republică.* Îl are drept lider pe amicul nostru Vasile Stati, cel care, întrebat fiind de un primar din România dacă vrea vin alb sau roșu, a răspuns fără a clipi *și bere.*

De ce credeți că „noua mișcare democratică obștească" va deveni cu grăbire mai cuprinzătoare chiar decât partidul agrarian? Ne-o spune dl. Stati: „sarcinile și orientările de program ale mișcării *Pro Moldova* sunt de așa natură, au o așa forță de atractivitate încât ..."etc. etc. Din *mișcare,* spune tot dl. Stati „fac parte, alături de moldoveni, și găgăuzi, bulgari, greci, ruși, ucrainieni, polonezi și chiar români. Am în vedere români prin naștere, nu de cei auto-făcuți în 1991". Deci, PENTRU MOLDOVA vor milita găgăuzi (probabil, bătând cât mai adânc bornele de frontieră în *Gagauz Yeri*), ruși (fluturând flamura republicii transnistrene), ba chiar și... români. Aici se face o binevenită distincție: nu orice români, ci doar aceia *prin naștere.* Încurcată treabă! În ultimii 50 de ani (dacă e să ne luăm după statisticile oficiale) în Basarabia nu s-au născut decât moldoveni, iar în pașapoartele bătrânilor ce au văzut lumina zilei de mult, pe vremea regatului românesc, acuma tot *moldoveni* scrie.De unde va lua dl. Stati români de ornament, greu de știut. Poate din Diaspora? Mă rog, vom vedea... Motivația înființării „mișcării democratice obștești" este cu adevărat... mișcătoare: „Ne-am pomenit într-o situație caraghioasă, când suntem nevoiți să ne apărăm casa noastră comună de *ahotnicii* din toate părțile, care încearcă ba a o întregi, ba a o uni". Cu precizarea că *ahotnic* înseamnă (pe rusește, evident) vânător, constatăm că, alături de vânătorii de iepuri, vânătorii de balene, vânătorii de funcții și vânătorii de zestre a apărut o nouă categorie - aceea a vânătorilor de întregire și de unire! Adevăratul vânător, cel care trage cu katiușa din Kremlin, dl. Stati pare că nici nu-l bănuie! Cum vânătorii nu-și împușcă păsările din curte, nici godacii din coțet, ci se străduie să găbjească vietăți ale nimănui, așa și Ivan; numai că nu trage cu pușca, ci trage sfori (a se vedea cuvântarea lui Elțin la ONU) uitând că Moldova nu-i chiar a nimănui, ci a urmașilor urmașilor noștri. Amin! De ce credeți că s-a jertfit dl. Stati, punându-se în fruntea noii „mișcări democratice obștești"? Simplu și, în același timp, cutremurător:deoarece *„guvernanții, organele de drept, contemplează distant și impasibil dezmățul unioniștilor".* Al ahotnicilor interni, adicătelea. Suntem nevoiți să luăm apărarea puterii de la

Chișinău și să declarăm cu toată răspunderea că dl. Sangheli (de pildă) nu-i deloc impasibil. Ba chiar e pasibil de multe. Nici dlui președinte Snegur nu i se poate pune în cârcă o învinuire atât de gravă ca aceea de a contempla *distant și impasibil* un dezmăț în țară. Sunt acuze prea grele și de-a dreptul descalificante la adresa unei puteri care face și ea cât poate - adică, încearcă să scoată în afara legii partidele din opoziție, expulzează corespondenții străini, cheamă în judecată gazetele potrivnice (ca să nu ne referim decât la partea vizibilă a aisbergului). Dl. Stati și-a luat un mare păcat pe suflet condamnând în termeni atât de duri și guvernanții și „organele de drept". Sunt sigur că timpul îmi va da dreptate și însuși liderul noii PRO MOLDOVA va fi nevoit să recunoască faptul de a se fi înșelat, ponegrind fără temei oameni într-adevăr bine intenționați. Dl. Stati ne asigură că „fundarea mișcării patriotice PRO MOLDOVA este o acțiune de mult mai mare amploare și cu scopuri majore, decât o simplă reacție, fie și indirectă, față de cei care au avut și au *pohte*. Liderul fiind un intelectual și nu agrarian ca dl. Moțpan (care a afirmat că partidul său își va schimba atitudinea cu 380 de grade și că timpul emisiunii *a expediat*) cutează referiri livrești spre a-l condamna, la grămadă, și pe Mihail Viteazul. Ceea ce ne mai liniștește oarecum: puterea actuală de la Chișinău este țintuită la stâlpul infamiei, alături de neuitați eroi ai neamului! Marele cal de bătaie rămânând glotonimul *limba română*. Dl. Stati, doctor în etno-lingvistică moldovenească, combate în deplină cunoștință de cauză: „*Parcă noi n-am ști cine suntem. Parcă noi n-am ști că graiul nostru e romanic, că avem o limbă literară căreia strămoșii noștri i-au zis precum îi zicem și noi - moldovenească*". Asta chiar așa-i. Și eu îi spun mașinii mele Dacia 1300, deși este Renault. Oricâte înrăutățiri (denumite suav *asimilări*, ori chiar *îmbunătățiri*) i-ar face fabrica de la Pitești, rămâne Renault, fie că ne place, fie că nu ne place. Și nu inscripția de pe masca radiatorului depune mărturia esențială, ci însăși structura și concepția mașinii. Așa-i și-n lingvistică: contează în vecii vecilor doar fondul principal lexical și structura gramaticală. Iar dl. Stati ori nu cunoaște acest adevăr elementar, ori îl trece cu premeditare sub tăcere. Adică - ori crasă ignoranță, ori minciună sfruntată.

portrete

S-a-ntâmplat în primăvară. Am ezitat: să scriu, să nu scriu? la urma urmei, a trecut cam atâta vreme cât e nevoie să se decanteze zâmbetul, să se uite amărăciunile și să se scuture cine știe ce conotații cu neplăcut iz politic. Simplu: spargerea unui rulment ne-a prilejuit o scurtă (și colorată) incursiune în psihologia fraților de peste Prut. Deci: rulmentul (stânga, spate) a început mai întâi să guițe ascuțit, apoi să ragă de-a binelea. Seară. Câmp. Se zăresc luminițele unui centru raional. Măcar de n-ar sări roata până acolo! Dar a sărit și-am rămas cu roatele (numai trei) să se mire satele. Proptesc butucul suferind de niște cărămizi și hai, iavaș-iavaș, să caut un telefon. Nu mai istorisesc acum și aici, cu câtă trudă am primit legătura cu Chișinăul și cât de încâlcit a fost traseul intervențiilor; în cele din urmă, Piscupescu îl găsește pe Ivanov și

Poliția locală este rugată să mă ajute. Sosește mașina salvatoare, cu piu-piu pe acoperiș. După zgomotul motorului îmi dau seama că numărul cilindrilor în funcțiune este fluctuant și că, prin rotație, unii muncesc, alții se odihnesc.

- *Nă seara!*

Coboară doi polițiști; se uită la mașină și oftează compătimitor:

- *Nț, nț, nț! Ce ai de gând dumneata?*

- Păi, s-o încui și să mă duc în România după rulmentul conic nr... .

- *Dacă dumneata o lași aici peste noapte, n-ai să mai găsești nici mânerele de la uși!*

Curat încurajator, mai ales că ți-o spune un polițist!

- *Dumneata, mantirovkă,* ai?

Oi fi având, dar ce-i aia? Deschid lada cu scule.

- *N-ai. De ce pleci dumneata fără mantirovkă?*

(De atunci, m-am jurat să nu ies nici pe strada mea fără *mantirovkă*).

- Poate aveți dumneavoastră?

- *Nu, mantirovkă n-avem.*

Polițiștii se mai învârt în jurul mașinii, apoi hotărăsc:

- *Serghei, du'ș'taie un salcâm.*

Am crezut că n-aud bine. Serghei începe procedura pornirii. Mașina Poliției se zbuciumă într-un acces de tuse, apoi sforăie, mârâie, geme, fâsâie și, culmea, pornește! Polițistul rămas cu mine îmi dă detalii:

- *Ca la căruță. Punem salcâmul sub roată și ducem mașina în curtea Poliției.*

Se-ntoarce Serghei. Târâie după el, legat cu sârmă, ditamai salcâmul proaspăt retezat. Locotenentul îl dojenește:

- *Aista-i gros. Adă altu.*

Iar pornire cu năbădăi. Curând, Serghei se întoarce cu cel de al doilea salcâm, mai subțirel, mai elastic, adică, mai bun. Îl punem sub puntea din spate, îl legăm cu sârmă și hai la drum! Se întunecase de-a binelea: ici-colo, câteva luminițe. În rest, doar joaca farurilor pe autostradă și un panaș de scântei țâșnind de sub Dacia cea ologită. Serghei scoate capul pe fereastră și mă liniștește:

- *O agiuns la sârmă.*

Și așa, însoțit de o jerbă scânteietoare (parc-ar fi fost o pogorâre îngerească, ori o paradă în Piața Roșie) ajungem în fața sediului Poliției. Poarta metalică, înaltă de trei metri este, desigur, încuiată.

– *Du'ș'adă cheia.*

Serghei revine așa cum s-a dus:

- *Nu-i Anatol.*

- Da,unde-i?

- *Îl căt㠄 cu telefonul.*

L-au tot *căt㠄*. Cheia-i la el. Nu-i de găsit. O fi dus în sat cu dorul... Cei doi polițiști se consfătuiesc cu glas scăzut, apoi intră în sediul în care viețuiesc și niscaiva arestați în curs de anchetare... Mă tot uit la poarta cât o ecluză și-ncep să mă întreb unde-s, de ce-s aici, ce aștept, pe cine caut? Și deodată, minune: ca-ntr-un film cu Tom și Jerry, poarta începe să se înalțe ușurel, întâi un

deget... apoi încă unul... Pentru ca, în fine, să fie scoasă din balamale (pe dinăuntru) și depusă alături, rezemată de zid. Isprava au făcut-o câțiva arestați, scoși cu acest prilej de la zdup și puși la treabă sub comanda lui Serghei. Intru în curtea Poliției, învăluit în scântei. Din urmă, poarta este potrivită la loc în balamale. La despărțire, locotenentul mă mustră:

Dumneata să nu mai pleci fără *mantirovkă!*

Așa voi face.

I-am trimis ministrului de interne o scrisoare prin care mulțumeam polițiștilor pentru ajutor. Cred c-am greșit: dacă-i sancționează? N-aș vrea să am pe conștiință și doi salcâmi moldavi, și doi polițiști... .

politicale

Hotărârea de ridicare a pașapoartelor românești constituie, desigur încă o dură lovitură pe care trebuie s-o suporte românii basarabeni în acest nefericit an 1994. Știrea a trecut, în România, aproape neobservată - datorită, probabil, și faptului că veștile rele sosesc de peste Prut în flux continuu, ceea ce are ca efect o anume desensibilizare progresivă și generalizată. *Nu mă mai miră nimic* - își spune cititorul, este posibil orice, câtă vreme nici româna nu mai e română, nici românii... români. Implicațiile noii măsuri sunt mai adânci și mai dureroase decât s-ar crede la prima vedere, întrucât ucide o speranță ascunsă, poate chiar o ultimă speranță. Mulți basarabeni mi-au arătat cu mândrie, ferindu-se și vorbind în șoaptă, pașaportul verde purtând ștampila *cetățean român rezident în străinătate.* L-au obținut destul de greu și nu fără a risca; deși Serviciul consular al Ambasadei României n-a dat răspuns la nici una dintre cererile oficiale prin care era somat să comunice numărul de pașapoarte românești acordate basarabenilor, Ministerul Securității și-a constituit, repede, propriile evidențe. Fericiții posesori de cetățenie dublă erau oricând pasibili să fie trași la răspundere pentru încălcarea legii: *Republica Moldova nu admite dubla cetățenie.* De ce? Aici e aici. Și ne temem că, dintr-un anume punct de vedere, guvernul de la Chișinău are dreptate. Ce s-ar întâmpla în cazul ridicării restricției? Minoritatea rusă și-ar lua cetățenie rusă, ucrainienii vor solicita pașapoarte Kievului iar găgăuzii se vor adresa Ankarei. Dacă și românii basarabeni își vor lua a doua cetățenie, atunci nu mai rămâne sub controlul efectiv al Chișinăului decât... partidul dlui Moțpan. Se întrevede și un al doilea efect, pe care șefii de la Tiraspol îl denumesc *unirea târâtoare:* cu cât crește numărul basarabenilor cu pașaport românesc, cu atât sporesc șansele reîntregirii, întrucât se presupune că un cetățean român va vota, în orice împrejurare, în favoarea României. Și iată s-a pus piciorul în prag: ori, ori. Adică, ori moldovean, ori român. Dacă n-ar fi de-a dreptul tragică, situația ar putea părea hazlie: autorul acestor rânduri, trăind la Iași, ce fel de cetățenie ar trebui să posede? Din punctul de vedere al Chișinăului, evident, moldovenească - ceea ce s-ar putea realiza cândva, odată cu... reconstituirea Moldovei Mari. Aștept provincia.

Zilele acestea, mii de moldoveni trăiesc cu adevărat *drama opțiunii*.Dacă păstrează pașaportul românesc, pierd dreptul la vot (n-ar fi cine știe ce nenorocire). Pierd dreptul de a fi aleși - ceea ce, într-un calcul politic, nu se poate neglija, întrucât s-ar exclude automat de la conducerea treburilor țării o bună parte din partida românofilă, dacă nu chiar secțiunea ei cea mai conștientă și mai activă. Se pierde dreptul la „bonul patrimonial" (varianta basarabeană a certificatului de proprietate), ceea ce, iarăși, n-aș crede că-i mare pagubă. Cu adevărat primejdioase pot deveni, însă, tracasările ulterioare (loc de muncă, locuință, asistență medicală, pensie, etc.etc.), fiindcă posesorul pașaportului românesc va fi privit și tratat ca un străin. În țara lui! În eventualitatea renunțării la pașaportul românesc, efectele ar fi, deocamdată, mai degrabă de ordin moral: se pierde o speranță și se retrage un vot de încredere cetățenească. Nu-s de neglijat, însă, nici consecințele de altă natură. Foarte mulți basarabeni și-au cumpărat, pe tăcute, terenuri, case și apartamente în România. Cele câteva cazuri pe seama cărora se tot bate monedă (Grigore Vieru, Leonida Lari, Mircea Druc) pur și simplu s-ar pierde printre multe sute de nume, dacă s-ar da publicității vreodată o listă cuprinzând basarabenii ce au dobândit proprietăți în România. Să zicem că autoritățile române nu le-ar pune *sula în coaste* și i-ar tolera fără cetățenie - dar din punct de vedere strict legal, ei nu pot deține terenuri dincoace de Prut decât doar în cazul în care hotărârea de acordare a cetățeniei române rămâne în vigoare și după renunțarea la pașaport. Ce se va întâmpla, apoi, cu cei aflați la studii în România? Mulți dintre ei și-au obținut cea de a doua cetățenie și, după absolvire, s-au angajat în România. Vor fi nevoiți, deci, să renunțe la cetățenia moldovenească (în relațiile cu Chișinăul). Ceea ce va duce la situația hilară în care, potrivit actelor, părinți moldoveni au născut copii... români!

Cu pașaportul roșu într-o mână și cu cel verde în cealaltă, frații noștri basarabeni hamletizează *a fi sau a nu fi*. A fi ceea ce ești, ori a nu fi... tot ceea ce ești! Pas de te descurcă! În orice caz, nu trebuie uitat că România a întins încă odată o mână de ajutor generos celor ce i l-au cerut. Așa cum a făcut-o, pe vremuri, Lucrețiu Pătrășcanu: în calitate de ministru al justiției, a înzestrat cu pașapoarte românești pe mai toți basarabenii refugiați de peste Prut. Astfel salvându-i, fiindcă NKVD-ul îi căuta spre a-i expedia în Siberia. Astăzi, trimiterea către Vorkuta nu mai are sens: vin siberiile peste noi.

cronica măruntă

Pentru respectarea deplină a adevărului, suntem obligați să dezmințim știrile (din presa română) potrivit cărora dl. președinte Snegur *i-ar fi retras* poetului Dumitru Matcovschi medalia „Mihai Eminescu". Încă în urmă cu un an, D.Matcovschi și-a anunțat public intenția de *a nu primi*, sau, altfel spus, de a refuza medalia, motivând: *„Eminescu nu ar fi acceptat compromisul; toată viața a militat pentru unirea Basarabiei cu Patria mamă"*. * Rezultatul meciului de fotbal Moldova - Germania (0 - 3) ar putea fi trecut în statistici mai degrabă sub titulatura Germania - Transnistria, întrucât majoritatea jucătorilor ce au reprezentat culorile Moldovei provin de la echipa... „Tiligul" Tiraspol! * Pitorescul și talentatul solist de muzică populară Nicolae Sulac și-a constituit o Fundație. La Concertul inau-

gural au fost oferite numeroase (și consistente!) premii în bani, ba chiar și piane ori... apartamente! Meștere, ține-o pe SI! * Culmeă cinismului (sau impertinenței?): președintele „Sovietului Suprem" de la Tiraspol, Grigore Maracuță, a declarat că se va adresa organizațiilor internaționale pentru a obține... fonduri necesare stabilizării armatei a 14-a în Transnistria! * Datoria externă a Republicii Moldova va atinge, la începutul anului 1995, cifra de 400 milioane dolari.N-ar fi chiar de speriat, dacă suma n-ar reprezenta 22% din produsul intern brut... * De la 1 ianuarie, locuințele nu se mai privatizează contra bonuri patrimoniale. Cine a apucat s-o facă, bine, cine nu nu. * Un „război al undelor" de-a dreptul hazliu s-a declanșat la Tiraspol. Primul „a dat" postul oficial TV, care, în orele de maximă audiență, bruiază emisiunile studioului privat ASKET. Drept pentru care, postul de televiziune al armatei a 14-a a ripostat, bruind emisiunile smirnoviste. Începe o cuvântare Smirnov și, la mijlocul frazei, apare... Lebed! * Biserica ortodoxă din Republica Moldova și-a dobândit neatârnarea. Mulțumirile pentru „milostenia" Patriarhului Alexei, care „a dăruit" independență Mitropoliei lui Vladimir, nu mai contenesc. Cine are ochi de văzut, vede că-i „milostenie" tipic rusească - adică, dăruire din ceea ce nu-i al tău! * Săptămâna aceasta a început în Parlamentul de la Chișinău dezbaterea *statutului special* oferit găgăuzilor. Esența disputei constă în formularea „pământ pe care locuiesc găgăuzii" (propusă de opoziție) și contrapusă celei considerate inacceptabile - „pământ al găgăuzilor". * Controlorii de trafic de la aeroportul Chișinău dezmint zvonurile potrivit cărora echipa de fotbal a Germaniei a fost la un pas de catastfrofă în momentul aterizării Boeing-ul 750. Coordonatele operațiunii de *aproach* au fost transmise corect în limba engleză, cum este uzuanța și nu într-o germană aproximativă, cum pretinde postul de radio „Libertatea".

cronica economică

Moldova importă morcovi. Și varză. Și cartofi. Din Polonia. Ceea ce echivalează cu a aduce nisip în Sahara și gheață în Groenlanda. Fosta *grădină a URSS,* tradițională furnizoare de fructe și legume, a ajuns să cumpere varză pe dolari! Incredibil! *Starea agriculturii* (într-un stat condus de... agrarieni) nu reprezintă, însă, o nefericită excepție, ci ilustrează situația generală a economiei republicii. Acuș-acuș anul se înnoiește și or începe să se publice tradiționalele bilanțuri. Ce a însemnat 1994 pentru Basarabia? Părerile (oficiale) sunt împărțite. Guvernul afirmă că în prima jumătate a anului s-au arătat semnele unei redresări care, ne fiind consolidată, s-a degradat în ultimele două trimestre. Dl. Valeriu Bobuțac, ministrul economiei, apreciază... invers: recesiunea ar fi atins punctul culminant la mijlocul lui 1994, după care s-ar semnala o anume creștere economică. Iată, însă, ce spun cifrele: „produsul material net" (indicator cu care operează Guvernul de la Chișinău) s-a redus cu 26% față de 1993. Volumul producției industriale a fost cu o treime mai mic și, dacă ne raportăm la 1990, procentul abia dacă se situează în jurul a 50%. Volumul producției agricole (estimat) este și el cu 30% mai mic față de 1993 și cu 50% față de 1989. Totalul investițiilor nu reprezintă decât un sfert din suma alocată în 1989. Exportul s-a diminuat cu 35,4%, iar statul datorează populației (lefuri și pensii neplătite de luni de zile) peste 100.000.000 lei. Situația apare astfel de-a dreptul catastrofală și, ca de obicei, se face apel la „viitorul luminos". 1995 ar trebui să aducă după sine - în viziunea entuziastă a unor economiști de la Chișinău - o creștere cu 28,6% a produsului intern brut, industria ar urma să-și

sporească volumul producției cu 26%, iar agricultura cu 32,7%. La o analiză ceva mai atentă se observă lesne că optimistele procentaje cu care este creditat anul ce vine sunt aproape identice (dar cu semn contrar) cu nerealizările din 1994. Nu va fi vorba, deci, despre o creștere reală, ci doar de stoparea degringoladei. Nici aceasta n-ar fi puțin și dorim sincer basarabenilor să-și vadă împlinite prognozele economiștilor. Care mai estimează și o sporire a veniturilor populației cu 39%, combinată cu o „strunire" a inflației lunare ce n-ar mai depăși 1,5% (să ne amintim care a fost rata inflației anul trecut: 2100%!). Ar urma să crească și exportul (658 milioane dolari), dar deficitul balanței de plăți externe se va menține (156 milioane lei). Principalul motiv: dependența de importurile energetice (570 milioane dolari). Cât privește datoria externă, numai serviciul (dobânzile etc.) se va cifra, la finele lui 1994, la 55 milioane lei (evident, moldovenești), anul viitor fiind necesare 330 milioane pentru serviciu și rambursări parțiale. Sindicatele văd mult mai altfel cifrele viitorului buget; dna Valentina Postolache, din conducerea Federației Sindicatelor Independente apreciindu-le chiar *„catastrofale pentru sfera socială"*. În situația în care 70% din totalul populației nu-i în stare să-și achite obligațiile față de stat (chirii) și furnizori (electricitate, căldură, apă, etc.), totalul acestor datorii ridicându-se la 14 milioane lei, se preconizează *o nouă reducere* a programelor de susținere și protecție socială, anularea unor înlesniri oferite până acum populației ș.m.a. O ultimă prevedere („instituirea unui regim drastic de economisire a resurselor energetice") ne duce cu gândul la „anii luminoși" din România, când orbecăiam pe străzi, dârdâiam în case și primeam benzină cu picătura. De-a dreptul întristătoare este situația din învățământ, unde salariile cadrelor didactice au fost reduse cu 25% și ... nu s-au plătit de trei luni! De regulă, se dă vina pe lipsa masei monetare, dar dl. Leonid Tălmaci, Guvernatorul Băncii Naționale, arată că la începutul lui 1994 se aflau în circulație 136 milioane lei, iar acum, către sfârșitul anului, s-a ajuns la 264 milioane. Față de creșterea veniturilor populației (de 2,3 ori), masa monetară a sporit de 3,7 ori. Și atunci, de ce nu-s bani? Mai întâi pentru simplul motiv că nu se încasează impozitele prevăzute (vorba lui Caragiale - citez aproximativ - *N-ai leafă? Înseamnă că n-ai nici rețineri!)* și în al doilea rând pentru că se practică o politică financiară apreciată chiar de dl. Tălmaci ca fiind *dură*: nici o emisiune monetară fără acoperire în dolari! Adevărul este că, dacă Moldova a realizat ceva în 1994, atunci trebuie trecută în categoria izbânzilor menținerea stabilității relative a leului. Pronosticurile inițiale („leul va avea soarta rublei") s-au dovedit complet neinspirate; moneda națională moldovenească a căpătat pondere reală și atractivitate până dincolo de Nistru, unde firavele depozite personale ale populației sunt alcătuite mai ales din lei. Dl. Tălmaci declară chiar că *„leul este valută cu convertibilitate internă deplină, iar în operațiunile internaționale curente este o valută liber convertibilă"*.E bine că-i așa, e rău că veniturile locuitorilor Moldovei sunt atât de mici: pe măsură ce se întărește, leul pare a se ... depărta de punga muritorului de rând. Poate 1995 va fi, în toate, mai bun și mai darnic. Dea Dumnezeu! Dar până s-o vedea ce și cum, să ne reamintim că, în Moldova, inginerii agronomi fac politică și importă morcovi. Și varză. Și cartofi. Aferim!

Frig la Chișinău. Gazul fâsâie cu năbădăi. Pe vremuri (adică... acum 4 - 5 ani) nu știam cum să mai închid, noaptea, caloriferele. Acum, nimerit în latura dinspre nord a hotelului, încep să îndes cârpe, hârtii și prosoape pe la încheieturile lăbărțate ale ușilor și ferestrelor, doar-doar s-o păstra stropul de căldură picurat cu zgârcenie de-un calorifer nesimțit. O noapte la hotel costă cât salarul lunar al unui profesor. Fără micul dejun, dar cu marele frig în tarif. V-aș mai spune câte ceva și despre prețurile (și calitatea) bucatelor servite la bufetele de etaj, însă mă opresc la vreme, spre ține seama de avertismentul dlui Adrian Severin, care, într-o recentă discuție cu dl. Petru Lucinschi, a afirmat că *„România n-are dreptul să judece acțiunile întreprinse de Conducerea Moldovei"* și că *„Datoria noastră este să ajutăm cât mai mult și să criticăm cât mai puțin Republica Moldova"*. După cum se vede, dl. Severin instituie o relație antagonică între *a critica* și *a ajuta*, deși cândva și domnia sa era convins că *ajutorul criticii, împreună cu arma autocriticii*, contribuie hotărâtor la... etc, etc. Dar ce legătură ar putea avea „acțiunile întreprinse de Conducerea Moldovei" cu frigul de la mine din *număr* (așa a rămas să se spună din rusește: *număr* în loc de cameră; dacă nu răspunzi la telefon, centralista va informa că dl. nu este în *număr*)? Are legătură, fiindcă Guvernul ar vrea căldură. Punga-i strânsă și zbârcită, nu-s parale, nu-s devize, așa că dl.Sangheli a găsit o originală soluție salvatoare: gazul rusesc va fi plătit cu *proprietăți* în Moldova! Încă doi-trei ani și harta republicii va arăta ca scândura unui fachir, fiind doldora de cuie ale lui Pepelea înfipte în trupul Basarabiei: proprietățile rusești. Soluția pare de-a dreptul disperată, dar, pentru a nu-l supăra pe dl.Severin (aflat la Chișinău în calitate de membru al delegației Consiliului Europei), nici nu mai îndrăznesc să invoc eventualul slogan *Nu ne vindem țara, ci-i dăm foc.* Astea-s roadele aderării la CSI; brânza rămâne pe bani - n-ați un dărăb, dă-mi un sfert din prispă! Brânza ai mâncat-o, gazul a ars și s-a înălțat pe coș, iar sireaca Moldovă, crâmpoțită de găgăuzi, hăcuită de nistreni, trebuie să-și vândă și odoarele de zestre! Ca să iasă din iarnă... Dar hai să ne bucurăm de căldurica subțire din *numărul* de la hotel și, cum televizorul n-are galben (în schimb, turtește mutrele), să purcedem la citirea gazetelor. Nu întâlnim comentarii pe tema gingașă a proprietăților cedate; confrații noștri continuă să polemizeze întru susținerea creațiunii numite *limba moldovenească.* Pledoariile fiind de-a dreptul hilare! Citățm din „Moldova Suverană" (nr. 18395-18396): *„faptul că PDAM (Partidul Democrat Agrar, n.n.), scriind în Constituție că limba de stat a Republicii Moldova este limba moldovenească ce funcționează pe baza grafiei latine, n-a făcut altceva decât să-și onoreze mandatul primit de la electorat. N-a făcut altceva decât să-și realizeze promisiunea declarată în programul electoral. Acei care, ulterior alegerilor, i-au cerut să se ideologizeze, pretinzându-i limba română, l-au dorit transformat dintr-un partid parlamentar într-o organizație ideologică de avangardă. Firește, au dat cu oiștea-n gard.(...) PDAM ar fi trădat dacă nu și-ar fi onorat mandatul oferit pentru promisiunile pe care le-a făcut"*. Va să zică, a recunoaște un adevăr științific,

susținut și de Academia Moldovei, înseamnă *ideologizare*. A promova o aberație înseamnă a-ți respecta condiția parlamentară! Halal logică! Dar ia să vedem cum stăm și cu „trădarea". PDAM a promis *limbă moldovenească* și, ca să nu-și trădeze alegătorii, a înscris-o în Constituție. Ce ne facem, însă, cu celelalte (nenumărate) promisiuni? Neonorate! Înseamnă, nu-i așa, că-s trădători! PDAM a promis, înainte de alegeri, „crearea unui regim dintre cele mai favorabile producătorilor de bunuri materiale și de valori spirituale", „depolitizarea vieții sociale și culturale a societății", „accelerarea procesului de atribuire pe cale juridică tuturor persoanelor a pământului", „coordonarea măririi pensiilor cu costul coșului minim de consum", „crearea unui mediu economic sănătos pentru toate întreprinderile industriale", „obținerea unor rezultate pozitive în lupta împotriva mafiei și corupției" etc. etc. etc. După cum lesne se vede, puzderie de... trădări. Numai în chestiunea limbii, PDAM s-a ținut tare și n-a trădat! Bravo lui! În același articol se spune, însă, că „*PDAM, ca partid parlamentar, n-a avut și nu are dreptul moral de a hotărî probleme ce țin de însăși țesătura spiritualității, culturii, artei, interpretării istoriei, confesiunii. Timpurile când numele limbii, naționalitatea persoanei, partinitatea sau apartinitatea ei, problemele religioase, adevărurile istorice, erau hotărâte la ședințele biroului de partid, în ședințele Sfatului Frontului Popular sau cu ajutorul unor prelegeri literare ținute la tribuna Parlamentului, s-au tot dus!*" Deci, PDAM n-avea dreptul moral să repună în circulație glotonimul stalinist „limba moldovenească". Dar cine a făcut-o, fiindcă lingviștii, singurii în măsură să decidă, s-au opus? Mănăstire-ntr-un picior, ghici ciuperca ce-i! Păi, desigur, agrarienii, care, introducând un asemenea monumental fals în Constituție, au izbutit să pună sub grav semn al întrebării întreaga lege fundamentală a Moldovei și s-o facă vulnerabilă (când, cu ceva diplomație, cultură și bună cuviință, s-ar fi găsit o soluție, care, dacă n-ar fi înfățișat limpede adevărul, măcar nu l-ar fi încălcat atât de brutal și de inutil)... Constat însă că articolul din care citez are și un „va urma". Dacă *va urma*" tot așa, primii care s-ar cuveni să se îngrijoreze ar fi agrarienii, întrucât autorul articolului, încercând să-i apere, îi compromite de-a binelea. Ferește-mă, Doamne, de asemenea apărători!

cronica măruntă

Aflăm - cu emoție - că Apostolul Pavel n-a întârziat să se revanșeze și dl. Ion Druță ar urma să primească misia de ambasador al Moldovei în Țara Sfântă. Apoi, ni se spune că-i un simplu zvon. .. Și iar aflăm că da... Și iar că nu... Așa că, nu mai știm ce să credem. Oricum, se va face voia Domnului (Snegur). * Dl. președinte al Moldovei a intrat oficial în rândul investitorilor! Domnia sa și-a investit *bonul patrimonial* într-o societate agricolă al cărei nume îl trece, deocamdată, sub tăcere. Secretul fiind condiție de bază în reușita afacerilor. * Și fiindcă a venit vorba despre privatizare: dl. Teodor Stolojan, expert al băncii Mondiale, a apreciat recent că Moldova a făcut pași mai importanți în domeniul privatizării întreprinderilor medii și mari decât celelalte state foste socialiste din zonă (Ucraina, România, Polonia). * Potrivit legii, au fost declarate în stare de faliment primele șapte întreprinderi insolvabile din Republica Moldova (între ele, Uzina experimentală *Etalon* din Chișinău). Perspectivele ar putea fi următoarele: 1 - întreprinderea va avea un nou stăpân; 2

- întreprinderea va fi lichidată. Precum sabia lui Damocles, amenințarea șomajului atârnă asupra altor mii de capete... * În organizarea Asociației rusofone *Edinstvo*, la Chișinău a avut loc Conferința „Descentralizare, autonomie, federalism". Cu acest prilej, liderul nistrean Gr. Maracuță a declarat: *„Eu nu înțeleg de ce Moldova ține cu atâta îndârjire la principiul statului unitar"*. De menționat că numele asociației rusofone *Edinstvo* se traduce prin *... unitate*. Datorită ei, au putut fi auzite în încă odată, în chiar inima Chișinăului și rostite de la o tribună oficială, pretențiile absurde ale separatiștilor de la Comrat și Tiraspol. * Dl. Andrei Andrieș a fost reales în funcție de președinte al Academiei Moldovei. Între alte merite (cum ar fi menționarea dlui Andrieș drept „personalitate a anului 1994" - de către Institutul American pentru Biografii) a fost citată poziția fermă și, implicit, dezaprobatoare, a Academiei față de art. 13 al Constituției, care statuează „limba moldovenească". * Surpriză: legislativul dominat de agrarieni a suspendat art. 10, 12, 13 și 20 din Codul funciar adoptat în 1991. Ceea ce înseamnă că, practic, a fost stopată împroprietărirea țăranilor. Până acum au primit pământ 52 mii de cetățeni ai Moldovei și urmau să mai primească peste 200 de mii. * Un adevărat vârtej de procese de presă s-a declanșat la Chișinău. Nici nu mai poți urmări cine pe cine a dat în judecată!

paranteze incomode

Aceeași întrebare, formulată ușor diferit, mi s-a pus și la Chișinău, și la Iași, cu prilejul unor discuții publice: *„Sunteți sigur că românii - mai exact spus, majoritatea românilor - doresc unirea?"*

Și-am rămas năucit - iată o întrebare pe care pur și simplu nu mi-am pus-o niciodată! Scriu de atâția ani din (și despre) Basarabia, eram sigur că nimic important n-a avut cum să-mi scape, că-i cunosc cum nu se poate de bine pe mai toți foștii și actualii lideri, ba chiar că aș fi... a-toate-știutor în subtilitățile politicalelor chișinăuene. M-am străduit să pledez în fața tuturor și să-i ascult pe toți (vorba unui imn de odinioară: *muncitori și țărani, cărturari și ostași*), prieteni ori neprieteni, convins fiind că ar exista undeva, în ceruri, un *mandat* la îndemîna oricărui român, în virtutea căruia să poată propăvădui unirea. Fără a mă întreba dacă cetățenii țării mele *vor să vrea* să izbândească ideea reîntregirii. Eroare! Înainte de a bate cuiul, trebuie să vezi dacă lemnul rabdă și nu crapă! Poate că-s naiv, dar mie foarte greu să cred în existența unui român care să nu-și dorească patria împlinită și neamul adunat între fruntarii!

- *Asta* mi s-a replicat - *fiindcă v-ați cantonat în est și nu cunoașteți pulsul celuilalt capăt de țară.*

I-auzi! O fi țara asta a noastră o chintă deschisă la ambele capete, în așteptarea cărții ce va să vină prin simpla voie a întâmplării și a norocului? Știam că justiția e oarbă, nu istoria! *Celălalt capăt de țară* înseamnă Timișoara, Aradul, Oradea, Satu Mare, Baia Mare; românii de acolo n-ar vrea unirea?

- *Ba da, însă își fac niște socoteli. După cât scandal avem cu ungurii, ne mai trebuie în țară două milioane de ruși, sute de mii de ucrainieni, găgăuzi, polonezi?*

Eu unul, aș zice că abia s-ar stabili un echilibru și n-am mai avea o „vioară primă" și același solist ce se auto-invită mereu la rampă.

- Vă sugerez ideea că o viitoare Convenție democratică n-ar pregeta să se sprijine - cum face acum cu UDMR-ul - și pe noii minoritari, adunându-le voturile. Ar fi vreo patru milioane. Pe deasupra, și vreun milion de țigani. Cum le ții piept?

De unde se vede că prejudecata potrivit căreia orice populație minoritară trebuie să se situieze pe poziții ostile statului și puterii s-a înrădăcinat de-a binelea, în pofida faptului că germanii din România (de pildă), ori druzii din Israel, ori polonezii din SUA (etc.etc.etc.) nu s-au gândit niciodată să-și inventeze vreun complex al oprimării.

- România nu este fosta RFG. Costul reunirii ne-ar sărăci și mai rău.

„Ne-ar calici de-a binelea" - s-a zis la Chișinău. Așa-i și nu-i așa. Basarabia nu-i deșertul Gobi. Până în 1990, basarabenii au dus-o mai bine ca noi. Oamenii sunt harnici, pământul e fertil, iar resursele energetice ale României (plus Cernavoda) poate că ar face față.

- Nu neglijați pragul psihologic. Știți cine și unde a spus „Vrem Basarabia, dar fără basarabeni!"

Am considerat-o, totdeuna, o simplă figură de stil. Adevărat, a existat și încă mai există o campanie surdă de discreditare a moldovenilor de peste Prut. Cu voie sau fără de voie, în momente de iritare ori în anumite împrejurări politice, din calcul partizan ori din pură ignoranță, s-au rostit și vorbe grele și, după cum se știe, înjurătura rămâne. În 1941 (nu întâmplător în 1941!), Nichifor Crainic susținea că „Plaga cea mai dureroasă a Basarabiei noastre a fost iudaismul și iudeofilismul democratic". Falsă din pornire, ipoteza nu mai are acum nici măcar vreo urmă de reazim real. Alții vorbeau despre un anume etno-tip basarabean, definit prin lentoare, caracter duplicitar ș.a.m.d. Fără a lua în considerare împrejurările istorice vitrege, care i-au obligat mereu pe basarabeni să îngroape via până la ostoirea crivățului, să ne gândim la încărcătura de lentoare și duplicitate ce afectează astăzi pulsul social al României - și să n-ajungem la concluzia că suntem chiar mai basarabeni decât basarabenii! O certă influență în edificarea acestui *prag psihologic* au avut-o atacurile pornite din țară la adresa unioniștilor de peste Prut - adică exact împotriva acelora ce au dat semnalul redeșteptării naționale și care se cuveneau susținuți și încurajați până-n pânzele albe. (Avem la îndemână exemplul conduitei Budapestei, care niciodată nu și-a atins barem cu o floare adepții din diasporă, ci i-a ținut pe palme, uneori chiar împotriva unor certe evidențe descalificante). La fel de păgubitoare este lucrarea lașă a unor români aciuați la Chișinău și deveniți... anti-unioniști fervenți! Nu demult, un astfel de renegat scria negru pe alb că orice acțiune unionistă „va fi apreciată ca antistatală și anticonstituțională și se vor lua măsuri în consecință". Este vorba de Liviu Druguș, fost propăvăduitor al socialismului științific la Iași și instalat acum la Chișinău, de unde azvârle mereu otravă peste Prut prin intermediul gazetei agrariene „Pământ și oameni". (De remarcat că, spre deosebire de fostul rector Bran, lui Druguș nu i-a expirat niciodată contractul în învățământul superior al Republicii Moldova!) una peste alta și toate în felul lor explică (dar nu justifică) până și injuriile birjărești cu care precupețele din România îi gratulează pe bieții basarabeni veniți să vândă

trei lulele și trei surcele în piețele din Iași și București, doar-doar or încropi ceva bani cu care să-și susțină copiii aflați la învățătură în România...

cronica prostiei

În Parlamentul Republicii Moldova se discutau prevederile Legii Bugetului pe anul 1995. S-a înscris la cuvânt insistentul deputat agrarian Versteac, considerat de mulți drept adevărat lider de opinie al partidului de guvernământ. Domnia sa, Versteac, ales al poporului Moldovei, a declarat în Parlamentul țării: *„Sunt la noi foarte multe uniuni de creație care primesc nu puține parale. Dar să vorbim drept: Pușkin, Lermontov, Tolstoi, Anton Pavlovici Cehov și chiar același Eminescu și mulți alții, scriau cărți pe care le cumpăra toată lumea și nu-i dota statul din buget. La noi sunt tare mulți de aiștea care numai ies în mijlocul drumului, care țipă cel mai tare și primesc parale din buget, oameni buni!...“*

Acesta este miezul cuvântării istorice rostite de deputatul agrarian Versteac. Ape vor seca în albie, decenii s-or rostogoli în neant, dar atari tâmpenii nu cred că se vor mai naște. Prostia și incultura agresivă au atins zenitul stupizeniei absolute. Mai departe, nu se poate - decât dacă același agronom Versteac, perfecționându-și sistemul gândirii în pătrat, va izvodi noi perle (de cultură) prin autodepășire dirijată... Adevărat, mai fiecare Parlament își are un Bulă al său, pe cât de inviolabil, pe atât de ridicol. Avem și noi faliții noștri. Fie demagogi din stirpea lui Cațavencu, fie din cei cu mintea oprită în cerul gurii (negru și încrâncenat), fie gafeuri prin vocație, fie pentru-contra din misie. Unul o fi rău, altul prost, altul incult; iată însă, că s-a ivit și persoana capabilă să îmbine armonios toate aceste sublime calități negative, potențându-le cu o doză de agresivitate primară pe care ar repudia-o până și proletcultismul cel mai încrâncenat! Desigur,n-am irosi spațiul spre a vă prezenta *gândirea Versteac* dacă luminoasele dumisale cugetări le-ar rosti la crâșma satului, la vreo cumătrie-cu-molan ori în târg la Fălești. Panseurile lui Versteac sunt înfățișate, însă, solemn, hotărât și în văzul lumii, Parlamentului țării, ceea ce devine teribil de compromițător și descalificant dacă nu pentru organul legislativ în ansamblu, pentru majoritatea agrariană oricum. Fiindcă-i destul un ciomag la un car de oale! Dar hai s-o luăm pe firul apei și să încercăm a deslușI *sine ira et studio* cum văd agrarienii cultura. Cum văd (și fac) cultura ogorului o știm, câtă vreme Moldova a ajuns să importe varză și morcovi din Polonia. Nu s-a izbutit întronarea ordinei în agricultură? Să ne ocupăm atunci de cultură, fiindcă aici se pricepe toată lumea. Ca la fotbal! Se pricepe și Versteac! El știe că-n Moldova sunt *foarte multe uniuni de creație.* Noi știm că-s cinci-șase. Mă rog. Acestea, ca și teatrele, *primesc nu puține parale.* De unde, gospodin Versteac? Că nu le-a dat statul nici un sfanț! Nici să nu li se dea! - se solicită revoluționar în subtext, că artiștii pot trăi cu duh sfânt! Doar Pușkin, Lermontov, Tolstoi, Anton Pavlovici Cehov, au viețuit bine mersi datorită... vânzării cărților proprii! Parcă-l văd pe *contele* Tolstoi, poruncind să se înhame caii la troică și să

fie trimise cinșpe puduri din „Război și pace“ librăriei din Ecaterinoslav. Iar Pușkin, Lermontov, Cehov, și-or fi vândut opurile precum Bacovia, cu cotiga, ba - mai știi? - au oferit și ceva venit statului, din impozite! Dacă Versteac se oprea cu erudita dumisale argumentație aici, mai treacă-meargă. Dar și-a permis să se atingă, blasfematoriu, de numele lui Eminescu. Ceea ce n-au cum să-i ierte nici urmașii urmașilor noștri, în veacul veacului, amin! *Același* Eminescu - spune deputatul agrarian. De ce o fi simțit nevoia să preschimbe prenumele demonstrativ *acel* (care, introducând o anumită nuanță de *depărtare*, chiar s-ar justifica) în adjectivul demonstrativ *același* e greu de intuit. Fie din pură necunoaștere a *limbii de stat*, fie din dorința de a sugera că-l deranjează prea desele referiri la destinul *Luceafărului și că, la urma urmei, până și Eminescu...* Dumnezeule, ce blasfemie! „Chiar și același Eminescu și mulți alții scriau așa cărți pe care le cumpăra toată lumea“. Care cărți, repetentule? Dacă n-ai habar de istoria literaturii *moldovenești*, dacă nu cunoști nimic din drama celui ce a fost geniul poeziei române, cine-ți dă dreptul să-ți abandonezi straturile cu castraveți și să inventezi „cărți pe care le cumpăra toată lumea“, spre a justifica ingratitudinea bugetului de azi prin... bunăstarea eminescului de odinioară? Cum de te rabdă durutul pământ al Moldovei? Adevărat (până la un punct) este faptul că lui Eminescu nu *i-a dat statul din buget.* Când Parlamentul României i-a aprobat, totuși, o amărâtă pensie, a fost prea târziu - n-a mai avut să se bucure de generozitatea deputaților. Așa ai vrea, gospodin Versteac, să se scrie și istoria literaturii în Moldova anului 1995? Să se stingă poeții la casa de nebuni, în mizerie lucie și să-i îngroape cine s-o găsi cu mila? În orice țară civilizată, o cuvântare mincinoasă și adânc jignitoare pentru însăși ființa nației ar atrage după sine trimiterea deputatului la vatră și prezentarea de scuze din partea respectivului grup parlamentar. N-avem căderea să ne amestecăm în treburile Parlamentului Moldovei, dar nici nu ni se poate pretinde să nu reacționăm atunci când analfabeți jignesc ceea ce românii au mai sfânt și mai de neatins! Nu vrea Versteac să prevadă *parale în buget* pentru susținerea literaturii naționale? E dreptul lui: atât pricepe, așa să voteze. Dar să nu se atingă de amintirea lui Eminescu! Se aude?

*

Moldova și-a definitivat cifrele Bugetului de stat pe anul 1995 - operațiune mai mult decât dificilă - fapt recunoscut „din plecare“ și de ministrul finanțelor, dl. Valeriu Chițan: *„situație nefastă din economie este oglindită în indicatorii bugetului“*. Ceea ce poate fi luat și ca avertisment: „Stele coapte ai mânca? / N-are tetea, că ți-ar da“. O contradicție revelată de sursele oficiale pune în evidență doi factori așezați în relație paradoxal antagonică: *stabilitatea la macronivel* (dătătoare de îndreptățite speranțe) și *defecțiunile din microeconomie.* Evoluțiile pozitive la macronivel ar trebui să conducă, logic, la determinări pozitive în microeconomie. Ceea ce, pare-se, întârzie să se întâmple, situația amintindu-ne de raporturile unui fost prim-secretar de la Cluj, care, obținând mereu locul I pe țară în „întrecerea socialistă“ din industrie, înfățișa un total județean entuziast în condițiile în care nici una dintre întreprinderi nu-și realiza planul. *Pe total, e bine* - ni se vestea de la Cluj - și comica justifi-

care cu pricina a rămas să caracterizeze un sistem în care *totalul* pozitiv se constituia cu entuziasm din *parțialuri* negative. Semnele „stabilizării la macronivel", anunțată de conducerea de la Chișinău, le-ar putea desemna, oare, reducerea venitului național (pe ultimele 9 luni) cu 26% față de aceeași perioadă a anului trecut, scăderea producției industriale cu 26%, a celei agricole cu 14%, a operațiunilor de transport cu 47%... sau mai elocventă ar fi scăderea marcată a ratei inflației? Economiștii or fi știind ei ceea ce știu (și, mai ales, spun ceea ce spun). Numai că vine momentul așternerii cifrelor pe hârtie în perspectiva unui nou an: geaba stabilizare macro-economică, dacă punga-i tot goală - poți împărți ceea ce ai, nu ceea ce îți place să crezi că ai. Din iulie - ne asigură dl. Chițan - în Moldova s-ar fi înregistrat o *înviorare moderată*. În temeiul căreia și unele alocații bugetare ar putea fi, în 1995, ceva mai consistente decât în 1994. Se conturează, însă, o lungă serie de *dacă*. Dacă agenții economici nu-și vor mai dosi veniturile (20% dintre aceștia izbutesc să se sustragă de la plata impozitelor). Dacă se va mai stăvili *barter*-ul păgubos pentru stat. Dacă se va diminua lipsa fondurilor circulante datorată hiper-inflației. Dacă se vor perfecționa relațiile Bugetului de stat cu Bugetele organelor publice locale. Dacă se va izbuti extinderea emiterii hârtiilor de valoare fără majorarea emisiunilor Băncii Naționale. Marele DACĂ rămânând să planeze asupra nivelului creșterii generale a producției în toate ramurile și, evident, a produsului național brut. (Numai că ultimele vești din Chișinău nu-s deloc dătătoare de speranțe: se află în pragul încetării activității marile întreprinderi „Moldhidromaș", „Sigma" și Uzina de tractoare...) Prioritățile noului Buget le-ar constitui, potrivit afirmațiilor oficiale, învățământul, cultura, ocrotirea sănătății, asigurarea ordinii de drept, a securității, apărării statului și politicii externe. Corect stabilită, ordinea priorităților bugetare nu mai este chiar aceeași atunci când se așază în suită descrescătoare cifrele alocațiilor. Și dacă învățământului i se alocă 21,6% din buget (cu 140 milioane mai mult decât în 1994), cultura și arta sînt coada cozii, cu 7,5% din totalul cheltuielilor social-culturale; doar 0,4% din produsul intern brut ar rămâne la dispoziție instituțiilor cultural-artistice propriu zise! Numai 1,5 milioane lei sunt prevăzute pentru completarea fondurilor muzeelor și bibliotecilor, sumă de-a dreptul ridicolă, dacă ținem seama că și în 1994 alocațiile au fost simbolice, astfel încât nu se poate vorbi de o ritmicitate în aprovizionarea cu carte, iar rafturile continuă să fie apăsate mai ales de literatura rusă și de cea tipărită în grafie chirilică. Interesantă ni se pare prevederea potrivit căreia se alocă 1 milion pentru „susținerea financiară a revistelor și ziarelor". Care anume revistă? Care ziare? - iată întrebarea. (Oricum, situația presei în Moldova este extrem de grea, dacă ne gândim că pentru procurarea cotidianului „Moldova suverană", de pildă, s-ar cuveni investită, lunar, nu mai puțin de jumătate dintr-o retribuție minimă!) Uniunilor de creație li s-ar slobozi din Buget suma totală de 0,5 milioane lei - să nu se spună că nu-s și ele pe lista celor blagosloviți! Examinând însă cifrele ceva mai atent, vom constata că nu 0,4 %, ci 0,2 % din produsul intern brut revine culturii și artei, întrucât jumătate din alocație este destinată Tele-radio companiei „Moldova"... După cum se vede, punga-i amarnic de strânsă și strâmtorată - aceasta, vreau să cred, nu numaidecât datorită pledoariilor unor deputați de

calibrul analfabetului Versteac, ci dificultăților reale cu care se confruntă un Buget deficitar care, între altele, trebuie să preia și întreaga povară a lefurilor neplătite în anul precedent (total cheltuieli nefinalizate în 1994: 410 milioane lei), dar, mai ales, datoriile externe... În consecință, dl. ministru Chițan a recunoscut, în Parlament, că la capitolul cheltuieli „urmează să promovăm *o politică dură*". Care, totuși, nu va putea împiedica rotunjirea unui deficit antecalculat de 300 milioane lei (față de 205 milioane anul acesta) și de la care n-au cum să fie așteptate prea multe daruri pentru punga cetățeanului de rând. Navigând trudnic prin apele învolburate și înșelătoare ale tranziției, Chișinăul va trebui să demonstreze, în 1995 că *pariul spre est* este cel câștigător.

cronica economică

Anul s-a înnoit. Tradiția ne cere să-l întâmpinăm cu un buchet de gânduri bune. Cum l-am așteptat în prag și pe 1994. De la care speram... ehei, dar ce nu speram! Încă din 1991, 1994 fusese nominalizat *ca anul redresării economice în Republica Moldova* . Optimist, dl. președinte Snegur l-a denumit chiar „anul de cotitură în ceea ce privește nivelul de trai". Cotitura s-a vădit, până la urmă, atât de ... cotită, încât s-a ajuns în punctul din care s-a plecat. Dacă nu chiar mai rău! Hai să vedem ce prognozau economiștii de la Chișinău pentru 1994. Mai întâi, o creștere cu 24% a producției industriale. In realitate, s-a înregistrat ...o scădere cu 31%! Se promitea o sporire cu 1,4% a producției agricole - și s-a ajuns la o diminuare cu 14%! Adevărat, se întâmplă și la case mai mari ca prognozele s-o zbârcească pe ici, pe colo, prin părțile esențiale, dar chiar să se estimeze un plus de 24%, spre a se ajunge la un minus de 31 %, e prea de tot! Nici baba Maranda din Costiujeni, când dă în bobi în fapt de seară și-și menește grăunțele de trei ori, stropindu-le cu sânge de nouă frați și asezonându-le cu turta lupului, tot nu-și poate permite o marjă de eroare mai mare de 5 -10%; altfel își pierde definitiv prestigiul de prezicătoare și-o iau sătenii la fugărit pe uliță! Ce s-o fi întâmplat cu prezicătorii de la Chișinău? Or fi crezut sincer în ceea ce au promis? Au introdus în computere toate elementele, au corelat cum se cuvine factorii de risc și procentajul de aleatoriu inerent oricărei prognoze? Dacă nu, înseamnă că nu știu meserie; dacă da, și le-a ieșit totul pe dos, ori (iarăși) nu știu meserie, ori au mințit cu bună știință, ori ansamblul sistemului analizat refuză predicțiile științifice și evoluează stihinic, totalmente incontrolabil. Sigur că au fost și accidente și calamități și nenorociri; nu poate fi corelată însă logic și legic, ruperea de nori de la Hâncești cu disfuncționalitățile de la „Moldhidromaș" ori „Sigma" și în general, cu starea industriei, care continuă să se rostogolească pe tobogan în pofida re-orientării spre estul rodnic de altădată.Cât despre *„anul de cotitură în ceea ce privește nivelul de trai*" aici chiar că prognozele au frânt-o de-a binelea! Cum se știe, salariul mediu în august 1994 a constituit doar 40% din bugetul minim de consum (față de 69% în august 1993), iar salariile neachitate reprezintă 68% din fondul de retribuire pe luna august! Decât așa cotitură, mai bine lipsă! Complet neproductiv

în plan material, 1994 s-a arătat deosebit de rodnic în producția propagandistă de partid, datorită căreia și-au făcut o decisă intrare pe scena politică noțiunile *limba moldovenească* și *popor moldovenesc;* la acest capitol, orice prognoză a fost depășită de-a dreptul spectaculos și... regretabil pentru credibilitatea statală în ansamblu. *Dacă se stă drept* (chestiunea independenței Moldovei este pusă mereu cu aceeași verticalitate ce s-ar cuveni înțeleasă și stimată), *se judecă strâmb* atunci când ideea statalității se leagă, obligatoriu, de recunoașterea existenței unui „popor moldovenesc" și a unei „limbi moldovenești" Cine nu-i de acord cu aceste invenții rizibile este declarat imediat „inamic al statalității Moldovei". Fals! Cea de a treia poziție, în acord cu adevărurile științei și cu situația de fapt, nu este luată în considerare, deși pe ea se întemeiază actualele realități moldo-române și, nici în plan juridic, politic, doctrinar, nu contrazice ideea statalității, atât de dragă Chișinăului. N-ar fi vorba despre nimic altceva decât *recunoașterea existenței de facto a celui de al doilea stat românesc*. Independent, validat de ONU, subiect al dreptului internațional. Oare nu aceasta-i chiar realitatea - de altfel, recunoscută ca atare în numeroase luări de poziție oficiale ale Conducerii Moldovei? E drept, toate datând de 2 -3 ani în urmă, dar n-o să creadă nimeni că, în 2-3 ani, caracterul unui stat s-a modificat radical ca urmare a ... schimbărilor intervenite în eșichierul politic! Ar putea victoria în alegeri a cutărui partid să schimbe ... structura unei limbi și să nască un ... alt popor? Iată că agrarienii, beneficiari ai scrutinului de la 27 februarie 1994, au izbutit - numai că o astfel de umilire a științei în chiar luminatul veac XX lasă loc ipotezei că alte alegeri ar putea blagoslovi Moldova cu altă ... limbă și altă apartenență națională!

cronica trădării

La Chișinău, pulsul confruntărilor politice îl mai poți simți doar în paginile gazetelor ori... la tribunal. Mitingurile tălăzuitoare au devenit o amintire. În preajma statuii lui Ștefan, rar se mai adună vehemenții de odinioară, iar la „Teatrul verde", băncile poartă vechi și neatinse cușme de zăpadă. Nu gerurile iernii sunt vinovate de instaurarea frisonului rebegitor, ci *frigul social* insinuat până la nivelul ultimei fibre. Și frica. Teama de ziua de mâine. Nu te arestează nimeni dacă strigi *Unire, frați români*!, dar cineva te scrie la catastif. Represaliile sunt indirecte și premeditat întârziate. Un exemplu: Institutul de lingvistică al Academiei, care a avut curajul bărbătesc de a spune Nu fantasmei numite *limba moldovenească*, a fost... deconectat de la rețeaua de încălzire și anunțat că i se va lua clădirea! Să se învețe minte savanții și să valideze, indiferent în ce domeniu al științei, doar ceea ce votează agrarienii!... La tribunal, numai știi cine cu cine se judecă, cine câștigă și cine-i păgubitul. „Glasul Națiunii" se înfruntă cu Partidul Democrat Agrar, „Țara" cu „Moldova Suverană", „Frontul Popular" cu „Moldovanul", „Seabeco Moldova" cu „Țara" și tot așa înainte. În paginile gazetelor, circul de pe lume! „Moldova Suverană" publică o infamantă „scrisoare din Fălești"; mergându-se pe „firul apei", se constată că

nici unul dintre cei 7 „semnatari" nu există în realitate! Alte „scrisori" își greșesc andrisantul și ajung să fie publicate la Chișinău, deși-s trimise din America lui... Vadim Tudor, la ... București! O astfel de epistolă semnează în cel dintâi număr al „Moldovanului" pe 1985 dl. Constantin Burlacu din New York. Domnia sa mai întâi descrie ce pățesc mereu basarabenii în România: „într-o localitate de lângă Arad, niște moldoveni buni ca pâinea caldă, după ce i-au cinstit și onorat pe localnici, aceștia i-au luat la bătaie, le-au dat cu bâtele în cap și i-au înjunghiat cu cuțitele pentru simpla vină că erau moldoveni". În alt loc, la Căciulata, dl. Burlacu a văzut recent cum „localnicii s-au năpustit asupra moldovenilor să-i ia la bătaie". Concluzia româno-americanului: *„moldovenii sunt huliți și izgoniți de peste tot în România"*. După ce zugrăvește astfel de scene terifiante și stupefiante, dl. Burlacu („în România am lucrat ca gestionar și șef de restaurant", fiind „persecutat de Securitate") își dă cu părerea și în delicate chestiuni științifice. Ascultați-l: *„Oricât ați încerca să ascundeți adevărul, Moldova a existat în istorie și până la unirea cu Țara Românească"*. Ceea ce denotă că dl. Burlacu este plecat cu sorcova de-a binelea. Cine, când, cum și de ce a... încercat să ascundă existența statului moldav? La acea vreme, Germania era divizată în 300 de stătulețe, iar Veneția era mare putere autonomă - constituie acestea argumente pentru reîmpărțiri, autonomizări și atomizări teritoriale? Numai că, iată, dl. Burlacu posedă niscaiva gazete în America, astfel că idioțenii de acest calibru sunt răspândite și peste ocean, unde, dintre cei puțini care (mai) citesc românește, și mai puțini au vreme să cerceteze, chef să se îndoiască și energie să desmintă. Să zicem că Burlacu e-un biet rătăcit care, obișnuit să gestioneze țuică de dude și să-nvârtească manivela mașinii de porționat mititei, crede că tot așa se poate răsuci și roata istoriei, ciupind teritorii la cântar și trecând la perisabilități truda de veacuri a unui neam ce nu ostenește a se strădui să-și adune fiii între hotarele patriei eterne. Ce te faci, însă, cu acei care știu prea bine despre ce-i vorba în propoziție și o cotigesc șmecherește, doar-doar s-or alege cu-n ciolan mai dolofan? Dl. Nicolae Roșca semna, în urmă cu 3-4 ani, în paginile și-n statele de plată ale gazetei „Românul". Pe atunci, domnia sa combătea după cum urmează: „Unirea este scopul final al întregii noastre societăți". Sau: *„Reunirea este inevitabilă, cum inevitabilă este rânduirea anotimpurilor"*. Trecând în alte state de plată (la revista basarabeană de limbă rusă „Molodioj Moldovî"), omul nostru din Havana găsește că-i moral să-și schimbe radical și convingerile, susținând că *„dezmembrarea României este inevitabilă* și s-ar cuveni să le-o luăm înainte altora, împărțind noi înșine statul român în trei principate istorice". Infamia o semna la 27 iulie 1994. De atunci și până acum, a devenit și mai radical, și mai parșiv. Nu mai semnează cu numele dumisale, dar rămâne să poarte întreaga responsabilitate, întrucât este redactor șef la „Moldioj Moldovî". Iar pseudonimul *Bogdan P. Nistor* pare a ascunde manipulări marca Roșca, „exegeze" stil Stati, spirit obtuz agrarian și, cât cuprinde, nerușinare moscovită. Ascultați ce spune Iuda („M.M." nr. 14/94): *„Nu întâmplător s-a formulat, deci, la noi, ideea că vrem unirea Moldovei, dar nu în cadrul României, având structura politică și Constituția actuală, ci prin unirea Republicii Moldova cu fosta regiune Moldova. Noi, majoritatea oamenilor*

politici moldoveni (exceptând agenții plătiți din București) ne însușim această idee pentru care a votat și poporul moldovean la ultimele alegeri. Dar nu numai noi, ci și conducătorii Uniunii Moldovene, care funcționează în Statele Unite, gândesc la fel" (Astfel realizându-se acolada cu demersul tâmp al fostului crâșmar persecutat de Securitate, Const. Burlacu). Nu-i cazul să intrăm Doamne ferește, în vreo polemică. Până când generalul Mămăligă n-o da comanda *treceți Prutul!* (de la est la vest), îl lăsăm pe Nicolae Roșca să guițe în legea lui.

politicale

- Ce se mai întâmplă, dom-le, acolo, la Chișinău? - iată întrebarea cu care sunt mereu întâmpinat, îndată după ce mi se răspunde la bună ziua.

Păi, de-ntâmplat, se-ntâmplă multe. Și mai mașcate, și mai mărunte. Iată, de pildă, găgăuzii au căpătat dreptul să-și aleagă *bașcan*. Adică, guvernator. Până acum, n-au avut bașcan. Le-a fost greu fără bașcan. Având bașcan, au intrat în rând cu lumea. Nu ca minoritate, ci ca popor. Dl. Ion Ungureanu, președintele Comisiei parlamentare ce „a rezolvat problema găgăuză" (a nu se confunda cu I.U., fostul ministru al culturii) a declarat, sec și doct, că găgăuzii „sunt un popor, deși nenumeros, care trăiește în întregime pe teritoriul Moldovei". Suntem nevoiți să-l contrazicem: ei trăiesc, într-adevăr, *în întregime,* pe *fostul teritoriu al Basarabiei*, fiindcă o zonă găgăuză compactă se găsește acum în Ucraina. Pare-se, chiar cu o populație mai numeroasă decât cea înregistrată în sudul actual al Republicii Moldova. Kievul, însă, nu s-a gândit și nici grăbit să le acorde autonomie. Mai obtuz, Parlamentul Ucrainei a ținut morțiș să respecte Convenția Internațională a Drepturilor cetățenești, care nu permite crearea de state în alt stat. Culanți, moldovenii i-au oferit bașcanului găgăuz rang de ministru și portofoliu guvernamental. Găgăuzii își vor alege singuri procurorul șef, comandantul poliției, șeful Direcției de Justiție, șeful învățământului ș.a.m.d. Vor avea și un Parlament, numit „Adunarea Populară a Găgăuziei", aleasă prin vot secret și direct. Adunarea Populară va elabora *legi locale* (?), iar bașcanul le va promulga. Lipsesc doar pașapoartele găgăuze și borne de frontieră. Totuși, se afirmă că nu va fi vorba de o graniță propriu zisă, cel puțin deocamdată, întrucât geografia politică a „unității teritoriale autonome" urmează a fi stabilită cu exactitate printr-un referendum local. (Inscripția BINE AȚI VENIT ÎN GĂGĂUZIA! am văzut-o, însă, cu ochii mei). Același domn Ungureanu ne asigură că „nimeni n-are de gând să traseze hotare, nici pe hartă, nici în relitate". Rămâne de văzut ce-o să spună și... bașcanul. Chișinăul consideră întreaga chestiune o mini-victorie, întrucât găgăuzii voiau republică și s-au ales doar cu un „teritoriu autonom". Noi am zice că-i cel mult o victorie a la Pyrrhos... Cât privește instituția bașcanului, încă nu s-a stabilit modalitatea protocolară de adresare (*domnule bașcan* nu prea merge, *tovarășe bașcan* nici atât); probabil că se va apela la tradiția otomană, alegându-se între „prea luminate stăpane"și „prea înalt stăpânitorule". Oricum mărunta Basarabie

s-a procopsit cu trei domni: Snegur (președinte), Smirnov (predsedateli) și Topal (bașcan). Găgăuzia autonomă reprezentând exact tichia de mărgăritar ce-i lipsea Chișinăului: s-o fi întărind statalitatea prin scoaterea țarinii străbune la mezat?

- Și ce se mai întâmplă, dom'le, acolo, la Chișinău?

Păi, câte nu se întâmplă! În ajunul Crăciunului (pe stil nou) s-a ținut Congresul Partidului Comunist (de stil vechi). După ce i-a fost interzisă multă vreme înregistrarea oficială (acuzațiile invocate - participarea la puciul lui Ianaev și posedarea de conturi în străinătate - n-au putut fi niciodată dovedite), partidul marelui Lenin renaște din cenușă. Numai în preajma Congresului s-au înscris 3100 de noi membri! De altfel, corect ar trebui spus *reînscris*, întrucât, pe lângă recrutarea noilor adepți, partidul a purces pur și simplu la „reînregistrarea foștilor membri ai Partidului Comunist". Constatând că guvernanții „au ruinat temeliile economiei socialiste", noii (adică, vechii) comuniști cer planificare riguroasă, intervenția decisă a statului în economie și îmbunătățirea disciplinei de producție: „căci autonomie nu înseamnă haos, stihie și dezordine totală". Înțelegem, deci, că avem de a face cu un partid de opoziție. Care va avea și presă proprie - cea dintâi „rândunică", gazeta „Vozrajdenie" („Renașterea" - titlu bine ales!) luându-și zborul la Cahul. Ceva discuții a stârnit propunerea de afiliere la „Uniunea Partidelor Comuniste din ex-URSS, un soi de Komintern revopsit și reglazurat. S-a adoptat o soluție de compromis, PCRM rezervându-și statutul de membru asociat. Și fiindcă tot ne aflăm la capitolul „puti leninizma", să consemnăm și o emoționantă veste sosită din Vulcănești (Găgăuzia). Autoritățile locale au sugerat ca, în locul statuii lui Lenin din centrul orașului, să fie așezat „bustul unui om de treabă", făcându-se și o propunere nominală, în persoana lui Constantin Bozbei, directorul îngrășătoriei de porci. D-ale găgăuzilor! Așteptăm invitația la dezvelire.

cronica măruntă

Mostră de nivel gazetăresc în publicația „Moldovanul" (nr. 1/95): „În perioada când Mircea Snegur era prim secretar la Edineț, oamenii din raion erau cu adevărat fericiți. Mulți pot să confirme acest lucru și astăzi. Însă pe timpul guvernării lui Mircea Druc și a „democraților" se poate afirma cu siguranță că fericit nu se simțea nimeni". O singură concluzie: fericiți... cei săraci cu duhul. * După ce s-a vorbit despre popoare frățești, țări frățești, partide frățești, iată că a apărut și sintagma „morminte frățești". 176 de cadavre au fost exhumate din gropile comune de la Tighina unde, în 1992, s-au înmormântat de-a valma amic și inamic. 35 de rămășițe umane au fost identificate de tiraspoleni și reînhumate, împreună cu trupurile neidentificate, în Cimitirul orășenesc de vest. După calculele lui Lebed, în conflictul nistrean și-au pierdut viața circa 4000 de persoane.* Așa zisul „savant" de tristă reputație, Artiom Lazarev, a părăsit ostentativ Parlamentul, refuzând să-și dea votul pentru autonomia găgăuzilor. Dacă până și Lazarev... * Ziarele de la Chișinău, confruntate cu problema (cronică) aprovizionării cu hârtie, propun Guvernului să declare hârtia monopol de stat și s-o repartizeze centralizat. Ne închipuim, într-o astfel de situație, câtă hârtie ar primi presa de opoziție! * Ministerul Muncii și protecției Sociale propune majorarea vârstei de pensionare: 60 de ani la femei și 65 de ani la bărbați. * Valerian Viktorov, vicepreședintele Federației Ruse, declară: „Conducerea actuală (a Moldovei, n.n.) nu mai pledează pentru unirea cu România, nu mai declară că se orientează preponderent spre

apus.“ Întâi află satul... * Președintele Mircea Snegur și-a trecut călătoria în America în contul unor sponsori generoși. Cărora, în schimb, li s-a rezervat locuri în avionul prezidențial. * Ștefan cel Mare împotriva... unirii! Gazeta „Moldovanul“ (nr. 26, p. 7) scrie: „Figura lui Ștefan cel Mare nu corespunde idealurilor frontiștilor de unire a Moldovei cu România. Se știe doar că Ștefan cel Mare a dus câteva războaie împotriva Munteniei (...) Ștefan cel Mare nici nu putea bănui că Statul Moldova, pentru integritatea căruia a purtat atâtea bătălii, va intra, mai apoi, în componența României“. Fără comentarii. * Bustul lui Blaga, de pe „aleea clasicilor“ a făcut... picioare. A fost găsit în cele din urmă (abandonat în niște tufe) și repus pe soclu. * Populația Transnistriei a crescut, în ultimii ani, de-a dreptul spectaculos: cu 33%! (Vin muscalii de-a călare...) În același interval, populația totală a Republicii Moldova a scăzut cu 1000 de suflete. * După ce și-a văzut sacii în car și „statutul special“ aprobat, Gagauz Yeri anunță că posedă în zăcăminte neexploatate (deocamdată) 5,3 milioane tone țiței și 16 miliarde metri cubi de gaz metan. * Biblioteca Științifică Centrală a Academiei de Științe a Moldovei n-a mai primit nici un leu pentru achiziționarea de cărți și periodice din țară și din străinătate. * 13 arestați au evadat din „Izolatorul“ de anchetă nr. 3 din Chișinău (șase au fost, între timp, recuperați). Justificarea fugarilor: „De aici a evadat și Kotovski!“ * Din cele 80 de dosare penale instrumentate anul trecut de Procuratura din Bălți, doar trei au fost redactate în „limba de stat“ . * 50% dintre subiecții interogați cu prilejul unui „sondaj de opinie“ apreciază situația din Basarabia ca fiind „critică“, iar 38% ca „nefavorabilă“. Popularitatea troicii Snegur-Lucinschi-Sangheli a scăzut considerabil în 1995.

cronica roză

Credeți că numai Hillary are probleme? Iată, Doamna Georgeta Snegur este nevoită să protesteze public și să ceară sprijinul justiției. În felul ei, are dreptate: „Literatura și arta“ a publicat a informație potrivit căreia tatăl Doamnei și socrul președintelui ar fi fost mare mahăr la KGB-ul moscovit și ar fi lucrat la Ambasada URSS de la București. Gazetarii de la Chișinău, luând exemplul (prost) oferit de confrați bucureșteni, cred că se poate scrie orice despre oricine, fără măsuri asiguratorii elementare. Doamna Snegur susține că tatăl ei a fost lemnar și nu KGB-ist. Că poți fi și lemnar (ori veterinar, ori episcop) și KGB-ist e una; a proba, e alta. Ne îndoim că va izbuti vreodată „Literatura și arta“ să obțină o adeverință de la Serviciul de cadre al KGB prin care să se atește fosta calitate de angajat a socrului prezidențial. Așa că va urma încă un proces de presă, pe care Doamna Hillary de la Chișinău l-a și anunțat. Deocamdată n-a fost precizat cuantumul daunelor morale, dar sunt sigur că ocazia nu va fi pierdută și presa opoziției va primi încă o zdravănă lovitură. Deși momentul nu-i chiar potrivit; abia s-a promulgat noua *lege a presei* (care nu prevede măsuri punitive exprese, ci face trimitere la „sancțiunile prevăzute de legislația în vigoare“ - art. 2), iar Dl. David Atkinson, „vameșul“ intrării Moldovei în Consiliul Europei, aflat la Chișinău, tocmai primise plângeri că legea în cauză ar institui pedeapsa cu închisoarea pentru ultragierea președintelui. Adevăru-i că Legea presei, redactată după canoane europene, tace mâlc pe această temă; există, însă, un alt act normativ votat de Parlament prin care „se protejează“ onoarea președintelui. Rămâne de văzut dacă Dl. Snegur va considera drept insultă o simplă eroare de informare (alții s-ar supăra ... invers, când li s-ar

spune că taica generalul a fost un biet lemnar) și va face apel la rigorile legii. De altfel, Domnia sa a declarat recent că îl supără mai degrabă *pușlămăția verbală* (sic!) decât cea scrisă...

Președintele Snegur a plecat la Washington. Biroul Secretariatului de presă al Casei Albe a difuzat un comunicat pregătitor mai mult decât amabil „Președintele Clinton *așteaptă cu nerăbdare* ocazia de a discuta cu președintele Snegur un șir de probleme de interes comun..." În perspectiva călătoriei peste ocean, Dl.Snegur a oferit presei un amplu interviu-bilanț, în care este adoptat un discurs sfătos-echilibrat. Desigur, nu împărtășim unele dintre punctele de vedere prezidențiale și nu ne este greu să deslușim eschivele menite să încurce urmele;în întregul său, însă interviul atestă sinceritate (atâta cât poate să-și permită orice om politic) și nu ocolește *cestiunile arzătoare*: „Din păcate, în acești trei ani, mulți dintre prietenii mei care m-au susținut în campania electorală au făcut opinie separată, chiar m-au învinuit de trădare. Acum, la această oră a bilanțurilor pe care o trăim, am suficiente argumente pentru a demonstra că noi avem dreptate" - crede președintele. Evident, este dreptul Domniei sale.După ce epuizează capitolul „izbânzi" (recunoașterea internațională, demararea reformelor, ruperea definitivă cu vechile structuri - CSI ar fi, deci, una nouă, *n.n.* - sprijinirea privatizării, introducerea monedei naționale ș.a) intervievatul nu ocolește neîmplinirile: nu s-a izbutit asigurarea unei protecții sociale reale, lasă de dorit nivelul de satisfacere a necesităților învățământului, culturii, sănătății, nu s-a reușit stoparea criminalității și a corupției. Dl. Snegur consideră că „*doi ani buni în agricultură ne vor permite să depășim toate dificultățile*". Dea Dumnezeu! În legătură cu semnarea Convenției moldo-ruse din 21 iulie 1992, se propune o teză nouă, cu caracter de contribuție teoretică: *O națiune mică nu are dreptul la jertfe mari*. Cum Ștefan cel Mare n-a fost consultat, propunem trecerea noutății teoretice în rândul aforismelor nevalidate de istorie... Contând pe „sprijinul adevăraților bărbați ai neamului", președintele Moldovei speră să fie „depășite toate dificultățile și să ridicăm standardele de viață ale populației". Îi dorim mult succes, fiindcă altfel, geaba recunoaștere internațională, geaba vizită la Clinton, geaba reforme, dacă salariul minim rămâne 18 lei, iar venitul real ce ar fi necesar supraviețuirii depășește 200 de lei!

În deplin contrast cu interviul Domnului Snegur (repet: echilibrat, sincer, chiar duios pe alocuri) se așază un comunicat belicos dat publicității aproape concomitent de Ministerul Securității Naționale: „... unele mijloace de informare în masă din România s-au plasat pe poziții vădit dușmănoase față de tot ceea ce constituie atributele statalității Republicii Moldova, *executând practic, ordinele serviciilor speciale ale României* care, în mod oficial, au anunțat declanșarea unei campanii de alipire a Moldovei la România... Rămâne doar să regretăm ca atât unii diriguitori mascați de la București, cât și acoliții lor salarizați de la Chișinău..."

Ce spuneți de limbaj? Parcă-i scris de un lemnar!

Vizita președintelui Snegur la Washington a stârnit un adevărat val de euforie la Chișinău: AMERICA E CU NOI! Cu cinci ani în urmă, eram siguri că „Armata e cu noi!“ doar văzându-l pe dl. Lupoi la televizor, încătărămat regulamentar și cu automatul atârnat de gât. Cum să se îndoiască basarabenii de amiciția totală a Americii, câtă vreme pe ecrane au bucuria să vadă nu un Lupoi de duzină, ci pe Clinton în carne și oase, promițînd că va vizita Chișinăul? (Atenție la aterizare! Echipa de fotbal a Germaniei s-a plâns că era să rateze contactul cu solul din pricina indicațiilor în *pidgin* primite de la turnul de control de la Chișinău!). Adevărul adevărat este că întâlnirea lui Bill cu fostul prim secretar al raionului Edineț reprezintă un succes real al diplomației moldovenești. Are meritul său și meșterul popular Iorga, care i-a trimis în dar saxofonistului de la Casa Albă un *iorgofon* alcătuit dintr-un bostan uscat (rezonator) și o țevușcă găurită, are merite și dl. ministru Popov, și (mai ales) doamna ambasadoare Pedleton. Chiar dacă țipă invidia în noi, n-avem încotro și trebuie să recunoaștem: istoria va consemna drept primă vizită oficială românească (fie ea și... moldovenească) post-revoluționară pe malul Potomacului ca provenind nu de pe Dâmbovița, ci de la Bâc. Nu-s singur că dl. Clinton poate arăta cu degetul pe hartă, fără șovăire cam pe unde vine Moldova; Domnia sa și-a făcut, însă, niște calcule foarte exacte, și a constatat că poate muta cu o uliță mai încolo „cordonul sanitar“ menit să depărteze aseptic Rusia de „străinătatea apropiată“. Cu o Românie membră a NATO, lucrurile-s clare; Moldova înseamnă un as în plus. Așa că *bunăvoința americană poate fi trecută la activ în contul lui Snegur, dar mai ales la pasiv în acela al lui Elțin.* Cu atât mai mult cu cât s-a ivit posibilitatea condiționării intrării Rusiei în organismele europene de retragerea Armatei a XIV-a (cu precizarea deranjantă pentru Smirnov: „și întreg echipamentul militar“) de pe teritoriul Moldovei: buturuga mică, răstoarnă carul mare! Cât despre „darurile“ concrete americane, euforia se cuvine sever temperată. 22 de milioane de dolari reprezintă, totuși, un mizilic. Vizitând Moldova, Demirel a adus 32 de milioane numai pentru găgăuzi! Iar față de cele 20 de *miliarde* acordate recent Mexicului, oferta SUA destinată Moldovei se înscrie mai degrabă în categoria *gestului care contează.* Mai importantă ni se pare a fi intenția SUA de a acorda Moldovei statutul de beneficiar al sistemului generalizat de preferințe tarifare, ceea ce ar însemna zero taxe vamale pentru exporturile Chișinăului. Rămâne de văzut ce ar putea exporta Moldova în afară de iorgofoane; deocamdată cel puțin, agricultura recurge la importuri din America și nu se întrevăd disponibilități reale de export. Nu se cunosc amănunte privitoare la declarația comună (semnată cu Secretarul de stat al apărării, William Perry) referitoare la viitorul relațiilor militare și de apărare dintre cele două țări. Oricum, e bine că acest acord există: în virtutea lui, și SUA își asumă anumite răspunderi și obligații decurgând din necesitățile de apărare ale Moldovei, dar și Chișinăul se angajează, probabil, să sară în ajutor în cazul atacării Statelor Unite. O mână spală de alta - americanii pot dormi mai liniștiți. Iar moldovenii au încă un temei să uite cele afirmate la ședința

Consiliului Comandanților trupelor de grăniceri ale statelor membre CSI (Moscova, dec. 1994), în cadrul căreia, gen. Andrei Nikiforov, comandant suprem al trupelor de grăniceri ale Federației Ruse ar fi propus ca *sarcina apărării frontierelor tuturor statelor din CSI să fie lăsată în grija Rusiei* pentru motive de ... economie! Cât privește aprecierea pozitivă a președintelui Clinton cu privire la „întărirea democrației în Moldova" (ce fel de rapoarte o fi trimițând dna Pedleton?) n-aș spune că alcătuirea delegației trimise la Washington o ilustrează; dimpotrivă. Nici un reprezentant al opoziției n-a fost invitat să ia loc în avionul prezidențial! Indirect, s-a reparat oarecum gafa prin invitarea (ulterioară) la Casa Albă a dlui Vasile Nedelciuc. Numai că dl. Nedelciuc (unul dintre cei mai serioși și echilibrați opozanți de la Chișinău) se afla în America în calitate de invitat la... „Săptămâna Națională a Rugăciunii". Care s-a brodit să se desfășoare concomitent... Una peste alta, vizita la Washington se soldează cu o serioasă acumulare de capital politic pentru președintele Snegur, iar pentru Moldova, cu un semn de recunoaștere internațională mai mult decât benefic și semnificativ. Extrem de important fiind sprijinul promis pentru rezolvarea conflictului transnistrean. Bun cunoscător al realităților românești, inclusiv al celor basarabene, dl.David Funderburck, fost ambasador la București și, în prezent, congresman de Carolina, a apreciat: *„cred că autoritățile de la Chișinău mai au un lung drum de parcurs și că guvernul american trebuie să vegheze asupra evoluțiilor de acolo și să încurajeze democrația"*. În substrat s-ar decoda chiar reproșul că dl. Snegur putea obține și alte susțineri americane - de pildă, solicitând sprijin pentru eliberarea deputatului Ilie Ilașcu. Se pare, însă, că numele patriotului întemnițat la Tiraspol n-a fost evocat la Washington. Poate, cu alt prilej...

cronica economică

Dl. Stolojan, aflat foarte des la Chișinău, oferă mereu drept exemplu succesele Moldovei în *stabilizarea macro-economică*.Două țări care au manifestat „voința politică" de a reduce cheltuielile bugetare la nivelul resurselor de finanțare ar fi izbutit jinduita stabilizare macro-economică: Argentina într-o singură zi (?!) și Moldova în câteva luni. Cheia: nu s-a cedat la presiunile salariale *nejustificate* (mă rog, așa le consideră dl. Stolojan). Pentru omul de rând este al naibii de greu să priceapă cum devine cu macro-economie, câtă vreme nu mănâncă macrocartofi și nu se încalță cu macroghete. Finanțistul Stolojan trece la capitolul „izbânzi" ținerea salariilor în hățuri; omul muncii, răsplătit pentru truda-i cu circa 15 dolari lunar, oftează, dă noi găuri la curea și nu mai poate de bucurie că trăiește bine la nivel *macro*. Și ce dacă n-are fasole în oală? Guvernul primește felicitări de la reprezentantul Băncii Mondiale pentru „strunirea hățurilor" și, dus de avânt, le strânge și mai abitir, „uitând" luni în șir să-i dea lefegiului barem ceea ce consideră autoritățile că i se cuvine!

Adevărul adevărat este că, în Moldova, sărăcia a ajuns la apogeu. Și-o fi bine așa rău? Ăsta-i drumul? Evident, nimeni nu-și poate permite să cheltu-

iască mai mult decât are, nici în micro, nici în macro-economie. Dar câtă vreme toate merg anapoda și săgeata graficelor s-a prăbușit sub limita de jos a oricărui formular statistic, parcă-i nu știu cum să lauzi guvernul pentru că gestionează mizeria „strunit". Cifrele ar indica mai degrabă o stare de colaps generalizat: în 1994, produsul material net s-a redus cu 31% față de 1993. (Atenție! Față de 1993, când diminuările aproape că înjumătățiseră ritmurile economiei!) Producția fizică industrială a scăzut cu 34%, cea agricolă cu 26%, vânzările de mărfuri și prestările de servicii cu 39%. Unitățile de alimentație publică și-au restrâns volumul de activitate cu 46%. Prețul la lapte a crescut într-un singur an de 8,5%, cel al cartofilor, de 4 ori, în vreme ce *salariul real* s-a ... micșorat cu 27%! Cetățeanul Republicii Moldova cheltuiește pentru alimente 61% din venituri (față de 15% în țările Comunității Europene), iar numărul șomerilor a crescut cu 46%. Nu mai luăm în discuție și cazul miilor de salariați *neplătiți* cu lunile (totalul restanțelor salariale a crescut de 8 ori într-un an).Practic, nu există sector în care activitatea să nu se fi prăbușit literalmente.

Dar e bine la nivel *macro*. O afirmă un specialist de talia dlui Stolojan și-i greu să nu-i dai crezare. Deși ai senzația că finanțiștii trăiesc într-o lume paralelă, neatinsă de aripa nevoilor zilnice și izolată fonic de pulsul real al vieții pe care, ce să-i faci, o trăim o singură dată! Și iată că ne zgândărește o întrebare de tip Ion Roată: *dacă așa-i bine, ce s-ar fi întâmplat dac-ar fi fost rău?* Cât să mai coboare graficele, că sub orizontală, nu-i chip, și cât să mai îndure cetățeanul? Să zicem că acesta ar fi prețul tranziției;nu s-ar cuveni fixate și niște termene ale suferinței, că altfel mecanismul iluzionării nu se deosebește prea mult de basmul cu „viitorul luminos" promis de marxism proletarilor-dictatori! 1994, declarat „anul revirimentului" și al„creșterii reale a nivelului de trai", a fost cea mai nefericită perioadă din punct de vedere economic și cu grave consecințe asupra calității traiului. Reflex imediat: între 1990 și 1994, durata medie a vieții s-a micșorat, în Moldova, cu 6 -10 ani (!), mortalitatea infantilă a crescut cu 31%, iar *sporul natural a populației a scăzut de trei ori*. (Un hâtru ar pune și întrebarea „Cu stricnină, ați încercat?") Ce-l încălzește pe moldovean macro-nivelul, dacă, atunci când se îmbolnăvește, este obligat, în spital, să-și procure singur medicamentele, să-și cumpere de unde o ști seringi, vată, tifon, ba chiar să-și aducă veselă și lenjerie de acasă? Sindicatele par destul de timorate, propunând revendicări (ce amintesc primele proclamații ale revoluției române, în care se cerea hotărât ca... mașinile să poată circula în toate duminicile...) situate între limitele unei normalități prea bine temperate: lichidarea restanțelor salariale (păi, nu?), indexarea veniturilor (cum să nu?), reexaminarea politicii prețurilor (sigur că da!) și a finanțării ocrotirii sănătății, a învățământului, culturii... O ultimă revendicare (alt nivel al salariului minim) are neașteptate implicații conexe, întrucât toate amenzile și celelalte sancțiuni financiare sunt stabilite în raport cu amărâții de 18 lei reprezentând salariul minim (4 dolari!). O creștere spectaculoasă a minimului salarial ar arunca în aer tot eșafodajul amenzilor și despăgubirilor stabilite de instanțele judecătorești și formulate, de regulă, în termeni de genul „echivalentul a X salarii minime". Blândețea sindicală, instalată de fondul unei „oboseli generale" și al unei stări de lehamite față de eventuale mișcări revendicative de masă, nu mai

află resurse să protesteze hotărât nici la adresa intenției de ridicare a pragului vârstei de pensionare (60 de ani femeile, 65 bărbații) și cutează doar să-și „manifeste îngrijorarea" față de o măsură aflată în clară neconcordanță cu realitatea - *nu poate fi mărită vârsta pensionării în condițiile în care scade dramatic speranța de viață!*

cronica militară

Aproape nu-i zi lăsată de Dumnezeu fără ca gazetele să nu pomenească despre armata 14-a de la Tiraspol, deși în realitate nu se întîmplă... mai nimic. Nici măcar un cartuș n-a luat calea îndărăt spre Rusia, dând semnalul unei retrageri pe cât de trâmbițate, pe atât de improbabile. Cu prilejul vizitei efectuate de dl. președinte Snegur la Washington, tema „Armata a 14-a" este singura care a fost evocată în toate întrevederile de oarecare importanță, începând, desigur, cu primirea la Clinton. Dl. G. Solomon, președintele Comitetului de procedură al Camerei reprezentanților, a promis că va milita pentru a se discuta în Congresul SUA chestiunea întoarcerii lui Lebed. Dna Albright s-a arătat interesată de grabnica realizare a acordului semnat de Cernomârdin și Sangheli la sfârșitul anului trecut. Senatorul Mc Connel, președintele Subcomitetului de asistență pentru țările străine, a „primit cu interes" rugămintea moldovenilor ca forul legislativ american să sprijine printr-o rezoluție procesul retragerii trupelor rusești. Congresmanul Chris Smith, președintele Comisiei Helsinki a Congresului american, a subliniat necesitatea monitorizării retragerii. La Fundația Carnegie s-a indicat și cine ar trebui să supravegheze operațiunea: Misiunea permanentă a OSCE. Atâta *lume bună* se agită, iar lui Lebed nici că-i pasă! El știe foarte bine că în spatele principiilor, criteriilor și reglementărilor internaționale rămâne să poarte fesul tot interesul marilor puteri... Dar ce caută armata a 14-a în Transnistria, că doar nu-i o biată păsărică rătăcită de stol și rămasă la iernat în țări străine? Să-i lăsăm chiar pe împricinați să răspundă. I. Smirnov: *„prezența Armatei a 14-a reprezintă acel fir al speranței că va renaște Rusia Mare."* Clar, nu? Al doilea argument ni-l înfățișează cunoscutul comentator Iurii Selivanov, de la cotidianul moscovit „Segodnia": *„cu ajutorul ei se poate (...) răcori elanul vecinului de la apus, care manifestă în ultimul timp sentimente prea frățești"*. Iarăși e clar! În fine, Lebed în persoană declară că *„retragerea Armatei a 14-a nu corespunde intereselor nimănui"* - formularea tinzând să includă, evident, și interesele... Moldovei. Se are în vedere eventualitatea ca însuși Chișinăul să-și modifice poziția în timp, renunțând la termenul prea categoric „retragere" și acceptând o anume prezență militară rusă - fie și numai pentru „a răcori elanul vecinului de la apus". Deocamdată, nu sunt semne care să indice eventualitatea unui astfel de viraj spectaculos; dimpotrivă. Adevărat, atât Snegur, cât și Lebed, par a-și fi ameliorat impresia fiecăruia despre celălalt. *„Am despre el o părere mai bună decât are el despre mine"* - a afirmat președintele Moldovei, uitând că, la sosirea în Tiraspol, Lebed a declarat: „l-aș spânzura pe Snegur de primul stâlp". Ipoteza rămânând în

stadiul de intenție nematerializată și căile întortochiate ale politicii permițând mereu glisări și piruete, s-a ajuns la situația că generalul Lebed să-i datoreze lui Snegur menținerea în funcție. Transferul comandantului Armatei a 14-a undeva, în Asia centrală, era ca și hotărât și se pare, l-a împiedicat în ultimă instanță telegrama trimisă de Snegur lui Elțin, în care se vorbea despre „consecințele negative pentru regiune" pe care le-ar avea plecarea generalului. Demersul fiind destul de ciudat: pe de o parte Moldova solicită sus și tare retragerea oștenilor ruși, pe de alta apreciază ca „negativă pentru regiune" transferarea comandantului. Se are în vedere, probabil, faptul că, oricum, Armata a 14-a va mai rămâne câțiva anișori la Nistru, iar amintirea unor precedenți comandanți de paie (pe unul din ei l-au și... arestat vivandierele Andreevei!), cărora li se fura tancul din ogradă, impune concluzia că-i rău cu rău, dar și mai rău fără rău. Deloc impacientat la toată forfota iscată în jurul prezumtivei retrageri, Lebed este liniștit, știindu-se cu treiași în mânecă. Primul: acordul nu a fost semnat de președinții Rusiei și Moldovei, ci de către primii miniștri. În consecință, trebuie supus ratificării parlamentare. Nu-s temeri cu privire la aprobarea forului legislativ moldovenesc, dar sunt mari îndoieli că Duma de stat a Rusiei va adopta o hotărâre asemănătoare. Vl. Kitaev, șeful delegației ruse la negocieri cu Republica Moldova, a și declarat la televiziunea moscovită că *„neratificarea acordului de către Dumă este pe de-a-ntregul posibilă"*. Al doilea as: existența în textul acordului a unui paragraf ce condiționează retragerea lui Lebed de statutul special acordat „Republicii nistrene". Este suficient ca Smirnov să se declare nemulțumit de cine știe ce măruntă prevedere secundară referitoare la „statutul special" și, automat, se anulează truda celor ce au negociat acodul în zece lungi și anevoioase întâlniri de lucru, de-a lungul a doi ani. În fine, cea de a treia carte: rușii au bucșit cu armament și muniții într-un asemenea hal cazărmile de la Tiraspol, încât numai pentru încărcarea vagoanelor destinate evacuării ar fi necesare... 45 de luni! De altfel (consideră Smirnov) *„în Rusia nimeni nu-i așteaptă"* pe militarii lui Lebed. Și Chișinăul și Tiraspolul se arată dispuși să preia oștenii „disponibilizați" în armatele proprii, iar armamentul... aici e aici! Smirnov a trântit un decret prin care se autoîmproprietărește cu toată tehnica de luptă existentă acum la Tiraspol, însă M. Bergman, comandantul garnizoanei, a declarat că *„nici un pistol rus nu va intra în posesia bandiților transnistreni"*.

cronica veselă

La Chișinău, ecourile întâlnirii Clinton-Snegur continuă să reverbereze într-un delicios registru comico-dramatic. Șocul a fost mare și moldovenii s-au pierdut cu firea! Departe de noi gândul de a minimaliza importanța și semnificațiile prezenței dlui Snegur la Washington; în paginile precedente, am comentat vizita în amănunțime și am încercat a-i desluși mesajele codificate - cel mai important părându-ni-se a fi invitația către o re-orientare spre vest, care ar permite mutarea „cordonului sanitar" anti-rusesc o uliță mai încolo. N-am a

zice că, la Chișinău, receptarea a fost identică. Prezentată ca rod al proniei cerești („*Dumnezeu ne-a pus palma pe cap*" - titrează „Moldova Suverană"), întâlnirea Bill-Mircea s-a învăluit într-un halou euforic din care mai picură doar țăndări ale exigențelor americane, prezentate și acestea drept recomandări amiabile: grăbiți privatizarea în agricultură, închideți întreprinderile falimentare... Cum spuneam la început, șocul a fost prea mare pentru o țară atât de mică și (consecință previzibilă) condeele au luat-o razna. Pe de o parte se încearcă acreditarea ideii că Moldova și SUA s-ar afla pe... picior de egalitate („*America lui Bill Clinton ne-a întins mâna pentru că ne-a considerat demni de a ne o strânge ca pe a unor egali*"), pe de alta răzbate copilărească uimire că minunea s-a putut produce („*Ne puteți destăinui secretul* - îl întreabă pe Clinton trimisul ziarului oficial M.S. - *cum s-a întâmplat ca din atâția președinți care ar dori să viziteze Casa Albă, președintele Snegur a fost atât de norocos?*"). Protagoniștii întâlnirii de la Casa Albă capătă proporții mitice (atenție, accentul pe primul *i*!) și parcă-i aștepți să coboare din basm și să urce în icoană: „*Dl. Mircea Snegur e un ales al lui Dumnezeu*" - scrie redactorul șef Andrei Hropotinschi. Și tot el se extaziază: „*Bill, cel frumos ca un zeu!*". Una dintre legile lui Murphy spune că „Dacă totul pare să meargă bine, cu siguranță că ai omis ceva". În cazul nostru, omisiunea majoră s-ar referi la ignorarea sensului real al primirii la Casa Albă, iar cele conexe se nasc din prea multă fierbințeală, care duce cu grăbire la fandaxie. Citez din „Moldova Suverană" nr.18445, pag.1: „*Ascultați numai clinchetul clopotelor din această muzică cu orgă:Ior-ga-Clin-ton-Sne-gur-Ior-go-fon-Sne-go-fon-Clin-to-fon*". Am explicat cu alt prilej cum devine cu iorgofonul (un bostan pe post de rezonator și-un fluier cu găurele) dăruit saxofonistului de la Casa Albă „în numele tuturor moldovenilor" - deci, și al meu, deși nu m-a întrebat nimeni. Dovleacul cu pricina și-a rotunjit proporții cosmice și iată-l izvodind zvon de clopote combinat cu ceva orgă (de la Iorga), spre a glorifica (citez din nou) „*celebra, fulminanta și uluitoarea vizită de succes*", cu prilejul căreia „*Dl. Snegur a făcut America să stea în poziție de drepți*". Cu nădejdea că a fost dată, la plecare, și comanda „pe loc repaos" (nu de alta, dar ar fi trist să rămână bieții americani încremeniți pe veci cu palmele la vipușcă), oferim o nouă mostră din productele gazetărești moldave post-Washingtoniene: „*E clipa astrală a marilor meditații. America lui Bill Clinton e cu dl. Mircea Snegur*". Măi, să fie! Oameni buni, reveniți-vă și controlați-vă bagajele: nu cumva ați uitat uzul rațiunii pe aeroportul din Washington? Cam ce ar avea America de admirat în Moldova, în afară de iorgofoane? Spune unui american că salariul minim este, în Basarabia, de 4 dolari (pe lună, nu pe oră) și vedeave-i admirația nepotului Unchiului Sam! Mai informează-l că pensiile nu se plătesc cu trimestrele, că televiziune alternativă nu există, că deputatul Ilașcu se află în pușcărie nu în Tanganica, ci pe teritoriul țării sale... chiar că va rămâne americanul mut, dar nu de admirație, ci de uimire adâncă și deplină! Într-un alt articol, același autor pune două întrebări fundamentale (tot e clipa astrală a marilor meditații!). Prima e de tot simplă" „*Păi, să-l mai înjurăm noi pe dl. Snegur, când el face o Americă să stea în poziție de drepți?*" Răspunsul vine de la sine, precum s-a întâmplat și cu întrebarea sondajului „La sfat cu poporul". Numai că acolo se lipsea musai un DA consecutiv, iar aici se potrivește-

mănușă un NU condițional: n-are decât dl. Snegur să-i țină pe yankei încremeniți cu călcâiele lipite, dar să izbutească, odată și odată, să dea comanda „înainte, marș!" economiei și nivelului de trai în propria-i țară. Fiindcă se trăiește o singură dată și nu la Potomac, ci pe malul Bâcului. A doua întrebare mai hâtră: „*Vom fi cu America, sau cu nimeni... sau?* Ce va să însemne acest ultim *sau*? Cu Moscova, adică? Păi „celebra, fulminanta și uluitoarea vizită de succes" tocmai asta încearcă să prevină, dacă este citită cum se cuvine, în profunzime și fără clinchete de clopoțelei cu orgă. Iar legea lui Steppard (ca să revenim la Murphy) spune că „Orice ieșire este o intrare în altceva". Se poate citi și pe dos: „Orice intrare este o ieșire din altceva". La care se adaugă postulatul lui M.R.I.: *nu poți intra în America fără a ieși din Rusia.* Să se refere acest *sau* la România? Îndoi-m-aș: după ce a câștigat „admirația și respectul SUA", Chișinăul respinge și mai evident fatalitatea destinului românesc. Și nu putem încheia decât recurgând tot la Murphy (primul principiu al autodeterminării): *„Ceea ce nu vrei să fii, vei deveni".*

-sfârșitul primului volum-

BCU IAȘI/CENTRAL U

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CUPRINSUL

reper 1: podul de flori 7
reper 2: Marea Adunare Națională 8
cronica măruntă 10
cronica veselă 10
cronica măruntă 12
politicale 12
paranteze 15
cronica măruntă 16
cronica arhivelor 17
politicale 20
cronică judiciară 21
cronica evenimentului 23
politicale 25
prima cronică de... front 26
cine nu știe, întreabă
răspunde președintele MIRCEA SNEGUR 29
politicale 31
paranteze 33
cine întreabă, află
o discuție cu scriitorul SERAFIM SAKA 34
politicale 37
cronica măruntă 39
politicale 40
cine întreabă, află (câte ceva) 42
cine insistă, află mai multe
(convorbire cu ANATOL PLUGARU, ministrul Securității) 43
cronica măruntă 46
începe să miroase a sânge! 46
politicale 48
cronica măruntă 51
politicale 52
cronica... judiciară 54
politicale 57
cronica măruntă 59
cronică (aproape) oficială 60
politicale 61
cronica măruntă 63
cronica veselă și tristă 63
documentar 65
politicale 66
cronica limbii 68
politicale 69
cronică de front 71
documentar 73
politicale 73
cine întreabă, află 74
la o aniversare 77
paranteze 78

cronica măruntă 79
politicale 80
cronică de front 82
politicale 84
Tele-cronică 87
cronica măruntă 89
politicale 90
documentar 92
politicale? 93
cronică judiciară 94
politicale 96
cronică de front 97
cronica măruntă 99
cronica evenimentului anunțat 100
cronica evenimentului ratat 101
politicale 102
cronică de front 103
cronică de front/cronică judiciară 105
cronica măruntă 109
pastel 110
cronica judiciară 111
politicale 116
paranteze 119
cronica bisericii 121
cine întreabă, află
Dialog cu ION UNGUREANU, ministrul culturii și cultelor al Republicii Moldova 123
documentar: genul epistolar
SCRISOAREA LUI VULPE DIN ORHEI 125
și iarăși politicale 126
politicale și... delicatesuri 130
documentar:
VORBEȘTE (RUSEȘTE) RADIO TIRASPOL 131
cine întreabă, află
Convorbire cu ION HADÂRCĂ, vicepreşedinte al Parlamentului Moldovei
„ÎNAINTE, MULT MAI ESTE“ 133
politicale 135
cronica unor zile triste 137
documentar
CRONOLOGIA DURERII 140
cine întreabă, află
... ALTE PUNCTE DE VEDERE ÎN PROBLEMATICA TRANSNISTRIEI 141
politicale 144
politicale 147
dialoguri 151
cine întreabă, află
Dumitru Crihan despre ANTON CRIHAN 153
alte dialoguri cu tâlc 155
cronică judiciară? 158
cronica literelor 159
politicale 161

cronica măruntă 163
cronică „judiciară" 164
cine întreabă, află:
de vorbă cu VASILE ȚEPORDEI 166
cronică „judiciară" 168
cronica măruntă 170
documentar:
O CRONOLOGIE A MINCIUNII 171
politicale 172
cronica limbii 175
paranteze 177
cronica măruntă 179
paranteze: PRIN CENUȘA IMPERIULUI
CERNĂUȚI 180
COMRAT 181
TIRASPOL 182
CHIȘINĂU 183
politicale 184
cronica bisericii 186
politicale 187
paranteze 189
cronica „judiciară" 191
paranteze 193
cronică „judiciară" 195
portrete 196
paranteze 198
cronica măruntă 200
politicale 201
portrete 203
politicale 204
cronica măruntă 206
cronică pre-electorală 207
paranteze & ipoteze 209
cine întreabă, află
convorbire cu PETRU LUCINSCHI 212
cronică măruntă 216
cronică electorală 217
cronică postelectorală 219
cronica măruntă 221
cronica limbii 222
politicale 224
cronica măruntă 225
politicale 226
cronica măruntă 227
politicale 228
cronica măruntă 232
cronica unirii 233
cronica militară 234
politicale 237
cronica măruntă 239

paranteze 239
cronica limbii 242
cronica măruntă 244
politicale 245
cronica pocăinței 246
cronica școlii 248
cronica măruntă 249
politicale 250
cronica economică 252
cronica limbii 253
cronica măruntă 255
politicale 256
portrete 257
politicale 259
cronica măruntă 260
cronica economică 261
politicale 263
cronica măruntă 264
paranteze incomode 265
cronica prostiei 267
cronica economică 270
cronica trădării 271
politicale 273
cronica măruntă 274
cronica roză 275
cronica evenimentului major 277
cronica economică 278
cronica militară 280
cronica veselă 281

Tehnoredactor: MIHAI BUJDEI

Apărut 1995. Format 70x100/16. Coli tipo 18
Bun de tipar la 28.06.1995
Editura „Junimea", b-dul Copou nr. 3-5
IAȘI - ROMÂNIA

Carte finanțată de Ministerul Culturii

Tipărit la POLIROM SA
Calea Chișinăului nr.32, Iași - 6600, România
Tel: 032-230300, 230323, 230483
Fax: 032-230485

BCU IASI CENTRALA

BCU IASI/CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CRONICA BASARABIEI 1990-1995

Titlul acestei cărți nu ascunde vreo intenție metaforică; cititorului i se oferă cu adevărat o CRONICĂ - una dintre multele posibile - a unor ani „de foc“, în care Basarabia a parcurs drumul de la republică unională la țară independentă, membră a Consiliului Europei. Vreme de cinci ani, autorul a investigat în toate mediile basarabene, a fost martor direct la importante evenimente politico-sociale, a purtat convorbiri cu personalități dintre cele mai diverse, de la președintele Moldovei ori președintele Parlamentului, până la grănicerul aflat de strajă la Prut. Destinată în primul rând publicului larg, cartea propune mai puțină eseistică în favoarea unei cantități de informație - în bună parte inedită. TEMA UNIRII este prezentă în acest prim volum cu sinuozitățile, poticnirile și avânturile ce le-a cunoscut în „cincinalul idealurilor neîmplinite“. Fie ca volumul al doilea să poarte alt titlu...

Lei 3800

ISBN 973-37-0221-8